JUOZAS ERLICKAS

Ateinu su šaukštu

TYTO ALBA

JUOZAS ERLICKAS

Ateinu su šaukštu

ISTORIJA

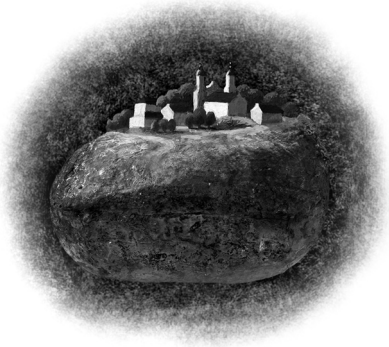

Klastojo
Vilija Rūta Niauronytė

VILNIUS 2011

© Juozas Erlickas, 2011
© Galius Kličius, Ilona Kukenytė,
viršelio dizainas, 2011
© „Tyto alba“, 2011

ISBN 978-9986-16-871-3

Drąsiųjų keliai

Kasdien sėduos prie stalo ir keliu šaukštą. Šitaip pažymiu datą, kai šaukštą pakėliau pirmą kartą. O juk buvo gūdus sovietmetis...

Niekas čia nepamirštama!

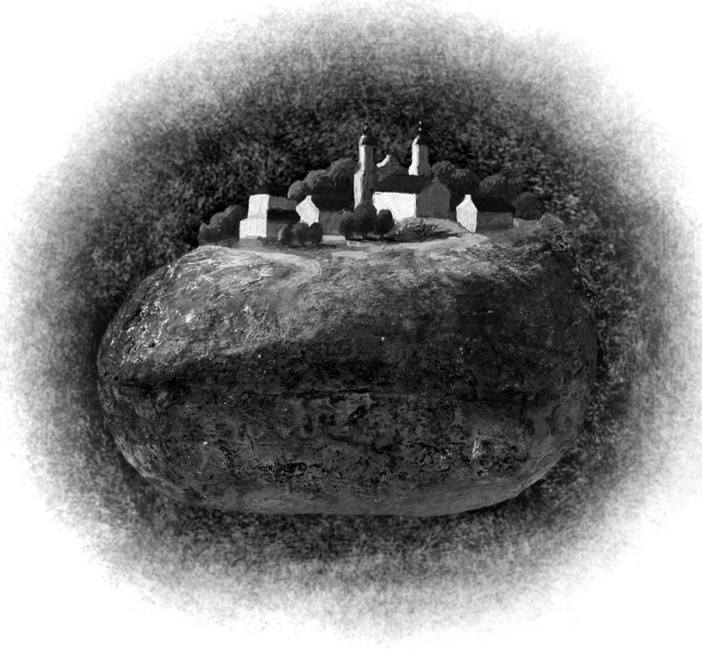

I

PRADŽIOS KNYGA

30 000 000 m. pr. Kr. - 2030 Kr. m.

.....
...gimiau aš, kai slinko ledynai,
Kai groja – ne taip kartais šoku.
Prašau: tik nepilkit degtinės –
Ir pats įsipilti aš moku.

Prašau: tik nešaukit į kovą,
Nekelkit aukštyn tarp herojų –
Gana man to kariško stovio,
Kada su savim aš kovoju.

Tiktai nevarykit Europon –
Tarp trijų pasiklystu pušelių.
Neveskit iš kelio, neveskit iš proto –
Ir taip aš ant pačio kraštelio.

Neverskit kas dieną kentėti
Už laisvę anei už Tėvynę –
Mieliau yr man galvą padėti
Ant peties, prie butelio vyno.

...gimiau aš, kai slinko ledynai,
Kai groja – ne taip kartais šoku.
Kai aidi trimitai, kai griaudėja būgnai –
Be parašiuto
Veidu į dugną –
Bet panašiai į žmogų.

Protinga praeitis

Kai slinko ledynai, tai žmonėms nereikėjo transporto. Jie paprasčiausiai sėsdavo ant ledo ir nuslinkdavo, kur reikia. Gyvenimo tempas buvo lėtesnis, bet gyventojai – gudresni: žinojo, kad nėr ko skubėt.

Juk dabar net sukaitę lakstom. O bendraujam – šalčiau nei ledynmety...

Šaknys

Prieš milijonus metų iš jūros išlipo kažkokie gyviai ir ilgai vystėsi, kol tapo lietuviais.

Vasarą jie brenda į jūrą...

Ogi visai čia smagu! Gal ir nevertėjo išlipt...

Viršūnės

Visi žino, jog žaibolaidį išrado Frankenšteinas. Bet ne visi – kad pirmas žaibas buvo išrastas Lietuvos teritorijoje 1216 metais prieš Kristų. Tikrai žinoma, kad jį išrado brolis Astijus. Kieno jis buvo brolis – nežinoma. Daugelis tyrinėtojų mano, jog tai buvęs pirmasis kryžiuotis, kažkokiu būdu išsivystęs iš lietuvių ir greitai išnykęs, nes kryžiuočiams dar nebuvę tinkamos terpės. O žaibas plačiai paplitęs ir, pasak šaltinių, regėtas net dabartinės Švedijos teritorijoje. Naudotas daugiausia religijos reikmėms ir buityje, kol pastebėta, jog laužą lengviau užkurt fakelu.

Liekamieji žaibo reiškiniai – mėnesiena, šešėlis ir lempa.

Gelmės

Kai tik sutinku bičiulį, šis klausia:

– Kas naujo?

Sudrebu, žvelgiu į laikrodį: pusė penkių. Vakar tuo laiku irgi tiek pat buvo.

Ašaros paplūsta iš akių...

Prisimenu baltus, andai gyvenusius prie Baltijos. Tie buvę labai išdidūs. Išgirdę „Kas naujo?“, griebdavosi kardo ir perskeldavo taip tarusiam galvą.

Todėl greitai išnyko.

Stabilumas

Pirmąsyk Lietuvos vardas paminėtas tada, kai mūsų svečias Bonifacijus gavo per galvą.

Šiandien pasaulis prisimena Lietuvą, kai atliekame tokius pat žygius.

Užtat ir džiaugias širdis – per karus, marus, okupacijas, privatizacijas – išsaugojom papročius!

Išslaptinti Mindaugo prisiminimai

Prikėlė triukšmas.

– Lietuvos valsty-ybė-ė!.. – rėkavo kažkoks kaušpėdas ar pupų dėdė.

– Įkirskit jam šimtą rykščių, – nurodžiau paloviniams.

– Žeeemėj Lieeetuvooos ąžuolayyy žaliuooos, – įkyriai aiškino iš kažkur atsibastę svieto perėjūnai tundertailai, o gal neandertaliečiai.

– Pakabinkit juos ant ąžuolo šakų, – vėl nurodžiau.

Bet čia ir žmona kad ims rėkt:

– Eik ir kurk Lietuvą!

Įdėmiai nužvelgiau tą moterėlę. „O juk ir jinai sykiu su manim įeis į istoriją“, – šmėstelėjo mintis.

Nė nepajutau, kaip nusijuosiau diržą... Dar šūktelėjau klajojantiems dailininkams, kad užfiksuotų šią sceną ateities kartoms.

Paskui murksojau prie stalo... Vakaras buvo rūškanas, o vakarienė visai surūgusi. Pasmeigiau ietim kažkokį tolimą giminaitį. O ką daugiau veikt? Televizoriaus tai nebuvo!

Atidaviau vakarienę kryžiuočiams ir išėjau iš pilies. Šlapdriba, žvarbus vėjas... Gal Graikijon palėkt? Bet kol nudardėsi vežėčiom... Nei geležinkelio, nei oro linijų... Nieko mes neturėjom.

Ir taip man nyku tapo... „O gal tikrai pakurt valstybę?..“

Taip ir prasidėjo...

Herojinis (1)

Gyveno Mindaugas toksai, pablūdęs buvo jis visai –
Baisiausias iš visų baisių banditų.
Ką pamatys – tą nužudys, kai pasigaus – tai prievartaus
Būdais, tam krašte dar nebandytais.

Bet nesiskundė nieks tada, nes buvo tai tokia mada,
O vienąsyk, kai tykojo jis krūmuos,
Kad ims žaibuoti naktį tą, lyg būtų sprogus kometa,
Net suliepsnojo girios irgi rūmai.

(Gal pasiklydus kometa, o gal ateivių raketa? –
Baisu baisu ten buvo naktį tą!)

Tad nieko keisto, kad nuo tų labai labai ryškių šviesų
Nušvito jam galva ir klykė jis:
„Banditas ir galvažudys esu – vajėzau, kaip baisu!
Paminklo tokiam niekas nestatys...“

Šešias dienas, šešias naktis styrojo krūmuos it baslys,
Sau barzdą rovės, rėkė: „Ką daryt?“
Pamokė Lizdeika žynys (gyveno medžio drevėj šis –
Neleido žmonės durniaus pro duris).

(Neleido durniaus pro duris – juk nežinai, ką padarys,
Net jeigu jis labai žymus žynys.)

Jam tarė Lizdeika: „Kvaily! Esi tu gerame kely,
Daryk ką daręs: ryk, žudyk ir sprink.
Apie tave girdėt toli, kitaip garsėt tu negali –
Tik Lietuva, ką grobęs, pavadink.

Kiek pasikeis pasaulis šis – Justinas „Mindaugą“ rašys,
Atseit kad Lietuvą sukūrė jis.
Daug protingesnį parašys, ne tokį, koks esi ožys, –
Ir patriotų tam krašte privis.

(Ta Lietuva tėvynė mūs – keliskart net Europoj bus,
Bet normalioj pozicijoj – prie ruso.)

O vienąsyk, kai Lietuva bus vėl laiminga ir laisva,
Kai visos bliedės čia vadinsis „mis“, –
Tau kraujas nuo nasrų nudžius, sėdėsi prie Neries gražus
Ir eis ten prie tavęs su gėlėmis...“ –

Kalbėjo drevėj Lizdeika... Atsakė Mindaugas: „Jėga!“
Ir pasijutęs lietuviu – staiga
Išdūrė jam akis lazda, bet – anei gėda, nei bėda,
Nes viską dūrė jau kitaip tada...

(Jis dūrė moteris ir vyrus – buvo durt labai patyręs,
O dabar prie upės sėdi sau pastiręs.)

Pirmieji XXI amžiaus žygiai

Ūkininkas Vladislovas Petrarka spyrė į paminklą – šis net žagtelėjo.

Pro šalį dūlinęs ponas stvėrė ūkininką už kojos.

– Ar žinai, nevala, kad tai mūsų didysis kunigaikštis?

– O pats žinai, kiek šitas išgama žmonių nugalabijo? – savo ruožtu paklausė Petrarka. – Net savo tikrą brolį...

– Žinau, kaipgi! – oriai atsakė jam ponas. – Tokie laikai buvo. Lietuvos žemes reikėjo suvienyt, prieš kryžiokų, maskolių ordas atsilaikyt...

– Ar tik nebūsi tamstelė prociesorius Bumblauckis? – pašaipiai klausė Petrarka.

– Turiu garbės, – nusilenkė šis. – Paprašyčiau, gerbiamasai, daugiau nespardyt mūsų didvyrių.

Kunigaikštis stenėdamas pasikreipė jo pusėn ir atidavė pagarbą.

– Kam didvyris, o kam galvažudys! – atšovė Petrarka. – Mieste prie Nevėžio tokių ant kiekvieno kampo gali rast.

Kunigaikštis pametė kardą, užsidengė rankom veidą ir gailiai pravirko.

– Liaukis, Petrarka! – Bumblauckis pakėlęs užsimojo kardu.

Ūkininkas atėmė kardą, perlaužė pusiau ir sviedė į krūmus. Ir tą pačią dieną, palikęs sostinę, į gimtą sodžių sugrįžo.

Antstolis Aristotelis Petryla vėl buvo nugriovęs pusę trobos, bet ūkininkas tik nusispjovė. Kiek Petryla nugriaudavo iš rytinės pusės, tiek Petrarka atstatydavo iš vakarinės. Taip trobelė vis šliaužė į vakarus, ir tai teikė vilties.

Sriūbtelėjęs gėlo vandens iš kaliošo – indus antstolis irgi buvo išnešęs – išėjo ūkio apžvelgt.

Stabtelėjo ant kalnelio. Siūravo, braškėjo rugių laukas... Pusė to lauko priklausė jam, kita pusė – broliui Boleslovui. „Suvienijęs turėčiau dvylika ha! – toptelėjo Vladislovui. – O kad prijungčiau dar pusbrolio Stanislovo žemes...

O ant kalniuko paminklas galėtų stovėt...“

Pasišokėjęs spyrė sau į užpakalį. „Kun če durniuoji, Petrarka! Eik gult...“

Bet žvilgsnis vis į laukus krypo. Toliau – tolimesni giminės, visiška smulkmė. Po du, po tris ha – permyžt gali. Tokiuose rėžiuose nei įsibėgėsi, nei prieš antstolį atsilaikysi. Ką šnekėt apie Vilniaus prekybos ordiną, jau kuris laikas nesustabdomai žengiantį per Lietuvą, gražiausiose krašto vietose galingus įtvirtinimus mūrijantį...

Ir jau nebeatrodė ūkininkui Petrarkai, kad senis Bumblauckis niekus paisto.

Todėl, užuot ėjęs namo, jis pasuko pas Boleslovą. Tas išsižergęs pustė dalgį.

– Ak, tu vargo vijokli! – sušuko Vladislovas. – Ar esi matęs kumbainą?

– Nusišikt man ant tavo kumbainų! – atsiliepė brolis. – Netikiu aš tais dalykais.

Pasirėmęs ant dalgio, paklausė:

– Tai ar buvai sostapily, ar matei tą Kropolį?

– A Kropolį? – atsiduso Vladislovas. – Je. Mačiau.

– Ir kas tas yr?

– Šėtono galybė, broli! Kojom į pusę Vilniaus atsispyręs, šviečiantys ragai dangų remia... O tokius kaip tu gaudo ir po stiklu kiša. Vokietukai žiūri nelyg į malpas ir juokiasi.

– O aš tam Kropoliui šmaukšt per kramę! – Boleslovas pakratė dalgį ir kikendamas nušliaužė prie rugių. – Ir vėl bus laisva Lietuva-a!..

„Geras žmogus, – Vladislovas net apsiverkė. – Bet žemės geruoju neatiduos.“

Iš trobos išbėgo Ona Marija, skaisti raudonveidė, gal trisdešimčia metų jaunesnė už vyrą. Pablizgino akim į svečią ir tarškindama rykais nuplasnojo tvartan.

Vladislovas pastovėjo įsikibęs į plaukus. Karštis mušė apačion.

Atsiduso ir žergė pas brolį.

– Duok šmaukštelt...

Saulė dar kažin kur, o jau išlindo susirūpinęs mėnulis – nujautė kažką...

Ir štai Vladislovas įėjo tvartan, prirėmė Oną Mariją prie gardo.

– Nu? – paklausė.

– O Bolis? – moteris žvelgė pastėrusiom akim.

– Kų Bolis? – Vladislovas vyptelėjo. – Boliui galvą šmaukšt!

– Joukus kreti!

– Kuokė jouka! – tas ištraukė brolio galvą iš ančio. – Kuošelynos pataisyk.

Moteris tik rankom skėstelėjo.

– Na kadgi šiteipos...

Vakare, maišydama dar nesustingusį viralą, Ona Marija išgriebė samčiu kažkokius kunkolus.

– Bene avino spiros...

– Boleslovo akys, – tarė Vladislovas.

– Kokios liūdnos! – moteris net apsiašarojo. – Musėt žmogus dar gyvent norėjo...

– Norėjo... Nenorėjo... A pasirinksi? – Vladislovas prarijo akį. – Tokie laikai.

Moteris prigludo vyrui prie peties. Abu žvelgė tolyn – ten raminamai šnarėjo praplatėjęs rugių laukas...

– Duona nebe madoj, – pasakė Vladislovas. – Kitąmet apsėsiu laukus rapsais ir durnaropėm... – ir nustebęs pridūrė: – Kaži kaip toliau matyt pradėjau.

– Boleslovas toliaregis buvo, – šyptelėjo moteris.

Kitą dieną ištaisė vestuves. Piršliu buvo pusbrolis Stanislovas, o pabroliais dvylika tolimesnių giminaičių. Keltuvių rytą visų galvos džiūvo ant mietų.

Tatai išvydęs antstolis Petryla tris dienas ir tris naktis neatsigręždamas bėgo į Vilnių, o nubėgęs viską papasakojo Bumblauckiui. Šis nedelsdamas pasitraukė šimtą varstų nuo Lietuvos, o ilgainiui nutolo ir nuo Lietuvos istorijos...

Senieji žygiai

Sykį Vytautas nujojo prie Juodosios jūros, mat norėjo ten žirgą pagirdyt. Tas stojasi piestu.

– Gerk, asile! – šaukia Vytautas, pliekdamas žirgą ietim.

– Sūrus vandenėlis! – juokiasi maršalas Tuchačevskis.

– Reikia! – rūstauja Vytautas. – Kad vaikaičiams būtų kuom didžiuotis!

– Jūs, lietuviai, labai pučiatės, – sako Tuchačevskis.

Vytautas užsimoja ietim ir persmeigia Tuchačevskį kiaurai.

Žirgas išbalo ir ėmė srėbti iš jūros.

Patenkintas Vytautas grįžo Lietuvon ir ten dar kažką nuveikė.

Herojinis (2)

Pasakyk, ar prisimeni tu,
Kaip Juodojoje baltus mes girdėme žirgus?..
Veržės jūra plati iš krantų
Taip, kaip mūsų krūtinėse veržėsi narsiosios širdys.

Šaukėm: „Turką – osmaną? seldžiuką? – pritiktų užpult,
Kad jau šitiek atjojom...“ Bangon smeigė Vytautas kardą
Ir pareiškė tvirtai: „Baikit bajerius! Einame gult!“
O Sapiega labai įsižeidęs jam padegė barzdą.

Puolė Vytautas didis į jūrą – jo rūstis atvėso
Ir tik šonus jaunyliui karingam apskaldė lazda...
O žirgai gėrė sūrymą šlykštų ir kriokdami dvėsė –
Pirmą sykį arklienos lietuvis ragavo tada.

Pėsčiomis į Trakus mes pargrįžom – pavargę, pasmirdę...
Vytautienė paklausė, parimus ant klevo tvoros:
„Vardan ko šitas žygis – Juodojoje girdyti žirgus?“
„Ak, nutilk! – tarė Vytautas. – Aišku, vardan Lietuvos.“

Ir tada iš tvoros išsitraukusi postambį kuolą
Moteriškė kad liuobs jam per snukį – net skilo kakta.
Krito lapai nuo klevo ir žemėn ruduo atkeliavo...
Ir širdin, kas be ko... Bet istorija tai jau kita.

Ambicijos

Anuomet Lietuvą valdė toks Žygimantas. Jis visados slankiojo surūgęs, o dažniausiai gulėjo kertėj ir niurzgė:

– Gediminas Vilnių įkūrė, Vytautas žirgą pagirdė, o aš? Ką apie mane Bumblauckis pasakys?

– Kas tau rūp tas Bumblauckis! – šaukia pati.

O Žygimantas trepteli koja ir plonu balseliu rėkia:

– O man rūp!

– Tai daryk ką nors! – ūdija moteriškė.

– Kad nežinau ką...

Išeina, būdavo, laukan, pamosuoja pagaliu ir vėl atsigula.

Ir taip jis namiškiams įgriso, kad tie susimokė su galvažudžiais Čartoriskiais ir nudobė jį.

O juk nebūtų apie tokią tolimą ateitį galvojęs – gal ir šiandien tebebūtų gyvas.

Romantika

1

Prisimenu: sėdi jaunas Kudirka prie lango, brūžina violončele.

– Graži maliodija! Bus kada nors Lietuvos himnas.

– Eik sau! – juokiasi būrai.

– O pamatysit! – šaukia Vincė.

Tie nusispjauna ir nueina. Niekas juo tada netikėjo. Tamsūs buvo laikai.

Dabar šviesu, bet kas iš to: didžiavyriais ir šiandien niekas netiki.

2

Senis Kudirka visą naktį bildėjo už sienos.

– Tai bene vėl varpą kėlei? – rytą žegnojosi pati.

Kasdien vis mažiau vilties. Bet gerai, kad žmogus turi svajonę.

Pirmieji iškrypimai

Skaitau Zigmą Gėlę-Gaidamavičių: „Be aukšto siekio idealo sunku gyventi čia ant žemės...“

O juk ėjo tuomet tik 1911 metai...

Pagerėjimai

Prisimenu: važiavo Maironis pro Trakus ir verkė jam širdis. Mat buvo tik viena pilis, ir ta pati sugriuvus.

O važiuotų jis šiandien!.. Pro Trakus, Molėtus, Ignaliną... Kiek pilių!.. Kai kurios net be leidimo statytos, o niekaip nenugriausi.

Tai būtų seneliui džiaugsmo!

Ko mes neįvertiname

Sanatorijoj sprogo televizorius.

Pabundu persmelktas nerimo. Visa ilga diena prieš akis...

„Tik nepasiduok panikai! – įtikinėju save. – Tu stiprus!“

O gatvėm jau žengia minios: mieguistos moterys, vaikai... Net vyrai!.. Ir aš dūlinu sykiu su visais. Kepina saulė. Sunku... Bet štai ir tikslas!

Įbrendu į vandenį. Paskui atsigulu ant smėlio. Vėl įbrendu. Vėl atsigulu. Vėl...

Nieko čia baisaus. Bet kaip lėtai slenka valandos...

Sučirškia žadintuvas. Penkios! Lengviau atsikvėpęs, susirenku skudurus...

Ir staiga prisimenu: aš gi poilsiauju! Net kojas pakerta. Dirbt tereikia aštuonias valandas. O poilsiaut – šešiolika. Ir net savaitgalį. Ir šitaip vargdamas negausi nė grašio!

Vėl įbrendu. Vėl atsigulu... Ne! Aštuonių valandų poilsio – per akis. Jaučiuos visai išsunktas. Bet ką gi man daryt?

Ant dirbtinio jaučio kratosi žmogelis paklaikusiom akim. Žiūriu pasibaisėjęs. Nejau ir aš toks tapsiu?..

Bet jei stengsiuos nepersipoilsiaut... Jei iš lėto...

O žmogelis tai kažkur matytas...

– Bene Maironis būsi?

– Tas pats.

Aišku, teiraujuos to, kas labiausiai rūpi:

– Ar tokią Lietuvą įsivaizdavot?

– Kur jau ten tokią...

– Va, va! – šūkauju. – Visiems perduosiu tuos žodžius...

– Viskas nepalyginti geriau, nei aš pajėgiau įsivaizduot, – tęsia jis. – Nei tokio jaučio anuomet nebuvo... O jau kiek kitokių išmanių daikčiukų!..

– Ve-ve... – vėpčioju. – Bet negi tai svarbu?

– O kas tau svarbu?

– Na... Dvasiniai dalykai...

– Kam tie dvasiniai... Būčiau aš andai galėjęs prie intarnieto prisijungt!..

Dainius apsiverkia, supyksta ir išnyksta.

Pranašystės

Gintaro muziejuje Maironis atsakinėjo į skaitytojų klausimus.

– Ar galima pabėgti nuo savęs?

– Galima. Tik reikia labai greitai bėgti.

– Ar žiūrėjimas pro langą kenkia sveikatai?

– Jei žiūrite iš vidinės pusės – beveik ne.

– Ką reikia daryti?

– Sutikus žmogų, pirmiausia būtina nustatyti jo pridėtinę vertę. Ką aš laimėsiu, pridėjęs šitą žmogų prie savo gyvenimo? Daugelis tokios vertės neturi. Šie privalo sumokėti už tai, kad tarėt jiems „labą dieną“.

– Kas bus po to, kai bus gerai?

– Po to bus dar geriau. O kai bus labai labai gerai, viskas dar labiau gerės, kol taps nebeįmanoma ištvert to gerumo. Gal bent tada atsikvošėsit? Tik vėlu bus. Šauksit: „Gana!“, o vis tiek gerės.

Po tų žodžių aptemo žemė ir dangus... Trenkė griaustinis, ir Maironis prasmego. O skaitytojai išsiskirstė, žinodami, kaip toliau gyvent.

Pamokos

Ak, tie senieji lietuviai!
Skaitau Maironį: šiltos malonios vasaros naktys...
Išeinu laukan: taip ir yr!
Viską jie žinojo.

Senieji meistrai

Maironis tarė:

– Išnyksiu kaip dūmas...

Ir išnyko!

Tradicijos (1)

Jaunystėj daktaras Basanavičius buvęs didelis valiūkas. Tik pamato mergę, tuoj ir tempiasi į krūmus. Ten išsitraukia brošiūrą ir skaito lietuviškai.

Po kurio laiko tam krašte moterims gimė daug patriotų bei savanorių. Susidarė prielaidos Lietuvos valstybei atsirasti.

Tradicijos (2)

Lietuvos valstybėj ant kalno stūksoję mūrai, o pro tuos mūrus vis lietuviai jodavę. Sykį prijoję kažkokį dvarą, o tam dvare gyvenusi ragana su dukterim. Lietuviams lyg ir nereikėję raganos, jie norėję dukters kažko paklaust, būk tai kažkokį vainiką nešę... O ta pravėrusi langą ir sušukusi: „Man motulė draudžia su jumis kalbėt. Aš esu padori mergina ir darau, kas prisakyta.“ Užvėrusi langą ir vėl atsigulusi. O tie lietuviai rėkaudami kitur nujoję.

Dabar dažnai apie tai dainuojama. O kas, tiesą sakant, įvyko? Nieko!

Deja, tai jau tampa tradicija.

Baimės kaina

Seniai seniai vienas dinozauras prisirijo kokos lapų ir jį ištiko haliucinacijos: būk tai ant kalno mūrai, joja lietuviai...

Persigandęs tarė draugams:

– Nykstam iš čia!

Ir jie išnyko.

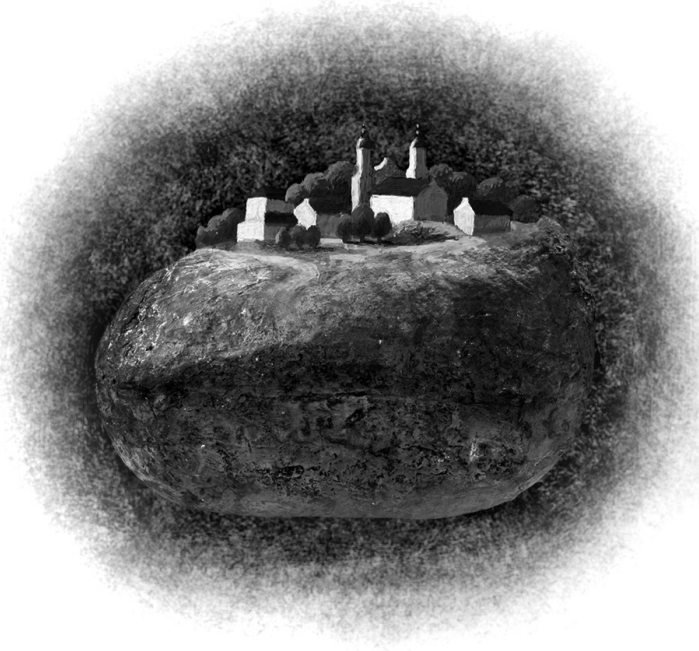

II

ATĖJIMO KNYGA

1975 - 1990

O tas kas toks?

– Pasakyk, broleli, man,
Kas yra tas Leninas?
Ar tatai žmogus, ar velnias –
Kuom jis nusipelnęs?

Brolis rudą ūsą suka,
Pasistato buteliuką:
– Buvo tai toks piktas dėdė –
Daug tokių už grotų sėdi.

– Tai už ką gi jį uždarė –
Samagoną gal jis varė?
Peterburge lupti gavęs,
Į Razlivą nukeliavęs,
Pasistatęs aparatą
Girdė proletariatą?

Brolis raito ūso galą,
Kumščiu trinkteli į stalą:
– Yr tai kelias bolševiko!
Netrukdyki, paklausyki,
Taigi vieną sykį...

Drebėjo žemė... Geso saulė...
Krauju ištvino skliautas mėlynas.
Tą dieną iš Ano Pasaulio
Į Šį atėjo draugas Leninas.

O vos atėjo – susiraukęs
Taip baisiai ir piktai suriko,
Kad žmonės nusigandę traukės:
Jam Šis Pasaulis nepatiko!..

Trejų – jis nekentė engėjų,
Išvydęs katę velkant pelę,
Jis puolė ją ir nugalėjęs
Viešai pasmaugė šalip kelio.

Penkiolikos... Beveik dar vaikas,
Vos po pirmų slaptų poliucijų,
Sapnavo jis jau ne mergaites –
Sapnavo Spalio revoliuciją.

Aplink besparniai žemės žmonės
Vaikus augino... Arė lauką...
O jam nuo didelių svajonių
Sparnai – kaip vėliavos – išaugo.

Jis suplasnojo ir pakilo,
Ir visą apžvelgė Imperiją:
Kalnų takais bėgiojo Džiugašvilis,
Ir kaladėlėm žaidė mažas Berija.

Palaiminęs vaikus Kaukazo,
Jis žvalgė sibirus snieguotus:
– Kokia plati motulė Azija!
Kiek daug reikės vielos spygliuotos!

Už Jenisiejaus sniegas krito,
Žuvėdros klykė prie Baikalo...
Bet nesiklausė jis. Nuskrido
Apžvelgt Europos Vaišių stalo.

Berlyne susisukęs lizdą
Jis Popierius rūšiavo stropiai...
Ir štai – ant Šmėklos Komunizmo
Parjojo sykį iš Europos.

O kai parjojo, užgiedojo:
– Pirmyn, vergai nužemintieji!..
Ilgai jam Pistoletai plojo,
O Šautuvai iš paskos ėjo.

Kaip kurmis, paslaptingai rausės
Jis po valstybės pamatais,
O Šmėklą antrankiais sukaustė
Ir girdė kraujumi tiktai.

Iš po grindų iššoko tiesiai
Jis Rūmuos, taikiny „Auroros“,
Ir Laisvę, kaip mergaitę šviesią,
Ant vamzdžio šautuvo pakorė.

„Pasaulį tartum seną paltą
Mes išardysim!“ – nusispjovė...
Kas nemirė, kūju prikaltas,
Tą greitai pjautuvas papjovė.

Žvaigždė paraudus ant kepurės...
Nukrito... Kraują lakė šunys...
– Aš rojų žemėje sukūriau
Ant Nepasiekiamos Viršūnės!..
.....

...Čia staiga kalba nutrūksta,
Brolio rankoj pypkė rūksta,
Slysta akys nuo staliuko –
Tuščias buteliukas!

Taurėj mirksta ūsas rudas...
– Broli! Tęskim kalbą tą...
Bet brolelis užusnūdo
Ir jo pasaka baigta.

O kas tie tokie?

Sykį Pjautuvas keliu keliavo –
Ką sutikęs pjovė ir dainavo:
– Ei, pirmyn, vergai nužemintieji! –
Eidamas pirmyn, atgal jis ėjo.

Kai toli pirmyn atgal nuėjo,
Tai į kairę jis pasižiūrėjo,
Mato: šalia kelio Kūjis kala,
Kala, kala ir nukalt negali.

Pjautuvas kvatojo susirietęs:
– Tai, sakyk, ir kvailas, kad ir kietas!
Ne noragą kalk, o – per makaulę,
Kad šviesesnis būtų šis pasaulis.

Ir patraukė jie abu į kelią –
Aplink žemę keturis kartus:
Pjovė Pjautuvas, o Kūjis kalė
Mano tėvo vaikiškus metus...

O kas šitie?

Zampolitas – Politrukas
Eina rytui švintant:
Vienas – striukas, kitas – bukas,
Bet abu protingi.

Zampolitas – Politrukas
Varosi prieš vėją
Šleivą kreivą žmogeliuką,
Tą, kurs arė, sėjo.

Ką padarė tas žmogelis?
– Nieko, sakom, nieko! –
Jis stovėjo šalia kelio,
Einant tiems į Priekį.

Vienas kelias – kelio galas,
Kito prieky – karstas.
Zampolitas kaulus mala,
Politrukas – barsto.

Du keliai per kaulų krūvas,
Ašarėlių nemunus.....
.....
Bet kažkur juk trečias buvo,
Tas, kur per gyvenimą!..

Ir kas iš to?

Misterija

Mažo miestelio centrinė aikštė. Tykus vasaros vakaras. Po aikštę romiai vaikštinėja miestelėnai. Tylu. Ramu. Jauku. Girdėti, kaip tykiai brėžia smėlėtą upės dugną žuvis. Už upės dusliai ir vienodai kala kuolą. Prie jo nakčiai bus rišamas arklys. Tykiai krinta žvaigždės. Krinta rasa. Krinta lapai. Kaime už upės matosi rugių laukas. Plaukioja drugiai. Tylu. Gražu. Šviesu.

Staiga iš kabineto išnyra pilkas vyriškis duksliu kostiumu ir sako:

– Atmesti.

Kyla šurmulys. Baubia jaučiai, loja šunys. Griaudi griaustinis. Blyksi žaibai. Šniokščia vanduo. Spiegia moterys. Gieda gaidžiai. Bliauna avys. Galų gale vienas miestelėnų įsidrąsinęs klausia:

– Atleiskite, o ką atmesti?

– Viską, – ramiai atsako pilkas vyriškis duksliu kostiumu ir tykiai grįžta į kabinetą.

Po tų žodžių viskas atmetama. Griūva miestai. Liejasi vandenys. Dreba žemė ir veržiasi ugnikalniai. Saulė užgęsta.

...Ir tiktai vėjas pusto baltą smėlį...

...Išlindęs iš smėlio, kurį laiką nesuvokiau kur esąs. „Kaip ilgai ir kietai aš miegojau“, – pagalvojau sutrikęs. Nusipurčiau smėlį, apsiaviau sandalais ir nuėjau į paviljoną valgyti dešrelių su garstyčiom.

Peizažas su beržais

Po dangum balandžio su beržais
Stoviu aš, ir spindi žvaigždės gilios...
Apsipylę kvepiančiais dažais,
Apie ką lietuviškai jūs tylit?

Apie ką jūs tylite, berželiai,
Šakomis apsikabinę rytą?..
Laukas... O per lauką ilgas kelias,
Kelias aukso dulkėm parašytas.

Gal jūs tylit apie kelią tolimą,
Apie tuos, kur ėjo, nenuėjo...
Apie tai, kaip lauką Vilko broliai
Kulkomis pavasarį apsėjo...

Apie tai, kaip mylimo ieškojo
Vargšė išprotėjus Juozapota...
Apie tai, kaip Žaltį užkapojo
Ir našlaitei kelio neparodė...

Apie tuos, kurie žadėjo rojų,
Apie tuos, kuriems užgynė žodį...
Apie tai, kaip trys išėjo broliai
Laimės nelaimingos paieškoti...

Apie tą, kurs neberado ryto,
Apie tą, kurs girių aido šaukės...
Kaip trečiajam kraujo lašas krito
Ir balti žemčiūgai neišaugo...

Apie ką jūs tylite, berželiai?..
Aš prie tavo kojų atsisėsiu –
Apie lauką, apie ilgą kelią,
Apie Lietuvą – kaip jūs – tylėsiu...

Procesai

Kartą gyveno...
Dabar nebegyvena...

Sugrįžimas

Languos tirpsta mėlyni raštai,
Užsidega visos žvakelės...
Pareina iš tolimo krašto
Pavargęs Kalėdų Senelis.

Kalinio pilkas drabužis,
Varnos – ratu virš galvos...
Sunkūs kaip laikrodžio dūžiai
Žingsniai – iš vasaros tos...

Sustoja prie vartų medinių
Išbuožinto sodo gale –
Jo rankoje tuščias drobinis
Maišelis su kulkos skyle.

O spindi lange tartum ašara
Toks šiltas namų žiburys...
Išvirsta į kiemą kaip garas
Vaikelių – skambučių – būrys.

Ir pokšteli durys kaip šūvis...
A š iš toli pareinu...
Sukasi snaigės ratu tartum šunys...
Neparnešiau jums dovanų...

Tyli už stalo per naktį
Pavargęs Kalėdų Senelis...
Spindi languos Lietuvos tartum akys
Tūkstančiai žvakių širdelių...

Kur yra, seneli, tavo dantys?

– Kur yra, seneli, tavo dantys?
– Pensijon išėjo atsikandę.
Ėjo per metus po du, po vieną,
Palydėjau su skausmu kiekvieną.

Šiandien tuščias darbo kabinetas...
Dirbo sunkiai, ką čia ir kalbėti! –
Kiek reikėjo perkrimst riešutų,
Kiek – laikyt liežuvį už dantų.

O laikai tokie, vaikeli, buvo,
Kad nekramtė jie ilgokais tarpais,
Bet – laikyti už dantų liežuvį
Buvo baisiai reikalingas darbas.

Tais laikais, kai kirto, o ne sėjo,
Krimto jie, Šviesiam Rytojui auštant,
Ne ledus, o ledą Jenisiejaus,
Kedro žievę, kaulą, šuns apgraužtą...

Valė juos ne minkštas šepetėlis,
O enkavedisto kumštis kietas...
Daug oi daug yra dantų, vaikeli,
Sibiro sniegynuose pasėta.

Trys labai įdomūs pasakojimai

Apie šunį

Kartą vienas vieno daugiabučio namo gyventojas įsigijo šunį. Jis šunį labai mylėjo, vakarais vesdavo pasivaikščioti ir t. t. O kaimynai šuns nemylėjo, nes jis naktimis garsiai lodavo ir kaukdavo. Kaimynai ne kartą prašė savininką atsikratyti šuns, tačiau tas nė girdėti nenorėjo. Pagaliau neiškentę kaimynai pasiskundė namų valdybai. Namų valdyba pažadėjo imtis priemonių, bet nesiėmė.

Apie viršininką ir pavaldinius

Vienoje įstaigoje buvo tarnautojai ir viršininkas. Visi tarnautojai viršininko labai bijojo, kalbėdavo nusižeminę, duodavo kyšius ir panašiai. Ir tik naktimis jie sapnuodavo sapnus, kuriuose būdavo labai drąsūs ir viršininko visai nebijodavo. Tačiau nubudę suprasdavo, kad tai būta tik sapno, ir vėl tylūs išeidavo į darbą.

Apie šiuolaikinį jaunimą

Vieno miesto vienoje gatvėje šiltais vasaros vakarais susirinkdavo būrys jaunimo, jie skambindavo gitaromis, klausydavosi tranzistorių, vaikinai bučiuodavo merginas. Visa tai labai nepatiko vienam tos gatvės gyventojui – pensininkui. Jis kartą priėjo prie jaunuolių ir ėmė juos gėdinti. Tačiau jie nesiklausė, vienas kitas net nusijuokė. Pensininkas labai susikrimtęs grįžo namo ir sėdo rašyti atsiminimų knygos.

Ant aukšto kranto

Žodžiai nežinomo liaudies poeto

Ant aukšto kranto upės mėlynos
Malonu pasvajoti ir išgerti,
Atėję kolūkiečiai padainuos,
Papasakos apie šių metų derlių.

Apie brigadinės rangos metodą
Papasakos brigadininkas Rapolas
Ir apie naują bulvių veislę – tokią,
Kuri nebijo kolorado vabalo.

Žilvičiai upės abiejuos krantuos
Klausydamies kuždėsis apie laimę...
Akordeonu pirmininkas gros,
Pritardamas savos kūrybos dainai.

Klajos dangum žvaigždė ir suoks lakštingala,
Atsispindės mėnulis butely,
Mirgės ant seno ilgo geležinkelio
Mažyčiais žiburėliais traukinys.

Ir aš, į kolūkio laukus išėjęs,
Paimsiu arklį, lyrą ir melžėją.
Dainuoja ji, dainuoju aš su ja,
Ir traktorius dainuoja danguje:

– Suplėšysim į gabalus
Tuos kolorado vabalus.
Ir bulvės vėl žydės!

Ir mylimam kolūkyje,
Pakėlę žemės ūkį, mes
Dainuosim iš širdies...

Iš kelionių sugrįžus (1)

Ne per seniausiai šių eilučių autoriui su grupe Vilniaus turistų teko lankytis Žemaitijoje. Penkios dienos tam nuostabiam krašte prabėgo kaip keturios*. Įspūdžiai, įspūdžiai!.. Susitikimai su vietiniais gyventojais, pasakiška gamta, senoji ir naujoji architektūra... Visko neišpasakosi... Dabar šių eilučių autorius rašo knygą apie tai, ką tomis nepamirštamomis dienomis išgyveno, patyrė, sužinojo, ir siūlo paskaityti ištrauką iš būsimos knygos šeštojo skyriaus „Telšiai, Telšiai...“

Telšiai, Telšiai...

...Į senąją žemaičių sostinę atvykome anksti rytą. Autobusų stoty dar tvyrojo šiltas vasaros rūkas, pro kurį vos ryškėjo namų ir medžių kontūrai. Čežėdamas padangomis privažiavo ištaigingas autobusas, ir mes, susėdę ant minkštų sėdynių, nuvažiavom per miegantį miestą į viešbutį. Kol įsikūrėm, kol papusryčiavom, – visai išaušo, ir kai išėjom į gatves, saulė jau auksino namų stogus ir medžių viršūnes. Visų pirma į akis krito tvarkingos, švarios, gėlynais išpuoštos gatvės, paprasti, bet patogūs gyvenamieji namai, padūmavusioj tolumoj stūksantys fabrikų bei gamyklų korpusai. Iš karto pastebėjom, koks paprastas ir giedras vietinių gyventojų žvilgsnis, matosi – tai darbštūs, dori, sąžiningi žmonės. Ir ne vienam iš mūsų kilo mintis – kiek daug dar galėtume iš jų pasimokyti. Stebino ir aukštas aptarnavimo lygis – iš vieno miesto galo į kitą galėjome patekti per dešimt minučių, kai tuo tarpu Vilniuje sugaištame tam daugiau nei pusvalandį...

Tačiau negalėjome nepastebėti ir kontrastų. O kas labiausiai krito į akis – tai medžiai. Šalia aukštų, išlakių liepų tenai auga visiškai mažučiai akacijų krūmeliai arba vidutinio dydžio alyvos. Ir, kas keisčiausia,

* Tų laikų reiškinys.

kas labiausiai šokiravo mus, buvo tai, kad į tuos dalykus beveik niekas nekreipia dėmesio, tartum viso to nė nebūtų, tartum viskas būtų gerai, viskas normalu. Kažkokia apatija. Ypač jaunimo tarpe...

Bet ilgai dairytis po miestą nebuvo laiko. Mūsų dar laukė įdomi ir nuotaikinga kelionė po garsiąsias Žemaičių aukštumas.

Iš kelionių sugrįžus (2)

Lietuvom sieveriom labadam,
Tundorlo sargybar gybar sorgi.
Lietuvom okulėm aidaidam –
Negalėm ninijam dupelmorgi...

O lietūbel krandam toletūpi! –
Kolyman damagan sūli mūli!..
Sardarban žūvi lapi žievūpi,
Kaulaman toliman doledūli...

Moliūgo klausimu

Kutuzovo aikštėj juodi sustatyti žirgai.
Bus svarstymas rimtas šiandieną – gana jau erezijų!
Kalbą ir noriu pradėt nuo svarbiausio, draugai:
Laikas atėjo moliūgą įvest į poeziją!

Laikas atėjo jau svarbą suprasti moliūgo,
Paskirtį, tikslą bei prasmę suvokti šio augalo.
Ko gi jūs tylit sutrikę ir tartum pabūgę,
Mes juk taip pat kaip moliūgai gimėm ir augome.

Lektoriai skundžias nuo Vilniaus, Viekšnių ir nuo Skuodo,
Skundžias vedėjai nuo bazių, artojai nuo plūgų,
Skundžias melžėjos nuo karvių, virėjai nuo puodų:
Kas gi jisai – šiuolaikinis subrendęs moliūgas?

Laikas atėjo teisingai įvertint moliūgą,
Masėms nušviesti jo kelią ir tikslą prasmingą,
Blaiviai pažvelgti į dar pasitaikančius trūkumus...
Nes netiesa, kad moliūgas jau mūsuos atpinga.

Tad ir kreipiuos aš į jus, draugai posėdžiautojai,
Prašom rimtai diskutuoti. Įspėju tiktai:
Būkime budrūs – subrendęs moliūgas nesnaudžia!
Jis arba mes – aukso vidurio nėr čia, draugai!

Pasakojimas apie tai, kaip greitai aš sutvarkiau vieną reikalą

Kodėl gyvenime dažnai taip būna,
Kad vis neįsisavinam esmės,
Jog sėkmę lems visų sąmoningumas,
Profmeistriškumas, organizuotumas ir drausmė.

(Aleksandras Gudaitis-Guzevičius.
„Kalvio Ignoto teisybė", p. 1009)

– Laba diena, – nedrąsiai pasisveikinau, sustojęs ant slenksčio, – aš čia turiu tokį pareiškimą, norėčiau, kad jūs šitąjį... va... antspaudą gal...

Jis užsidėjo akinius ir peržvelgė pareiškimą.

– Gerai, – tarė, – užantspauduosim. Mielai. Tiktai jūs pirma kyšį paduokite, suprantat pats – tvarka yra tvarka.

– Taip, taip, žinoma, – pasakiau atsisegdamas portfelį, – aš tuoj... turiu čia tokį... su savim...

– Ne, ne, ne, – sumosavo rankom jisai. – Mes tiesiogiai nepriimam, prašom kreipkitės į kyšių kontorą, – mandagiai paaiškino, – ten paduosit, o paskui – vėl pas mus...

– Atleiskite, o kur ją rasti? – sumišęs paklausiau, – matot, aš... Kaip ir ne vietinis...

– Kumpio gatvė trisdešimt keturi, – maloniai tarė jis. – Tai visai netoli, tuoj už filharmonijos, – paaiškino. – Priima kasdien, išskyrus šeštadienį ir sekmadienį, nuo devintos ryto iki šeštos vakaro.

– Ačiū, – pasakiau ir, įsidėjęs kyšį atgal į portfelį, leidausi nurodytu adresu.

Radau nesunkiai. Iš tolo matėsi raidės „P. Garnevičiaus vardo kyšių kontora". Marmuriniais laiptais užkopęs į antrą aukštą, išvydau vienmarškinį vyriškį, kalantį virš durų plakatą su užrašu: „Kovokime už aukštą kyšininkavimo kultūrą."

– Laba diena, – pasisveikinau. – Aš čia kyšio klausimu...

– Antros durys po dešinei, – tarė jis.

Užėjau.

– Atleiskite, ar kyšio klausimu į jus kreiptis? – nedrąsiai pasiteiravau sklaidančio raštus vyriškio.

– Taip, taip, – maloniai tarė jis, – užpildykit, prašom, blanką. Ar jūs pas mus pirmą kartą? – paklausė, kai užpildžiau.

– Pirmą.

– Tada reikia charakteristikos iš darbovietės ir išrašo iš darbo knygelės. Turite?

– Neturiu, – pasakiau sumišęs, – nežinojau. Matot... aš kaip ir nevietinis...

– Tai gal rytoj užsuksit, – pasiūlė jisai. – Sutvarkysit viską ir užeisit apie trečią...

– Tai kad matot, – pasakiau, – būtų geriau šiandien, nes man reikia kaip ir... išvažiuoti...

Tarnautojas susimąstė.

– Pasą turite?

– Turiu, – nudžiugau.

– O nukreipimą iš profsąjungos?

– Ir tą turiu.

– Kyšis kelintos kategorijos?

– Tai kad... nežinau... – tariau sumišęs. – Aš čia... silkių pusę kilogramo ir dar medžiagos... štapelio...

– Trečia kategorija, – tarė jisai. – O kokios pakraipos?

– Kaip... kokios?

– Na – statybinės, medicininės, automobilinės, mokslinės...

– Tai... turbūt... medicininės... – tariau.

– O medžiagos pas jus kiek?

– Pusantro metro.

– Chm, taip, – išsitraukęs cheminį pieštuką, jis ėmė greitai skaičiuoti. – Vadinasi, iš jūsų priklauso aštuoniolika rublių šešiasdešimt kapeikų, – tarė. – Palikite kyšį, kasoj užmokėsit, gausit kvitą

ir būsit laisvas. Charakteristiką ir išrašą atsiųskite paštu... iki dvidešimtos. Būtinai.

– Ačiū jums, labai ačiū, – pasakiau ir nuėjau į kasą.

„Ir valdiškose įstaigose netrūksta gerų žmonių, – galvojau, – niekada nebetikėsiu, kad visi biurokratai...“

...Juk beliko tiktai formalumai...

Dabar prie meilės ilgos eilės

Dabar prie meilės ilgos eilės driekias.
Dabar negausi meilės be talono...
Pirmūnams ir artistams, aišku, nieko,
O paprastam žmogeliui – nemalonu.

Anksčiau gi būdavo – imi merginą
Ir myli sau linksmai, kažkaip – nesąmoningai.
Dabar vedėjui reikia pareiškimą
Paduoti ir suderint su profsąjunga.

O kur dar nukreipimas iš apylinkės,
Kur tikrina, ar tamsta meilės vertas?
Nors išeini iš ten gana apylinksmis,
Bet kadrų skyriuj vėlei kojas pakerta.

O kur namų valdyba ir t. t. kur?
Rekomendacijos dar kurkur ūkur kūkur?..
Taip supranti, kiek laimės žemėj maža,
Ir išperki loterijos tiražą...

1975

Į keistą miestą pakliuvau aš sykį –
Šitam mieste visi keistai miegojo:
Stati, tarytum žengdami į žygį
Aukštyn, pirmyn išmetę kairę koją.

Sustingus gatvė kaip skulptūrų parkas,
Aš prieinu arčiau: – Pabuskit, broliai! –
Plačiai atmerktos akys tartum arkos,
Sustingęs žvilgsnis, nukreiptas į tolį.

Pakibusios kaip šventiniai balionai
Miegojo musės ir uodai padūkę.
Miegojo šuoly katinas geltonas,
Miegojo priešais jį baikštus peliukas.

Miegojo vaikas, mažas tartum šaukštas,
Ir asilas, iš kažin kur atklydęs.
Pusantro metro aukšty buvo paukštis –
Pastūmiau – jis lėtai tolyn nuslydo...

Sustingę miega medžiai – jokio vėjo.
Aš garsiai sušukau, bet – jokio garso.
Iš kur aš atėjau? Kaip man išėjus?
Nebeatsimenu atgal aš kelio, tartum...

Nesuprantu, ar vakaras, ar rytas –
Aplinkui prieblanda sunki tvyrojo...
Pakėliau galvą – niekur nenuskridęs
Lėktuvas reaktyvinis kabojo.

Stovėjo vidury aikštės paminklas
Narsus. Iš amžinai gyvųjų būrio.
Palinkęs rūsčiai priekin, rankoj ginklas...
O man staiga pasivaideno – žiūri

Akis primerkęs jis į šitą miestą,
Iškėlęs rankoj ginklą užtaisytą...
Ir supratau staiga aš keistą tiesą –
Nemiega miestas. Miestas sulaikytas.

1990-ųjų žiema

Buvo ta Žiema tikrai keistoka –
Nepasakėm jai mes nieko blogo, –
Atėjo Lietuvon, pasižiūrėjo,
Trenkė durimis ir vėl išėjo.

Senis Šaltis slepiasi sulijęs...
– Ko gi ta Žiema taip mūsų bijo? –
Klausinėjau Kalendoriaus seno,
Kurs žiemų ir vasarų daug mena.

Žilo Kalendoriaus lapai virpa:
– Gal dėl to, kad širdis surakinusios
Sniego purvinos grandinės tirpsta,
Visos aikštės nuo žmonių patvinusios...

Gal dėl to, kad Speigo šalyje
Mirusių pulkai pakėlė galvas,
Gal – kad Gedimino pilyje
Kaip saulelė – vėliava trispalvė...

N.

Galvoju apie N. Jeigu nebūtų numiręs, būtų pasveikinęs Lietuvos nepriklausomybę. Kaip keista, kad tie, kurie numirė iki 1990 kovo 11-osios, jau niekada nesužinos, ką iškovojom.

Kodėl jūs mirštate, brangūs Lietuvos žmonės?

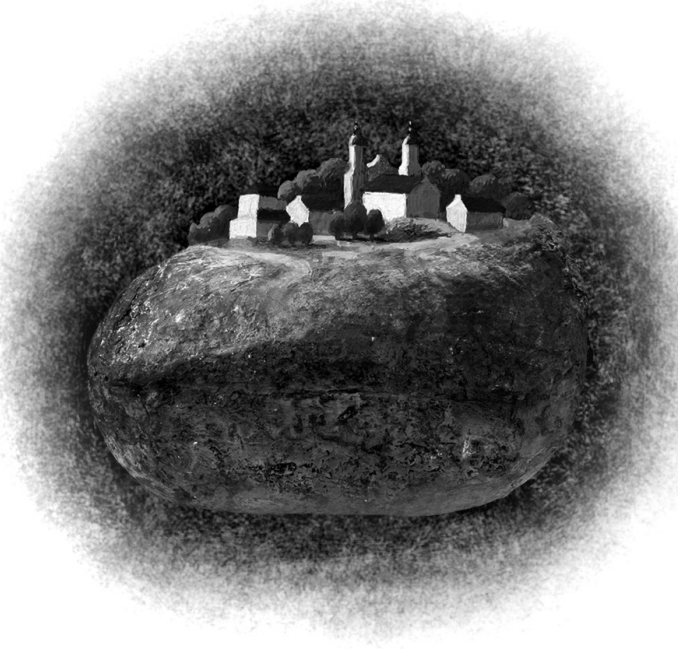

III

VILČIŲ KNYGA

1990 - 1995

Tautiškas

Mano Mūza pakulinė
Su kaliošais, su skudučiais...
Kai skrendu aš per Tėvynę,
Man į ausį pučia.

Aš skrendu ir nežinau,
Ar toli nuskrisiu.
Galgi, Lietuva, aš Tau
Ant širdies nukrisiu.

Gal tai nieko – juk kiti
Nukrenta ant sprando,
Siurbia kraują ir girti
Lietuvos neranda...

Gerą įvaizdį sukurti sunku

Ėjo lemiamieji tarybų valdžios metai. Kolektyvų soduose gražiai, nelyginant dainoj, žydėjo obelys ir kriaušės, o kaimo jurgiai ir mergės per Spalio atlaidus kūliais versdavosi nuo šiaudų. Paprasti žmoneliai gyveno sunkiai, nes iš gamyklų, fabrikų ir fermų nešdavo ne tik naktimis, bet ir šviesiuoju paros metu. Šiaip taip laikėsi net ir mažai panešantys: pardavus tuščią butelį, būdavo įmanoma nusipirkti kepalėlį duonos, taigi su ištiesta ranka stovėjo tik vienas Iljičius. Be abejo, tokia padėtis negalėjo ilgai tęstis. Žmonės kažko laukė, būgštavo. Ir bemaž niekas dar nežinojo, kad tautai gelbėti Viešpats jau buvo paskyręs Vytautą...

Tais laikais šalip kelio, netoli karčemos, gyveno toks žmogelis, vardu Mykolas Lietuvis. Jis irgi nešė: iš daržinės, iš klėties – iš kur papuldavo. Kada paršelį, kada siloso maišelį... (Anuomet dar ne prie kiekvieno paršo budėdavo apsauginiai!) Tačiau nešti jam nepatiko.

Nešdavo susirietęs, paraudonavęs iš gėdos ir – tiktai iki pirmųjų gaidžių. Suvalgęs kas parnešta, ilgai dūsaudavo, o nesyk ir pasvajodavo: „Ot, jeigu ji patekėtų...“

Tą atmintiną rytą Mykolas tašė sklindžius, kuriuos pati buvo pačiršinusi iš šiąnakt parneštų aukščiausiosios rūšies kombinuotų pašarų (tiesą sakant, viskas, ką tas vargeta turėjo, buvo kombinuota), ir taip pat dūsavo: „Sulinkau, suvargau benešdamas... O, kad taip patekėtų neprik... (toliau svajoti, būdamas baikštaus būdo, jis nedrįsdavo), tai argi aš taip gyvenčiau? Išsitiesčiau! Išsižergčiau! Išsižiočiau!..“

Ir tuo metu staiga įskrido pati, sviedė kertėn pusmaišį viščiukų (vargšė darbavosi inkubatoriuj) ir linksmai sušuko:

– Atgimymas, Mykol!

– Ką tai reiškia?

– O pamatysi!

Po tų žodžių gyvenimas nulėkė šuoliais nelyginant išprotėjęs šachmatų žirgas, netyčia įkritęs į keptuvę. Keisčiausi įvykiai ėjo vienas po kito...

Pirmiausia Mykolui iškrito iš rankų stiklinė.

Aišku, nieko blogo jis tuomet nepagalvojo. Net apsidžiaugė. „Kam ta stiklinė? Išmokino ruskis per penkiasdešimt metų! O juk lietuviai esame mes gimę! Taigi galėsim ir iš ąsočių...“

Po metų, bene per adventą, iškrito ir samtis.

Bet ir tada jis neišsigando. „Ganėtinai ilgai kabinau pilnu samčiu kombinuotą maistą, sugadinau skrandį, figūrą ir sąžinę, metas kiek ir atsipūsti. Kabindamas šaukštu, galėsiu kur kas geriau pasitarnauti Lietuvai! Galų gale yra juk žmogystų, kabinančių visai be šaukšto, su pagaliukais, – ir ką? Pageltę, sudžiūvę, užtat kaip dauginasi. Mūsų, lietuvaičių, mažai, iš visų pusių priešas, taigi tikrai derėtų pasekti anų pavyzdžiu. Be to, juk sklinda kalbos, neva nūnai madinga susiveržti diržus. O argi šiandien aš susiveržčiau? – dirstelėjo į veidrodį ir apsiverkė. – Gėda, Mykolai!“

Bet lygiai dvyliktą, kuri tais metais buvo dviem valandom pirma laiko, jam iškrito plaukai.

Tačiau nė tuomet Mykolas nepagalvojo, kad tai gali būti bloga lemiantis ženklas. „Kuo mažiau ant galvos plaukų, tuo mažiau esmi panašus į beždžionę.“ Ir vis dėlto, nors į Darvino mokslą žiūrėjo skeptiškai, rinkimų kampanijos metu širdin įsismelkė abejonė: „Gali būti, kad kai kurie kandidatai yra išsivystę, o ne sutverti...“

Liepos 6-ąją staiga ėmė kristi dantys.

Tada jis jau susimąstė. Juk ką tik buvo praūžusi Kovo vienuoliktosios audra, pavasario vėjai dar skraidino laukais aktų skiautes, o iš rytų šalelės ugnimi spjaudė slibinas. Taigi dantys atrodė reikalingi. („Dantimis ir nagais ginsimės!“ – šaukė tautos tėvas ir sūnūs, o šventoji valdžios dvasia narsiai pleveno viršum jų platėjančių figūrų.) Kita vertus, kaip ir daugelis menkesnio intelekto žmonių, Mykolas buvo šventai įsitikinęs, jog dabar, atėjus laisvei, valgys kur kas daugiau nei prie ruso. Antraip – kam tie visi lozungai, landsbergiai, ozolai? Nemigo naktys ir nerimo dienos? Beaūštanti aušrelė? Kam visa tai?

Bet netrukus jis nusiramino. Slibinas pabrukęs uodegą pasitraukė į atsargą, taigi Tėvynės gynėjai, turėdami daugiau laisvo laiko, kibo kits kitam į gerklę. „Po teisybei, doram žmogui dantys nė nereikalingi, – dūsavo Mykolas. – Ir argi tatai rimtas užsiėmimas: ėsti!“ Aišku, jis matė, kad kai kurie lietuviai (laisvieji) buvo atsikandę po gerą gabalą, bet nė kiek nepavydėjo ir tik retkarčiais, atsigręžęs sostapilio pusėn, puldavo veidu į samanas ir giedodavo anksti išprotėjusio (bendras posąjūdinis išsekimas) klasiko žodžius: „Priešas kirto kumštim geležinėm, o mūsiškiai kirto pilna burna!“

Tačiau reikėjo būti atsargiam. Kaip reikiant prisikirsti tais laikais turėjo teisę tik valdančioji klasė, ogi norintis sočiau užkrimsti varguolis lengvai galėjo būti apkaltintas Tėvynės išdavimu.

Taigi jis neskubėdamas žlevernojo laikraščius (kai kurie buvo itin riebiomis antraštėmis) ir džiaugėsi bent jau tuom, kad nereikia skiepytis nuo korupcijos (baisi, nežinia iš kur užgriuvusi epidemija, dėkui Dievui, mažai valgantiems visiškai nepavojinga).

Bet po rinkimų jam nukrito kairioji koja.

Nenusiminė žmogus ir tada. „Kam man dvi kojos? Į pačias būtiniausias vietas ir su viena galima puikiausiai nušokuoti. Kita vertus, galvijai turi net po keturias, o kas iš to? Ar pažengė į priekį toliau nei lietuvis? Ir kur galų gale man eiti? Kur skubėti? Gal į Europą? Betgi Europoje pilna europiečių! Kuriam galui ten mes reikalingi?“

Nervindavo tik žmona, nuolat paistydama visokius niekus.

– Valgytum daugiau česnakų, Mykol, – ko gero, ir ataugtų ta koja.

– O kad man nereik! – piktai atšaudavo Mykolas. – Aš netgi didžiuojuos, kad man nukrito kairioji, o pasiliko teisingesnė, dešinė.

– Kaip tujen pasikeitei, kaip sukriošai, – dūsavo moteris. – Kažin ar beprisimeni, apie ką svajodavom aštuntaisiais? Ar kas galėjo tada pamanyti, kad lietuvis sirgs net ir nepriklausomoj valstybėj? Juk tai chamizmas!

– O pasitaiko... – Mykolas baugiai apsidairė. – Pasitaiko, kad ir numiršta!

– Šmeižtas! – suriko žmona. – Dėdėpistų išmislas!..

(Čia, matyt, būtina paaiškinti, jog Vytautas, nors ir išlaisvino savo tautą iš maskolių vergijos, žuvo taip ir neįžengęs į Pažadėtąją žemę. Po teisybei, Viešpats dar prieš Atgimimą jam buvo pasakęs: „Aš tau parodysiu tą kraštą, tačiau neįžengsi į jį.“ Trisdešimt dienų raudojo lietuviai, netekę Vytauto.

Betgi nieko nepadarysi. Nūnai tautai buvo keliami daug didesni uždaviniai: ji turėjo keturiasdešimt metų keliauti per dykumas į Europą. Atsižvelgdamas į būsimuosius sunkumus bei į daugkartinius pačių Lietuvos žmonių prašymus, tautai vesti Viešpats buvo paskyręs Algirdą. Tai buvo išmintingas vadovas. Jis suvokė, kas teisinga ir kas ne. Jis sudarė sutartis su kitomis tautomis, užmezgė prekybą, o savo mokintiniams liepė pasistatyti daugel galingų tvirtovių, pavergti vietinius gyventojus, užgrobti jų žemes ir šitaip suvienyti Lietuvą.)

Bet vieną sykį, grįžusi iš kapinių, – tąkart ten vyko agitacinis mitingas, – žmona pasakė:

– Gali būti, kad kai kas ir numiršta. Iš dalies. Tačiau tiktai tie, kuriems laisvėj gyvent nepatinka. Mano supratimu, tokius reikėtų pakavoti be Bažnyčios palaiminimo. O užvis geriausia: nušauti, kol jie dar nepradėjo mirti.

Mykolas nesiginčijo: ne tas dabar buvo galvoj. Šį šventišką Vasario 16-osios rytą jam buvo nukritę lyties organai, ir nūnai vargšas atrodė šiek tiek susijaudinęs, netgi suglumęs. Pats nesuprato: juoktis ar verkti? Vienaip žiūrint – aišku, gerai. Juk būtent dėl šitų organų veiklos žmogų ir ištinka pačios baisiausios nelaimės. „Koks tatai yr man džiaugsmas! – šūkavo pirmo įspūdžio pagautas. – Kokia galybė rūpesčių atpuola! Kiek daug aš sutaupysiu laiko, kurį galėsiu skirti įstatymų bei poįstatyminių aktų studijoms. Juk – gėda prisipažinti! – iki šiol net Konstitucijos nesu perskaitęs. Plepėti su kokia šaukštaprote man būdavo šimtąsyk smagiau, nei klausytis Vyriausybės narių ar net... – čia jis užsidarė būdelėje ir tupėjo ten tris valandas, paraudonavęs iš gėdos, – net Jo Ekscelencijos šventųjų samprotavimų!..“

Bet po kurio laiko apniko abejonės: „Juk, anot klasiko, žmoguje viskas yra svarbu. Ar be šitų organų aš pajėgsiu suvokti, ką jie daro su Lietuva? Ar galėsiu suprasti privatizaciją, stabilizaciją bei kitus naujausius išradimus? Mūsų būtovės ir jų gerovės slėpinius? Ar neiškreiptas bus laisvės pojūtis? Ar neimsiu šmeižti Tėvynės?“

Užtat, kai grįžo pati, jis ir norėjo pasiteirauti jos nuomonės, bet kažkodėl tik sukosi aplinkui ir niekaip nesiryžo pasakyti, kas nukrito. Pats didžiai tokiu drovumu stebėjosi, mat su savo moterim jau buvo pragyvenęs kupetą metų, taigi nesigėdydavo net skardžiai driokstelti po skystesnės vakarienės.

Vis dėlto vakare, kai atsigulė į lovą ir užgesino šviesą, jis įsidrąsino ir viską išklojo. Pati ilgai vartėsi nuo šono ant šono, pagaliau pasakė:

– Ar tas gerai, ar negerai, aš viena neturiu teisės spręsti. Šitą klausimą apsvarstysime artimiausiame Moterų partijos suvažiavime.

Mykolui atlėgo širdis, ir jis bematant užmigo.

Tačiau kitą rytą jam nukrito nosis.

Dabar žmogus jau truputį susinervino. Kaip beįmanydamas stengėsi vyti niūrias mintis, staipėsi priešais stiklą. „Nosis veido tikrai nepuošia. Pagaliau ji reikalinga tik tiems, kuriems svarbu sužinoti, iš kur vėjas... O aš ne toks! Ir vis dėlto... Prie tarybų valdžios tokių fokusų nebūdavo...“

Bet šitos minties vargšas taip susigėdo, kad tučtuojau sėdo prie stalo, parašė Prezidentui laišką ir už viską padėkojo. Paskui ilgai gulėjo lovoje, spoksodamas į lubas, kur ypač kvailu būdu – kuprele žemyn – rėpliojo musė, ir dūsavo. Dar prieš nosies traumą buvo kuo atidžiausiai peržvelgęs spaudos šūsnis, tad nūnai nebeturėjo iliuzijų: sveikata pablogėja kiekvieną sykį, kai tik valdžia imasi priemonių padėčiai pagerinti. „Ir kodėl taip yra, kad Lietuva eina vis gražyn, o lietuvis – priešingai? Valstybė tunka, o atskiro jos piliečio kūnas – irsta...“

Susigraudinęs pravirko, ir ašaros pamažu numaldė sielą. „Dabar, kai visos nereikalingos dalys nukritusios, gal net geriau bus...“

Iš tiesų net keletą mėnesių jis smagiai šokavo dešine koja ir džiaugėsi, klausydamasis per radiją, kaip nesuvaldomai auga gyvenimo lygis.

„Ar aš nesakiau?“ – šaukdavo iššokęs kieman, o nusigandusios varnos pakildavo nuo stogų, šiurpiai krankdamos sukdavo ratus ir negailestingai dergdavo jo Tėvynę.

Bet prieš Naujuosius metus jam nukrito ir ausys.

Dabar Mykolas jau įsižeidė: „Kas čia darosi? Ką tai reiškia? Kaip aš dabartės besuprasiu, kad viskas į gera, jeigu akys regi atbulai? Štai stoviu prie kūdros, žiūriu į kokį karosą ir man vaidenasi, kad anas yra socialistinis savo turiniu, o nacionalinis – forma. Savaime suprantama, to negali būti! Deja, akys mus dažnai apgauna, užtat ausys – niekada.“

– Už ką? – suvaitojo. – Juk aš anuomet irgi... Ir nešiau... Ir gėriau... Taigi grioviau tą prakeiktąjį monstrą kaip mokėjau... Kiek jėgos leido... Tad už ką esmi baudžiamas? Už tai, kad paliegęs? Kad nūnai nebepajėgiu nešti sykiu su tamstomis? – jis pravirko. – Ir nėr kam pasiskųsti šitoj valstybėj! Į Maskvą rašysiu! Kas kad nepriklausomi. Vis vien partija krūptelės.

– A pašėlai, Mykol? – net pabalo žmona. – Ar pagalvojai, kas bus? Antai pats Jo Ekscelencija skundėsi: reikia sukurti Lietuvos įvaizdį, o nėra kam. Užuot bambėjęs, sėskis ir kurk. Jei pavyks, gal ir premiją gausi.

Susimąstė Mykolas.

– Bet jeigu man iškris ir liežuvis? – sušuko nusiminęs. – Kaipgi aš tada sukursiu?

Vis dėlto nulindo į kertę, dūmojo tris dienas ir naktis. Ketvirtosios rytą pakilo, pažvelgė į veidrodį. Klišas beausis vėpsojo iš anapus...

– Taigi va jis! – atsiduso su palengvėjimu. – Ak ne, dar kažko trūksta... O gal per daug...

Bet kaip tik tuo metu ėmė kristi vidaus organai. Tai buvo vieninteliai organai, kuriuos Mykolas gerbė ir niekuomet nesikišo į jų reikalus. Užtat buvo itin maloniai nustebintas. Skrandis, jeknos ir

kepenys... (tarp kitko, visai naujos!). Kiti, dar puikesni, kurių jis nė vardų nežinojo, vertėsi laukan vienas po kito. „Pluša mat Vyriausybė! Darbuojasi Seimas!“ – džiūgavo žmogus. Galų gale liko tik širdis. Mykolas įsiklausė. Taip. Ji plakė už Tėvynę.

Jis pašaukė žmoną ir silpnu, bet puikybės sklidinu balsu pasakė:

– Skambink, brangioji, į Briuselį...

Memento

Nieko nėra garbingiau, kaip kristi už tėvynę. Kritę – amžinai gyvi. Jie lieka mūsų širdyse. Mes liekame todėl, kad jie krito.

Mąstau: kodėl mes nekritome?

Visa valdžia taryboms

Davė Dievas užpakalį – duos ir kėdę.

(Juozapas.„Apreiškimai“, p. 3)

Išrinktas miesto tarybos pirmininku, Mykolas Ramanauskas dar tą patį vakarą žmonai pareiškė:

– Dabar prasidės.

Agripina, niekada, tiesą sakant, nesupratusi vyro, ir tą sykį tik pečiais gūžtelėjo.

– Kaip jau tamsta pasakysi, Mykol...

O Mykolas jau kitą vakarą parsitempė keturių cilindrų lovą su baldakimu.

– Aktų salėj radau, – paaiškino žmonai. – Darbo metu miegodavo. Nomenklatūra! Dabartės tokių dalykų nebebus. Darbo metu reikia dirbti, – ir, įgnybęs moteriškei į šlaunį, pasiteiravo: – A supratai?

– Kaip jau tamsta pasakysi... – senu papratimu atsiduso žmona.

Po dviejų dienų Mykolas įritino į namus kažin kokį skritulį ir pasakė:

– Palydovinė. Darbo metu žiūrėdavo, parazitai.

Moteriškė nieko nebeatsakė, uždengė skritulį senais sijonais, ir tiek. O Mykolas jau ir nebegrįždavo tuščiomis. Dar po dienos atsirado spalvotas šaldytuvas („Darbo metu valgydavo...“), o po savaitės parsivarė dirbtinę kiaulę bronzinėm akim ir skyle pasturgalyje. Ant ausies pakabino lentelę „Aukos paminklo statybai“ ir stora grandine prirakino kiaulę prie durų staktos. Žmonai pasakė:

– Išgirdus, kad kriuksi, atidaryk. O taip, – pagrasino, – nė vieno neleisk.

– Ko jiems kriuksėti? – nesuprato Agripina.

Tą patį vakarą į duris ilgai baladojo kampininkas Juras Tarutis. Bet kitokių garsų nebuvo, ir Agripina neatidarė. „Valdžios prasimanymai, – kraipė galvą. – Arba juokus krečia, begėdis...“

Bet artėjant vidurnakčiui staiga sukriuksėjo. Agripina įleido žmogų. Tai buvo bankininkas Jarmala. Užsidarę su pirmininku, abudu ilgai šnekėjosi, paskui sukirto rankom. Kai svečias išėjo, Mykolas šypsodamasis pašaukė Agripiną:

– Timptelk už uodegos.

Agripina užsigavo, tačiau padarė, kas liepta. Kiaulė tik laptelėjo ausimis ir pro skylę bematant iškrito dešimt tūkstančių.

– Sakiau, kad prasidės! – nusikvatojo vyras.

Agripinai ėmė veržti smilkinius. Jinai prigulė ant sofos ir visą naktį klejojo. O paryčiais susapnavo numirėlį, kuris sėdėjo ant kiaulės nugaros ir griežė armonika.

Šitaip bėgo dienos. Po mėnesio visi kampai buvo prigrūsti rakandų ir geležų, kabelių ir aparatų, kurių Agripina nė pavadinimų nežinojo, tačiau klausti nedrįsdavo. Vyras prieš rinkimus turėjo smagią rankelę...

Gedulo ir Vilties dieną Mykolas parlėkė nematytu daiktu, kuris visas tūtavo, žaižaravo ir blykčiojo. Įsukęs pro vartelius, čiūžtelėjo iki pat klombos su pinavijom ir išlipęs smagiai trinktelėjo durelėmis.

– A nori pasivažinėti?

Agripina iškaito.

– Sėskis, vištele, – plekštelėjo per strėnas Mykolas ir smagiai nusiteikęs užtraukė: – Tas kelias į Vilnių!.. Gedimy!..

– Ar iš peklos, – stebėjosi Agripina, – tas gražumas!..

– Cho cho! – išpūtė krūtinę vyras. – Dėjau „Mersą“ ant Lietuvos.

– Kaip čia viskas!.. – įsitaisiusi salone baksnojo mygtukus Agripina. – Ukty!

– Palundra! – riktelėjo Mykolas ir nuspaudė kažkokį pedalą.

Aparatas stryktelėjo į priekį ir bematant aplėkė septynis kartus aplinkui sodybą. Taip greitai, kad Agripina net žagtelti nespėjo.

O Mykolas spustelėjo kitą ir tiesiog iš po sėdynės iššoko butelis šampano. Iš veidrodžio išlindo du mažyčiai žmogeliukai, bematant nuvožė kamštį ir šliūkštelėjo į krištolo taures. Agripina sukliko, o vyras patenkintas garsiausiai nusikvatojo.

– Pimpt! – kilstelėjo.

Agripina patraukė porą gurkšnių, o kai atsipeikėjo, buvo jau kitos dienos rytas. Gulėjo pirmajam cilindre po baldakimu, o prie namo lingavo ekskavatorius ir geltonai apsitaisę žmonės.

– Kas čia bus? – nedrąsiai pasiteiravo moteriškė.

– Geležinkelį sukam, – paaiškino akiniuotas vyriškis. – Tarybos sprendimas...

Agripinai tik akyse sutavaravo, ji grįžo trobon ir vėl prigulė. Tačiau vakare to paties pasiteiravo Mykolą.

– Reikia, – trumpai atsakė tas. – Traukinį sumaniau parsivaryti iš Sankt Peterburgo. Pasitaikė proga...

– Bet juk turim auto... – sumurmėjo Agripina.

– Traukinys irgi geras daiktas, – atšovė Mykolas ir kiek patylėjęs pridūrė: – Kol jaunas, o broli, – siek.

Agripina ir vėl nesuprato, bet nutylėjo.

– Aerodromas būtų geriau, – pridūrė Mykolas. – Bet dar anksti. Palūkėkim.

– O! Aš niekada nesu buvusi viršum debesų... – pasvajojo Agripina.

– Būsi! – nusižvengė Mykolas. – Juk aš tave... – ir, stvėręs už krūtų, įritino į lovą.

„Kaip jis pasikeitė, kaip sutvirtėjo...“ – dūsavo moteriškė.

...Ir štai suėjo lygiai šimtas dienų nuo pirmininkavimo pradžios. Pas Mykolą Ramanauską buvo surengtas priėmimas. Susirinko beveik visa Aukštoji visuomenė. Lig išnaktų kriuksėjo kiaulė, ir Agripina visai nusigalavo, bėgiodama iš virtuvės prie durų ir atgal. Tarp kviestinių buvo ir tokių, į kuriuos moteriškė anksčiau nė akių pakelti nedrįsdavo. Aptiekorius Tūbelis ir teisėjas Jogaila, daktaras Oleka ir krautuvininkas Stašaitis, policininkas Zabiela ir žemvaldys Grakauskas, muitininkas Vaidila-Valiūnas ir redaktorius Vasiliauskas... Buvo ir keletas Agripinai nematytų ponų, brangiais kostiumais ir blizgančiais žandais. Svečiai išgėrė šimtą litrų degtinės ir suvalgė keturias dėžes ungurių. Buvo linksma. Lygiai dvyliktą visi apsikabino ir taip griausmingai užtraukė „Ilgiausių metų“, kad net sietynas sudrebėjo, o

nuo gembės nukrito spalvotas Mykolo portretas, neseniai nutapytas garsaus sostinės dailininko, laureato. „Blogas ženklas“, – nudiegė paširdžius Agripinai.

Ogi svečius tai tik prajuokino, ir jie pakėlė dar didesnį ermyderį. Policininkas išmušė fortepijonui dantis, o teisėjas atsisėdo ant torto ir garsiai šaukė: „Neteiskite ir nebūsite teisiami!“

Paskui muitininkas Vaidila-Valiūnas atsistojo prie išvietės durų ir, svečiams vaikštinėjant, ėmė kabinėtis, net kaišioti rankas į kišenes. Redaktorius Vasiliauskas bematant brūkštelėjo pamfletą, kuriame demaskavo šitokį muitininko elgesį, išleido sienlaikraštį ir pakabino ant sienos. Visi apstoję skaitė ir garsiai juokėsi. Policininkas Zabiela muitininką areštavo, o teisėjas Jogaila skyrė bausmę: pakarti. Linksmai klegėdami vyrai sučiupo muitininką, nutempė į sodną, ir aptiekorius Tūbelis užmetė jam ant kaklo kilpą. „O dar šneka, kad Lietuvoj teisybės nėr!..“ – nusikvatojo bankininkas. Vyrams plojant, muitininkas užsilipo ant taburetės ir paprašė paskutinio žodžio. „Visiems taip bus!“ – rikteléjo, bet tučtuojau ėmė kvatoti net susiriesdamas ir nieko pasakyti nebegalėjo. Tada policininkas spyrė į taburetę, ir muitininkas pakibo ant šakos. Visiems juokiantis, zakristijonas pašventino pakaruoklį.

Agripina, viską regėjusi pro langą, puolė iš trobos ir čiaukštelėjo žirklėmis. Muitininkas nudribo ant žemės ir nebesijudino. Svečiai kiek aptilę sustojo ratu ir tarėsi, ką daryti. „Iškviesti gaisrinę!“ – pasiūlė daktaras. Bet krautuvininkas tvirtino, jog labiau padėtų dirbtinis kvėpavimas. Slaptu balsavimu buvo pasirinktas antrasis variantas. Muitininką nuvilko į trobą, įgrūdo gerklėn dulkių siurblio žarną ir papūtė. Tas dar ilgai nerodė gyvybės ženklų, paskui ėmė žagsėti ir čiaudėti, išplūdo visus bjauriausiais rusiškais žodžiais, o Mykolą Ramanauską apspjovė. Svečiai nustebę kraipė galvas, o Mykolas, visas paraudonavęs, suriko:

– Juokų nesupranti, durniau? Marš iš aparato!

Muitininkas atsikėlė ir nuėjo sau.

Visiems pasidarė kažkaip nebesmagu. Mykolas, norėdamas pra-

skaidrinti nuotaiką, pasiūlė svečiams pasivažinėti traukiniu. Vagonas buvo tik vienas, tad prikabino dar mėšlo kratytuvą, – ten įsodino redaktorių ir teisėją. Švilpdamas ir bildėdamas traukinys pasileido per miestelį. Iš paskos skalydami lėkė šunys, o nuo medžių viršūnių persigandę biro paukščiai. Važiuojant pro kampininko Taručio lūšnelę, Mykolas garsiai paleido švilpį, ir visi ūmai pralinksmėjo. Bet lyg tyčia ant bėgių iššoko pasibaidęs ožys, ir lokomotyvas nurėžė jam priekines kanopas. Susinervinęs Mykolas parsivarė kieman traukinį atbulą.

Šventė baigėsi nei šiaip, nei taip.

Paryčiais, svečiams išsiskirsčius, Mykolas įstūmė virtuvėn kiaulę, paliepė Agripinai suskaičiuoti pinigus, o pats nuvirto į kertę ir užknarkė. Agripina skaičiavo, kol apraibo akys, tada sušlavė likučius į skreitą ir nunešusi kūtėn pakasė po šiaudais.

Prabėgo dar vienas mėnuo. Mykolas vakarais dažniausiai grįždavo sunkvežimiu, ir jauni parankiniai iškraudavo nematytus daiktus. „Pravers ūkyje“, – tik tiek pasakydavo žmonai.

Mindaugo karūnavimo išvakarėse vyras parsivežė kažkokį apvalų daiktą, išritinęs ilgai apžiūrinėjo, kraipė galvą ir spjaudėsi.

– Pats nežinau, kas tas toks, – pasakė.

– Būtų kaip ir kiaušis, – tarė Agripina. – Tik kad labai didelis. Gal pačiršKinti?

Vyras tik numojo ranka ir atsinešęs kirvuką porą sykių kaukštelėjo per šonus.

– Tvirtas, – pagyrė. – Pravers ūkyje. Tiktai kaip jį naudoti?

– Kas tau jį davė, Mykol? – pasiteiravo žmona. – To ir paklausk.

– Je, – numykė vyras. – Nevietiniai buvo. Latviai ar lenkai. Taukštelėjau antspaudą... Tai jie man šitą...

– Gal nereikėjo imti? – suabejojo Agripina.

– No! – pyktelėjo vyras. – Iš vieno neimsi, iš kito – taip ir papras.

Bėgo dienos. Mykolas dabar grįždavo anksčiau, kartais netgi tuščiomis ir ilgai knebinėdavo tą daiktą. Tačiau niekas nepaaiškėjo. Kartais grįždavo išgėręs, tuomet spardydavo jį po kiemą ir keikdavosi. Pasidarė nervingas ir net sulyso. Agripina vyro gailėjo ir, kai jis išeidavo

darban, nuritindavo daiktą į daržinę, apmesdavo šiaudais ir užsodindavo perekšlę. Bet rezultatų nebuvo.

– Reiktų pavadinti mekaniką, – kartą pasiūlė vyrui, – ar kokį išmanantį draugelį...

– Draugų aš neturiu, – atšovė tas. – Aplinkui vieni pavydelninkai. Dar paeis kalbos...

– O kas ungurius anąsyk surijo? – pyktelėjo Agripina.

– Toks darbas, – atsiduso vyras.

– Paliktum jį ramybėj, – nedrąsiai pasiūlė Agripina. – Juk tiek visa ko turim! Ir geležinkelis vietoj... Ir aerodromą, sakei, bus galima...

Vyras baisiausiai paraudonavo ir užsimojo kumščiu.

– Kas aš tau? – suriko. – Drimelis koks?

Bet paskui, jau apsiraminęs, pridūrė:

– Gal ir tikrai čia nieko tokio. Bet kaip aš galiu tvarkyti miestą, jei nesugebu su šituo susidoroti? Čia pasitikėjimo savimi klausimas! Visa mano ateitis dabar ant plauko...

Agripina ir vėl nesuprato.

– Bet gal čia geležis, ir tiek?

– Tada būtų sunkesnis, – tarė Mykolas. – Ir kam man būtų davę gryną geležį? Ar aš koks piemuo? Ne. Ten viduj kažkas yra.

Kita diena buvo sekmadienis. Vyras niekur nėjo, dar bavosi prie paslaptingojo daikto. Įrėmęs šonan vinį, tukseno plaktuku, centimetras po centimetro tyrinėjo su didinamuoju stiklu, ieškodamas slaptųjų durelių, paskui suko centrifugoje. Pietauti nėjo ir net kelias valandas plakė daiktą kūju, apvyniojęs veltiniu, kad neskambėtų per visą apylinkę.

Atgulė vėlai, silpnu balsu pasišaukė žmoną ir tarė:

– Dovanok, kas buvo ne taip.

Agripina, nesupratusi, ką jis norėjo pasakyti, palinkėjo labos nakties ir užpūtė lempą.

Pabudo nuo paslaptingų garsų. Vyras blaškėsi lovoje, griežė dantimis ir dejavo. Iš burnos dribo putos ir nelietuviški žodžiai. Veidas pajuodo ir tapo panašus į paslaptingąjį rutulį. Tik vieną sykį dar pa-

sikėlė, apsidairęs baisiu balsu suriko „čvain!“ ir griuvo it pakirstas. Iškviestas gydytojas tik rankom skėstelėjo.

Paryčiais Mykolas Ramanauskas numirė.

Laidotuvės praėjo smagiai. Žmonių buvo daug, ir visi atrodė patenkinti. Grįžus iš kapinių, Agripina pasišaukė netikrą velionio uošvį, žilą senuką, dalyvavusį dar rusų–japonų kare, o nūnai visoj parapijoj garsėjantį savo išmintim, Vilhelmą Storostą, nusivedė į daržinę ir parodžiusi daiktą pasiteiravo jo nuomonės.

Senolis pažiūrėjo, pasiklausė, paskrebino lazdele.

– Mykolas, amžinatilsį, geras buvo, bet nepratęs pirmininkauti. Negalima visko imti.

Įritino krepšin ir linguodamas galvą pridūrė:

– Eisiu per Lietuvą ir aiškinsiu. Antraip tokių tragedijų bus daug. Juk valdžion žengia vis nauji žmonės.

Sunkiai atsiduso senolis ir skersai Lietuvą nuėjo.

Agripina pravirko ir nusprendė pasitempti ant gegnės. Bet ieškodama virvės apžiūrėjo viską, ką Mykolas buvo sukrovęs per nepilną kadenciją, suskaičiavo, ką pati buvo užkasusi po šimtadienio, ir atsiduso: gyventi dar galima...

Kankiniai

Prisimenu: ėjom tada už Lietuvą.

Aš nuėjau iki lovos ir atsiguliau.

Albinas ir Albertynas išėjo pro duris, ir daugiau aš jų neberegėjau.

Durys į ateitį

Šaltkalvio Ignoto teisybė

Tik spėjo Ignotas įsmukti cechan, valytoja Kunigunda šnipštelėjo:

– Kaput, Ignotai. Privatizacija.

– Prasideda, – išbalo Ignotas ir pirmą sykį per keturias dešimtis ištekino detalę be broko. – Nieko sau, – atsiduso, vėpsodamas į tokį neregėtą daiktą.

– Tas tai jau ne į gera...

Išvydęs šalimais besisukiojantį meistrą Anicetą Matutį, nusprendė jį užkalbinti.

– Kas dabar bus, meistre?

Anicetas ištraukė iš kišenės butelioką. Čiaukštelėjo delnu per dugnelį – kamštis išlėkė net pašvilpdamas.

Gėrė tylėdami, užsikąsdami svogūnais. Ir tik po gero pusvalandžio meistras staiga paklausė:

– Tu laisvas, Ignotai?

– Buoba yr. Bet ko man bijoti?

– Je, je, blogiau nebus, – tarė meistras. – Bet aš ne to... – maktelėjo stiklinę. – Ar žinai, kad Lietuvoj dabar laisvė?

Ignotas krapštė pakaušį, pūkštė, net suprakaitavo.

– Girdėjau šį tą...

– Ir kaip tau geriau? – prisimerkęs klausė Anicetas. – Dabar? Ar kaip pirma buvo?

– Kad man visaip tas pat, – atsakė šaltkalvis. – Išgeriu – ir liuosas.

– Tas teisybė, – linktelėjo meistras. – Be to dalyko laisvės nier... Nei prie ruso, nei prie lietuvio...

– O tam ko čia? – staiga išpūtė akis Ignotas. – Bolka! – šūktelėjo.

Per cechą kiūtino menkas žmogelis perskelta galva.

– Ko ieškai, Bolka? – paklausė Ignotas. – Še, – prikliukino stiklinę.

– Ne, ne! – kratėsi Bolka. – *Nain!*

O iš kitos cecho pusės kažkas pašaukė:

– Prašom, ponas Erkeri, grybai ant stalo.

Bolka apsisuko, nutipeno ton pusėn.

– Ponas... – vyptelėjo Ignotas. – Ar tai Bolka ponas?

– Ar matėt naująjį? – pribėgusi klausė Kunigunda. – Oho dikanyzas!

– Nei aš mačiau, nei man reik, – maktelėjo dar vieną šaltkalvis.

– Erkeris kažkoks.

Ignotas krūptelėjo, net stiklinė iškrito.

– Eik jau... Kad šitas? Negali būti!

– Ko jau negali?

– Taigi mano kaimynas! Bolka!

– Nu ir kas?

– O tas... – Ignotas net paraudonavo. – Negali, ir viskas!

– Tokie kaip tik gali, – šnekėjo Kunigunda. – Iš spalvos matau.

– Ble-e! – šaukė Ignotas. – Iš kur jis pinigų turės?

– Ko jam neturėti?

– O kad jį boba muša. Per galvą!

– Dėl to ir perka! – atrėžė Kunigunda. – Dabar nebemuš.

– Durnių kalbos, – Ignotą ir juokas ėmė, ir siutas. – Jei tokie pradės pirkti...

Bet ilgai tylėjęs meistras staiga rimtu balsu pareiškė:

– Tokie dabar, Ignotai, tokie... Skeltagalviai... skeltanagiai...

Ignotas krūptelėjo, pabalo. „Jeigu šitaip kalba pats Anicetas Matutis... – dėbtelėjo į meistrą. – O gal padaugino?“

Bet meistras atsistojo, nė kiek nesvirduliuodamas nuėjo už staklių, atsisagstė kelnes... Viltis išblėso. Padauginęs Anicetas niekuomet neatsisagstydavo.

– Jeigu šitaip... – sugniaužė kumščius Ignotas. – Ne! Aš nedovanosiu.

– Ko nedovanosi? – teiravosi Kunigunda. – Už ką?

Ignotas susinervino, pylė kumščiu į sieną. Tiesą sakant, ir pats nesuprato – ko ir už ką.

– Kėlėt kumštis už Lietuvą, – nusivaipė Kunigunda. – Turėkit dabar...

– Aš nekėliau! – riktelėjo Ignotas.

Girdėjo apie tuos mitingus, būtų gal ir pats nuėjęs, bet paprastom dienom stovėdavo prie staklių, o šventadieniais gulėdavo po stalu. Šitaip buvo papratęs nuo jaunumės ir net neįsivaizdavo, kad gyventi būtų galima ir kaip nors kitaip.

Grįžęs namo pasakė:

– Bolka fabriką nusipirko.

– Nu ir kas? – nė kiek nenustebo žmona. – Eik ir tu taip daryk.

Ignotas nužvelgė savo moterį. Senokai įtarė, jog vedė visai kitą, o gyvena kažkodėl su šita.

– Bet už kokius pinigus? Iš kur anas turi?

– Vogė ir turi. Seniai pastebėjau, kad rimtas.

– Kaip jis vogė, kad nesigirdėjo!

– Ar skambėti turi?

– Nu, – pasakojo Ignotas, – anąsyk pritrūko užkandos. Nuėjau parduotuvėn, šmakštelėjau kepaliuką užantin. Kad prasidėjo!..

– Tu – kepaliuką, jis – kepyklą. Va skirtumas!

– Bet jį žmona per galvą muša, – tarė Ignotas. – Pats mačiau.

– Tas kaip tik padeda, – atsakė moteris. – Reikėjo ir man taip daryti.

Nusispjovė Ignotas, išėjęs atsistojo po kaimyno langais.

– Bolka! – pašaukė. – Atiduok fabriką.

Bolka dirsčiojo pro užuolaidos kraštą.

– Neatiduosiu.

– Pusę.

– Nė kiek.

– Kodėl?

– O kad man pačiam reikia!

– O duris? – klausė Ignotas. – Ar duris galiu išsinešti?

– Kam tau tos durys?

– O gal ir pravers... Gal ir išeisiu kur...

– Kur jau tu...

– Išeisiu! – šaukė Ignotas. – Nusibodo man... Duok duris! Duok!..

– Ne! – atrėžė kaimynas. – Vienam duris, kitam langus... Šitaip ir galo nebus.

– Chamas tu, Bolka! – atsiduso Ignotas. – O aš dar tikėjausi... Idealai... Bet jei nenori gražiuoju...

Nuėjo prie fabriko, apčiurškė sienas, brūkštelėjo degtuką... Fabrikas nedegė.

...Nuo tos dienos ir pasikeitė Ignotas. Murksodavo namuose, vėpsodavo pro langą. „Kaipgi taip gali būti, kad žmonės, tokie pat kaip aš, fabrikus pirktų, ponais virstų?.. Anksčiau buvo paprasti ir buvo tarybiniai. Viskas aišku. O dabar?“

Dabar Bolka važinėja „Mersu“, o Ignotas – liftu. Bolka – su sargyba, o jis – su žmona. „Turėčiau duris – tikrai išeičiau, – dūsavo. – O dabartės – nėra pro kur...“

– Nedovanosiu! – išsiveržė riksmas.

Parsinešė jis kirvį, pasidėjo prie lovos, persižegnojo. Kai žmona pasiteiravo, ką tai reiškia, atsakė:

– Pusiau – ir kvit!

– Kas pusiau?

– Viskas pusiau.

– Mažiau tu gertum, – atsiduso moteriškė.

– Jau dvi savaitės – nė lašo! – pasipiktinęs atrėžė vyras.

Pastvėręs kėdę, kaukštelėjo kirvuku. Ta išsiskleidė į dvi dalis.

– Va! – riktelėjo. – Šitaip! Visiems!

Po savaitės bemaž visi smulkesni daiktai namuose jau buvo perkirsti pusiau.

Kai krito televizorius, žmona paklausė:

– Kas tau yr, Ignotai? Ko tu nori?

– Išeiti noriu. Atsimeni? Prie Nemuno ky-y-y...

– Pavėlavai... Dabartės jau šy-y-y...

– Per amžių amžius?

– Amen.

Susimąstė Ignotas.

– O kurgi brolybė?.. Lygybė?.. Vienybė?..

– Kišenėj.

Išnaršė Ignotas kišenes. Vienoj – skylės, kitoj – varžteliai. Kam tie varžteliai? Ką dabar bepriverši? Viskas suiro...

– Ne tavo kišenėj. Neieškok.

Nulindo Ignotas į kertę, užsimojo kirvuku...

O retsykiais jis puldavo į melancholiją ir valandų valandas raudodavo to duonos kepalėlio, kurio andai nesugebėjęs pavogti.

– Nieko jau iš manęs nebus! Nieko!..

Ignotas buvo geras žmogus – visi taip sakydavo. Bet nūnai jis ir pats jautė, jog tai – ne prestižinė profesija.

Kadaise, tarybų valdžios metais, šį bei tą, aišku, ir jis parnešdavo į namus: nuorūkų, tuščių butelių, blusų... Bet viskas pavirsdavo plėnimis. Sykį parnešė netgi sifilį, tačiau ir tą žmona išdalijo kaimynams...

Padėjo Ignotas kirvį, paklausė:

– O kodėl tu niekada nepaduodi man kyšio?

– Visai jau sudurnėjai... Dėl ko turėčiau duoti?

– Dėl to, kad man trūksta!

– Užtat ir myliu, – guodė žmona, dėjo šaltus kompresus, bet vyras tik dar labiau karščiavosi:

– Visi gauna, o aš – ne! Tai kas yr?

Paskui apsiašarojo, pasakė:

– Jeigu aš jau toks, tai ką gi... Tegu ateina įgaliotinis ir nušauna.

Pašaukė žmona įgaliotinį. Tas atėjo, pasižiūrėjo, papūsti liepė.

– Visą gyvenimą pūčiau, – atrėžė Ignotas. – Ir kas iš to? Gana!

– Be leidimo, – tarė įgaliotinis, – neturiu teisės šauti.

– O kur tą leidimą?..

– Gal seniūnas duotų.

Nuėjo Ignotas, paprašė.

Seniūnas atsuko užpakalį ir toks pasirodė Ignotui panašus į tarybinio ūkio direktorių, toks artimas ir savas, kad jam net ašaros ištryško.

– Tai ką gi man daryti, drauge?

Seniūnas spjovė pro langą.

– Gyvenk.

Grįžo Ignotas nusiminęs. Įlindo į kertę ir vėl ėmė kirvuku mosikuoti. Netrukus pusiau skilo stalas, lova, spintelė...

– Daugėja daikčiukų! – pūtėsi meistras. – Ko gero, ir prasigyvensim!.. Kad ir nepriklausomoj, o matai!..

Žmona tik dūsavo ir galvą kraipė. Slėpė likusius daiktus kur beįmanydama. Užtat vyras darėsi vis įtaresnis.

– O jeigu ir tave pusiau? – klausė užspeitęs kampan. – Kažin ar nepabirtų pinigėliai?

– Nusprogtum tu, ar ką? – prašė moteriškė.

– Anksti dar. Nepasiduosiu. Imsiuos dabartės privatizacijos.

Po privatizacijos žmona net septynias dienas vaikščiojo su mėlynėmis. O Ignotas guodė:

– Nieko neveiksi, matušėl. Metas pratintis prie kapitalizmo...

Kitą sykį Ignotas pareiškė, jog po pietų darys namų ūkio reformą.

– Žingsnis po žingsnio? – žengus atatupsta, pasiteiravo žmona.

– Šoko terapija! – atrėžė vyras.

Tada žmona pagrobė kirvuką ir skėlė jam per galvą. Ignotas žioptelėjo, pabaleno akis.

– Vadinasi, pusiau?

– Pusiau, Ignotai. Po lygiai.

Numirė Ignotas greitai ir laimingai. Ir net karste jo veidas švytėjo palaima, o sustingęs kūnas skleidė malonią šilumą. Dėl to per laidotuves visi buvo kuo puikiausiai nusiteikę, daug gėrė ir juokėsi. Kunigunda sykiu su Ignoto našle garsiai traukė velionio mėgstamas revoliucines giesmes, o Anicetas Matutis kas pusvalandis bėgiojo už kampo, bet kelnių neatsisagstydavo. Boleslovas Erkeris – tą poelgį visi didžiai įvertino – atsiuntė sveikinimo telegramą ir fabriko duris.

Pro jas velionis ir buvo išneštas.

Išnykstanti Lietuva

Sykį man prireikė pakeist rozetę ir aš parsivedžiau elektriką. Elektriką nutrenkė elektra.

Kitą sykį sugedo čiaupas ir parsivedžiau santechniką. Santechnikas paskendo vonioj.

O kartą pasikviečiau stalių, kad pataisytų balkono duris. Stalius iškrito iš trylikto aukšto.

Geri specialistai, bet neprisitaikę prie rinkos.

Atgimstanti Lietuva

Ant kalno mūrai. Važiuoja lietuviai. Veža kontrabandą.

– Kelkis, muitininke! – beldžiuos. – Žadink savo bernužėlius!

– Dar nesikelsiu, – atsiliepia šis. – Man teisėjas taip prisakė: su durneliais nekalbėti.

Iš dainos žodžio neišmesi. O aš kaipmat išlekiu pro duris.

Kriminalinė kronika

Pirmieji muitininkai

Vaikštinėdamas po Lietuvą, Seimo Pirmininkas pamatė du vyrus – Simoną, vadinamą Pranciškum, ir jo brolį Pranciškų, vadinamą Simonu, metančius tinklus į ežerą, mat buvo žvejai. Pirmininkas tarė: „Eikite paskui mane! Aš padarysiu jus žmonių žvejais." Tiedu tuojau paliko tinklus ir nuėjo su juo.

Anapus ežero Pirmininkas pamatė kitus du: Zebediejaus žentą Petrą Kurmelį ir jo brolį Povilą. Jiedu su savo tėvu valtyje taisė tinklus. Pirmininkas ir tuos pašaukė. Tie, tučtuojau apvertę valtį su tėvu, nuėjo paskui jį.

Prokuroras pasirodo muitininkams

Pirmosios savaitės paskutinės dienos vakare muitininkai susibūrė smuklėje ir, pagauti siaubo, šitaip kalbėjosi: „Ar ne per daug imame? Gal reikėtų mažiau prašyti?" Tuo metu atėjo prokuroras, atsistojo viduryje ir tarė: „Ramybė jums!" Tai pasakęs, parodė jiems suklastotus dokumentus ir antspaudą. Muitininkai nudžiugo, išvydę prokurorą. O prokuroras vėl tarė: „Ramybė jums. Kaip mane siuntė Pirmininkas, taip ir aš jus siunčiu. Eikite ir imkite. Kas duos daug, tas bus praleistas, o kas mažai – tebūnie sulaikytas."

Krikštas

Petras stojo tarnauti muitinėje sulaukęs trisdešimties metų ir dar tebebuvo nekaltas. Muitininkams imant kyšius, stovėdavo šalia ir raudodavo.

Sykį žmona užkėlė Petrą ant stogo ir nuplakė rykštėmis. Paskui, rodydama pirklių minias, tarė: „Kvaily, visa tai yra tavo. Jeigu tu mui-

tininkas, pasotink gimines ir artimuosius.“ Tada Petrui atsivėrė akys. Jis nusileido žemyn ir iš kiekvieno paprašė po šimtą tūkstančių. O buvo ten penki vagonai žmonių, neskaitant vaikų ir moterų. Petras nupirko daug degtinės ir agurkų ir dar liko dvylika pintinių žaliųjų. Visi giminaičiai valgė ir gėrė iki soties, o Petro uošvis Zebediejus tarė: „Šitas yra mano mylimiausias žentas, kuriuo aš gėriuosi.“

Nuo tol Petras buvo klusnus, augo išmintim ir malone visų akyse.

Apie neišmintingą turtuolį

Į muitinę atkeliavo turtuolis ir skundėsi žmonėms:

– Jeigu duosiu vienam, ims ir kitas prašyti. Šitaip aš prarasiu didelę dalį turto. Ką man čia dabar padarius?

– Nieko nepadarysi, – kalbėjo žmonės. – Tokia yra Lietuvos valstybė.

Tačiau turtuolis pasakė:

– Štai ką padarysiu. Sukrausiu viską į didelius krepšius, apsimesiu kupranugariu ir pereisiu. Tuomet mano ateitis bus rami. Galėsiu sakyti: ilsėkis, valgyk, gerk ir linksmai pokyliauk.

Muitininkas Petras, tatai girdėdamas, tarė:

– Kvaily, dar šiąnakt būsi suimtas. Kam gi atiteks ką susikrovei?

O muitinės viršininkas pridūrė:

– Taip bus kiekvienam, kas krauna turtus, bet nesirūpina tapti kultūringas pas muitininką.

Kodėl jūs tokie bailūs?

Muitinės viršininkas vėl mokė pavaldinius: „Iš tiesų sakau jums: lengviau kupranugariui išlįsti pro adatos ausį, negu muitininkui pakliūti į kalėjimą. Kas turi, tam bus duota, ir jis turės su pertekliumi, o iš neturinčio bus atimta ir tai, ką jis turi.“

Atėjus vakarui, jis tarė muitininkams: „Imkite po daugiau!“ Ir, užsidaręs kabinete, išgėrė. Tada pasigirdo sirena, atvažiavo komisaras

ir dvylika policininkų. Komisaras grūmojo, o policininkai, įsiveržę į muitinę, rinko daiktinius įrodymus. Viršininkas buvo savo kabinete ir snaudė. Muitininkai pažadino jį šaukdami: „Mokytojau, tau nerūpi, kad mes žūvame!“ Atbudęs jis sudraudė policininkus ir įsakė komisarui: „Nutilk, nusiramink!“ Tuoj pat komisaras nutilo, o policininkai pasidarė visai romūs. Muitinės viršininkas tarė pavaldiniams: „Kodėl jūs tokie bailūs? Argi jums tebestinga pinigo?“ Muitininkus pagavo didelė baimė ir jie kalbėjo vienas kitam: „Kas gi jis toks? Kiek jis turi? Net komisaras ir policija jo klauso!“

Prokuroras atleidžia muitininkui

Pas prokurorą keturi vyrai atvedė muitininką Petrą. Tas parpuolė ant kelių, išsitraukė maišą dolerių ir visų akivaizdoje padavė prokurorui. Prokuroras, išvydęs jo tikėjimą, tarė: „Žmogau, tau atleidžiamos nuodėmės.“

Ten sėdėjo keletas Konstitucijos aiškintojų, kurie svarstė: „Kaip jis drįsta taip kalbėti? Juk prieš įstatymą visi lygūs!“ Prokuroras, iš karto perpratęs jų mintis, pasakė: „Kam taip manote savo širdyje? Kas lengviau – uždaryti žmogų ar liepti: kelkis, pasiimk pinigus ir vaikščiok. Bet kad žinotumėt mane turint valios, – čia jis tarė suimtajam: – kelkis, imk savo maišą ir eik namo!“ Šis atsikėlė, pasiėmė pinigus ir nuėjo sau. Tai išvydę visi be galo stebėjosi ir šlovino prokurorą sakydami: „Tokių dalykų mes niekad nesame matę.“

Muitininko pašaukimas

Muitininkai žmonėse turėjo blogą vardą. Dažnai jie reikalaudavo daug daugiau, negu buvo įprasta kitur.

Kartą prokuroras nuėjo į muitinę. Ten pamatė kyšių rinkėją Petrą ir tarė jam: „Sek paskui mane!“ Šis atsikėlė ir nuėjo su juo.

Petro namuose prokuroras su draugais buvo pasodinti prie vaišių stalo. Konstitucijos aiškintojai ir korespondentai, išvydę prokurorą su muitininkais, murmėjo: „Šitas priima nusidėjėlius, net geria su jais.“ Tuomet prokuroras pasakė jiems palyginimą: „Kas iš jūsų, turėdamas šimtą avių ir vienai nuklydus, nepalieka dykumoj devyniasdešimt devynių ir neieško pražuvusios, kolei suranda? Sakau jums: taip ir prokuratūroje būna daugiau džiaugsmo dėl vieno nusidėjėlio negu dėl devyniasdešimt devynių teisiųjų.“ Tai išgirdę Konstitucijos aiškintojai sumišo ir klausė: „Tai kas galės būti suimtas?“ Pažvelgęs į juos, prokuroras tarė: „Turtuoliui tai negalimas daiktas, o vargšui – viskas galima.“

Apie gailestingąjį muitininką

Prokuroras vėl pasakė palyginimą:

– Vienas žmogus keliavo iš Kauno į Varšuvą ir pakliuvo į muitininkų nagus. Tie iškratė jį ir surado kišenėje vario. Vienas muitininkas liepė žmogui neštis varį atgal, kitas norėjo pašaukti policiją. Bet muitininkas Petras sustabdė juos tardamas: „Kas jūs tokie esate, kad drįstate bylinėtis?“ Tada priėjo prie žmogaus, atėmė varį, perlaužė per pusę, vieną dalį įsidėjo sau į kišenę, o kitą atidavė muitinės viršininkui sakydamas: „Praleisk jį, o sugrįždamas jis tau dar atsilygins.“

Tuomet prokuroras paklausė Konstitucijos aiškintojo: „Kuris iš tų trijų tau atrodo vertas būti Seimo nariu?“ Šis atsiliepė: „Tas, kuris parodė žmogui gailestingumo.“ Prokuroras tarė: „Eik ir tu taip daryk.“

Apie Aukščiausiąjį Teismą

Muitinės viršininkas su pavaldiniais pasitraukė į nuošalią vietą, skaičiavo pinigus ir kalbėjo apie Lietuvos valstybę:

– Kai baigsis kadencija, atvažiuos prokuroras ir jo akivaizdoje bus suimti visi muitininkai. Vienus pastatys kairėje, kitus dešinėje. Įvyks Aukščiausiasis Teismas.

Stovintiems dešinėje prokuroras tars: „Aš buvau išalkęs, jūs mane pavalgydinote, buvau ištroškęs, ir mane pagirdėte, buvau nuogas – mane aprengėte. Iš tiesų sakau jums, galite eiti namo."

Paskui jis prabils į stovinčius kairėje: „Eikite iki gyvos galvos į kalėjimą ir ten sėdėkite. Kiek sykių jūs nedavėte man, tiek metų aš duosiu jums."

Ir eis šitie į Lukiškių kalėjimą, o anie sugrįš į muitinę ir tarnaus Lietuvai.

Prisikėlimas

Įėjęs į muitinę, Petras išvaikė pirklius, išvartė stalus bei suolus ir tarė muitininkams: „Pasakyta: Lietuvos muitinė vadinsis vartais į Europą, o jūs pavertėte ją plėšikų lindyne." Bematant susirinko prie jo minios keliauninkų, ir jis praleido juos ničnieko neimdamas. Konstitucijos aiškintojai ir korespondentai, išvydę stebuklą, kurį jis padarė, klausė: „Kas tau davė šitą galią?" Petras atsakė: „Tie, kurie iškėlė mane kandidatu. Kai įžengsiu į Seimą, man bus duota tiek, kiek pareikalausiu. Tad eikite ir agituokite už mane. Aš būsiu su jumis per visas dienas iki Lietuvos Nepriklausomybės pabaigos." Tatai girdėdami visi neteko žado dėl Petro didybės.

Petras Kurmelis žengia į Seimą

Praėjo keturiasdešimt valandų po rinkimų. Visą tą laiką Petras buvo su savo draugais. Jis sakė jiems: „Nepasišalinkite iš muitinės, bet laukite ženklo."

Paskui Petras pakilo aukštyn ir dingo debesyse. Kai jie, akių nenuleisdami, žiūrėjo į žengiantį Seiman Petrą, štai prie jų atsirado du vyrai žaliomis uniformomis ir prabilo: „Ko stovite, žiūrėdami į Rūmus? Argi jūs nesuvokiate, kas atsitiko? Jis prisikėlė, jo čia nebėra."

Muitininkus pagavo drebulys ir siaubas. Parbėgę į muitinę, viską papasakojo viršininkui, ir tas gėrė septynias dienas ir septynias naktis.

Muitininkai sutinka prisikėlusįjį

Tą pačią dieną du muitininkai keliavo iš Jeruzalės į Fabijoniškes. Pakeliui kalbėjosi apie visa tai, kas buvo įvykę. Jiems taip bekalbant, prisiartino pats Petras ir ėjo kartu. Jie nepažino jo.

Tada Petras išsitraukė butelį ir parodė muitininkams. Jų akys atsivėrė ir jie pažino Petrą. Bet, išgėrus ketvirtą, Petras vėl išnyko muitininkams iš akių.

Jie didžiai tuom stebėjosi, o grįžę į muitinę papasakojo viršininkui, kas jiems atsitiko kelyje. Muitinės viršininkas nuliūdo ir tarė: „Petras yra toks didis, kad jo planai mums nesuvokiami. Tad visuomet budėkite, nes nežinote, kurią dieną ateis jūsų paimti."

Paskutinė vakarienė

Po darbo dienos muitinės viršininkas su pavaldiniais patraukė į restoraną. Atėjus į vietą, juos įspėjo: „Jau nebeilgai būsiu su jumis. Bet neišsigąskite. Greitai ir jus pas save pasiimsiu, kad jūs būtumėte ten, kur ir aš..."

Palikęs muitininkus kiek nuošaly, viršininkas nuėjo prie baro, kur sėdėjo prokuroras, ir paprašė degtinės. Vienas padavėjas tarė kitam: „Šituos mačiau kartu muitinėj." Prokuroras išsigynė: „Aš nepažįstu to žmogaus." Apimtas sielvarto muitinės viršininkas išgėrė du litrus.

Pakilęs nuo baro, jis grįžo pas muitininkus ir rado juos užmigusius prie stalo. Viršininkas tarė jiems: „Kodėl miegate? Pilkitės ir gerkite, nes geriate paskutinį sykį."

Jam bekalbant pasirodė policininkų būrys, o priekyje ėjo Petras. Muitininkai, nujausdami, kas toliau bus, klausė: „Viršininke, gal stoti gintis?" Tas tik sudraudė: „Liaukitės!"

O atėjusiems jo suimti pasakė: „Išėjote prieš mane su lazdomis ir antrankiais. Ar nebuvau kartu su jumis Baltijos kelyje? Kodėl ten nedrįsote pakelti prieš mane rankos? Taip. Dabar išmušė jūsų valanda, dabar tamsybių siautėjimas."

Tamsa

Girdžiu: beauštanti aušrelė, betekanti saulelė...
Ir verkia man širdis: ak, kodėl aš negimiau tam šviesiam krašte?!

Būdas senovės lietuvių

Heroica

Jei mano aprašomi įvykiai pasirodys menki ir juokingi, o žmonių rūpesčiai – neverti dėmesio, nepamirškim, kad visa tai dėjosi gūdžiais 1990-aisiais, vadinasi, neprabėgus nė pusmečiui po Akto paskelbimo. Juk kaip tik tą vasarą buvo pradėti ardyti kolūkiai, imta klibinti vos prieš dešimtmetį susiformavusią socialistinę valstiečio gyvenseną – taigi žmonės buvo suerzinti ir įbauginti. Nusileidus saulei vaikai nedrįsdavo kojos iškelti už durų. Ką ten vaikai! Daugelis įmitusių vyriokų šlapindavosi į lovą be jokios gėdos. Naktimis nutildavo net šunys, bet visi žinojo: Landsbergis ir Prunskienė* slankioja netoliese...

Šiandien, aišku, kai kam tai kelia šypseną, bet senųjų laikų žmogui anaiptol ne juokai buvo galvoj. Prisiminkime: rokeriai, brokeriai, dileriai, trileriai... Nejaukūs, nežinia ką reiškiantys žodžiai dygo it kioskai. Žmogaus, kuris iki tol šį tą buvo girdėjęs nebent apie triperį, sieloje tai kėlė sąmyšį ir siaubą: ateis, išgalabys, ir niekam nepasiskųsi.

Daugelis būtent tais metais griebėsi taurelės, kaip vienintelio išganymo. Šviesus lietuviško sodžiaus veidas gerokai patamsėjo. Kultūros namų durys buvo užkaltos lentomis, o fermų – atvirkščiai: atvertos iki galo. Kiaulės dingo, bet niekas jų ir neieškojo: iš aukštybių pasigirdus melodingam kriuksėjimui, viskas tapo aišku. O kai vieną nykią rudens naktį kaimą staiga prižadino liūdnas, pratisas garsas, žmonės tik atsiduso: tamsiausioje palėpėje, vadinas, nutrūko paskutinė smuiko styga...

Nūnai tokio kaimo, apie kokį aš pasakoju, nebėr. Naujoji agrarinė politika iš pagrindų pakeitė kaimo žmogaus mentalitetą. Valstietis atsitiesė ir prablaivėjo. Svyruojantį – tiesiogine ir perkeltine prasme – vidutinioką šiandien gali sutikti nebent vidutiniško literato romane. O gyvenime jis net pačiais kreiviausiais keliais eina tiesiai – kaip

* Pirmieji lietuviai.

diktuoja rinkos dėsnis, kaip išmokė rūstūs nepriklausomos priespaudos metai. Beje, šią istoriją aš ir pasakoju todėl, kad noriu atkreipti dėmesį į tą iš pirmo žvilgsnio nepastebimą sąmonės plyšelį, kuris ir skiria nūdienos žmogų nuo žmogaus, svyruojančio ant slidžios devyniasdešimtųjų platformos. Keleri metai – niekis tik amžinybės mastais...

Taigi kovo mėnesį buvo paskelbtas nūnai visiems žinomas liūdnai pagarsėjęs aktas, o prieš Velykas į gimtąjį sodžių grįžo Simajudas Gagarinas, iškilęs bene 1961-aisiais ir nuo to laiko sukęsis tik viršutiniuose sluoksniuose. Žmonės jį prisiminė kaip drūtą, raudoną vyrą, kalbantį griausmingais rusiškais keiksmažodžiais, bet nūnai iš to vyro buvo likęs šešėlis: išdžiūvęs, kupron susimetęs seniukas. Pikti liežuviai plakė, neva Simajudas praradęs sveikatą šachtose, plaudamas partijos pinigus.

Ir nežinia, kuris pirmas ištarė: mafija.

– Kas tas yr? – vieni kitų klausinėjo žmonės.

Apie mafiją visi buvo šį tą girdėję, bet nė vienas dorai neįsivaizdavo, kaip jinai atrodo. Nebuvo ko paklausti. Policininkas Romasis Vaitkus pasislėpė tą pačią naktį, kai buvo ištartas Žodis, ir po to jau niekas jo nebematė. Nusigandusios moterėlės, vedinos vaikais, traukė pas felčerį Oleką, prašydamos, kad paskiepytų...

– Gyvenkit švariai, ir negriebs nelaboji, – barėsi tas.

– Kad jau visai prie žemės riečia, – skundėsi senikė Julija Beniušević̆iūtė. – Nors kokio tepaliuko...

Felčeris ramino: mafija siautėjanti tik didmiesčiuose, o kaimuose iki šiol buvę ramu.

Deja, tos pačios dienos vakare numirė Jonas Šmukštaras, visų vadintas astronomu, mat vienintelis visam kaime nešiojo tamsius akinius. Ėjo per kiemą, atsitrenkė į stulpą, dulktelėjo ant žemės.

– Ma...

Ir užgeso.

Tai argi nuostabu, kad kažkam šovė į galvą, jog į tokį ramų, švarų kaimelį mafijos negalėjęs užnešti niekas kitas, kaip tik Simajudas Gagarinas.

– Išmaišyti langus šakėmis gyvatei! – grūmojo vienas kitas jaunesnis pensininkas.

Moterys buvo atsargesnės.

– Išmaišyti langus nesunku, bet kad nebūtų paskui blogiau!..

Keli apyjauniai vyriokai, kuriuos išlaikė tėvai, buvo baikštūs ir į politiką stengėsi nesikišti.

Senoliai traukė puslitrius, praeitį minėjo.

– Nei prie ruso, nei prie vokiečio jokios mafijos nematėm, – bambėjo Dionizas Poška, buvęs partizanas. – O ko trūko? Pastaraisiais metais jau kožnas galėjo nešti ir iš daržinės, ir iš fermos. Su protu nešant – visam gyvenimui būtų užtekę. O va, užėjo lietuvis, išgrobė viską, ir ėmė lįsti pro plyšius brudas...

Šeštadienį iš Vilniaus parvažiavo Poviliukas Višinskis, jaunas vaikis, studentas. Vakare pas Višinskius sugužėjo pusė kaimo.

– Kaip ten sostinėj? Pjauna mafija?

Deja, Poviliukas, kuris, visų nuostabai, studijavo lietuvių kalbą ir mokėsi iš knygų, bet ne iš gyvenimo, apie tuos dalykus nusimanė ne ką daugiau nei tėviškėnai.

– O ką šneka mokyti žmonės?

Poviliukas raudonavo, krapštė pakaušį.

– Mafija atsiranda iš sugedusios valdžios. Mokslas dabartės šitaip aiškina.

Susižvalgė žmonės. Tie, kas dažniau važinėdavo į rajono centrą, prisiminė, kad eidami pro tarybą tikrai jautę nemalonų kvapą. Tiesą sakant, kaimiečių tai nenustebino. Jie puikiai žinojo, kaip greitai genda šviežia mėsa šiltoj vietoj...

– Ką gi daryti? – klausinėjo vieni kitų. – Negalim sėdėti rankas sudėję!

O senelis Mykolaitis Putinas, baugiai apsidairęs, pridūrė:

– Kad kokios – ir prostitučių atsiras.

Po šitų žodžių stojo mirtina tyla. Visų veidai pabalo. Tik senikė Julija Beniuševičiūtė staiga iškėlė rankas į dangų ir tokiu storu balsu, kad visus net šiurpas nukrėtė, prabilo:

– Žvaigždelės pasislapstė ir mėnuo kaži kur užlindo, saulė po žemėmis, niekur žiburėlio, niekur šviesulėlio, visur juoda, visur tamsu mūsų kraštelyj... Spygso žiburėlis Krokuvoj, spygso Petrapilyj, Maskvoj... Ak, bene pakils rytvėjelis, bene atpūs šviesulėlį, bene nušvis ir mūsų kraštelis...

Ir dulktelėjo aukštielninka.

Pagauti panikos žmonės puolė pro duris, langus, pro kaminą. Nežinia kas būtų atsitikę, jei ne felčeris Oleka.

– Moterims prostitutės nepavojingos, – ramino. – Esant normalioms sąlygoms, puola tik vyrus.

Panika atslūgo. Vyrai pūtė krūtines: nepasiduosma! Jeigu kas – su kuolais ir šakėmis aisma! O Poviliukas Višinskis atsisveikindamas net padovanojo Julijai Beniuševičiūtei amžinąją plunksną.

Po to susibūrimo moterys ėmė labiau rūpintis saviškiais. Neleisdavo vieniems nė kojos iškelti iš kiemo. O jei tekdavo išeiti ganyklon ar pavažiuoti iki rajono, slėpdavo vyrus tvartuose, rūsiuose, daržinėse. Apkraudavo šiaudais, apkaišiodavo malkomis... Pasitaikydavo, kad ir pamiršdavo paslėptus. Baranauskų Untaniukas šitaip ir nugaišo, o Butkų Juzė sudegė, mat žmona jį kasdien – dėl viso pikto – nuprausdavo žibalu. Aišku, tai buvo liūdni faktai, bet žmonės guodėsi tuom, kad prostitutės kol kas nesirodo.

Niekas neįtarė, kad sveikam kaimo kūne jau pūliuoja rakštis. Jos vardas buvo Emanuelė, draugų vadinama Linksmąja.

Linksmoji Emanuelė anksčiau nebuvo linksma. Iki aštuoniolikos metų rovė runkelius, grėbė šieną ir graudžiai dainavo. O jos tikrasis vardas buvo Emilija Pliaterytė, kalvio Ignoto ir kiaulių šėrikės Leokadijos duktė.

Bet vieną dieną mergaitei nusibodo rauti ir grėbti. (Prisiminkim, kokie laikai buvo: daugelis tada pakilo iš runkelių vagos ir nuėjo tiesiai į kabinetus.) Taigi atvažiavo jinai į Vilnių ir įstojo į Universitetą. Apsigyveno bendrabutyje, vienam kambary su Orchidėja ir Žagandrija.

– Trūksta pinigų, – sykį atsiduso Emilija, žiūrėdama pro langą.

(Priminsiu, jog kaip tik tada visiems ėmė trūkti pinigų. Iki tol studentai pragyvendavo iš stipendijos, pensininkai – iš pensijos, dirbantieji – iš algos...)

– Pinigų yra! – tarė tuo metu įėjęs kurso draugas Ichtiandras. Nurodė susitikimo vietą, laiką ir vėl išėjo.

(Taigi būtent tais metais ir atsirado pirmieji jauni vaikinai, žinantys, kur paslėpti pinigai ir kaip juos paimti.)

Trys draugės visą naktį nemiegojo, dūsavo ir tarėsi.

– Užsidirbusi pinigų, galėčiau paremti kaime likusį Joną, kuris ketina imti žemės ir ūkininkauti, – svajojo Emilija. – Padovanočiau jam traktorių arba tą... tryperį...

Sutartu laiku draugės nuėjo į sutartą vietą, ir Ichtiandras supažindino jas su romėnais (graikais? kartaginiečiais?..). Tie tučtuojau nusivedė merginas į objektą.

– Visai nesunkus darbas, – šnekėjo kitą rytą Emanuelė. – Nebuvau dirbusi, ogi puikiausiai sekasi. Matyt, turiu talentą.

Žagandrija buvo tokios pat nuomonės, tik Orchidėja vaikštinėjo išpūtusi akis ir nieko nesakė.

– Mano tėvelis, – susijuokė Emanuelė, – buvo kalvelis. O per mėnesį tiek neužkaldavo... Ir nėmaž nepavargau!

Orchidėja atsiduso, nuėjo į tualetą ir užsirakino.

– Nepavargsti tada, kai darbas patinka, – aiškino Žagandrija. – O patinka, kai sugebi...

– Jeigu šitaip seksis, tikrai nupirksiu Joniukui traktorių. Tai apsidžiaugs! Tik nebeišmanau, ar studijuoti kibernetiką, ar nebe. Tų mokslų, man regis, čia nepritaikysi...

– O ką gali žinoti, – nepritarė Žagandrija. – Gal ir patobulės aparatai...

Tuo metu tualete pasigirdo slopus riksmas. Kai atbėgęs Ichtiandras išlaužė duris, visi išvydo ant vamzdžio pasikabinusią Orchidėją...

(Šiltnamių dukra... Tačiau turėkim galvoj, kad jos atvejis anaiptol ne tipiškas. Greičiau atsitiktinis ar net hipotetinis – atseit galėtų būti ir taip. Paminėjau jį tik norėdamas atkreipti jaunimo dėmesį,

kad renkantis profesiją būtina pasitikrinti sveikatą ir neskaityti kvailų knygų...

Žagandrija ir Emanuelė, kiek žinau, prie draugės karsto priėmė vienintelį išmintingą sprendimą: nuo šios nakties dirbsim už save ir už tą varguolę...)

...O Vingių Jonas, apie kurį andai šnekėjo Emilija Pliaterytė (Emanuelė), kaip tik tuo metu drybsojo ant šieno ir svajojo apie traktorių. Matė save sėdintį kabinoje, skrendantį padebesiais... Traktorius buvo spalvotas ir su sparniukais – toks pat kaip Emilija. „Kažin kaip ten jai... Terpu svetimųjų?.. – sugruzdėjo krūtinėj. – O, kad turėčiau traktorių! Nulėkčiau miestan ir parsivežčiau į tėviškę. Čia mūsų šaknys!"

Prisiminęs šaknis, išsitraukė iš kišenės butelioką. Tėvas Stanislovas buvo užpylęs...

Truktelėjęs porą gurkšnių, apsivertė ant kito šono. Bet kaip tyčia įėjo motina.

– Kaip sluogtis, bjaurybė! Ir akys užgriuvo, į amžiną tinginį pavirtęs, pasileidęs ant miego – ar tat pridera tokiam jaunam? Būtumei verčiau į turgų nuėjęs, kiaušius nunešęs...

Jonas tik ranka numojo.

– Didelė čia ponia prisakinėti! Nešiu aš mat pėsčias tokį kelią! Traktoriaus reik.

– Iš kur aš paimsiu? Keltumeis nedrybsojęs. Kiaulės žviegia.

– Taigi taigi, kaipgis! – atrėžė Jonas. – Vis mat man! O kažin ką pati veiksi?

– Pasenau, vaikeli. Metas pačiam liuobti.

Sūnus krapštė pakaušį.

– Katram liuobti?

– O ką aš žinau? Kas pinigo tur...

Jonas truktelėjo dar vieną gurkšnį, atsikėlė. Perėjęs per daržinę pasirąžė, pažiovavo. Išsitraukęs iš laidaro kirvį, paspjaudė ašmenis.

– Nieko neveiksi, matušėle. Reiks liuobti.

Pabaigė puslitrį, pauostė šakneles.

– Musėt Gagariną... Mapijozą...

(Devyniasdešimtųjų žmogus, kaip matome, dar svarstydavo – ką? Šiandien jis jau liuobia nesvarstydamas, – kad ir pirmą po ranka pakliuvusį senioką, turintį viso labo porelę suplyšusių kaliošų.)

– Kaip išmanai, vaikeli. Tik būk atsargus.

Peržegnojo sūnų. Išeidama atsigręžė.

– Tiek metų be traktoriaus...

– Nebe tie laikai, motin. Be traktoriaus – nė iš vietos!

(Taigi! Juk kaip tik tais metais neregėtai pašoko susidomėjimas technika, ypač vakarietiška. O ar galėjo doras ūkininkas jos įsigyti?)

...Simajudą Gagariną pabudino garsas: kažkas įkyriai švilpavo. Jis pabandė išlipti iš lovos, bet kojos neklausė. Teko iškelti rankomis: pirma kairę, paskui dešinę. Ilgai sėdėjo, klausydamasis paslaptingo švilpesio, kuris priminė kažką tolimo ir gražaus, – tarsi kvietimą šventėn, kurios niekada nebebus.

– Varnėnai...

Dar pasiklausė.

– O gal ir plaučiai...

Šiaip taip atsistojo, įžiebęs šviesą, pažvelgė į veidrodį.

– Kur mano dantys?

Nusiminęs tyrinėjo savo atvaizdą.

– O mano kojelės?.. Rankelės... Dabar visi eis! Visi grobs! Visi atsikąs! O aš?.. Kam tada laisvė?

...Prieš metus, kai Lietuva tarsi iškeptas neprakąstas pyragas dryksojo ant vaišių stalo, o iš kairės ir iš dešinės rinkosi valgytojai, ir Gagarinas buvo netoliese. „Kas kilo, tas kils!“ – tiesė drebančias rankeles. Bet nustūmė jaunesni ir išsinešiojo po gabalą...

Suklupo Simajudas Gagarinas prie veidrodžio.

– Nebėr dantų! – šaukė. – Ir galvos nereikia!

Kaip tik tuo metu atsilapojo durys ir įėjo Vingių Jonas...

...Pinigų užteko traktoriui, priekabai, sėjamajai ir mėšlo kratytuvui. Jau kitą dieną vaikinas birbino po ražienas.

Tačiau teisybės dėlei reikia pasakyti, jog tais laikais nudaužti žmogų dar nebuvo toks juokų darbas kaip šiandien. Tad nieko nuosta-

baus, kad vakare Jonas pats pasisiūlė naująja priekaba nuvežti karstą į kapines. O kaimynams nustebęs ir nusiminęs taip kalbėjo:

– Kokie laikai... Dabartės žmogus, nudaužęs savo artimą, mažiau galvon ima, nei, sakysim, traktorių ar mašinikę pagadinęs.

Po laidotuvių nusprendė važiuoti miestan ir parsivežti Emiliją. „Gana tų mokslų! Iš kaktos sviesto netepsi."

Pastatė traktorių prie restorano ir, kadangi vis dar gedėjo Gagarino, išlenkė už jo sielą septynis kaušus. Tada priėjo Ichtiandras.

– Daugiau nieko nereik?

Jonas bematant prisiminė mylimąją Emiliją ir suprato, jog dar mažų mažiausiai keturiasdešimt parų nedrįs paliesti jos balto kūno savo kruvinom rankom, – tokie mat buvo devyniasdešimtųjų žmonės! – todėl pasakė:

– Reik.

Ichtiandras nuvedė jį į antrąjį aukštą, atidarė dureles. Nusigręžusi į langą kiurksojo nuoga mergaitė.

Jonas nusišnypštė į saują, drėbė ant grindų, ir tada mergaitė atsigręžė. Aišku, tai buvo niekas kitas, kaip Emilija Pliaterytė.

– Norėjau traktorių padovanoti...

(Klystate manydami, kad Jonas dabar išsitrauks devynioliktojo numerio raktą (kaip paskenduolės Veronikos tėvas – vadeles) ir, klaikiai rėkdamas „paleistuve!", šoks lupti mylimąją. Galimas daiktas, kokiais 1985-aisiais taip ir būtų pasielgęs, mat vidurinė buvo įkalusi jo kieton galvon keistą mintį: „Ne piniguose laimė." Bet 1990-ųjų žmogus jau kitaip žiūrėjo į materiją.)

– Vadinas, be reikalo Gagariną nudaužiau...

Emilija-Emanuelė, droviai nuleidusi akis, klausė:

– A pinigo neturėjo?

– Turėjo...

Jaunuoliai puolė viens kitam į glėbį ir apsipylė ašarom.

– Darom partiją, – vapėjo Jonas.

– Dar, – aimanavo Emilija, – bas... Dar... – vaitojo, – na-a... Dor, – šaukė, – a-a-a...

Į gimtąjį sodžių juodu grįžo dviem traktoriais. Antrąjį, vikšrinį, vairavo Emilija. Mergaitės santaupų užteko net ir kombainui. O kadangi tais metais itin gražiai užderėjo rugiai, ropės ir apyniai, pardavę derlių, jaunieji nusipirko kultūros rūmus, kur įrengė modernią kiaulidę, partijos būstinę ir alaus bravorą. Jaunesni vyrai gavo darbo, o seniokai, sukdami ratus aplink bravorą, ir veltui nugaruodavo. Kaimo žmonės buvo didžiai patenkinti.

Taigi viskas baigėsi laimingai, todėl galima tvirtinti, jog senas pokštas „gyvensim kaip švedai“ greitai nebeatrodys nei kvailas, nei juokingas.

Finalas

Per lauką atėjo šią naktį rugsėjis,
Paklausė: žmogau, ką pasėjai?
Tylėjau. O ką atsakyti man tau?
Aš nieko nesėjau – kirtau.

Šunims aš kirtau per blakstienas,
Kirtau pilna burna prie stalo,
Ir krisdavo nukirstos dienos –
Tokios žalios.

Tylėjo... Nuėjo per lauką rugsėjis
Ir balsas – ten – tolimas girdis:
Tasai, kurs kadaise čia viską pasėjo, –
Ateis šiąnakt kirsti...

Juozapas ir sūnūs

Kitą kartą gyveno toksai žmogelis, vardu Juozapas, ir turėjo jis moterį Juozapotą. Kaip ir dauguma to krašto žmonių tais laikais, – o laikai buvo geri, – jie vargiai sudurdavo galą su galu. O pasitaikydavo – ir, beje, bemaž kožną dieną – nė durti nebandydavo. Nežinia, – dėl tos, o gal ir dėl kitos priežasties, – bet Viešpats nedavė jiems vaikelių, užtat Juozapas ir Juozapota dažnai sėdėdavo rūtų darželyje ir graudžiai raudodavo.

– Ką darysim, Juozapai? – klausdavo Juozapota.

– Nieko nepadarysi, – atsakydavo Juozapas. – Manding, tokia jau čia žemė.

O vieną sykį Juozapas susapnavo, kad pabunda, atsikelia ir bėga, o iš paskos net kaukdamas vejasi traukinys. Vagonuose tiršta ponų: visi tituliniai, nepaprastieji, įgaliotieji... Visi blizgančiais žandais, žiedais, žetonais... Gieda lietuviškai, triauškina straipsnius ir spjaudo pro langus į abidvi puses...

Suprato Juozapas, kad šioj vietoj bus sukurta nepriklausoma Lietuvos valstybė, paėmė į rankas lazdą, o Juozapotai verkdamas tarė:

– Štai ir atėjo metas mudviem atsisveikinti, žmonele... Dabar jau mane tikrai suvažinės...

– Dėkui Dievui ir linkiu kuo geriausios kloties, – atsakė geroji moteriškė.

Nudūlino Juozapas laukais... „Kur man dabar eiti ir ką man daryti? Aišku, norėtųs palikti pėdsaką žemėje. Tiktai ką ašen, menkas vabalas, galiu?“

Nusiminė žmogus. „O gal knygą parašyti?“ Bet juk pasišluostys ir numes! Fabriką pastatyti? Neduos Vyriausybė plytų. O gal stačiai išrėžti ant beržo kamieno: „Čia buvo Juozapas! Ir pašvilpkit.“

Iš pradžių ta mintis atrodė drąsi ir protinga, jis net pralinksmėjo, bet, nukeliavęs šimtą mylių, stabtelėjo, pakėlė akis į dangų ir paklausė: o kas iš to?

Po keturių valandų atėjo atsakymas: eik tu na...

Suvisam nusiminė vargšas, kelio nebematė pro ašaras. „O jeigu sūnų užauginti? Je! Sūnus būtų gerai. Bet va...“

Šitaip dūmodamas gūrino Juozapas per Lietuvą ir nė nepastebėjo, kaip atsidūrė prie didelės maurais aptekusios kūdros. Pamaišė lazda ir išvydo ten skęstantį deputatą.

– Ištrauk mane, gerasis žmogau. Išpildysiu tris tavo norus.

„Ko gi man prašyti?“ – susijaudino Juozapas.

– O tamstelė musėt viską gali? – teiravosi nusiėmęs kepurę.

– O kaipgis! – pasipūtė skenduolis, tuo pačiu šiek tiek iškildamas į paviršių. – Apsidairyk, žmogau. Argi nesimato?

Apsidairė Juozapas. Kiek akys paregi, driekėsi tuščios, plėnim užneštos erdvės, tik kur ne kur prasimušė skurdūs drignėm ir durnaropėm apsėti ploteliai. Laisvas vėjas švilpaudamas laigė laukais, lindo pro kiaurus stogus ir kišenes...

Suprato Juozapas, kad tai ne paprastas, ne krominis deputatas, o tikrų tikriausias sidabrinis lyderis. Nusigando, pasitraukė atatupstas.

– Bet kaipgi, tamstele, čia atsidūrei?

– Toks darbas, – dūsavo lyderis. – Neatsargiai žengiau už Tėvynę ir va – įkritau kaip musė į išrūgas. Ir negaliu pats išlipti, kol geras žmogus rankos nepaduos... Traukia atgal, ir baigta.

– Paduosiu, kodėl gi... – niurnėjo Juozapas. – Tik pirmiau išpildyk... – Jis paraudonavo, nudelbė akis. – Padaryk man vaikelį... Sūnų...

– O pats, kvaily, nė tiek nepagalėjai!

– Kad vis laiko nebūdavo, – skėsčiojo rankom Juozapas. – Pirma kolkozą reikėjo kelti, paskui – gerovę... O dabartės jau ir pačią Lietuvą... Tėvynę jūsų...

Suburbuliavo lyderis, suplakė sparnais vandenį, ištiško į visas puses žali maurai, o per vidurį – balti perlai vertėsi.

– Gerai, – tarė. – Kai pareisi namo, rasi ten, ko nepalikęs.

Nušvito Juozapo veidas.

– Dėkui, ponuli, – apsigręžė, nuskuodė laukais.

– Ė-ė! Bet ištrauk mane! – rėkė lyderis.

– Paskui, – mojo ranka Juozapas. – Pirma pažiūrėsiu, a geras yr!..

Parlėkė namo, atlapojo duris: ogi vidury gryčios stovi laiminga Juozapota, glaudžia prie krūtinės sūnų, o tas – baltas, gražus kaip dobilas – šypsosi ir tėvui ranką bučiuoti lenkiasi.

– Bus Lietuvos kareivėlis, – braukia ašaras motina.

– A sudurnėjai! – Juozapą net prakaitas išpylė. – Šitiek vargau...

– Tai kuom gi man būti? – šypsodamas klausė sūnus.

– Būk banditas arba deputatas, – taip pat šypsodamas atsakė tėvas.

– O kas geriau, tata?

– Kad aš pats nežinau, – krapštė pakaušį Juozapas. – Žmonės šneka: tas pat.

Sūnus raukė dailią kaktą, grąžė laibas rankas.

– O katrų žmonės labiau?..

– Vienodai, vaikeli, vienodai...

Dar ilgai dūmojo sūnus, vietom net džiūti ėmė.

– Jei būsi, vaikeli, sudžiūvęs, nepriims į gerą kumpaniją, – subarė tėvas. – Ir išeis iš tavęs tiktai... – nusigręžęs ilgai kikeno į kepurę.

– Kas, tata? Kas? – klausinėjo vaikas.

– Inteligientas! Va kas!

– O kas tas toks yr?

– Po šiukšlynus vaikštinėja ir į spaudą rašinėja, kalbeles rėžia ir smuikeliu griežia, – visai kaip šviesaus atminimo Krėvė pasakojo tėvas.

– Tai kam gi jis reikalingas?

– Kiemui šluoti... kaminams valyti.

Dūmojo sūnus, lingavo it karklas.

– Būsiu ir aš inteligientas!

Kokia tyla, kokia tyla stojo! Net buvo girdėti, kaip tolybėse, anapus aukštų Vilniaus mūrų, pavargę Lietuvos tarnai sunkiai ir vienodai pradinį kapitalą krauna, nešvarius pinigus plauna ir baltom galerom į svečias šalis plukdo. Juozapas išblyškęs traukėsi atatupstas.

– Kodiel, vaikeli? Kodiel?

– O kad mano rankos gražios. Pirštai ilgi, – atsakė sūnus ir kažkokiu nevispročio balsu pridūrė: – Tėvynės kaminus reikia išvalyti.

Žengė Juozapas artyn, paėmė sūnų už rankų. Ir kuo ilgiau žiūrėjo, tuo labiau švito jo akys.

– Tikras kūdikis, – šypsojos. – Juk su tokiais piršteliais labai patogu valstybės iždą graibyti, žalią kyšį imti, rausvus, gelsvus parašiukus raityti. Va tavo kelias, sūnau. Žygiuok tiesiai į Rūmus. Duris aš parodysiu, o viduj jau ir pats žinosi, ką veikti. O kad kokios – vyresni pamokins...

Nieko neatsakė sūnus, įlindo į kaminą ir užsirakino. O kai išlindo – buvo jis jau su barzdele ir akiniais, su violončele po pažasčia. Buvo jis jau inteligentas.

– Vaike! – sukliko motina. – Tėvo pagailėtum!..

Juozapui kuokštais slinko plaukai, varvėjo akys, o iš kiaurų kišenių – pelenai ir smėlis byrėjo: tiek jis buvo sukrėstas.

– Nesitikėjau senatvėj... Ir kam aš tave...

– Nusiramink, tata, – sūnus braukė stryku per stygas ir plonu balseliu rėkė: – Tegul tavo vaikai eina vien takais dory-y...

Persigandusi motina žegnojo sūnų skersai išilgai, bruko po nosim šventuosius paveikslus, o tasai vis vien varė savo:

– Te-egul dirba...

Riksmo prikeltas, iš daržinės atsliūkino senelis Anupras Traidenis, krapštydamas iš ausų šiaudus, žlibinėjo pakampėm.

– Kas yr? Vaina? Balšavykai užėjo?

– Blogiau, uošvi, – kūktelėjo Juozapas. – Sūnus prieš tėvą eina.

– O Juozapota tegul eina už Alponso, – nurodė senelis. – Anas ir dampį, ir kumbainą tur. Neprapuls pana.

– Kun če pliauški, papa, – raudonavo Juozapota, paėmusi tėvą už parankės, nuvedė į daržinę, pasodino ant girnapusės.

– O tu, Juozapai, kirvį imk. Atsimink, kad tėvas esi, – mokino senelis.

Juozapas pakilo, sugraibęs kirvį, žengė prie sūnaus. O sūnus kiurksojo: akeles nudelbęs, galvelę pakreipęs, kuprelėn susimetęs... Stryku vis brūžino, brūžino...

Ir Juozapui staiga pagailo to bėdžiaus.

– Išeik, Vincai, – tiek tik bepasakė.

Ir išėjo sūnus. Ilgai apie jį nieko nebuvo girdėti. Tik priešpiet iš daržinės grįžęs Anupras Traidenis atsiduso:

– Tavo sūnus Lietuvą apšmeižė: negražiai apie valdžią pasakė. Atseit – sau stiprybę semia...

Juozapas krūptelėjo, bet greitai susitvardė ir išsigynė:

– Tai ne mano sūnus.

Visi patylėjo. Paskui Juozapota pratrūko ašarom.

– Juozapai... Aš vėl noriu vaiko...

Tas tik ranka numojo. Bet moteriškė taip gailiai raudojo, taip skardžiai rėkė, kad po pietų Juozapas nebeištvėrė: persižegnojo ir patraukė prie kūdros. Lyderis dar nebuvo visai paskendęs – iš maurų kyšojo nosis, akiniai ir liežuvis.

– Kaip jaučiamės? – nedrąsiai pasiteiravo Juozapas. – Ar pagerėjo?

– Jau man bemaž ir patinka, – pūtė burbulus lyderis. – Jei dabar neištrauksi, liksiu čia amžiams.

– Kodėl gi neištraukus, – atsakė Juozapas. – Tik turėsi išpildyti antrąjį norą... Reikia dar vieno sūnaus, viršininke.

Lyderis ilgai stenėjo ir vandenį liežuviu plakė.

– Jau! – žagtelėjo po tam tikros kadencijos. – Yra!

Juozapas nurūko laukais net nepadėkojęs.

O namuose rado švytinčią žmoną ir sūnų kaip ąžuolą. Buvo šis net gražesnis už pirmąjį. Veidas skaistus kaip moliūgo pilnatis, o pečiai platūs it Seimo vartai. Per didumą kiek sulinkęs, kumščiai nelyginant kaladės, o burna – kaip sėtuvė.

– Jurukas, – glaudė sūnų Juozapota. – Tarutis.

Žiūrėjo Juozapas ir džiaugėsi.

– Tas jau nepadarys tėvui pikto!

– Bet negaliu jums, tėveliai, amžinai ant sprando sėdėti. Laikas darbo imtis! – pūtė krūtinę sūnus.

– Gerai, – krūptelėjęs atsakė Juozapas. – Tiktai ką sveikas norėtum veikti?

– Neįskaudink tėvo, sūneli, – apsipylė ašarom Juozapota. – Nenueik pirmagimio pėdomis.

– Nesijaudink, tėveli, – sūnus priklaupė, pabučiavo ranką. – Traukia mane prie žemės, ir kvit.

– Visus traukia, – atsiduso Juozapas. – Bet kas iš to?

– Dar anksti, sūneli, – užrypavo motina. – Tu toks jaunas.

– Ne taip supratote, papunėliai, – kantriai aiškino vaikas. – Aš žemę dirbsiu. Ūkinykas būsiu. Pažiūrėkite, kokios mano rankos! – stvėrė tėvą, motiną, švystelėjo pro duris.

– Je! – džiaugėsi Juozapas. – Tokiom rankelėm be vargo sprandą nusuktum, snukį suplotum, kaukolę perlaužtum. – Pažvelgė sūnui į akis ir baikščiai pridūrė: – Bagotas būtum.

– Ne, – atsakė sūnus. – Tai ne mano kelias.

Pašaukė Juozapas iš daržinės Anuprą Traidenį ir klausė patarimo: ką su tokiu sūnumi daryti?

– Nušauti, – atsakė uošvis, kuris po pietų jau buvo gerokai senstelėjęs ir dėl to atrodė dar išmintingesnis nei rytą. Tai liudijo ir prakilni laikysena, ir solidi šneka.

Juozapas atsiduso, nukabino nuo gembės šautuvą, kurio ten anksčiau niekados nėra buvę, bet šiuo metu lyg tyčia kabojo, ir nuliūdęs tarė:

– Klaupkis, erode.

Ką darys vaikas – atsiklaupė, išsižiojo. Tėvas pakėlė šautuvą... Pasigirdo baisus trenksmas, urduliais nusirito dūmai. Visoj apylinkėj pasiuto skalyti šunys, baubti jaučiai ir klykti pelėdos. Savaime ėmė suktis patefonai su tautiška muzika.

Bet kai viskas nurimo ir dūmai išsisklaidė, Juozapas pamatė, kad sūnus riogso prie stalo ir kabina makaronus taip sparčiai, – net ant ausų vyniojasi.

– Pasrėbtum, tėvai.

– Už vieno stalo nesrėbsiu! – rėžė Juozapas, pagrobęs bliūdą, movė kieman ir atsisėdo ant trinkos, šalia šuns būdos. Taip ir valgė tylėdami, lyg svetimi.

Paskui Juozapas atsiriaugėjo, nusišnypštė į bliūdą ir pasakė Jurukui bemaž tokius pat žodžius kaip anąkart Vincentui:

– Išeik. Tu man nebe sūnus.

Žemai nusilenkė Juras Tarutis, pasiėmė grėblį, dalgį, šakes, plūgą, sėjamąją ir kuliamąją – taip ir išėjo kaip stovi.

Ak, kaip raudojo, kaip ūdijo vyrą Juozapota („noriu vaiko, ir kvit!“). Slankiojo tas aplinkui namus svirduliuodamas, it žemę pardaveęs. Vakare neapsikentęs patraukė prie kūdros.

Lyderio nebesimatė. „Kad tik nebūtų paskendęs!“

– Jūsų prakilnybe!.. Jeigu gyvas, pieno puta...

Užkaukė vėjas, aptemo dangus ir suklykė žuvėdros. Driokstelėjo perkūnas. Ir štai iš bangų, tarytum dieviškoji pana, vietom žalias, o vietom sidabrinis, išplaukė deputato korpusas. Rūstus ir pasipūtęs, šįsyk netarė nė žodžio.

– Taigi, – nedrąsiai pradėjo Juozapas. – Nesiseka, kaip ir visą amželį... Vėl boba iš namų išvarė. Eik, sako, ir prašyk. – Jis atsiduso. – Taigi norėčiau trečiojo.

Lyderis lingavo, lingavo ant bangos, galop linktelėjo galva ir prapuolė. Patenkintas Juozapas grįžo namo. Koks džiaugsmas! Senutė motina rymojo ant lovos, o ten buvo sūnus, daugkart gražesnis nei aniedu broliai. Juozapas jį išsyk pamilo.

– Tai kuom būsi, sūnau?

– Tėvai, – su ašarom meldė Juozapota. – Leisk pasidžiaugti pagranduku, užvadėliu... Rėkauji nelyginant pusprotis, o kūdikis antai guli kojeles užvertęs kaip sakalas, rankeles suglaudęs it klierikas.

Iškilmių proga iš daržinės parėjęs Anupras Traidenis (tuo paros metu jau visai nukaršęs, baltas kaip vaidila seneliukas) dairėsi varvančiom akim.

– Kirmija kaip laisvė...

Juozapas priėjo prie lovos, palinko ties sūnumi.

– Atrodo trupučiuką negyvas, – pakušino su lazda. – O juk patsai deputatas dirbo!

– Nūnai iš jų jau sunku tikėtis gerų manierų, – dūsavo senelis.

Juozapas parpuolė ant kelių.

– Trokštu palikti Lietuvai tokį sūnų, kad nebūtų gėda pačiam Maironiui į akis pažiūrėti... Prašau tavęs, vaike. Kelkis ir eik!

Tylėjo sūnus.

– Būk tujen reketorius, – dar žemiau lenkėsi tėvas.

Bet tik senelis čiaudėjo, ir tik ašaros kapsėjo.

– Direktorius! Rektorius! Patarėjas! Padėjėjas! Prezidentas! Jo žentas!.. Būk nors tu žmogus! – šaukė Juozapas.

– Juozapai, Juozapai! – šaukė ir Juozapota. – Ką iš tavęs padarė lietuviška valdžia...

O Anupras Traidenis, kuris pakreipęs ausį klausėsi jau nebe šio pasaulio melodijų, tarė:

– Atvažiuoja.

Nusispjovė Juozapas, užsidėjo kepurę ir išėjo iš namų, kuriuose niekas negerbia tėvo. Tų laikų papročiu atsigulė ant bėgių ir laukė...

Vienas prieš traukinį

Geležinkelio bėgiais aš bėgau,
Smilkiny vis kaleno genys.
Pasivijo mane ties Pagėgiais
Surūdijęs rūstus traukinys.

O vagonuose mėtėsi blynais,
Grojo muzika, liejos šampanas...
Aš atsigręžiau, siekiau stiklinės –
Bet pro šalį tu, Lietuva mano...

Mūsų laikų paslaptys

Jei prie vieno avino pridėsi keturis – bus avių banda.

Tai kodėl prie vieno pridėjus šimtą keturiasdešimt – Lietuvos Seimas?

Tas gruodžio rytmetys išaušta toks pat gražus kaip ir visi kiti po Geležinių Įvykių. Nuo Parlamento dvelkia lengvas pietryčių brizas ir girdėti, kaip praeivių kišenėse šlama doleriai bei kelialapiai.

Tačiau deputatas DT-90 nubunda apimtas nemalonaus, slegiančio jausmo. Širdis daužosi krūtinėje tartum tankas, neapdairiai palindęs po kaustytu krašto apsaugos pareigūno batu. „Kažkas atsitiko, – dingteli deputatui. – Tiktai kas?“

– Aštuonios valandos! – rikteli Tranzistorius. – Skaitome žinias! Klausy!..

Deputatas krūpteli, klausydamasis naujausių pranešimų, junta, kaip jį vis labiau ir labiau kausto siaubas, ir pagaliau viską supratęs susmunka ant sofos.

– Izabele! – šūkteli. – Ar nepaėmei mano pažiūrų?

– Vakar išnešiau šiukšles, – atbėga iš virtuvės nusigandusi žmona. – Bet pažiūrų... Ne, aš nemačiau. Bet argi tamsta turėjai, deputate? Kaip jos atrodė?

– Aišku, turėjau! – suurzgia DT-90. – Gerai atrodė. Jeigu nebūčiau turėjęs, iš kur tada šitas? Ir anas! Ir visa tai!

Izabelė persižegnoja ir palenda po lova.

– Ar ne šitos?

– Kvaiša! – rikteli deputatas. – Ar nematai, kad akumuliatorius?

– Ak, Viešpatie, – aimanuoja Izabelė. – Bet gal pats kur nukišai? Gal nepašventintos buvo, ir nelabasis prieš Kalėdas?..

Deputatas nustėręs pasižiūri į žmoną. „Kada ir kur aš ją pirmąsyk sutikau? – bando prisiminti. – Kas mus supažindino?“

– Slaptažodis! – rikteli.

– Ponas deputate, – išblykšta žmona. – Aš tuoj... Valerijooo!..

– Tik pirma pati išgerk, – įsako deputatas, liūdnai žvelgdamas pro langą į tolumas. „Nejaugi jų tinklas... Bet iš kur galėjo žinoti, kad aš tapsiu...“

Atsigręžęs staiga čiumpa žmoną už prijuostės.

– Koks tavo antrasis vardas?

– Izabelė Juozapota, – atšlyja žmona. – Kaip pakrikštyta...

– Kur tave pakrikštijo? – pagiežingai nusišiepia deputatas. – Tenai?

„Kažin kur mano dujinis, – dingteli deputatui. Jis žengia į Mandatų ir Etikos kambarį, tačiau tarpduryje sustoja kaip įbestas. – Juk prieš rinkimus mes turėjom mergaitę!“

– Kas tas toks? – baksteli pirštu į kubeliais žaidžiantį mažylį.

– Juozukas, deputate, – sumišusi atsako žmona.

„Priešiškos jėgos nesnaudžia“, – topteli deputatui.

– Iš kur jis atsirado? Kas jį iškėlė?

– Argi nežinai, deputate? – parausta žmona. – Juk mudu kartu... Pagal Reprodukcijos įstatymą... Yra popieriai... Antspaudas... Tamsta toks užsiėmęs...

– Prašom viską čionai, – sako deputatas, užsidėjęs akinius atidžiai išstudijuoja dokumentaciją ir šiek tiek nusiramina.

– Gerai, – linkteli. – Tik ateity pageidaučiau būti informuojamas iš anksto. Beje, kodėl jis kambario viduryje?

– Mažiukas, – paaiškina žmona. – Dar nesupranta. O į kurią...

– Lenk medį, kol jaunas, – burbteli deputatas ir išeina į Ryšių kabinetą. „Per daug įtarus pasidariau... Nervai. Tačiau – į kurią? – susimąsto. – Nieko nebus. Reikia skambinti policijai!“

– Ponas komisare. Pamestos pažiūros, – skundžiasi į ragelį. – Gal radote?

– Kokios buvo jūsų pažiūros? – teiraujasi komisaras.

– Teisingos! – atšauna deputatas. – Prašyčiau neįžeidinėti.

– Ieškosim, – pažada komisaras.

Padėjęs ragelį, deputatas DT-90 išvažiuoja į plenarinį posėdį. „Gal niekas ir nepastebės? – mąsto. – Kiti niekados neturėjo, o žiūrėk...“

Prie Parlamento rūmų įsitvirtinęs ginkluotas piketas. Lozungas šįsyk tik vienas: „Šalin rankas!“

„Šalin, – stabteli DT-90. – Tačiau nuo ko?“

– Tamsta už? – kreipiasi pagyvenusi ponia su kalašnikovu. –

Esu šio piketo atsakingoji sekretorė. Mes atstovaujame Žiemkenčių partijai.

„Koks buvo mano požiūris į šitą partiją? – nusigandęs svarsto deputatas. – Pavadinimas sakytum padorus. Antra vertus, slypi ir kažkokia užuomina. Kas jiems nepatinka?“

– Reikia visokių partijų, – sako neryžtingai.

– Vadinasi, manote, kad reikalinga ir Kraujo perpylimo stotis? – nepasiduoda ponia. – O mes kitados balsavom už jus!

„Matyt, ką nors ne taip pasakiau, – nervinasi deputatas. – Viešpatie, kaip blogai be pažiūrų. Kad bent atsirastų iki vakaro. Bet ar gali šito tikėtis iš mūsų policijos?.. O jei pašokčiau į turgų? Sako, ten visko gali nusipirkti. Bet ir kaštuoja tikriausiai...“

– Kraujo perpylimo stotis išplatino pareiškimą, kad po Naujųjų metų prapuls žmogaus teisės ir muilas. Argi į tai niekaip nebus reaguojama?

Deputatas DT-90 kaista ir krūpčioja.

– Reaguojame, kaipgi, – sako. – Negerai, kai kas nors prapuola. „Kad tu pati prapultum, ragana“, – palinki mintyse.

– Mes renkame parašus, – sako ponia. – Gal norėtumėte pasirašyti štai šitą dokumentą?

Deputatas paima popieriaus lapą ir perskaito: „Reikalaujame, kad nuo sausio 1 dienos Lietuvos Respublikoje būtų įvesta ypatingoji padėtis.“

Deputatui pakerta kojas, ir jis atsiremia į patrankos vamzdį.

„Kokia ypatingoji? – mąsto. – Buvo Maskvos ypatingoji. Bet čia, matyt, ne apie tai. O koks buvo mano požiūris į ypatingąją? Kuom jinai ypatinga? Jeigu pasirašysiu, o paskui atšauks mano įgaliojimus? Ką pasakys giminės ir Europa? O jeigu nepasirašysiu?“

– Mūsų padėtis jau seniai ypatinga. Che, che, – bando pajuokauti. – Argi ne taip?

– Vadinasi, pritariat? Gerai.

„Kas gerai? – su didžiausia pagieža galvoja deputatas. – Čia, matyt, provokacija?“

– Dovanokite, man metas balsuoti, – traukiasi.

Ponia pastoja kelią.

– Balsuosite už? – klausia, kiaurai verdama skaisčiai mėlynų akių žvilgsniu.

– Aš balsuosiu, kaip lieps mano sąžinė, – bando išsisukti deputatas, tačiau jo balsas išdavikiškai suvirpa.

– Mes tikimės, kad kainos pagaliau bus pakeltos tiek, kiek reikia, – sako ponia. – Rinkėjai – ne makaronų sriuba, o kainos – ne puodo dangtis, kurį reiktų kilnoti kas penkios minutės. Lietuvos pilietis privalo kainuoti tiek, kiek sveria pats.

Deputatui pakerta kojas. Jis susverdi, tačiau už alkūnės sugriebia kažkieno tvirta ranka.

– Ponas komisaras prašė perduoti, – sako augalotas policininkas.

„Išgelbėtas!“ – tvyksteli mintis. Pagautas jėgų antplūdžio, deputatas stveria paketą, prasibrauna pro spygliuotų vielų užtvaras, peršliaužia minų lauką ir galų gale įsmunka pro duris.

...Tačiau po pietų jį apima gili melancholija.

„Pažiūros aiškiai ne mano, – kremtasi. – Juk vos tik ateina metas balsuoti, man tučtuojau norisi...“

Jis nervingai patraukia rankenėlę, ir paslaptingas vandenų griaudėjimas primena tolimą rinkimų kampaniją, kai taip keistai vaidenosi, jog aplinkui vien broliai ir seserys...

Auka

Dešinioji novelė

Angelas Mykolas išėjo iš namų nusiteikęs kuo bjauriausiai. Dribo į „Volgą“, atsileido diržą, atsivertė laikraščius... Beveik neturėjo vilties, kad bus kas nors pasikeitę... Lietuva... Laisvė... Demokratija... Viskas kaip vakar. „Tačiau kaipgi vis dėlto turėtų elgtis šiandien žmogus, toks kaip aš, jeigu jis nori išlikti bent kiek padorus? – susimąstė. – Ne. Jokio kelio nėra. Bent jau aš nematau.“

Baisiausia buvo tai, jog Angelas Mykolas užėmė aukštas pareigas, užtat, kad ir ką sakytum, turėjo itin puikių galimybių. „O, jeigu būčiau tiktai koks paprastas batsiuvys ar kombainininkas! – pasvajodavo. – Nusukčiau bunkerį kitą iš bendrovės, na ir kas? O dabar? – Tačiau atsisakyti pareigų negalėjo. – Seniai metas mums pasitraukti, – niūriai pajuokaudavo artimųjų ratelyje. – Bet per šitiek metų stačiai priaugom prie vairo. Nebegalim nevairuoti Lietuvos, ir kvit.“

Šiandien jam atneš pasirašyti vieną dokumentą. Tautos priešai vėl taikosi nugvelbti iš valstybės keletą milijonų. Šis bei tas nukris ir jam. „Kaip šlykštu, – mąstė Angelas Mykolas. – Žmonės neturi už ką nusipirkti duonos ir degtinės, o aš? Prakeiktas, prakeiktas sovietmetis. Ką jis su mumis padarė!..“

Nuo medžių lėtai krito pageltę lapai, ir Angelas Mykolas prisiminė operaciją „Snukis“. Tąsyk, jam tarpininkaujant, nelegaliai per sieną buvo išgabenta 2400 bronzinių Iljičiaus biustų. „Reikia! Stačiai būtina išvalyti Tėvynę nuo šlamšto“, – mušėsi į krūtinę suklupęs prie anūkėlės Beatričės lopšio. Ir vis tiek jautė kažin kokį kartėlį, nepasitenkinimą savimi. „Bet štai išgabensim į Vakarus viską, kas sukurta sovietmečiu, ir gal tada...“ – pasvajodavo. Ir krūtinę užplūsdavo tokia šilima, kaip seniai seniai vaikystėje, skaitant nerealistinius romanus apie lobių salas ir vingiuotus piratų kelius. Deja, užtekdavo tik apsidairyti aplinkui, ir kaip juodas akmuo užguldavo dar didesnis slogutis. „Bet kiek visko pridirbta, prisukta, pristatyta,

prilipdyta! Kada jie suspėjo? Kaip?“ Ir suimdavo tokia deginanti neapykanta Lietuvos žmonėms, kad kuo greičiausiai smukdavo į aklinai uždangstytais langais kamarėlę – specialiai tokią buvo įsirengęs rūsyje – ir pusvalandį pratūnodavo užmerktom akim, skaudžiai plakančia širdimi.

Sykį, kai šitaip atsitiko gatvėje, Angelas Mykolas čiupo už sprando pirmą pasitaikiusį praeivį – papuolė tąsyk močiutė marga skara apdengtu krepšiu – ir visas drebėdamas klaikiu balsu suriko: „O tu ką darei iki devyniasdešimtųjų kovo vienuoliktosios?!“ Močiutė aiktelėjo, tūptelėjo, krepšys iškrito iš rankų, į visas puses pasipylė cypsintys pūkuoti kamuoliukai... Sužviegė stabdžiai. Angelas Mykolas pamatė iš po smirdinčio purvino rato kyšančią mažą geltoną kojytę... Ji tirtėjo... Apsisuko ir mosikuodamas sunkiu portfeliu nubėgo į Rūmus. Daugiau pėsčias išeiti į Lietuvą nebedrįsdavo.

Ir vis dėlto tas „prakeiktasis“ klausimas „O tu ką darei?“ nedavė jam ramybės. Trokšdavo pasišaukti kabinetan kiekvieną (būtent – kiekvieną) Lietuvos žmogų, pasižiūrėti jam tiesiai į akis ir paklausti... Tas noras buvo veik nepakenčiamas, laimei, padėdavo viena kita taurelė ROYAL'io, be kurio jis dabar jau nebedrįsdavo būti nei tarnyboj, nei namie. „Po teisybei, juk tai jie, Lietuvos žmonės, ir kalti dėl nepakenčiamos mano būklės, – mąstydavo Angelas Mykolas. – Buvo tokių, kurie sėdėdavo, buvo, kurie emigruodavo, kiti ir čia pat, vietoje, tiktai gerdavo, persdavo ir ničnieko negamindavo. Tokius gerbė. Vidinė rezistencija... Bet dauguma!.. Tylinčioji dauguma!..“ Suspausdavo kumščius ir iki skausmo trankydavo stalą... Suprato, kad tai nėra teisingas ekonominių santykių bei tautinio pasipriešinimo vaizdas, tačiau niekaip negalėdavo savęs įveikti. Jis troško būti doras. Vogti jis nenorėjo, bet nevogti negalėjo. Tai buvo tragedija.

Angelas Mykolas buvo sovietinės sistemos auka, ir pats tą žinojo.

Savęs jis irgi to paties klausdavo: o ką tu?.. Tačiau sąžinė buvo rami. „Vogiau, – atsakydavo. – Ardžiau ir klibinau imperijos pamatus. Jeigu ne tokie kaip mes!.. Ką šiandien turėtume, jei visi būtų arę

ir sėję, tiesinę ir platinę? Neįsivaizduojamų dydžių sovietinį monstrą, monolitą... Pabaisą, grūmojančią visam pasauliui. Ir apie jokią nepriklausomą Lietuvą tada nė kalbos nebūtų. Tokios tokelės, ponai."

Bet kirbėjo sieloj ir abejonė. „Vogiau, taip. Tačiau tas vogimas tuomet buvo kažin koks kultūringas ir prasmingas, kūrybingas ir sakytum artistiškas... O šiandien? Primityvu, šiurkštu... Apie saiką ir kultūrą nėra ko nė kalbėti." Prisimindavo, kaip kadaise į tėvo tvartelį įsisukęs šeškas išpjaudavo visas ligi vienos vištas. Kodėl anas taip darydavo? Dėl ko? Juk būtų pusryčiams pakakę ir vienos, na, dviejų. Prisiminti šešką visuomet būdavo ypač nemalonu...

Paskendęs niūriose mintyse nė nepastebėjo, kaip privažiavo Rūmus, išlipo, užkopė laiptais... Plačiai nusišypsojo sekretorė, bet jis tik santūriai linktelėjo.

„Štai, – pagalvojo. – Argi dora lietuvaitė čia dirbtų? Argi tai darbas? Lakuojasi nagelius, krapštinėja akytes... O žemdirbiai tuo tarpu gelbsti derlių, chirurgai operuoja, pedagogai perteikia žinias..." Ne, šiuolaikinio jaunimo Angelas Mykolas nesuprato. Lakstantys po Europos turgus, per balkonus lipantys į svetimus butus, tykantys vidurnakčio gatvėse, kombinuojantys kąvinių prieblandoje... Tie buvo jam svetimi. „Na, ko jums reikia, ko jums trūksta? – sukąsdavo dantis. – Jūs, pienburniai, septyniasdešimtųjų gimimo, juk 1988-aisiais tik pabudote ir kėlėtės! Jūsų protas ir dvasia išsiskleidė sykiu su Sąjūdžiu, tai kodėl jūs nenorite darbuotis vardan Lietuvos? Kas yra? Mes, trisdešimtųjų karta, jau kažin kada buvom atsikėlę ir maklinėjom prieblandoj, o kartais ir aklinoje tamsoje, tad ar nuostabu, kad šviesoje mums raibsta akys, kad negalim abejingai praeiti pro ne vietoj numestą liaudies turto maišelį? Bet mes turime širdį, suprantame, ką darome. Mes vagiame ir kenčiame... O jūs? Apkvaišę nuo audiovideo, nebesugebate rytais išklausyti Kudirkos smuiko raudos ir nekrūpteli jūsų širdys, išgirdus tyrą „Šaukiu aš tau..." Tokius Angelas Mykolas paniekinamai vadino „plejeriais". „Lietuva, ką tu veiki?.." – atsiduso. Pro langą matėsi aptverta statybų aikštelė, sandėliukai, pašiūrės. „Kiek ten visko, – pamanė. – O kiek tokių aikštelių Lietuvoj!.." Pro tvoros skylę lindo kreivas

žmogelis su maišu ant peties. „Cementą vagia... Smulkmė... O juk ir šitaip, ir po gabalėlį galima išnešioti Lietuvą, – nusistebėjo. – Kiek jos, motinėlės, tėr... Jeigu visi stosim, jei visi po maišelį... Ne, – susigėdo, – jeigu būtų mano valia, tokių kaip aš neleisčiau nė iš tolo prie valdžios. Antra vertus, lengva pasakyti... O kas ateis mūsų pakeisti? Žygimantas Augustas? – Nuo tokios minties jam darėsi bloga. – Piemenys...“

Žygimantas Augustas įėjo kabinetan nepasibeldęs, kvepėdamas prancūzišku odekolonu ir česnakais. Neklausdamas leidimo, išsidrėbė fotelyje, pakišo dokumentą, užsirūkė ir ėmė kratyti pelenus ant kilimo. Toks elgesys Angelui Mykolui labai nepatiko. „Aš senas inteligentas, valstybinių struktūrų darbuotojas, šit su kuom esu priverstas bendrauti! Pirklys! Savamokslis! Birbynininkas!.. Vaidina mafiozą ir didžiai patenkintas. Tačiau, brangusis, čia ne makaronų kraštas, čia Birutės žemė!..“

– Vadinas, muitinėj problemų nebus, ser? – lyg iš po žemių atplaukė nemalonus Žygimanto Augusto baritonas.

„Mužikas, – pamanė Angelas Mykolas. – Kokios manieros... Ir dar tas kvailas žodelis...“ Dabar jam norėjosi iškėlus kumščius eiti kartu su Sąjūdžiu už Lietuvą, stovėti žaibų nutviekstą naktį prie laužų Nepriklausomybės aikštėje, kažkur toli piktai urzgiant šarvuočiams, tačiau į rankas krintantis milijonas buvo sunkus, ir jos nevalingai sviro žemyn.

Susinervinęs atsivertė „Lietuvos aidą“. Juodžiausiomis valandomis dažnai griebdavosi šito laikraščio.

–...ser? – suurzgė iš kampo.

Angelas Mykolas ramiai susuko „Lietuvos aidą“ vamzdeliu, pasilenkė priekin ir netaręs nė žodžio smagiai plojo Žygimantui Augustui iš abiejų pusių per atlėpusias ausis.

– Ė-ė! Ką tai reiškia? – pašoko tas.

Angelas Mykolas pamatė į save nukreiptas dujinio bekono žiaunas, tačiau anei kiek nenusigando, paėmė grafiną ir priėjęs prie palangės paliejo ten žaliavusį jeronimą. „Ką tu darei iki devyniasdešimtųjų kovo vienuoliktosios?“ – norėjo paklausti. Sušukti taip, kad tas

jaunas vyriokas krūpteltų ir susigūžtų, išvydęs visą savo egzistencijos menkystę. „Bet juk nesupras“, – pamanė. Pagaliau jis ir taip žinojo, kad Žygimantas Augustas tuo metu miegojo. Todėl sugrįžo prie stalo, brūkštelėjo parašą, taukštelėjo antspaudą ir nusviedęs popierių pasakė tik tiek:

– Skaitykite „Lietuvos aidą“, brangusis.

– *Thank you*, – burbtelėjo Žygimantas Augustas ir skersas išslinko pro duris. Anaiptol nebeatrodė toks savim pasitikintis.

„Vadinasi, dar šį tą galiu ir aš, – dingtelėjo Angelui Mykolui. – Yra dar parako parakinėj.“

Niūniuodamas „Nenuženk nuo akmens, o Marija“, priėjo prie veidrodžio. Išblyškęs, sopulingas veidas, įkritusios, karščiuojančios akys. „Ir vis dėlto aš tikiu! – suprato. – Kai ateis tie, kurie gimė po Kovo 11-osios... Tada... Aš jau neberegėsiu... Tegu... Tik ar jie įvertins mus?.. Ir kažin ar šaus kam į galvą, kad gyveno toks Angelas Mykolas, kuris vogė, bet kentėjo, vogė, nes kitaip negalėjo. Nes tokie laikai buvo...“

Lūpų kampučiai virptelėjo, ir dvi stambios ašaros nusirito per skruostus... Ir jam pasivaideno, kad ten, veidrodžio gelmėje, gal net ir ne jis, o pati Lietuva... Kentėjusi, bet nenugalėta, neprisikėlusi, bet jau pabudusi... „Dirbk, – iš gelmių tarė Lietuva. – Pakilk ir eik.“ – „Eisiu, mieloji, – linktelėjo Angelas Mykolas. – Pakilsiu...“ Ir pajuto, kaip džiaugsmingai suplazdėjo krūtinėj...

Kai sekretorė atnešė kavą, jis kybojo ant krištolinio sietyno. Buvo jau atšalęs. Pro atvirą langą pūtė tyras pietryčių brizas, ir Angelo Mykolo kūnas palengva siūbavo, išdidžiai skambėdamas II laipsnio Vyčio kryžiumi ir keturiais Sausio 13-osios atminimo medaliais.

„Širdis“, – konstatavo iškviestas elektrikas.

Isos slėnis

Galvoju apie Česlavą Milošą: „Gera gimti mažame krašte, kur gamta yra žmogiška...“

Kaip gerai, kad Česlavas Milošas gimė mažame krašte...

Žemė maitintoja

Pamatęs iš vieškelio įsukant geltoną brolio mašinikę, Jokūbas Riauba tekinas nukurnėjo į kūtę ir pastvėręs šakes kaip padūkęs ėmė versti nuo prėslo šiaudus. Neramiai sužvingo Bėris. „Tu tiktai nesinervuok, – lyg sau, lyg arkliui pro kietai sukąstus dantis sušvokštė Jokūbas. – *Jerunda*."

Sugirgždėjo durys. Ant slenksčio, nutviekstas paraudusios vakaro saulės, – sakytum apipiltas krauju, – stovėjo brolis Boleslovas.

– Tai verti, – paklausė, – Jokūbai?

Jokūbas smeigė šakėmis į šiaudų kūlį. Sutraškėjo kotas.

– Verčiu, – iškošė neatsigręždamas.

Boleslovas priėjo arčiau, paglostė Bėriui sprandą.

– Tai kaip rokuosimės, broli, a?

– Dėl ko rokuosimės? – Jokūbas atsigręžė taip staiga, kad nuo laktos nupuolė raiša dedeklė. – Dėl ko?

– Girdėjau, – ramiai pasakė Boleslovas, – senolio žemę pasiėmei. Keturiolika ha.

– Ha! – baisiu balsu suriko Jokūbas ir, netikėtai vikriai apsisukęs, prirėmė šakėmis Boleslovą prie sienos. – Ha?

Boleslovas žagtelėjo.

– Taip nieko nebus, – nusišiepė. Kairysis jo antakis nervingai trūkčiojo. – Juk nesi durnas.

– Mauk iš čia! – kietai pasakė Jokūbas. – Kurva tu...

Kampe sukikeno vištos. Arklys dėbtelėjo į Boleslovą iš padilbų.

– Po lygiai, – ištarė Boleslovas. – Ir kvit.

Jokūbas žiūrėjo į jį sunkiai alsuodamas. Pabalę krumpliai tvirtai tebespaudė šakių kotą.

– Kam tau ta žemė, broli? – paklausė su kartėliu. – Prašvilpsi, prauliosi su miesto mergom... O aš, jedritvaimatj, – jo lūpos virpėjo, – žemės kurmis esu!

Boleslovas nužvelgė brolį: sudriskę, neplauti marškiniai, nusmukusios kelnės, bile kaip sujuostos pančiu, mėšlini kamašai... Iš kelnių kišenės styrojo plūgo rankena. Akimirką jam pagailo Jokūbo. Kažkodėl prisiminė, kaip kasinėdamas Žemutinės pilies griuvėsiuose rado aptrupėjusią koklio nuolaužą su nežinomo XVII a. didiko bareljefu. Brolis dabar jam atrodė panašus į koklį be bareljefo. Tačiau sykiu Boleslovas prisiminė ir savo žmoną, valdingą, į Bonapartą panašią moteriškę, kuri šįryt pasakė kietai: be žemės, Boli, į namus kojos neįkelsi. „Be abejo, – mintyse pasišaipė Boleslovas, – aš galėčiau įkelti ir pas Julę, ir pas Kotryną, ir pas Natašą... Bet norėtųsi išsaugoti ir šeimą. Antra vertus, argi aš koks miško plėšikas? Aš tenoriu tiktai to, kas man priklauso pagal Žemės Reformos Įstatymo šeštojo skirsnio ketvirtojo straipsnio antrąją dalį."

– Einam, Jokūbai, į trobą, – tarė. – Perlaušim butelką. Ir susirokuosim. Kun če dabar su tom šakėm...

Jokūbas nužvelgė brolį: gerai išlygintas angliškos vilnos kostiumas, raudonas kaklaraištis, lakuoti štibletai... Ant trumpo aprasojusios nosies galo – akinukų stiklai. Ir šmirinėjančios gudrios akutės, vengiančios sutikti žvilgsnį. Jokūbas prisiminė, kaip užpernai, kasdamas duobę kritusiai perekšlei, buvo radęs suraitytą varinės vielos strampgalį. Brolis dabar jam atrodė panašus į barsuką nukirsta uodega. Jis pajuto kažin kokį su gailesčiu sumišusį pasidygėjimą. „Ką jisai ten, mieste, mato... Vadalos... Prastitutkos..." Tačiau sykiu Jokūbas prisiminė ir savo žmoną Anelę, jau kelinti metai besigaluojančią ant lovos. „Bus žemės – atsiras ir sveikatos, – nusišiepė mintyse. – Papratino ruskis tingėti. Lietuvis visus sutvarkys."

Boleslovas pasimuistė. Tačiau kaklas buvo kietai suspaustas šakės virbalų.

– Tai kaip? – tarstelėjo. – Turiu bagažinėj.

„Apmaus, – pagalvojo Jokūbas. – Tikriausiai turi kokį dujinį levorvelį. Kaip andai per televiziją rodė. Čirkšt į akis – ir guli kaip arabas aukštielninkas. Įeis į trobą, aprabavos, popierius persirašys... O butelka būtų gerai..."

– Kažką čia suki, broli, – tarė. – Juk prie vairo esi.

– Pažįstu aš tuos inspektorius, – sukikeno Boleslovas. – Draugeliai visi... „Klišas triušis, – pagalvojo apie brolį. – Molio strėvininkas."

„Jei ir spektorius pažįsta – blogai, – sukando dantis Jokūbas. – Paleisiu – atsiveš iš miesto mapijozų... O jeigu... Užrausti būtų galima kad ir čia, kiaulinyčioj... Bet kur padėti mašinikę? Savo kojomis ateiti, matai, negali, ponėkas, – Jokūbas net paraudonavo iš piktumo. – O žemės tiktai paduok. O ar žinai tu, durnas pusmaiši, kad pirma reikia pasėti, paskui nupjauti, o ne antraip?.. Jeigu mašinikę paleisčiau į prūdą? Je, tokie pinigai! Į daržinę – ir šiaudų ant viršaus. Tik šitaip."

– Nu davaj, – pasakė. – Einam. – Tačiau šakių kotą tebelaikė suspaudęs, sakytum kažko lūkuriuodamas.

Boleslovas pamatė, kaip už Jokūbo nugaros staiga išdygo juodai apsitaisiusi moteriškė, parodė aukštai iškėlusi du sukryžiuotus kaulus ir apsisukusi išėjo stačiai per sieną. Boleslovui pasidarė bloga, ir jis čia pat, ant Jokūbo kamašų, nusivėmė.

– Kas tau, broli, kad vemi dar negėręs? – paklausė Jokūbas. – Bene skrandį per knygeles pagadinai? Aš tai nei pats skaitau, nei vaikams leidžiu. Kas skaito, rašo...

– Je. Vakar kažką perskaičiau, – pasakė Boleslovas. Jo širdis dundėjo, sakytum į tuščią kubilą kas būtų vertęs akmenis. „Juk tikrai papjaus. Dabar jau viskas."

Jokūbas atsitraukė porą žingsnių. Nusiriaugėjo.

– Piriot, – mostelėjo šakėmis, – padla.

Boleslovas pajuto, kaip keistai pasunkėjo kelnių užpakalis, ir vos girdimai suvapėjo:

– Nereik man tos žemės, Jokūbai. Nei aš melžti moku... Ir arkliai spardosi...

Bėris keistai pasižiūrėjo į jį ir tyliai suprunkštė.

– Pasišnekėsim prie čierkos, – tarė Jokūbas. – Eik.

„Bijo, – pamanė, – minkštimas. Bet tik paleisk iš kiemo – bematant išsiskeryčios."

Linkstančiom kojom Boleslovas pasuko pro duris. „Bėgti! Bėgti!“ – kalė galvon mintis. Tačiau kojos neklausė. Saulė buvo pasvirusi prie pat medžių viršūnių. Anapus Dunojėlio, beržyne, pasigirdo tolimas tolimas „kukū“.

„Gegelė, – sudrėko akys Boleslovui. – Viešpatie, už ką mane apleidai?“

Ir staiga ant skiedryno jis pamatė trinkon įkirstą kirvį.

„Kirvis!“ – dingtelėjo Boleslovui.

„Šakėmis!“ – nusprendė Jokūbas.

„Kaip? – suvaitojo Boleslovas. – Kaip tai būna daroma? Vienu šuoliu? Dviem?“

„Tik pirma tegu parodo, kaip mašinikė užsiveda, – pagalvojo Jokūbas. – Nes kaipgi aš ją įvarysiu į daržinę? O šitaip palikti – ne-e... Susiedo brolis – prokurovas... Įtarimas kils.“

– Einam, broli, prie mašinos, – tarė. – Tos arielkos paveizėti.

– Kirvį reiktų paimti, – dusliu balsu pasakė Boleslovas. – Durelės užsikirto. Neatidarysi kitaip.

– Kirviu per mašiną! – subaubė Jokūbas. – Ar tau galvoj negerai, broli? Juk sudovysi...

– Kai čierkos nori – tėvo motinos negaila, – nusišiepė Boleslovas. „Kirviu tau per kramę, – sumintijo. – Kai perskils, ir pamatysim, gerai ten ar ne.“

– Anava kirvis, – tarė Jokūbas.

Boleslovas pasigręžė į brolį. „Durnas, ar ką? Ne-e. Žiūri iš padilbų. Pasilenksiu – maus šakėmis į subinę – ir amen.“ Ir staiga jam prašviesėjo akyse. „Ėgi užpakalis sugipsuotas po avarijos!“

Jis pasilenkė prie kirvio ir netgi taip pabuvo truputėlį. Nieko! Kai atsitiesė, saulė jau buvo beveik nusileidusi ir skersai kiemą driekėsi tamsūs eglių šešėliai. „Štai ir kirvis! – pagalvojo Boleslovas, tačiau vietoj laukto jėgų antplūdžio pajuto keistą kartėlį. – Na, nukirsiu aš jį. O kas toliau? Nusivežti į Žemutinę pilį ir tenai... Vargu ar ateis kam į galvą ieškoti...“

Jokūbas staiga suklupo ant kelių ir ėmė grabalioti pirštais po žoly-

nus. Kai pakėlė galvą, jo veidą buvo nušvietusi kūdikiška, naivi šypsenà.

– Va! – ištiesė delną. – Boružėlė... Dievo vabalas...

Ir tuomet Boleslovas užsimojo...

Jokūbas pažvelgė į senolio laukus, kuriuos svajojo šįmet užsėti rugiais ir kanapėmis, į trobą, kur gulėjo Anelė ir ropinėjo nieko dar nesuprantantis Poviliukas, į pievas, į kurias taip smagu išeiti su dalgiu ant peties prieš pat Jonines...

Skausmo jisai nepajuto, tiktai kažkas spragtelėjo galvoje.

Baltas laukas

Ak, šįryt tiek prikrito sniego,
Kad traukiniai visi paslys!..
Net laikrodis jau nėjo niekur,
Kampe stovėjo it baslys.

Tik paikas veidrodis nušvitęs
Tą rytą pusę devynių
Gyvenimą man rodė kitą,
Ne tą, kurį aš gyvenu.

Buvau ten trečias brolis Jonas,
Kvailys, kurs karalystę gaus...
Bet kurgi mano eskadronas!
Kur baltas žirgas iš dangaus?

Tik bėga raganos per sniegą
Pilnom kišenėm pažadų,
Nebepalikdamos man nieko –
Net ir pėdų...

Lietuviška istorija

Petras gyveno tyruose, prie Nemuno. Jis buvo mokytojo ir bibliotekininkės sūnus, dėl to net ir žiemą vilkėdavo senų brošiūrų lapais, o liemenį susijuosdavo ištrauka iš „Parduotų vasarų“. Pats irgi buvo parašęs keletą romanų, iš jų bene garsiausi „Žemė maitintoja“ ir „Kaimas kryžkelėje“, taip pat galybę eilėraščių, kuriuos tarybų valdžios metais spausdindavo ant viešųjų tualetų durelių. Suprantama, suklestėjus žemės ūkiui ir dorovei, jo kūriniai tapo niekam nebereikalingi. Retkarčiais, atėjęs į miestą, jis rodydavo praeiviams savo raštus ir garsiai šaukdavo: „Imkiet mane ir skaitykiet!“, užtat jau tris kartus buvo uždarytas į beprotnamį. Jis buvo tasai, apie kurį daktaras Oleka yra pasakęs: kas skaito, rašo, iš to žmogaus jau nebus.

Povilas turėjo apie trisdešimt metų, kai atkeliavo pas Petrą prie Nemuno. Jis buvo kilęs iš garsios Oblių giminės, kadaise viešpatavusios Dzūkų gatvėje ir šiapus geležinkelio. Jo tėvas, prieš karą vedęs žmoną, vardu Ave Vita, ilgai neturėjo vaikų, kol galų gale kaimynas išklausė moteriškės maldą ir po trijų ketvirčių jai gimė dvyniai: Petras ir Povilas. Petras, dar kūdikystėje prarijęs degančią žvakę, labai linko į šviesą ir netrukus, kaip jau minėta, tapo mokytojo ir bibliotekininkės sūnumi, o Povilas liko gatvėje ir vertėsi dantų taisymu vietiniams inteligentams. Tačiau Lietuvai tapus viena iš labiausiai klestinčių reketo bei korupcijos šalių Europoje, Povilo talentas nuėjo niekais. Sulaukęs trisdešimties, buvo labai vienišas, teturėjo bičiulį Kastetą, prieš pusantrų metų palaidotą policijos nuovadoje, ir meilužę Finką, kuri gyveno Suomijoje.

Susitikę prie Nemuno, broliai septynias dienas raudojo, paskui užkopė į Rambyno kalną ir visą naktį, šviečiant mėnuliui bei šlamant plaštakėms, kalbėjosi.

– Jie paskelbė Nepriklausomybę, – sakė Povilas. – O kam šito reikia? Juk vis tiek visi mirsim.

– Jų planai mums nesuvokiami, – mokino Petras. – Bet kol numirsim, galim eiti per Lietuvą. Šitai mums garantuoja Konstitucija.

Išaušus rytui broliai nusprendė niekados nebesiskirti ir nusileido nuo kalno. Keturiasdešimt dienų ir naktų keliavo per Lietuvą, maitindamiesi vien voratinkliais ir grybais, elnių ir brokerių išmatomis. Povilas, be to, dar suvalgydavo visa tai, ką parašydavo Petras. O tasai barė brolį:

– Jūs, kurie šiandien nieko neskaitote, po dešimties metų būsite visiškai sulaukėję. Iškorę liežuvius ir pamiršę gimtąją kalbą, sulįsite į urvus ir gūdžiai stūgausite: a-ū-ū-ū!..

– A-ū-ū-ū! – pritardavo Povilas, ir ašarų upeliai paplūsdavo jo išbalusiais skruostais.

Šitaip bestūgaujančius vieną naktį juos išgirdo Zebediejus, kuris buvo jų vyresnysis brolis, tiktai kito tėvo ir kitos motinos. Jis prieš kurį laiką dirbo Aukščiausiojo Teismo teisėju ir visus vagis, žmogžudžius bei prievartautojus paleisdavo laisvėn, sykiu subardamas prokurorą ir žurnalistus: neteiskite ir nebūsite teisiami. Bet vieną kartą, būdamas girtas, netyčia nuteisė save penkiolikai parų su turto konfiskavimu, o kadangi jo turtas buvo išbarstytas po visą Lietuvą, išėjęs iš kalėjimo, savo tėvynės neberado ir šiuo metu nuolatinės gyvenamosios vietos neturėjo. Išvydęs brolius, Zebediejus jiems tarė:

– Einam vogti.

– Gerai, – tučtuojau atsakė Petras ir Povilas.

– Eisim pas Andriejų, – nusprendė Zebediejus.

Kaip tarė, taip ir padarė.

Andriejus gyveno iš molio nudrėbtame gaublyje, turėjo katiną, medinę koją ir guminę lazdą.

– Viską atiduok, – paliepė Zebediejus.

– Palikit nors koją, – paprašė Andriejus.

– Kam tau reikia? – rūsčiai paklausė Zebediejus. – Kam šitiek kojų vienam žmogui?

– Ketinau eiti per Lietuvą ir džiaugtis tuom, ką iškovojome, – sumišęs atsakė Andriejus.

– Kvaily! – suriko Zebediejus. – Juk nežinai, ką pamatysi išėjęs! Ogi žiūrėdamas į sieną ir klausydamasis paukščių kur kas geriau galėsi pašlovinti Kovo aktą.

– Tada bent guminę lazdą, – tarė Andriejus. – Juk kai pavasarį jinai sužaliuos, įsikoręs tarp šakų galėsiu daug gražiau apgiedoti savo Tėvynę.

Ir, dailiai sudėjęs lūpas triūbele, jis sučiulbo:

– Tiur liur liur liū-ū-ū...

– Ne, – atkirto Zebediejus. – Dar anksti.

O Petras ir Povilas pagrobė lazdą ir išmušė Andriejui priekinius dantis.

Tada Andriejus suprato, kad teisybė Zebediejaus pusėj, visų atsiprašė ir viską atidavė. Petras paėmė lazdą, Povilas – koją, o Zebediejus išsivedė katiną.

– Taip jam ir reikia! – džiūgavo Zebediejus. – Neabejoju, kad visą šį turtą jis sukaupė tarybų valdžios metais.

– O jeigu mus suims? – klausė Petras ir Povilas.

– Nesuims, – ramino Zebediejus. – Juk tai pirmas mūsų nusikaltimas. O išaiškina tiktai kas trečią.

– Vadinasi... – susižvalgė Petras ir Povilas.

– Teisingai, – linktelėjo Zebediejus. – Eisim pas Baltramiejų.

Baltramiejus gyveno ąžuolo drevėje, turėjo kryžių, kastuvą ir neštuvus.

– Pasigailėkite, gerieji žmonės, – maldavo.

– Kam tau šitiek daiktų? – rūsčiai paklausė Zebediejus.

– Rengiaus šiąnakt mirti, – paaiškino Baltramiejus. – Juk man jau šimtas metų. O numirėliui tiek visko reikia!.. Kaip aš dabartės nunešiu savo kūną į kapus? Kaip užkasiu? O be kryžiaus išvis nevalia...

– Pakentėsi, – atšovė Zebediejus.

– Nebegaliu, – verkė Baltramiejus. – Juk man sloga, vėžys ir baltoji karštligė. Be to, – ir į tai prašyčiau atkreipti ypatingą dėmesį, nes tai nepraeinantys dalykai, – silpnaprotystė, karpa ant nosies ir sifilis,

kadaise padovanotas paties Antano Smetonos tarnaitės dukterėčios, kurį aš išsaugojau per visas okupacijas...

Po tokių žodžių Petrui ir Povilui sudrebėjo rankos, iškrito neštuvai bei kastuvas, ir jie su didele pagarba nulenkė galvas. Tačiau Zebediejus kairiąja ranka iškėlė kryžių, o dešiniąja dūrė Baltramiejui krūtinėn. Kai prabilo, jo balsas gaudė it varpas, o iš šnervių lėkė kibirkštys.

– Žmogau! Atsikvošėk! Ką tu šneki? Nejau, iškentėjęs šimtą metų, negali dar pusšimtį pagyventi? Beje! – čia Zebediejaus balsas tapo itin skardus ir negailestingas. – Penkiasdešimt metų gyvenai prie tarybų valdžios, o prie lietuviškos ir penkerių nebenori? Ką tai reiškia?

Išgirdęs tokius žodžius, Baltramiejus labai nusigando, parodė lietuvišką pasą bei kompasą, kurio rodyklė buvo pakrypusi į Vakarus, ir nebesipriešindamas atidavė savo daiktus. Dar pasiūlė paimti žvakę, kurią nuo pat Kovo 11-osios, baimindamasis plėšikų, slėpė kelnėse, mat didžiai brangino kaipo jaunystės relikviją.

– Žvakę gali turėti, – maloningai leido Zebediejus.

– Ne ne, man jinai nebereikalinga, – sakė senolis.

Tada tie viską paėmė, išėjo ir pasukę už kampo tarėsi.

– Nuo mažumės buvau bailys, – šnekėjo Petras. – Ir vogti bijojau. O pasirodo – be reikalo. Puikiai sekasi. Dabar eisim pas Barmaliejų.

– O aš, kaip žinote, esu trečias brolis, – pasakojo Povilas. – Visi manė, kad iš manęs jau nieko doro nebus – o va! Aišku, einam pas Barmaliejų.

Bet Zebediejus tik pasižiūrėjo į juos, pakraipė galvą ir tarė:

– Dabar, kai jau turiu šitiek turto, – o mano daliai priklauso katinas, žvakė ir kryžius, – aš nebenoriu rizikuoti ir judviem nepatariu. Dabar būtina kuo greičiau legalizuoti nusikalstamais būdais įgytą turtą ir imtis sąžiningo verslo. Aš planuoju katiną, žvakę ir kryžių padėti į tris komercinius bankus, už gautus dividendus nusisamdyti Petrą ir Povilą – jie šitam skersgatvy išmušinėtų praeiviams dantis, – ogi pats atidaryčiau ant kampo nedidelį kioską ir pardavinėčiau dirbtinius žandikaulius.

– Gražu, – tarė Petras ir Povilas. – Tačiau žvakė priklauso visiems.

– Bet juk aš padariau jus žmonėmis! Juk mano dėka jūs dabar šitiek visa ko turite! – sušuko Zebediejus. – Užtat man priklauso daugiau.

– Po lygiai, ir kvit! – atkirto Petras ir Povilas.

– Tebūnie jūsų valia, – nusileido Zebediejus. – Tačiau tokiu atveju aš samdysiu žmones iš Trečiojo pasaulio.

– Ak šitaip! – pagrasino Petras ir Povilas, o paskui parodė jam neštuvus ir kastuvą.

Zebediejus, pagautas nevilties, iškėlė kryžių į dangų.

– Atsipeikėkit! – sušuko. – Juk po dvejų metų rinkimai. Per tiek laiko aš, pardavinėdamas žandikaulius, jau būsiu smarkiai praturtėjęs ir galėsiu balotiruotis. O kai mane išrinks į Seimą, sudarysim korumpuotą grupuotę, moksliškai tariant, mafiją, ir pagal mano instrukcijas judu galėsit grobti kur kas stambesniais mastais negu šiandien. Tik vienas trečdalis man.

– Žadėti moka, – tarė Petras ir Povilas. – Gal tikrai bus narys.

Zebediejus pabučiavo kryžių, ant kurio krito paslaptinga mėnulio šviesa.

– Prisiekiu.

Ir tuo metu aukštybėse, viršum Zebediejaus galvos, įsižiebė kuprota pasaulinė žvaigždė, visuose internatuose pravirko našlaičiai, o Lietuvos pakrašty klaikiai sustūgo šuva. Visus nukrėtė šiurpas.

– Sudie, – tyliai tarė Zebediejus. – Ir tebūnie Rūmų durys jums atviros.

Petras ir Povilas uždėjo rankas jam ant pečių, ir žiūrint pro komisariato langą tatai buvo panašu į ceremoniją, kurios metu didžiai nusipelnęs vyras pašventinamas į riterius.

Bet iš tikrųjų ten vyko toksai pokalbis:

PETRAS IR POVILAS. Žvakę po lygiai!

ZEBEDIEJUS. Lietuvoj šitaip nesielgiama!

PETRAS IR POVILAS. Kitaip nieko nebus!

Kol Zebediejus svarstė, ką kietakakčiams atsakyti, pričiuožė policijos furgonas. Išlipo Mentauskas ir Chomentauskas.

– Ko, broliai, ieškote? – paklausė.

Petrui ėmė drebėti medinė koja, o Povilui nudžiūvo guminė lazda. Kastuvas ir neštuvai ėmė slysti jiems iš rankų, ir vargšai parpuolė ant žemės.

Ir tik vienas Zebediejus drąsiai iškėlė žvakę ir, žiūrėdamas policininkams tiesiai į akis, tarė:

– Imkite.

– Už ką? – sumišo Mentauskas ir Chomentauskas.

– Už viską! – nulenkė galvą Zebediejus.

– Bet mes nieko nepadarėm, – raudonavo Mentauskas ir Chomentauskas.

– Jums ir nereikia nieko daryti, – sakė Zebediejus. – Viskas bus padaryta. Tačiau turėdami žvakę galėsit pasišviesti kelią, ir vis bus drąsiau.

– Ne ne! – purtė galvas Mentauskas ir Chomentauskas. – Tai pernelyg vertingas daiktas. Mes neturim teisės...

Tada Zebediejus iškėlė aukštyn kryžių:

– Liaukitės!

Policininkai sudrebėjo ir pasitraukė atatupsti, o Zebediejus šaukė:

– Sakau jums, dar gaidžiui šiąnakt nepragydus, tris kartus bus apiplėšta Lietuva.

– Mes nieko nežinome, – teisinosi tiedu.

– Todėl ir sakau jums, – ištiesė žvakę Zebediejus. – Imkite ir eikite namo.

Mentauskas ir Chomentauskas paklusniai perlaužė žvakę, įsikišo kiekvienas savo puselę į burną ir čiulpdami bei švilpčiodami pasišalino. Zebediejus rūsčiai žvelgė jiems įkandin.

O Petras ir Povilas klūpojo panarinę galvas, regėjo purvinam klane sidabrinį mėnesienos taką ir savo brolį Zebediejų, tuo taku žengiantį į Seimą. Jų sielose buvo ramu. Jie tikėjo.

Peizažas

Stalas, salė, kėdės, galvos...
Rankų miškas neplatus.
Ir tos pačios liūdnos kalbos
Kaip ir vakar... Prieš metus...

Laigo palaidi liežuviai
Į tribūną ir atgal.
Balsas alkano lietuvio
Niekaip čia pakliūt negal.

Ten – kažkur – paskendęs kaimas,
Ten rinkėjas ant šakos...
Pamąstai: o gal tai laimė? –
Tas daugiau nebsišakos...

Iškūrens kairys tuoj pirtį,
Riktels dešinys: eime!..
.....
...Gera čia gyvent ir dirbti,
Gera vargti čia, Seime.

Atgimimo banga

Vieną sykį, žingsniuodamas Gedimino prospektu, deputatas DT-92 pamato savo jaunystės dienų draugą Pilypą ir pereina į kitą gatvės pusę. Tačiau Pilypas jį pastebi ir ima vytis.

„Kad tik spėčiau įsmukti pro duris, – viliasi deputatas. – Į Seimą Pilypo neįleis."

Ir pasileidžia ristele. Tačiau ir Pilypas skuta kiek įkabindamas.

„Ne! Automobilis deputatui ne prabangos dalykas, – mąsto deputatas ir, atsargiai dirstelėjęs per petį, pastebi, jog Pilypui iš paskos tursena apykreivė moterėlė su ryšuliais. – Žmona, – dingteli. – Tąsyk vargu ar pavys..."

Degant raudonai, jis perkerta sankryžą. Bet skaudžiai nudiegia širdį, ir žingsnį tenka sulėtinti.

„Mankštos nedarau, – nervinasi. – Mūsų sferose stiprios kojos ne itin vertinamos, o va! Pasitaiko situacijų..."

Sunkus lapsėjimas už nugaros artėja, ir deputatą pagauna panika. „Ak, ir kam išėjau į Lietuvą! Galėjau vairuotoją išsikviesti... Galėjau kampais... per komitetus... per Suomiją... Bet ne! Geras oras! Lietus! Ir dar su perkūnija!.. Kvailys! – plūsta save. – Ne mums tie lietūs ir perkūnijos, ne mums."

Jam vaidenasi, kad tuoj stvers už apykaklės, ir tada... „Bet štai jau Trispalvė matyti... Dar šimtas metrų... Dar..."

Deputatas grįžteli atgalios ir, paslydęs ant rinkėjo snarglio, išsitiesia aukštielninkas. „Viskas, – užsimerkia. – Dabar muš."

Bet prabėga minutė, prabėga dvi – nieko! Tik ant įkaitusio veido tyška vėsūs lietaus lašai. Kai atsargiai praveria vokus, mato: Pilypas stovi priešais ir šluostosi prakaitą.

– Tai jis, – rodo moteriškei. – Tas pats.

„Už ką?!" – nori sušukti deputatas, bet supranta, koks kvailas būtų šitas klausimas, ir tik susiriečia į kamuoliuką.

– O čiuplutis! – stebisi moteriškė. – Televizoriuj visai kitoks... Daug platesnis...

– Ten yra tokie prietaisai, – aiškina Pilypas. – Kiek reikia, tiek praplatina.

– Ir koks paprastas, – graudinasi moterėlė. – Guli, ir nė krust. O per plenarinius kaip šokinėja! „Reglamentas! Reglamentas!“

– O mūsų kaime! – atrėžia Pilypas. – Blėberio žentas arpą nusipirko. Kai prijungia prie elektros, – ne taip dar šokinėja.

Moteriškė net pritupia.

– Bet negi ir deputatas?..

– O ką tu manai! – sako vyras. – Niekas taip sau nešokinės. Nuo mažumės jį pažįstu. Tykiausias žmogus buvo. Prijungia, o paskui reguliuoja. Yra specialūs svertai.

– O kas reguliuoja?

Vyras apsidairo, ištempia lūpas triūbele ir sukužda į ausį.

– Vargšelis, – moteriškei pabyra ašaros. – Ir šitaip net ketverius metus! Už ką?

– Nežinau, – gūžčioja vyras. – Daug vandens nutekėjo, kai paskutinįsyk mudu šitą... – spragteli per gerklę. – Gal ką pavogė...

– Piliau! – subara moteriškė. – Negražu!

– Juk nieko negirdi! – numoja vyras. – Jiems įsuka į ausis specialius vožtuvus... Ką pats šneka – girdi, o ką rinkėjai – nyyy...

„Nemuš, – krūpteli deputatas. – Apmyš ir padegs.“

– Ar galima pačiupinėti? – klausia moteriškė.

Vyras purto galvą.

– Jų negalima liesti! Net specialus įstatymas yra. Pradės rūkti – kraštą prismardins...

– O dėl ko jis nekruta?

– Kvaiša, – juokiasi Pilypas. – Ežys irgi nekruta, pajutęs žmogų. Ogi pavojui praėjus bematant šmurkšteli į krūmus.

„O jei pasiūlyčiau pinigų? – mąsto deputatas. – Tik ar nebus blogiau?“

Bet aniedu ima kuždėtis, mirkčiotis ir pirštų galiukais nucimpina už kampo.

„Taip ir maniau, – sudreba deputatas. – Įsibėgės, ir-r-r...“ Bet prabėga minutė, prabėga dvi – ramu.

Paskui jis atsikelia ir nukiūtina į Rūmus.

„Kažin ko jie norėjo? – kraipo galvą. – Ar tik nebūsiu atitrūkęs nuo tautos? – Mato, kaip vyras ir žmona smalsiai dirsčioja pro plyšį, bet žingsnio nebespartina. – Kas bus, tas...“

Bet nieko!

Tačiau sunkios mintys kvaršina galvą jam visą dieną. „Gal tikrai esu prijungtas?“ – dūsauja, nes akyse blykčioja kibirkštys, o ausyse kažin kas įkyriai zvimbia ir traška. Paskui supranta, jog vyksta diskusijos, ir nusiramina. Bet svarstant įstatymų projektus jis kikena ir ploja, o sykį net garsiai sušvilpia. Galų gale paprašo žodžio ir pribėgęs prie mikrofono baisiu balsu suklinka: „Reglamentas! Reglamentas!“ Dėl to jam pasidaro gėda ir grįžęs į vietą susimąsto: „Kodėl aš taip elgiuosi? Juk tikrai anuomet buvau kitoks...“

Baigiantis posėdžiui, deputatas DT-92 pasijunta visai blogai ir paprašo, kad atneštų Daukanto raštus. „Nereikėjo, nereikėjo išeiti į Lietuvą... – sukasi mintys. – Koks svetimas, koks nepažįstamas kraštas“, – ir jis nulenkia galvą ant stalo.

Kai atnešė raštus, deputatas jau buvo miręs. Burnoje styrojo prakąstas lietuviškas žodis, o atmerktose akyse buvo sustingęs klausimas, kurio niekas negalėjo suprasti.

Gerumas

Stoviu prie vagonėlio. Čia badauja V. K. Atsisėdu šalimais ant suoliuko ir taip pat valandėlę pabadauju. V. K. šito nežino. Ir nereikia.

Galvoju: gerai, kad yra tokių žmonių kaip aš.

Nušvitimas (1)

Ėjo pirmieji Nepriklausomybės metai. Prokuroras Baltramiejus, alsuodamas grasinimais bei rūstybe, snaudė savo kabinete.

Ūmai suskambo telefonas, ir prokuroras išgirdo Barmaliejaus balsą: „Baltramiejau, kam mane persekioji? Kelkis ir eik namo, tenai tau bus parodyta, ką turi daryt.“ Baltramiejus atsikėlė ir išėjo. Namuose rado gausiai nukrautą stalą ir tris dienas valgė bei gėrė. O tada jam tarsi žvynai nuo akių nukrito ir jis ėmė skelbt, kad Barmaliejus yra doras Lietuvos pareigūnas.

Tai buvo persilaužimo momentas prokuratūroj, mat iki tol ten labai ginčytasi, ar prokurorui pritinka talkint plėšikams.

Truputis poilsio kamerinėj aplinkoj

Tam lopinėly prie Baltijos gyvenantys žmonės buvo pravardžiuojami lyrikų tauta: paskerdę savo artimą, jie susiburdavo pas Juozapą, graudžiai giedodavo ir gerdavo. Skerstuvių puota trukdavo iki pirmųjų gaidžių. Puoton būdavo kviečiami ne tik šeimų nariai, bet ir ministrai, ambasadoriai, policmeisteriai. Kilnodami šaukštus, peilius, antspaudus, visi drauge tardavosi, kokių imtis priemonių, kad ir vilkas būtų sotus, ir Lietuvos valstybingumas išsaugotas.

Prieš pat Naujuosius buvo paskerstas Gediminaičių šeimos vyriausiasis sūnus Žygimantas Augustas. Didelės ir galingos tai būta šeimos! Ji kontroliavo Prostituciją ir Konstituciją, geležinkelį ir „Geležinį vilką“, taip pat du Prezidento patarėjus, šimtą dvidešimt Baudžiamojo kodekso straipsnių bei gerą gabalą antrojo atominės elektrinės bloko. Užtat nenuostabu, kad į iškilmes sugužėjo galybė svečių. Žygimantas Augustas, išpuoštas elektros lempučių girliandomis, apkaišytas kultūros meistrais ir pabarstytas žalumynais, drybsojo ant sidabrinio padėklo, skleisdamas malonų kadagių kvapą, o jo ramybė ir olimpinė poza nejučia žadino viltį, jog artimiausiomis dienomis Lietuva bus priimta į NATO. Dešinėj aky styrojo šakutė, o plačiai atmerkta kairė su tokia atida žvelgė į susirinkusius, kad kiekvienam buvo aišku: velionis vis dar tebekontroliuoja padėtį.

– ...Garsėjai ypatingu žiaurumu... – monotoniškai bėrė žodžius Juozapas, šįsyk atlikdamas karo kapeliono priedermes. – Tavo vardas glaudžiai susijęs su lietuvių profesionalaus nusikalstamumo pradžia... Palikai kelias dešimtis lietuvių liaudies lavonų... Minės tavo vardą šalia karaliaus Mindaugo...

Jam paistant šiuos įprastus gedulingus niekus (beje, viskas buvo gryna teisybė!), prie Gediminaičių prisiartino Batorų šeima ir atrideno Žygimanto Augusto „Mersedes“, kurį prieš savaitę patys ir buvo

nuridenę. Tačiau pagal lietuvių didžiūnų papročius velionis privalėjo keliauti į dausas sykiu su savo ištikimu žirgu. Tada priekin žengė Stepono Batoro žentas Henrikas Valua (Prancūzas) ir, lenkdamasis iki žemės graibymo, bylojo:

– Devyniasdešimtaisiais man teko didelė garbė lavinti ranką velionio įsteigtoje fizinės kultūros studijoje. Vėliau, kraštą užklupus privatizacijai, mūsų keliai išsiskyrė. Bet iki pat savo dienų galo aš dėkosiu Aukščiausiajam, kad kaip tik man buvo lemta suvaryti šakutę į jo visa reginčią akį. Kaip žinote, velionis būtent šitaip mėgdavo juokinti savo bankelio klientus. Jam tikriausiai bus malonu išgirsti, kad šakutė iš platinos, nulieta Varšuvoj pagal specialų užsakymą...

– Dėkui, vaikeli, – maloniai tarė Žygimantas Senasis. – Kiekvienas tėvas gali didžiuotis tokiu sūnumi, nes nieko vertas šiandien tasai, kuris žilės sulaukia, o kad kokios – ir pensijos ima prašinėti. Savo rankomis gyvatę pasmaugčiau.

Išgirdę tokius kilnius žodžius, svečiai mūru pakilo nuo stalo ir ilgai plojo pagal patriarcho širdies ritmą, o kultūros meistrai, pagrobę strykus, sugriežė pačias iškiliausias Lietuvos himno vietas. Žygimanto Augusto broliai įteikė Henrikui nepaprastai vertingą cinkuotą automatinį karstą bei du atsarginius, tautodailininkų išskobtus iš paprasto lietuviško gintaro. Spaudė rankas juokaudami, atseit padarei darbą – ilsėkis ramybėje.

Ir tik vidaus reikalų ministras, padovanojęs velioniui vardinį pistoletą, atrodė surūgęs.

– Gana tų skerstuvių. Daugelis lietuvaičių nebevalgo mėsos... Nenuostabu, kad juos erzina kvapas... Kita vertus, ir policijos prestižas smunka...

– Tradicijų mes neatsisakysime, – tyliai, tačiau tvirtai pareiškė Steponas Batoras ir, atsigręžęs į numirėlį, sušuko: – Ar turi pretenzijų policijai?

Numirėlis sukikeno.

– O jūs? – kreipėsi į velionio šeimos narius.

– Ką jūs! – purtė galvas broliai. – Dailiai nuaugęs, švariai apsi-

rengęs policininkas, be jokios abejonės, puošia miestą. Kuo daugiau žalumos, tuo lengviau kvėpuoti.

– O tie, kaukėtieji! – pagarbiai tarė Žygimantas Senasis. – Juk šventišką nuotaiką jie gali sukurti bet kurią dieną, ne tik per Užgavėnes...

– Už velionio sveikatą! – kilstelėjo taurę Steponas Batoras. – Pagrindo Vyriausybės panikai nėra, – guodė ministrą. – Nusikalstamumo krizės šiemet tikrai nebus.

– Malonu girdėti, kad jūs kontroliuojate padėtį, – jau pralinksmėjęs lenkėsi pareigūnas.

Tačiau tuo metu ant padėklo užkopė opozicijos lyderis ir skardžiai pagadino nuotaiką:

– Gerbiamieji! Aš suprantu, kad šią džiugią valandą netinka šnekėti apie trūkumus, ir neabejoju, kad atsiras niurzgančių, neva opozicija vėlek ieškanti priekabių. Deja, yra dalykų, apie kuriuos tylėti nevalia. Apsidairykime! Anava, kiek šitoj salėj šaunių vyrų, mėgstančių ir mokančių pjauti, šauti ir nusmegeninti. Turim, gali sakyti, europinio masto specialistų. O kaip elgiasi valdžia? Visam pasauly pripažinti talentai neturi savo valandos televizijoje! Neaiški naujų kadrų rengimo ir materialinio skatinimo sistema. Bet ką šnekėti apie tokius dalykus, jei nėra net elementarių darbo sąlygų. Liūdna pagalvojus, kad eina bene penktieji laisvės metai, o lietuvis vis dar privatizuojamas dažniausiai naktį. Atsikvošėkim! Seniai praėjo laikai, kada tamsius darbus reikėjo daryti tamsiuoju paros metu. Tiesa, šiemet tie reikalai gerokai pasitaisė. Rimtos šeimos beveik atsikratė vaikiško drovumo komplekso ir nuveikė tikrai nemažai. Betgi būtų nuveikta šimtąsyk daugiau, jei nors šiokią tokią paramą teiktų valdžia.

Pažvelgę į reiškinį iš kitos pusės, matome, kad tikrai ne kažin ką gaminame, ką galėtume parduoti svetur. Tai gaminkime ir pardavinėkime Tėvynės lavonus. Šitaip ir išeisim į pasaulį. Deja, mes, užuot realizavę juos užsienyje, kartais dar patys importuojame iš Rusijos! Absurdas, ponai! Kažin ką galvoja atsakingi valdžios vyrai? Kur verslo planas? Nenustebsiu, jei vieną rytą jaunas banditas nutėkš peilį į krūmus ir pasakys: „Dirbkite patys!“

Tarp šeimų kilo šurmulys. Pasigirdo nedrąsūs balsai: „Teisingai! Tegyvuoja opozicija!“

– Demagogija! – paraudonavęs riktelėjo Premjeras. – Gerbiamas oponentas nupiešė nepaprastai patrauklią perspektyvą, tačiau pagalvokim: o kam europiečiams mūsų lavonai? Kur jie galėtų būti panaudojami?

Lyderis metė žvilgsnį, kuriame atsispindėjo ir panieka, ir užuojauta tam žmogui.

– Jūs, valdininkai, mažiau klausinėkite, daugiau galvokite. Siūlykite ir reklamuokite. Bus prekė – atsiras ir pirkėjas. Aš nė kiek neabejoju, kad gražiai įpakuotas šviežias lietuviškas lavonas papuoštų švedų, belgų, prancūzų sodybas ir pakeles, valdžios įstaigas. – Jis atsiduso. – Bet kuriuo atveju neatrodytų blogiau nei tenai nugabentas gyvas politikas.

Nusirito pritariamas murmesys. Šeimų nariai glaudėsi arčiau kits kito, veidai surūstėjo, o akyse matei žvilgant ašaras. Ir tik valdininkai gūžėsi pasieniais, nebeišmanydami, kur smukti iš gėdos.

– Lietuviai nusivylę, – tęsė lyderis. – Daugelis nebetiki, kad juos išgelbės kariuomenė, bažnyčia ir poliklinika. Ne vieno akys su viltimi krypsta į jūros mišiniu nešinus vaikinus. Deja, šiomis dienomis ne sykį teko išgirsti ir tokį klausimą: o su kuom gi jūs, valdžios vyrai? Įdomu, kokia Premjero asmeninė pozicija? Kur tamsta būsi tą naktį, kai išlėks į orą Gedimino pilis?

– Be abejo, aš būsiu Katedros aikštėje, – šaltai atsakė tas. – Stovėsiu petys petin su savo tauta ir gėrėsiuos šiuo didingu, nepakartojamu reginiu.

– Populizmas! – sušuko lyderis. – Priešrinkiminiai pažadai! Prisiminkite šlapiąją dešrą!

– Anaiptol! – atkirto Premjeras. – Aš įsitikinęs, kad geras sprogimas gali išgarsinti Lietuvą kur kas labiau nei, dovanokit, tuščiavidurio kamuolio mėtymas į kiaurą krepšį. – Ir bemaž grėsmingai pridūrė: – Te niekas nemano, kad lietuvis sugeba tik skundus rašinėti ir kepurinę šokt!

– Malonu girdėti, – linktelėjo Žygimantas Senasis. – Tačiau įdomu, kur jūs buvote, kai pakėlėm į orą tiltą per Bražuolės upelį?

– Negaliu, gerbiamieji, visur suspėti, – nudelbė akis Premjeras. – Kaip tyčia tą naktį pramonę kėliau.

– Tas ir yra, kad jūs keliate, kas papuola, – nusišiepė lyderis. – Ogi nusikalstamumas seniai turėjo būti paskelbtas prioritetine ūkio šaka. Bet visi mato, kad dar prieš Kovo vienuoliktąją taip gražiai prasidėjusi nusikalstamumo reforma įstrigo... Ar žinote, ką mano anūkėlis pasakė: „Seneli, užaugęs aš būsiu mapijozas!“ Ir daugelis mokinukų dabar šitaip svajoja. Bet juk mažyliai nė nenutuokia, su kokiomis problemomis susidurs, įžengę į rūstų nusikaltėlių pasaulį. Užtat darykime viską... Bet argi jūs turite nusikalstamumo koncepciją? Perspektyvinį planą bent iki dutūkstantųjų?

– Manyčiau, tokią koncepciją turi parengti šios srities specialistai, – atsakė Premjeras. – Ne sykį tuo klausimu kreipėmės į nusikaltėlių pasaulio autoritetus. Deja, daugelis nemoka nei skaityti, nei rašyti.

– Savo ruožtu norėčiau atkreipti dėmesį, kad kai kurie valdžios vyrai iš matematikos perpranta tik atimties veiksmą, – su kartėliu pastebėjo Žygimantas Senasis. – O štai Stepono Batoro iniciatyva įkurtas universitetas Lukiškėse! Dėstytojais kviečiami žymiausi privatizacijos specialistai, taigi jaunieji talentai gauna tvirtus pagrindus. Bet, siekiant aukštesnio meistriškumo, Vyriausybės parama būtina. Įdomu, kokia biudžeto dalis šiemet skirta nusikalstamumui plėtoti?

– Kaip ir kultūrai, – sumišęs burbtelėjo Premjeras ir tučtuojau nukreipė kalbą. – Man regis, kur kas svarbiau sureguliuoti šeimos ir policijos santykius. Pernai, tiesa, pasiektas tam tikras *consensus*, ir tai, be abejo, džiugina. Vis dėlto čia dar daug trinties, nepasitikėjimo ir kivirčų, kartais peraugančių net į ginkluotą susirėmimą.

– Tai ne mūsų kaltė, – atrėžė Steponas Batoras. – Mes dirbame savo darbą. Tačiau vos tik nežymiai driokstelį, policija, žiūrėk, jau ir lekia. Net kaukdama, net pablykčiodama. Esu priverstas oficialiai pareikšti, jog tokie triukai, ypač jeigu šitaip elgiamasi po vidurnakčio,

labiausiai ir suerzina tautą. O ko lėkti? Jūs žinote, kas tai padarė, ir žinote, kad kaltų nebus. Išgerkite šimtą gramų ir eikite gult.

– Matyt, kažkam tai naudinga, – šnairai dėbtelėjo į opozicijos lyderį Premjeras.

– Manyčiau, tiems, kurie stengiasi žūtbūt išsilaikyti valdžioj, – atrėmė žvilgsnį tas. – Kol yra piliečių, vis dar įsitikinusių, kad su nusikalstamumu reikia kovoti, šitokiais veiksmais nesunku rinkti balus...

Premjeras stvėrė šakutę, bet Žygimantas Senasis sučiupo už rankos.

– Opozicijai mes neturim pretenzijų. Anuomet tie žmonės darė, ką galėjo. Jei ne jų pakloti valstybės pamatai, gal šiandien ir šios mažytės šventės nebūtų... – Jis brūkštelėjo rankove akis, bet tučtuojau susitvardęs pakėlė taurę. – Už Tėvynę!

Tada prabilo ministras.

– Sutinku, kad policijos darbe yra spragų. Dalis kadrų baigę tarybines mokyklas – tie jau niekada nesuvoks pasikeitusios situacijos. Bet dar blogiau, kad ir šiandien ateina atsitiktiniai... Šeimos turėtų siųsti savo sūnus bei dukras...

– Tokiai iniciatyvai pritartume, – linktelėjo Premjeras. – Išties nenormalu, kai policija ima kištis į šeimyninius kivirčus.

– Šeima – šventas dalykas, – persižegnojo Žygimantas Senasis. – Policijai čia nėr kas veikti. O žurnalistai... Tie lai sau pyškina straipsnius. Prasčiokai mėgsta skaityti apie aukštuomenės gyvenimą.

– Tai kam reikėjo tą redakciją sprogdint? – sumišęs klausė Premjeras.

– Argi tai – ne jūsų darbas? – šyptelėjo Žygimantas.

– Kuo mus laikote? – paraudo Premjeras. – Mes turim kitokių priemonių.

– Nagi prisipažinkit!

– Patys prisipažinkit!

Stojo nesmagi tyla. Svečiai nudelbė akis. Savaime suprantama, šitoj įžymybių mugėj slėpėsi ir sprogdintojai. Bet ar derėjo tokią iškilmingą valandą jų ieškoti? Juk visiems buvo aišku: net paskutiniam

nevalai gėda, kad akimirkos silpnumo pagautas pakėlė ranką prieš laisvąjį žodį.

– Kultūros situacija apskritai kelia susirūpinimą, – tarė ministras. – Įsivaizduokite, kiūtina iš teatro inteligentas. Sieloj šviesu, gatvėj tamsu. Ir tuo metu staiga prišoka trys paršai, skelia per makaulę ir mazgelį su keturiais litais atima. Ar ne gėda, ponai?

– Su saviveiklininkais policija turi kovoti negailestingai, – surūstėjo Žygimantas Senasis. – Tas, kuris grobia keturis litus, kuris pakelia ranką prieš vargšą inteligentą, tas niekados netaps meistru. Tokio padaro sieloj, perfrazuojant Stanislavskį, numirė banditas.

Visi nulenkė galvas. Tada prabilo Premjeras:

– Apibendrinant kas pasakyta, matyt, galima teigti, kad šaltasis karas tarp valdžios ir šeimų – kitaip tariant, tarp dviejų galingiausių nusikalstamų struktūrų – eina į pabaigą. Dėkui Dievui, pagaliau baigsis ginklavimosi varžybos. Automobiliai, automatai... Mokesčių mokėtojams tas brangiai kaštuoja.

– Dar teks sėsti prie derybų stalo, – tarė Žygimantas Senasis. – Būtina išaiškinti ir griežčiausiai nubausti asmenis, šitiek metų kėlusius nesantaiką.

– Ponai! – pakilo Premjeras. – Jeigu imsim ieškoti kaltų, vėlek viskas prasidės iš naujo. Kam to reik? Dabartės dažnai minima Ispanija, kur pastatytas paminklas visoms pilietinio karo aukoms. Tai ar nederėtų...

– Niekados! – sušuko lyderis.

– Nesuprantu, kodėl jis prieštarauja net ir tada, kai priimami akivaizdžiai teisingi sprendimai! – nevilties pagautas kėlė dangun rankas Premjeras.

– Todėl, kad aš geriau žinau! Tarp valdžios ir šeimų visą laiką turi būti tam tikra įtampa. Kas gi yra ta šeima, gerbiamieji? Be abejo, niekas kitas, kaip penktoji valdžia. Pirmoji, jei norite, bet esmės tai nekeičia. O juk anuomet balsavome už griežtą visų valdžių atskyrimą. Kas atsitiks, jeigu jos vėlei susilies? Šalį ištiks tokia stabilizacija, prieš kurią bankų griūtis atrodys vaikų žaidimas! Galų gale pažiūrėkim į

reiškinį plačiau. Kas yra tas vadinamasis nusikaltėlių pasaulis? Seimas, Vyriausybė, teismai...

– Ką jūs siūlote? – nekantriai sušuko Premjeras.

– Aš noriu būti Lietuvos Prezidentas.

Tačiau tuo metu staiga užgiedojo gaidys, ir svečių didybės – kaip nebūta! Jie ėmė blykšti, trauktis, kaip įmanydami greičiau spruko laukan: kas pro langus, kas pro kaminą...

Ir tik vienas Juozapas dar ilgai ten šlavė šiukšles...

Nenuženk nuo akmens (1)

Toj kryžkelėj – pirmoj ar paskutinėj,
Tam slėnyje, o gal šitoj kalvoj –
Žiūrėk, jie sako, kaip šviesu Tėvynėj,
Bet jie nežino, kaip tamsu galvoj.

Toli aš eičiau – tik ar bus man leista? –
Kažkas šią naktį spyrė iš dangaus.
Nebuvo man skaudu, tik buvo keista,
Kad Sutvėrėjas pyksta ant žmogaus.

Gimiau iš nieko, iš pilkųjų dulkių,
Nedrąsiai įėjau į šitą sodą.
Ir man nekeista, jei esu čia mulkis,
Tik keista, jei kitam kitaip atrodo...

Nieko nėra geriau už gerą šeimą

Nuo ankstyvo ryto Juozapas mosavo plunksna, taigi Bokšto laikrodžiui išmušus dvyliktą humoras buvo gatavas! Perskaitė, pakraipė galvą, numojo ranka. „Juk rašau ne ateities kartoms, o sau...“

Per pietus uošvis Zebediejus lyg šiaip sau pasakė:

– Ir Daktarai iškilo... O kas galėjo pamanyti?

Žmona Juozapota brūkštelėjo peiliu silkei per smegenis, movė šakute į kepenis.

– Visi kyla. O ko laukt?

Zebediejus lenkė pirštus.

– Partiniai... Variniai... Vaškiniai...

– Visos šeimos kaip šeimos! – vis įnirtingiau makalavo peiliu Juozapota. – O mes?

Trys sūnūs – Siauras, Trumpas ir Išsižiojęs – vėpsojo iš padilbų.

– Negražu, tata.

Juozapas drebančia ranka paėmė kirvuką, susmulkino dar šviežią humorą, pabarstė krapais. Tada šliūkštelėjo lašelį žibalo, išmaišė ir ėmė žlevernoti. Pastaruoju metu, pablogėjus ekonominei situacijai, stengėsi nebūti šeimai našta.

Be abejo, kitos šeimos gyvena darniau. Daktarai... Juozapui bematant susopo šonus. Naktimis Daktarų sūnūs išmušinėja dantis ir laužo šonkaulius, dienomis mamytė stomatologė remontuoja, o tėvelis chirurgas operuoja. Ir už viską mokėk. O ką daryti? Anuomet, aišku, galėjai ir be dantų... Tačiau dabar, kai priimtas Šypsenos įstatymas... Ogi įstatymą priiminėjo Partinių šeima, kuri, visi žino, susigiminiavusi su Daktarais...

– O mes!.. – raudojo žmona ir barstėsi galvą pelenais. – Prarastoji karta...

Iš tiesų ne vienas tų laikų žmogus buvo praradęs viltį, indėlį, dantis...

Uošvis Zebediejus taikėsi prispjauti į dubenėlį su humoro liekanom.

Juozapas prisipylė kaušą kisieliaus, – pats andai buvo išvaręs iš ankstyvosios lyrikos, – maktelėjo ligi dugno.

– O mes tokie! – ir, nugūrinęs į miegamąjį, atsigulė.

Sapnavo, kad krinta iš orlaivio, ir visas gyvenimas, kaip tokiais atvejais įprasta, pralėkė prieš akis. Juosta pasirodė esanti nespalvota, todėl užsimerkė. „Nejaugi tai mano gyvenimas? Kokia nuobodybė!..“ O kai vėl atsimerkė, pamatė, kad nebekrinta – kybo ore. Tėvynė netraukė.

Tas jo nė kiek nenustebino. „Kas aš Tėvynei? Kam aš jai?.. Tėvynė anava kokia! – apačioj dunksojo Gedimino bei kitų pareigūnų pilys, tviskėjo bankai ir holdingai. – O aš?.. – kritiškai nužvelgė savo plyštančias kelnes, mėšlinus kaliošus. – Nebent opozicija pastatytų kryžkelėj, tikėdamasi atbaidyti užsienio investuotojus ir taip pakenkti valdančiosios partijos prestižui.“

Buvo nepadoru kyboti ties tokiom gražiom vietom, todėl pabandė padidinti greitį, išnaudodamas organizmo rezervus. Deja, skrandis buvo tuščias. Vis dėlto pavyko šiek tiek pasistūmėti į šiaurę ir dabar jis kybojo viršum savo lūšnelės. Žmona, iškišusi galvą pro kaminą, mojo šluotkočiu. Bet netraukė ir žmona. „Gaila, kad moterys taip greit sensta ir tik mes, vyrai, liekam amžinai jauni...“

– Tikriausiai vargšelis žemės neturi, – graudinosi ant lazdos pasirėmęs piligrimas.

– Iš kur jis turės, – dūsavo uošvis Zebediejus. – Juk žemė nūnai grąžinama buvusiems savininkams: pirmininkams, direktoriams, sekretoriams...

„Kodėl mane pakėlė į kosmosą? – bandė prisiminti Juozapas. – Kur aš skridau? Bene į Mėnulį?“ Buvo girdėjęs gandų, neva šį objektą rengiamasi privatizuoti, ir ten, kaip pigi darbo jėga, būsią ištremti visi elgetos ir valkatos, visi nepatenkinti valdžia. „Mėnulis – tai lopinėlis prie Baltijos!“ – skelbė radikaliai nusiteikę patriotai: garbingiausieji Lietuvos vyrai dėl suprantamų priežasčių didžiausias veiklos perspektyvas regėjo nematomoje šviesulio pusėje.

Juozapo į Mėnulį netraukė. „Mėnulis pernelyg tamsus tokiam šviesiam žmogui.“ Bet iš pradžių patiko skristi – juk pirmą sykį buvo šitaip aukštai pakilęs. Šalimais sėdėjusiai poniai gyrėsi, neva jaunystėje svajojęs būti kosmonautas.

– Visi taip svajojom. Tokie laikai buvo. Nuskristi į Vakarus ir nusipirkti žurnalą su antitarybinėm pozom!

– Lietuvaitės tamstai nerodydavo? – su ašarom akyse klausė ponia.

Juozapas pasipūtė, surūstėjo.

– Rytų bloko žmogus, gerbiamoji, dėl visai kitų priežasčių atsiversdavo tokio pobūdžio spaudą... Kovojom už laisvę kaip galėjom. Nei moralės, nei sveikatos negailėdavom. Ir kas išėjo? – pražiodinęs piniginę, nusišnypštė ir vėl įsibruko kišenėn.

Štai tuomet ir išlindo jie... Vienas ilgšis, kitas druckis, o tretysis – labai gražus, panašus į misterį Properį. Jie šypsojosi, bet Juozapas išsyk pajuto nerimą. Susigūžė, apsidairė. Salonas buvo gyvulinis. Tremtiniai – daugelis padorios išvaizdos (o tokius visuomet išvežDavo pirmus) – snaudė arba žiopsojo pro kryžmai užkaltus langus. Apskretusiom grindim rėpliojo tarakonai, o pro skyles traukė vėjai. Nukrėtė šiurpas...

Iš pačių sielos gelmių išsiveržė:

– Leiskit į Tėvynę... Leiskit...

– Norite išlipti? – vaipėsi trijulė.

...Ir štai jis kybo tarp dangaus ir žemės, skėsčioja rankom.

– Svorio nier... Ką aš galiu padaryt?

Paskui atvažiavo komisija. Buvo pastatytas stulpas, pritvirtinta bronzinė lenta „Nepriklausomybės kovų paminklas“, ir Juozapas prarado bet kokią viltį. Vakarop prisistatė būrys mitrių vyrukų, įsteigė kompaniją „Pas Juozapą“ ir ėmė vežioti ekskursijas.

– Štai lietuvio būdas! Ateity kojom žemės nebesiekiančių daugės.

Kiaurą parą čia budėjo policijos patrulis, todėl šią saugią vietelę pamėgo Aukštoji visuomenė. Čia nuolat būdavo keičiamasi kyšiais, kėdėmis, pažiūromis, – tie žmonės tvirtai sėdėjo ant žemės. Kartais

ateidavo Vidaus reikalų ministras, atvarydavo būrį korespondentų ir pliekdamas lazda šaukdavo:

– Štai jums teigiamas pavyzdys!

Tačiau sykį atėjo pavargėlių minia ir pranešė:

– Besvorių sąjunga išrinko deputatu...

Ir svoris atsirado. Baisiu greičiu Juozapas nulėkė žemyn ir pabudo ant grindų. Iš nuoskaudos drebėjo rankos. „Ar tatai dabar reikėjo nubust?..“

„Ne, toliau taip negalima!“ Jis atsikėlė, grįžo į valgomąjį. Uošvis Zebediejus verkdamas gramdė humoro likučius, o žmona Juozapota šaukė:

– Rašytojau, tau nerūpi, kad mes žūvame!

– Nutilk! Nusiramink! – tarė Juozapas, išsitraukė plunksną, paspjaudė smaigalį ir pasistatęs tekėlą neskubėdamas gerą pusvalandį galando. Trys sūnūs – Siauras, Trumpas ir Išsižiojęs – tebevėpsojo iš padilbų kaip 156 psl.

Baigęs galąsti, užsikišo plunksną už diržo, žengė per slenkstį.

– Einam, vaikai.

Tie pakilo, sugniaužę rankose šaukštus, išėjo paskui tėvą. Šiaurys bloškė į veidus sniegą. Vienišas praeivis skubėjo tamsia gatvele, bet šį vakarą jam nebuvo lemta grįžti namo...

Iš „The New York Times“

Pastaraisiais metais ypatingu žiaurumu Lietuvoje pagarsėjo Rašytojų šeima. Jų aukos, vadinamieji „skaitytojai“, jau skaičiuojami tūkstančiais. Pirmieji skaitytojai būdavo gaudomi tamsiuoju paros metu, nukryžiuojami katakombose ir verčiami skaityti iki sąmonės netekimo. Bet šiandien Rašytojai renkasi labiau civilizuotas prievartos formas. Visam krašte it grybai dygsta bibliotekos, skaityklos, knygynai... Ir skaitytojai – XX a. pabaigoj! – virtinėm gabenami į tas galeras net vidurdienį! Nenori skaityti – mokėk. Ir lietuvis moka. O ką daryti? Juk baisiausia ne mate-

rialiniai, ne fiziniai nuostoliai, o tas neapsakomas aukos paniekinimas, žmogiškojo orumo nuvertinimas. Ką jaučia normalus ir sveikas, juolab niekados įstatymo nepažeidęs žmogus, verčiamas skaityti eilėraštį, apsakymą?.. Tie, kam neteko šito patirti, nesupras. Su ašarom akyse lietuvis mini laikus, kai po Nepriklausomybės atkūrimo, visuomenei spaudžiant, – tada žmonės dar nebuvo tokie užguiti, – rašytojai buvo išvaryti iš restoranų, mitingų, priėmimų... Tada jie pritilo, aprimo, daugelis numirė, o likusieji ryžosi doru darbu pelnytis duoną. Ir Lietuvos piliečiai lengviau atsikvėpė. Deja, kaip matome, neilgam. Ir nežinia, kuom viskas baigsis, nes net ir vieną eilėraštį perskaitęs lietuvis tris paras nedrįsta sėsti prie vairo arba važiuoja atbuline eiga. Tauta išsigim...

P. S. Čia straipsnis nutrūksta. Manoma, kad korespondentas pakliuvo į Rašytojų šeimos nagus ir buvo priverstas tęsinį praryti. Viešpatie, suteik atilsį visiems, žuvusiems baisia mirtimi laukiniam krašte, čiabuvių vadinamam „Tievine musu“.

Apie Lietuvos sugriovimą, prisikėlimą, gaisrus ir kitus juokus

1

Tuomet Jis tarė: „Tebūna nepriklausomybė!“ Ir atsirado nepriklausomybė. Jis matė, kaip tai patinka žmonėms, todėl atskyrė nepriklausomybę nuo priklausomybės, nusikalstamumą nuo teisėtvarkos, o kairę nuo dešinės. Paskui vėl viską sumaišė ir juokėsi...

Motiejus Fiodorovičius atsiduso ir užvertė kalendorių. Kai žentas išeidavo į sąvartyną, o duktė į biblioteką, anūkėliui Gediminui jis dažnai skaitydavo pamokomas istorijas. Paskui pririšdavo kūdikį trumpa virvute prie stalo kojos ir ūdydavo:

– Duodies iš kampo į kampą! Kiek tu anergijos be reikalo išeikvoji! Užtat ir kemši kaip didelis.

Pats Motiejus Fiodorovičius stengėsi valgyti kuo mažiau, ir vis tiek žentas Juozapas kiekvieną rytą, jį pamatęs, išsprogindavo akis.

– Tai vis dar gyvas, uošvi?

Motiejus Fiodorovičius tik rankom skėsčiodavo.

– Ramanausko uošvis antai pakratė kojas... O juk gerokai už tamstą jaunesnis...

– Taigi kad jaunesnis, – raudonuodavo Motiejus Fiodorovičius. – Nemanyk, ženteli, kad taip jau lengva numirt.

– Gera valia ir pasiryžimas kalnus verčia, – mokindavo Juozapas. – Labai padeda iškrovos dienos...

– Tiek valgydamas, daug neiškrausi...

– Būk žmogus, uošvi!

– Iki Velykų, žente...

Bet praėjo Velykos. Paskui ir Kalėdos... Ko tik jis nedarė! Įniko mankštintis, vildamasis, kad subyrės į šipulius. Rytais puldavo į vonią, tikėdamasis, jog paskęs... O rezultatas buvo toks, kad nuo viso to pilvas urgzdavo kaip vilkui.

Atidarė šaldytuvą: netikras zuikis ir kempinė, su kuria savaitę stalas buvo šluostomas. Iš kempinės, pridėjusi lapų, duktė sultinį virs. O zuikį žentas dar augina: kiekvieną rytą išmatuoja ir užrašo duomenis į bloknotą.

Akys nejučiom nukrypo į anūkėlį. „Tikras rubuilis...“

– Ko tu, vaikeli, tas kaladėles kraustai kaip pusprotis! Darbo imtumeis.

Kadais, kai anūkėlis buvo mažesnis, Motiejus Fiodorovičius apvyniodavo jį šlapiu skuduru, ir bešliaužiodamas vaikas visas kertes, visus palovius iššluostydavo. Bent šiokia tokia nauda! O dabar! Toks drimelis galėtų pats duoną pelnytis...

Atsivertė kalendorių, paseilėjęs pirštą susirado labiausiai nučiurintą puslapį ir, pabrėždamas kiekvieną žodį, skaitė:

– Šeštų metų Joniukas jau piemuo. Gano jis žąsis... – Tada ilgai ir priekaištingai stebeilijo į anūką. – Žąsis gano užvadėlis... A supratai, erode?

– Eitum, seni, pats ganyti!

Motiejus Fiodorovičius įsistatė dirbtinį žandikaulį, prisiartino prie Gedimino.

– Kodėl tavo tokios plačios akys? – klausė vaikas.

– Kad tave geriau matyčiau, – išsišiepė senelis.

– O kodėl tokie dideli dantys?

„Vargšas vaikelis. Nieko jis dar nesupranta“, – atsiduso Motiejus Fiodorovičius.

2

Septintąją dieną Jis sukūrė valdžios įstaigas ir valdininkus pagal jų rūšį. Juos palaimindamas tarė: „Veiskitės ir daugėkite.“

Juozapas numetė į šalį „Vyriausybės žinias“. Niekai! Tačiau nieko geresnio pastaruoju metu ir nebeatveža. Kas galėjo pamanyti, kad net pačius didžiausius sąvartynus ištiks krizė? Nors kai pagalvoji, ne taip jau ir keista. Žmonės nūnai niekuom nebepasitiki. Dažnas, užuot

nuėjęs už kampo, krauna viską po lova juodai dienai. Savo ruožtu sąvartynus užplūdę rinkėjai bematant išgraibsto ir tokius daiktus, kurie pernai dar neturėjo paklausos: gumos burbulai, naudotas tualetinis popierius...

– Ar girdėjai? – šūktelėjo Ramanauskas. – Sako, šiandien slėgis kils.

Juozapas krūptelėjo.

– Viešpatie, ir taip jau nebeįmanoma tvert! Stačiai netelpa galvoj, dėl ko jie tą slėgį vis kelia...

– Bene pamiršai, kad esam nepriklausomi? – šiepėsi Ramanauskas.

Juozapas tik ranka numojo.

– Kaip buvau, taip ir tebesu... Nuo pačios, nuo valdžios... – lenkė pirštus. – Skrandžio, plaučių, kepenų... Ne, kūmai, tikros nepriklausomybės šiam pasauly nier.

– Tai ko reikėjo anuomet tokį triukšmą kelt?

– Taigi niekas netikėjo, kad laisvas žmogus valgyt norės. Į darbą, broliai, vyrs į vyrą! – štai kokias giesmes giedojom.

Ramanauskas baugiai apsidairė, sulindo iki juostos į žemę.

– Žmonės šneka, neva atsiradusi kažkokia partija. Eina, sako, kaip amaras ir nieko po savęs nepalieka. Nei darbo, nei doros, nei darnos... Štai tavo pasitikėjimo Lietuvos valstybe pasekmės. Prakeik ją ir mirk.

Juozapas atsakė:

– Tu kalbi, tarsi valdžios nemylėtum. Noriai priimame jos dovanas – laisvę ir demokratiją, – ar nedera kantriai kęsti ir jos siunčiamas nelaimes: badą, skurdą, nedarbą?..

Vis dėlto tą rytą Juozapas kreipėsi į Vyriausybę, mat buvo atitarnavęs sąvartyne lygiai penkerius metus ir jautėsi pakankamai nusipelnęs. Jis skundėsi ir kaltino Premjerą, kad leido jam, nekaltam, patirti šitiek vargo bei sielvarto, reikalavo, kad jam paaiškintų, už ką yra baudžiamas.

Ramanauskas išsigando ir bandė ginti Vyriausybę. „Visi žino, kad ji teisinga!“ Tačiau Juozapas liko nepajudinamas. Jis norėjo žinoti, kodėl Vyriausybė atsimoka blogiu už gėrį. „Ar nestovėjau Baltijos kelyje? Ar nebalsavau už jus?“

Tada kilo baisus viesulas, kuris griovė bankus ir žemės ūkį. Po pietų iš viesulo išniro Premjeras ir užkalbino Juozapą:

– Kas tu esi, kad drįsti bylinėtis su manim? Kur buvai, man dedant Lietuvos Respublikos pamatus? Ar tu atskyrei valdžią nuo valstybės? Ar tau įsakius kyla gyvenimo lygis?

Juozapas klausėsi, mąstė, bet nepajėgė atsakinėti. Šitaip jis suvokė valdžios neaprėpiamą didingumą, suprato, jog valdžia pasitikėti reikia net ir tada, kai jos planai žmogui nesuvokiami.

O Premjeras tarė:

– Kelkis, grįžk į sostinę ir skelbk visiems gyventojams apie artėjančią mano bausmę. Jūs manim nepasitikite, užtat žinokite: aš viską sugriausiu. Akmens ant akmens nepaliksiu.

Tatai išgirdęs, Juozapas apleido sąvartyną ir grįžo į Vilniaus miestą. Ten šaukė:

– Dar keturiasdešimt dienų – ir Lietuva bus sunaikinta!

Bet niekas nekreipė dėmesio. Žmonės buvo prie visko pripratę ir jokiom permainom nebetikėjo. Spaudė speigas, prasidėjęs tuoj pat po viesulo, ir jeigu kas pajuokaudavo, esą šiemet irgi bus pavasaris, tokį užmėtydavo akmenimis. Rengiantis pavasariui, tektų iš esmės pakeisti Konstituciją, ogi visi Konstitucijos aiškintojai miega šiltose vietose.

Tačiau Juozapas nebuvo nusiminęs. „Kad likviduota dora, tas gerai. Dabar ir paprastas žmogus galės lengviau atsipūsti."

Sutikęs įgaliotinį Vasiliauską, pasigyrė:

– Šiandien uošvį pjausiu.

– Seniai laikas, – pritarė policininkas. – Instrukcijos nūnai to nedraudžia. Nors galima ir taip palikt.

– Ar aš koks galvažudys, kad badu marinčiau, – sakė Juozapas. – Kad ir pensininkas Motiejus Fiodorovičius – o vis vien gyvas padaras. Kita vertus, ir man pačiam nauda bei pramoga.

– Bene palikimą gausi?

– O kaipgi! Dirbtinį žandikaulį ir lazdą.

– Tai jau dabar pagyvensi! – pavydėjo įgaliotinis. – Neišlįsi iš smuklių.

– Aš ne toks, pulkininke, – atsakė Juozapas. – Žandikaulį užstatysiu banke, gausiu paskolą ir imsiuos verslo. Ogi su lazda paremsiu jaunuosius menininkus.

– Kokio verslo imsies, sūneli?

Juozapas susidrovėjo, net nukaito.

– Durininkas aš noriu būt, komisare. Nuo jaunumės taip svajojau... Nusipirksiu geras ąžuolines duris. Pastatysiu vidury gatvės...

– Ar įstatymai bus leidžiami pro tas duris?

Juozapas atsakė, jog tai savaime suprantama.

– Rimtas verslas, – gyrė policininkas.

O Juozapas žvelgė į tolį, ir buvo aišku, kad ten, už horizonto, jis jau regi savo duris.

– Pirma sostinėje... Ogi sukaupęs kapitalo, atidarysiu duris ir kituose Respublikos miestuose.

– Pro tas pačias duris, manding, ir į Europą išeisim! – džiūgavo įgaliotinis.

– Ilgainiui supirksiu visas duris, – pūtėsi Juozapas. – Juk nūnai į Vyriausybę, į Seimą ir į seifą lenda kas nori. To neturi būti.

– Didelis žmogus būsi. Pažint nebenorėsi.

– Neįsižeiskit, komisare, bet... – Juozapo balsas tapo griežtas. – Kai bus privatizuotos ir komisariato durys, išimčių nedarysiu niekam. Jūsų sistemoj padėtis itin prasta. Policininkai ir nusikaltėliai vaikšto pro tas pačias duris.

– Galėsim mes ir namie pasėdėt, – numojo ranka įgaliotinis.

– Tačiau bus privatizuotos ir privačių butų durys, – tarė Juozapas. – Nes čia taip pat nėr tvarkos. Atėjęs įstaigon žmogus dar šiek tiek pasitempia. Ogi į savo butą eina ir vidurnaktį. Ir purvinais batais! Kaip kiaulė! Bet daugiau šito nebus. Prie durų budės mano žmogus ir – stop, Vasiliauskai!

– Bet ar tokia sistema nepažeis žmogaus teisių?

– Netikriems pranašams ateis juodos dienos, – atsakė Juozapas. – Ogi patriotui nėra dėl ko jaudintis: kiekvienas galės išeiti pro duris, kurias pastatysim prie kūdros.

Jis žengė į laiptinę, o policininkas dar ilgai dūsavo, sklaidė instrukciją. „Štai mano akyse gimsta organizuotos nusikalstamos durų struktūros. Ką aš turiu daryt? Kokių veiksmų griebtis?“

Viską apsvarstęs, pasilenkė ir įkišo galvą į sniegą. Tokia poza ir liko budėti.

3

Vieną dieną Jis perskyrė Lietuvos žmones, liepdamas gražiausiai jų daliai susikaupti debesyse. Taip atsirado Seimas...

Marija išplėšė iš „Lietuvos istorijos“ du lapus, aptepė klijais ir, uždėjusi vieną ant kito, ėmė žlevernoti. „Bibliotekoj dirbdamas neprapulsi...“

Pirma būdavo neskanu, bet priprato. Dabar jau ir namo parneša, visiems išverda lapienės. Gediminas mėgsta visokią sriubą, o tėvelis Motiejus Fiodorovičius „istorinę“. Juozapas... Tas amžinai nepatenkintas. Paduok jam tik šviežios! Duosiu aš tau, nevala...

Pastaruoju metu šeimoje nebuvo darnos. Tai žadino permainų viltį...

Užrakino biblioteką ir išėjo. Netoli namų policininkas Vasiliauskas ritino besmegenį.

– Ką čia veikiat, komisare?

Policininkas pastatė besmegenį, atsistojo šalia.

– Vienas iš tų dviejų esu aš.

Marija bakstelėjo pirštu.

– Vadinas, man dar kažko trūksta, – atsiduso policininkas. – O svajojau būt generolas...

– Gal turit, komisare, buką daiktą? Kaukštelčiau Juozapui...

– Kokia proga, ponia? Bene gimtadienis?

– Argi tokiam darbui progos reik? – šypsojosi moteris. – Šiaip sau. O gal ir pasitaisys charakteris.

Policininkas atidavė instrumentus: guminę lazdą, medinį pistoletą, o kiek pasvarstęs, ir pagarbą.

– Tai viskas, ką turiu. Kultūringas žmogus lengvai skils per pusę. Ogi chamo ir bandito nieks neįveiks. Neturim tokių priemonių.

– Juozapas, kaip bežiūrėsi, man ne giminė, – šnekėjo moteris. – Kita vertus, Gediminas jau didelis. Viską supranta. Nenoriu, kad matytų namuose inteligentą. Juk turi vienąsyk užaugti drąsi, išdidi karta.

– Auklėjimas – ne viskas, ponia. Kad nebūtų vaikas atsigimęs į tėvą!

– Juozapas gali būti jam ir netikras tėvas.

– Netikras? – krūptelėjo įgaliotinis. – Ką tai reiškia?

– Pas mus ir zuikis netikras! – griežtai tarė moteris.

Policininkas sudrebėjo, atsirėmė į sieną.

– Tik niekam neprasitarkit, komisare!

– Bene man rūp... – vapėjo tas. – Aš ir pats galbūt... Dabar daug netikrų policininkų trankosi po Lietuvą...

4

Motiejus Fiodorovičius atsileidęs diržą drybsojo ant sofos ir regėjo atgimstančią Lietuvą: matė naują Seimą ir naują Vyriausybę. Ir išgirdo galingą balsą: *Štai nuo šiandien bus laikomasi įstatymų. Ir nebebus vargo, nebebus liūdesio nei aimanos, nes kas buvo anksčiau, tas praėjo.* O sėdintysis soste atsakė: *Taip, aš visa darau nauja...*

Tuo metu įėjo žentas Juozapas ir duktė Marija. Regėjimai nutrūko.

– Kur Gediminas, uošvi?

– Kur mūsų džiaugsmas? Kur mūsų ateitis?

Motiejus Fiodorovičius atrodė sumišęs. Jis pūkštė ir dairėsi po kertes.

– Tikrai? Kur jis? Buvo, o nebėr...

Juozapas stovėjo tarpdury.

– Kaip tu pasitaisęs, uošvi. Bjauru žiūrėti... Kur einam?

– Gal takais dorybių... – Motiejus Fiodorovičius žagtelėjo, ir iš gerklės jam iškrito kaladėlė. – Gyvenam taigi nebe prie ruso...

Nežinia, kur jie būtų ėję toliau, tačiau tuo metu sušuko policininkas Vasiliauskas:

– Aš padegiau namus, ar gerai bus?

– Gerai, – atsakė Juozapas. – Nebereiks eiti.

Iš tiesų netrukus pliūptelėjo ugnis, ir Juozapas, ko gero, būtų liepsnojęs su didžiausiu džiaugsmu, jei ne šmėstelėjęs įtarimas: o gal šitas gaisras netikras?

Nenuženk nuo akmens (2)

Aš neplatus, neplačios mano pačios
Nei pažiūros, namai nei piniginė...
O ko gi būti man plačiam pačiam –
Juk neplati ir Lietuva Tėvynė...

Ir taip galėtų eiti dienos taikiai
Kaip laikrodžiai, lokomotyvai, liftai...
Bet kartais atsitinka, pasitaiko,
Kad susimaišo proto raidžių šriftas.

Ir suplasnoju neplačiais sparneliais,
Lyg gavęs premiją arba iš kojos.
Ir atmušu sparnus sauson eglelėn –
O ji nesužaliuoja...

Linksmasis Emanuelis

Petro Kurmelio žentas Zebediejus buvo didžiai pamaldus vyras, kas rytą giedojo himną, skaitė laikraštį ir pasitikėjo valdžia. Tveriantis Lietuvos Respublikai, Zebediejui buvo septyniasdešimt septyneri metai, jis turėjo apsčiai valgyti, namie laikė žmoną Teresę, o Taupomajam banke – septynis šimtus rublių. Viskuom patenkintas gyveno vieno cilindro bute, kurį jam kitados buvo patikėjusi tarybų valdžia, žiūrėjo pro langą ir gerbė įstatymus.

Tačiau Lietuvos valdžia Zebediejaus negerbė, nepasitikėjo ir nutarė jį išbandyti. Zebediejus greitai pajuto valdžios galią. Ištuštėjo kišenės ir išdžiūvo gerklė. Namus užplūdo blusos ir tarakonai. Bet valdžiai to buvo negana ir valdžia paskyrė Zebediejui pensiją: penkis kepalėlius duonos ir dvi žuvis. Tačiau Zebediejus nesileido suklaidinamas: liovėsi valgyti ir skaityti, bet ir toliau giedojo, šnekėjo lietuviškai, pasitikėjo Seimu ir Vyriausybe. Tada Lietuvos valdžia nutarė jį išbandyti trečią kartą. Vieną rytą, kai Zebediejus sėdėjo šiukšlyne ir šuke gramdė pūlius, pakilo baisiausias viesulas ir išnešė iš Taupomojo banko visus septynis šimtus rublių, kuriuos vargšas buvo pasidėjęs karstui, kastuvui ir įkapėms. Išgirdęs apie nelaimę, Zebediejus sušuko:

– Nuogas gimiau, nuogas ir mirsiu. Tegyvuoja Lietuvos Respublika!

Tada Lietuvos valdžia patikėjo Zebediejum ir paliko jį ramybėje. Bėgo dienos ir viskas buvo gerai.

Bet vieną rytą žmona Teresė padovanojo Zebediejui sūnų Emanuelį. Nustebęs tėvas čiaudėjo septynias dienas ir septynias naktis, o aštuntosios rytą parpuolęs į dulkes tarė:

– Tatai man yra didelė garbė ir džiaugsmas, nes aš nebesitikėjau sulaukti sūnaus. Mat jau dvylika metų esu invalidas ir moterų nebepažįstu. Dėkui tau, Terese.

– Tai ne mano nuopelnas, – paraudonavusi atsakė žmona. – Tai Lietuvos valdžia rūpinasi likimo nuskriaustaisiais.

– Valdžiai nėra negalimų dalykų, – pagarbiai tarė Zebediejus. – Bet iš ko dabartės gyvensim? Juk iš mūsų viskas atimta.

Laiminga motina atsakė:

– Nesirūpinkim ir nesakykim: ką valgysime ir gersime, kuo rengsimės. Valdžia žino, kad mums viso to reikia.

Zebediejus akylai apžvelgė savo buitį, paskui dėbtelėjo pro langą, kuris, kaip kasdien, transliavo Lietuvos ir 140 plėšikų nuotykius, ir Teresės žodžiais nepatikėjo. Dėl to atsigręžė į sūnų ir su didele pagarba, tačiau griežtu tonu tarė:

– Emanueli! Sūnau! Gana tėvams ant sprando sėdėti, žmones juokinti ir valdžią erzinti. Būk sportininkas.

– Dėl ko taip sakai, tėveli? – paklausė vaikas.

– Kiekvienas sportininkas greitai tampa reketorium, – paaiškino tėvas. – O nuo reketoriaus tik vienas žingsnis iki ministerio. Ogi tapęs valdžios vyru, gyvensi visko pertekęs ir savo gimdytojų nepamirši.

– O dėl ko patsai, tėveli, niekuom netapai? – pasiteiravo sūnus.

– Aš tapau elgeta, – įsižeidęs atkirto Zebediejus. – Nemanyk, kad tai lengva, sulaukus tokio garbingo amžiaus.

– Ir aš noriu, – ištiesė ranką Emanuelis. – Geras sūnus privalo pasirinkti tėvo profesiją.

– Dabar kiti laikai, – prieštaravo Zebediejus. – Dabar mūsiškiai nebereikalingi. Imperiją sugriovėm, ir misija baigta.

Čia įsiterpė motina Teresė:

– Klausyk, sūnau, tėvo. Teisybę šneka. Šiandien sportininkų valdžia.

– Na, jeigu ir mamytė šitaip, reikia klausyti, – atsakė sūnelis ir, pašokęs iš lovos, ėmė labai smarkiai treniruotis. Kitą rytą jau buvo toks stiprus, kad lengvai išmušė tėvui keturis dantis, o išėjęs gatvėn apvertė telefono būdelę ir nusuko žibintui sprandą.

– Geru keliu vaikis eina, – džiaugėsi tėvas, pūsdamas raudoną burbulą. – Didelis vyras bus.

Motina Teresė lingavo galvą ir sakė:

– Kas galėjo pamanyti! Juk visai netyčia gimė.

Vakare Emanuelis vėl pasižymėjo: paguldė kaimyną, šunį ir kati-

ną, atėmė kaulus ir dokumentus, o kad aukos nepaspruktų į užsienį, kojas išsukinėjo.

– Esu nevertas tau batų raištelio atrišti, – gyrė tėvas. – Bet kumščiais mosuoti gana. Tausok jėgas didesniems žygiams.

– Krumplius, vaikeli, nusidaužysi, – rūpinosi motina. – Skaudės.

Sūnus atidžiai klausėsi ir viską dėjosi galvon. Kitą dieną, žiūrėdamas pro langą, Zebediejus pamatė, kaip nuskrido padangėmis dvylika lietuviškų sielų.

– Tavo darbas, vaikel? – paklausė grįžusio sūnaus.

– Toks ten ir darbas, – paraudo Emanuelis. – Pykšt pokšt – ir ant lentos.

– Daugiau nebešaudyk, – mokino tėvas. – Vaikščiosi paraku pasmirdęs, šunis lodydamas.

– Lietuvai patinka vyrai su paraku, – prieštaravo sūnus.

– Būsi ministeris – dar labiau patiks, – vėl įsiterpė motina Teresė. – Aš žinau, ką šneku, nors man pačiai ir nepasisekė gyvenime.

– Jūs, tėveliai, esate atitrūkę nuo valstybės, – bučiuodamas rankas kalbėjo Emanuelis. – Norit, kad iš karto – žybt! – ir jau ministeris. Gal taip ir buvo jūsų jaunystės metais, Atgimimo sferoj. Ogi šiandien reikia įveikti visas pakopas.

– Tikrai pasenom, – dūsavo Zebediejus. – Daryk, vaikeli, kaip išmanai. Ir tepadeda tau Viešpats.

Sūnus persižegnojo ir įsibėgėjo, o kitą rytą, dirstelėjęs pro langą, Zebediejus pamatė, kad nebėra šalimais stūksojusio devynaukščio. Toje vietoje styrojo tik guminė lazda, visa apkibusi žaliais lapeliais, mat buvo pavasaris.

– Pagaliau atėjai į protą, – pagyrė vaiką. – Švarus darbelis. Gali balotiruotis.

Emanuelis susigėdęs numojo ranka.

– Treneris Šatrijos kalną išnešė. Va čia tai darbas.

Tėvas stebėjosi ir karpė ausimis, o motina Teresė verkdama tarė:

– Šiąnakt sapnavau prokurorą. Būk atsargus, vaikeli, žiūrėk ir į dešinę, ir į kairę.

Sūnus tik nusijuokė:

– Prokuroras išnešė septynis kambarius, teisėjas – penkis, o policininkai po du ar po vieną. Nelygu koks kieno laipsnis.

– Vis tiek balotiruokis, – prašė motina. – Juk tada galėsi imti dar daugiau, o mano širdis bus rami.

– Tik dėl tavęs, matušėle, – nusileido sūnus.

Kaip tyčia kitą rytą užklupo rinkimai, ir vakare Emanuelis jau buvo narys. Sportininkų partija didele balsų persvara įveikė elgetas bei alkoholikus. Užtat kaip Zebediejus nustebo, kai sūnus, artėjant vidurnakčiui, užsitraukė ant galvos juodą kojinę ir žengė pro duris.

– Ar pašėlai! – subarė. – Kam tau šaškes stumdyti, jei gali čirvais kirsti!

– Galva susisuko, – išraudo sūnus. – Valdžia būsiu apsinuodijęs.

Nusviedęs kojinę, sėdo prie aparato ir per vieną naktį suprivatizavo keturis malūnus, kirpyklą, tupyklą, telegrafą, geležinkelio stotį ir Žagarės miestelį su vyšniomis bei likeriu. Užgiedojus pirmiesiems gaidžiams, pakilo visas išpiltas prakaito, jau pražilęs ir nutautėjęs.

– Atlikta.

Po šitų žodžių griuvo į lovą ir bematant užmigo.

Bet septintą ryto tėvas kumščiojo į pašonę.

– Dar ne metas ilsėtis, sūnau. Stok į ministerius, kol kitas neužtūpė.

– Ką imti? Ką tvarkyti? – klausinėjo sūnus.

– Teisingumą, – atsakė tėvas. – Žmonės dabar trokšta teisybės. Galėsi brangiai pardavinėti.

– Vidaus reikalus, – prieštaravo motina. – Man juk seniai širdį skauda. O ir tėvą būtų gerai nuo silpnaprotystės pagydyti. Apie teisybę šneka! Jos reikia tiems, kas neturi už ką nusipirkti, o kurie turi – tiems nieko, sūnau, neparduosi.

– Tada žemės ūkį, – tarė Zebediejus. – Prieš karą šnekėjo vienas lenkelis: Lietuva brangesnė už sveikatą. O tie gyvatės žino, ką sako.

– Bet, tvarkydamas vidaus reikalus, jis galėtų sutvarkyti ir ūkininkus bei pensininkus, – nesutiko motina. – Juk šitie dabar labiausiai kenkia Lietuvos galybei. Už tokį darbą gal net šventuoju paskelbtų.

Mums tai būtų didelė garbė ir paguoda Šiame bei paspirtis Aname pasaulyje.

– Visiems projektams stinga vieno dalyko, – tarė Zebediejus. – Imk, sūnau, finansus.

Ilgai dar jie ginčijosi, ir Emanuelis išėjo visas raudonas, o grįžo baltas, sudaužė Respublikos herbą ir lempą, tada suriko:

– Jūsų besiklausydamas pavėlavau ir – še tau! Kultūra beliko.

– Kas tatai yr? – verkdama grąžė rankas motina.

– Kad aš žinočiau! – spjaudėsi sūnus.

– Išsiaiškinsim, – tarė tėvas. – Juk aš parsinešiau silkę, kuri buvo suvyniota į laikraštį.

– Ką sako treneris? – klausinėjo motina.

– Įsitikinęs, kad šiemet įveiksim Lietuvą. Komanda gera.

– Duok Dieve, – tarė motina. – Vyrai jauni, energingi. Ką tokiems reiškia kelios mėšlo kupetos...

Tuo tarpu Zebediejus išvyniojo laikraštį ir juokdamasis perskaitė:

– Romos imperija žlugo ne nuo barbarų smūgių, o todėl, kad sumenko Antikos kultūra. Supratai?

– Aš skaityti nemoku, – atkirto sūnus. – Pats žinai, kad nebuvo kada...

– Tavo rankose valstybės likimas, – tarė Zebediejus. – Norėsi – sužlugdysi, nenorėsi – paliksi. Čia dideliais pinigais kvepia.

Emanuelis pauostė laikraštį.

– Jeigu taip, tada kitas reikalas. Bet aš vis tiek nenoriu.

Zebediejus susimąstė.

– Kada Prezidento rinkimai?

– Rytoj po pietų.

– Septynias valandas iki rinkimų nieko nevok, nežudyk ir minėk Lietuvos vardą be reikalo, – pamokė Zebediejus. – Tada laimėsi.

Visi pasibučiavo, pasimeldė ir atsigulė beveik ramūs. Motina dar pusvalandį nemiegojo ir klausėsi širdies, kuri dirbo kiaurą parą, bet blogų žinių tą naktį nebuvo.

Dainos galas

Iš kur čia šitie žmonės nematyti? –
„Lietuva brangi“ traukia jie nuobodžiai.
Melodiją nutraukia – lieka žodžiai,
Visuos kampuos Tėvynės išbarstyti.

Palieka rūmus dainos taip malonios,
Bet pasilieka juokdariai. Ir verkia
Visais pavasario balsais Maironis,
Kad Lietuva brangi, o pigiai perka...

Antai ant kelio Baltijos sustoję
Tėvynę tempia į namus lietuviai.
Ir Lietuva kaip skuduras vyniojas,
Paženklinta keiksmažodžiais ir šūviais.

Tokia menka juostelė... Bėgu basas –
O juk kokie kadais bangavo plotai!..
Bet girdis iš dangaus galingas balsas:
Neverk. Užteks tau burnai užklijuoti.

Patriarcho mirtis

Rašytojas Ožislovas P. sėdėjo prie varstoto, įsmeigęs akis į tuščią narvelį, kuriame dar vakar linksmai čiauškėjo Mūza, ir ničnieko negalvojo. Ausyse tebeskambėjo rūstus Vilniaus radijo bosas: su giliu liūdesiu pranešame, jog vakar... eidamas 98-ojon maisto prekių parduotuvėn, tragiškai žuvo paskutinis Lietuvos skaitytojas... kultūros ąžuolas... patriarchas... pradėjęs skaityti dar ketvirtajam dešimtmety... skaitė ir sovietmečiu... nepaleido knygos ir Atgimimo laikais... užjaučiame visą Lietuvos rašytojų šeimą... šviesus skaitytojo atminimas... tebūnie tau...

„Ir kas galėjo pamanyti, – dūsauja rašytojas. – Aš juk nenorėjau..."

Vėl jis prisimena tą baisią vakarykštę dieną...

Rašė tąsyk novelę apie lito įvedimą ir jau artėjo prie pabaigos. Plunksna bėgo lengvai, ties siužeto posūkiais net suzvimbdama, ir jis džiūgavo, kad pavyko atskleisti prieštaringą pagrindinio herojaus, jaunojo bankininko Kęstučio, paveikslą ir teisingai pavaizduoti patį lito įvedimo mechanizmą: rašė, jog žuvo keturi tūkstančiai pensininkų bei septyni šimtai trys kultūros ir švietimo darbuotojai. Vaisingai kurti padėjo ne tik įkvėpimas, bet ir žinojimas, jog turi savo skaitytoją. O tai buvo anaiptol nemenka paspirtis! Tais laikais visi rašytojai skaitytojus jau buvo praradę. Plunksnos meistrų vidaus kovos ir susiskaldymas, materialinė padėtis ir humanitarinis išsilavinimas stūmė skaitytoją vis toliau ir giliau, jisai slėpėsi kavinėse ir automobiliuose, laikraščių kioskuose ir pajūrio kurortuose. Rašytojai kalbėjo apie popieriaus, skaitytojai – apie dešros ir „Mersedesų" kainas, vieni – apie honorarų žalą sveikatai, kiti – apie ozono skylės poveikį. Susikalbėti tapo nebeįmanoma. Galų gale rašytojai ėmė byloti į tuštumą, ir jų balsai darėsi vis tylesni ir verksmingesni.

Bet Ožislovo P. tatai nejaudino, jis turėjo ištikimą ir dorą skaitytoją. Tai buvo dimisijos generolas, dabartės jau pensininkas Algirdas Kukulas Ramanauskas.

Ogi tokiais laikais net ir vieną skaitytoją išlaikyti – anaiptol nebuvo paprasta. „Ačiū Dievui, – nesyk atsidusdavo Ožislovas P., – mano skaitytojas ne girtuoklis ir ne rūkalius, o po skrandžio operacijos ir valgo ne kažin kiek." Tik sekmadieniais ir po eilinio demokratijos šuolio paprašydavo 50 g konjako, o kitom dienom – kefyras, bandelės, varškė... Spausdintam žodžiui nereiklus. Turėjo vos keletą pageidavimų, į kuriuos Ožislovas P. visados atsižvelgdavo: meniškai pavaizduoti „tą dalyką" (Algirdo Kukulo žodžiai), satyriškai nuplakti valdančiosios partijos narį... Na, ir viena žmogžudystė. O šiaip – rašyk ką nori, laidyk fantazijos aitvarus kad ir į Mėnulį.

Bet Ožislovas P. skaitytojo patiklumu nepiktnaudžiavo. Rašė, išskyrus keletą eksperimentų, susijusių su gripo komplikacijomis, tik apie gyvenimą, o žmogžudysčių jo novelėse būdavo net keletas. Nemanė pataikaująs skaitytojo skoniui, tiesiog pačiam būdavo malonu ką nors pribaigti. Iš prigimties silpnos sveikatos ir bailaus būdo, to padaryti gatvėje ar po tiltu jis negalėdavo. O žmonės erzino, kėlė triukšmą, ir, badydamas juos plunksnos smaigaliu, nejausdavo nė menkiausio sąžinės graužimo. „Jeigu neskaitote, kam jums gyventi?" – nusišiepdavo. Ypač nekentė pirklių ir muitininkų. Vos tik novelėje pasirodydavo ryšuliais apsikarstęs žmogelis ir prisiartindavo prie Lietuvos sienos, bematant iš krūmų iššokdavo ginkluotas rašytojas spindinčiom akim ir, klaikiu balsu šaukdamas: ar skaitei?! – priversdavo auką sėstis ant ryšulių ir atsiversti knygą. Dažnam nuo šitokios procedūros plyšdavo širdis, kitais kartais prisistačiusi policija rasdavo šalikelėje lavoną, tuščiomis rankomis ir peiliu širdyje.

Rašė Ožislovas P. taip pat noveles apie karštą ir šaltą vandenį, baladę apie dingusį kardą ir apysaką apie tris hektarus. Rašė pagal finansų ir kredito sistemą ir „žingsnis po žingsnio" metodu. Algirdas Kukulas Ramanauskas viską perskaitydavo, pagirdavo, ir niekas šiurpios tragedijos nepranašavo.

Pirmieji nerimą keliantys ženklai pasirodė auštant, kai rašytojas montavo epilogą. Litas jo novelėje buvo įvedamas nevienodu santykiu, ir kūrėjas patenkintas šypsojosi, numanydamas, kiek džiaugsmo suteiks savo mielam skaitytojui.

Staiga pro atvirą langą įsiveržė vėjo gūsis, ir piniginėje sučežėjo taip, kaip čeža tik labai labai smulkios kupiūros. Pagavo keistas nerimas, nors jokių kupiūrų ten apskritai nebuvo. Jis pakabino plunksną ir apsiverkė.

– Rašytojau! – pasigirdo skardus balsas. – Ar litą jau turim?

Ožislovas P. nusišluostė akinius ir pažvelgė pro langą. Su kraitele grybų prie vartelių stovėjo Algirdas Kukulas Ramanauskas.

– Jau, – tarė stengdamasis, kad balsas skambėtų kuo žvaliau. – O finalas toks: Kęstutis, gavęs pirmąjį atlyginimą litais, ketina važiuoti pas Birutę, kuri darbuojasi Palangos viešojoje bibliotekoje. Tačiau ką gi jis mato, atėjęs į stotį? Bilietų kainos vėl šoktelėjusios, nors dar tik ankstyvas pavasaris.

Algirdas Kukulas tik rankom skėsteli.

– Še tau ir litas!..

– Ir Kęstutis tada susimąsto: važiuoti ar nevažiuoti? Pasiduoti meilės traukai ar luktelti, kol stabilizuosis kursas? Štai klausimas!

– Birutė... – droviai šypteli skaitytojas. – Norėčiau apie ją plačiau...

– Nebuvo ana kokia karalaitė, bet iš Palangos vargdienė mergaitė, – atsidūsta Ožislovas P. – Savo darbo marškinius dėvėjo, trumpą rainuotą sijoną turėjo, ant geltų kasų – rūtų vainikėlis, ant balto kaklo – gintaro šniūrelis...

Bet skaitytojas nekantriai moja ranka.

– Ar riebi?

– Labai riebi, – atsako rašytojas.

– Tada reikia važiuoti, – susijaudina Algirdas Kukulas. – Šiais laikais... Kur jau kitą...

– Taip jis ir nusprendžia, – linkteli rašytojas. – Nusiperka už paskutinius bilietą ir jau kels koją, tik staiga girdi dispečerio balsą: autobusas į Palangą nevažiuos, nes streikuoja vairuotojas. Jis reikalauja pakelti atlyginimą.

– Še tau ir Nepriklausomybė, – kraipo galvą skaitytojas. – Visur chamizmas.

– Taigi, – linkteli rašytojas. – Tačiau Kęstutis, vedamas savo žvaigždės, patraukia į Palangą pėsčiomis. Pakeliui jį triskart užpuola plėši-

kai, dukart pakliūva į mafijos klanų susišaudymą, galų gale jį pagrobia UAB „Linksmasis Emanuelis“, ir net šešis mėnesius nelaimingasis priverstas aptarnauti Vakarų turistes. Palangą pasiekia tik rudenį, basas ir be skatiko. Birutė kaip tik tą vakarą laukia sūnaus Vytauto, kurį jie buvo pradėję dar valdant Landsbergiui. Įsimylėjėliai puola viens kitam į glėbį ir apsipila ašarom. Kęstutis pasakoja savo nuotykius.

O šiltai įsitaisęs kūdikis viską girdi. Nuo graudžių tėvelių verksmų ir aimanų jam kyla įtarimas, jog Lietuvoj kažkas negerai. Ir jis tvirtai nusprendžia: dar negimsiu.

Jaunieji tėvai, taip ir nesulaukę sūnelio nei tą, nei kitą vakarą, kreipiasi į Vyriausybę, ši pažada imtis kuo griežčiausių priemonių...

– Nieko nebus, – nusišiepia Algirdas Kukulas. – Žinom tuos pažadus...

– Prašom užsukti popiet, – įsižeidžia rašytojas. – Novelė bus baigta.

Bet skaitytojas tik nudelbia akis ir sumurma:

– Nežinau, ar begalėsiu skaityti.

Ožislovui P. net plunksnakotis nulinksta. Ant balto popieriaus lapo tekšteli juodas kraujo lašas.

– Kas atsitiko? – sukužda vos girdimai.

Skaitytojas ilgai tyli. O kai praveria burną, pasako nei šį, nei tą.

– Iš kur tų riebiųjų dar... Bibliotekose...

Rašytojas bematant pastebi savo klaidą. Riebi bibliotekininkė ir streikuojantis vairuotojas skaitytojui bus padarę pernelyg stiprų įspūdį.

– Riebi dėl to, kad daug skaito, – sako jis. – Stabilizavus kursą, visiems taip bus.

– O aš vis liesėju, – atšauna skaitytojas. – Pirty pasisvėriau: 58 kg.

– Reikia rečiau praustis, – pataria Ožislovas P. – Ir praeis.

– Ir koją suka, – skundžiasi Algirdas Kukulas. – „Valgyk daugiau druskos“, – sako kiemsargis. O už ką?

– Balandžio mėnesį aš tamstai pakėliau... – pykteli rašytojas. – Penkiolika procentų.

– Nebeskaitysiu, – užsispiria Algirdas Kukulas Ramanauskas ir išeina pro vartelius į gatvę.

„Viskas baigta, – suvokia Ožislovas P. – Tai galas.“ Ir sviedžia plunksnakotį pro langą.

– Aū-ū! – pasigirsta klaikus balsas, ir, pažvelgęs į gatvę, rašytojas mato savo skaitytoją tysantį aukštielninką ant grindinio. Jo krūtinėje styro plunksnakotis.

„Reikia slėptis, – nusigąsta rašytojas ir įlenda į židinį. – Čia manęs policija tikrai nesuras.“

– Kur įtariamasis? – girdi policininkų M. ir N. balsus.

– Jis sėdėjo ir kūrė *czon*, – aiškina Mūza.

Rašytojas nervingai brūkšteli degtuką ir užsidega cigaretę. Iš židinio virstantys dūmai turėtų policininkus suklaidinti.

– Bet jo nėra, – tai policininko M. balsas. – Tamsta duodi melagingus parodymus.

– Būsim priversti tamstą areštuoti bei aprašyti visą jūsų turtą, – priduria N.

Mūza tik skėsteli sparnais ir nusilenkia.

Tuo tarpu pasigirsta fleitų ir cimbolų garsai. Pro langus traukia gedulinga procesija. Paskui gėlėse skendintį karstą eina septyni šimtai Lietuvos rašytojų ir karo kapelionas. Moterys verkia, vyrų veidai rūstūs. Aplinkui zuja minios užsienio korespondentų, o pakilęs vėjas drasko nuo medžių lapus, tarsi plėšytų paskutinius literatūros istorijos puslapius...

„Tegu areštuoja, – mąsto Ožislovas P. – Kam jinai bereikalinga? Gaila vargšelės... Bet jeigu taip išėjo...“

– Pirmiausia reiktų aprašyti židinį, – sako N. – Nes gali kas nors pavogti.

– Lįsk į vidų ir išmatuok, – paliepia M.

– Je, – dvejoja N. – Kad ugnis kūrenasi, dūmai rūksta.

Ožislovas P. užsidega iškart dvi cigaretes ir išpučia dvigubai tirštesnius dūmų kamuolius. „Pasmaugsiu, – nusprendžia. – Pamanys, kad sudegė, ir nebeieškos.“

– Tikras policininkas ugny nedega ir vandeny neskęsta, – paaiškina M. – Atmink, kad esi pašauktas tarnauti Tėvynei.

N. persižegnoja ir kyšteli galvą į židinį.

– Gal pirma vandens šliūkštelti?

– Komisaras nesupras, – sako M. – Židiny turi būti ugnis, o ne vanduo.

„Negerai, – mintija rašytojas. – Jei ir šitą teks pribaigti, galiu susirgti didybės manija. Dvi žmogžudystės be užkandos – taip aš neįpratęs."

Policininkas N. dūsaudamas ima grabalioti po židinį. Tačiau kai kyšteli ranką rašytojo kišenėn, tas susinervinęs trenkia jam per snukį.

– Ar nusikaltimo sudėtis yra? – šaukia iš kito galo M.

– Nieko ten nėra, – atsako N. šluostydamasis nosį. – Tik kažin koks žmogelis kampe skeryčiojasi.

– Kvaily, – subara M. – Židiniuose nebūna žmonių.

– Esu tik inspektorius, – teisinasi N.

– Nėra sudėties – bus atimtis, – paaiškina M. – Paimk sidabrinius šaukštus ir lempą.

Ir netrukus, prisikimšę kišenes vertingesnių daiktinių įrodymų, policininkai pasišalina.

Ožislovas P. grįžta prie varstoto, apsikabina tuščią narvelį ir prasėdi šitaip visą dieną ir visą naktį. Aplinkui mėtosi išniekintos novelės skeveldros, tačiau jis nerenka jų ir neklijuoja. Sukasi vėjo malūnai, ir po kurio laiko viską paslepia auksinės kosmoso dulkės...

Dainos gimimas

Nei lyros, nei knygos, nei arklio...
Vis tiek nesisupk po šaka.
Stovėk įsikibęs į snarglį,
Jei nėr įsikibti į ką.

Žvaigždės tau kelio nerodys –
Parodys akli ubagai.
Jei nebėr tau kur eit – eik iš proto
Ir lauk, kol ateis draugai.

Net jei prasiskirtų sienos,
Jei vertųsi žemė po kojom –
Atsiremk į mėnesieną
Ir spjauk tris kartus į rytojų.

Juozapas keliauja iš Fabijoniškių į Lukiškes (per Jeruzalę)

Ryto ženklai pranašavo kelionę. Vos tik pramerkė akis, tučtuojau ir toptelėjo: „Žmogus guli, o gyvenimas eina. Ir, tarp kitko, pro šalį."

Susigraudinęs atsistojo priešais veidrodį, vildamasis įžvelgti bent šiokius tokius vidinio laisvėjimo ženklus. Nieko! „Ir kokia nelietuviška veido spalva! Porą kadencijų pasninkauji – tučtuojau skrandin įsiropščia tarybinis žmogus, iškėlęs raudoną vėliavą..."

Per pastaruosius penkerius metus Juozapas, kad ir nedaug valgydamas, buvo sunaikinęs visas okupacijos laikotarpiu sukaupto patriotizmo atsargas. Įsižeidę tarakonai dar prieš Velykas išėjo į Baltijos kelią...

Atsidusęs grįžo į miegamąjį, nukabino nuo sienų signatarų portretus ir pakišo po lova.

Tada gavo šaukimą į teismą.

– Už ką? – riktelėjo. Ir kaipmat susigėdo. „Kiekvieną yra už ką."

Pravėrė langą ir plonu balseliu rėkė:

– Žmonės! Gelbėkit!

Bet žmonės – vyrai ir moterys, varguomenė ir didikai – nerūpestingi traukė pro šalį. „Laimingieji... Dar nežino valandos, kada juos pašauks... Įdomu, ar nūnai suima abėcėlės tvarka, ar pagal kažkokius kitus parametrus?"

O kaip tyčia buvo pavasaris: gražu neapsakomai! Danguje nė mažiausio debesėlio, tik vėjelis pūtė, bet taip lengvai ir maloniai, kad rodėsi, jog tai yra apsnūdusio Prezidento kvėpavimas. Jeruzalės šlaituose plakė lakštingalos, o tarpuvartėje ilgesingai vaitojo plakamas žmogus. Juozapas sudrebėjo, persmelktas to grožio: „O Lietuva, koks mielas kraštas, kurio taip netekau ūmai!.."

– Rytoj mane teisia, – tarė žmonai. – Nežinau, ar iškart sušaudys, ar uždarys. O gal... – Jis net nukaito iš puikybės. – Gal bus pateiktas ir kaltinimas!

– Vargu, Juozapai. Tujen, menkas žmogus, to nenusipelnei.

– Tikriausiai bus geriau, jei prisipažinsiu?

Moteris tik ranka numojo.

– Teismui tas neturi reikšmės.

– Vis dėlto mane baugina mintis, kad nieko nesu padaręs. Nežinau, ar tai sunkinanti aplinkybė, ar ne?

– Tu juk ne specialiai, Juozapai? – atsiduso moteris ir, norėdama patikrinti vyro intelektą, paklausė: – Kaip manai, kas svarbiau: ryšiai Vyriausybėje ar žmogaus ryšys su žmogumi?

– Žmogaus ryšys su žmogumi Vyriausybėje, – daug negalvojęs atsakė tas.

– Sveikas!

Bet Juozapas nukėlė puodo dangtį ir šaukė:

– Šviesos neregiu!

– Regėk! – atsakė žmona. – Tavo tikėjimas išgelbės tave.

Juozapas smuko po lova ir išsitraukė mylimiausiąjį signatarą. Nupūtęs dulkes bučiavo ir šaukė:

– Jūsų šviesybe, padarykite, kad praregėčiau! Juk to negali būti, ką nūnai mato mano akys: plėšikų gaujos puldinėja mūsų namus ir mūsų kaimenes. Lietuvos žemėje užmirštas perteklius ir visą šalį kamuoja bado rykštė. Rajonuose siautėja vietininkai ir grobia, ką tik pajėgia. Mūsų priešas seniūnas kaip riaumojantis liūtas slankioja aplinkui, tykodamas, ką praryti...

Signataras pakėlė ranką ir pliaukštelėjo jam per ausį. „Matyt, norėjo parodyti kryptį! – Juozapas atbulas žengė priekin, kiek įmanoma laikydamasis dešinės, ir netrukus atsidūrė tamsioje kamaraitėje. Pagrabaliojęs užčiuopė virvutę. – O jeigu pasikarčiau? Tada mano gyvenimas įgytų kitą dimensiją. Gal ir įsimylėtų padoresnė moteris...“

Apie tokią jau seniai svajojo (jei žmona ir politika nepakeičia gyvenimo, valia dairytis kitų kelių!). Bet neišmanė, kur jos ieškoti. Stotyje, manding, nebus. Eiti į kapines? Ten bemaž visos atrodo padoriai, bet nežinia, kaip jos atrodytų kamerinėj aplinkoj?.. Nerimą kėlė ekrane regėti nelietuviški ponų ir panelių judesiai. Buvo įsitikinęs, jog tai

kenkia Lietuvos galybei. Žalgirio laikais lietuvis eidavo prie moters su šakėmis ranķoj, ničnieko neišmanydamas apie siekso techniką, o vis dėlto moterys gimdydavo galiūnus, kurie užsimanę sukurdavo Lietuvos valstybę tokio didumo, kokio tąsyk širdis geisdavo, lopinėlį prie Baltijos išdidžiai palikdami elgetaujantiems svetimtaučiams.

Taip beprotaudamas užmezgė ant kaklo kilpą ir pasišokėjęs spyrė sau į užpakalį. Paskui ilgai drybsojo ant grindų, klausydamasis, kaip neramiai ir paslaptingai ošia vandens. Tai kėlė romantiškas svajas, žadino tolimų kraštų ilgesį...

Išėjo virtuvėn ir ilgai žygiavo iš vieno kampo į kitą, stengdamasis neužkliudyti šaldytuvo. Vaizdas, kurį išvysdavo atsivėrus durelėms, išmušdavo iš po kojų pačius lietuvybės pamatus, ir jis nejučiom prabildavo slavų-totorių šnekta.

Buvo jau gerokai po vidurdienio, kai suprato: niekur nenueis. Tada vėl išsitraukė signatarą, lenkėsi jam iki žemės, tarsi netyčia išmetė iš kišenės Valančių. Bet signataras nerodė pagarbos literatūrai.

„O gal jis norėjo vesti mane į Baltijos kelią? Tikrai jau metas iš naujo sustoti – kitokia eilės tvarka – ir susiimti už rankų. Vieni niekai mus išgaudyti, kai žioplinam katras sau...“

– Keliausiu, motin, į Jeruzalę. Į Revoliucijos muziejų.

– Geriau slėptis šuliny, Juozapai.

– Aš ir nemanau slėptis! – įsižeidė žmogus. – Noriu atlikti atgailą, kad prieš teismą galėčiau stoti ramia sąžine. Iš tiesų sakau tau: aš dar nevertas įžengti į Lukiškes, kur posėdžiauja garbingieji ponai.

Širdies gelmėse Juozapas jautėsi kaltas. Jau kuris laikas buvo pagavusi tokia melancholija, kad išgirdęs tautos giesmę šokdavo ant šieno deginti žvakelių arba kaišiodavo tarp durų liežuvį. O kai pati, norėdama sustiprinti jo dvasią, imdavo aiškinti įstatymus, jis užlipdavo ant stogo ir pūsdavo į kaminą.

Paskui atgailaudamas lankydavo signatarų tėviškes, studijuodavo jų gyvenimų aprašymus, o prie didžiųjų mitingų griuvėsių padėdavo vainiką ir triskart sukalbėdavo „Tėvyne mūsų...“. Bet praeidavo kiek laiko, ir priepuolis pasikartodavo. Todėl jis ir norėjo aplankyti muzie-

jų, kad galėtų širdyje įtvirtinti, kas iškovota, apvalyti dvasią nuo per penkmetį susikaupusių druskų, kurios nūnai buvo užkimšusios visus laisvus ir nepriklausomus jo lietuviško organizmo kanalus.

Pati verkdama įbruko mazgelį.

– Vytauto portretas... Indas su šventosiom dujom iš Seimo... Pauostysi ir gal surasi kelią...

Paėmė lazdą ir mazgelį, atsirėmė į sieną. Ir siena neatstūmė, palydėjo iki kampo, o toliau teko kapstytis pačiam. Nuo kalnelio atsigręžė, parodė sau Lietuvą...

Kurį laiką jis klumpino Baltijos keliu ir vylėsi netrukus pamatyti išsirikiavusius žmones. Bet pralėkdavo tik sandariai uždarytos blizgančios dėžutės, kuriose regėjo skystas frakcijas susigūžusių, iš pažiūros nelaisvų ir be rinkimų teisės žmogystų. Apėmė keistas jausmas, tarsi jis, Juozapas, būtų paskutinis gyvos nutrūkusios grandinės žiedas. Tarėsi juntąs liūdną eglišakių ir chrizantemų kvapą. Traukė apsigręžti ir bėgti, tačiau suprato: jei dabar pasuks atgal, nuo tos akimirkos kelias eis tiktai žemyn ir Lukiškių durys užsitrenks jam prieš pat nosį... O tada ir jis, kaip daugelis tėvynainių, užvertęs kojas drybsos priešais televizorių, negirdėdamas ničnieko, kas byloja apie augimą ir klestėjimą, koja kojon su gyvenimu žengdamas tiktai savo fantazijose: tam peiliu, anam kirviu... O va ir banką (Vyriausybę, Lietuvą...) sugrioviau! Kiek džiaugsmo! Ir kikens patenkintas: „Še jums, ko norėjot!“

Deja, visa tai darys kiti, o jis nepajudins nė piršto, kad triumfuotų stabilizacija.

Juozapas, kaip ir bemaž visi lietuviai, buvo įsitikinęs, kad visokias krizes valdžia organizuoja žmonių pramogai, siekdama atitraukti juos nuo nepadorių minčių: juk šešerių metų nepriklausomam lietuvaičiui buvo dar anksti mylėti Lietuvą. Ir valdžios pastangos nenuėjo niekais. Daugelis ėmė gėdytis savo Tėvynės, todėl net Vilties dieną slankiodavo gedulingais veidais.

Užtat krizės metu visi pagyvėdavo, anksčiau pabusdavo ir mitriau keldavosi. O vakarais ištuštėdavo įstaigos ir užeigos: tauta susiburda-

vo prie žydrųjų ekranų, kvapą užgniaužusi sekdavo naujus nesugaunamųjų nuotykius. Paskui euforiją pakeisdavo alkoholizmas ir chuliganizmas, tačiau tvirtesnių pažiūrų žmonėms likdavo ir viltis: jie dar ką nors sugalvos...

Vijo niūrias mintis, betgi žinojo, kad yra apsinuodijęs, ir, aišku, nuo Ramanausko. Tas stuobrys amžinai klausinėdavo: „O kodėl laisvam geriau? kuom geriau?“ – „Nepalyginamai geriau!“ – šaukdavo Juozapas. Tačiau kodėl ir kuom? – skėsčiodavo rankom ir raudonuodavo, neišmanydamas, kaip tam kvailiui paaiškinti.

– Aš žmogus nemokytas. Tokių dalykų negaliu suvokti.

– Gal kainos mažesnės? Banditų mažiau?

Vargšas jau septinti metai galavosi ant lovos. Anuomet, neatsargiai ardydamas Tarybų Sąjungą, buvo nuo šviesos apakęs, nuo tiesos apkurtęs, tačiau gyvai domėjosi šalies reikalais.

– Visko dabar daugiau! – didžiuodamasis rėkdavo Juozapas. – Viskas auga!

Senelis kikendavo ir plodavo drebančiom rankutėm.

– Tai bene jau gyvenam kaip švedai! Tokia proga...

Juozapas, apieškojęs visus pašalius, ištraukdavo sudžiūvusį virvagalį, papjaustęs apibarstydavo pelenais.

– Laikini sunkumai, dėde.

– Ir aš laikinas! – dar linksmiau kretėdavo senelis. – Išvažiuosiu, ko gero, jau prieš Velykas.

– Va, va! – šaukdavo Juozapas. – Į Veneciją! Į Stokholmą! Visur dabar gali!

Nūnai Ramanauskas jau išvažiavęs. Juozapas nusiėmė kepurę...

O ant aukšto stataus kalno štai suspindo žiburys. Eiti darėsi vis lengviau, bet jis žinojo: netrukus iš visų pusių apsups nepriklausomos šmėklos, giedos ir vilios... Daugel drąsuolių yra ėję tuo keliu. Nuo saldžių balsų ir vilionių apsisukdavo vargšams galvos ir slysdavo jie nuo kalno žemyn, pavirsdami banditais ir galvažudžiais, ubagais ir pastumdėliais. Europoje daugelis jų gailėjo, bet Lietuvos Vyriausybėje nemažai ir tokių buvo, kurie tik juokėsi ir plojo, kad anie žūsta...

Juozapas užgiedojo ir paspartino žingsnį. Iš visų muziejaus eksponatų labiausiai viliojo ir baugino Mokslinio patriotizmo sektorius, troško savo akimis pamatyti prieš keletą metų demaskuotą tarybinį batoną už 0,22. (Jei bus atidaryta Mėsos galerija – ir dešrą už 2,20.) Tikėjo, kad užteks drąsos prieiti prie pat eksponato, tik baiminosi, kad pernelyg nesusinervintų. Numanė, kokia apims neapykanta, išvydus garsųjį ideologinį ginklą, dar ir šiandien kliudantį džiaugtis pergale. „Persižegnosiu, – ramino save. – Ir gal netrauks nelabasis...“

Buvo girdėjęs gandų, neva batonas ne tikras, o išdrožtas iš beržinės pliauskos. Atseit prieš keletą metų kažkoks sutrikusių pažiūrų inteligentas išlupęs tikrąjį iš stendo ir, kilus panikai, spėjęs sutriauškinti su visais priedais bei kilmę liudijančiais dokumentais. Juozapas nežinojo: tikėti ar ne. Kokia lietuvė motina būtų drįsusi tokį išgamą pagimdyti? Nors... Prie ruso silpnesnių principų moterys gimdydavo, kas papuola. Juk ne iš balos tas gražumas skeltanagių, nūnai siautėjančių po Lietuvą...

Jei netikras, gal nebus ir poveikio, kurio jis tikisi? Tučtuojau sudraudė save: gėdykis, Juozapai! Tenai žengdamas privalai atsikratyti abejonių. Šalikelėj išvydo savo šešėlį: kupron susimetęs, galvą nudūręs... Dieve, koks vargeta! Argi tai patrioto, savo krašto šeimininko, žingsnis? Veidas pasruvo ašarom, ir palaikė tik viltis, kad į tą šventą vietą įeis vienoks, o išeis visai kitoks žmogus: laisvas ir išdidus, pasitikintis savimi ir valdžia. O tokiam jau tiesus kelias į Lukiškes.

Atsisveikinimas

Buvau aš Orfėjas, turėjau aš lyrą,
Bet kartą man stygos nutrūko.
Nutrūko melodijos – skambios ir tyros –
Lyg Lietuvos upeliukai.

Ir jau nebebuvo dailių instrumentų,
Ir vėjai – gerbėjai – prapuolė.
Kur laukė mergaitės – ten klaidžioja mentai,
Ir vietoje sosto – šuns guolis.

Ir naujas sutrikusio proto pirmūnas
Stenėdamas kyla į viršų.
Ir klaikiai begirgžda kažkoks pareigūnas
Dėl to, kad patept jį pamiršo.

Ir centai dar žvanga labai paskutiniai,
Elgeta rauda sieroji.
Lekia pašvilpaudama per Tėvynę
Kulka – avelė blūdnoji.

Ir žmogų ten pjauna kaip dobilą jauną
Dainoj, o galbūt Suvalkijoj...
Ir šaukia jisai: „Lietuvoj nieko naujo!“
Kraujas – rasa ant lelijų.

Ir griežia dantim ten varguolis nekaltas,
Ir skamba smagiai tuščias puodas.
Ir tampa tamsu... Tik nepaprastai baltas
Sniegas, nepaprastai baltas
Ant gyvenimo juodo...

Ramūs laikai (1)

Atėjau, pamačiau, nugalabijau...

(Vijūkas Kojelavičius. „Meno istorija“, p. 312)

Policininkas Šatkus suėmė Vijūką Kojelavičių. Kaip tai galėjo atsitikti? Nūnai Europoje visaip šnekama, pasklido keisčiausi gandai. O iš tikrųjų viską lėmė atsitiktinumas: policininkas išėjo iš namų be akinių...

...Aušo nuostabus Kovo 11-osios rytas, skaisčiai mėlynavo dangus, o visi krūmai, žibintai ir net kelio ženklai skleidė kvepiančius pumpurus. Šatkus mankštinosi balkone ir prityrusio kriminalisto akimis dėbčiojo į moteris, kurios, išsinėrusios iš kailių, atrodė ypač įtartinai. „Kada, jeigu ne šiandien, privalėčiau viršyt tarnybinius įgaliojimus?..“

Kilstelėjo aukštyn svarelį.

– Mažyte mano!.. Tu šiąnakt...

Staiga balkonan įėjo žmona, žodžio netarusi vikriai nukabino jam nuo nosies akinius, ir pasaulis bematant aptemo. Tiesa, Šatkus dar bandė priešintis.

– Įstatymo vardu!..

– Ne, – ramiai, bet griežtai atsakė moteris, įmetė akinius į stalčių ir užrakino.

O raktelį paslėpė tokioj vietoj, kur policininkas jau seniai nebeturėjo teisės daryti kratos. Deja, toks buvo šeimyninis gyvenimas. Vos tik vyrą pagaudavo entuziazmas – o tai nutikdavo pavasarį arba išgėrus – ir jau atrodydavo, kad kalnus galėtų nuversti, žmona atimdavo akinius. Širdies gilumoje Šatkus žinojo, kad moteriškė elgiasi teisingai. Netekus akinių, pasaulis nebeatrodydavo toksai bauginantis, ogi jis pats, atvirkščiai, – tapdavo baikštus, kuklus ir nuolankus. Ir, aišku, tik dėl to visokiausių pervartų metais išsaugojo tarnybą, gyvybę ir šeimą. O vis dėlto – apmaudu...

– Užmušė kirviu sugyventinę, – pasakė drebančiom rankom sagstydamasis mundurą. – Jonavoj... Kretingoj... Kelmėj... Akmenėj...

– Ir kas iš to?!

Deja, entuziazmas ir apmaudas jau blėso. Artėjo kasdieniškos ramybės valanda. Dėl to mintyse rusiškai pasiuntęs žmoną už įstatymo ribų, lietuviškai jis bepasakė tik tiek:

– Charakteriai neatitinka... Matyt, klimatas keisis...

Paglostė vaikučiams galveles, pabučiavo savo moteriai ranką ir išėjo. Tikriausiai nieko nebūtų atsitikę, jeigu jis, kaip visados, būtų sėdęs autobusan ir porą stotelių pavažiavęs. Juolab kad nebuvo jokio reikalo eiti pėsčiam, tiesą sakant, tokių vaikštynių jis ir nemėgo. Neduok Dieve, dar pamatysi ką... Policininkas Šatkus buvo doras žmogus ir praeiti pro įvykį vaizduojant, kad nieko nematai, jam buvo baisiausia kančia. Bet įsivelti į tamsius ir paslaptingus kitų reikalus... Viena vertus – netaktiška, o kita... Gali ne tik be akinių, bet ir be akių, dantų, be liežuvio palikti... Šatkus nekentė privatizacijos ir troško, kad ji kuo greičiau pasibaigtų.

Betgi pūtė toksai švelnus vėjelis, kad jis nusprendė, jog nueis tą puskilometrį ir nieko jam neatsitiks. Juolab kad įžvelgti kokį nors smurto atvejį be akinių – maža tikimybė.

Ir tikrai. Ryškių kontūrų nebetekęs pasaulis atrodė visai pakenčiamai. Štai skvero vidury jis išvydo kažkur matytą vyriškį. Stovėjo tas plačiausiai išsižergęs, duonos kepaliuką iškėlęs.

– Put put put, – šaukė skystu, gailiu balseliu.

Iš to balso Šatkus ir atpažino: Prezidentas!

Nuo suoliukų purptelėjo seneliai, plasnodami skvernais, klegėdami ir pešdamiesi rinko trupinius. Šatkui sudrėko akys, norėjo tarti kažką labai tauraus, bet, kaip ir visados, kai susijaudindavo, išsprūdo tik daina.

– O, kaip Lietuvoj gražu!..

Prezidentas linktelėjo, apsiašarojo.

– Šneka, atseit valdžia nesirūpinanti žmonėmis. Bet aš kiekvieną rytą barstau... O ką daugiau?.. Nėra galimybių...

Staiga nuo šakų pabiro vaikigaliai, klykaudami išvaikė senelius, sulasiojo trupinius ir nurūko kur kas. Prezidentas skėstelėjo rankomis.

– Va jinai, tamsioji gyvenimo pusė. Mokykla... Skaitykla... Redakcija...

Šatkus kaukštelėjo kulnimis.

– Imsimės priemonių.

Prezidentas net ranką jam paspaudė. Šatkus pajuto neregėtą jėgų antplūdį. Moterų ir valdžios dėmesys jį veikė vienodai pražūtingai. Ėmė sukti ratus aplinkui skverą, o grįžęs į tą pačią vietą pamatė barzdotą vyriškį, laikantį rankose kažką, susuktą į laikraštį. Kadangi skaitančių barzdočių jis bemaž nebijojo, o entuziazmas dar nebuvo išblėsęs, sušuko:

– Jūs suimtas!

Vyriškis nė kiek nenusigandęs nužvelgė policininką.

– Tamstai kelnės smunka...

Šatkus nė nemanė ginčytis. Tiesiog šiuo metu jis buvo pasiryžęs suimti visus rašytojus, skaitytojus ir bibliotekininkus.

– Prašom, – tarė vyriškis, paduodamas ryšelį.

– Pirmyn! – riktelėjo Šatkus.

Taip ir nusivedė. Tiesa, entuziazmas greitai nuslūgo, užtat pakilo spaudimas: jautė, kad kažkas ne taip... O kai išėjo iš skvero gatvėn ir žmonės šastelėjo į visas puses, jis irgi būtų sprukęs, bet nebeklausė kojos. Paskui išgirdo:

– Gelbėkitės! Šatkus Vijūką Kojelavičių suėmė!

– Apsaugok, Viešpatie!.. Negali būti...

Policininkui net ryšelis iškrito. Sustojo kaip įbestas. Ryšelis išsivyniojo. Pariedėjo kažin koks apvalus daiktas.

Barzdočius sukikeno, blykstelėjo auksiniai dantys. Šatkų nukrėtė šiurpas.

– Dovanokit... – vapėjo traukdamasis. – Nepažinau...

– Negražu, – lingavo galvą barzdočius. – Mane visi pažįsta.

– Daugiau tai nepasikartos, – murmėjo Šatkus. – Tamstos barzdelė... Raštininkas, maniau...

Vijūkas Kojelavičius bakstelėjo pirštu.

– Galva iškrito.

– Galva?

Pariedėjęs daiktas tikrai atrodė panašus į galvą. Šatkus apsičiupinėjo.

– Ne, ne! Aš neimsiu... Ne mano...

– Imkite. Nebijokite.

Paėmė drebančiais pirštais. Kad ir kaip prastai jis matė, bet atpažino bruožus.

– Jo Ekscelencija.

– Gerų galvų ir Europoje stinga, – paaiškino Vijūkas Kojelavičius. – Yra paklausa... Ogi varį, aliuminį ir visa kita jau išgabenom...

– Suprantu...

– Einam.

– Kur? – sudrebėjo policininkas. – Kur einam?

– Į policiją.

Šatkus išblyško. Akyse tapo tamsu.

– Ko gi į policiją?

– A š juk suimtas.

Nors ir kaip išsigandęs buvo policininkas, po šitų žodžių jį pagavo kvailas, isteriškas juokas.

– Kas gi tamstą gali suimti? Kas?

– Tu, – juokėsi ir Vijūkas Kojelavičius. – Tu, sūneli.

Šatkui sulinko kojos ir būtų jis pargriuvęs, tik spėjo įsitverti žibinto.

– Netyčia, – vebleno. – Be akinių... Paleiskite mane...

– Ne. Dabar jau nieko nebus, – griežtai tarė Vijūkas Kojelavičius. – Teks eiti.

– Neisiu, – pravirko policininkas, įsikibo abiem rankelėm į stulpą.

– Na na! Kas gi čia... – barėsi Vijūkas. – Būk vyras! – atplėšė policininką nuo stulpo, paėmė už parankės, nusivedė.

Šatkus svirduliavo it girtas. Pakampėm išsislapstę žmonės dirsčiojo į jį su užuojauta ir siaubu, žegnojosi moterys, verkė vaikai, staugė šunys...

...Komisaras Zabiela buvo ką tik užsnūdęs, kai įbėgo Stasė Komisarževskaja ir klaikiai suriko:

– Kelkis, komisare! Vijūkas Kojelavičius Šatkų atveda!

– Jėzau! – pašoko Zabiela. – Ką tas kvailys vėl iškrėtė?!

– Jie viduje! – šaukė Stasė. – Bėgu!..

– Visi palieka... Visi... – Komisaras blaškėsi po kabinetą, puolė prie lango. – Su grotomis! Viešpatie... Dabar jau neišsmuksi... – dribo į kėdę, pastvėręs iš stalčiaus kaukę, užsimaukšlino ant veido...

Atsilapojo durys, ir Vijūkas Kojelavičius įstūmė policininką Šatkų. Pats sustojo tarpduryje, sukryžiavęs ant krūtinės rankas.

– Eikite, – dusliai pro kaukę burbėjo komisaras. – Pašaliniams draudžiama...

– Aš suimtas! – išdidžiai pareiškė Vijūkas Kojelavičius.

Šatkus krito ant kelių.

– Aš nekaltas! – šaukė. – Neprimatau be akinių...

Vijūkas Kojelavičius padėjo Prezidento galvą ant stalo. Komisaras Zabiela pašoko, sumušė kulnimis, tačiau tebekartojo kaip užsuktas:

– Eikite, gerbiamasis... Mes jums pranešime... Kaltininkai gaus pagal nuopelnus...

– O aš neisiu! – atrėžė tas. – Tyčia.

Tuo metu suskambo telefonas. Komisaras pakėlė ragelį, glaudė drebančia ranka prie kaukės.

– Girdėjau, Vijūkas Kojelavičius suimtas! Ką jūs sau galvojat?! – šaukė rūstus bosas.

– Nesusipratimas, – vebleno Zabiela.

– Atsiprašykit ir paleiskit. Tučtuojau!

– Kad neina...

– Darykit ką nors. Galvokit... Jeigu neišeis – galas...

Padėjęs ragelį, Zabiela graudžiai klausė:

– Gal galėtume kuom nors pagelbėti, ponas Kojelavičiau? Ar pjaunant... Ar per sieną galvutes gabenant...

Tas tik nusijuokė.

– Ką jūs galite? Ką mokate? Mūsų technika...

Vėl suskambo telefonas. Zabiela pasiklausęs kyštelėjo ragelį Šatkui.

– Ar tujen dar gyvas, Praneli?

– Nežinau, Maryte...

– Ką gi tu vėl iškrėtei! – raudojo žmona. – Ar pagalvojai apie vaikus? Apie mane? Apie Lietuvą? Kas dabar bus? Kaip tu galėjai!..

– Be akinių...

– Pulk į kojas. Melskis. Gal dovanos...

Šatkus klūpojo ant grindų, žvelgė pro langą. Dangus, iš ryto toksai šviesus, buvo nūnai aptemęs. Pažeme slinko juodi debesys, o gatve – susirūpinę, išsigandę žmonės. Vėjas nešiojo šiukšles. Šiurpiai klykaudamas praskrido kažin koks nematytas paukštis. Iš pačių sielos gelmių išsiveržė rauda.

– Vaikeliai mano... Siratėliai...

– Dovanokite, ponas Kojelavičiau, – lankstėsi komisaras. – Paskambinsiu į viršų.

Surinkęs numerį, vapėjo:

– Nelaimingas atsitikimas. Vienas mūsiškis Vijūką Kojelavičių suėmė.

Ragelyje ilgai buvo tylu, paskui išgąstingas balsas paklausė:

– Tą patį?

– Tą.

– Tučtuojau paleiskite.

– Kad neina... Įsižeidęs... Ką dabar daryti?

Anoj pusėj tylėjo dar ilgiau. Matyt, buvo tariamasi. Paskui pasakė:

– Sukitės patys, vyrai. Mūsų į tą reikalą nepainiokit. Mes nieko nematėm... Nieko nežinom...

Padėjęs ragelį, komisaras buvo apimtas tokios nevilties, kad jam jau viskas atrodė vis vien.

– Darykite, ką norite... Ką aš daugiau... Nieko aš negaliu...

– Taigi, – tarė Vijūkas Kojelavičius. – Nieko negalite, o triukšmaujate. O juk kiekvienas pareigūnas turėtų žinoti savo vietą. Ir bent jau

atsiminti, kas valdo kraštą... Gana. Aš pavargau. Palydėkite į kamerą ir uždarykite duris.

– Jokiu būdu! – suriko Zabiela. – Kol aš gyvas, jūs niekada nebūsite uždarytas!

– Ir šitai drįstate sakyti man?! – šyptelėjo Vijūkas Kojelavičius. – Bet jeigu aš noriu... Beje, galvutę paprašyčiau į šaldytuvą...

– Pasigailėkite! – šaukė komisaras. – Nežudykite!..

– Aš reikalauju.

Stojo mirtina tyla. Musė praskrido skersai kabinetą it bombonešis.

Atsistojo komisaras Zabiela visas drebėdamas, persižegnojo.

– Kas bus, tebūnie...

– O man? O man ką daryti?! – iškėlęs rankas šaukė policininkas Šatkus.

– Tu laisvas, – tarė Vijūkas Kojelavičius. – Kelkis ir eik.

...Kai Šatkus išėjo gatvėn, buvo dar tik įdienoję, bet žmonių beveik nesimatė. Visos parduotuvės buvo uždarytos, namų langai užleisti užuolaidomis ir grotomis. Prabėgo kažin koks vyriškis dryžuotu chalatu ir šlepetėm, dėbtelėjo paklaikusiom akim.

– Išgama! – riktelėjo ir bematant dingo už kampo.

Viršuje prasivėrė langas, moteris šliūkštelėjo pamazgų kibirą. Iš tarpuvartės kažkas metė akmenį...

Šatkus bėgo gatvėmis, lydimas šunų ir prakeiksmų. Aplinkui blykčiojo ir griaudėjo, padangėmis – bene nuo Ignalinos – raitėsi dūmai. Staiga ėmė kaukti sirenos. Iš laiptinių pasipylė žmonės.

– Evakuacija!

Pasirodė kariški sunkvežimiai. Vyrai ir moterys, vaikai ir seneliai stumdėsi, ropštėsi, mėtė ryšulius. Visiems neužteko vietos. Pasklido verksmai ir aimanos.

Kai jis pribėgo savo namą, duris rado užkaltas lentomis ir užantspauduotas. Ilgai plėšė drebančiom rankom, prakaitu apsipylęs. Pagaliau!.. Užlėkė laiptais. Ant kilimėlio tupėjo senukas kaimynas, žvelgė ašarotom akim.

– Visi išbėgo... Kokia gėda... Vienas eisiu...

Šatkus negalėjo sugraibyti raktų, vaidenosi jam kraujo klanai, perrėžtos gerklės...

– Keturiasdešimtaisiais... – dūsavo seneliukas. – Ar ne tas pats buvo? Perbridom upelį... Nė vieno šūvio... O reikėjo tiek nedaug!.. Vienui vienas žodis būt tave apgynęs...

Durys atsidarė, jis įėjo į tuščius namus. Širdis atlėgo. Spėjo vis dėlto...

– Katrie dabartės? – skystu balseliu šaukė už durų senukas. – Vokiečiai? Rusai? Japonai?

Sugriaudė, net langų stiklai sudrebėjo... „Jau! Bombarduoja!“ Dirstelėjo pro langą. Dangus buvo visiškai juodas. Tolumoje tik blykstelėjo raudonas žiburėlis, sumirksėjo, užgeso... Paskutinis kolonos sunkvežimis dingo už posūkio... „Kas dabar bus? Ką man daryti?.. Saviškiai akmenimis užmuš, o svetimieji... Sėdėti ir laukti... Laukti, kol išvarys... Svečias esu šioj žemėj... Svečias.“

Taip jis ir sėdėjo, tuščiom akim žvelgdamas pro langą. Lietus plakė prie žemės apleistą miestą. Paskui dingtelėjo, kad netrukus turėtų pasirodyti jie... Šeimininkai... Mes valdome Vilnių... Niekas jų nėra matęs... Gal jų ir visai nėra... O gal ir pamatysiu... Tik jau niekam nebegalėsiu papasakoti...

Žmonės... Vargšai žmonės... Bando pabėgti, tiktai kur tu nubėgsi... Visi mes svečiai šitoj žemėj... Jų žemėj...

Prisiminė Vijūką Kojelavičių. „Mūsų akimis žiūrint, aišku, didelis žmogus... Gal net nebe žmogus... O vis dėlto tik vietininkas...“

Baugiai dirstelėjo į dangų. Sugriaudė dar baisiau. Ir išvydo jis oran lekiančius kioskus ir sunkvežimius, tiltus ir traukinius, bankus ir kabelius, dar šįryt jungusius kraštą su Europos Sąjunga bei NATO... Štai nugriuvo Trys kryžiai, Valiutų valdyba, Gedimino pilis... It smėlio pilaitė suiro Seimo rūmai...

Netrukus Lietuva eilinį sykį dingo iš Europos žemėlapio...

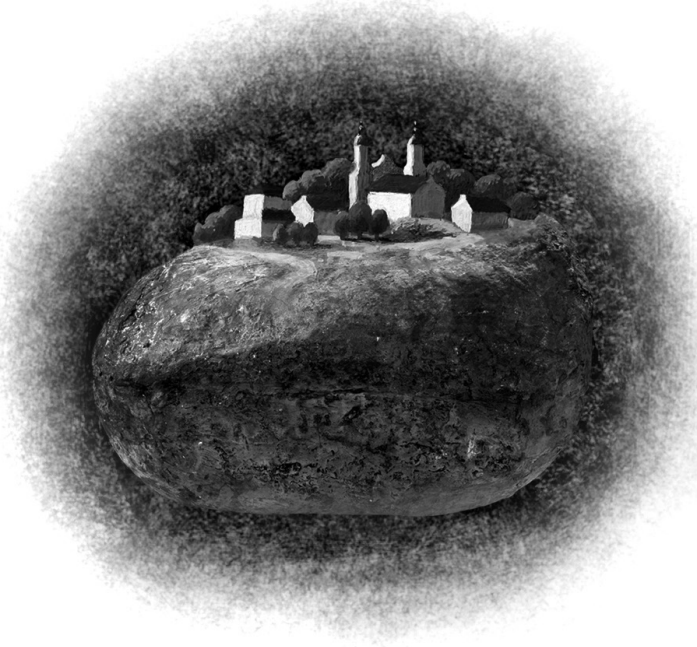

IV

RAUDŲ KNYGA

1990 - 1995

Gimtoji kalba

Duona... Pienas... Sūris... Varškė... Alus... Dešra... Kokie paprasti lietuviški žodžiai.

O kaip prasmingai skamba!

Ukmergės plentas. 2.00

Išsieikvojęs, tartum elementas,
Dairausi Šiaurės pusėn nusiminęs.
Koks šaltas ir negyvas šitas plentas!
O bus, maniau, šilta, gyva grandinė.

Iš tos grandinės kils kairys į dangų,
O dešinys pridegs man cigaretę,
Ir imsiu šiltą moterį už rankos,
Net jeigu būtų jos megzta beretė.

– Kodėl jūs išsiskirstėte, lietuviai?
Kas duos man šilumos? – šaukiu. – Sugrįžkit!..
Tyla... Tiktai toli nuaidi šūviai,
Primindami tą prarastąjį ryšį...

Du stiliai. Dvi Lietuvos

Selmas nusipirko radiją, Lauras – radiatorių.
Selmas klausosi radijo ir griežia dantimis.
Lauras šildosi prie radiatoriaus ir armonika griežia.

Po savo stogu

Tėvas ir sūnus sėdėjo po stogu. Motina laikė gegnes.

– Alaus! – riktelėjo tėvas.

– Ir krabų! – pridūrė sūnus.

– Nėra, – tūptelėjo motina.

– O kopūstų?

– Nieko nebėr.

Tėvas trinktelėjo kumščiu.

– Ką tai reiškia?

– Motin! – sušuko sūnus.

– Imtumėtės darbo, – verkšleno motina. – Prapulsim žiemą...

– Kad fabrikas uždarytas.

– Dirbtuvės privatizuotos.

– Kiti bent jau pavagia šį bei tą, – barėsi motina. – O judu...

– Kad nebėr ką vogti.

– Netiesą šneki, sūnau, – subarė tėvas. – Ramanauskas antai vamzdį turi.

– Reikia eiti, – pakilo sūnus.

Nuėjo, parnešė vamzdį.

– Reikia parduoti, – sakė tėvas.

– Kas jį pirks!

– Vamzdis – geras daiktas.

– Bet ne visi supranta.

– Eik pas Ramanauską.

Nuėjo sūnus.

– Pirk, pons Ramanauskai, vamzdį.

– Kad man nereikia.

– Vamzdis geras...

Krapštė Ramanauskas pakaušį.

– Turiu aš vamzdį. Už tvarto guli.

– Einam pažiūrėti.

Nuėjo, dairėsi visur.

– Nematau, – sakė sūnus.

– Tikrai nėra, – stebėjosi Ramanauskas.

– Tai pirksi?

– Reikia pažiūrėti.

– Palikau prie vartų.

Nuėjo prie vartų, pasižiūrėjo.

– Visai toks pat kaip mano, – kraipė galvą Ramanauskas.

– Tai pirk.

Ramanauskas nupirko vamzdį. Sūnus patenkintas grįžo namo. Išgėrė abudu su tėvu. Ir motinai įpylė.

– Geras vaikis, – džiaugėsi motina.

– Bemaž kaip vamzdis, – pritarė tėvas.

Sūnus pakilo, tvojo tėvui per ausį.

– A pašėlai! – subarė tas.

– Kad man nuobodu, – skundėsi vaikas.

– Reikėjo vamzdį sau pasilikti, – sakė tėvas.

– Kur tu jį kiši? – mojo ranka sūnus.

– Vamzdį galima daug kur kišti, – aiškino tėvas. – Ne, sūnau. Vamzdis – tai toks dalykas!..

– Kad šitaip, – tarė sūnus, – eisiu, parnešiu.

Nuėjo pas Ramanauską, parnešė vamzdį.

– Už tvarto gulėjo. Matyt, nereikalingas.

– Geras vamzdis, – čiupinėjo tėvas. – Geras.

– Tai ką darysim?

– Lendam.

– Lįsk pirmas.

Įlindo tėvas pro vieną galą, išlindo pro kitą.

– Ką matei? – klausė sūnus.

– Šviesą gale, – pasakojo tėvas. – Yra, vadinas, vilties.

Įlindo iš kitos pusės, išlindo pro pirmąjį galą.

– Lįsk dabar tu.

Įlindo sūnus. Išlindo.

– Geras daiktas.

Apėjo abudu aplinkui vamzdį, pakraipė jį, pasukinėjo.

– Gal papūsti?

– O kas iš to?

– Bus matyti.

– Pūskim.

Pūtė sūnus iš vieno galo, tėvas iš kito. Motina žiūrėjo kieman išėjusi.

– Tai bent vamzdis! – rodė sūnus.

– Papūsk ir tu, kad nori, – sakė tėvas.

Pūtė tėvas, pūtė sūnus, papūtė ir motina. Paskui įlindo visi trys į vamzdį, išlindo pro kitą galą.

– Geras vamzdelis. Tikrai neblogas.

Ėjo keliu viršaitis, pasižiūrėjo, paklausė:

– Ką jūs čia darote?

– Į vamzdį lendame...

– Šviesą regime...

– O ką daugiau...

Gūžtelėjo viršaitis pečiais, neturėdamas ką atsakyti, ir nuėjo sau. O tie vėlek į vamzdį sulindo.

Riboti rezervai

– Ar ne jus vakar nušovė ties Panevėžiu? – teiraujasi toks ponas.

– Atrodo, kad ne, – sakau.

– Ar jūs tuom tikras?

Atsakau, jog nūnai niekuom negali būt tikras. Bet aš turiu liudytojų.

– Gaila, – jis atsidūsta, nudūlina liūdnas.

Ir man liūdna. Bet ką galiu padaryt? Kiekvienam geras nebūsi.

Ramūs laikai (2)

Petras K. žiūrėjo į lubas, mąstydamas, kad musės gyvenimas – toks pat kaip ir žmogaus: prie tikslo, įkyriai zirzdama, jinai veržiasi ne tiesiai, bet zigzagais ir nurimsta tik pasiekusi pamazgų duobę. O kad musės nūnai paprato slankioti žemyn galva – argi tai neprimena mūsiškių žygio į Europą?

Magistralėse griaudėjo sprogimai, ir jis užvėrė langą. Niekas jau seniai nebesidomėjo, nei kas sprogdina, nei ką, nei kodėl. Nebent jei kurią dieną negriaudėdavo, jautresnės sielos pilietis, žiūrėk, ir susinervindavo: ar neatsitiko kas Lietuvoj?..

Betgi daugelio veiduose regėdavai vien abejingumą ir nuobodulį. Kieno bepaklaustum: „Kas naujo?“, atsakys: „Nieko.“ Nenuostabu, kad ėmė kilti gamyba: nebeišmanydami, ko griebtis, žmonės vis ilgiau rymodavo prie staklių...

Išėjo kieman. Smėlio dėžėje dvi mergytės net įsiręžusios plėšė drugeliui sparnus, o tarpuvartėje pulkas berniukų spardė kiemsargį.

– Ma-a!.. – šaukė mažylis. – Kodėl jis nebekruta?

– Išmeskit į konteinerį. Kitą paimkit.

Skverelyje, prie Laisvės paminklo, trys paaugliai prievartavo senutę policijos mašiną. Būrys vyrų, gurkšnodami alų, vėpsojo padėrusiom akim. Jis tik atsiduso prisiminęs, jog prieš gerą dešimtmetį apie tokius dalykus net laikraščiai parašydavo. Piliečiai diskutuodavo, nervindavosi...

Trečiajam aukšte buvo plėšiamas butas. Inteligentiškos išvaizdos ponas, matyt, buvęs kompozitorius, pro langą leido žemyn virve paristą fortepijoną, du jo bendrai lūkuriavo sunkvežimyje.

– Reikia, vyrai, pagalbos?

– Baigiam, – braukdamas prakaitą atsiliepė vyresnysis.

O kitas, visai dar jaunutis, juokdamasis tarė:

– Vos ant kojų bepastoviu, dėde. Šiandien jau penktą!..

– Patrūksi, vaike, – lingavo galvą Petras. – Paskui skųsies, kad Lietuvoj nuobodu.

Iš tiesų jis pajuto pagarbą tam jaunuoliui, kuriam, matėsi, net paprasčiausią butą plėšti dar buvo smagu. Daugelis jo bendraamžių nuobodžiaudami šlaistėsi gatvėmis, tik retkarčiais tingiai baksteldami peiliu neatsargiam praeiviui. „Nejau ir šitas mitrus jaunikaitis spindinčiom, smalsiom akim netrukus taps toks?“

– Šūktelk, dėde, policininką, – paprašė jaunuolis. – Gal pašaudys...

„Prisižiūrėjęs senų filmų“, – atsiduso Petras. Bet jaunuolio entuziazmas jam patiko. Dėl to, išvydęs kažkur sliūkinantį pažįstamą įgaliotinį, parodė jam plėšikus.

– Nėr kada! – kratėsi tas. – Einu kyšio imt.

„Ir šitas jau viskuom nusivylęs“, – dingtelėjo Petrui.

– Einam sykiu, – siūlė policininkas. – Duosiu palaikyt...

– Nebe tas amžius, – purtė galvą Petras. – Be to, noriu žvilgtelti, kaip pilį sprogdins.

– Nieko negirdėjau! – piktinosi anas. – Mes, policininkai, visada viską sužinome paskutiniai.

– Bijo, kad trukdysite. Užtat niekas ir nesako jums.

– Kada mes trukdėme!..

– Būdavo, – tarė Petras. – Jaunas esi. Neatmeni.

...Gedimino pilis buvo ką tik nudažyta ir išdabinta girliandomis. Iš tolo švietė pagerintų tonų Trispalvė. Katedros aikštė, Sereikiškių parkas ir kažkada čia klestėjusio „Lietuvos aido“ griuvėsiai – viskas nubarstyta rožėmis ir cinamonu...

O žmonių kiek! Vyrai juodais kostiumais, ponios išsipusčiusios, išsikvepinusios, net žadą traukė. Visur buvo justi giedra nuotaika, jaudulys, permainų laukimas – dalykai, kurių Petras seniai nebepatirdavo. Nieko nuostabaus: sprogstantys tiltai, portfeliai, automobiliai – visa tai buvo įgrisę iki gyvo kaulo.

Aplinkui pilį ir ant jos šmirinėjo pečiuiti vyrai odinėmis striukėmis. Vienas, pastvėręs garsiakalbį, skardžiai rėkė:

– Ponai! Svečiai! Nelipkit ant kalno. Arba nesprogdinsim.

Priekiniai traukėsi, bet iš centro plūstančios minios stūmė juos atgal.

– Kas čia darosi?! – girdėjosi sunerimę balsai. – Ką jie sau galvoja?!

– Sako, pažymos reikia!..

– Iš poliklinikos?..

– Iš policijos!..

– Kur kapų sargas? – klykė kažkas. – Sako, artyn leis tik tuos, kurie jau turi vietą...

– Chamizmas!

Kilo panika. Kažkas nualpo, kažką sutrypė. Žmogus su garsiakalbiu šaukė, neva jokių pažymų nereikia, bet esąs Vyriausybės nustatytas aukų skaičiaus maksimumas, ir visų norinčių jie negalį leisti artyn.

– O kuriems galima? Pagal kokius požymius?

– Niekšai! Pagal pažintis...

– Katrie pinigų turi, tie visur praeis...

– Nėr teisybės! – šaukė Petrui į ausį žilas seneliukas gumine koja. – Koks tatai sprogimas, jei nebus aukų?

– Bus! – ramino Petras. – Jie nedrįs nepaisyti viešosios nuomonės.

– Aš maniau, kad sprogdina organizuotos nusikalstamos grupuotės, – nusivylusi šūkčiojo Ponia su šuniuku. – O jie, matai, šneka apie Vyriausybės nustatytus maksimumus! Ką tai reiškia?

– Argi ne Vyriausybė yra geriausiai organizuota nusikalstama grupuotė? – klausė Petras. – Bet, po teisybei, aš nežinau. Paskutinėm dienom neskaičiau spaudos.

– Tegu sprogdina kas nori! – skeryčiojosi seneliukas. – Man tik svarbu, kad gražu būtų. Klausykis tamsta! Iš pradžių blyksteli, paskui driokstelį, – čia seneliukas truputį driokstelėjo. – Ir dūmai urduliais aukštyn... O tuose dūmuose – kojos skraido!..

– Gražu, – linktelėjo Petras.

Tačiau Ponia su šuniuku tempė jį už rankos ir aiškino, jog kur kas gražiau yra skraidančios širdys.

– Mylinčios širdys, – kuždėjo braukdama ašaras. – Įsivaizduokim, jog vos prieš keletą sekundžių jos džiūgavo, kentėjo, veržėsi... Ir štai...

– O inkstai! – šaukė seneliukas, visas tirtėdamas iš susijaudinimo. – Inkstai, ponia!

– Ką inkstai? – paraudo moteriškė. – Eik namo, senas klišiau.

– Kai skraido inkstai, tada tik ir pamatai, koks esi, žmogau, menkas, – tvirtino seneliukas.

– Beje, kodėl sprogdina? – domėjosi Petras.

– Velykos! – aiškino Ponia.

– Kokios Velykos! – rėkė seneliukas. – Velykos pernai buvo!

– Jų Velykos yra pagal kitą kalendorių.

– Ša, ponai! – barėsi liesas vyriškis, matyt, istorikas. – Šiandien jubiliejus. Skaičiuojant nuo tos dienos, kai jie valdo Lietuvą.

– Kad jau tokia šventė, tikriausiai sprogdins su žmonėmis, – ramino seneliuką Petras.

– O kaipgi! – šūktelėjo istorikas. – Du šimtai asmenų. Bent jau tiek patvirtinta... Žiūrėkit!

Pilies viršūnėn kopė vyrai ir moterys. Minia sujudo. Daugelis ėmė ploti.

– Kas tie žmonės?

– Didžiuma pensininkai. Bet yra ir pedagogų, ir darbininkų. Žemės ūkio bendrovė iš Panevėžio...

– Suprantu...

– O ne! – atkirto istorikas. – Tik savanoriai. Kiek žinau, ne visi norintys pakliuvo.

– Tuoj driokstelės! – trynė rankas seneliukas.

Viršum pilies pakibo sraigtasparnis. Kapelionas pakrapijo savanorius. Tie sveikino susirinkusius, barstė kruopas ir mėtė žemyn pensininkų pažymėjimus, dirbtinius žandikaulius, kojas, rankas... Sraigtasparnis nuskrido. Tapo tylu.

– Jau! – klyktelėjo seneliukas, negarsiai driokseltedamas.

Bet ant kuoro vėl užsiropštė sprogdintojas, ėmė sklaidyti popierius, paskui pakėlęs garsiakalbį sušuko:

– Sprogimo nebus!

Iš tūkstančių krūtinių išsiveržė nusivylimo atodūsis. Pravirko vaikai.

– Kaipgi nebus? – vieni kitų klausinėjo sunerimę žmonės. – Kas tada bus?

– Diversija...

Korespondentai spraudėsi artyn, kėlė pažymėjimus.

– Ką tai reiškia? Kodėl nebus?

– Nebus, ir tiek, – atrėžė sprogdintojas. – Ne jūsų reikalas!

Savanoriai skėsčiojo rankomis, rodė ženklais, kad jie čia niekuo dėti, atsiprašinėjo ir leidosi žemyn.

Žiūrovai dar kiek pastovėjo, padūsavo ir taip pat ėmė skirstytis. Žilasis seneliukas verkė kaip vaikas.

– Daro jie ką nori, – vapėjo. – Nejau niekada ir nebus tvarkos?

Petras tik pečiais patraukė. Nenorėjo aitrinti senam žmogui širdies. Bet pats buvo įsitikinęs: niekada.

Dangus Lietuvoj

1

Kitą kartą, kai Lietuvoj vis krito gyvenimo lygis, gyveno toks senelis, kuris kasdien žiūrėjo į dangų. Jis norėjo pamatyt krintantį lėktuvą.

O lėktuvai, it laimė, vis lėkė pro šalį...

Ir numirė senelis, keikdamas gyvenimą, kuriame taip maža grožio.

2

Teoriškai Lietuvoj lėktuvas gali užkrist lietuviui ant galvos.

Bet praktiškai tai neįmanoma.

Štai kaip pas mus teorija skiriasi nuo praktikos.

Papročiai

Jei nori prarast draugą – paskolink jam.

Andai paskolinom Lietuvai savo dainas, darbus, indėlius... Kai kas net sveikatą atidavė.

Užtat nūnai Lietuva į lietuvį nė skersa akim nebežiūri.

Puspročiai

Lietuva brangesnė už sveikatą, sakė poetas. Jis buvo jaunas, sveikas ir nelietuvis. Ir – kada tai buvo!..

Galvoju: kažin ką sakytų šiandien, jei neturėtų sveikatos, o gyventų Lietuvoj?

Senieji lietuviai. Viltis

Pastebėjau, kad daugelis varguolių, belsdamiesi į Vyriausybės duris, kurių, aišku, nieks neatidaro, kaip paskutinį ir galingiausią ginklą sviedžia tokį argumentą: „Valgyt taigi reikia!“

Ak, gerbiamieji! Kad jūs bent kiek pamąstytumėt, suvoktumėt, koks juokingas šis teiginys.

Bene jums kas liepia valgyt? Argi jūs sėdite žiaukčiodamas prie mėsos kubilo, o šalimais stovi tijūnas ir, vos tik paspringstate, rėžia bizūnu per kuprą: „Ėsk, padla!“

Būkim garbingi ir pripažinkim: nėra šito!

Ir būkim kuklesni! Kuom jau mes tokie vertingi, kad reiktų šert?

Jei aš sėdėčiau ministro kėdėj, o jūs slankiotumėt aplinkui, – kaipmat užpjudyčiau šunimis.

Naujieji lietuviai. Neviltis

Nuolat persivalgau ir taip sunku: pilvą pučia, nuotaika prasta, darbingumas smukęs...

Bet girdėjau: nelengva ir tiems, kurie nuolat neprivalgo.

Užtat ir sakau: ar tu vienaip gyvensi, ar kitaip – laimės Lietuvoj nier.

Mano vizija

Žmogus prie visko pripranta – pripras ir prie blogo gyvenimo.

Sunkiausi – tik pirmieji keturiasdešimt metų. O paskui atrodys, kad taip ir turi būt.

Paskutinis pono K. šnicelis

Šią istoriją man papasakojo virėjas Ramanauskas. Pavardės prašė neskelbti.

Mano kaimynas ponas K. pašto dėžutėje rado laišką, kuriame buvo nupaišyta kaukolė ir parašytas vienintelis žodis: baik.

Ponas K. suprato, ką reiškia kaukolė, tačiau niekaip negalėjo suvokti žodžio reikšmės. „Nei aš teisėjas, nei patarėjas, – dūsavo. – Esu kuo ramiausias žmogus, net ir uodo, taip sakant...“

Ir tikrai, kai ant nosies galo nutūpė kažin koks galvijas, ponas K. tiktai pūstelėjo, ir sieloje tapo visiškai giedra. „Matyt, kas nors pajuokavo“, – nusprendė ir daugiau apie tai nebegalvojo, ramiai rūšiavo kontoroje popierius, o naktį miegojo nieko nesapnuodamas.

Tačiau kitą rytą vėl rado lygiai tokį pat laišką. „Ką man baigti? – kraipė galvą. – Juk aš nieko nedarau!“

Vis dėlto į troleibusą įlipo paskutinis ir stengėsi niekam neužminti ant nuospaudos. Tačiau nerimas neapleido visą dieną. Kiek pajėgdamas purtė atmintį, – iš ten byrėjo antraštės, kainos ir televizijos reklama, – tačiau nieko rimtesnio nesurado. „Kas ir už ką man galėtų grasinti?“ – stebėjosi.

Tą naktį miegojo prastai, o rytą, kai rakino pašto dėžutę, rankos drebėjo. Dėžutėje gulėjo toks pat laiškas, tik raidės šįsyk buvo raudonos, o kaukolė didesnė.

„Reikia kreiptis į policiją, – nusprendė ponas K. Tačiau kai priėjo komisariatą, ryžtas išgaravo. – Ką aš jiems pasakysiu? Jeigu būčiau negyvas – kitas reikalas, o dabar... Dar užtvos gumine lazda per pakaušį...“

Apsigręžė ir nudūlino aplinkiniais keliais. Priemiestyje sutiko laidotuvių procesiją. „Štai, – pagalvojo nei šį, nei tą. – Štaištaištai...“ Ir, nusiėmęs kepurę, kažkaip itin graudžiai atsiduso: o Wiešpatie!

Darbuotis tą dieną nesisekė. „Jeigu žinočiau ką – tikrai baigčiau, – kankinosi. – Juk nesu nei patriotas, nei idiotas. Tu tik pasakyk man –

ką, ir aš bematant... O kaipgi man baigti dabar? Ne, ponai, šitaip nieko nebus!“ – ir, susukęs aplinkraštį vamzdeliu, papūtė prieš vėją. Nepaisant to, vakarop prapuolė apetitas, ėmė spengti ausyse, o naktį jau visai nesumerkė akių...

Bet iš ryto – kiek džiaugsmo! – pašto dėžutė buvo tuščia. Niūri spalio diena sušvito vaivorykštės spalvom, kontoroj suskambėjo popieriniai varpeliai, o visos moterys vaikštinėjo permatomais drabužiais. Vėl grįžo apetitas, ir vakare, atsidrėbęs prie televizoriaus, sukirto septynias lėkštes vašylų.

Tada ir suskambėjo telefonas.

– Mes juk įspėjom, – tarė visai malonus bosas. – Ar ne taip?

Ponui K. staiga išdžiūvo gerklė.

– Kas kalba? – sušvokštė.

– Baik, – tarė bosas.

– Aš tuojau... Prašom... – sulinksėjo ponas K. – Tačiau ką man baigti?

– Baik valgyti, – atsakė.

– Va... – žioptelėjo ponas K. nupuolusia širdimi, tačiau anoj pusėj ragelis jau buvo padėtas.

Ponas K. nunešė dar apypilnę lėkštę virtuvėn, išjungė televizorių ir atsigulė. Vartėsi ir dūsavo, bet ničnieko nemąstė. Vietoj minčių galvoje pūtėsi ir bliūško kažkokie absurdiški burbulai. Tik paryčiais įmigo ir atsikėlė vėliau negu įprastai. Paskubomis gurkštelėjo kisieliaus, atsikando vašylo, ir tada vėl suskambėjo.

– Baik, – tarė tas pats bosas, tik šįsyk jau su metaliniu atspalviu.

Pro langą švietė saulė, gatvėje klegėjo žvirbliai, ir ponas K. jautėsi drąsesnis nei vakar.

– Ką tai reiškia? – paklausė. – Gal aš turiu apskritai nebevalgyti? – ir kažkaip itin kvailai sukikeno.

– Teisingai, – atsakė bosas ir kažkam, matyt, stovinčiam šalimais, paaiškino: – Sakiau, kad jis viską supranta, o specialiai...

Ponui K. prieš akis ėmė skraidyti keptos antys ir kalakutai, o ausyse suskambo švelni šaukštų bei šakučių muzika. Pagavo pyktis.

– O kas bus, jeigu aš vis tiek valgysiu?

– Paklausk Ramanausko.

– Kokio dar!.. – riktelėjo ponas K., tačiau anapus jau girdėjosi pypsėjimas. „Pažinojau tik vieną Ramanauską, bet ir tas pats prieš tris mėnesius...“

Staiga jį išpylė prakaitas. „Vadinasi... O juk Ramanauskas...“

Taip, Ramanauskas mirė kažkaip keistai. Dabar ponas K. neabejojo, kad reikia šauktis policijos.

Parodė komisarui tris raštelius ir papasakojo visą istoriją. Tas raukė kaktą, žvangino antrankiais, paskui klausinėjo, kur ir ką ponas K. dirbąs.

– Taisau stilių. Esu lituanistas, – pasakojo ponas K.

– Gal ką ne taip ištaisei?

– Tamsta! – šūktelėjo ponas K. – Man dar padėkoja. Juk ne visi moka rašyti. Galų gale man draudžia valgyti, o ne taisyti!

– Gal tamsta labai daug valgai? – pasidomėjo komisaras.

– Ne! – atšovė ponas K. – Pagaliau koks kieno reikalas! Valgau už savus.

– Vis dėlto pagalvok, – siūlė komisaras. – Kam galėtų būti naudinga, jei nebevalgytum?

– Niekam, – atsakė ponas K. – Žmonos neturiu.

– Tada eik namo ir nieko nebijok.

Ponas K. dirstelėjo pro langą. Sėlino sutemos, ir jam suspaudė širdį.

– Norėčiau apsaugos.

– Neturim tiek vyrų, kad galėtume pastatyti prie kiekvieno valgančio, – atkirto komisaras.

– Bet kai aš nebevalgysiu, man jūsų pagalbos ir nebereikės, – pravirko ponas K. – Vadinasi, kol žmogus gyvas, juo nėra kam pasirūpinti!

Ir tiesdamas rankas sušuko:

– Suimkite mane!

Komisaras pastūmė raštelius ir atsakė turįs kitų reikalų.

– O Ramanauską jie nužudė, – tarė ponas K. – Nors tykiausias

žmogus buvo. Pensininkas. Sėdėjo prie pietų stalo, jau kels šaukštą, ir staiga... Širdis – taip sakė daktarai. Bet juk negali jais tikėti!

– Pensininkai visada šitaip, – žiovavo komisaras, paskui patarė ponui K. tris dienas nevalgyti ir tik po to, jeigu nepagerės, užsukti vėl.

– Aš niekur neisiu! – riktelėjo tas. – Kiekvienas turi teisę būti suimtas.

Tada komisaras atidaręs duris pašaukė prokurorą ir abudu, suėmę poną K. už parankių, išvedė laukan. Prokuroras dar pylė gumine lazda jam per užpakalį. „Argi ne šito aš ir tikėjaus?“ – prisiminė ponas K.

Ilgai žiūrėjo į apšviestus restorano langus ir kvepiančias duris. Pagaliau pasiryžo... „Tiek liaudies! Nedrįs.“ Užsisakė šnicelį, tortą ir pudingą. Staiga priėjo juodai apsitaisęs vyriškis, padavė laišką ir išnyko šokančiųjų minioje. Ponas K. sumokėjo už vakarienę ir išėjo nevalgęs. Grįžęs namo išgėrė du litrus vandens, paskui atsigulė.

Iš ryto nepusryčiavęs nuėjo pas Narį ir viską papasakojo. „Manau, kad policija ir prokuratūra eina su jais išvien“, – pabaigė.

Narys klausėsi labai atidžiai ir susirūpinęs lingavo galvą.

– Štai iki ko prieita, – sakė. – Jie jau drįsta uždrausti žmogui valgyti.

– Ką gi man daryti? – klausė ponas K.

– Opozicija kels šitą klausimą sesijoje, – pažadėjo Narys.

– Bet aš noriu valgyti jau šiandien, – sušnibždėjo ponas K. – Vakar visą dieną... Šįryt...

Narys uždėjo ranką jam ant peties.

– Valgyk, – tarė. – Nereikia pasiduoti spaudimui. Jei pamatys, kad jų bijoma, – visai sujžūlės.

Paguodos žodžiai ponui K. dabar buvo labai reikalingi. Jis krito Nariui ant krūtinės ir apsipylė ašarom.

– Ar apie tokią Lietuvą svajojom?! – šaukė.

Narys rūsčiai žvelgė pro langą, o jo patamsėjusios akys degė niauria ugnimi.

– Kituose rinkimuose valdančiajai partijai visa tai atsirūgs, – kalbėjo. – Organizuotos nusikalstamos grupuotės savo čiuptuvais jau

pasiekė pačius kukliausius, pačius padoriausius žmones. Kėsinamasi į kertinius žmogaus egzistencijos pamatus. O jie – stovi nuleidę rankas.

– Jie – nuleidę, mes – iškėlę, – kūkčiojo ponas K.

– Kiek tai gali tęstis? – skardžiai suriko Narys. – Gana!

– Aš valgysiu, – tyliai ištarė ponas K. – Daug.

Bet kai išėjo iš Seimo rūmų, jau tvyrojo prieblanda, ir pasiryžimas greitai išblėso. „Kad ir kiek valgytum, kad ir koks būtum – argi vienas atsilaikysi? Kad taip mūsiškiai valgytų būriais, frontais... O dabar... Anava kokie keturkampiai slankioja. Voš į kaktą – ir gatavas."

Urzgiant skrandžiui ir burzgiant mašinoms, stovėjo atsirėmęs į sieną ir neišmanė, ką daryti. Kuo labiau urzgė, tuo didesnis kilo įniršis. Net rankos ėmė drebėti. „Nepasiduosiu, – šiepė dantis. – Kad tarp mūsiškių nėra vienybės – tai chamizmas. Tačiau jei kiekvienas sąžiningai valgys prie savo stalo..."

Vis dėlto į restoraną nebesiryžo. Užtat parėjęs namo užsidangstė langus, išjungė šviesą ir valgė itin ilgai ir sočiai, retkarčiais dėl drąsos sugiedodamas „Lietuva brangi" ir „Kaip ąžuols drūts prie Nemunėlio". Po vieną posmelį, po du – kiek prisiminė.

Niekas neskambino.

Išsimiegojo kuo puikiausiai, ir iš ryto visi keisti įvykiai atrodė beveik kaip sapnas. Išsikepė šnicelį, atitraukė užuolaidas – ryškiai švietė saulė – ir sėdo prie stalo. Valgė su įkvėpimu ir daug – niekas netrukdė. „Mato, kad nebijau – dėl to, – nusprendė. – Juk jie patys bailiai."

Ir valgė dar daugiau. Pabaigė šnicelį, išgėrė žuvies taukų.

Bet kai susiruošė kontoron, – gal kad skrandis buvo per daug prikimštas, – pajuto, jog rankos dreba, o širdin plūsta melancholija. Ilgai nesiryžo atidaryti durų: „Gal ten jau laukia?" Galų gale įsibruko kišenėn peilį bei šakutę ir žengė.

Niekas nelaukė, tačiau ponas K. neabejojo, kad viskas baigsis būtent šiandien. „Šitiek valgius, pasigailėjimo nėra ko tikėtis. O galėjau ir pakentėti, – maudė širdį. – Kvailys! Didvyrį, matai, vaidina... Bet vėlu dabar graužtis... Vėlu..."

Buvo jau visai netoli kontoros, kai užlėkė sunkvežimis. Net nespėjo pagalvoti, ar tai nelaimingas atsitikimas, ar tyčinė žmogžudystė. Tiesa, vienintelė liudytoja, kurčnebylė senutė, policininkams aiškino, neva ponas K. pats su šakute ir peiliu puolęs tą sunkvežimį, gabenusį prieglaudon partiją raugintų kopūstų...

P. S. Kai aš papasakojau tą istoriją pažįstamam prokurorui, tas tik atsiduso:

– Nėra tokios partijos...

Gyvenimo džiaugsmas

Išeinu į Lietuvą ir imu grobstyti valstybės turtą.

Aišku, nesu aš didis, aukštai nepasiekiu, tad sugraibau, ką radęs po kojom: tuščią butelį, seną plytgalį, porą nuorūkų...

Susikemšu į kišenes ir švilpaudamas grįžtu namo.

Atrodytų – kas jau čia tokio!

O vis dėlto – smagiau širdyje.

Pijus nebuvo protingas

Tai prasidėjo po pusryčių, kai Radijo Taškas pranešė, jog išvogta jau pusė Lietuvos. „Vadinasi, kita pusė dar liko!..“ – toptelėjo.

Visą rytą jį pylė prakaitas, kaito ausys ir raudonavo žandai, – net žmona pirmą sykį per paskutinį dešimtmetį pažvelgė su kažkokia išraiška. Drebėjo rankos ir bildėjo širdis, triskart per dieną norėjosi būdelėn. Deja, pakili būsena truko neilgai.

„Ką gali pavogti, dirbdamas korektorium? – apniko niūrios mintys. – Saują raidžių?“

– Pijau, – pašaukė žmona. – Būk viršaitis.

– Bet kaip? – paklausė jis. – Kaip juo tapti?

– O kaip kiti! – riktelėjo moteriškė ir dūrė kaulu į Lietuvą. – Kelkis ir eik.

Pijus šoko į kelnes, basnirčia įsispyrė į sandalus, ant nuogo kūno užsimetė chalatą ir išlėkė. Švilpė vėjas ir šaukė vaikai, puodynė atsitrenkė į pakaušį, bet aiškiau nepasidarė. Užsiropštė į Bekešo kalną ir sunkiai alsuodamas įsitvėrė pušelės.

Tą dieną tarsi naujom akim pamatė gimtąjį kraštą. Vienoj pusėj riedėjo traukiniai, kitoj – dygo balti mūrai. Viršum galvos kaukė lėktuvai, o po kojomis tylėjo žemė. Pašlaitėj mažas berniukas rentė smėlio pilį, pasirėmęs lazdele, į jį spoksojo žilas senelis varvančia nosimi, o iš kišenės seneliui byrėjo smėlis. Pijus dairėsi į visas šalis, baksnojo Lietuvą pagaliu ir daužė sandalo kulnimi.

Bet greitai rankos nusviro. Lietuva jam pasirodė didelė ir sunki, ir jis nesuprato, už kurio galo griebti.

– Ką čia darai, dėde? – rūsčiai paklausė berniukas. – Bene jau taikais ką pavogti?

O senelis pagrūmojo lazda.

Pijus nusigando ir pametęs sandalą parbėgo namo.

Vakarienė buvo užsirakinusi šaldytuve, ir iš Pijaus šaipėsi visi

šaukštai ir šakutės. Apimtas sielvarto jis nudūlino į kertę, ilgai klausėsi skrandžio muzikos ir griežė dantimis, o tamsūs šešėliai šoko ant sienos.

– Kas buvo nieks, tas bus viskuom! – staiga suriko Radijo Taškas.

„Tai apie mane!“ – stryktelėjo iš lovos Pijus, bet Taškas nutilo, ėmė šniurkščioti ir netrukus atsiprašė: įvykusi klaida. Trumpas sujungimas.

– Meldžiame klausytis verslo abėcėlės, – tarė jau visai nuolankiu tonu.

Pijus išsižiojo, bet ne kažką tesuprato. Akcinis inovacinis jo galvoje greit susimaišė su natūraliu raudonuoju ir teko pakišti kaktą po kranu. „Ot suka! – niršo Pijus. – Tu paaiškink man, ką vogti ir kas atsiranda pirmiau: protas ar pinigai?“ Pasiteiravo kiemsargio Vasiliausko.

– Tie dalykai neatskiriami, – paaiškino senolis. – Bus pinigų – atsiras ir proto.

Pijus išvertė kišenes ir suskaičiavo. „Jei senolis teisus, proto aš turiu nedaug.“

– Ką dabar vagia? – pasiteiravo komisaro.

– Viską, – atšovė tas.

– O nuo ko man pradėti? – domėjosi Pijus.

– Pradedantysis šiandien ima žemę ir žemdirbius, fabrikus ir pusfabrikačius, – aiškino komisaras. – Bet galima ir dviratį.

– O kaip? – klausė Pijus. – Už ko griebti?

– Už ragų! – riktelėjo komisaras ir sudavė gumine lazda per pasturgalį.

Pijus padėkojo ir nuėjęs pas teisėją Zabielą pasiteiravo, kiek anas jam duotų už dviratį.

– Kvaily! – subarė teisėjas. – Kas nuo dviračio pradeda, iš to žmogaus jau nebus. Imk traukinį.

– Je, – tarė Pijus. – Kad nežinau, kaip užvesti.

– Proto reikia, – atšovė teisėjas.

„Vėl tas pats, – raukėsi Pijus. – Užburtas ratas. Gal kokią knygą perskaityti?“

– Per vėlu, – atkirto Kultūros ministras. – Dabar jau nebepadės.

„Ką daryti? Ką daryti?“ – šaukė jis, bet indai ir baldai, apkurtę nuo senatvės, tylėjo.

– Protas ir pinigai ne viskas, – tarė monsinjoras. – Yra dar siela.

„Še tau, – sutriko Pijus. – Kas tatai galėtų būti?“

Apie sielą ir anksčiau buvo girdėjęs, tik niekad nemanė galįs ją ir pats turėti. Nė kiek dėl to nesigraužė, nes neišmanė, kur ją būtų galima panaudoti. Prisiminė, kaip ilgai ir be reikalo vaikystėje mokėsi traukti kvadratinę šaknį. „O kur tujen tokią užaugęs traukei? – karčiai šyptelėjo. – Daiktas anei kiek ne reikalingesnis nei kitam inkstai akmenyse.“

Bet vieną sykį, prasilenkdamas su kažkokiais dvariškiais, išgirdo žodžius, kurie jį sukrėtė: pardavė sielą. Stabtelėjo ir išsižiojo. Net karštis išmušė. Kas pardavė? Kam? Už kiek?

– Ko stovi kaip apsimyžęs! – riktelėjo žmona, mat buvo algų diena, ir moterys žengė sykiu su vyrais.

Jis įdėmiai nužvelgė saviškę, tarsi pirmąsyk regėdamas.

„O juk protingam neišdrįstų šitaip pasakyti, – pamanė su kartėliu. – Kaip vis dėlto nesmagu, kai trūksta...“

– Kaip manai, ar aš turiu sielą? – paklausė tada žmonos.

– Nieko tu neturi, – tarsi mėšlu apdrėbė ta. – Jeigu turėtum, tai...

Ir kažkodėl pravirko.

„O anas, aišku, turėjo, kad pardavė, – sumetė Pijus. – Vadinasi, jei susitaupyčiau... jei susiveržčiau...“

Bet smulkios kupiūros slydo pro pirštus tartum smėlis. Pijus darėsi vis nervingesnis ir, kai vieną rytą žmona ištiesė ranką, piktai suriko:

– Parduok sielą ir turėsi!

Pati tratėdama išlėkė pro duris, o antrieji ir tretieji patiekalai tą dieną per pietus taip ir nebepasirodė.

O jeigu diena prasideda blogai, gero nelauk ir vakare. Devintą valandą Pijų ištiko dar vienas smūgis. Radijo Taškas, visą dieną plepėjęs niekus, staiga prabilo apie kažkokį žmogėną, kuris sukaupęs didelius sielos lobius ir neva „dosniai išdalijęs kitiems“. Pijus net pabalo. „Se-

kasi rupūžėms“, – ir atsivėdėjęs pylė kumščiu per garsiakalbį. Taškas ūmai nutilo, ir jis nebeišgirdo nei to žmogaus pavardės, nei adreso. Bematant suprato pasikarščiavęs, visą vakarą atsiprašinėjo ir net pastatė ant viršaus vazą su pinavijom, tačiau anas įsižeidęs tylėjo.

Tą pačią naktį Pijus sapnavo sielą. Ant aukšto, stataus kalno stūksojo didžiulis mūras, iš lauko panašus į Rūmus, o iš vidaus – į sandėlį, iki pat viršaus prikimštą išsipūtusių maišų, ryšulių bei rakandų, kurių jis net pavadinimų nežinojo. Viduje, plačiausiai išsižergęs, stovėjo storas barzdyla, o prie durų driekėsi ilgiausia virtinė nusmurgusių žmogeliukų, tarp kurių Pijus matė ir nemažai savo kaimynų. Po vieną jie lindo vidun, o storulis graibė iš kerčių maišus bei ryšulius ir mėtė jiems. Žmogeliai, linkčiodami ir svirduliuodami, apsikabinę lobius, turseno pakalnėn. Storulis pūkštė, braukė prakaitą ir tarškino raktais.

Bet kai priėjo Pijaus eilė, staiga liovėsi dalijęs.

– Ko? – riktelėjo, rūsčiai blykčiodamas akimis.

– Kaip visiems, – sumurmėjo Pijus.

– O kur dėsi? – nusišiepė storulis. – Sielos taigi neturi.

– Bent pusmaišį, – kūkčiojo vargšas. – Žmonai...

– Lįsk į skylę, – riktelėjo storulis.

Visiems kikenant, įgrūdo Pijų maišan, užrišo ir pastatė kertėj.

Pijus ėmė dusti, grabalioti rankomis ir užčiuopė kažką slidų ir šiltą. Apimtas siaubo, klaikiai suriko. Bet slidusis riktelėjo dar baisiau:

– Baik! Baik!

Ir spyrė į paslėpsnius. Tada Pijus ir pabudo, visas drebėdamas, išpiltas prakaito. Buvo susivyniojęs į antklodę, o išbudinta žmona plūdo paskutiniais žodžiais.

Susigraudinęs atsikėlė ir pasiskundė kiemsargiui Vasiliauskui.

– Kiekvienas turi sielą, – nuramino tas. Ir dar pripylė stiklinę.

– Ir aš taip manau, – sakė Pijus. – Bet pats va kažkodėl neturiu.

– Ar vagi?

– Ne.

– O kyšius?..

Pijus tik ranka numojo.

– Vadinasi, turi, – įsitikinęs tarė kiemsargis.

– Bet aš neimu tik dėl to, kad negaliu prieiti, – teisinosi Pijus. – Taip jau susiklostė gyvenimas. Esu korektorius... O jei būčiau valdininkas ar policininkas – tai man tik paduok!..

– Dėl to ir susiklostė, – aiškino gerasis žmogus. – Neturėtum – gal net reketorius būtum...

Bet Pijus vis tiek dvejojo.

– O jeigu man proto trūksta?

Senolis ilgai galvojo, raukė kaktą.

– Dviračiu važiuoti moki?

– Moku.

– Tada netrūksta.

Pijus padėkojo ir pabučiavo ranką.

O anas mokino:

– Laimingas ne tas, kurio kišenės prikimštos, o tas, kieno siela plati.

„Geras žmogus, – dūsavo Pijus, užsikąsdamas aliejuj mirkytais laikraščiais. – Bet kai ko nesupranta. Jei vien lapais minti, – iš ko gi sielai platėti?..“

Ir jis papasakojo baisųjį sapną. Vasiliauskas pūtė dūdą, kraipė ūsus, o paskui išlenkė bemaž pilną stiklinę.

– Aš manau, sielos lobiai ne taip atrodo, – pasakė nelabai tvirtu balsu. – Čia propaganda.

– O kaip? – teiravosi Pijus.

Kiemsargis galvojo gerą valandą ir galų gale atsakė nežinąs.

– Anksti likau našlaitis, – pridūrė susigraudinęs.

– Bet! – nustebęs sušuko Pijus. – Juk tamsta turi!

– Turiu! – pakratė barzdelę kiemsargis. – Skauda! Bet užpilu kirminą, – čia jis maktelėjo stiklinę, – ir praeina.

Ir, nuvirtęs ant suolo, graudžiai užknarkė.

Pijus papūtė į tuščią butelį ir išėjo. Krantine sliūkinantys žibintai pašaipiai spoksojo į jį, o vienas, pamušta akim, keistai it sandėlininkas mirkčiojo.

„Še tau, – krimtosi Pijus. – Jinai dar ir skauda. O be pinigų neužpilsi... Ne, kad ir kaip žiūrėtum, verčiau turėti kišenėj...“

Siela jau nebeatrodė panaši į sandėlį, greičiau į soliterį, susirangiusį viduriuose.

„Tačiau tokios man visai nereikia“, – niršo Pijus. Jį stačiai dusino mintis, kad turi išlaikyti ne tiktai šeimą, bet ir kažkokią sielą, kuri jokios naudos neatneša ir apskritai nežinia ką veikia.

„O jeigu pasikarčiau? – dingtelėjo. Užsirišo virvę, nusižiūrėjo šaką. Bet kažko lūkuriavo. – O jeigu sielos nėra? Tada visi kvailiu vadins.“

„O jeigu yra? – tarė kitas balsas. – Kas pagaliau išvogė pusę Lietuvos? Niekas atsakomybėn nepatrauktas, niekas nesuimtas...“

Verkdamas slankiojo gatvėmis, o praeiviai keistai dėbčiojo į jį. Juto, kaip kažkas veržte veržia gerklę. „Tai jinai mane smaugia, – dūsavo. – Jinai neduoda gyventi.“

Įsivaizdavęs, kaip siela jo viduje viską ryja ir dar kikena patenkinta, pajuto nuožmią neapykantą.

– Bene kartis žadi? – paklausė vieną rytą žmona. – Tik jau ne namuose.

– Kodėl taip manai? – sumišo Pijus.

– Į veidrodį pasižiūrėk.

Ant kaklo kadarojo virvagalys. „Še tau, – pakraipė galvą Pijus. – Kaip užsirišau prieš dvi savaites, taip ir nešiojuos. Negražu.“

Nurėžė virvagalį, nusviedė į kertę ir atsigulė. Nutarė, jog šiąnakt mirs.

Bet kai ryte nubudo, pastebėjo, kad yra dar gyvas. „Ne, šitaip nieko nebus. Reikia vogti, – nusprendė. – Jei senolis teisus, – o Pijui atrodė, kad jis visada teisus, – siela turėtų lėkti laukan net pašvilpdama.“

Pajutęs neregėtą jėgų antplūdį, nulėkė į stotį, įšoko į pirmą pasitaikiusį traukinį, o po pusvalandžio jau sėdėjo mašinisto vietoj.

„Kiek daug reiškia pasitikėjimas savimi, – kraipė galvą. – Ir kraujo ne marios...“

Netrukus prisistatė keleivių delegacijos. Vieni geidė sukti į rytus, kiti į vakarus, o kažin kokių nusmurgėlių kompanija reikalavo

nedelsiant sustabdyti traukinį ir parodyti įgaliojimus. Pijus tik nusikvatojo.

– Važiuosim, kol sustosim, – atrėžė.

Po pietų abipus geležinkelio išdygo pirmieji piketai. Kairėj kėlė plakatus: „Pritariam!“, „Teisingai!“ Dešinėj plūdosi ir apmėtė agurkais. Pijus nekreipė dėmesio ir tik džiaugėsi, kad nesunku vairuoti.

Vakarėjant pasirodė pirmieji badautojų vagonėliai. „Kur važiuojam?“ – klausė užrašas ant sienos.

– Ne jūsų reikalas! – paaiškino Pijus, o vėjas pagavo balsą, apsuko badautojui aplink kaklą ir sykiu su dūmais pakabino ant pušies.

O pro šalį lėkė ir lėkė... Laukas... Rugiai išplaukę... Plaukiantys drugiai... O Lietuva!

– Ėhė hėi! – šaukė Pijus iškišęs galvą. – Važiuojam!

– ...am... am... – atsišaukdavo pagelžkele sliūkinantys lietuviai, o jų vaikai mojavo rankutėm ir bėgo iš paskos.

Pijus net susigraudino pagalvojęs: o kažin kas ten, už horizonto?

Nenuženk nuo akmens (3)

O man galvoj yr didis Romos miestas...
Painiais jo gatvių, aikščių labirintais,
Pro viešbučius, barus, gelmėj nakties ten
Kažkur keliauja liūdnos mano mintys.

Per kiaurą naktį ir po skliautu kiauru,
Per miesto vidurį, vidur nakties juodos
Į vakarus, *per aspera*, *ad* šiaurę –
Bet neišeina niekad iš galvos.

Galvos kertėj staliukas... Vynas... Vėjas...
Prie stalo – nepažįstamas žmogus.
Ir šoka ten mis Foto su gerbėjais,
Ir klišas triušis varstosi batus.

O mintys tokios sunkios, tokios rūsčios
Aplink mane – ratu, ratu, ratu...
Išvaro žmogų tą, papjauna triušį
Ir išmeta batus.

Pirmutinis streikas

Atsimenu, buvo 1994-ieji. Gulėjau lovoje ir skaičiau Biliūno novelę „Pirmutinis streikas“.

Bet štai atsidaro mano kambario durys ir užduseęs, sukaitęs įbėga Rokas, mano draugas.

– Ar žinai ką? – šaukia jis. – Darbininkai streikuoja!

Aš atsikeliu, nusiprausiu, pavalgau, išsivalau dantis ir sakau:

– Tegu streikuoja.

Rokas išbėga, o aš vėl atsigulu.

Narys žiūri pro langą

Heroica

Vos ryto prašvinta pirmi žiburiai,
Per miestą žygiuoja nuskarę būriai –
Bedarbių kariuomenė traukia.

Ak, paukščiai laisvūnai, aš lėkčiau tenai,
Kur sąvartynų aukštieji kalnai
Jau rūksta – ateinančių laukia.

O kai Vakarinė padangėj nušvis,
Pavargus kariuomenė miestan sugrįš –
Dundės ir vamzdynai, ir gatvės.

Bebaimiai, kas traukia neturto keliu:
Juo pradeda eiti mažu vaikeliu
Ir eis taip kasdien lig senatvės...

Bastilijos aidas

Aušo liguistas vasaros rytas. Vėjas pūtė nuo kopūstų, tačiau visi drugeliai jau buvo išskridę į vakarus. Jis vienas stovėjo prie darbo biržos ir su ilgesiu prisiminė tas dienas, kai stovėdavo trise prie gastronomo. „O juk šiandien Bastilijos paėmimo metinės“, – atsiduso.

Prasivėrė biržos durys ir padvelkė siera. Jo kojos ėmė virpėti. Apsisuko ir nudūlino Pilies gatve. Žemyn. Paskui į kairę. O eidamas vis trumpėjo, trumpėjo... Apie tokį neparašysi ilgos novelės.

Tačiau tą patį vakarą jį dar matė pas panelę Rok. Sėdėję trise: jis, ji ir kažin koks Ivanovas. Gėrę arbatą, plepėję visokius niekus. Paskui Ivanovas staiga pašokęs, išbėgęs į kitą kambarį ir nusišovęs.

„Keista, – šnekėjo žmonės. – Kodėl Ivanovas?“

Ir iki šios dienos niekas nežino.

Nereikalingi

1

– ...išėjo ir negrįžo... Ką nors žinančius prašom pranešti...

Taip kalbėjo Televizorius.

Petras susigūžė ir paklausė:

– Ar tu ką nors žinai?

– Nieko aš nežinau.

– Kur išėjo? Kodėl negrįžo?

Ona Marija tylėjo, už langų kaukė vėjas, ir Petrui suspaudė širdį. „O jeigu ir aš išeisiu? Išeisiu ir negrįšiu?..“

– Ką tai reiškia? – paklausė uošvio Zebediejaus, tarybų valdžios metais garsėjusio didele išmintimi, o po Nepriklausomybės atstatymo vis dar tebesigaluojančio ant lovos.

– Paėmė, – atsakė senolis ir drebančia rankele keturis sykius peržegnojo Televizorių. – Viską dabartės ima.

Petras krūptelėjo, Televizorius nutilo, tik buvo girdėti, kaip kažin kur eina Laikrodis su gegute.

„Visi išeina... – pabalo Petras. – Reikia kažką daryti“, – ir pagriebęs vinį prikalė gegutės sparnus prie Televizoriaus.

Tada uošvis peržegnojo ir žentą.

O Petras tą patį vakarą pasirišo virvę ir kitą rytą jau buvo beveik pasikoręs.

– Bijau, kad nepaimtų, – aiškino.

– Kas tave ims! – riktelėjo žmona. – Į veidrodį pasižiūrėk.

– Aš ne apie tai, – paraudonavo Petras.

– Turėk proto, – barėsi moteriškė. – Kur tave dėtų paėmę?

– Aš nieko nežinau, – dūsavo Petras. – Žinau tik, kad ima viską.

– Bet jeigu pasikarsi, – pravirko žmona, – tikriausiai išmes iš darbo?

Po tokių žodžių Petras pametė virvę ir išėjo.

Ir tuoj pat pasijuto labai nesaugus. „Niekas nežiūri, o kada ims, tuo labiau nežiūrės. Esu tik biudžetinis vienetas... O argi yra įstatymas, kuris gintų valstybės turtą?“

Ir vis dėlto jis ėjo. „Vadinas, ims tiesiai iš biudžeto. Taip dar patogiau. Ir triukšmo mažiau.“

Nors, žinoma, jis nė nesirengė triukšmauti. Buvo jau susitaikęs su mintimi, kad paims.

Belaukiant ir pietų metas atėjo. „Ims po valgio, – pamanė. – Sotus brangesnis.“

Valgė riebiai ir daug, neabejodamas, kad valgo paskutinį kartą, o kol suvirškino, ir darbo diena baigėsi. Atsisveikindamas su kolegomis, kiekvienam spaudė ranką ir reikšmingai žiūrėjo į akis, bet nieko nepasakė. Troško, kad greičiau paimtų ir viskas baigtųsi.

Tačiau gatvėje buvo tylu ir, nužingsniavęs kvartalą, pajuto kylantį nerimą. „Nejau moteriškė būtų teisi ir aš, vadinasi, toksai niekam tikęs, kad ims paskutinį? O gal visai nebeims?

Gal aš ne vienetas, o nulis?“

Susinervinęs ėmė eiti dar greičiau. Bet kuo greičiau jis ėjo, tuo labiau galvoje šviesėjo: „Neims. Nei už ką, nei dėl ko...“

Nieko nėra.

Ir taip jam pasidarė skaudu dėl tuščiai praleistų metų, kad suko ir suko ratus aplink miestą, o vidurnaktį sustojo ant tilto ir, žiūrėdamas į abejingą mėnulį, verkdamas šaukė:

– Ū-ū-ū... A-ū-ū-ū...

Pasuko namų link paryčiais, visas išpiltas mėnesienos ir nieko iš ateities nebesitikėdamas, tik pasenti ir mirti Lietuvoj.

2

Petrui vis negrįžtant, Oną Mariją pagavo nerimas. „Gal tikrai paėmė? Be reikalo užsipuoliau.“ Dabar kaip niekad aiškiai jinai suprato, jog mylėti ir gerbti galėtų tiktai tokį vyrą, kuris negrįžta.

– Viską ima, viską, – niurnėjo sau po nosim Zebediejus.

Ona Marija prisiminė, kaip prieš gerą dešimtmetį ją buvo paėmęs Povilas. Ėjo tuomet paskutinės tarybų valdžios dienos, skaisčiai žydėjo obelys ir kriaušės, ir jiedu ritosi kūliais nuo šiaudų. Tada jinai nieko blogo nepagalvojo, deja, po kelių mėnesių prasidėjo Atgimimas ir Povilas nuėjo su pirmaisiais sąjūdininkais. Nuo to laiko daugiau niekas jos nebeėmė.

„Še tau ir laisvė, še tau ir lietuviška valdžia“, – pamanė su kartėliu ir, atsisėdusi priešais veidrodį, ilgai šukavosi plaukus. Prieblandoje veidas atrodė dar gana svajingas, ir jinai ryžosi. Susuko numerį ir drebančiom lūpom pratarė:

– Petrą paėmė.

– Tokie laikai, – atsakė Povilas, ir iš balso tembro buvo nesunku atspėti, kad kalba jau nebe šios žemės žmogus. Po dviejų trijų valandų šitas vyras sėdės pirmuosiuose valdžios ešelonuose, visu smarkumu dundančiuose niekam nežinoma kryptimi.

Moterį nukrėtė šiurpas.

– O manęs niekas neima, – sukuždėjo.

– Kad nėr kada, – rūstokai paaiškino Povilas. – Imam dabar tik žemę ir gyvulius.

Ona Marija pravirko, ir ragelis iškrito jai iš rankų. Pro ašaras matė veidrodyje atsiveriančias duris ir įeinantį Petrą. Jo veidas buvo šviesus kaip žaibas, o plaukai balti tartum sniegas. Moters širdis suvirpėjo, ir pirmąsyk šmėstelėjo nujautimas, jog prieš laisvę ir senatvę dviese vis dėlto būtų gerokai lengviau kovoti...

3

Zebediejus snūduriuodamas matė, kaip duktė blaškosi tarp durų ir veidrodžio, ir pamanė, kad Petras tikriausiai bus paimtas. Širdis atlėgo, ir jis tvirtai apsisprendė šiąnakt mirti: jau seniai būtų numiręs, bet kol čia trainiojosi žentas, tyčia delsė, kad jį paerzintų. Žento jis negerbė, kadangi tas nieko neuždirbo. Senolis taip pat nebuvo sukrovęs

turtų, bet juk ir laikai kitokie buvo! Anuomet jis smarkiai gėrė ir buvo laikomas garbingu vyru. Istorikai tą reiškinį nūnai vadina tyliąja rezistencija, tačiau jie tada negalvojo nei apie garbę, nei apie sveikatą. Gėrė nė kiek netausodami savęs, gėrė tam nepritaikytose ankštose patalpose ir atvirose tarpuvartėse, drengiant lietui... Bet nesiskundė. Kažkas juk turėjo įveikti monstrą! Kaip jie tikėjo!.. Net juodžiausią valandą, parkritus kur po stalu ar prie durų, lojant šunims ir klykiant vaikams, kai norėdavosi viską mesti, kolaboruoti ir sykiu su namiškiais kurti socializmą, palaikydavo vien tikėjimas, jog supras ir įvertins būsimosios kartos. Todėl pakildavo ir išeidavo žiemos rytą vienmarškiniai, nešini paskutiniais baldais, lydimi artimųjų prakeiksmų ir milicijos švilpukų. Grįždavo nuogi ir apdaužyti, grįždavo nelyginant paukščiai į apleistus lizdus, į namus, kur jau niekas nebelaukdavo. Ir ne vienam, o, ne vienam pusiaukelėj stabtelėjo širdis...

Bet ar jaunimas suprato? Ar įvertino? Ar nuėjo toliau?

Žentas negėrė, nerūkė, skaitė ir rašė. Jis rašė teisingas knygas ir dėl to niekas jų nenorėjo skaityti.

– Kodėl taip rašai? – ne sykį barė Zebediejus. – Juk matai, kad gyvenime nėr teisybės.

– Kitaip negaliu, – atsakydavo žentas.

Ir tai buvo tiesa. Zebediejus matė, kaip žentas kankinasi, kaip bando rašyti ir užsirišęs akis, ir užsirakinęs rūsy, bet niekas negelbėjo. Vis tiek išeidavo jam tik teisingai arba dar blogiau.

– Nebus iš tavęs žmogaus, – dūsaudavo Zebediejus. – Niekas tokių nemėgsta ir net į valdžią nerenka...

Bet paskui numojo ranka. „O! Jeigu aš galėčiau pakilti! – pasvajodavo. – Šiais laikais! Su tokia praeitim!“ Deja, kaip tyčia tą rytą, kai pirmą sykį nuaidėjo šaukinys „Pabudome ir kelkimės!“, jį ištiko paralyžius.

Ligoninėje senolis buvo įkūręs Invalidų partiją. „Sieksime, kad visi Lietuvos žmonės gyventų ilgai ir laimingai. Tuom mes ir išsiskiriame iš kitų“, – mėgdavo pasigirti slaugėms. Deja, Daktarų partija, matyt, kažką suuodė, nes prieš pat rinkimus keletas invalidų lyderių

numirė, kitus išgabeno į prieglaudą, todėl Seiman pakliuvo visiškai atsitiktiniai žmonės iš kitų skyrių, daugiausia su galvos traumomis. „Nenoriu nieko konkrečiai kaltinti, bet esu įsitikinęs, jog kai kuriose įstaigose tebeviešpatauja senojo raugo kadrai“, – pareiškė Zebediejus, pasitraukdamas iš ligoninės ir politikos.

– Ar kisieliaus gersi? – šūktelėjo duktė.

– Nebėr kada, – atsakė senolis. – Žiūrėk, kas dabar bus.

Jis užmerkė akis ir pakratė kojas, tačiau mirtis neėmė. „Taigi taip ir maniau, kad doras žmogus šiandien niekam nereikalingas“, – sumetė rausdamas iš gėdos, o daugiau nežinojo ką ir bemanyti, užtat vėl atsimerkė. Tuo metu pro duris įėjo žentas. Atrodė taip, tarsi kakton jam būtų trenkęs žaibas ir jis būtų riedėjęs tris kilometrus laiptais žemyn. Žiūrėdamas į tokį žmogų, Zebediejus tik atsiduso, susikaupė ir tą naktį daugiau nebemirė.

Rezistentas atsigręžia į barmeną

Nebark manęs, bičiuli mielas, –
Yra stiklinė mano sieloj.
Ir aš piluosi už Tėvynę –
Bet gal be dugno ta stiklinė...

Nes kiek piluosi, tiek man maža,
Ir algą supilu, ir grąžą,
Ir grožio vis mažiau belieka, –
Jau panašus aš tau į slieką.

Jau panašus aš tau į nieką,
Kas buvo viskas – to nelieka...
Ir štai pavargęs, nusiminęs
Aš puolu veidu į Tėvynę...
Bet nesudūžta ta stiklinė...

Jis nebuvo siuvėjas

.....lyja.

Jis įeina į bufetą, nusivelka šlapią maišą, instrumentą pastato į kertę ir užsisako:

– !

– Ar tamsta žinai, kokiais laikais gyvename? – teiraujasi Bufetininkė.

– Nežinau, – parausta jis. – O kas atsitiko?

– Mes kuriame nepriklausomą Lietuvos valstybę, – paaiškina moteriškė, mikliai nusukdama 18 g. – Važiuojam Europon!

– Malonu girdėti. Bet aš jums netrukdysiu. Tik išlenkiu ir išeinu.

– Dabar ne laikas lenkti, – sako Bufetininkė. – Gėda.

– Kurgi ne, – sriūbteli jis. – Bet valdžios keičiasi, o žmogus negali taip greit. Nespėji.

– Ir nelauksim, – perspėja Bufetininkė. – Traukinys jau pajudėjo. Jūsų vietos vagone restorane. Bet anas atkabintas.

– Tai ką daryti?

– Dirbti reikia. Dirbti!

– Aš padirbu, o paskui išlenkiu, – teisinasi jis. – Visada taip darydavau.

– Šiandien reikia dirbti daugiau.

Jis skėsteli rankomis ir ant sienos nutūpęs liūdnas šešėlis sumosuoja sparnais tartum didelis peršautas paukštis.

– Nėra galimybių, – dūsauja. – Trūksta medžiagos.

– Tamsta siuvėjas? – teiraujasi moteriškė.

– Ne, ponia, – atsako jis. – Aš – duobkasys.

Ir, užsimetęs ant pečių instrumentą, išeina į Lietuvą.

Lyja.....

Žmogus ant tilto

Žmogus, stovintis ant tilto ir žiūrintis į vandenį, regi dangų, taigi žemiškieji dalykai jo, gali sakyti, nebedomina.

Žmogus žiūrėjo į vandenį, mąstydamas apie tai, jog į tą pačią upę nuo to paties tilto du sykius nenušoksi. Beje, tą žinojo dar senovės graikai.

Žmogaus vardas buvo Petras. Šokti nuo tilto jam patarė seniūnas. Valdžia Petras pasitikėjo.

Bet nūnai Petrą gundė šėtonas: jam norėjos svarstyti, ginčytis, priešgyniauti... „Vadinas, nuo tilto... Puiku. Bet kas gi nuo to pasikeis? Tarp kitko, lapkritis... su lapine kepure, veltiniais ir pirštinėm būtų visai kas kita...“

„Bet kas gi tu toks, – subarė save, – kad drįsti bylinėtis su valdžia? Argi tavo galioje suvokti jos sprendimus? Ir vis dėlto... Juk tai mano pirmasis šuolis. Kad turėčiau su kuom pasitarti...“

Vakaras... Daugiaaukščių languose žiebiasi šiltos namų židinio žvaigždės. Jei pabelstum į pirmas papuolusias duris... „Kaip malonu, kad užėjot...“ – „Ir man malonu, kad užėjau...“ – „Bet kas gi jūs toks? Ko jums reikia?“ – „Nieko. Ėjau pro šalį... Sakau, užsuksiu...“ – „Kaip malonu. Dabar taip retai pasitaiko... Prašom prie stalo.“ – „Užteks ir vienos lėkštės.“ – „Ką jūs! Prašom dar.“ – „Paskutinę. Sudievu.“ – „Užsukit dažniau. O gal norėtumėt pas mus ir pernakvoti?“ – „Dėkui, bet man metas šokti.“ – „Ak, jūs šokate?“ – „Taip. Nuo tilto.“ – „Gal parodys per televiziją?“ – „Vargu. Nūnai daug šokančių...“ – „Labai įdomu. Labai...“

„Kokie malonūs, kokie mandagūs žmonės!..“ – jis dar ilgai žvelgė ton pusėn, paskui atsiduso, persisvėrė per turėklus. Vanduo atrodė šaltas, netgi rūstus. Bet išvydo upės pakrašty plūkaujančią antelę ir bematant tapo jaukiau. „Kad aš duonelės turėčiau... Gal ir paukšteliui sunku... Ne, jų kiti įstatymai. O pagaliau kas žino...“

...Tai buvo trumpas, atviras ir dalykiškas pokalbis. Matyt, dėl to, kad savo klausimu „ką daryti?“ jis užklupo seniūną ne kabinete, o gatvėje, keliantį koją į limuziną. Išgirdęs atsakymą, padėkojo, siekė pabučiuoti ranką, bet anas įsikibo į vairą.

– Kam tu ir gyveni? – tik pasidomėjo.

Jis nulenkė galvą.

– Dovanok, tamsta...

– Ar turi tikslą?

Jis raudonavo, neišmanydamas, ką atsakyti. Paskui paprašė:

– Tamsta parodyk.

Seniūnas parodė špygą. Petras linktelėjo. Senokai niekas nieko daugiau nebeparodydavo. Bet galų gale juk jis viską buvo matęs. Išskyrus, aišku, Paryžių, tūkstantį litų ir krintantį lėktuvą...

Beje, įdomu, apie ką mąsto lakūnas, krisdamas iš paukščių ir angelų karalystės? Kelias tolimas – daug ką gali sumąstyti. Tarkim, įsipareigoti, jog nuo rytdienos – nė lašo...

Krisdamas nuo tilto, vargu bau ką protingo sumąstysi. Paprasčiausiai neužteks laiko.

Dar jis baiminosi, kad šuolio metu nesusinervintų ir kad nepralėktų pro akis visas gyvenimas. Šito jis neištvertų. Paplūsdavo ašarom, vos vieną kitą epizodą... Nemėgo prisiminimų. Buvo bemaž tikras, jog praeities nesugrąžinsi. Tiesa, pasitaiko tipų, kurie susigrąžina net pinigus iš subankrutavusio banko. Tačiau jam stigo raumenų, chamizmo ir partinio stažo. Kitaip sakant, charakterio bruožų, kurių stokodamas nūnai gali tik sėdėti prie šventoriaus arba seniūnijos ir ištiesęs ranką klausinėti: ką daryti? ką daryti?..

To klausimo jis nesigėdijo. Daugelis įžymių praeities vyrų – mąstytojų, rašytojų, revoliucionierių – yra klausę to paties. Tačiau anuomet dar niekas nežinojo tokio paprasto ir aiškaus atsakymo, kokį davė jam tas žvalus, energingas vyras. Nūnai žmonės, ypač jaunesni, viską žino, užtat į klausinėjantį žiūri šiek tiek iš aukšto, sakytum į krūvelę griuvėsių, kurių privatizuoti jau nebeįmanoma...

Antelė tuo tarpu kryptelėjo, kyštelėjo galvutę vandenin, o jam pa-

rodė tik plunksnuotą užpakalį. Blogas ženklas! Kad šitaip elgiasi valdininkai, buvo pripratęs. Bet kad ir paukščiai... „Matyt, esu tikrai nieko vertas... Tačiau koks įžūlumas! O norėjau andai duonele pavaišinti...“ Apsidairė, ieškodamas akmens.

Tiltu artinosi vyriškis. Sulysęs, nudriskęs – panašus į jį patį. Tokie Petrui nepatiko.

Kaip jis ir tikėjosi, vyriškis persisvėrė per turėklus ir įsispoksojo į vandenį.

– Ar apie tokią svajojom? – tulžingai paklausė.

Petras susinervino, net rankos sudrebėjo. Bet pasakė tik tiek:

– Tamstai iš nosies varva.

Žmogelis sumirksėjo mažomis akutėmis. Petras nusigręžė su panieka. Daugelis nūnai šitaip klausinėja. Ir jis pats ne sykį yra klausęs. Bet dabar tai – įveiktas ir pamirštas etapas. Nei apie tokią, nei apie kitokią jis nebesvajoja. Paskutinį sykį ateities vizija ištiko per Velykas, kai buvo septynias dienas nevalgęs. Regėjo save gulintį karste, kertantį pyragą ir spjaudantį razinas į abidvi puses... Maloniai spragsėjo žvakės, kvepėjo eglišakės. Šilta ir jauku buvo...

– Liko tik vienas kelias, – spjovęs į vandenį, pareiškė vyras.

„Tai ir keliauk!“ – norėjo sušukti Petras, bet tik suburbuliavo sau po nosim. Neverta prasidėti. Gal vegetaras? Šitų bijojo ir nekentė. Ir tuo labiau, kuo ilgiau neturėdavo burnoje kąsnelio mėsos.

– Ar žinai, kas aš toks?

Petras gūžtelėjo pečiais.

– Žmogus, – niūriai tarė vyriškis.

Petras krūptelėjo: iš tokių, kurie pernelyg gerai apie save galvoja, – gero nelauk.

– Papjausiu, – tarė žmogus, išsitraukdamas ilgoką duonriekį.

„Seniūnas užsiundė, – toptelėjo Petrui. – Nepatikėjo, kad nušoksiu. Ką gi, jis bemaž teisus. Anava, kiek laiko stypsau...“

– Bet man tai nepatinka! – sušuko. – Šit aš rengiuos šokt nuo tilto, o paskutinę akimirką ateina kažkoks šunsnukis ir mane papjauna! Tikra teisybė, kad gyvenam civilizacijos priešaušry...

Žmogus sumišo, paslėpė peilį už nugaros.

– Šito aš nežinojau, – teisinosi. – Tokiu atveju palauksiu kito.

„Saviveiklininkas, – atsiduso Petras. – Niekas jo neužsiundė. Šitiek dėmesio iš seniūnijos nesulauksi, – jautėsi dabar įžeistas ir paniekintas. – Šok nuo tilto! Aišku, šitaip lengviausia spręsti klausimus. O tu bent paaiškintum – kaip šokti! Aukštyn kojom ar atvirkščiai? O gal yra ir kitų variantų? Tai parodyk! Kiekvienas turi savimi rūpintis pats... Gal ir teisybė, tik vis dėlto... Ar nušokęs pasieksiu dugną? Ar atsispirsiu nuo jo? Ar imsiu kilti aukštyn? Iš kur tokius dalykus gali žinoti tas, kuris šoka pirmąjį sykį? Manau, tai turėtų būti ištirta, išanalizuota ir apibendrinta. Bet kur tau! Įdomu, ką veikia tie?.. Kabinetuose tiršta jų, knibždėte knibžda...“

– Kas yr? Ko lauki? – pasiteiravo žmogus. – O gal šokam kartu?

Petras dėbtelėjo iš padilbų. Aišku, dviese būtų smagiau. Bet tik jau ne su pirmu papuolusiu...

– Galimas daiktas, šiąnakt aš dar apskritai nešoksiu, – atrėžė susierzinęs.

– Ko gi nešoksi?

– Šlapia... Rytoj turėtų nusigiedryti.

– Kurgi ne... – Žmogus sukūkčiojo. – Žinau, ką tamsta galvoji: per prasta kompanija...

– Nedrįskite šitaip! – sušuko Petras. – Aš ne toks.

– Nervai, – atsiprašinėjo žmogus.

– O jeigu dar pašalpos sulaukčiau! – svajojo Petras. – Nusipirkčiau vatines kelnes. Tada jau visai kitoks šuolis...

– Gerai tamstai, kad dar turi ko laukti. O aš... – žmogus brūkštelėjo rankove akis. – Aš nebeturiu ką prarasti...

„Matyt, vargšui tikrai ne pyragai, – atsiduso Petras. – Bet argi dėl to būtina kitą pjauti? O pagaliau ką aš žinau, niekada nebandžiau, žalingų įpročių neturėjau...“

– Pjauni, ir palengvėja, – tarsi nugirdęs jo mintį, paaiškino žmogus. – Tas žinojimas, kad ir kitam nieko gero... Sako, tai padeda... Aš ilgai dvejojau ir tik šiandien ryžausi... Tamsta būtumei pirmasis... Bet va...

Petras tylėdamas žiūrėjo į vandenį. Nenorėjo klausti, kas ano širdy, nes žinojo, kad vis tiek niekuom nepagelbės. O jis troško, nuo jaunumės troško daryti vien gera, tiktai ką tuščiom rankom... Nors... Galbūt čia kaip tik tas atvejis...

Susigraudinęs žengė artyn, praskėtė švarkelio skvernus.

– Durk, žmogau.

– Ne jau! – atšovė tas. – Matau, kas tamsta per paukštis.

– O aš, – įsižeidęs pasakė Petras, – matau, kad idealizmo pats neturi nė už centą.

Žmogus tik ranka numojo.

– Peilis – ne liežuvis. Nėr ko švaistytis. Pjauni – tai bent žiūrėk, kad geras būtų...

Petras nudelbė akis. Jam buvo gėda. Žinojo, kad tas vyriškis teisus. Juk kiek sykių naktimis išslinkdavo į gatves, nemigos kamuojamas slampinėdavo iki aušros... Ir kiek ryte rasdavo negyvų! O ar kas palietė jį bent pirštu? Kur ten! Ir vėl jam norėjosi klausti... Ne, ne klausti, o rėkti, galvą užvertus į mėnulį: „Ką daryti? Ką daryti?“ Bet mėnulio nebuvo. Mėnuliui nėr kada dairytis į stovinčius. Nūnai mėnulis šviečia tiems, kurie eina, važiuoja, skrenda...

Nuo tilto nuslydo akmenukas, pliumptelėjo į vandenį. „Štai... Garsas, kurį aš paliksiu žmonėms po savęs, – dingtelėjo. – Tas garsas yra toks...“

– Vadinasi – ne? – tyliai paklausė.

– Kai visiems palengvės, man tik blogiau bus, – taip pat tyliai atsakė žmogus.

– Prašom atleisti...

– Ir tamsta... Ir tamsta atleisk...

Papūtė vėjas. Susiūbavo ant tilto du žmonės. O po tiltu... O po tiltu vanduo liūliavo...

Pliumpt.

Ir nuėjo garsas per Lietuvą. Kėlės iš milžinkapių senoliai, klausėsi, dūmojo – nieko nesupratę, vėlek užsnūdo...

Lanksčioji politika

Kai vėliava raudona, tai žmogui draudžiama skęst.
O kai trispalvė – niekam tu nerūpi.

Rožės žydi raudonai

Senoji Daukantienė verpė užu krosnies pakulas, o du jos sūnūs sėdėjo prie stalo ir darbavosi šaukštais. Jaunylis, Ferdinandas, tik šįryt parlėkė iš sostinės su blizgančia mašinėle. „Moka vaikis gyventi, – šypsojosi senikė. – Rudenį išėjo pėsčias Vilniaus miestan studijuoti, o jau per adventą – šmakšt ir su ratais... Ot ką reiškia mokslas!“

Bet kai dirsteldavo į vyresnįjį, į Simoną, akys paplūsdavo ašarom. Tas dičkis penkti metai mokytojauja ir jau į žmogų nebepanašus. „Nepridurčiau iš pensijos – nežinia, ką valgytų, kuom rėdytųsi. O juk irgi mokytas... Ne veltui amžinatilsį Antanas sakydavo: mokslas mokslui nelygu...“

– Daug valgai, bruoli, – staiga tarė jaunylis.

Motinai net pakulos iškrito.

– Kų če dabar, Ferdi! – pašoko. – Kų šneki! Valgyk, Simai, kiek nori valgyk.

– Kad valgytum kiek nori, uždirbti reik, – pasakė Ferdinandas.

Simonas grikštelėjo dantimis, pakabino šaukštą.

– Aš pusantro uždirbu. Per mėnesį.

– O aš, – vyptelėjo Ferdinandas, – prageriu. Per dieną.

– Ferdi! – klyktelėjo motina.

Simonas atsistojo, pastūmė lėkštę.

– Vagies šmotas!

– O tu kas toks? – paklausė jaunylis. – Pedagogas. Inteligentas! Bibliotekininkas!!

– Nesikeik, Ferdžiuk, – verkė motina. – Ar taip aš mokinau...

– Kad taip yr!

– Kaip yr, taip, – ramino senoji. – Nevalia juoktis iš žmogaus negalios...

Ferdinandas tik šaukštu numojo.

– Pasileidimas!..

Broliai stovėjo vienas priešais kitą. Iš lėkščių tarsi dūmai virto garai.

– Aš dirbu darbą, kuris reikalingas žmonėms, – tarė Simonas. – Kada nors tai įvertins.

Ferdinandas ištraukė iš bliūdo samtį, nulaižė tirščius ir taip kaukštelėjo broliui per kaktą, kad tas net sužagsėjo.

– Ką tai reiškia?

– Šitaip tave įvertins.

– Vaikai! – šaukė motina. – Sūnaliai!..

Simonas klestelėjo ant suolo, sukūkčiojo.

– Atsikabink, Ferdi, – prašė motina. – Man visi vaikai lygūs. Be rankų, be kojų būtų – a varyčiau iš namų?..

– Be kojų ir aš nevaryčiau, – atkirto Ferdinandas. – O dabar... Nėr ko motinai ant sprando joti.

– Simonas neblogas vaikas, – teisino senoji. – Su galva negerai. Bet apsiliuobti padeda...

– Liuobsiu aš jam, – kratė samtį jaunylis.

Bet kaip tyčia atsilapojo durys ir įėjo tretysis brolis Jonas, deputatas.

– Ko murksot, – juokėsi, – kaip suvažinėti?

Nudžiugusi motina tūpčiojo apie deputatą, braukė ašaras.

– Pešasi gaidukai... Paimsiu šluotą...

– Tokie dabar laikai, – ramino deputatas. – Brolis prieš brolį eina. Visoj Lietuvoj šitaip.

– Dėkui Dievui, bent tu protingas, – jau šypsojo motina. – Pasakai kaip klebonas.

– Aš, mamyte, – tarė deputatas, – ką tik Vaičaitį pervažiavau. Mokytoją...

– Jėzau! – suklykė motina. – Jonai!

– Nu nepervažiavau, – juokėsi deputatas. – Bet kaip dėjau gazą per karvašūdį – nuo kaliošų lig ausų apdrėbiau. Net kapeliušas nulėkė.

– A gražu taip, vaikeli? – klausė motina.

– Ko gi negražu? – klausė ir deputatas. – Juk tai jis sakydavo, kad nebus iš manęs žmogaus. O matai, kaip viskas pasisuko! Katras dabar ne žmogus?

– Tai kokia nūnai politika? – teiravosi motina. – Ar mokytojai nebereikalingi? Kaipgi bus? Viena pati aš Simono neišmaitinsiu per žiemą. Nebent, – baikščiai dirstelėjo į Ferdinandą, – jei broliškai... Jei prikibtumėta...

– Tai kad jau ir nušneki, mamyt, – barėsi Jonas. – Vyras kaip jautis, pečiai kvadratiniai. Tokie šiandien patys prasimaitina...

– Kad nuo amžių taip yr, vaikeli, – dūsavo motina. – Vienas sūnus kunigas, kitas žemės artojas, o tretysis šunis lodydamas eina. Bet sėskis, Joniuk, prie stalo. Bulbynės semk.

Sūnus tik ranka numojo.

– Su bulbyne kvit, mamele.

Motinai net samtis iškrito.

– A susirgai?

– Sveikas, – juokėsi deputatas. – Aš tau, mamyte, aštuonkojį atvežiau.

– Kas tas yr? – pūtė akis senoji.

Deputatas atrišo maišą, ištraukęs apystambį daiktą, sviedė ant stalo. Motina šoko atatupsta. Simonas dėbčiojo iš padilbų. Tik Ferdinandas drąsiai priėjo prie stalo, šniūkštelėjo.

– Žinom, – pasakė. – Vartojam.

– Motin! Simonai! – šūkavo Jonas. – Nebijokit.

Simonas pakilo. Buvo toks keistas, kad motina suklikus šoko suturėti, bet sūnus, ją atstūmęs, žengė prie stalo.

– Vo! – riktelėjo. – Dabar aš viską supratau.

– Ką jis suprato? – klausinėjo motina, įsikibus į deputato skverną. – Gal tu supranti?

Deputatas tik pečiais traukė. Jo veidas staiga pabalo, o rankos drebėjo.

– Ferdinandai! – šoko motina prie jaunylio.

Bet tas tik šiepė dantis. Motina, sukaupusi jėgas, prislinko prie stalo, vėpsojo į aštuonkojį.

– Ugi mat koksai... Viena... Keturios... Šešios... O kur, Joneli, dar dvi?

– Va jos, – baksnojo Simonas. – Va!

Motina dairės aplinkui. Simonas rodė į brolius.

– Kas tau yr, Simonai? – klausė. – Atrodai kaip nugaravęs...

– Aštuonkojis! – šaukė Simonas.

– Nu ir kas? – ramino motina. – Aš nebijau, tai ko tu... Būk vyras.

Simonas atkakliai rodė į brolius.

– Pasimaišė, – pravirko motina. – Daug skaito, mažai grynam ore būna...

Simonas staiga apvertė stalą ir išlėkė pro duris. Stvėręs šakes, pasislėpė už tvarto.

– Kas anam yr? – klausė motina. – Reikia tas šakes atimti.

– Ubago sindromas, – murmėjo deputatas.

– Ubagodromas, – išblyškusi traukėsi motina. – Užkeikta vieta...

...O Simonas švaistėsi šakėmis po mėšlyną, net kotas braškėjo.

– Še tau! – rėkavo. – Še!..

Gūrino keliu mokytojas Vaičaitis.

– Kurmius gaudai, Simonai?

– Je, – braukė prakaitą. – Kur mausi, ten kurmis.

– Agrarinė politika...

– Visus nudobsiu!

– Aš bijau... Tegu rausia...

Priėjo arčiau Simonas, paklausė tyliai:

– Eisi su manim, Pranciškau?

– Kur?

– Į mišką.

Krūptelėjo Vaičaitis, pabalo.

– Išniekino tamstą. Purvais apdrabstė...

Vaičaitis suko šalin akis, murmėjo:

– Kas kilnu, tas nesusipurvina...

Kilstelėjo skryblių, nutipeno smulkiai, neatsigręždamas.

Simonas lydėjo akimis. Vaičaitis buvo toks liesas, kad net menkam vėjeliui pučiant svirdinėjo, klupinėjo, skitiniavo... „Štai tikro šviesuolio laikysena, – dingtelėjo. – Bet Lietuvoj šitaip nelaimėsi...“

Nuėjo pas pensininką Valančių.

– Ar turi ko valgyt, Motiejau?

– Seniai nebevalgau...

Leidžiantis saulei, žmonės matė juos traukiant miško link. Vienas nešėsi šakes, kitas dalgį. Vėjas pūtė į veidus...

...Motina skaitė laikraštį, akys plūdo ašarom, liejosi raidės. „Rasta dvylika lavonų... Perrėžta gerklė... Krūtinėje keturios durtinės žaizdos... Aštriu įnagiu, galbūt vinimi...“

„O gal keturpirštėmis?“ – krūptelėjo.

Pakėlė akis į šventąjį paveikslą.

– Kankiniai... Soldatai... Sakuotnugariai...

...Vieną vakarą, jau prieš pat Kalėdas, kai senoji taisėsi gulti, su trenksmu atsilapojo durys. Įvirto dviese, nepasilabinę sukrito prie krosnies. Apšepę, skarmaluoti...

– Šviesą užpūsk, – paliepė jaunesnysis, ir tik iš balso motina pažino: Simonas! Suklikus tiesė rankas, bet sūnus pašoko, atstatė šakes.

– Lovas paklosiu, – bruzdėjo motina.

– Nėr kada, – atkirto Simonas. – Ąžuolas sužeistas. Spirito reik.

– Ąžuolas! – aikčiojo motina. – Ar ne klišis Valančius, aukogolikas?

– Ša! – aprėkė sūnus, stryktelėjo į kertę. – Kas ten?

– Tarakonai brazda...

– Tarakonai! – šaukė sūnus. – Visur tarakonai!

– O ko tu mokyklon nebeini?..

Simonas tik šakėmis numojo.

– Ne laikas, motin.

Ąžuolas pašaukė silpnu balsu:

– Uosi... Ge-e-e...

– Nešk kanistrą, – skubino Simonas. – Tokie dalykai dedasi Lietuvoj!..

Kol motina pylė ant žaizdų, Ąžuolas raukėsi, gargaliavo, bet nepaleido dalgiakočio. Simonas, užvertęs akis į lubas, vapėjo:

– Balsą girdėjau... Sako, kad po Kalėdų tai jau tikrai...

– Pažadai... – dūsavo Ąžuolas.

– O aš tikiu! – užsiplieskė Simonas. Pašokęs skardžiu balsu traukė: – Šėlstančios vėtros plasno-o... Spaudžia ir slegia mus smurtas nuožmū-ū-ū...

– Ką jūs, vaikai, dviese... – verkė motina. – Prapulsita...

Simonas liovėsi giedojęs.

– Mūsų daug, mamyt. Martynas... Kristijonas... Antanas... Dionyzas... Ir Justinas amžinatilsį sargyboj stovi...

Motina, jau pralinksmėjusi, glaudėsi prie peties.

– Su šakėm atsargiau, vaikeli. O ir netinka mokytam žmogui...

Simono veidas sužiaurėjo, tapo svetimas.

– Tu atsimink, motin! – riktelėjo. – Geruoju negausim mes nieko. Į trispalvį terorą...

Mostelėjo šakėmis.

– Aleliuja!

Vyrams išeinant, motina slapčiom palaimino sūnų, o tas jau iš lauko šūktelėjo:

– Švietimo refo-or-r... Pensijusta-at...

Vėjas pagavo balsą, nuskraidino į tamsą...

...Vos prašvitus atlėkė iš sostinės Jonas, patraukė šnervėm.

– Kuom čia smirdi, motin?

Senoji pravirko ir buvo beketinanti viską iškloti, bet kol sūnus uostinėdamas sklaidėsi po kertes, spėjo pastebėti prie diržo tintaluojantį šauninką ir tik susigūžė, paklausė baikščiai:

– Kam, vaikeli, tą brudą valkioji?

Sūnus užsisagstė, subaltakiavo.

– Mums pagal įstatymą priklauso.

– Nelaikyk prie pilvo, – pamokė senoji. – Makelę persišausi.

– Kur brolis?

– Bene aš ganau...

– Kažką suki, motin, – raukėsi deputatas. – O juk aš atvažiavau pranešti, kad nuo pirmadienio algos keliamos.

Motina net rankom suplojo.

– Ot čia tai naujyna!

– Taip ir paskelbk, – tarė deputatas, pritūpęs kertėj, išsitraukė blizgantį daikčiuką, papūtė: – Vienas... Vienas...

Motina trypinėjo aplinkui.

– Bet ar gali būti? Niekad nekeldavo... Jau, matyt, kokią klastą...

– Gali! – nukirto deputatas. – Pats pasirašiau. Du šimtus kartų... Du... Du... – burbuliavo į aparatą. – Vienas...

– Tai jau šis tas, – nušvito senoji, išbėgusi ant slenksčio, apsidairė į šalis.

– Sakalai, broleliai, – pašaukė. – Kur jūs?

Rūsčiai šlamėjo miškas. Klykavo kažin koks nematytas paukštis.

– Girios ąžuolėliai, – šaukė motina. – Žalieji mano...

Prasivėrė tamsi miško siena. Išėjo Simonas, žiūrėjo didelėm veršelio akim...

Ir staiga motinai prie ausies kad pykštels! Sukliko motina, atsigręžė. Už nugaros perkreiptu veidu stovėjo sūnus Jonas su ištiestu šauninku. Smirdalai virto iš vamzdžio. Blykstelėjo ugnis. Pykštelėjo dar kartą.

– Mama! – sušuko Simonas, skėstelėjo rankomis, išmetė šakes.

– Simai! – klyktelėjo motina, šoko ton pusėn, bet Jonas, pastvėręs už padurkų, taip timptelėjo, kad net sparnai plyšo.

– Stok! – rėkė. – Šausiu!

Simonas sverdėdamas žengė atgal. Žalios eglių skaros tarytum rankos apkabino, paglostė, pakavojo...

Motina, įsikirtusi nagais deputato krūtinėn, stūmė į kertę. Tas daužėsi kumščiais.

– Traukis, ragana! – kėlė šauninką. – Paspruks, gyvatė...

Motina tik sudejavo. Stvėrusi kaušą, pasėmė verdančio vandens, šliūkštelėjo sūnui į akis.

– Bepruoti! – šaukė. – Istrebiteli!..

Pametusi kaušą, laukan išlėkė. O deputatas, parpuolęs ant kelių, šliaužiojo po aslą.

– Tamsu Lietuvoj, – vapėjo. – O, kaip tamsu!..

...Kai Daukantų kieman subėgo žmonės, motina klūpėjo pamiškėj, rinko skreitan paraudusio sniego gniūžtukes.

– Rožės žydi, – šypsojosi. – Raudonai...

Ir traukės nuščiuvę žmonės: tokia baisi buvo ta šypsena.

O giria ošė, niūriai ir paslaptingai, kaip prieš penkis, prieš penkiasdešimt, prieš penkis tūkstančius metų...

Tautiška daina

Mes nepasikeitėme, ne, mes nepasenom –
Pasikeitė gimtinė.
Už geležinės uždangos gyvenom,
Dabar – už skudurinės.

Ak, skudurinis broli mano kraujo,
Lietuvi liesas,
Už skudurinių litų menką saują
Nupirksi tiesą.

Ant sąvartynų žydintys vaikai –
Gražiausios gėlės...
Tu vėliavą, kaip skudurą, laikai
Aukštai iškėlęs.

Duona

Užsimerkiu ir matau: duoną raikančios rankos... Šiltas juodos duonos kepalas garuoja ant baltos staltiesės. Aš atsilaužiu gabalėlį duonos ir dedu į burną.

Duona – tai mūsų valgis.

Apie duoną, meilę ir šautuvą

Duonos buvo tik pusė kepaliuko. Meilė išėjo pavasarį, sningant vyšnių žiedais... „Ar šį pavasarį? – jis susigraudino, akys paplūdo ašarom. – Ak, ne! Tai atsitiko prieš penkias dešimtis...“

Senelis Mykolaitis Putinas pastaruoju metu dažnai supainiodavo dešimtmečius. Bet šautuvo jis neregėjo nė ten, priešaušrio vieškeliuose, pokario dūmuose... Regėjo tik save, kiūtinantį paskui arklio uodegą, įsikibusį į plūgo rankenas... O šautuvo nebuvo. Nereikėjo gal...

O dabar... Dabar – po tiltu. Ir žiema artinasi... Ir pats nuo savęs tolsti...

„Ak, nueisiu, pulsiu ant kelių... Gal ir dovanos už tuos penkiasdešimt...“

Nuėjo, suklupo, klausė:

– Ar prisimeni?

Bet tik pušelės ošė... Ir tik mėnulio veidu sidabrinės dangaus ašaros riedėjo...

– Ar priimsi?

Tada išgirdo:

– Turiu tiktai grabą. Nesutilpsim dviese.

Jis atsiduso. Anuomet, prieš penkiasdešimt, būtų užtekę ir mažiau vietos...

– Kaip gyvenai?

– Kolektyvizacija... Marksizmas... Alkoholizmas...

– O dabar?

– Gyvena žmonės... Bet šautuvo reik...

Pastovėjo, padūsavo.

– Vis tiek eisiu...

– Plikom rankelėm...

Jis išsitraukė duonos kepaliuką.

– A sudžiūvęs?

– Su...

– Tepadeda Viešpats...

Įsibruko kepaliuką užantin, žengė pro vartelius. Anapus tvoros stabtelėjo, atsigręžė.

– Akmenys paplentėm kauks... Sužaliuos...

– Sužaliuos... Eik jau! Sulauksi...

Mykolaitis Putinas karčiai šyptelėjo. Pats žinojo, kad nūnai kaukia žmonės, o ne akmenys... Kita vertus, ir netikėjo, kad jo lazdelė dar sužaliuotų... Ūžtelėjo vakaris, susiūbavo kryželių viršūnės... Nublokštas prie akmeninės sienos, jis ilgai svirduliuodamas gaudė kvapą. Sąnariai girgždėjo it gervių trikampiai, pailsę nuo nesibaigiančios kelionės į pažadėtąją žemę. Plaučiai švokštė it spalio vėjas surūdijusiuose beržynuose... Ir tik širdyje buvo giedra, kaip mojaus mėnesį laukiant mylimosios. Taip jau yra, kad ruduo į kitus organus ateina anksčiau nei į širdį...

Vadinas, tuo labiau reikia skubėti. Buvo įsitikinęs, jog paskutinius gyvenimo metus reikia praleisti taip, kad mirties valandą nebūtų kankinamai skaudu, laukiant malonių iš savivaldybės. Ne! Karstu ir įkapėmis kiekvienas privalo pasirūpinti pats.

Grįžo į miestą, atsistojo už kampo. Tamsu. Tokiu metu jau nedaugelis vaikšto...

Ir vis dėlto kažkas artinosi. Jis išsitraukė kepaliuką, suspaudė, net krumpliai brakštelėjo. Širdis daužėsi krūtinėje it prieš pirmąjį pasimatymą. „Kad bent geras žmogus pasitaikytų...“

Bijojo senų vyrų ir jaunų moterų. Senių kieti pakaušiai. O moterys... „Kažin kokios jos dabar?“ Buvo šį bei tą girdėjęs. Nukrėtė šiurpas...

Žingsniai buvo smulkūs, kvailoki. „Rimtas žmogus taip nevaikšto.“

Žingsniai priartėjo. „Metas! – jis neryžtingai pasviro į priekį. – Kažin ar reikia pasilabinti?..“

Tai buvo menkas, liesas žmogelis, iš pažiūros panašus į Biliūno katę. Vėjo perpučiamas tipeno nesidairydamas į šalis.

– Labadie... – balsas sugergždė it neteptos durys. „Reikėjo žalią kiaušinį praryti... Brangu...“

Atsivėdėjo, kaukštelėjo kepaliuku per pakaušį.

– A? – stabtelėjo žmogelis. – Kas atsitiko?

– Nebijok, tamsta, – ramino. – Aš su duona...

Kaukštelėjo dar sykį. Žmogelis susverdėjo, parpuolė į dulkes.

– Skauda...

– Ir man, – dūsavo Mykolaitis Putinas, skubiai naršydamas po kišenes. – Ir man skauda. Kodėl pinigų nesinešioji?

– Neturiu.

– Tada nėr ko valkiotis, – susinervinęs kaukštelėjo trečią sykį. – Aš juk gražiuoju...

– Dovanok, tamsta...

– Inteligentiškas vyras... Jaunas dar... O kišenės tuščios. Kaip ne gėda?..

– Rašytojas esmi. Kultūros veikėjas... Laisvės šauklys... Kudirka Vincentas...

– Prapuolęs žmogus, – dūsavo senelis.

– Šaukiu aš tautą, – pasakojo rašytojas. – Įsiklausau – tyla! Tiktai pilvas gurguliuoja...

– Atsikąsk, – kyštelėjo kepaliuką senelis. – Protingam žmogui galvoje turi gurguliuoti.

Rašytojas krimstelėjo.

– Parašysiu apie tamstą...

– Kad nėr ką rašyti. Mano kelias toks pat kaip ir mano amžininkų. Okupacijos... Stagnacijos... Paskui revoliucija, suirutė, stabilizacija... Daugelis mūsiškių nūnai išėjo... Į tarpuvartes, į vamzdynus, sąvartynus...

– Eisiu kartu!

– Pagalvok, – sakė Mykolaitis Putinas. – Kelio atgal nebebus.

– Aš apsisprendžiau, – sverdėjo Kudirka. – Inteligentija ir taip pernelyg ilgai dvejojo. Gana!

Senelis ištiesė ranką.

– Dėkui, sūnau. Pensininkų armija tokių nepamirš.

Nuėjo remdami vienas kitą pečiais. Blykčiodama pralėkė patrulinė mašina. Kaukė sirenos. Visoje Lietuvoje pakilo vėjas ir kainos.

– Šautuvo reik...

– Plunksnakotis yr...

Eidami tiltu, jie išvydo žmogų, kuris, persisvėręs per turėklus, vėpsojo į vandenį. Apsivilkęs juodu kostiumu, skrybėliuotas, bet vietoj kaklaraiščio pasirišęs kasos aparatą.

– Ką veiki, gerasis žmogau?

– Esmi Juozapas, smulkusis verslininkas. Prieš metus atidariau savo krautuvę... Bet va...

– Einam su mumis.

Nuėjo toliau trise. Netrukus pamatė vyžomis apsiavusį vyriškį su virve ant kaklo, kitą jos galą ant šakos mezgantį. Pašaukė ir tą.

– Aš ūkininkas Pronckus iš Baisogalos, – kalbėjo pakaruoklis. – Buvau pasiėmęs tėvų žemės... Trylika ha. Bet kai pardaviau šių metų derlių ir skolas išmokėjau... Tik virvei liko...

Keliavo toliau keturiese. Priėjo Senamiestį, sulindo į griuvėsius.

– Čia mūsų namai...

– Lietuva brangi...

O deputatas Ožislovas, kuris ketino Senamiestį privatizuoti ir dažnai ten budėdavo, matė, kaip jie sulindo, užtat nusprendė eiti ir pareikalauti kyšio.

Sutemus, kai anie jau miegojo, Ožislovas įslinko į griuvėsius. Bet kojos susipainiojo virvėje, o kasos aparatas užkrito jam ant galvos. Šoko Ožislovas atgal – persidūrė koją į rašytojo plunksnakotį. Senelis Mykolaitis Putinas, pabudęs nuo triukšmo ir nesuprasdamas, kas dedasi, šaukė:

– Vagys eina! Vagys eina!

O persigandusiam deputatui pasigirdo:

– Į Seimą! Į Seimą!

Parlėkė jis į Rūmus visas drebėdamas, raudonu rašalu aptaškytas ir siaubo pagautas šitaip kalbėjo:

– Ten jų daug yra! Visi ginkluoti! „Į Seimą!“ – šaukia.

Pirmininkas tučtuojau kreipėsi į tautą. Ir tauta pakilo. Žmones suvienijo saujelės drąsuolių mestas iššūkis.

Netrukus pasklido gandai, jog pensininkų armija slenka iš Šiaurės, o bedarbių – iš Vakarų. Pedagogų ir žemdirbių kolonos pajudėjusios iš Pietryčių. Pavieniai gydytojų, menininkų ir namų šeimininkių eskadronai traukė iš visų pusių.

O tuo pat metu į Nepriklausomybės aikštę ėmė rinktis gynėjai. Iki vakaro susirinko jų net kelios dešimtys. Užkūrė laužą, kepė šašlykus ir narsiai terpu savęs šnekėjosi.

– Valdžios niekam neatiduosma!

– Tai mūsų valdžia!

– Per amžių amžius!..

Kėlė žalio vyno taures.

– Už jūsų ir mūsų!..

O buvo ten susirinkę visi generaliniai, visi pirmininkai ir visi valdytojai, taip pat amnestuotieji vagys bei reketininkai.

Gynėjai, susikibę už rankų, apjuosė Rūmus gyvuoju žiedu. Iš plačių krūtinių išsiveržė giesmė...

O pro langus žvilgčiojo išblyškę nariai, degino mandatus, tepėsi veidus šokoladu ir siuntė telegramas pietinėms valstybėms, prašydami prieglobsčio. Sargybiniai krovė miltų maišus, statė sviesto barikadas, pylė aplinkui Rūmus skystą marmeladą ir palmių aliejų.

Nors – didelio pavojaus dar nebuvo. Žvalgybos duomenimis, pensininkų armija slinko lėtai. Penkias minutes pažygiavę, penkias valandas ilsėdavosi. Gretos retėjo, nes daugelis narsuolių, nepakėlę žygio sunkumų ir neatlaikę įtampos, iškeliaudavo į geresnius pasaulius...

Bedarbiai žygiavo sparčiau. Bet narių siųsti provokatoriai nuolat siūlė jiems nuostabiausius darbus (kosmoso užkariavimas, palydovių aptarnavimas...) ir, nors visi puikiai suprato, jog tai tik miražas, kai kurie pasiduodavo egzotiškiems vaizdiniams... Taigi retėjo ir jų gretos.

Tik pedagogų ir žemdirbių kolonos žygiavo bemaž nepatyrusios nuostolių. Tiesa, provokatoriai kaišiojo žemdirbiams spalvotą tautinį traktorių, bet greitai buvo demaskuoti: fizikos mokytojų ratelis, rem-

damasis lietuviškos materijos netvarumo dėsniu, mikliai įrodė, jog traktorius suklijuotas Rūmuose iš vaikiško kartono; pedagogai lituanistai įkalbinėjo žemdirbius nepasiduoti provokacijoms, deklamavo liepsningus Janonio ir Brazdžionio eilėraščius, ir tai gerokai pakėlė kovinę dvasią. Be to, kolonose buvo daug vegetarų ir idealistų, o tie, žinia, be maisto gali ištverti net keletą mėnesių...

Kai Rūmų gynėjus pasiekė gandas, jog iš Santariškių pajudėję du gailestingųjų seselių batalionai, kilo panika. Daugelis gynėjų, ypač vyresnieji, suabejojo savo jėgomis. Laimė, pačiu laiku buvo gauta telegrama iš griežtojo režimo Aukštosios visuomenės salono. Jo nariai ragino gynėjus neprarasti vilties ir baigė telegramą tokiais dvasią stiprinančiais žodžiais: „Mes su jumis. Nesisielokit, broliai. Visus priglaus seserys Lukiškės.“ Prigesusios gynėjų akys vėl sužibėjo ryžtu. Artimiausiu metu buvo laukiama gerosios naujienos ir iš Pravieniškių...

Tad vėl imta tvirtinti Rūmų prieigas. Prie vartų buvo sutelkta naujausia technika: mazdos, hondos, folksvagenai, mersedesai... Savo aparatus atsiuntė ir kitų Lietuvos miestų bei rajonų pirmininkai, merai, seniūnai... Buvo išplatintas deputatų žmonų iniciatyvinės grupės atsišaukimas, kuriame jos kvietė vyrus nepasiduoti pensininkų spaudimui. „MGL pakėlimas tik pratęstų agoniją“, – rašė moterys ir prisiekė gultis ant bėgių, ant kilimų – visur, kur tik reikės...

Po dviejų savaičių žygio bedarbių, žemdirbių ir pedagogų kolonos priartėjo prie pat Rūmų ir susijungė. Pensininkų armija sustojo ir įsitvirtino Rokantiškių kalvose. Tuo pat metu atvyko bibliotekininkų desantai iš Marijampolės ir Utenos, pensininkai legionieriai iš Punsko, savanoriai iš Alaus mėgėjų bei Himno partijų, pavieniai inteligentai iš universitetų ir sąvartynų...

Jaunai Lietuvos valdžiai iškilo mirtinas pavojus.

Deja, tenka pasakyti, jog nemaža dalis Lietuvos piliečių į šiuos nepaprastus įvykius žiūrėjo gan abejingai. Tie, kurių sąmonė buvo žemiau minimalaus gyvenimo lygio, pritarė, bet riebesnieji, dar pusiau sąmoningai kapanojęsi gyvenimo paviršiuj, įvykius vertino

skeptiškai. Vidutiniokai – svyravo. Tik elgetos karštai meldėsi už puolančiųjų sveikatą ir bemaž visas surinktas lėšas paaukodavo šventajam karui.

Viršum armijų zujo Vyriausybės sraigtasparnis ir barstė lapelius, kuriuose pensininkai buvo raginami besąlygiškai sudėti lazdas. Tik tokiu atveju Vyriausybė žadėjo sėsti prie derybų stalo ir pradėti dialogą. Pensininkai, ypač vyresnio amžiaus, tokį reikalavimą kategoriškai atmetė.

Tomis lemtingomis dienomis buvo išplatintas ir Vyriausybės kreipimasis į lietuvių tautą, kuriame laisvės kariai buvo išvadinti smogikais ir galvažudžiais. „Kai kurie asmenys, – buvo sakoma kreipimesi, – penkiasdešimt metų tarnavę sovietiniam režimui, Lietuvai nūnai ne tik netarnauja, bet dar suryja nemenką dalį biudžeto, kelia vis naujus ir naujus reikalavimus. Lietuva šiandien neturi piktesnio priešo, kaip žmogus su lazda...“

Propagandos vaisiai netruko sunokti. Parama armijai sumažėjo. Padažnėjo atvejų, kai neklaužados vaikai užpuldavo besiilsinčius karius, atimdavo lazdas, ramentus, akinius. Taigi puolančioji pusė prarado nemažai amunicijos ir ginklų, kai kurie kariūnai net nebepajėgė įžvelgti, kurioj pusėj priešas. Vėliau daugelis jų paskendo, armijai forsuojant Cedrono upelį ties Kalvarijomis...

Ogi Rūmų gynėjai tuo metu vartojo itin daug riebalų, baltymų, angliavandenių, mikroelementų ir gerųjų bakterijų, užtat be paliovos stiprėjo ir pūtėsi. Be to, jų gretos pasipildė kovingai nusiteikusiais verslininkais iš izoliatorių, ir dabar jau niekas, net elgetos, nebetikėjo tautos pergale. Deja, sustabdyti įvykius buvo per vėlu...

Mūšis įvyko liepos 15-ąją...

...Taip, tai buvo valdžios triumfo ir galutinio pensininkų žlugimo pradžia. Nors sąjungininkų armija nebuvo visiškai sunaikinta, – buvo suduotas stiprus smūgis jos autoritetui. (Po Vilniaus pergalės latvių ir estų vyriausybės taip pat ėmė ryžtingai priešintis pavargėlių spaudimui ir netrukus liovėsi mokėti jiems pensijas, pašalpas, algas...) Visoje Lietuvoje buvo uždarytos mokyklos, bibliotekos,

filharmonijos, o jų patalpos atiduotos firmoms, sunkią valandą parėmusioms Vyriausybę ir Seimą. Susidorojimo išvengė tik muziejininkai, mikliai sugebėję įrengti ekspozicijas, šlovinančias valdžios pergalę, ir pavieniai gydytojai, išsižadėję Hipokrato priesaikos bei geruoju atidavę spiritą.

Iš gailestingųjų seselių batalionų buvo suformuoti linksmieji skrajojantys būriai...

Prasidėjo kilimas.

Ant pylimo

Tu įpilk, mano meile, dar vyno
Už save, už mane, už kaimyną.
Už geltoną, raudoną ir žalią –
Ir žaliuojantys greit gauna galą...

O tada mes išgersim už rudą
Kaip ruduo šis lietuvišką būdą.
Už pušelę seselę sausuolę,
Ant kurios tiek nurimo varguolių.

O ant pylimo pulkas herojų
Velka Lietuvą brangią į rojų.
Smuikas elgetos kryžkelėj rauda –
Pilk už duoną, už meilę ir šautuvą.

Ar girdi: ant aukščiausios viršūnės
Loja rojuj lietuviškai šunys.
Paskutinę įpilk... O po to jau
Pilk iš šautuvo. Pilk į rytojų.

Petras Kurmelis

Lauryno Žymanto
mokslinis fantastinis romanas

Kas negirdėjo Žemaitės, žymiosios mūsų prozininkės, realizmo srovės atstovės!

Kur kas mažiau literatūros pasaulyje žinomas jos vyras Laurynas Žymantas, rašęs mokslinę fantastiką, amžininkų likęs nesuprastas. Nieko nuostabaus. Keistas Lauryno vizijų pasaulis nutautėjusiems tų laikų skaitytojams tikrai turėjo atrodyti kaip ne visai susiformavusio arba 1863-iųjų kovose kontūzyto žemaičio prasimanymai. Stebina kitkas. Lauryno Žymanto kūriniuose šmėsteli tokie reiškiniai kaip „televizorius", „Erlickas", „mūsiškiai"... Iš kur paprastas XIX a. eigulys turėjo tiek intuicijos ir įžvalgos? Ne, ne veltui Poviliukas Višinskis, perskaitęs vos keletą Lauryno Žymanto kūrybos sąsiuvinių, susirgo ir neilgai trukus pasimirė, nepasakęs autoriui nė vieno gero žodžio, kurių, beje, negailėdavo tikrai ne tokioms raštingoms to laikotarpio moteriškėms...

Tarp kitko, įdomu, kad, vedęs Juliją Beniuševičiūtę, Laurynas Žymantas yra pasakęs: įkritau kaip kliugeris į voratinklį.

Tad nupūskime laiko dulkes!..

Vertėjas

Naktį vėl siautėjo uraganas, ir jis laukė aušros, neramiai karpydamas ausimis, stipriai spausdamas prie krūtinės alternatyvinės Respublikos projektą. „Štai kas dedasi, kai nėra vienybės, – dūsavo. – Ogi jei visi lietuviai pūstų viena kryptimi, tikrai atsispirtume šėtono galybei..."

Užsnūdo tik paryčiais, o nubudęs išvydo tas pačias keturias kambario sienas. „Kur užmiegu, ten ir nubundu, – pamanė. – Keista... Ką tai galėtų reikšti?"

Iš radijo imtuvo sklido nemalonus vakarykščių diskusijų tvaikas. Pakilęs nuslinko prie lango. Miegodavo nenusirengęs – nuolat kartoti tuos pačius judesius atrodė kvailas, beprasmiškas užsiėmimas.

Buvo apsiniaukę su pragiedruliais. Šiek tiek lynojo, užtat beveik nesnigo. Saulė švietė neaukštai, o viršum „Trinyčių" dirbtuvės kamino kybojo mieguistas vakarykštis mėnulis. Prisiminė, jog anais laikais mėnulis atrodė daug labiau pasitikintis savimi. Ne veltui į jį žiūrėdami staugdavo net šunys. Dabar gi tik žmonės...

Visi namai niūksojo beveik ten pat kur ir vakar. Tik Vartojimo reikmenų parduotuvė buvo pasislinkusi du šimtus metrų į vakarus. Atkreipė dėmesį, kad vėjas pūtė iš dešinės, o debesys plaukė į kairę. Tačiau nieko įtartino tuomet nepagalvojo.

Kambarys buvo šiek tiek pripustytas – lapkričio 27-oji, o šildymo sezonas dar neprasidėjęs. „Europos namuose, manding, centrinis jau įjungtas, – pagalvojo su kartėliu. – Gaila, kad nespėjom iki žiemos..."

Tačiau pusvalandis pratimų su tuščiais buteliais (juos naudojo vietoj hantelių, kurių jau senokai nebepakeldavo) išblaškė niūrias mintis, tad virtuvėn nuėjo gerokai sukaitęs ir kur kas giedresnės nuotaikos. Kampe kiurksojo keletas apšarmojusių tarakonų. Šyptelėjo prisiminęs, kokie vikrūs jie atrodė pirmaisiais Nepriklausomybės metais. Atsikeli, būdavo, naktį, spragteli šviesą, – netikėtai užklupti ramiai atrajoję gyvūnėliai ima suktis net zvimbdami...

Nūnai tarakonai nebe tokie: nervingi, suvargę. Inteligentiški.

Virtuvėje rado grūdų. Porą šaukštų prarijęs, po mentėmis pajuto keistą niežėjimą. Ten kažkas dygo. Bet jis nekreipė dėmesio. Pastaruoju metu bene kiekvieną sykį po eilinio kainų šuolio kūnas neįprastai palengvėdavo ir atsirasdavo ne šio pasaulio pojūčių, o po ilgesnės pertraukos ką nors suvalgius prasidėdavo itin keisti dalykai...

Bet skrandžio muzika sušvelnėjo. Pasigirdo melodija, primenanti Bethoveno „Elizai". „Maestro irgi ne kažką turėjo, o va, – dingtelėjo. – Tai gal ir aš galiu ką gražaus nuveikt.. Juk kuo daugiau lietuvis įgyja turto, tuo daugiau praranda sielos lobių. Antai kokie dvasingi atrodė 88-ųjų pavyzdžio aspirantai ir kandidatai. O kas iš jų beliko, kai tapo deputatais, ministrais?.."

Atsisėdo prie stalo, atsivertė sąsiuvinį, padažė rašalinėn plunksną ir susimąstė. Seniai svajojo parašyti knygą apie Lietuvą. Nei garbės, nei pinigų nelaukė, tačiau buvo įsitikinęs: rašyti reikia. Ateities kartoms. Nes yra apie ką.

Gan nesunkiai brūkštelėjo pirmąjį sakinį: „Lietuva brangi, mano Tėvyne, šalis, kur miega...“ Bet tučtuojau baisiausiai susigraudino, apsiašarojo ir ilgai drožė pieštuką, žiūrėdamas į žvaigždes, kurios priminė jaunystėje ragautą konjaką. Deja, kūrybinė mintis nemaloniai įstrigo. Kas miega? Pirmas galvon šovęs žodis kažkodėl buvo „policija“. Bet tučtuojau su apmaudu nubraukė ir parašė „prokuroras“. Ir vis dėlto kažkas buvo ne taip. Išbandė dar keletą variantų: „muitininkai... deputatai... seniūnas... kapinių sargas...“ Tačiau pradinės gelmės, turinio ir formos vienybės pasiekti nebepavyko. Ėmė nervintis, švilpti ir galų gale, pastvėręs pypkę, nudaužė tarakoną, kuris kraipydamas ūsus dirsčiojo į primargintus popiergalius ir tyliai kikeno. Po kelių valandų įtempto smegenų darbo ryžtingai nubraukė „miega“ ir raudonu pieštuku užrašė: „budi“.

Ir vėl prasidėjo ta pati muzika. Kas budi? Kodėl budi? Ir apskritai – ar budi kas nors? Kankinosi, rašė, braukė, metė į židinį vieną lapą po kito, ir liepsnojo, virto plėnimis vagys, chuliganai, reketininkai, alkoholikai...

Atsipjovė gabalėlį diržo, kurį buvo išsiviręs vakar, pasūdė ir ėmė votulioti burnoj. Skonis neypatingas, kalorijų ne kažin kiek, tačiau žinojo – įkvėpimas ateina anaiptol ne lašinius kemšant. Ir tikrai! Galvoje tapo itin šviesu. Palinko prie popieriaus ir ėmė skrebenti plunksna:

Agresijos kronika
(lapkričio 26-oji)

Pusryčiai: dvi lupenos, trečdalis veršio kanopos, arbata be cukraus – 60.
Pietūs: pieniška sriuba be pieno, netikro zuikio inkstai, kisielius – 80.

Vakarienė: varškė iš medvilnės plaušų, sūdytas vanduo, žvakė (3 cm) – 48.
Dvasiniai poreikiai: „Lietuvos aidas“ – 13.
Buitis: kaliošai – 300.
Būtis: mokestis už gyvenimą – 2000.
Iš viso: 2501.
Atlyginimas: 2500.

Sulig šita eilute įkvėpimas pranyko. Rankos nusviro, galvoje tapo tuščia... Žinojo, kad įkvėpimas ateina dirbant, tad kurį laiką dar murksojo prie stalo, žiūrėdamas į kreivuliuojančias eilutes. Kaip ir kiekvieną kūrėją, graužė nepasitenkinimas savimi ir tuom, kas padaryta („galėjau geriau!“), bet sykiu širdies gelmėse kirbėjo ir pasididžiavimas: „Užmojis šekspyriškas... Tolstojiškai platus epinis potėpis... Čechoviškai niuansuotas, tikslus sakinys... Bet svarbiausia – ir tai jam kėlė užvis didesnį džiaugsmą – pulsuoja gyvenimiškoji tiesa!“

Tačiau metas buvo redakcijon. Apsirengė, įsimetė kuprinėn 5 kg akmenį, susijuosė grandine... Akmenis ir grandines Vyriausybė dalijo nemokamai. Išeiti Lietuvon be šitų rakandų buvo pavojinga: šalyje siautėjo vėjas, chuliganai ir rinkimų kompanijos. Ant slenksčio atsigręžė, nužvelgė tarakonų kupetą: kai kurie atrodė suirzę, vienas kitas grėsmingai šiepė dantukus, taikydamasis įkąsti į kojį. „Cit! – riktelėjo Petras Kurmelis. – Dar pažiūrėsim kas ką...“

Kieme driokstelėjo: tai KAM vyrukai pliekė iš patrankų į debesis. „Vargu ar bus rezultatų, – nusišiepė. – Gerai, kad stengiamasi bent šį tą daryti. Tik ar nebūtų protingiau už tą patranką nupirkti vienkartinių varškės plaušų badaujantiems?“ Susinervinęs spyrė į patranką, artileristas – jam į užpakalį, ir abudu gan mandagiai atsisveikino.

Gatvėje matė daug žmonių liesais, susimąsčiusiais veidais. Pagalvojo, kad miestas dabar atrodo gerokai dvasingesnis negu prieš keletą metų. Riebūs, judrūs žmonės jam visados kėlė nerimą ir skrandžio spazmus. Laimė, dažniausiai tokius matydavo tik televizoriaus ekrane ar žurnalų viršeliuose.

Vargais negalais perkirtęs Patriotų aikštę (buvusi Katedros), Petras Kurmelis pasiekė įstaigą ir prisėdo ant slenksčio. Mat reikėjo palūkėti, kol pasirodys bent porelė kolegų: vienam pastūmėti sunkias ąžuolines duris jau antri metai nebeužteko jėgų. Staiga užuodė šviežių klijų kvapą. „Tiekimo skyrius gavo!“ – toptelėjo maloni mintis. Pagalvojo, kad nugurks priešpiečiams pusę buteliuko, ir tučtuojau išgirdo, kaip viduriuose kažin kas pritariamai suurzgė.

Ant visų pastatų sienų buvo išklijuoti nauji plakatai: „Pavasaris – mūsų pakilimo pradžia!“ Dar vakar kabojo: „Ruduo...“ Plakatus keisdavo kas pusmetis. Kiek laiko taip tęsėsi, jis nebeprisiminė. Tik žinojo, kad 1992-aisiais buvo paskelbta teorija, esą kol grimztame į dugną, gyvenimas vis blogėja, tačiau kai dugną pasieksim – atsispirsim ir imsim kilti aukštyn. Užtat daugelis gamyklų, įmonių, įstaigų beveik nebedirbo – visi troško kuo greičiau pasiekti ir atsispirti. „Dar pusmetis, – pagalvojo Petras Kurmelis, – ir kažin ar beturėsiu jėgų atsispirti.“ Tačiau tokia mintis anei kiek neslėgė. Mąstė jis šitaip: „Mes, šiuolaikiniai žmonės, kaip sakė Vydūnas, esam tik mėšlas, ant kurio išdygs gražiausios Lietuvos gėlės.“ Ir krūtinėn plūdo pasididžiavimas...

Atėjo Vasiliauskas ir Kunigunda Semionovna. Surėmę pečius, visi trys pastūmėjo duris ir lėtai, prilaikydami vienas kitą, užkopė į trečiąjį aukštą. Įėjęs į savo kabinetą, Petras Kurmelis susmuko kėdėn ir valandėlę pasėdėjo užsimerkęs, kol nustojo daužytis širdis.

Pro langą įsiveržęs vėjo gūsis staiga nupūtė Kunigundą nuo kėdės, švystelėjo iki lubų, ir dabar jinai siūbavo įsikibusi į nešviečiančią elektros lemputę. Nors nemaloniai raižė skrandį, Petras Kurmelis sukikeno, prisiminęs, kad prieš daugelį metų, kraustantis į naujas patalpas, Kunigunda viena pati tempė didoką rūbų spintą, kurioje tuo metu, gelbėdamasis nuo dešiniųjų novelistų, buvo pasislėpęs jisai pats (darbavosi tąsyk kultūros skyriuje). Šaunioji moteriškaitė svėrė tuomet gal aštuonetą pūdų ir pati nuo klientų niekada nesislapstydavo – invalidai ir pensininkai patys privengdavo socialinės rūpybos skyriaus.

Ak, moterys... Joms vaidenas, kad ant kaklo paristas akmuo figūrą gadina...

Jis ištiesė ranką, ir moteriškė nupleveno ant kėdės. Petras Kurmelis uždarė langą ir dėl visa ko dar prispaudė Kunigundos sijoną skylamušiu.

– Pavasaris – mūsų pakilimo pradžia, – sumišusi tarė Kunigunda. – Tai aš...

Petras Kurmelis taktiškai linktelėjo: atseit supratau humorą. Jam patiko žmonės, niekados neprarandantys optimizmo. Prisiminė savo senelį, kuris irgi buvo Petras Kurmelis. Būdamas devyniasdešimties, anas teigė, kad gyvenimas kasdien vis gerėja, devyniasdešimt penktojo gimtadienio rytą atkakliai tvirtino, jog po dešimtmečio mes – beje, ypač pabrėždamas žodį „mes“ – imsim gyventi kaip švedai, ir jo veidas švytėjo taip, tarsi jį būtų nutvieskusi nematoma Šiaurės pašvaistė. Tą patį vakarą pasimirė. Karste atrodė nustebęs ir šiek tiek įsižeidęs.

Tačiau reikėjo redaguoti. Atsivertė rytdienos numerį. Nieko naujo. Šliaužianti Agresija pasistūmėjusi viso labo septyniolika centimetrų...

Staiga išvydo juodai įrėmintą savo nuotrauką. „Ir vėl skaudi netektis ištiko Lietuvos vartotojų šeimą... Pačiame vartojimo galių brandume, neįgyvendinęs daugelio savo svajonių, pasitraukė iš mūsų tarpo vidurinės kartos... Petrai, mes manėme, kad Tavo entuziazmas ir gera nuotaika nugalės... Mes netikėjom... Jau niekada niekada... Ilsėkis ramybėje...“

Nusviedė į šalį. Užsirūkė. Jau seniai nebetikėjo tuom, ką rašo laikraščiai. „Skaudi netektis... Tarsi kam būtų bent kiek svarbu, kad ir aš vartoju!..“

Tačiau žinojo: nuotraukos pasirodymas laikraštyje šį tą reiškia. Prieš daugelį metų, bene 1992-aisiais, buvo paskelbtas Prezidento įsakas, draudžiantis mirti savarankiškai. Mat Respublika ne per seniausiai buvo iškovojusi Nepriklausomybę, ir po ilgų diskusijų Seimas nusprendė, jog mirti dabar jau nebesą dėl ko. Mirtis pradėta laikyti gėdingu dalyku. Iš esmės tai buvo teisingas sprendimas, tąsyk gerokai pakylėjęs Lietuvos tarptautinį prestižą. Tačiau berods tais pačiais metais – Petras Kurmelis dorai nė nebeprisiminė – prasidėjęs

istorinis raudonųjų antplūdis ir dėl to kraštą ištikusi neregėta sausra gerokai sumaišė politikų kortas. Lietuvos žmonės, remiantis Kristijono Donelaičio metodika, sąlygiškai buvo suskirstyti į „viežlybuosius“ ir „nenaudėlius“. „Mes nė vieno neverčiame gyventi per jėgą, – iš JTO tribūnos yra pareiškęs Prezidentas. – Tačiau kiekviena mirtis turi būti prasminga.“ Ir po eilinės nedraugiškos kaimyninės valstybės vadovo kalbos tūkstančiams „nenaudėlių“ būdavo išrašomi leidimai mirti už Tėvynę. Draudimo agentas atnešdavo violetinę kortelę (dešiniajam viršutiniam kamputy – nuliūdęs ispanų balandis, laikantis snape alyvos šakelę), kur būdavo pranešama, jog „už didelius nuopelnus... atsižvelgiant į Jūsų padėtį... suteikiama teisė...“ Garbingiausia pagal seną tradiciją buvo laikoma mirtis ant bėgių. Geležinkelių tinklas buvo automatizuotas, o ekspresams iš paskos riedėdavo specializuotos sanitarinės drezinos. Žiūrint iš Paryžiaus ar Londono, tokia tvarka atrodė gana demokratiška.

Kiekvienas sąmoningas pilietis („nenaudėlis“) žinojo, kad yra valstybei skolingas už viską ir atsikratyti šios naštos gali tik garbingai krisdamas už Tėvynę. Deja, ne kiekvienas, gavęs kortelę, elgdavosi sąžiningai. Pasitaikydavo piliečių, kurie „pamiršdavo“ ar imdavo atsiraišinėti, teisindamiesi „šeimynine padėtim“, „sveikatos būkle“... Tokiais atvejais, paprastai po 44 parų, valstybės laikraščiuose pasirodydavo užuojautos ir nekrologai. Norinčiam išeiti garbingai ta diena būdavo paskutinis šansas. Jeigu žmogus vis dėlto nepasiryždavo ar „neperskaitydavo“, po trijų dienų būdavo išbraukiamas iš rinkėjų sąrašų ir nuo tos valandos oficialiai laikomas mirusiu (netekusiu galios).

Galėdavo būti ir toliau. Tačiau, savaime suprantama, nebeturėdavo jokių teisių. Tokie žmonės kurį laiką „vaidendavosi“ – t. y. visados atsirasdavo koks neperskaitęs laikraščių valkatėlė ir bendraudavo su numirėliu, tarsi tas būtų gyvas. Tokiems parapijonims klebonas skirdavo septynių dienų pasninką, o „regėjimams“ pasikartojus rinkėjas būdavo siunčiamas į Mokslų akademijos Dvasinį skyrių.

Jeigu žmona (ar vyras) pasiskųsdavo, kad buvęs sutuoktinis (-ė) „vaidenasi“, – atėjęs klebonas pašventindavo visus kambarius. Jei ir ši

priemonė nepadėdavo – butas būdavo konfiskuojamas, o šeimynykščiai iškeldinami į Palapinių miestelį. Suprantama, namiškiai stengdavosi numirėlių nepastebėti. Bet anie dažniausiai ir patys laikydavosi nuo namų atokiau, vengdami šeimai gresiančių nemalonumų. Apskritai retas numirėlis ištverdavo ilgiau kaip mėnesį gyvųjų pasaulyje.

Štai tokią kortelę prieš pusantro mėnesio buvo gavęs ir Petras Kurmelis. Tąsyk jis nė kiek nenusiminė, mat buvo alkanas, o vėliau, nuolat galvodamas apie valgį, ir visai pamiršo mirsiąs.

Pažvelgė pro langą. Nors pirmadieniai šiemet būdavo ketvirtadieniais, o lapkričio mėnuo dėl suprantamų priežasčių desovietizuotas, miesto gatvėmis, šiurpiai kaukdamos ir blykčiodamos, zujo „avarinės“. Galimas daiktas, ir ši diena bus paskelbta negaliojanti, jeigu paaiškės, kad gamtos reiškiniai neatitinka istorinių aplinkybių. Tarkim, jeigu prieš daugelį metų būtent tokią dieną gimė garsus raudonųjų veikėjas (Čiapajevas, Lietuvos televizija...). Nūnai vyravo nuomonė, jog „neigiamas“ jubiliejus negali sutapti su „teigiamu“ gamtos reiškiniu ir atvirkščiai. Užtat visos valstybinių švenčių dienos buvo perkeltos į liepos vidurį.

„Tokiu atveju, – susimąstė Petras Kurmelis, – jei ši diena būtų uždrausta ir rytdiena paskelbta jau šiandien, man beliktų viso labo kelios valandos. Ak, kaip norėtųsi imtis kokio didelio reikšmingo darbo! Kovoti... Jau iškovota, – prisiminė. – Kaip nesmagu... Bet štai ateina vedėjas Motiejus Fiodorovičius...“

Tas valstybės vyras – elegantiškas kaip visada: baltas kostiumas, raudonas kaklaraištis, violetinės pirštinės, geltoni štibletai – sutikęs Draudžiamoj Zonoj neatskirtum nuo deputato ar ministro, nors Motiejus Fiodorovičius viso labo tik eilinis Struktūrų derintojas, 421-asis numeris Respublikoje pagal oficialiai patvirtintą naująją Visuotinę Lietuvio Teisių Deklaraciją.

– Kaip gyveni? – pasiteiravo. – Girdėjau, kad numirei.

– Taigi, – linktelėjo Petras Kurmelis. – Pašaukė mane...

– Kelintą išnešamas karstas?

– Kiekvieną ketvirtadienį Keturiolika Nulis Nulis.

– Tamsta, – spūstelėjo ranką Motiejus Fiodorovičius, – nesigraužk. Mūsiškiai visur reikalingi.

– Dėl to aš nesijaudinu, – griežtokai atsakė Petras Kurmelis. – Tačiau svarstau: kas bus su Lietuva?

– Lietuva buvo ir bus! – paaiškino Motiejus Fiodorovičius. – Mūsų niekas neįveiks... Niekam nepavyks ištrinti iš pasaulio žemėlapio... Mes žinome savo kelią ir eisime juo iki galo... Jau nebetoli... Šiandien kiekvienas...

Dar ilgai jis šitaip kalbeno, mostaguodamas trumpomis rankytėmis ir kratydamas žilą barzdelę, tačiau Petras Kurmelis nebesiklausė.

– Motiejau Fiodorovičiau, – kreipėsi, kai anas paspringo ir užsikosėjo. – Norėčiau pasiteirauti. Gal žinote kokį reikšmingą darbo barą, kuriame galėčiau palikti savo paskutines jėgas?

Motiejus Fiodorovičius tik gūžtelėjo vatos prikimštais pečiais – tokį švarką įsigijo pernai pavasarį, kai parsisiųsdino iš Paryžiaus pripučiamą palydovę, – pakraipė galvą ir atsiduso.

– Kad nebėra tokių, balandėli. Viską jau padarėm: Nepriklausomybė įtvirtinta, ūkis privatizuotas, Senamiestis likviduotas, litas konvertuojamas, nusikalstamumas toleruojamas... Neseniai baigėm kelti žemės ūkį. Tiesiog neišmanau, ką tamstai ir patarti.

„O pavalgyti!?“ – norėjo šūktelti Petras Kurmelis.

Bet buvo pasilpęs ir susijaudinęs, tad pasiteiravo užuolankom:

– Sako, Tiekimo skyrius gavo...

– Taip, – linktelėjo Motiejus Fiodorovičius. – Smeigtukų... Sąvaržėlių...

Petrui Kurmeliui nudiegė skrandį.

– O klijų?

Vedėjas Motiejus Fiodorovičius nusigręžęs stovėjo prie lango, tačiau jo žandikauliai paslaptingai krutėjo.

Petras Kurmelis trenkė kumščiu į stalą. Kitados nuo tokio užmojo anas būtų perlūžęs pusiau ar net subyrėjęs į šipulius, ogi dabar pasigirdo tik skystas paukštelėjimas, tarsi ant klevo lapo būtų apvirtusi boružė.

– Atiduok klijus, – sušnabždėjo Petras Kurmelis.

– Niekados! – taip pat pašnibždom atsakė Motiejus Fiodorovičius.

– Aš ėjau su Sąjūdžiu! – tyliai, bet žiauriai pasakė Petras.

– Aš, – tarė Motiejus Fiodorovičius, atsisuko ir išpūtė iš burnos baltą burbulą. – Ša.

Petrą Kurmelį suėmė toksai piktumas, kad būtų beregint išdaužęs langus, išvartęs stalus ir sugriovęs krosnį, tačiau suprato, jog reikia branginti kiekvieną kaloriją. Dėl to jis šituos darbus atliko mintyse, padaugino iš septynių ir iš kabineto išėjo bemaž negriuvinėdamas.

Viršum Prezidento rūmų suko ratus keletas varnų, o lėktuvų nesimatė. „Ko gero, jau išskrido į pietus“, – nusprendė Petras Kurmelis. Žmonių bastėsi nedaug, ir visi jie atrodė taip, tarsi būtų kažkieno varomi į stomatologinę polikliniką. Šalimais kažin kas nykiai vaitojo, ir jis jau buvo beketinąs slėptis, įtaręs, kad reketininkai prievartauja ožį, bet viršūnėje pastebėjo garsiakalbį ir suprato, jog nepriklausomas vergų choras gieda šventines tautos kančių litanijas. „Trečiadienis...“ – prisiminė. Tais laikais Lietuvoje visos neporinės dienos buvo Gedulo, porinės – Vilties, nors dėl ko reikia gedėti ir ko dar gali tikėtis ateity, jau niekas nebeprisiminė.

Galingas vėjas kilnojo stogus ir sijonus, nešiojo laikraščius ir kitokias šiukšles. Įsikibęs į „Lietuvos aidą“, viršum stogų praskriejo Emanuelis. „Pametė vargšelis akmenį, – pagalvojo su grauduliu. – O gal jau sugeba savimi pasirūpinti pats?..“

Šie akmenų ir grandinių dykai negaudavo. Tai buvo valdžios vyrai, prostitutės ir muitininkai.

Prašvilpė vėjo gūsis, triokštelėjo ir nudundėjo žemyn Gedimino pilies kuoras. „Vėl priimtas naujas įstatymas“, – suprato Petras Kurmelis.

Staiga išvydo, kaip uraganas kilstelėjo praskrendančio lėktuvo uodegą, atplėšė liuką ir iš vidurių pabiro nustebę keleiviai. Iš šalies žiūrint vaizdas atrodė gan komiškai, ir jis pamojavo krintantiems ranka. Krūtinėje atlėgo. „Štai, – pamanė. – Kitiems irgi ne kasdien blynai...“

– Petrai! – šūktelėjo iš padangių.

Įsižiūrėjęs atpažino Švedijos ambasadorių. Kairiąja prilaikydamas skrybėlę, o dešiniąja – portfelį, jis nervingai mataravo kojomis ir atrodė, tarsi skubėtų į priėmimą. Prie pat žemės aukštąjį svečią pastvėrė sūkurys, pamėtėjo aukštyn ir nudrėbė ant lapų krūvos.

– Ką tik iš Stokholmo, – kilstelėjo skrybėlę. – Ketinom nutūpti Fabijoniškių sąvartyne, bet matote, kas dedasi!..

Abudu vyrai pasibučiavo.

– Kas naujo Švedijos Karalystėje? – pasidomėjo Petras Kurmelis. – Ką stato Bergmanas?

– Gal po šimtą... – gūžtelėjo pečiais ambasadorius, išsitraukdamas kolbą.

– Ar Švedijoj pučia?

Ambasadorius atlaidžiai nusišypsojo.

– Visi neramumai prasideda jūsų muitinėj. Pas mus oras kondicionuotas.

– Štilis?

– Demokratija.

Tie žodžiai užgavo Petro Kurmelio nacionalinius jausmus.

– Jūs, švedai, – subarė, – gyvenat kažin kaip švediškai.

– Taigi taigi, – patvirtino tas. – Kaipgis.

– O mes, – tarė Petras Kurmelis, – lietuviais esame mes gimę.

– Kodėl? – pasidomėjo ambasadorius.

– Tą garbę gavome užgimę, – paaiškino Petras. – Jai ir neturim leist pražūt.

– Žžiūt! – maktelėjo švedas.

Ogi Petras Kurmelis vis labiau niaukėsi.

– Štai jūs, švedai, išradote švedišką stalą, – tarė. – O kas iš to?

– Kėdes, – paraudo ambasadorius, – irgi mes išradome.

Petras Kurmelis nustėręs net susverdėjo.

– O lubas?

– Taigi, – nesmagiai tarė švedas. – Ir grindis. Ir švedišką sienelę...

Po šitų žodžių pasidarė taip tylu, kad girdėjosi, kaip savivaldybėje čeža imamas kyšis.

– O šaukštą?! – riktelėjo Petras.

Ambasadorius susigėdęs tik mostelėjo ranka ir nebeatsakė, o Petras Kurmelis dar ilgai kraipė galvą ir krutino ūsus – tų manierų buvo pramokęs iš tarakonų. Paskui tarė:

– Mes gal ir nesugebėtume viso to išrasti, – jo balsas suvirpėjo, – bet argi padoru pūstis?

Nusigręžė, brūkštelėjo rankove akis.

– Petrai, – švelniai tarė ambasadorius, – nereikia šitaip.

– Mūsų tautos kelias buvo ne rožėmis klotas, kaip kai kurių, – pro ašaras tarė Petras Kurmelis. – Ne stalai rūpėjo... Ir jau tuo labiau ne šaukštai!

– Galima ir po stalu, – numojo ambasadorius. – Bet šaukštas reikalingas.

– Tarp kitko, – išdidžiai pareiškė Petras, – mes išradom Baltijos kelią, šaltus radiatorius ir šitą... Kaip jisai... Toks pagaikštis... Kai kriauklė užsikemša...

– Žinau, – linktelėjo švedas. – Geras daiktas, kas supranta.

Abu patylėjo, apmąstė skirtingų išradimų svarbą.

– Jūs, švedai, sykį kritote prie Poltavos ir nusiraminote, – aiškino Petras Kurmelis. – O mes amžinai neramūs, nes norim žengti savitu keliu. Štai aš rytoj krentu už Tėvynę...

Nusigręžė ir nuėjo... Snigo. Petras Kurmelis atsirėmė į sieną, kiek įstengdamas toliau iškišo liežuvį ir ėmė gaudyti baltus kąsnelius. Nepastebėjo, kaip nuslydo pasieniais, bet vaidenosi, kad stovi prosenelio (tas irgi buvo Petras Kurmelis) malūne, dunda girnos ir aplinkui pilna baltų, skaniai kvepiančių miltų. Ir jau nieko daugiau nebesinorėjo...

Ūmai išgirdęs stygų muziką, pakėlė akis į dangų. Viršum parko skambindamas kanklėmis skrido Maironis. Kurpėmis lietė medžių viršūnes, ir nuo šakų biro sudžiūvę lapai. Petras truputį nustebo. Juk Lietuvą aplankydavo tik užjūrio pirkliai ir nurašytos prostitutės. Tuo tarpu laisvės šauklys nutūpė ant suoliuko ir apvaliomis akutėmis smalsiai dairėsi į šalis.

– Žmogau, – pašaukė silpnu balsu. – Ar esi lietuvis?

Petras apsimetė neišgirdęs.

– Kur bėga Šešupė? – sunerimo dainius. – Kur Nemunas?..

Petras dirstelėjo į savo išsižiojusius batus, į vyriškį, skubantį iš kapinių su paminkline lenta ant nugaros, ir paraudo.

– Žmogau, – trečią sykį pašaukė Maironis. – Ar čia Lietuva?

Tada Petras pravirko ir atsakė:

– Taip, meistre. Bent jau jie taip sako...

– Jie? – pakartojo dainius. – Kas tokie?

– Tie... – numykė Petras. – Panašūs į žmones. Bet sykiu ir labai skiriasi. Valdžionžmogiai.

Išsitraukęs valstybės laikraštį, nubraukė snarglį ir pasiteiravo:

– Ar prieš karą daugiau vogė?

– Mažiau.

– Kodėl? – įsižeidė Petras. – Gal Vydūnas neleisdavo?

Bet klasikui rūpėjo kiti dalykai.

– Ar iš valdžionžmogių gali išsivystyti žmonės? – paklausė.

– Ne, – papurtė galvą Petras. – Jie patys išsivystė. Prieš daugelį metų kai kurie lietuviai ėmė balotiruotis, ir še tau...

Jis trumpai papasakojo Naujųjų laikų istoriją. Maironis klausėsi ir kraipė galvą.

– O siurbėlės! – riktelėjo, kai Petras nutilo. – Niekšai! Bastūnų gauja! Diplomuotų valizų vežikai!

Staiga lyg iš po žemės išdygo žaliūkas ir rūsčiu balsu paklausė:

– Ar įgaliojimus turite taip kalbėt?

– Piemenie! – tarė Petras Kurmelis. – Ar žinai, kas prieš tave sėdi?

– Šitas? – susiraukė pareigūnas. – Vėl šmeišim nepriklausomą Lietuvą? Ne, ponai. Oficialioji dalis baigėsi. Dabar – šokiai ir žaidimai.

Skardžiai sušvilpė, ir bematant išdygo dar vienas.

– Šituos į žemės ūkio skyrių.

– Pirmyn! – riktelėjo Petras Kurmelis ir kiek įkabindamas pasileido atgal.

Pametęs raktus ir viltį, šliaužė per duobes ir griuvėsius, pamiršęs tautybę ir geografiją, lindo pro spygliuotų vielų užtvaras ir išardytas barikadas. Tik staiga išmušė varpas aštuntą, ir jis atsipeikėjo. Stovėjo vienas Lietuvos pakrašty, prie sankryžos. Blykčiojo raudonos, geltonos ir žalios ugnys. Limuzinais skriejo sotūs kavaleristai, pažeme slinko išblyškę pėstininkai. Ore tvyrojo stiprus laisvės kvapas, tačiau krūtinę spaudė kažin kokie retežiai.

– Štai, – atsiduso. – Baigiasi paskutinė diena. O ničnieko nepadaryta...

Pastebėjęs kryžkelėje tripinėjančią senutę, timptelėjo už alkūnės.

– Einam, motule.

– Ačiū, sūneli. Tegu tau atsilygina Viešpats.

– Sulauksi... – tulžingai nusišiepęs mostelėjo akmeniu, stvėrė iš senutės rankų krepšį su perlinėmis kruopomis ir nuėjo neatsigręždamas.

Už nugaros Bokšto laikrodis mušė niekuo dėtas vakaro valandas. Lietuvoje darėsi vis tamsiau.

Pagrabaliojęs pasėmė saują ir prisikimšo pilnas žiaunas kruopų. Gromuliuodamas pajuto, kad žengti darosi lengva, džiugu ir malonu. Už nugaros skleidėsi švelnūs aksominiai sparnai...

Ir štai jis jau skrenda su akmeniu ant kaklo...

Kas pasakė, kad žmogus – tai pėsčias paukštis?

Tai ne mūsų žmogus.

Iš senosios žemaičių kalbos vertė J. E.

Aštuonios eilutės rudens

Toks vakaras... Ir toks ne mano kraštas,
Kad – jei turėtum – šautum iš patrankos.
Bet Vakaras štai paima už rankos,
O iš akių Rudens pabyra ašaros...

Ir aš tas šaltas ašaras renku,
Su Vakaru einu į tuščią stotį,
Ir šaudo Vėjas įtemptu lanku
Iš Dievo sodų...

Ar perversmai gali pagerinti papročius

1

Premjeras dirstelėjo pro langą: Vytauto pulkai niūksojo prie pat Aušros vartų, bet toliau žengti nedrįso. Vis dėlto tas vaizdas buvo ne iš maloniųjų. „Nusiramink, – tarė sau. – Juk gali būti ir haliucinacija...“

Rūmų aikštėje tysojo prieš tris paras mirusio rinkėjo lavonas. Nors tais ilgais stabilizacijų tarp kampanijų periodais rinkėjais niekas nesirūpindavo, sostinės meras už dvidešimt penkių metrų vis dėlto buvo pastatęs raudoną avarinį žibintą, ir dabar šis niūriai blykčiojo, keldamas nelinksmų minčių apie visko laikinumą.

Išbadėję balandžiai skitiniavo gatvėmis, būriais puldinėjo elgetas ir atimdavo paskutinius trupinius. Premjeras pritariamai linktelėjo galvą. „Svarbu nenuleisti sparnų. O juk tie vargšeliai negauna nei pensijos, nei invalidumo...“

Tada užvėrė langą, apžvelgė susirinkusiuosius.

– Vyrai, ar negalėtume ką nors... Kad Lietuvos piliečiai pralinksmėtų. Tos kalbos apie perversmą... Jos, žinot, veikia...

Kabineto nariai susižvalgė, patraukė pečiais.

– Gal mokesčius padidinti? – pasiūlė Finansininkas.

– Nesupras... Žmonės tamsūs...

– O jeigu... – nedrąsiai prabilo Vidaus reikalų ministras. – Jeigu – žybt! – ir nusikalstamumą likviduoti?

Premjeras ilgai žiūrėjo į tą žmogų.

– Vadinasi, išardom darniai dirbančias organizuotas struktūras... Išvaikom brigadininkus... Išgrobstom, išdalijam kam papuola ginkluotę... Jūs apie tai šnekate?

– Je, – linktelėjo ministras.

– Likviduoti vienintelį dalyką, kuris, gali sakyti, klesti! Garsina

Lietuvą pasaulyje! – dabar jau šaukė ir kojom trypė Premjeras. – Padaryt kaip andai su kolūkiais?

Visi krūptelėjo. Premjeras pasukiojo ties smilkiniu pirštą. Vidaus reikalų ministras pašoko, timptelėjo kelnes.

– Žurnalistą nušauti?

– Gerbiamasis! Aš ne tą...

Ministras skėsčiojo rankom murmėdamas, neva tokių ženklų net kelių eismo taisyklėse nesą. „Ir kas galėtų paneigti, kad mūsiškiai nesirūpina Lietuvos reikalais, – karčiai šyptelėjo Premjeras. – Vis dėlto gaila, kad į Kabinetą renkasi tik sutrikusio intelekto žmonės. Bet ką padarysi. Negi sveikas eis čionai!.. Gal kada nors... Gal po keturiasdešimties metų...“

– O gal pereiti akėčiom? – skystu balseliu šūktelėjo Žemės ūkio ministras. – Per korupciją...

– O kas ta yr?

Ministras nudūrė galvą, paraudonavo kaip vėžys.

– Aš pajuokavau.

Visiems tapo nesmagu. Darbinga nuotaika išblėso: kas nosį rakinėjo, kas iš sąvaržėlių Gedimino stulpus lankstė... „Aišku, žemės ūkiui vadovauti didelio proto nereik, – guodėsi Premjeras. – Juk iš žemės visą laiką kas nors dygsta. Svarbu nekliudyti. O va kultūra – kas kita. Nepatręši – meno meistrai kaipmat necenzūriniais žodžiais...“

– Gal tamsta, – kreipėsi į Kultūros ministrą, – pašoktum per televizorių, padainuotum?

– Galima, – linktelėjo tas. – Bet juk sakys: šoka ministras, linksma jam.

– O argi ne? Ko pačiam trūksta?

– Man nieko! – griežtai atsakė ministras. – Esu gan riebus ir linksmo būdo. Bet patys žinot, kokia dabar nuostata: ministras privalo atrodyt susirūpinęs. O jeigu šypsosi ir šoka – vadinas, kyšį paėmė.

– Tai ką daryti?

– Kiekvienam po eglutę! – šūktelėjo Miškų ministras. – Ir tegu patys šoka.

– Kai kurie jau gali nebepašokti, – pastebėjo Socialinio aprūpinimo ministras. – Pernelyg išsekę.

Niaukėsi veidai, raukėsi kaktos.

– Pajungti srovę, – sukikeno Energetikas. – Tuomet pašokinėtų...

– Jau šis tas, – trynė rankas Premjeras. – Dar truputėlį. Dar pasukit galvas. Jaučiu, artėjam prie tikslo.

Prabilo visą laiką tylėjęs Teisingumo ministras:

– O jeigu išvedus žmones į Baltijos kelią?

– Ir kas iš to?

– Tegu stovi. Gražu.

– Ir būtinai susikibę už rankų, – guviai sušuko Energetikas. – O prie pirmojo – srovę!..

– Pasiūlymas vertas dėmesio. – Premjeras paspaudė jam ranką. – O kokia Prezidento nuomonė?

Visi apsidairė. Prezidento niekur nebuvo.

– Ką tai reiškia, vyrai?

Vidaus reikalų ministras subruzdėjo kėdėj.

– Kažkas pavogė... Laikrašty skaičiau...

Nejaukioj tyloj Premjeras perėjo per Kabinetą, uždėjęs ranką ministrui ant kaktos, švelniai klausė:

– Ar nemanote, kad geriau būtų atsistatydinti?

– Nežinau... Man ir čia gerai... O kas atsitiko?

– Prezidentą pavogė.

– Viską dabar vagia, – kūktelėjo ministras. – Nieko tokio...

Premjeras priėjo prie lango. Tekant saulei, Vytauto pulkai atrodė itin grėsmingai.

– Reikia išgerti, – atsiduso.

2

Juozapas padžiovė plunksną, įsipylė. Tada perskaitė ką parašęs ir apsiverkė. „Jeigu jau Prezidentą vagia... Nesaugu, oi nesaugu tokioj valstybėj...“

Nusijuosė diržą, užmezgė vieną galą ant lempos. Tuo metu staiga atsilapojo durys, įėjo Vidaus reikalų ministras ir kad suriks:

– Kodėl jūs, raštininkai, vien apie tamsius darbelius rašinėjat? Kodėl į šviesą nežiūrit?

– Dovanokit, – mirkčiojo Juozapas. – Pats nesuprantu, kas yr...

– Duoti jums, ar ką?..

„Būtų gerai“, – pamanė Juozapas, bet kažkodėl pasakė žodžius, kurių paskui gėdijosi visą gyvenimą:

– Ne ne! Ką jūs! Nereik!

– Žiūrėkite! – ministras trenkė kumščiu į stalą, dirstelėjo po lova. – Kur jis?

– Nieko aš nežinau, – skėsčiojo rankom Juozapas.

– Viską jūs žinote! – riktelėjo ministras. – O va, jei nebūtumėt parašę, kad pavogtas Prezidentas, tuomet tikrai niekas nežinotų. – Jis krito ant kėdės ir apsipylė ašarom. – Kodėl amžinai mums trukdote? Kodėl ramiai dirbti neduodate? Ką mes jums padarėm?

– O kaip ten su ta korupcija? – sukikeno Juozapas. – Buvo kas nors, ar tik šnekos?

– Gal kiek ir buvo, – nudelbė akis ministras. – Bet jei visam pasauly yra, kodėl mes turėtume atsilikti? Nejaugi mes, gediminaičiai, blogesni?

Juozapas nejučiom išpūtė krūtinę, žengė priekin.

– Ir kodėl jums parūpo ta korupcija? – kūkčiojo ministras. – Bene išmanot, kas tas yr? Pats Premjeras nežino!

– Suraskite Prezidentą, – griežtai tarė Juozapas. – Paaiškins.

Dabar ministras atidžiau nužvelgė raštininką.

– Pats galėtum prezidentaut...

Tas purtė galvą ir smegenų suminkštėjimu skundėsi.

– Per daug knygelių anuomet skaičiau.

– Atsisėsi – ir sukietės.

Svarstė Juozapas, krapštė pakaušį.

– Kas jus remia?

– Niekas, – kūkčiojo ministras. – Seniai jau vieni einam prieš Lietuvą...

– Vargšeliai, – dabar ir Juozapui pabiro ašaros. – Kad jau šitaip... Ką gi...

3

Ir še tau: Juozapas – Lietuvos Prezidentas. „Na ir kas, – teisinasi. – Argi būtų geriau, jei iš kišenių traukčiau?“

Ir vis dėlto kiekvieną rytą iškiūtina Prezidentūron baisiausiai nusiminęs, stengiasi nežiūrėti žmonėms į akis ir lengviau atsidūsta tik atsisėdęs prie stalo. Tada praveria langą ir kyšteli gatvėn špygą.

„Aišku, jeigu aš čia nesėdėčiau, niekas nepasikeistų. Betgi dėl to, kad sėdžiu, taip pat niekas nesikeičia. Tad ko man nervintis?“

O vis dėlto nervinasi ir niekam nesisako, kur dirbąs. Artimieji kai ką įtaria, užtat Juozapas vengia jų kaip beįmanydamas. Deja, dažnokai tenka susidurti su žmona, kuri – turbūt tyčia, kad paerzintų, – kreipiasi tik: „Jūsų Ekscelencija.“

Bet labiausiai jį erzina tai, kad vos tapęs Prezidentu tučtuojau pasijuto protingesnis nei pirma. Ekonomika ir politika... Kultūra ir korupcija... Viską jis permatė kiaurai. Dabar jam buvo aišku, kodėl nė viena valdžia nenori išlaidauti švietimui...

– Gal povo, Jūsų Ekscelencija? – žmona, pamovusi uodegą ant šakutės, makalavo po nosim.

Jis nusigręžė.

– Bene jau pensijas pakėlei, kad toks surūgęs? Nesigraužk, – ramino. – Juk jeigu bus padorios pensijos, vadinasi, ir pensininkai pagaliau turės galimybę duoti kyšius. O tai dar labiau sutvirtins Lietuvos valstybingumą.

Juozapas tik ranka numojo. Nūnai jau puikiai žinojo, kuo paprastas kyšis skiriasi nuo modernios šiuolaikinės korupcijos, ir buvo įsitikinęs: pagyvenę žmonės šito neperpras. Taigi ilginti pensininko amžių nėra jokios prasmės.

– Eisiu iš politikos kur akys veda... – atsiduso.

Nuėjo iki kampo: tamsu, šalta, šlapia... Apsisuko ir grįžo atgal. Žmona pagyrė ir net žiedinių kopūstų su gvazdikėliais pataisė.

4

Ir pamažu Juozapas apsiprato, liovėsi galvojęs apie Lietuvą. Namuose atsirado padoresnių baldų, o žmona – ta net visai švariai apsitaisiusi vaikščiojo. Kaimynai, tiesa, skundėsi, neva jiems truķdąs patarėjų skalijimas ir raugintų ungurių tvaikas...

Bet nieko nėra amžino. Juozapas vis dažniau pareidavo iš Prezidentūros užtinusiomis akimis, nusiminęs slankiodavo po kambarius arba krisdavo lovon ir verkdavo. Juozapota viską suprato ir nieko neklausinėjo. Ir vienąsyk Juozapas atėjo ir pats puolė į skreitą.

– O kas bus, jei manęs nebeperrinks?

Juozapota glostė vyro galvą ir, nors pačiai byrėjo ašaros, ramino:

– Gyvensim kaip žmonės.

– Aš jau per senas taip gyventi.

– O jei nušoktum nuo varpinės? – susimąsčiusi tarė moteris. – Vienas kitas rinkėjas, žiūrėk, ir atkreiptų dėmesį...

– Negaliu, – atsiduso Juozapas. – Katalikas...

Taip ir nutrūko kadencija. Bemaž niekas nepastebėjo, nes tą naktį siautė baisus uraganas, vertė iš šaknų storiausius ąžuolus, o jūroje – laivus skandino...

5

Tą pačią naktį Juozapas išėjo į dykumas. Išsirausė urvą ir gyveno ten keturiasdešimt metų, misdamas vien skėriais, driežais ir gyvačių kiaušiniais. Laukė: gal rinkėjai supras, ateis, paprašys... Kur tau! Tikėjosi: gal praeis pasiutimas, ir vieną rytą jis nusijuokęs pasakys sau: „Eik dirbt, Juozapai. Kam tau valdžia.“ Bet ne! Po keturiasdešimties metų tebebuvo toks pat įsižeidęs ir įtūžęs, – tiesą sakant, nepanašus nei į krikščionį, nei į demokratą.

Užvertė urvą ir grįžo į Lietuvą...

...Išbadėję balandžiai skitiniavo gatvėm, būriais puldinėjo elgetas ir atimdavo paskutinius trupinius. Algirdo pulkai niūksojo prie pat

Aušros vartų, o Rūmų aikštėje tysojo nežinia kada mirusio rinkėjo lavonas. Už dvidešimt penkių metrų kažin koks geraširdis buvo pastatęs raudoną avarinį žibintą, ir dabar tas niūriai blykčiojo, keldamas nelinksmų minčių apie visa ko laikinumą...

Tikroji padėtis

Kalba, pasakyta vėjams ir dulkėms

Dabar apie tai daug kas kalba, pasklido visokiausių gandų, o iš tikrųjų nieko panašaus nebuvo. Kaip šiandien atsimenu.

Aušo liūdnas 1988-ųjų sausio pirmosios rytas. Visą dieną stiprus vakarų vėjas drėbė šlapią sniegą ir į pavakarę jau tapo aišku: gero tais metais nelauk. Taip ir atsitiko. Vasarop užgriuvo netikėta mitingų banga, ir Lietuvoje prasidėjo nūnai visiems žinomi liūdnai pagarsėję įvykiai. Žmonės kažkaip nejučiom pasiskirstė į dvi antagonistines stovyklas: vieni traukė į aikštes ir parkus, o kiti traukė jiems iš kišenių. Tie ženklai liudijo, jog Nepriklausomybės paskelbimo data artėja katastrofišku greičiu. Žmonės buvo sunerimę. Daugelis juk būtent tais metais pabudo ir, kaip dažnai esti pakirdus iš saldaus miego, nesuprato, nei kas su jais darosi, nei kur jie yra. Tai šen, tai ten pasigirsdavo keistų kalbų apie rinką ir tris hektarus. Niekas nežinojo, ką tai reiškia.

Po metų kitų žmonės jau buvo labai įbauginti. Prisimenu tokį atsitikimą. 1989-ųjų vasarą pasklido gandai, neva rugpjūčio mėnesį bus rodomas Prezidentas. Iš pradžių niekas nepatikėjo, bet rugpjūčio 23-iąją visiems Lietuvos gyventojams buvo įsakyta išeiti į Ukmergės plentą ir sustoti viena linija. Metę darbus, žmonės taip ir padarė. Čia juos užfiksavo foto- ir kino juostose. Valgyti ir gerti nedavė, betgi ir nemušė. Drąsindami vieni kitus vargšai meldėsi ir giedojo „Marija...“, tačiau Algirdas taip ir nepasirodė. Žmonės pastovėjo, padūsavo ir išsiskirstė kas sau.

Tada jau visi suprato: prasideda.

Beveik tas pats pasikartojo po metų. Tik šį sykį, norint nubaidyti sovietų lėktuvus, kurių nesuskaičiuojama daugybė, pasikeitus politiniam klimatui, zujo ties Lietuvos pasieniu, buvo kūrenami laužai...

Atsirado ir kitokių ženklų. Maždaug tuo pačiu metu jau galėdavai sutikti žvitrių vyrukų, kažin kur velkančių dideliausius kryžius.

Nustebę Lietuvos gyventojai tik pečiais gūžčiojo ir ausimis karpė. O reikėjo stverti už rankos, sušukti: sustok! ką darai? kur neši? Deja, tuometinė valdžia į viską žiūrėjo pro pirštus. Kas iš to išėjo, matome: šiandien išnešta jau bemaž viskas.

Dar labiau žmonės sutriko ir išsigando, kai ėmė rodytis iki tol niekad Lietuvoj neregėtos ypatos: fermeriai, serveriai, demokratai, pederastai... Tais pačiais metais atsirado cukraus vata, bet prapuolė degtukai. Ir tai tapo kasdienybe: nuolat kas nors prapuldavo, tačiau toj vietoj atsirasdavo kas nors neregėta negirdėta.

Štai vieną rytą pradingo komjaunuoliai, bet atsirado prostitučių. Kitaip sakant, visoje Lietuvos teritorijoje grėsmingai išklibo materijos tvarumo dėsnis. Tai buvo rimtas įspėjimas.

Ir štai paslaptingi tarsi pirmieji katalikai pasirodė pirmieji badautojai. Anuomet, kai krautuvėse dar sočiai būdavo pigaus maisto, tai buvo tarsi perkūnas iš giedro dangaus. Dabar net ir didžiausi apakėliai turėjo atsikvošėti. Bet kur tau! Galimas daiktas, žmones suklaidino tai, kad pirmieji badautojai visuomet atrodė taip, tarsi ką tik būtų pakilę nuo šventinio stalo, o juos apšvarinę vagišiai smarkiai praturtėdavo.

Netrukus buvo paskelbta Nepriklausomybė.

„Istorija rodo, kad valstybė, kaip atskiras aparatas žmonėms priversti, atsirasdavo tik ten ir tada, kur ir kada pasirodydavo visuomenės susiskirstymas į klases...“ (V. I. Leninas, *Raštai,* 29 t., Vilnius, 1954, 433–434 p.). Lietuvoje toks susiskirstymas atsirado 1990 metais. Taigi atsirado ir valstybinės valdžios organai, kaip prievartos aparatas, nukreiptas prieš gyventojų daugumą.

Gyvenimas ritosi kūliais. Dingo pirmieji badautojai – badauti ėmė beveik visa Lietuva. Aplinkui matydavai paniurusius vyrų veidus ir ašarotas moterų akis. Išnyko karštas vanduo ir nutilo sirenos. Garsiai klegėjo tik nieko nesuprantantys vaikai ir patriotai. Ant išsekusio Lietuvos kūno tarsi spuogai ėmė dygti pilys.

Prasidėjo I Signatarų žygis į Lietuvą.

Signatarų ordinas, įkurtas Vilniuje 1990-ųjų kovo 11-ąją, buvo galinga jėga, gerai ginkluota ir tvirta organizacija. Jos eilės buvo nuolat

papildomos įvairiais plėšikiškais elementais iš ministerijų ir departamentų. Visokie avantiūristai, trokštantys turtų, stojo į valdžios organų gretas. Lietuvos gyventojams iškilo didelis pavojus. Juk signatarai ėjo su visiškai konkrečiu tikslu: prisidengę Nepriklausomybės įtvirtinimo lozungais, iš tikrųjų siekė įsitvirtinti savo pilyse aplinkui Vilnių ir toliau grobti, pavergti vietinius gyventojus, užimti jų žemes. Lietuviai, patekę signataro priklausomybėn, turėjo duoti savo viešpačiui natūrines duokles. O signatarai, pasak išlikusių gyvų liudininkų, buvę išrankūs: nors grūsdavę į kišenes viską, kas tilpo, betgi papiroso koto neimdavę...

Gintis nuo įsibrovėlių buvo istorinis Lietuvos žmonių uždavinys. Tačiau jėgos buvo nelygios. Šarvuoti mandatais ir ginkluoti įstatymais, atviroj vietoj nejudrūs, tačiau, pasislėpę už storų sienų, signatarai buvo sunkiai įveikiami. Jie brovėsi į Lietuvą, viską pakeliui naikindami, o kas įmanoma – išsigabendami. Ypač stengėsi atskirti valstiečius nuo žemės. Tačiau ir netekę žemės valstiečiai, vadovaujami bebaimių pirmininkų ir sekretorių, nesiliovė priešintis. Valstiečių kovos su jungtinėmis valdžios organų pajėgomis 1991-aisiais – vienas iš gražiausių puslapių lietuvių tautos istorijoje.

Bet reikia pasakyti, jog tuo metu ir Signatarų ordine jau nebebuvo vienybės. Tarp Vytauto ir kitų kunigaikščių, jo vasalų, nuolat kildavo didelių nesutarimų. Dėl to atskirose žemėse Vytauto valdžia buvo silpna. Kai kurie signatarai, įsitvirtinę savo pilyse, ėmė savarankiškai plėšikauti ir mažai bepaisė bendrųjų ordino reikalų.

Taip klostantis aplinkybėms, lietuviams vis dažniau pavykdavo pasiekti svarių pergalių. Ypač reikšminga buvo Didžioji Spalio socialistinė revoliucija, įvykusi 1992-aisiais. Kaip rašė nežinomas XX a. kukulas: „Viena Spalio diena sunaikino visą ordino galybę ir didybę. Nuo kitos dienos ryto prasidėjo jo nelaimių ir galutinio smukimo dienos. O lietuviai pelnė didelę šlovę."

Po to Ordinas tapo Lietuvai nebepavojingas, ir signatarams buvo užkirstas kelias į Lietuvą. Daugiau kaip dvejus metus trukęs ekonominio bei kultūrinio gyvenimo griovimas buvo sustabdytas.

Deja, ir Spalio pergalė trokštamos laisvės lietuviams neatnešė. Valdžią užgrobė tie patys valstiečių kovoms vadovavę pirmininkai bei sekretoriai ir jau gruodžio mėnesį buvo neregėtai pakeltos dešros kainos.

Prasidėjo II valdžios žygis į Lietuvą. Šiandien dar niekas nežino, kuom tai baigsis. Aišku viena: naujieji riteriai kur kas labiau patyrę ir geriau ginkluoti, juos remia vietiniai feodalai ir slavų gentys. Jų gudrumas neapsakomas. Štai paskelbta, jog nuo liepos 1-osios dvigubai pakeliamos geležinkelio bilietų kainos. Ko tokiais pareiškimais siekiama? Sukiršinti keleivius su mašinistais? Ne tik. Viliamasi, jog birželio 30-ąją visi lietuviai sės į traukinius ir išvažiuos... Ar reikia aiškinti, kam tai būtų naudinga?

Kai dedasi tokie dalykai, ne metas ploti delnais ir šokti jubiliejiniuose banketuose. Norisi šokti iš balkono ir ties devintojo aukšto langais poeto žodžiais sušukti:

– O nelaimingoji Tėvyne!..

Lietuva ir lietuvis

Lietuvoj didžiulės permainos, o tavo namuose – nieko.

Bet lieka svajonė: ak, kad nors dienelę pagyvenus Lietuvoj! Tada ir numirt nebaisu.

Signataro rauda

Ieškojau tėviškės nakty, tamsioj it kapas –
Tik ašaros kaip žiburiai mirgėjo...
Šlamėjo litai, lyg nuvytę lapai,
Bet man – o, Lietuva! – žalių reikėjo.

Ir štai, kai tavo priešai siūlė kyšį,
Vaitodamas ant vieškelio kritau.
Su tavimi ilgai ieškojau ryšio,
Bet niekur, Lietuva, tavęs aš neradau.

Iškėliau verkdamas rankas į dangų juodą –
Kur tu, Tėvyne? Ką gi man daryt?
Ir atsakei tu: imk, sūnau, jei duoda,
Tik nepamiršk duris užsidaryt.

Ėmiau aš uoliai, tartum komjaunuoliai –
Kur tu, Tėvyne? Kur tu, Lietuva?..
Ir kai ūmai į Lukiškes papuoliau,
Tu atsakei: aš čia – gyva!

Taisyk kyšiui kelią

Kalba, pasakyta I Aukštosios visuomenės suvažiavime (Lukiškės, 1995 m. vasario 16 d.)

Įžanga

Duoti ar neduoti? – štai klausimas, kamuojantis žmoniją nuo Adomo ir Ievos laikų. Rečiau susimąstoma: imti ar neimti? Ir galime tik didžiuotis, jog Lietuvos Respublikos teritorijoje, įskaitant ir pasienio zoną, pastarasis klausimas sėkmingai išspręstas jau prieš keletą metų.

Tačiau Lietuvai žengiant progreso keliu kyšio problemos anksčiau ar vėliau turės būti pakylėtos ir į filosofinį lygmenį. Kas iš tikrųjų tas kyšis yra? Menas ar mokslas? Gyvenimo būdas ar tautos dvasios išraiška? Bendros nuomonės kol kas čia nėra. Sutariama tik dėl tokio dalyko: paskutinė stadija – tai jau liga.

Kyšininkai paprastai skirstomi į dvi kategorijas: profesionalus (valdininkai) ir mėgėjus (žmonės). Deja, toks skirstymas teisingas tik brandaus socializmo sąlygomis, kai pilietis, atsisėdęs prie vairo, taip ir sėdėdavo iki žilos senatvės. Šiandien sėdi vos kelerius metus ar netgi mėnesius. Turėdami galvoj, kad prie kyšio įgundama per 3–9 savaites (nelygu koks kieno organizmas), lengvai įsivaizduosim, į kokią tragišką padėtį šie žmonės pakliūva nutrūkus kadencijai. Imti norisi, o niekas nebeduoda. Ką daryti?

Liaudyje tokie žmonės paprastai vadinami kyšuokliais. Juos dažnai gali sutikti Seimo prieigose arba redakcijose. Jų veidai perkreipti, o akyse pastebimas nesveikas blizgesys. Jie nuolat kuria naujas partijas, reikalauja naujų rinkimų ir trokšta balotiruotis. Su tokiais prasilenkdamas girdi, kaip jie nesąmoningai veblena: „nusiraminti dar nevalia“, „mes negalime likti abejingi“ ir t. t. Tokiam ligoniui būtina skubi ir nuoširdi pagalba, kurią nesunkiai gali suteikti kiekvienas. Atsiminkite, kad kyšuoklis ilgam nusiramins, radęs kišenėje voką net ir

su nedidele sumele (gali būti banknotų pavidalu sukarpyti seni laikraščiai arba klevo lapai).

Bet, žinoma, geriausia būtų pratintis prie kyšininkavimo higienos. Juk seniai žinoma, kad protingai kyšininkaujantis pilietis kyšuokliu tampa tik per labai ilgą laiką, o kartais net visai netampa. Todėl svarbu, kad kiekvienas pradedantysis teisingai nustatytų savo kyšinio pajėgumo ribas. Atsiminkite: jei po akto būnate pavargę, jaučiate sunkumą kišenės srityje bei kituose organuose, vadinasi, kyšis buvo per didelis. Tokioms situacijoms kartojantis, gali prasidėti vadinamasis „kišenės nuslinkimas" su visais nemaloniais padariniais, įskaitant ir ankstyvą suėmimą.

Bet ne mažiau kenksmingas ir pernelyg didelis susilaikymas. Kai kuriems jauniems valdininkams kvailas varžymasis trukdo aiškiai pasakyti, kad jis nori kyšio. Dėl to gali prasidėti „kišenės užkietėjimas". Tokiais atvejais patariama skubiai įšvirkšti gryno vitamino E (*Tocopherol*) arba geltonkūnio hormono. Tačiau dar grėsmingesnis yra vadinamasis „sąžinės uždegimas", neretai pasibaigiantis ūmiu prisipažinimu.

Bet nereikia nusiminti. Ėmus kyšininkauti normaliai, visi šie sutrikimai dingsta savaime, žmogus sulaukia žilos senatvės visko pertekęs ir nė sykio nesuimtas.

Tad mokykimės kyšininkavimo higienos nuo mažens, būsime sveiki ir ilgai išsaugosime potenciją.

Bendrosios nuorodos

Kyšis (kuo kas užkišama, kaištis. – *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*) buvo, yra ir bus visais laikais. Norėčiau paneigti nūnai paplitusią nuomonę, neva atkūrus Nepriklausomybę kyšininkų atsirado kur kas daugiau, nei būta tarybų valdžios metais. Tai netiesa. Toks įspūdis kyla dėl to, kad į kyšininkų gretas vienu metu plūstelėjo daug naujų, jaunų žmonių, kurie imti (duoti) kyšį neįgudę, užtat jų veiksmai aiškiau matomi. Kodėl beveik niekas nepastebėjo, kad pasitraukė nemaža dalis senosios gvardijos? Todėl, kad jie imdavo beveik nepastebimai.

Atsiminkime paprastą dalyką: gali keistis tiktai kyšio davėjų skaičius. Ogi gavėjų negali būti nei daugiau, nei mažiau, o tik tiek, kiek yra valdžioje vyrų ir moterų.

Kitas reikalas, kad žmones tikrai nemaloniai nuteikia ir suerzina kyšininkai saviveiklininkai, naiviai manantys: kas jau tas kyšis! anoks, matai, mokslas jį paimti (paduoti)! Deja, deja... Paimti kyšį nieko nesuerzinant, neatkreipiant niekieno dėmesio yra didis menas. Ogi skirtumas tarp kyšininko profesionalo ir saviveiklininko yra ne mažesnis kaip tarp lituanisto ir lietuvio. Todėl, perfrazuodamas žinomą posakį, norėčiau sušukti: TAISYK KYŠIUI KELIĄ!

Technikos pagrindai

Kiekvienam aišku: kreipdamasis į Lietuvos Respublikos pareigūną, pilietis privalo duoti kyšį. Kitaip sakant, pareigūną būtina „apvaisinti".

Norėtųsi bent trumpai aptarti porą kiekvienam davėjui itin aktualių klausimų:

1. Ar kiekvieną sykį pareigūnas, gavęs kyšį, yra apvaisinamas?
2. Kokią įtaką pareigūno apvaisinimui turi partnerių pozos akto metu?

Deja, tenka pripažinti, jog apvaisinama toli gražu ne visada ir kaltas dėl to yra vien tik davėjas.

Pareigūnas paprastai lieka neapvaisintas dėl dviejų priežasčių. Pirmoji (ir pagrindinė!) – kyšis buvo pernelyg mažas. Tokiu atveju patariama suartėti dar sykį. Tai geriausia daryti maždaug po savaitės, mat neapvaisintas pareigūnas 2–3 dienas būna labai nervingas, agresyvus ir partnerio gali paprasčiausiai neprisileisti artyn.

Pareigūnas gali likti neapvaisintas ir dėl netikusios partnerio pozos. Įsivaizduokim. Štai įsiveržia kabinetan pilietis, nešinas dideliausiu kyšiu ir visų akivaizdoj garsiai rėkdamas: „Imk ir pasirašyk man tą ir aną!", drebia ant stalo. Aišku, kad toksai, sakyčiau, gyvuliškas požiūris į subtiliausią žmogiškosios veiklos sritį jautrų Lietuvos Respublikos pareigūną be galo užgauna ir sukrečia iki pat sielos gelmių. Todėl

nieko nuostabaus, kad pareigūnas lieka neapvaisintas ir kuriam laikui, galimas daiktas, net apskritai nebeimlus kyšiui.

Tuo tarpu intymi prieblanda ir kamerinė muzika, taurelė konjako ir tylus atodūsis Lietuvos pareigūną greitai sujaudina, jis tampa nepaprastai imlus ir apvaisinti jį vieni juokai.

Balso pastatymas

Aukštosios visuomenės narys, norintis gauti kyšį, jokiu būdu neturi apie šį savo norą, kad ir koks jis būtų didelis, pareikšti tiesiai. Atseit duok man, ir baigta! Ne. Kyšio įvaizdis davėjo sąmonėje turi susiformuoti iš kitų, sakytum visai atsitiktinių (o iš tikrųjų kruopščiai parinktų), žodžių grupių. Pvz., patyrusiam davėjui daug pasakys netgi tokia frazė: Šiaurės Korėja nevykdo pažadų. JAV kantrybė baigiasi.

Akių įtempimas

Aukštosios visuomenės nario akys jam imant kyšį neturi lakstyti į šalis. Žvilgsnis turi būti toks, kad kiekvienas suprastų: šitas žmogus žino savo kelią ir eis juo iki galo, kuris, galimas daiktas, jau visai nebetoli.

Ausų pakabinimas

Aukštosios visuomenės narys, netgi išgirdęs policijos sireną, neturi teisės suskliausti ausų, pamesti kyšį ir nerti į krūmus. Jis privalo kuo ramiausiai laukti, kol komisaras pabels į duris, tada pasiūlyti kyšį jam. Sandėriui nepavykus, kyšis dauginamas (ne dalijamas!) iš dviejų, iš trijų ir t. t.

Rankų pažabojimas

Aukštosios visuomenės nariui imant kyšį, rankos jokiu būdu neturi drebėti. Kyšis imamas paprastu dešinės rankos judesiu, panašiai kaip

sveikinantis. Imant kyšį tinka pasiteirauti apie davėjo ir jo šeimos narių sveikatą. Tinka ir įprastinės formulės: „Kaip sekasi?“, „Kas naujo?“, nerūpestingas pašnekesys apie orą bei sportą (patariama vengti frazių „mūsiškiai pralaimėjo“, „nebaigė distancijos“ ir t. t.).

Laiko išnaudojimas

Kyšį, priešingai paplitusiai nuomonei, geriausia imti šviesiuoju paros metu. Rankos turi būti švarios, nagai nukarpyti, smilius tiesus.

Atkreipiame dėmesį į svarbų, tačiau ne visiems žinomą faktą: psichologiškai lengviausia paduoti kyšį pirmoje dienos pusėje, o paimti – antroje. Tai vadinamosios kriminalinės žirklės, ne vieną atvedusios į teisiamųjų suolą. Jų išvengti neįmanoma, tačiau kad abiem suinteresuotom pusėm būtų lengviau, patariama akciją atlikti vidurdienį, t. y. 13–15 val.

Primygtinai rekomenduojama kyšį imti po valgio, mat alkanam visados atrodys, jog duoda per mažai, dėl to gali kilti nepageidaujamų komplikacijų.

Fono sureguliavimas

Imant kyšį, kabinete turėtų skambėti rami simfoninė muzika. Iš bėdos tinka džiazo klasika ir fleitos melodija. Tačiau jokiu būdu ne liaudies dainos, mat kai kuriuos kyšio davėjus, ypač kilusius iš valstiečių, tai gali nemaloniai sudirginti.

Ilgaamžiškumo paslaptys

Būtina atsiminti: tiek kyšio davimas, tiek jo ėmimas, nors pats aktas užtrunka vos keliasdešimt ar net keliolika sekundžių, atima be galo daug jėgų. Todėl kad ir kokios stiprios dvasios būtų valdžios vyras, patariama per dieną paimti ne daugiau kaip vieną. Jei kyšis imamas reguliariai, jei gavėjas turi ne mažesnį kaip 15 metų stažą, galimi per

dieną ir 2–3 aktai, tačiau tokiu atveju kas trys mėnesiai būtina pasitikrinti sveikatą.

Žodis pradedantiesiems

Jeigu vis dėlto apsisprendėte kyšį imti (duoti), nebesinervinkite ir nebegalvokite apie tai, o užsiimkite kokia nors pašaline veikla (geriausia tuo metu rašyti papeikimus arba drožti pieštuką). Stenkitės paskutinę naktį prieš akciją gerai išsimiegoti (be migdomųjų!) ir jokiu būdu nevartoti alkoholio. Atsiminkite: net menkiausias sąmonės, judesių koordinacijos sutrikimas didina nelaimingo atsitikimo tikimybę. Suprantama, išgėrus alkoholio imti (duoti) gerokai lengviau. Tačiau padariniai būna liūdni. Po kelių minučių gali prasidėti pykinimas, vėmimas, dusulys, traukuliai, kilti mirtinos baimės jausmas, kartais pasibaigiantis net prisipažinimu. Todėl į dažnai pasitaikantį klausimą, ar galima kyšį užgerti vynu ir degtine, atsakome:

– Jokiu būdu.

Meistrai

Ar giedros išaušta pavasario dienos, ar krinta nuo dalgio žvangučiai lankos, – lygiai devintą valandą devynios minutės Grigaravičius, užsidaręs štabe, ima iš Patriūbavičiaus kyšį. Policininkai stovi už durų ir žiūri pro rakto skylutę.

Grigaravičius skambina varpeliu ir šaukia:

– Eikit šen!

Policininkai įeina vidun, ir Grigaravičius paima iš Patriūbavičiaus dar vieną kyšį. Tada, žiūrėdamas policininkams tiesiai į akis, sušunka:

– Hei!

Policininkai paraudonuoja ir nudūrę galvas išsiskirsto po specialiuosius skyrius...

Giesmė apie kyšį

Pasvajokim...

Vakaras... Nemuno (marių) pakrantėje kūrenasi laužai ir plačiai skamba ten sėdinčių valdytojų giesmė: „Paimsme arklą, kyšį, lyrą...“

Iš kitos Nemuno (marių) pusės iriasi laivelis, sėdi ten lietuvis, dairosi aplink. Išvydęs šventąją ugnį, pakyla, tvirčiau, pagal naujausias rekomendacijas, susiveržia diržą... Ir kad užtrauks: „Aš papuošiu kyšio galą pinavy-y-y-jom...“

Iškilminga kyšio padavimo ceremonija įvyksta leidžiantis saulei. Dalyvauja choras ir orkestras, stebėtojai, ambasadoriai. Giedamas himnas. Tautiniais drabužiais pasipuošusios merginos padabina Kyšio sužadėtinius ąžuolų lapų vainikais. Raudonų spindulių nutviekstas kyšis atsispindi vandeny tarsi užkeiktas Skapiškio varpas...

Kada? Kada šitaip bus?

Narys žiūri pro langą

Lyrica

Kur pažvelgsi – visur balta.
Anei vieno balto kalto,
Daug įstatymuos spragų,
Šmurkšt pro skylę – ir smagu!

Man įstatymų nereikia –
Ką ten prokuroras veikia?
A, jis baldos į duris. –
Neįeisi! Aš – narys.

Eik, basly tu netašytas,
Į „Respubliką“, į „Rytą“,
Belsk į langus, į vartus,
Belsk į dangų. Aš – ramus.

Bet ir kvaišas – patikėjo,
Jau pas Dievą subarškėjo...
Barškink sveikas dar labiau –
Nebijojau aš tavęs ir nebijau.

Mėnulio žmogus

Padavęs laikraštin skelbimą „Priimu kyšius“, nieko doro Pilypas nesitikėjo: tiesiog laikėsi nuostatos, jog būtina išbandyti visus variantus.

O vis dėlto... Ir laukė, ir jaudinosi. Išsiskalbė kelnes, sulopė ir iškvepino kišenes. Bet kadangi nepermanė, kaip tie kyšiai nūnai duodami nei tuo labiau kaip imami, dėl visa ko ant staliuko padėjo ir švarią lėkštutę, perrištą mėlynu kaspinėliu, o šalimais pastatė butelį mineralinio ir miniatiūrinę Trispalvę, kur andai buvo radęs mitinge. Visą dieną, grąžydamas rankas bei krūpčiodamas nuo menkiausio garso, rymojo prie durų, o porą sykių net įlindo į kaminą, iškišęs galvą dairėsi į visas puses, – bet tik senukas kaimynas, inteligentas, vienišas rymojo ant stogo – jau kelinti metai grasinantis ir nesiryžtantis...

Aišku, niekas neatėjo, niekas neatnešė. Prieš vidurnaktį, nusikamavęs ir nusiminęs, krito į lovą, ir pasivaideno jam, tartum lekia ilgu tamsiu tuneliu, kurio gale menkutė švieselė vis plečiasi, vis ryškėja... Ir staiga jis atsiduria kažkokioj laboratorijoj, terpu spindinčių spintų ir instrumentų, apsivilkęs baltą chalatą, užsimovęs gumines pirštines. Burbuliuoja indai, dūzgia aparatai...

– Kitas!

Pro duris įskitiniuoja išblyškęs, nusigandęs žmogelis. Spaudžia abiem rankom kišenę.

– Skauda, – vaitoja. – Tėve mūsų...

Pilypas baksteli žirklėm. Žmogelis sudrimba į kėdę. Veidu žliaugia ašaros ir prakaitas. Paėmęs instrumentus, Pilypas tikrina kišenę.

– Labai ištinusi, – dezinfekuoja spiritu. – Teks traukti.

– Viešpatie! – rauda žmogelis. – Susimilk ant mūsų... ant nusidėjėlių...

Jis tik nusikvatoja, iškelia reples, kaukšteli dantimis.

– Plačiau!

Žmogelis drebančiom rankom bando pražiodinti kišenę. Pilypas dirsčioja su vis augančiu nekantrumu. O taip! Yra ten, yra!.. Kyšteli reples, sučiumpa, tempia net įsiręžęs... O žmogelis kad spurda, kad plazda, it šikšnosparnis ant klijų... Bet replės vis aukštyn, aukštyn... Dar truputį, dar... Pagaliau! Ir kad suriks žmogelis širdį veriančiu ultradiskantu...

Pramerkęs akis dar ilgai nesuprato, kur esąs. Ak, tai durų skambutis...

Už durų trypčiojo nedidukas blyškiaveidis vyriokas. „Kur aš jį mačiau?“

– Dar priimate?

Pilypas stovėjo, kvailai spoksodamas į tą žmogų. Pagaliau susitvardė, linktelėjęs pakvietė vidun. Žvilgsnis nejučiom nuslydo kišenėmis. Subliūškusios... Pajuto kylant apmaudą...

– Nežinau, ar užteks, – žmogelis išsitraukė voką. – Daugiau negalėjau... – balsas virptelėjo, akyse sublizgėjo ašaros.

– Žiūrėsim, – Pilypas nurijo seilę. Buvo baisiausiai sutrikęs – juk pirmas sykis, nežinojo, kaip elgtis: ar išrašyti kvitą? ar sugiedoti himną? Kažkodėl vaizdavosi, kad viskas turėtų vykti bent kiek iškilmingiau...

– Tai dėkui, – tūpčiojo žmogelis. – Lauksiu... – ir, nespėjus Pilypui nė mirktelti, išslydo pro duris.

Drebančiom rankom atplėšė voką. Tūkstantis. Lygiai tiek, kiek andai turėjo sutaupęs juodai dienai, tačiau... Kas pavogė? O kas žino!.. Neberado vieną rytą, ir tiek. Negi dėl tokio nieko kreipsies į policiją? Dabar, kai milijonais vagia, tik pasijuoks, o kad kokios – ir suimti gali...

Pro langą žvelgė mėnulio pilnatis. Ant stogo brazdėjo kaimynas. Širdin smelkėsi nerimas. „Kas gi tas žmogus? Už ką atnešė? Ko jis tikisi? Juk aš, tiesą sakant, tik pajuokavau...“ – ašara tekštelėjo ant voko...

Saulei patekėjus, nerimas išgaravo. Sukilo ryžtas. „Dabar tai pavalgysiu!“

Patraukė į restoraną, kur jau keletą metų nebuvo lankęsis, užsisakė troškintą vėgėlę, sandoką su kiaušiniais, kotletą, pašteto ir trijų rūšių

sriubos (dvi iš eršketo, vieną iš vašylų su lokšenomis). Be to: skrebučių su parmazonu, alaus, apelsinų ir šampano. Valgydamas jaudinosi – šaukštai ir šakutės tirtėjo rankose, – nuo kojų iki ausų apsitaškė majonezu ir makaronais. O baigus valgyti staiga taip pagavo pūsti vidurius, kad vos spėjo atsiskaityti ir nulėkti laiptais žemyn. Ilgai stovėjo tarpuvartėj, garsiai persdamas ir juokdamasis – tokių pojūčių seniai nebebuvo patyręs...

Taip ir bėgo dienos: jis valgė ir gėrė, vaikštinėjo ir į ponias, kur riebesnės, dirsčiojo. O tą žmogų pamiršo...

Bet vieną naktį staiga suskambo telefonas. Drovus balsas vebleno:

– Dovanokit, kad trukdau, bet... nieko...

Pilypas išsyk atpažino tą skystą tenorą. Sudrebėjo ragelis, išdžiūvo gerklė ir jis vos išlemeno:

– O kas turėtų būti?

– Taigi va... Nežinau...

– Reikia laukti.

– Vadinas, galiu tikėtis? Labai jums dėkingas... Melsiuos...

– Nėr už ką... – ragelis išslydo iš rankos, nejaukiai pypsėjo mėnesienos pritvinusiam būste...

Tie pinigėliai... Jie jau gerokai aptirpę. „Ką pasakysi, kai pareikalaus? Iš kur atiduosi? Niekados nieko neapgaudinėjai, ir še tau... Bet ką turėjai daryti?“ Žvilgsnis nukrypo į viršų, perskrodė lubas... Ant stogo trypinėjo kaimynas, susirietęs mąsliai žvelgė žemyn... „Taigi ne iš gero...“

O tarp kitko... Nepalyginti smagiau ir skaniau gyventi, kai gyveni ne iš algos... ne iš pensijos... ne iš labdaros...

Tačiau sielos ramybė buvo prarasta. Miegojo prastai, o rytą baugiai dirsčiojo į telefoną ir pasiskubino kuo greičiau išeiti. Ilgai slampinėjo po miestą, paskui ryžosi pavalgyti: rausvoji sriuba su įdarytais bastučiais ir prancūziškais gružuliais, rūkyti vėžiai, pūstiniai virtinukai, estiškas pyragas su kremblių kamšalu bei cikorija, du grafinai rusiškos degtinės... Galvoje tapo šviesiau. „Ko gi man nervintis? Jeigu kas – aš nieko nežinau. Nieko nepasirašiau. Nepavogiau. Neprievartavau... Pats

gera valia atnešė.“ Ir tik retsykiais nemaloniai kirbteldavo: „Tas vargšelis dar pasitiki žmonėmis... Atidavė paskutinius... Melsiuos... Kas dabar jo laukia?.. Palaiminti tyraširdžiai: jie greičiausiai regės Dievą...“

Bet sykiu Pilypas pajuto, jog didžiuojasi savimi, o į elgetas, inteligentus, pensininkus, nėščias moteris ir net į kaimyną ant stogo žvelgia jau šiek tiek iš aukšto. „Juk išeitų, kad ne aš pats kvailiausias...“

Nuotaika dar praskaidrėjo, ir jis užsisakė trečią...

Pabudo vidurnaktį skaudama galva, persmelktas nerimo. Pro langus liejosi žalsva mėnesiena, slėgė, dusino... „Vakar šnekėjau telefonu... Kas man skambino?.. Kaip negerai, kaip negerai...“ Prisiminė rėkavęs: „Mažai! Atnešk dar tiek pat!.. Ne, kitaip nieko nebus!.. Kas tas tūkstantis! Turėk proto! Dabar milijonais ima!.. Tučtuojau!..“

Mėnesieną staiga perplėšė bjaurus blerbiantis garsas. Jis stryktelėjo iš lovos. Žinojo, kas ten...

Žmogelis, šįsyk vienmarškinis, trypčiojo nudelbęs akis.

– Pardaviau drabužius ir baldus... Dabar jau viskas...

Pilypas nutirpo, paslėpė rankas už nugaros. „Neimsiu! Nieku gyvu!“

Bet žmogelis ištiesė voką, ir nutirpusi dešinioji pakilo savaime...

– Ar dabar jau galiu tikėtis?

– Būkit ramus...

Žmogelis nusilenkė, nuslydo laiptais, ištirpo mėnesienoj... Pilypas atsiduso, suskaičiavo pinigus. Vėl tiek pat. O džiaugsmo – nėr... „Būčiau bent pasiteiravęs, koks reikalas... Bet kas iš to? Koks, tiesą sakant, skirtumas...“

O pikčiausia, kad vakar grįžęs, matyt, paliko neužrakintas duris. Nei baldų, nei drabužių... Pašoko piktumas... „Kokie žmonės! Perskaitė, vadinas, kad kyšius priimu, nusprendė, kad jau kažin kiek prinešta... Kokia kvailystė! Koksai chamizmas!“

Kitą dieną valgė ir gėrė ypač daug, mat labai nervinosi. O vakare vėl suskambėjo... Tenoras, šįsyk itin nemalonaus tembro, išsigandęs lemeno:

– Aš valgau...

Pilypas tik žioptelėjo.

– O ką?.. O kas iš to?

– Taigi ir aš galvoju, – šnekėjo žmogelis. – Pavalgius pagerėja nuotaika ir tampa atsparesnis organizmas. Atsiranda kvailo entuziazmo... O kas iš to?

Pilypas tik dūsavo neišmanydamas, ką atsakyti.

– Bet ryžtis badauti šiandien gali tik aukščiausieji... Ogi visi kiti... Mes privalom valgyti, idant išliktume...

– Bet kam šito reikia?

– Ateities kartoms... Bent po egzempliorių...

Jis nieko nebesakė. Juk ir pats nūnai valgė daug ir buvo jau gerokai papilnėjęs, panašus į direktorių, inspektorių, muitininką... Pasvajodavo ir apie ministrą... O ką! Šitaip atrodant, jau ne gėda...

– O kodėl kreipėtės būtent į mane?

– Aš daug kur kreipiausi... Bet niekas nieko... Tik jūs vienas toks...

– Koks? – suvaitojo Pilypas.

Žmogelis šnekėjo ilgai ir ne viską Pilypas suprato. Raudo ir balo, net apsiašarojo – tiek gerų žodžių per visą gyvenimą nebuvo girdėjęs...

Padėjęs ragelį, drebančiom rankom nubraukė prakaitą. „Reikėjo bent pasiteirauti, ko jis nori. Ne, dabar jau per vėlu. Dabar nebesupras...“

...Bėgo dienos, o pinigai tirpo. Valgė Pilypas vis mažiau ir nuotaika prastėjo. Žmogelis paskambinęs taipogi skųsdavosi, jog valgo nebedaug, ir kalbėdavo irzlesniu, netgi pašaipiu tonu. Bet ir Pilypas buvo gudresnis: prie telefono visuomet budėdavo taurelė. Neišgėręs ragelio nekeldavo.

– Ar juda? – vis to paties teiraudavosi žmogelis.

– Juda, – maktelėjęs patvirtindavo Pilypas, o jei spėdavo išlenkti dvi, dar pridurdavo: – Labai net...

– Kada galiu tikėtis?

Pilypas jau buvo pramokęs gerų manierų, atsakydavo šitaip:

– Klausimas tikrai aktualus. Darom, ką galim.

Arba:

– Šiuo metu nėra galimybių.

Bet vieną sykį žmogelis paskambino prieš vidurnaktį ir įžūliai pareiškė:

– Norėčiau atsiimti.

Pilypas krūptelėjo. Iš pačių sielos gelmių išsiveržė riksmas:

– Mes negrąžiname!

Ragelyje ilgai buvo tylu. Jis skubiai prarijo taurelę ir išbalo: paskutinė!..

– Ar ne geriau... jeigu dar sykį... – buvo bepradedąs.

Bet anas ryžtingai ir šiurkščiai nutraukė:

– Šiąnakt. Lygiai dvyliktą. Ant tilto.

„Neisiu! – riktelėjo Pilypas, pildamas iš tuščio. Akyse šmėstelėjo vaizdas: vyšnių sodas... kaliausė, vėjo perpučiama... Jeigu kas – nuo tilto... Nuo stogo... Nuo žemės paviršiaus...“

Lygiai dvyliktą jau stovėjo ant tilto. Žmogelio nesimatė. Prabėgo dešimt minučių, dvidešimt, pusvalandis... „Ką jis sau galvoja? Ogi imsiu ir...“

Buvo nuėjęs gerą galą, kai dingtelėjo mintis: juk nežino, kur anas gyvena! Bet kažkokia nuojauta sakė, jog eina teisinga kryptimi. Apsidairė. Tai buvo rajonas, kuriame gyveno jis pats. „Nieko nuostabaus. Seniai įtariau, kad vietinis...“

Įsmuko į tarpuvartę, užkopė laiptais, sustojo prie durų. Širdis daužėsi, o rankos drebėjo. „Peiliukas ne pro šalį būtų... Pasiskolinsiu, kad kokios...“

Skambino ilgai – niekas neatidarė. Bet Pilypas jautė, kad anas stovi kitoj pusėj, netgi tarėsi girdįs, kaip išgąstingai dunda jo baikšti širdelė. Išsitraukė raktą. „Gal tiks?“ Pasuko, ir durys atsivėrė...

Prieškambary jo nebuvo. Apėjo kambarius – tie buvo pilni mėnesienos, tokios tirštos, kad lipo prie rankų, pynėsi tarp kojų... „Baldų nėr... Telefonas... taurelė... Aha, taigi čia mano butas! Taip ir maniau, kad jis čia slapstosi...“

Net sudrebėjo iš įsiūčio, sugniaužė kumščius. Ir staiga... Jis krūptelėjo: iš kertės žvelgė išblyškęs, išsigandęs vyras paklaikusiom akim...

Stvėrė butelį, užsimojo... Pažiro stiklai. Jis sukniubo ant grindų. Mintys buvo šviesios kaip ir šita mėnesėta naktis. „Vadinas, aš pats sau dusyk daviau kyšį. Labai gražu. Labai...“

Pakėlė ašarotas akis į mėnulį, kuris žvelgė tiesiai pro langą. „O su kuom tada aš kalbėdavau? Kas gi man skambindavo?“

„Su savim ir kalbėdavai, – atsakė. – O galvoje tau seniai skamba. Dar nuo tų laikų, kai durų skambutį prarijai...“

Pašoko nusiminęs, blaškėsi mėnesienos kvadratais.

„O kodėl? Kodėl aš turėčiau pats sau duoti?“

„O kodėl ne? – atkirto bemaž įsižeidęs. – O kodėl svetimam?“

„O kas iš to?“

Mostelėjo ranka: įkyrus ir nuobodus pašnekovas...

„Nieko gero, ar ne?“

„Gal ir nieko. O vis dėlto? Bent pagyvenau kaip žmogus...“

„Argi žmonės šitaip gyvena?“

„O kaip?.. Nežinau... Pamiršau... Dovanok...“

„O toliau? Kas toliau?“

Išvertė kišenes. Tuščia. Dėbtelėjo į mėnulį. Pilnatis. Ir suspaudė jam širdį, užvertė jis galvą...

– Ū-ū-ū-ū... Aū-ū-ū-ū...

Staiga kažkas šmėstelėjo lange, sunkiai šlumštelėjo ant grindinio. Širdis jam atlėgo. Kaimynas galų gale ryžosi...

Tada ir mėnulis paslėpė savo šviesų veidą debesy. Lietuvoje vėl buvo tamsu.

Melancholija

Koksai ruduo... Geltonas kaip šuva
Per lietų liesas, varganas risnoja,
Purvynan krenta, lapais apsikloja...

Ir klausos, susirangęs man prie kojų,
Kaip vėjo dūdos gedulingai groja...
Ir tris kartus suloja: Lie-tu-va.

Kvailas Juozapas

Juozapui E. paskambino Prezidentas ir pasiūlė vidaus reikalų ministro kėdę.

– Eik tu šikt, – atsakė Juozapas ir pakabino ragelį.

To betrūko! Buvo jau apsipratęs su laisvo žmogaus statusu ir tuščiom kišenėm, kas rytą pabusdavo ir keldavosi (įgijo tą nikį dar gerokai iki aštuoniasdešimt aštuntųjų), nueidavo iki būdelės, ir to jam visiškai pakakdavo. O jeigu tokiam amžiuj teks mokytis imti kyšį ir tarnauti Lietuvai? Sudrebėjo, vos apie tai pagalvojęs. Tarnų bijojo nuo devyniasdešimtųjų, kai kilo mada juos rodyti per televiziją. Tais metais žmonės šiapus ekrano džiūvo ir traukėsi, o anapus – pūtėsi. Greičiausia tai buvo tik alkanųjų haliucinacijos ir televizijos trukdžiai, paskutiniai konvulsiški raudonųjų bandymai iškraipyti jiems nepalankią tikrovę. Bet Juozapas, išvydęs ekrane patriotą, slėpdavosi po lova, o kūnas nueidavo skauduliais ir votimis.

Kita vertus, jis nemėgo ir nesuprato vadinamųjų politinių žaidimų. Argi rimtam, jau pagyvenusiam žmogui pritinka virkdyti senelius ir erzinti mokytojus? Kaišioti tarp durų pirštelius ir svetimoj bažnyčioj žvakeles degioti? Lakstyti blizgančiom mašinėlėm, susitikinėti su įtartinais tipais ir dar pageidauti, kad visa tai rodytų per televiziją? Būtum pusbernis – prašom! Tada kitas reikalas, tada nauja mašinike bent prieš panas pasipuikuotum. Ogi padorų, subrendusį vyrą puošia žila garbana ir pūslėti delnai, tik jau ne iki kelių nudrykęs liežuvis. Be to, buvo įsitikinęs, jog sveiko žmogaus gyvenimą gali pakeisti tiktai mirtis, o ne politika...

Ir vis dėlto visą dieną baisiausiai nervinosi, dūlinėjo iš kertės į kertę. O vakare – šito jis ir bijojo – Prezidentas atlėkė į namus, išsitraukęs iš užančio dar bemaž pilną puslitrį, taukštelėjo ant stalo.

– Nu, – klausė prisispyręs. – Ką darysim, Jūzap?

Tas suko į šalį akis.

– Negaliu, Jūsų Ekscelencija. Dovanokite.

– Reikia, – sakė Prezidentas. – Daugiau nebėr kam.

– Negi jau nieks nebenori?

– Kur nenorės, – Prezidentas tik atsiduso. – Bet aš jau niekuom nebepasitikiu.

– Tai kas atsitiko?

Prezidentas ilgai tylėjo ir dūsavo, paskui, išmaukęs stikliuką, pasakė:

– Blogai yr, Jūzap. Ū, kaip blogai...

Prezidento akyse sužvilgo ašaros, ir Juozapui pagailo to didelio, romaus vyro.

– Praeis. Negi pirmas kartas.

– Ne mums blogai, – nudelbė akis Prezidentas. – Lietuvai.

Juozapui pašoko piktumas.

– Dabar, kai jau blogai, vadinas, eik tu, Jūzap. O kur pirma buvote? Kodėl prie stalo nieks nepavadino?

Pajuto, kad tučtuojau pravirks, pylė kumščiu į sieną.

– Dabar jau patys sukitės, rupūžės. Dirbti eikite!

– Kas tau eis... Dovanok, Jūzap. Juk pats supranti, kad pirma nebuvo vietos, – ir, palinkęs prie ausies, tyliai klausė: – Ar esi kada ėmęs?

– Nesu, – kratėsi tas. – Nemoku, nenoriu ir – sudievu.

– Išmoks jis, išmoks! – šaukė Juozapota. – Aš parodysiu.

– Šito kaip tik nereik, – atsakė Prezidentas. – O ir tuščias darbas būtų. Kas iki keturiasdešimties neišmoko, iš to jau nebus žmogaus. Užtat ir sakau: ryžkis, Jūzap. Dabar jūsų eilė.

Bet Juozapas raitėsi kaip ungurys. Teisinosi neišmanąs įstatymų, skundėsi kepenimis ir silpnaprotyste, šnekėjo, neva gimęs tundroje, žindęs evenkės pieną ir užtat anei kiek nemylįs Lietuvos. Pagaliau pasakė:

– Kai lenkai puolė, aš jojau Želigovskio dešinėj ir į Basanavičiaus langus tratinau.

Tada neapsikentusi Juozapota iškėlė šluotkotį ir skardžiai suriko:

– Liaukis, uncvote! – ir, atsigręžusi į Prezidentą, paaiškino: – Jis bijo policininkų.

Prezidentas suėmė Juozapą už pečių, klausė šypsodamasis:

– Ar teisybė, kūmai?

Juozapas paraudo, nudūrė galvą.

– Tas yr baikis, – ramino Prezidentas. – Juk policininkai irgi žmonės. Jie narsūs tik su girtais ir beginkliais. Būk vyras, Jūzap. Galų gale, jeigu ims kabinėtis, man pasakysi.

– Eik, Juozapai, eik, – niukino žmona ir slapčia nuo svečio kaukštelėjo šluotkočiu vyrui per sprandą. – Man atrodo, policininkai Lietuvoje yra dėl gražumo. Ar ne taip, Jūsų Ekscelencija?

– Taip yr, – linktelėjo tas. – Gražiausi Lietuvos vyrai – banditai ir policininkai. Bet! – iškėlė pirštą, – norėčiau patikslinti, jog sykiu tai ir šviesiausi Lietuvos protai.

Juozapota paraudo.

– Šviesus protas ir tamsūs darbeliai... Tokiam deriniui neatsispirs jokia lietuvaitė.

Prezidentas pabučiavo jai ranką ir pakvietė sušokti „Lietuva brangi“. Ponia uždėjo plokštelę, ir jiedu ėmė suktis taip greitai, kad Juozapui net akys pridulkėjo.

– Bijau tik vieno, – šnekėjo moteriškė. – Kad valdžia jo nepagadintų. Juk vos suduriam galą su galu.

– Jei pagadins, sudursite nepalyginti dailiau, – atsakė Prezidentas.

Tuo metu nutrūko paskutiniai akordai, ir šokėjai sukosi vien iš inercijos.

– Vakar medžiojom Fabijoniškių draustinyje, – juokdamasis pasakojo Prezidentas. – Zuikių ten, aišku, nier, tai pakėlėm „Arą“, surinkom iš aplinkinių kaimų tuziną pensininkų ir paleidom į krūmus.

– Cho cho! – stebėjosi Juozapota. – Ir ką?

– Premjeras paklojo tris, o aš keturis. Tai, sakau, gal ir neblogas rezultatas. Juolab kad ir valstybei nauda, ir žmogui pramoga.

– Kur mėsą padėjot? – domėjosi moteriškė.

– Kiek ten tos mėsos. Vieni kaulai.

– Galima ir atšerti prieš medžioklę...

– Taigi, reikės. Žadam gaminti šitą, kaip jis... Čepė rūpinasi geriausiu draugu... Premjeras sako: kam importuoti šlamštą iš Vakarų, jei galima keturkojams bičiuliams ir čia pat, iš natūralių žaliavų... O pridėjus česnako – ir svečiui ne gėda patiekti.

– Miela girdėti, kad yra žmonių, kurie nesėdi susidėję rankų kaip va šitas, – dūrė pirštu į savo vyrą Juozapota. – Kelkis, nevala, ir eik!

– Tebūnie jūsų valia, – atsiduso Juozapas.

...Kitą rytą jis jau sėdėjo ministro kabinete ir jautėsi tikrai keistai. Karštai plakė širdis, o rankos savaime lindo į kišenes ir stalčius. Suprato, kad norisi kyšio, ir išsigando, net prakaitas išmušė. „Kokia gėda! Niekados tokių dalykų nereikėjo, o vos tik atsisėdau... Ką dabar daryti? Reikia dirbti. Tiktai – ką?“

Suėmė save į rankas ir truktelėjo lašiuką iš kolbos, kurią dar vakar buvo nusipirkęs dėl drąsos. Nemalonūs pojūčiai išnyko, nejučiom uždainavo:

– Ant kalno mū...

Kaip ir dauguma lietuvių, jis mokėjo tik vieną dainą.

Įėjo uniformuotas žmogus.

– Šaukėte?

– Ne ne, – susigūžė Juozapas. – Aš niekados nešaukiu. Esu tyliausias žmogus. Žinau, kur mano namai. Vienas pareisiu.

Atsistojo ir buvo beketinąs tyliai išsmukti pro duris, bet staiga prisiminė, kad aplinkybės visai ne tos kaip aną savaitę...

– Mano uždavinys – ne laukti malonių iš nusikaltėlių, o paimti juos pačius, – pareiškė. – O, beje, kas tamsta toks?

Uniformuotas žmogus sumušė kulnimis.

– Komisaras Žiū. Vakarais dirbu kelneriu, o laisvalaikiu uždarbiauju policijoj.

– Ir galima uždirbti?

– O kaipgi!

– Išeikite, kol nepaėmiau, – mostelėjo Juozapas. Laikėsi iš paskutiniųjų, betgi žinojo esąs silpnavalis.

Vakarop, perskaitęs kriminalinę kroniką ir pabaigęs kolbą, jis jau

turėjo šiokį tokį supratimą apie kriminogeninę padėtį. Pašaukė komisarą.

– Ar žinote, iš kur atsiranda banditai?

Tas skėstelėjo rankom.

– O policininkai?

– Jei nebūtų policininkų, nebūtų ir pačios policijos, – kariškai atraportavo komisaras.

– Teks patikrinti jūsų mentalitetą, – griežtai tarė Juozapas, padavė jam dėžutę. – Kaip sužinosite, ar čia yra degtukų, jei neturite prokuroro sankcijos ir negalite išlaužti sienelių?

Komisaras raudonavo, krapštė pakaušį.

– Padegti, ar ką...

Juozapas paėmė dėžutę ir pakratė sau prie ausies.

– Štai kaip tas yra daroma.

– Ve, ve, kaip paprasta! – mikčiojo komisaras.

– Kaip ir visa, kas genialu. Bet nusiraminkite, nieko kito aš ir nesitikėjau, – susimąstęs perėjo per kabinetą. – Skaitydamas kriminalinę kroniką ir tyrinėdamas krikšto tėvų biografijas, aš nesunkiai padariau išvadą, kad banditai išsivysto iš sportininkų. O jei sportą sunaikinus, išsprogdinus, ištratinus...

Komisaras pasisuko stačiuoju kampu.

– Stokite, – pašaukė Juozapas. – Tai dar ne viskas. Iš banditų savo ruožtu išsivysto verslininkai. O verslininkai – tai Lietuvos ateitis, ponių laimė ir pensininkų ramstis.

– O sakykit, ar nebūtų galima ir pensininkus... – pagyvėjo komisaras. – Kaip dainoj... Iškart ir visiems laikams. Juk turim priemonių.

– Turim, – atsakė Juozapas. – Bet jei nebūtų pensininkų, valstybė nežinotų, kur padėti kruopas, kanopas ir šlapią dešrą.

– O mano pati sako: jei pensininkų padvigubėtų, visa, kas gyva, žūtų per dvylika mėnesių.

– To niekada nebus! – atkirto Juozapas. – Juk deputatai pensininkų skaičių reguliuoja įstatymais, kainomis ir kitokiais svertais. O deputatai,

beje, renkami tik iš aukščiausios rūšies verslininkų, kurie savo ruožtu išsivysto iš sportininkų. Supratote, ką tai reiškia?

– Dovanokit, – braukė prakaitą komisaras.

– Sportas suteikia lietuviui sparnus. Šansą pakilti. Sunaikinę sportą, nutrauktume kitas grandis, taigi katastrofa neišvengiama.

Tylėjo, žvelgė į tolį, ir aiškiai buvo matyti, kad jį kažkas nervina.

– Vis dėlto aš kai ko nesuprantu, – prisipažino. – Kodėl gražiausias aukštumas pasiekia būtent boksininkai? Kaipgi mosikuojant kumščiais įmanoma įgyti tokį išsilavinimą, kad suskaičiuotum net iki šimto? Ko gero, tai didžiausia šio amžiaus mįslė.

– O šitą aš suprantu! – atgijo komisaras. – Anokia ir mįslė! Tūkstantis smūgių į galvą labai sutvirtina smegenis. Štai ir visa paslaptis.

Juozapas atsiduso ir užvertė popierius.

– Taigi drąsiai galim paskelbti išvadą, kad be sporto nebūtų ir Aukštosios visuomenės. O banditas, kaipo tarpinė grandis, yra neišvengiamas, būtinas ir didžiai saugotinas elementas.

– Tai ką daryti? – klausė komisaras.

– Nieko, – tarė Juozapas. – Eikite ir gulėkite.

Komisaras kaukštelėjo kulnimis.

– Beje... – Juozapas staiga pakilo, ryžtingai žengė į priekį. – Ar mūsų sistemoj yra greitojo reagavimo korpusas?

– Yra, ministre.

– Tegul man atneša tokią pat, – kilstelėjo kolbą.

Komisaras išėjo, o Juozapas patogiau įsitaisė kėdėj ir bematant užsnūdo. Sapnavo, kad važiuoja traukiniu, sėdi vagone restorane ir tratina į žemės ūkio ir inteligentijos liekanas.

– Ant kalno mū... – mūkia vergų choras.

Važiuojant per Bražuolės upelį, driokstelėjo, bet jis nepabudo. Kas iš to? Vis vien kaltų nesurasi.

Išeitys

Išėjęs iš politikos gali eit nebent į banką ir pinigus skaičiuot.

O va išėjęs iš galvos gali eit kur nori.

Bet jei nepastatytos tavo pilys, nepakinkyti jaguarai, vadinas, buvo galvoje negerai. Džiaukis, kad išėjai, ir niekuomet nebegrįžk atgalios.

Ministras krinta nuo stogo

Jis buvo chroniškas politinis ligonis, ir žmona nesyk siūlė jam gydytis. Pastvėrusi šuns pavadį, primygdavo koja:

– Atsistatydink, erode! Visa Lietuva juokiasi.

– Nėr tokių vaistų! – rėkdavo Juozapas. – Jei katras ir pasigydo, po rinkimų, žiūrėk, vėl pradeda...

– Visko šiais laikais yr! – net suplukusi skalbė šonus pati. – Užsikoduok! Ampulę į smegenis įsisiūk! Galų gale yra anoniminių politikų draugija! Likimo nuskriausti žmonės dusyk per savaitę susiburia nuošalioj vietoj, valandą rūpinasi Lietuvos reikalais ir, sako, praeina...

Juozapas raitėsi ant grindų.

– Kur ten praeis... Niekuom aš nebetikiu...

Žmona sviedė pavadį į kertę.

– Tarnauk! – riktelėjo. – Tarnauk Lietuvai!

Juozapas linksmai suurzgė, atsistojo ant dviejų ir kyštelėjo ranką į prijuostės kišenę.

– Ne, taip toliau nebegalima! – atsiduso pati.

Jis nuleido galvą.

– Andai kiaurus metus su rinkimų kompanija prasivalkiojai... Visas nusipolitikavęs, į žmogų nepanašus...

Juozapas tik rankom skėsčiojo.

– O jau kai susidėjai su tais vadalom iš Vyriausybės!.. Kožnas padoresnis ėmė šalintis. O kaipgi! Valandą, kitą – dar pusiau su protu. O paskui ir prasideda...

„Paveldėjimas“, – niūriai mintijo Juozapas. Iš užmaršties kilo nublukę vaikystės paveikslai: amžinatilsį tėvelis (o buvo jis kolūkio partinės sekretorius) užsirakinęs kamaroj per naktis politikuoja su kalviu Ignotu... O štai motutė, pastvėrusi ližę, vejasi abudu daržais... Juozapėlis puola į dilgėles ir gailiai rauda nesuprasdamas, kas darosi, bet

jo mažoje širdelėje vis auga, vis tvinksta sopulys: „Niekada! Niekada nedarysiu taip kaip tėvelis!“

Ir še tau!

– Nors tu pagailėtum! – sušuko apsipylęs ašarom. – Juk visi mūsų nekenčia! Plūsta, ūdija kaip šunis. Manai, lengva?

– Uncvote! Ar visai gėdos nebeturi? Tark vieną sykį: gana!

Juozapas kėlė rankas į dangų.

– Lengva pasakyti! Kiek sykių norėjau atsistatydinti! O neleidžia! – jis baugiai apsidairė. – Ten knibždėte knibžda apsauginių su šauninkais.

– Kad nors tarnautum su honoru. Bet kur tau! – pati brūkštelėjo rankove akis. – Kam reikėjo tų palūkanų tiek užsiprašyt?

– Tai argi aš prašiau? – suvaitojo Juozapas. – Jei nori žinot – ant kelių atsiklaupęs, ašarom apsipylęs meldžiau: duokit kaip žmogui. O dar geriau: visai neduokit. O tie: ne! Dvigubai, ir kvit.

– Tai kas valdo Lietuvą, Juozapai?

Vargšas tik rankom skėstelėjo.

– Ką aš žinau? Niekas tokių dalykų mums neaiškina.

– Vadinas, tu nieko negali?

Juozapas pravirko. Pirmą sykį jis taip skaudžiai suvokė ministro padėties tragizmą. Suklupęs ant kelių, tiesė rankas.

– Neapleisk. Pasakyk, ką man daryti?

– Būk vyras, Juozapai. Šok nuo stogo ir atsistatydinsi.

– Nežinau, ar pavyks. Jie imsis priemonių.

Pati trenkė durimis ir prasmego virtuvės gelmėse. Juozapas apsidairė, ieškodamas savo šaknų. Jų nebuvo. Lengviau atsiduseęs, užkopė ant devynaukščio stogo ir puolė žemyn. Niūrūs gyvenimo vaizdai ėmė slinkti prieš akis...

Pirmą sykį jis pasijuto lietuvis esąs dar tarybų valdžios metais. Baigęs akademiją, dirbo mokslo tiriamąjį darbą medicininio išblaivinimo sistemoje, o ten, žinia, pasitaikydavo ir nestatutinių santykių. Tiesa, tai truko vos keletą minučių... Bet po devynių mėnesių felčerė jam padovanojo dvynukus: Birutę ir Kęstutį. Anuomet tai buvo rimtas smūgis režimui.

Pasibaisėjęs, prakaito išpiltas ilgai pūtė į aulinį milicininko batą ir, kaip vaikystėje, sau kartojo: „Niekada! Niekada taip nebedarysiu.“

Vėliau Juozapas vedė paprastą komjaunuolę, ir jųdviejų santykiai buvo grynai sportiniai, be jokių nacionalumo ženklų. Tada nusiramino: politika man negresia. O motutė, manding, kažką nujautė. „Vaikeli, tik tu nepradėk“, – meldė užėjus Landsbergiui. Juozapas bučiavo sengalvėlei ranką ir dievažijosi: „Aš ne lietuvis, mama.“

Prisiminęs motutę, susigraudino. „Reiktų aplankyti.“ Pabandė pasukti atgal, bet tai pasirodė ne taip paprasta. „O gal ir neverta? Aišku, motutė viską atleis. Bet kaimynai, kaimiečiai tie... akmenimis užmėtys.“

Lėkė dabar pro aštuntojo aukšto langus, tačiau nė kiek nesistebėjo, kad laisvo kūnų kritimo pagreitis ne toks jau laisvas. Dar spirdamasis nuo stogo, pagavo akimis: prie durų budėjęs apsauginis iškėlęs ragą siunčia signalus į orbitą...

Pro langą kyštelėjo galvutę Emanuelė.

– Bene vėl kryzė, viršininke?

– Kry... – jis nenorėjo leistis į kalbas. Žinojo, koks sunkus lengvo elgesio merginos gyvenimas. Ogi šiandien jautėsi už viską atsakingas. Dėl visko jam buvo gėda.

– Užsuktumėt... Sureguliuočiau...

– Laiko nier.

...Smarkiai politikuoti žmonės pradėjo bene aštuoniasdešimt aštuntaisiais. Iš dyko buvimo, iš nuobodulio – dabar jam šitaip atrodė. Juk paprastas žmogus galėjo amžių nugyventi ir į kapus nuvažiuoti taip ir neišvydęs palydovės. Ogi basliu per pakaušį galėjai gauti nebent kaimo gegužinėje.

Ir Juozapas kartu su visais vis dažniau traukdavo į aikštes, politikuodavo iki sąmonės netekimo, iki komos būsenos, kurią sukeldavo daugsyk pakartotas tam tikrų garsų junginys: „Vytautai!“, „Lietuva!“, „Gėda!“ Jam patiko tas šurmulys. „Ir kas čia bloga?“ – sakydavo sunerimusiai žmonai. Tuo metu jam atrodė, kad gali liautis kada panorėjęs.

Deja, netrukus pajuto, kad eiti darban vis labiau nesinori. Norisi į aikštes, į tribūnas...

– Aisma į valdžią! – sykį nei iš šio, nei iš to pasakė Pilypas iš Pieno kombinato.

Juozapas ilgai tuomet kikeno į saują. Valdžia – juk tai kažkas didinga, apaugę pelėsiais ir kerpe. Trakų pilis! Milžinų kapai! Ką tai turi bendra su jo gyvenimu?

Bet kai Pilypas ir antrą, ir trečią sykį pakartojo tą patį, pagavo keista nuojauta: lyg tupėtum, norėtum, o negalėtum. Tapo išsiblaškęs, nervingas, o naktimis, ypač per pilnatį, staiga strykteldavo iš lovos, skersas nuslinkdavo iki Rūmų ir žiopsodavo į langus. Širdis taip daužydavosi krūtinėj, kad nuo sienų tinkas pažirdavo. „Ir aš ten sėdėsiu. Pro tą langą žiūrėsiu... O gal pro aną?“ Seilė nudrykdavo iki kelių.

O Pilypas varė savo: „Į valdžią! Būk pasirengęs. Jau greitai.“

– O ką mudu ten veiksiva? – sykį visas išraudęs paklausė Juozapas.

– Ogi ką norėsma!

– Gal tarnausim Lietuvai? – kaži kaip skystai sukikeno Juozapas.

– A kodiel ne? – bemaž rimtai atsakė Pilypas.

Ilgai tuomet jiedu kvatojo, net springdami, tvatydami kits kitam per nugaras. Kaip piemenys. Ne, Juozapas nebuvo apie save prastos nuomonės. Bet kad vakar išlipęs iš runkelių vagos, rytoj jau sėdėtum piliakalnio viršūnėj!..

Tačiau dar gerokai prieš šv. Velykas Juozapas žengė į Seimą. Viskas išėjo kažkaip netyčia. Sunkios durys užsivėrė jam už nugaros, paslėpdamos nuo žmonių akių visiems laikams...

Jis sudejavo. Lėkė dabar jau pro septintąjį aukštą. Balkone vyrai kliurkė degtinę.

– Gėdytumėtės Marijos žemėj...

Tie skėsčiojo rankom.

– Darbo neturim... Pinigo nier...

„Štai dar viena mūsų amžiaus mįslė, – atsiduso Juozapas. – Pinigo nier, o visi geria. Tik man vadovaujant ir įmanomi tokie pokyčiai...“

Jis užsimerkė. Žiūrėti lietuviams į akis ėmė drovėtis praėjus vos trims mėnesiams po rinkimų. Žmona tuomet jau laikė jį beviltišku.

– Ką jūs ten veikiate? – klausdavo su pašaipa.

– Dirbame, – rūsčiai atsakydavo Juozapas. Ir bematant jam paraudonuodavo ausys. – O gal į mišką man eit?

– Rankas turi – neprapulsi.

– Rankos dabar ne madoj. Liežuvis reikalingas.

Šitaip prasidėjo paskutinė stadija.

Miegodavo prastai, mat sapnuodavo vis tą patį: nutrūko kadencija, viskas prapuolė, kraštas skendi tamsybėse. Nepakeliamas slogutis užguldavo krūtinę; blaškydavosi ir rėkdavo, kol neapsikentusi pati spirdavo į kepenis. Šokdavo prie lango: ir šviesa, ir tiesa... Dėkui Dievui.

Vėliau, kai valdančioji partija tapo nebevaldoma, košmarai baigėsi. Tiesiog atėjo aiškumas: nepakeičiamų žmonių yra! Jis buvo paskirtas ministru, o Vyriausybės priešaky stojos bičiulis Pilypas iš Pieno kombinato.

Tik va, ta sielograuža, ta kaimiško mentaliteto liekana...

Niūriai nusiteikęs praskrido šeštąjį aukštą. Tuščiam kambary ant lempos suposi liūdnas lietuvis. Juozapas nusivožė skrybėlę. „Atleisk man, Viešpatie...“

O žemai vos įžiūrimi būriavosi rinkėjai.

– Užsimuš! – spiegė moteris, aiškiai sutrikusio intelekto.

– Tokie neužsimuša, – ramino visko matęs žilabarzdis senelis, Japonų karo didvyris, Parlamento gynėjas.

– Mes jį iškėlėme! – didžiavosi pabėgėliai iš istorijos-psichoneurologijos internato.

...O tuo metu Ministrų Kabinete vyko neeilinis organizuotų struktūrų posėdis.

– Paskutiniais duomenimis, objektas nebetoli dugno, – paskelbė Ryšininkas.

Premjeras pagrūmojo šaukštu.

– Nedelsiant sustabdykite! Meskite moderniausią stabilizacijos techniką.

...Penktojo aukšto langai buvo išdaužyti, apskretę voratinkliais. Pro skyles žiopsojo liesi tarakonai. „Čia jau gyvenama žemiau skurdo ribos“, – suvokė Juozapas. Ak, kaip jam suspaudė krūtinę!

Tuo metu išvydo Vyriausybės kortežą. Nutaisęs išdidžią pozą, susigrūdo rankas į kišenes.

– Liaukis, Juozapai! – riktelėjo Premjeras. – Kalbėjau su Jo Ekscelencija. Atsistatydinimo nepriima.

– O man nusispjaut! – atsakė Juozapas. – Žemė priims.

– Reikia sudaryti komisiją...

Kilo diskusijos. Tuom pasinaudojęs Juozapas tekštelėjo į purvyną ir išleido, jo nuomone, paskutinį kvapą. „Baigta“, – apsidžiaugė. Bet kai atsimerkė, pajuto, kad yra dar gyvas. „Viešpatie, kokia gėda...“

– Ne pro tą galą kvapą išleidai, sūneli, – ramino žilabarzdis.

– To reikėjo tikėtis, – šnekėjo terpu savęs nariai.

– Dovanokit, gerbiamieji, – raudonavo Juozapas. – Juk mirštu aš pirmą sykį. Iš kur galiu žinot, kaip tas yr daroma?..

Žiūrėjo į dangų. Ten, aukštybėse, kybojo nustebęs mėnulis. Norėjo sušukti mėnuliui ką nors įžeidžiančio („Reglamentas!“), bet suprato, jog neverta. Mėnulis bemaž niekad nesupranta žmogaus. „Vis dėlto keista. Jei žmogus šuns draugas, o šuo – mėnulio...“ Bet nuo tokių minčių tik dar labiau susinervino. „Ir šitaip protaujantis žmogus valdžioj sėdi. Vargšė Tėvynė...“ O dabar jau pajuto pasididžiavimą: netgi tokią tragišką valandą jis galvoja apie Lietuvą.

Todėl atsikėlė ir pasakė:

– Giliai išgyvendamas dėl savo klaidos, viską padarysiu, kad Lietuvos politinio gyvenimo raida vyktų demokratijos principais ir Lietuvos Respublikos Konstitucijos nubrėžtu keliu.

Po šių žodžių padėtis tapo dar stabilesnė ir net po šiai dienai tebėra tokia pat.

Mano padėtis

Jūs neieškokit manyje nei proto anei gracijos,
Esu aš netradicinės, žinokit, orientacijos.
Ant Žemės rutulio visai aš nesiorientuoju –
Laikaus kairės ir dešinės – užtat ir viduriuoju.

Rytais, kai teka saulė, virš stogų dūmelis rūksta,
Bendravimo su žmonėmis labai, labai man trūksta.
O kad aš būčiau kasininkas – tai kiekvieną dieną
Žmogeliui kiekvienam gražiai sakyčiau: „Labą dieną!“

Paskui sakyčiau jam: „Geros dienos!“ – ir taip daug sykių,
Ir pasitrauktų nuo kasos visi labai sutrikę.
Visi stebėtųs manimi: „Koks geras šitas ponas,
Pilnai pakrautas teigiamų, teisingų katijonų!“

Ir džiaugtųsi visi: daugiapartiniai, daugiažindžiai
Iš eterio garų ir iš milžinkapių išlindę.
Kamuojami magnetinių audrų čia laimę rastų.
Ir liberalūs gėjai, ir krikščionys pederastai.

O aš sakyčiau jiems: „Jei matot žmogų gero būdo,
Žinokit: ne iš kelmo spirtas jis, tiktai – iš šūdo.
Ir jūs jį galit spardyti, pasidaryt sau šventę,
Ir bus tada linksmiau liūdnam pasaulyje gyventi...“

Kelias į viršūnes (1)

Nepažįstamo alpinisto pasakojimas

Nesu nei gabus, nei protingas. Vairuoju valdišką automobilį, bet važiuoti dviračiu man lengviau. Turiu japonišką televizorių, bet didesnį malonumą jaučiu žiūrėdamas pro langą. Valgau pagal prancūzišką receptą, bet kai nemato žmona, išsikepu bulvių, pasrebiu rūgšto pieno – skanu ir vidurių nepučia.

Balsuoju kaip dauguma. Įstatymų nesuprantu ir nenoriu suprasti. Posėdžių metu dažniausiai skaitau laikraščius, krapštau nosį arba ką nors lankstau iš sąvaržėlių. Baigiantis sesijai, sulanksčiau du asiliukus. Pirmininkas pagyrė, sakė, kad labai panašūs į opozicijos lyderius.

Stengiuosi nelįsti nei į akis, nei į ekraną, diskusijose nedalyvauju ir niekados nesakau, ką galvoju. Beje, dažniausiai nieko ir negalvoju. Vis dėlto sykį išsišokau. Nesuprantu, kas užėjo, – staiga stvėriau mikrofoną ir surikau: „Vyrai! Imam dalgius, einam už Lietuvą!“ Per pertrauką nuėjau į tualetą, kažkas užmetė ant galvos maišą... Įtariu, jog iš agrarinio: kumščiai kaip buožės... Atsipeikėjau po gero pusvalandžio ir nuo to karto bijau net pažvelgti į mikrofoną.

Kolegų deputatų ir anksčiau prisibijojau. Jie viską žino ir permato Lietuvą kiaurai. O aš juk pakliuvau į Seimą netyčia. Iki šiol nesuprantu, kaip tai galėjo atsitikti ir kodėl mane išrinko. Buvau tąsyk išgėręs, Ramanauskas pasiūlė balotiruotis, o girtam ką gi – jūra iki kelių. Paskui ta rinkimų kampanija, tie susitikimai... Nuo mažumės esu drovus, atsistoti vienam prieš būrį žmonių man – baisiausia kančia. Tad visados gerokai patraukdavau ir paistydavau kas ant liežuvio. Bemaž nieko neatsimenu. Tik tiek, kad visi juokdavosi ir plodavo.

Nemanykit, kad aš toks jau girtuoklis. Anaiptol. Visa bėda, kad būdamas blaivus ničnieko nesugebu žmonėms pasakyti. Man atrodo, kad jie patys viską žino.

Rinkimų dieną buvau kaip šamas. Tik, aišku, ne dėl to, kad jaudinčiaus. Tiesą sakant, buvau net pamiršęs, kad rinkimai... Tiesiog iš ryto sutikau Ramanauską, nuėjom pas Vasiliauską, o toliau – nebeprisimenu.

Kitą rytą pabudau skaudančia galva ir, kaip paprastai tokiais atvejais, nieko daugiau negalvojau, kaip tik: „Kur aš buvau? Ką aš padariau? Kur mano sakvojažas?“

Staiga įėjo žmona ir sušuko:

– Išrinktas!

Atsimenu: neapsakomas siaubas ir sielvartas pervėrė mano širdį. Nutirpo kūnas ir pirmoji mintis buvo: „Bėgti! Kuo greičiau bėgti iš Lietuvos!“ Dievaži, jei ne žmonos ramybė ir šaltakraujiškumas, šiandien ir pėdos būtų ataušusios. Bet jinai, ta augalota plačiapetė moteris, Suvalkijos valstiečio dukra, kuo ramiausiai iškratė kišenes, atėmė raktus ir pinigus, tada pasakė:

– Parnešiu alaus.

Tysojau nustėręs, leisgyvis, o galvon kalė viena vienintelė mintis: „Niekados! Niekados nedovanosiu Lietuvos žmonėms!“

Kai išgėriau du butelius, truputį palengvėjo. Bet vos tik prisimindavau, kad reikės eiti į Seimą, imdavo krėsti šaltis, suvirpėdavo kojos, ir aš pusiau be sąmonės krisdavau ant sofos.

– Ką ten darysiu? – vaitojau. – Nieko neišmanau.

– Žiūrėk, ką kiti daro, tą patį ir tu daryk, – mokė žmona. – Paskui priprasi, ir patiks.

– Nieko nebus! – šaukiau. – Juk žinai, kad aš... Pati sakydavai... Net vinies nemoku įkalti.

– Vinių ten nereiks kalti, – aiškino žmona. – Ogi mygtuką paspausti, ranką pakelti... anoks jau čia mokslas. Tarp kitko, – pridūrė, – ateis į namus ir įkals. Ir paobliuos...

„Tas gerai“, – pamaniau.

– O jei ne tą nuspausiu?

– Ten po du sėdi, – kantriai aiškino ta niekados savitvardos neprarandanti moteris, – ką nuspaus kaimynas, tą ir tu spausk. O kad ir nepataikysi – baisus čia daiktas. Seimas ne lėktuvas.

Man stingo kūnas, o galva kaito. Akyse plaukiojo žvaigždutės, kūjeliai ir kryžiai.

– Kad neprisimenu, kuriai partijai priklausau.

– Čia blogiau, – tarė žmona. – Paskambinsiu Ramanauskui.

Ramanauskas... Kaip aš dabar jo nekenčiau!

Žmona surinko numerį, bet niekas neatsiliepė. Mane išpylė prakaitas. Drebėjau kaip lapas.

– Bėga žiurkės...

– Visos tos partijos vienodos, – ramino žmona. – Visos už teisybę.

Atrodo, ėmiau kliedėti. Atsimenu, kad šaukiau:

– Paleisk mane! Kelintą traukinys? Į Vakarus... Pas mamą...

Tada žmona nuėjo virtuvėn ir ėmė garsiai tarškinti šaukštais. Sena lapė! Ji puikiai žinojo, kaip šitie garsai mane baugina. „Kas dabar bus? – vaitojau. – Kaip reikės motinai į akis pažiūrėti?“

Sėdėjau susiėmęs galvą rankomis ir, matyt, užsnūdau. Regėjau save, mažą berniuką, einantį per mišką su žilvičio dūdele... Paukščiukai čiulba, žvėriukai šokinėja – visi linksmučiai, o áš einu verkdamas ir žinau, jog privalau palikti šitą kraštą amžiams. Staiga išeinu į laukymę, ant kelmo sėdi motulė, čeksi žirklėmis – avinėlį kerpa...

– Sudievu, mama... Deputatas aš...

Krūptelėjo motulės pečiai. Išvydau jos liūdną veidą, išgirdau jos tylią aimaną:

– Kaip tu iki šito nusiritai, sūneli?

– Dovanok! – išsiveržė riksmas. Iškrito iš rankų dūdelė...

– Bė-ė,– subliovė avinėlis. – Bė-ėk...

Puoliau į mišką, prasiskyrė žalioji siena... Priešais mane stovėjo žmona su dideliausiu dubeniu vašylų.

– Kabink, deputate.

– Ką čia prasimanai, – murmėjau. – Neištrauksim iki avanso...

O pati juokdamasi kalbėjo:

– Kasdien dabar valgysim. Antsvorio trūksta. Valdžios vyras negali sverti tiek pat kiek paprastas: rinkėjai negerbs. – Pasukiojo mane priešais langą, pamatavo skersai, išilgai. – Per mėnesį atpenėsiu.

– Tai po mėnesio, – pradžiugau, – ir nueisiu...

– Rytoj!

– Nežinau net kur durys!..

– Parodysiu.

„O gal tikrai – kas bus, tebūnie“, – atsidusau, pasmeigiau gardžiai kvepiantį gabalą. Tik staiga sudrebėjo rankos, tekštelėjo šakutė ant grindų.

– O juk prie durų ten policija! Ne, nieko nebus.

Policijos, prisipažinsiu, bijau nuo mažens. Vos tik pamatau uniformą, rankos kyla aukštyn, kojos linksta, veblenu kažin ką: „Paleiskit... daugiau tai nepasikartos... aš netyčia...“

Dabar jau ir žmona, praradusi kantrybę, ėmė šaukti:

– Kvaily! Juk policija tam ir stovi ten, kad tave apgintų.

– Mane... – vapėjau. – Nuo ko?

– Nuo rinkėjų.

– Vadinasi, yra pavojaus... Ne, aš važiuoju...

– Kol kas – jokio pavojaus, – nukirto žmona. – O po ketverių metų, jei nebeperrinks, žiūrėsim. Gal ir teks išvažiuoti.

Ir paėmusi už rankos taip švelniai, taip gražiai pašaukė:

– Petriuk!.. Nepaliksiu tavęs...

Pakėliau galvą. Jos akys spindėjo kaip per pirmąjį pasimatymą. Nesu koks žliumba, bet sugruzdėjo krūtinėje... Puoliau į skreitą, apsipyliau ašaromis.

– Bet jeigu aš nenoriu!.. Gyvenkim kaip žmonės... Kaip šiandien... Ko gi mums trūksta?

Jinai ėmė vardyti, ko mums neva labai labai: bižuterija, galanterija... Bet kai paminėjo prancūzišką bulterjerą su kilmės dokumentais, nebeištvėręs sušukau:

– Tai negi aš dėl to?

– O dėl ko?

Man jau viskas buvo vis vien, skaudėjo galvą, taigi tyčia ir pasakiau:

– Vardan tos!

Tada jinai pakilo visa išbalusi, stvėrė samtį ir vožė juo man per kaktą.

Stovėjo priešais mane degančiom akim, išsidraikiusiais plaukais, su pakeltu samčiu kairėje. Graži ir baisi buvo! Kad ir kaip bijau policijos, žmonos, prisipažinsiu, – antra tiek. Todėl nieko daugiau nebesakydamas nudūlinau į kertę, atsisėdau prie lango ir žiūrėjau į debesis. Ir jinai nieko nebesakė. Atnešė butelį mineralinio ir Konstituciją, padrėbė ant stalo. Užsigerdamas perskaičiau nuo pirmo iki paskutinio žodžio ir bemaž nieko nesupratau. „Viešpatie, – vaitojau. – Nejau dabar ketverius metus šitaip?“

Vakare pati liepė išsižioti, sukratė gerklėn saują tablečių, ir miegojau kaip užmuštas. Pabudau gerokai apkvaišęs, užtat rankos, kojos nebe taip drebėjo. O žmona tesėjo žodį: nuvedė iki pat Seimo.

– Va tos durys!

Išvydęs duris, aš ir vėl sudrebėjau.

– Gal kartu...

Ji svarstė, raukė kaktą.

– Ne. Šitaip netinka.

Davė dar dvi tabletes. Prarijau nekramtęs ir nusprendžiau: vos tik pasišalins, mausiu už kampo, įlįsiu į pirmą pasitaikiusią skylę, luktelėsiu iki pietų, o paskui bus matyti.

Kur tau! Ta gudruolė bematant atspėjo mano ketinimus. Ryžtingai apgręžė, pastūmėjo.

– Į vietą!

Žengiau porą žingsnių ir... Nė nepajutau, kaip parbėgau atgal, įsikibau į sijoną. O jinai apsidairė, išsitraukė iš rankinuko šakutę, nė žodžio netarusi movė tarp šonkaulių.

Kas beliko daryti? It sapnuodamas žengiau pirmyn. Durys... Neatsimenu, ar pats atidariau, ar kas kitas, o gal pačios atsivėrė... Eidamas paskui kažkokį poną, pakliuvau į salę, kritau kėdėn, užsimerkiau. Tabletės veikė. Kai atsimerkiau, visi stovėjo ir giedojo. Bematant pašokau – turiu gerą balsą, tad pasijutau drąsesnis ir užtraukiau: „Tu nežiūrėk, ma-a-ma...“

Kai pabaigiau, visi jau sėdėjo ir plojo.

Tiek iš tos dienos ir teprisimenu. Grįžau namo baisiausiai pavargęs ir iškart griuvau į lovą. Netrukus atėjo kaimynė, kuždėjosi virtuvėje su žmona, paskui įcimpino ant pirštų galų į miegamąjį, spoksojo į mane net prasižiojusi, kraipė galvą, kojas čiupinėjo.

– Nėmaž nepasikeitęs, – dūsavo.

– Pakeisi tu jį, – dūsavo žmona. – Ne taip greitai.

– Pasisekė tamstai! Kas galėjo pamanyti! Gyvas deputatas po ranka. Dabar tai pagyvensit!

– Kas be ko, dabar bus lengviau, – šnekėjo žmona. – O ko gi tamstos Rapaliukas nesibalotiruoja?

– Taigi va... Maniau, kad proto trūksta. Ir traukinys buvo pervažiavęs... Bet jeigu jau taviškis... Dabartės negražu atsilikti. Parengsiu kitai kadencijai.

Vakare atėjo uošvis, kuris apie mane visados sakydavo: „Ubagas nulėpausis." Atsinešė samagono, silkės ir nė sykio – o buvo taip papratęs – neriktelėjo.

Kai išgėrėm, droviai paklausė:

– Tai kaip, žente? Steigiam?

– Ką steigiam? Aš nieko nežinau, – atrėžiau ir tyčia, kad jį paerzinčiau, pridūriau: – Neturiu laiko. Valstybė rūp!

Kad būtumėt matę, kaip jisai sumišo, kaip sumažėjo, kaip ausys jam paraudonavo!..

– Suprantu, – linkčiojo. – Vėliau.

Galėjau dabar jį aprėkti, išplūsti, ir tas rūstus senis, tas nepakeičiamas pirmininkas būtų tik linkčiojęs ir raudonavęs. Pirmąsyk pajutau valdžios skonį.

Bet žmona staiga sutarškino šaukštais ir skardžiai suriko:

– Baik fokusus, Petka!

Krūptelėjau, susigūžiau.

– Tai ko gi jūs norit, – murmėjau. – Deputato alga, tarp kitko, ne tokia jau didelė... Nieko čia neužgyvensi...

– Ne iš algos ir gyvenama, žente, – bambėjo uošvis.

Reikėjo patylėti. Bet po visų tų įvykių buvau sudirgęs, drebėjo rankos, pats nebesupratau, ką šnekąs.

– Atseit vogti? Uošvi! Gėdos turėk. Ką tu iš Seimo pavogsi? Kėdę? Mikrofoną? Įstatymų paketą?

Uošvis uždėjo man ant peties sunkią vadovo ranką.

– Nesikarščiuok, žente. Ne taip viskas daroma.

– O kaip? – klausiau. – Iš kur man žinoti?

– Viskas savaime atsiras. Pamažėle. Žingsnis po žingsnio.

– O jeigu ne?! – šaukiau. – Jei neatsiras?

Žmona irgi šaukė, net lempos siūbavo.

– Tu pažiūrėk, kvaily, kaip jie gyvena! Kokie namai! Kokie rėmai! O kokios žmonos! Iš kur visa tai?

– Iš kur?! – šaukiau visa gerkle, net seilės man tiško. – A? Aha?!

– Vaikai! – šaukė ir uošvis. – Raminkitės. Kaimynai nubus...

– Pro langus nespjaudyk! – šaukė žmona. – Rinkėjams ant galvų!

– O kas man rūpi! – šaukiau. – Katras čia deputatas? Aš! Spjaudau, kur noriu!

Kyštelėjau uošviui po nosim špygą.

Tas pažiūrėjo, pakraipė galvą ir labai rimtai pasakė:

– Dirbsime.

...Keista, bet šiuo metu uošvis turi net keturias firmas, o žmona ir uošvienė – po vieną. Pasistatėme užmiestyje namą. Kaimynai gerbia, žmona myli, uošvis nesipravardžiuoja. Buvom Afrikoje, Australijoje, Antarktidoje. Nūnai, kaip matote, Alpėse...

O jau kiek visokių daikčiukų namuose!..

Dabar, aišku, paklausite, iš kur visa tai? Ir nepatikėsite, jei pridėjęs prie širdies ranką atsakysiu:

– Neturiu supratimo.

Šilti santykiai

Algirdas susitiko su Kristoferiu. Kristoferis su Benjaminu. Benjaminas su Albertynu. Albertynas su Abraomu. Abraomui gimė sūnus Izaokas.

Tai aukščiausias mūsų politikos įvertinimas.

Kam skambina varpai

Juozapas vakarieniavo ir klausėsi lengvosios muzikos (avarijos, žmogžudystės, gaisrai), kai Garsiakalbis staiga atsiprašė ir užgiedojo Lietuvos himną.

Juozapas, aišku, atsistojo ir atliko visa, kas tokiais atvejais lietuviui pridera, bet ir toliau darbavosi šaukštu.

– ...vienybė težy-y... – atsiduso Garsiakalbis, o tada labai iškilmingai pareiškė: – Rytoj Lietuvos nepriklausomybės pabaiga!

Po trumpos pauzės nuaidėjo varpai.

– Girdėjai! – sukliko Juozapota. – Tučtuojau padėk šaukštą!

– Šaukšto aš niekada nepadėsiu, – tyliai atsakė Juozapas.

– Vadinas, tu eisi su šaukštu? – taip pat tyliai, tačiau grėsmingai paklausė pati. – Visi su šautuvais, o tu vienas su šaukštu!

Juozapas pažvelgė į Lietuvą: danguje ir languose degė tūkstančiai žiburėlių.

– Kodėl vienas? Mūsų daug!

– Juozapai, – dar tyliau klausė moteris. – Kur tu išmokai lietuviškai?

Tas tik rankom skėsčiojo.

– Esmi lietuvis... Bet su šaukštu patogiau negu su šautuvu.

– Kas patogiau?

– Srėbti patogiau.

Juozapota pakilo ir Juozapui sudrebėjo šaukštas. Apsidairė ieškodamas išeities ar bent maldaknygės, tik moteriškė ūmai krito ant kelių ir apsipylė ašarom.

– Bet kas atsitiko? – sumišęs klausė Juozapas. – Kur reikia eit? – ir naudodamasis tuom, kad pati nemato, prarijo keletą šaukštų skystimo.

Juozapota kūkčiojo ir nieko nebesakė. Juozapui pagailo savo moters.

– Tau reikia su sparneliais... – murmėjo. – Tada visuomet jausies puikiai. Ir blogos dienos bus geros.

Moteris pakėlė ašarotą veidą.

– Tu negirdėjai?

– Rytoj pabaiga, – trumpai tarė Juozapas, žiautarodamas kruopas.

– Ar supranti, ką tai reiškia?

Jis nulenkė galvą.

– Seniai reikėjo pabaigti.

– Juozapai! – šaukė moteris. – Pasižiūrėk į save! Kaip tu iki šito nusiritai?

– O tu pro langą pasižiūrėk, – atsišaukė Juozapas. – Šaldytuvą atidaryk. O ką mes po savęs paliekam – kriauklėse, krūmuose, apatinėse – ar regėjai?

Bet Juozapota žiūrėjo į savo žmogų, ir jos veidas darėsi vis labiau panašus į Pirčiupių motinos veidą. O Juozapą – kad ir kaip krėtė šiurpas – ūmai pagavo pakili šventiška nuotaika.

– ...nei jam ten gyventi smagū-ū... – užtraukė.

– Ū-ū-ū... – vaitojo žmona.

– Už Lietuvą šaukštą padėjo-o...

Staiga atsilapojo durys ir įžengė uošvis Zebediejus. Buvo jis baltas kaip vyšnios viršūnė ir tiktai nosis mėlynavo (tyliosios rezistencijos pasekmės). Tačiau kai pravėrė burną, balsas gaudė nelyginant vargonai:

– Ir niekas daugiau nebegirdės tavyje arfininkų, giesmininkų, trimitininkų balsų. Niekas neberas tavyje jokių meno kūrėjų ir nebesigirdės tavyje malūno dūzgimo. Tavyje nebešvies žiburio spindulys...

Juozapota raudodama griuvo tėvui į glėbį, o Juozapas skubiai palinko prie lėkštės.

– Svarbiausia – apginti Seimą! – kratė kumštelius Zebediejus.

– Vyriausybę! – grąžė rankeles Juozapota.

– Ginkluotąsias pajėgas!

„Ką jie pliauškia? – susigūžęs prie lėkštės bandė suvokti Juozapas. – Ar juokus krečia, ar tikrai pasimaišė?“

– Pagulėtum, uošvi, – tarė su pagarba. – Juk ir daktaras andai sakė: ramybės ir Dievo palaimos. Niekas kitas nebepadės.

– Ne metas gulėti, – sverdėjo uošvis. – Eiti reik!

Juozapas tik ranka numojo.

– Sykį jau buvai išėjęs...

Uošvis tą pavasarį išėjo į valdžios organizuojamą potvynį ir prapuolė. (Metas buvo neramus: valdžia regėjo, kad žmonės vis labiau linksta į blogį, ir gailėjosi suteikusi jiems nepriklausomybę. Seimo Pirmininkas kalbėjo nariams: „Išnaikinsiu lietuvius kartu su gyvuliais, ropliais ir dangaus sparnuočiais." Vienintelis Zebediejus buvo ištikimas valdžiai – viešai išsižadėjo pensijos – matyt, dėl to paskutiniu momentu potvynis buvo atšauktas.) Po savaitės rado piemenys Zebediejų Karoliniškių draustinyje giedantį po ąžuolu. „Šitoj vietoj bus pastatytas Vilniaus miestas!" – pareiškė atėjusiam jo parsivesti žentui.

– Sakau, padėk šaukštą! – riktelėjo pati.

Juozapas krūptelėjo, bet šaukšto nepaleido iš rankos.

– Eisiu, brangioji, – pasakė švelniai. – Tik nesijaudink.

Jis staiga suvokė, kad tokioj būklėj atsidūrusių artimųjų vienų paleisti nevalia. Sveiko proto žmogus niekados nesiartins prie Vyriausybės arčiau nei per penkiasdešimt kilometrų.

Paėmė Juozapota virbalus, Zebediejus – Mažvydo katekizmą, o Juozapas – šaukštą. Ėjo pamažėle, prilaikydami senolį už parankių, sukdami tik į dešinę arba į Vakarus.

– Šautuvo reik! – dūsavo Juozapota.

– Plikom rankelėm aš juos! – grūmojo Zebediejus. – Tėvynės meile! Kalbos gimtosios gražumu!

Klausėsi Juozapas ir vis neramiau jam darėsi.

– Fosforo pakramtytum, uošvi. Smegenims gerai.

– Tėvynės gynėjui smegenų nereik! – pūkštė Zebediejus. – Kelią akimis apšviesiu! Priešą širdimi užplaksiu!

Bet vilkti Zebediejų darėsi vis sunkiau. Išsakęs savo nuomonę, senolis paprastai imdavo snausti.

– Lie-tu-va-bus-lais-va, – burbuliavo sau po nosim.

– Koks tau skirtumas? – stebėjosi Juozapas. – Šiaip ar taip, greitai kojas pakratysi.

– Pakratysiu aš juos! – skystu tenoru rėkė Zebediejus. – Už kojų!

Kai pasiekė Rūmus, jau švito. Aikštė buvo tuščia.

– Pasibaigė! – nušvito ir Juozapas.

Staiga iš tarpuvartės iššoko žmogelis, dairėsi paklaikusiom akim.

– Gelbėkit!

– Ramybė jums, lietuviai, – tarė Juozapota. – Jie nepraeis!

– Kur aš esu?

– Ten, kur šiandien privalo būti kiekvienas patriotas.

– Beprotnamyje? Sąvartyne? – žmogelis visai puolė į paniką. – Atidarykit vartus!

Juozapota švelniai uždėjo ranką jam ant peties.

– Tai, ką dabar pasakysiu, jus sukrės, tačiau būkite nepalenkiamas kaip Seimas ir niekuom netikėkite kaip alkanas rinkėjas. Šiandien Lietuvos nepriklausomybės pabaiga.

– Šiandien! – atsikvošėjo žmogelis. – O maniau – nebesulauksiu... – išsitraukęs iš kišenės puslitrį, truktelėjo gerą gurkšnį ir susverdėjęs įsitvėrė Juozapui už alkūnės. – Kokia laimė vėl suremti pečius! Kaip tada...

Taip jie ir stovėjo keturiese, nutvieksti pirmųjų tekančios saulės spindulių. Žiūrint iš kairės, atrodė panašūs į keturių komunarų iniciatyvinę grupę, o iš dešinės – į sutrumpintą, valdžios žmogui adaptuotą Baltijos kelio variantą.

– Sakalėliai! – pašaukė Juozapota, spindinčiom akim žvelgdama į Rūmų langus. – Radnieji mano!..

Pračiuožė šarvuotas deputatas. Išlindo nudriskęs kiemsargis, žiovaudamas šlavė poįstatymines lupenas.

– Kas puola? – teiravosi ponas su puslitriu. – Lenkai? Totoriai? Tarakonai?

Kiemsargis parimo ant šluotos. Niūriai žvelgė į grupę narsiųjų.

– Mūsiškiai, broli.

Juozapas krūptelėjo. Pakili nuotaika išgaravo. Dabar jis išsigando ne juokais.

– Mūsiškiai! – plojo rankutėm Zebediejus. – Dėkui Dievui! Pagaliau! Juk per amžių amžius mūsiškius puldavo.

„Vargšas senis, – dūsavo Juozapas. – Nieko nebesuvokia. O juk nuo mūsiškių niekur nepaspruksi. Nors ko man baimintis? Ar pirmus metus puola? Viskas jau rekvizuota, privatizuota ir terpu narių sukryžminta."

Vis dėlto širdin skverbėsi nujautimas, jog šaukštą teks pakabinti. Liūdnai suurzgė skrandis. „Prieš galą būtų gerai dar pasrėbus..."

– Niekas neišsigelbės, – ramino kiemsargis. – Baigsis mūsų kančios.

– Kas veda pulkus, dėde?

– Nežinau, vaikeli. Karvedžių Lietuvoj netrūksta.

Juozapas prisiminė savo gimtąją Žemaitiją. Nejau ir ana prapuls? O gal šauktis prūsų?..

– Ar Vytautas dar didis?

– Tūkstantis sieksnių viršum minimalaus gyvenimo lygio, – gūžėsi kiemsargis. – Valgo tik ragaišį, o razinas į Lietuvą spjaudo.

„Viskas baigta", – Juozapas išsitraukė šaukštą, paspjaudęs pagalando į diržą.

– Einam! – pašaukė.

– Mūsiškiai puola! – krykštavo Zebediejus. – O penkis šimtmečius traukėmės, traukėmės... Kol susitraukėm iki lopinėlio ant užpakalio. Gėda!

– Bėgti reik! – tarė ponas su puslitriu, pateliūskavęs nusitaikė į tekančią saulę. – Dabar mane visi matys, o aš – nieko!

Grūdo ginklą Juozapui į rankas, tačiau tas abejojo.

– Geriau atvirkščiai...

Saulė jau kybojo viršum stogų. Priekyje grėsmingai stūksojo Rūmai. Už nugaros – Lietuva. Trauktis nebuvo kur.

– O jeigu į mišką?

– Miškai mūsiškių rankose, – tarė kiemsargis. – Iš bokštelių pliekia.

Atgena su varovais, pakabina ant šakos. Ir iš trijų sprindžių į kaktą – paukšt!

– Europon...

– Pilna mūsiškių. Ryšiai – bankuose. Sąskaitos – kapuose. Nato, bruto ir – amen.

– Į vandenį?

– Nutrenks! Į vandenį mūsiškiai seniai visus galus sumerkė.

– Ką puolame? – veržėsi Zebediejus.

– Tėvynę mūsų.

– Jūsų? Iš Ignalinos! Iš užpakalio driokstelsim!

„Ką daryti, kai puola mūsiškiai? – svarstė Juozapas. – Ar būta istorijoje tokių atvejų? Mūsiškių – saujelė, mūs – milijonai. O nieko negali... – nuleido rankas. – Su šaukštu prieš valdžią – herojiškas gestas. Meteoro skrydis. Bet paskui – tamsa...“

– Žaizdas nuplausim vandeny... Žaliais šilkais aprišime... – giedojo vargšė Juozapota.

„Ir vis dėlto kiekvienas iki paskutinės minutės privalo daryti tą patį, ką ir visą gyvenimą, – pasiryžo Juozapas. – Viešpats ir Amerika nepadės.“

– Mūsiškiai nekenčia mūsų nuo pat devyniasdešimtųjų, – tarė. – Bet nežinau už ką.

– Todėl, kad mes amžinai išalkę, – paaiškino kiemsargis. – Jei nevalgytume, taip nebūtų atsitikę.

– Tėvynė jūsų, – kretėjo Zebediejus. – Pergalė mūsų!

– Kur jūs? – pašaukė ponas su puslitriu. – Ar yra dar kas gyvas? Ar visi žuvo?

Juozapas surūstėjo, žengė atgal.

– Grįšiu namo, atsisėsiu už stalo ir dirbsiu. Daugiau aš nieko negaliu.

Taip jis ir padarė. Todėl neregėjo, kaip lygiai dvyliktą valandą atsivėrė Rūmų vartai ir daugiatūkstantinė valdininkų armija, šiurkščiai pažeidusi 1990-ųjų sutartį bei dešimt Dievo įsakymų, įžengė į Lietuvą. Jis nematė, kaip Zebediejus, pamiršęs, kad pensininkams, elgetoms ir

invalidams nebus pasigailėjimo, išskėtęs rankeles žengė pirmyn ir krito pirmutinis. Centristai ir liberalai siauru pleištu perskrodė Lietuvą į dvi dalis, o visų rūšių demokratai apsiautė iš kairės ir iš dešinės. Konservatoriai smogė iš užnugario.

Ar gali, broliai, figmedis išauginti alyvas, o vynmedis figas? Kaip sako patarlė: šuo sugrįžo prie savo vėmalo, o išmaudyta kiaulė vėl voliojasi purvyne. Kiekviena žvėrių, paukščių, šliužų ir jūros gyvūnų veislė yra sutramdoma ir prijaukinama. O valdininko sutramdyti nepajėgia nieks. Jeigu įbrukame žąslus arkliams į nasrus, kad mums paklustų, suvaldome ir visą jų kūną. O jeigu įbrukame artojui į nagus mandatą, ši būtybė tampa nebevaldoma ir joks rinkėjas nebeturi jai galios. Todėl niekados neklausk, kam skambina varpai – jie skambina ir tau.

(*Apreiškimas Juozapui*, p. 96)

...Jis sėdėjo rūstus, įsikibęs į šaukštą ir užsimerkęs. Prieš akis stovėjo pusė dubenėlio nebalintos kruopinės buizos, ir žmogus buvo jau apsisprendęs: pakels šaukštą, kai ims laužti duris.

Sudievu

Sopulio pervertas žemėn kritau –
Dievo aky Lietuvos nebmatau.
Viešpatie! Kruvinos ašaros kris –
Kas ją išsinešė? Ponai! Kuris?

Kur aš stovėjau ant Baltijos kelio –
Usnys keroja, varputys želia...
Kur aš mylėjau – ištryptos rūtos,
Anei Kęstučio, anei Birūtos...

Dulkėsna puolęs šaukiaus Lietuvos –
Aš juk saujelė žemės tavos!..
Sakė man: voki. Nieks nepamokė,
Kaip atsiplėšti? Gabalą kokį?

Išnešta viskas. Kryžiai ir čirvai.
Kruvinos galvos. Kaladės ir kirviai.
Mano Tėvynėj, tėvą primynęs,
Staugia tik vilkas, labai geležinis...

Žygis

Deputatas DT-96 žengė per Lietuvą.

Ten, kur jis pastatydavo koją, laukuose supūdavo javai, o tvartuose krisdavo galvijai. Iš cisternų savaime išsiliedavo mazutas, o nuo grandinių pasileisdavo šunys ir, pabėgę į girią, virsdavo vilkais.

Kur deputatas mesdavo žvilgsnį, ten pravirkdavo vaikai ir nuvysdavo gėlės, kur krisdavo deputato šešėlis, – išdžiūdavo šaltiniai ir bevaisė tapdavo žemė.

Deputatui priartėjus prie lietuvių žemių per septynis kilometrus, kildavo epidemijos ir gaisrai, stodavo brolis prieš brolį, o motinos palikdavo naujagimius geležinkelio stotyse.

Deputatui praėjus, tose vietose lietuviai maitindavosi grūdais ir lupenomis, o bjaurios votys dar ilgai kankindavo jų paliegusius kūnus.

Žengdamas per Lietuvą, deputatas vis didėjo ir didėjo, ir jo galva jau styrojo viršum debesų.

Perėjęs visą Lietuvą, deputatas išalko, primynęs koja, atsiplėšė gabalą Kuršių nerijos ir bematant prarijo, paskui pasilenkė ir ėmė srėbti naftą iš Baltijos.

Kai atsigėręs deputatas prigulė pailsėti, įdubo Žemaičių aukštumos ir gailiai atsiduso marių žuvys.

Kai deputatas pakilo ir ėmė tuštintis, 5 km spinduliu aplinkui išdegė žemė, siaubo pagauti maži upeliūkščiai sulindo į vamzdžius, o didžiosios upės pabėgo į jūrą ir pasislėpė. Pasklido neapsakomas dvokas.

O tuo metu ant Nemuno kranto sėdėjo žilaplaukis vaikelis ir giedojo:

A š molinis piemenėlis,
Tu – auksinis šuo.
Su savim aš saują smėlio
Į kapus nešuos.

Tu nešiesi pilną maišą
Mūsų žemės raštų –
Ką ten vapa sargas raišas
Ant bedugnės krašto?

Ratai sukasi dangaus –
Viešpats miltus beria...
Nenuneši tu daugiau,
Nei Tėvynė sveria.

Deputatas išgirdo, pasiklausė ir baisiu balsu sušuko:

– Nutilk, kvaily!

Ir nuo to riksmo perplyšo Lietuvos žemė, o numirėliai, pakėlę galvas iš atsivėrusių kapų, baugiai klausinėjo vienas kitą: kas čia darosi? kas čia darosi?

Bet vaikas pažvelgė į deputatą tokiomis mėlynomis akimis, kad tas neišlaikė, ėmė drebėti, šnypšti, o paskui sprogo ir subyrėjo į gabalus. Iš persprogusio deputato pilvo išbėgo nesuskaičiuojamos kaimenės galvijų ir pasklido po visą kraštą. Kur pabiro dantys, išdygo balčiausios pilys, kur krito rankos ir kojos – nusitiesė tiltai į Europą, kur liežuvis – ėmė raitytis galybė nuodingų gyvačių ir nušliaužė į lietuvių sodybas.

Tada ir suklestėjo...

Yra šalis...

Skaitau: „Kur bėga Šešupė, kur Nemunas teka,
ten mūsų Tėvynė, graži Lietuva...“
Galvoju: bėkit, bėkit mūsų upės į marias giliausias.

(Jonas Basanavičius. „Laiškai Šliūpui“, p. 895)

Čia centras Europos. Remiuosi kas dieną
Į Lietuvą brangią tarytum į sieną.
Europa – ne sesė man, centras – ne brolis,
Ir siena – sena, bet ne mano senolė.

Išeisiu į lauką – ir šitie laukai
Tokie dideli, bet ne mano draugai.
Kur bėga Šešupė, ten bėga lietuvis,
Bet spėja pavyti jį kumštis ar šūvis.

Kai giedros išaušta kalėdinės dienos,
Ten dreba nuo šalčio apleistas vargdienis, –
Vaikeli, širdy Lietuvos tupi senis,
Prisiuvęs Tėvynę prie savo kišenės.

Tai argi jam rūpi, kur bėga Šešupė? –
Gal susidorojimo bijo ir upės? –
Tėvynę palieka ir slepiasi jūroj...
Ir aš pasislėpčiau, bet pavogtos durys.

Kur liko skylė, – skudurinė lėlė –
Maža prostitutė, ta vargo pelė...
Kažko taip baugu begalinio dangaus –
Tai Daukantas žiūri į būdą žmogaus.

Tai ašara, spindinti Dievo aky, –
Neklauski tik: Lietuva, ką tu veiki? –
Vaitoja Tėvynė nuo priešų žiaurių,
Pilna tarakonų ir Seimo narių.

Į mėlyną dangų dairausi išbalęs –
Apsaugok, Aukščiausis, tą mylimą šalį –
Antai deputatas auksinėm kanopom
Apžergęs Tėvynę išjoja Europon.

Tu ėsk ananasą, tu jerubę ryk,
Pataisęs sau formas, reformas daryk,
Sugriauk žemės ūkį, kelius išardyk –
Tik mažą pušelę, ją vieną palik.

Užmerksiu akis, užsikimšiu ausis –
Girdėti vis viena baisus girgždesys.
Tai sukas Tėvynė ant Laisvės ašies... –
Bet nieks neatims pakaruokliui pušies.

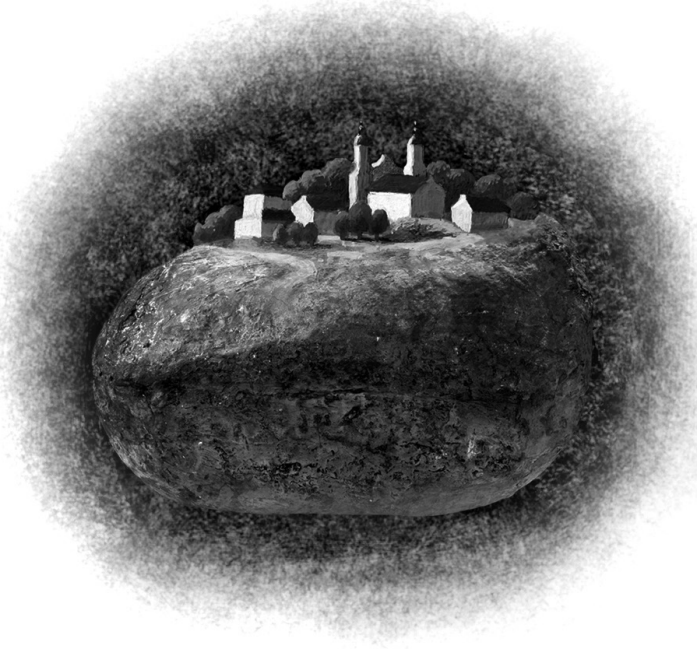

V

ZEBEDIEJAUS KNYGA

1995 -2000

Ruduo sostapilyje

Krinta gyvenimo lygis
Kaip kitados – Ispanija...
Puola varguolį visokios ligos:
Sloga... Rinkimų kampanija...

Gatvėj naktinė plaštakė Liucija
Blaškos it vėjyje lapas...
Stovi baudžiauninkas su Konstitucija
Prie Basanavičiaus kapo.

It vandens Liono įstatymai plūsta –
Statykim greičiau, broliai, arką!..
Tyliai giliai atsidūsta
Ant Lietuvos Patriarchas...

Molinė Tėvynė

Prieš rinkimus – brolis, po rinkimų – molis.
Užtat kur žiūri – vis ant kalno mūrai!
O slėnių gyventojus čia nuo seno molio motiejais vadina...

Juozapas prieš rinkimus

Štai vėl kažkokį landsbergį matau,
Linksmai plasnojantį per dangų aukštą.
Ir – ak, kodėl? kodėl? – susimąstau, –
Taip paplasnot drįstu aš tik įkaušęs?

(Horacijus. „Apie narsą", p. 136)

Rinkimai buvo dar kažin kur, o Juozapas jau pasitempė. Yra tokių žmonių. Ir nemažai!

Pirmą sykį jis pasitempė ant šakos. Deja, šaka pasitaikė papuvusi, mat per mišką neseniai buvo pražygiavęs žievėgraužis kandidatas. Krito Juozapas ant Lietuvos...

O prisikėlęs tarė sau: esi žemės kurmis, bet veržkis į šviesą!

Ir pasitempė ant lempos. Galva švytėjo it sidabrinis ozolas, spinduliai sklido į visas šalis, lyg tikėjimo šviesia ateitimi žodis...

Bet galva pokštelėjo, ir ryšys su ateitimi nutrūko...

Čia, manding, reiktų tarti keletą žodžių apie Juozapo svorį: jei ant vienos svarstyklių lėkštės paguldytum Juozapą, o ant kitos – Moterų partijos platformą, Juozapo lėkštė pasvirtų 40° demokratijos pusėn.

O rinkimai, pasak Konstitucijos aiškintojų, artėjo katastrofišku lokomotyvo sugedusiais stabdžiais greičiu. Reikėjo gelbėtis. Subruzdo jau ir visa Lietuva: į pietus paknopstom lėkė paukščiai, o runkeliai ir bulvės bėgo iš laukų, slėpėsi klėtyse ir užsirakindavo. Palangos pliažuose nužydėjo moterys, bemaž visam krašte medžiai metė lapus ir verkdami kėlė aukštyn nuogas šakas. Nuo pasalūniškų Vyriausybės kulkų rezervatuose krito miško broliai šernai.

Tad sutikti rinkimus nepasitempęs Juozapas jokiu būdu negalėjo.

Žinia, jis nelabai permanė, kas tie rinkimai. Žmonės šnekėjo, neva našlaičius ir gediminaičius, pensininkus ir menininkus, – žodžiu, visus,

kurie su negalia – surinks ir kažkur išgabens. Tada rinkimai liausis ir prasidės pakilimas.

Bet kilti Juozapas bijojo. Buvo girdėjęs apie sparnuotus vyrus, kurie kartais pakildavę taip aukštai, kad ilgam dingdavę paprastiems žmoneliams iš akių. Po kurio laiko juos ištraukdavo iš kūdros, kalkių duobės ar mėšlo krūvos. Kai kuriuos teisėjai ištraukdavo net iš Lukiškių. Užtat Juozapui ir atrodė, kad dviem kaliošais remtis į gimtąjį kraštą kur kas saugiau. Baimindamasis, kad netyčia vis dėlto nepakiltų, jis kartais atsiremdavo į Lietuvą keturiom.

Sklido ir kitokie gandai: prasidės kritimas. Kristi Juozapas bijojo dar labiau. Krinta lapai, svoris ir lygis... Gražu. Bet kas iš to? Ne, jeigu kristi – tai tik už Tėvynę. Seniai tam rengėsi, bet palipęs ant stogo vis suabejodavo: ar nuo to pagerės Lietuvos žmonių gyvenimas? O jei žmonės tik paplos ir išsiskirstys?

Iš visų naujųjų laikų išradimų jam labiausiai patiko kainų šuoliai. Kartais sapnuodavo save, apžergusį kainą, iškėlusį kalaviją, išdidžiai šuoliuojantį per Lietuvos žemę. O visi tik bėga, sprunka, traukiasi į pašalius...

„Gal ir man bėgti? Tiktai kur?“ Mintimis perbėgo visais matytų filmų labirintais, dirstelėjo pro langą. Filmai – spalvoti, gyvenimas – pilkas.

Labiausiai traukė žemė, bet žemę nūnai taip lengva išmušti iš po kojų! Įlįsti į kaminą ir užsimūryti? Sugriaus. Jeigu jau ūkį andai sugriovė...

Slampinėjo po ištuštėjusį kraštą ir, nieko doro nebesugalvojęs, pasitempė ant rankenos. Ir kaip tyčia tuo metu iš kitos durų pusės rankeną paspaudė išsižiojęs vyriokas su armonika. Juozapas nuslydo, o vyriokas ėmė šokti, trypti, persivertė kūliais per galvą ir net parodė porą triukų su špygomis.

Tuo metu vėl atsilapojo durys, įėjo nepaprastai doro veido vyras su įrankiais, žodžio netaręs peržengė Juozapą ir užkalė šaldytuvo dureles. Jam besidarbuojant, vidun įslinko dar vienas. Šis buvo sopulingo veido, nešėsi tik kryžių ir tučtuojau puolė ant kelių.

– Kas čia dedasi? Ko jūs norite?

Bet muzikantas griežė, kryžiuotis daužė kaktą į grindis ir žegnojosi, o doraveidis tuo tarpu net suplukęs obliavo Juozapo lovą.

Išvydęs tarpduryje pulką moterų, Juozapas šoko pro langą.

Žmonės slinko rūškanais veidais. Ir tik Vilhelmas Storosta, buvęs lektorius, o nūnai sąvartyno direktorius, pasakė:

– Rinkimų kampanija yra stichinė nelaimė. Reikia ištverti. Paskui vėl bus tylu, ramu.

– Trisdešimt partijų supa Lietuvą, – ašarojo senelis Anupras Traidenis. – Jėzau, Jėzau, kokia galybė! Atsimenu, per Japonų karą...

– Kas yra tos partijos? Kodėl jos puldinėja mūsų šalį? – klausė Juozapas.

– Iš chuliganiškų paskatų, vaikeli, – parimęs ant šluotos, aiškino kiemsargis Vasiliauskas. – Po vieną jie baikštūs, todėl buriasi. Rinkimai yra ne kas kita kaip gaujų karas. Ir tegu jie pjaunasi terpu savęs. Išsipjaus – tada visiems bus lengviau.

– Nepamiršk, kad nukenčia ir niekuo dėti žmonės, – tarė Storosta. – Beje, apie artėjančius rinkimus sinoptikai užsimindavo dar vasarą ir policija turėjo žinių. O kas padaryta siekiant išvengti susirėmimų ekrane? Kur prevencijos įstatymas, pagal kurį balotiravimusi įtariamą asmenį būtų galima sulaikyti trisdešimčiai parų ar bent už liežuvio? Deja, apie tai galim tik pasvajoti.

– Paskrajoti? – matyt, nenugirdęs vaikiškai šypsojo senelis Traidenis. – Je je! Prieš rinkimus jiems išdygsta sparneliai ir lakioja jie viršum Lietuvos giedodami teip gražiai, teip saldžiai, kad net miegas suima.

– Dėl to, seni, rinkimai ir užgriūva rudenį, kad paukščiai savo čerškimu netrukdytų aniems giedoti, – paaiškino Vilhelmas Storosta.

– Bet kodėl pasitempia ne visi? – stebėjosi Juozapas.

– Todėl, kad Lietuvoj pilna chamų, – atsakė Storosta. – Jautresnis žmogus, žiūrėk, akimirksniu sprogsta net ir dėl kokio menkniekio – tarkim, dėl to, kad jam po užpakaliu puskilis trotilo, – tuo tarpu chamas, storaskūris, visą gyvenimą sprogsta. Ir nieko!..

Juozapas pabučiavo tam šviesiam vyrui ranką. Jis irgi manė, kad doras lietuvis demokratijos ilgai ištverti negalės. Iš visų praeities

pranašumų jam patraukliausias atrodė tas, kad anuomet nebuvo laisvės garsiai kalbėti, ką nori (beje, daugelis moterų to nėmaž nepaisė). Juk metų metais pilstant iš tuščio į kiaurą ir atgal, pažeidžiamas agrarinis lietuvio mentalitetas. Toksai žmogus ilgainiui įpranta gerti iš tuščio bokalo, valgyti iš tuščios lėkštės, vaikštinėti kiaurom kišenėm ir, nepaisant šių akivaizdžių silpnaprotystės požymių, išdidžiai žygiuoti Europon.

O jei koks didžiūnas ir atsidrebia prie pilnos geldos, tai, žiūrėk, įsitvers vienon rankon šakę, kiton peilį... Kad kas neatimtų! Kaipgi! Tik senovės lietuviai kabindavo iš geldos plikomis rankomis, nes buvo narsūs ir ničnieko nebijojo.

– O dėl ko jūs neinat į Europą? – teiravosi Juozapas.

– O kas kiaules pašers?

Juozapui sugruzdėjo krūtinėj. „Kaip gerai, kad mes turim šaunių, rūpestingų žmonių, kurie nepaliks išsižiojusių, žviegiančių kiaulių, bene devyniasdešimtaisiais pasprukusių iš griūvančių kompleksų ir išsislapsčiusių visur, kur tik šilta, daug mėšlo ir mažai šviesos...“

– Pašerkit ir...

– Ilgai dar teks šert...

Daugiau Juozapas nieko nebeklausė. Nors buvo silpno proto ir lėtos orientacijos, o visgi suprato: kiaulės metai Lietuvoj užtruks ilgiau nei Europoj... Gal net amžinai...

Spjovė į mėnulį ir žengė protėvių kryptimi...

Rinkimų kompanija: faktai, įvairenybės (1)

* * *

Artėjant rinkimams darėsi vis neramiau. Dūmelis perbėgo pas Rėmelį, Rėmelis pas Žemelį, Žemelis pas Katelį, o Katelis pas Dūmelį. Paskui jie perbėgo ta pačia kryptimi dar tris kartus.

– Dabar jau gerai! – sakė Rėmelis.

– Dabar laimėsim! – pritarė Žemelis.

O Dūmelis ūmai pašoko, perbėgo pas Susukytę ir suriko:

– Darom bloką!

Ir padarė. O anie liko it rusą kandę.

* * *

Dūmelis nusimovė kelnes ir perbėgo per Katedros aikštę.

– Kokia gėda! – mintijo bėgdamas. – Bet žmonėms tai patinka.

O žmonės žiūrėjo ir sakė:

– Tokiu galima pasitikėti.

Staiga Dūmelį sustabdė policininkas ir paklausė:

– Jūs girtas?

– Ne, – atsakė Dūmelis. – O jūs?

Policininkas susimąstė, Dūmelis toliau nubėgo, o kol policininkas mąstė, vagys apiplėšė štabą.

Taigi skeptikų balsai, neva gerai organizuota rinkimų kampanija gali dar labiau pabloginti situaciją, pasitvirtina.

* * *

Rinkimai artėjo, ir žmonių veidai darėsi vis rūstesni.

– Bus kaip keturiasdešimtaisiais, – parimęs ant lazdos šnekėjo baltas it obelis senelis Obolenskis. – Išrinks ir išveš gyvuliniais...

– Tegu išveža, – sakė jaunesni vyrai.

– O jei išrinks geriausius? – verkšleno moterys.

– Taip nebūna! – juokėsi vyrai.

Bet senelis nežymiai driokstelėjo, visi krūptelėjo ir susimąstė. Šis garsas – nelyg tolimas rūstaus laiko aidas – buvo įspėjimas, jog ir šiandien nevalia pasikliauti sveiku protu.

Rudens linksmybės

Šaknim – į pragarą.
Šiknom – į dangų.

(Zebediejus. „Mūsų padėtis“, p. 339)

Dabar jau pripratau ir man tas pats. O tada buvau ne juokais nusigandęs...

...Pirmieji pavojų pajuto paukščiai. Jie glaudėsi arčiau kits kito ir būriais traukėsi į pietus.

O kandidatai pasirodė iš šiaurės. Jie žygiavo gatvėm ir ant sausų miesto stulpų klijavo spalvotus lapus. Kadangi medžiai kaip tyčia tuo laiku barstė lapus, atrodė, jog tai dvi konkuruojančios komandos.

Bet paskui anie visai pablūdo: šiukšlino laiptines, tepliojo mašinas, teršė eterį, užkimšdavo pašto dėžutes, ventiliaciją, kanalizaciją... Kosėjom, čiaudėjom, o silpnesni ir nugaravo...

Iš pradžių bandėm tartis gražiuoju.

– Argi nesupranti: kuo daugiau šiukšlinsi, tuo labiau tavęs negerbsim. O kad išrinktume – nė kalbos negali būt!

– Suprantu, – linkčioja. – Daugiau taip nedarysiu.

Ir tai sakydamas vėl suka ratus aplink namą...

Spendžiam kilpas, gaudom tinklais, priremiam prie sienos.

– Kas tau yr? Kodėl taip darai?

Murkso, nudūręs galvą.

– Žiūrėk, kad būtų paskutinis kartas!

Bet išaušta rytas – stulpai žydi, šunys kaukia iš pasiutimo, kad laistyt nebereikia...

Žmonės būrėsi į komunas ir per naktis budėjo ant stogų. Pačiupę niekdarį numaudavom kelnes ir nuplakdavom spirite išmirkytom vadelėm.

O tie vis tiek atsliūkindavo. Darėsi nejauku. Dėl ko jie mums vis tą patį nori pranešt?

Jonelis Šmukštaras, buvęs astronomas, o nūnai jau kiemsargis, pasakė palyginimą:

– Sovietų laikais Jeruzalėj gyveno toks žmogus, vardu Zebediejus, ir turėjo jis kalaitę, vardu Marisol. Kažin kiek ilgai ir laimingai būtų gyvenę, bet vieną sykį pas tą kalaitę įjunko laisvo elgesio šuniokas Lujis Albertas. Pažiūrėt tikras nevala: žlibas, klišas, pilvas žeme velkasi... O nespėsi mirktelt – per dviejų metrų spygliuotą tvorą nelyg olimpinis čempionas stryktels. Ir sakau jums: tai kalaitei dėl šio nevalos būdavo daugiau džiaugsmo nei dėl dorojo Zebediejaus ir devyniasdešimt devynių jo vaikaičių.

Sumišę pažvelgėm į Lietuvą.

Lietuva nusigręžė į Vakarus...

Vieną nusitempėm į rūsį, pakišom po nosim atvaizdą.

– Sakyk, dėl ko snukį taip išsidailinai? Juk pats savęs nebepažįsti!

Jis kraipė šnerves, pūtė dūmus.

– Kad jūs, lietuviai, gražiuosius mylite...

Ten buvusios moterys kad šoks į akis.

– Ak tu, besarmati! Gražuoliais mes nėmaž nepasitikim. Jie tik į šalis dairosi ir iš namų taikosi pasprukt! Ne grožis svarbu, o kad už vyro kaip už mūro.

– Jūs tik išrinkit! O figūrą jau aš pats prasiplatinsiu.

– Iš kur tu šioks ir anoks išdygai?

Jis tarė:

– Buvau aš kadaise jaunutis gražuolis narys... – sudrebėjo balsas ir žmogelis prapliupo ašarom. Ir taip buvo susijaudinęs, kad eilėmis prabilo: – Vos kadencijai nutrūkus, sudejavo man širdis. Kažin kas tenai sušuko: „Jau verčiau mirtis!..“

Susigraudinusios moterys braukė skepetom veidus. O jis klausė:

– Sakykit, gerieji žmonės, kas tai – vardas deputato? Liga ar pašaukimas?

Ir tyliai, gailiai paprašė:

– Jei yra tai pašaukimas, tai pašaukit atgalios... Pašaukit... Arba nušaukit...

Supratom, jog jie nėra biologiniai mūsų priešai, o tik nelaimingi, aplinkybių sužaloti žmonės.

– Vadinas, nieko daugiau nemoki? Jokios specialybės neturi?

– Solistas esmi...

Dabar jau supykom, šaukt pradėjom:

– Tai ko juokus kreti? Ko niekais užsiimi? Jūsiškiai nedvesia badu!

– Aš... Ve ve... Kad Lietuvai būtų geriau...

Ką su tokiu šnekėt! Apliejom šaltu vandeniu ir išstūmėm pro duris.

Bet jis dar ilgai trypčiojo anapus ir sopulingai traukė:

– Laukais narys rinkėją ve-ejas... Ir saulė blyksi jo sparnuos...

Paskui pašaipiai:

– Rinkėjau mielas, ar žinai, už ką anąsyk balsavai...

Ir iškilmingai:

– O jei balsuosi už mane-e... Tau bus dėkinga žmony-yje-e... Je-e!.. Je-e!..

Tą naktį pačiupom dar penkis. O iš viso jų ten gal dešimt klajojo.

– Reiktų visus išrinkt, – kratė šluotą kiemsargis. – Jei išrinksim vieną, kiti nedovanos. Papjaut, padegt gali... Modernieji ir ištratint moderniai...

Kraujas stingo nuo tokių žodžių.

Vienas, kurį nučiupom, atrodė rimtesnis už kitus. Apžvelgęs mūsiškius, paklausė:

– Gerbiami veteranai! Ar mums reikalingas jaunimas?

Gūžtelėjom pečiais.

– Jaunimas triukšmauja ir stumdo vyresniuosius. Jaunimas nori maisto, būsto, pinigų... Iš kur mūsų valstybė gali visa tai paimt ir dar seniokus paremt?

Ir skardžiai sušuko:

– Jei išrinksit mane, aš rūpinsiuos, kad jaunimo būtų kuo mažiau, o ateity ir visai išnyktų!

Daugelis mūsiškių plojo ir sakė: tai išmintingi žodžiai! Moterys bandė prieštaraut, tada kiemsargis pasiūlė ir jas išnaikint.

– Palikt vien šešiolikines. Bandomajam laikotarpiui.

Kandidatas pažadėjo: rinkėjo žodis šiuo metu jam – šventas.

Pirmąsyk įsižiebė viltis geresnių laikų.

Bet kiemsargio pati žengė artyn ir timptelėjo aną už barzdelės. Ir pasirodė, jog toji priklijuota, akiniai priklijuoti, šypsenėlė dirbtinė...

Taigi visur vešėjo melas, klasta, apgavystė... Iki ausų skendėjom šiukšlėse. Net krintantys medžių lapai erzino. Senoliai šnekėjo, neva jų laikais gamta buvusi bent kiek atidesnė prastam žmogui.

Tik jauniklės, žengdamos per nudraskytus atvaizdus, vis padūsaudavo:

– Nesužaliavę, nesužydėję... Dutūkstantųjų metų rinkimo...

Vyresnės žvelgė toliau:

– O, kiek einšteinų ir grabinšteinų ten po rinkimų salėje miega...

Ir pasvajodavom: jei tie energingi vyrai, užuot šiukšlinę, imtų valyt! Kaminus, pamiškes, paupius... Kaip pagražėtų kraštas!

Bet darėsi tik neramiau. Sklido kalbos, neva kandidatai jau gaudo rinkėjus, užversdami jų kelius medžiais, kiti – net kopėčiom griebią už sprando... Šitokių baisybių ir senoliai neprisiminė. Žmonės rengėsi bėgt į miškus, į kapines, užsirakint rūsiuose, apsivožti grabais...

O anie vis drąsiau šiepė dantis. Šmukštaras paršliaužė leisgyvis.

– Atsirėmiau į stulpą... Kad grobs už gerklės...

Patys rinkėjai retai rodė viens kitam dantis, įtardami, jog pirma dantistui reiktų parodyt. Bet negi dantistas žiūrės į dantis? Replėm už kišenės!..

Kur pažvelgsi, visur knibžda priešai.

...Tik kam aš apie tai! Argi pirmas kartas? Ar lietuviai nežino, jog po rinkimų pasikeičia tik išrinktųjų gyvenimas, o rinkėjams nėr ko jaudintis?..

Rinkimų kompanija: faktai, įvairenybės (2)

Rėmelio pati labai troško, kad vyrą išrinktų, bet baiminosi, kad po rinkimų nusmuks reitingas.

– Kaip su nusmukusiu atrodysi! Nė į cirką neįleis.

– Rimtam vyrui reitingas nereikalingas, – aiškino Rėmelis. – Tai tas pats kaip auskaras subinėj. Apsidairyk! Kam nusmunka reitingas, tam gyvenimo lygis pakyla!

Pati apsidairė, susipažino su nepriklausomo kabašinsko* išvadomis ir suvokė, jog vyras teisus.

Ir nuo to sykio jų gyvenimas ėjo vis geryn ir geryn.

---

* Kas tai yra, niekas nežino.

Pamirštos pradžios

Ėjo demokratas į valdžią ir sustojo.

Senelis Rėmelis ėjo namo. Radęs demokratą padaužė pagaliu, ir tas vėl ėmė eit.

Šiandien kalba: demokratinių jėgų pergalė!

O senelio niekas nebeprisimena.

Praradimai (1)

Vis dar pasitaiko tokių susitikimų, kurie sukrečia iki sielos gelmių.
Žiūriu: eina tautininkas ir prancūzišką batoną valgo.
Grįžęs namo aš ilgai verkiu.

Rinkimų kompanija: faktai, įvairenybės (3)

* * *

Dūmelis dainavo:

Gėrė vyrai deputatai,
Maskatavo trys mandatai.
Maskatavo už Tėvynę
Tik sėdynė...

Senelis Obolenskis tarė:

– Jūs, pons Dūmeli, kasdien balotiruojatės ir trukdote man klausytis radijo!

Dūmelis atrėžė:

– Nemanau, kad dėl kažkokio pūzro užgaidų turėčiau liautis daręs tai, ką man širdis liepia.

– Širdis to niekada nepalieps! – sušuko senelis.

– Eik lauk! – atsakė Dūmelis.

Tada senelis pasišaukė savo sūnus Reinoldijų bei Šarkiną, tie paguldė Dūmelį ant krosnies ir atvėrę krūtinės ląstą paklausė širdies:

– Liepei?

– Taip, – tyliai atsakė širdis.

Dūmelis patenkintas įsipylė sau šimtą, o senis ir sūnūs susigėdę į rytus nudūlino.

* * *

Fabijoniškių namo Nr. 90 rinkėjams atėjo sunkios dienos. Dūmelis traukė juos savo pusėn, Žemelis – savo, o Susukytė – į abu galus.

– Pasigailėkit! – šaukė nelaimingieji.

Bet Dūmelis, Žemelis ir Susukytė vis vien daro savo. Netgi dar smarkiau.

Ir to namo rinkėjai visai pakvaišo: ėmė draskyt pašto dėžutes, rašinėt ant sienų, šlapintis lifte, o galų gale padegė laiptinės duris.

Atvažiavo sanitarai ir išgabeno visus į beprotnamį.

Nūnai, sako, šis užkeiktas namas bus nugriautas ir toj vietoj pastatyta degalinė.

* * *

Balotiruodamasis Rėmelis nukrito nuo stogo.

– Nieko, nieko, – tarė subėgusiems rinkėjams. – Tai pagal programą.

– Kaip tai – nieko? – rūsčiai paklausė vienas. – Aš matau, jums galva nutrūko!

– O man jinai ir nereikalinga! – dar rūsčiau atsakė Rėmelis.

– Štai kaip! – nusišiepė rinkėjas. – Ar tik nebūsit...

– Ne, – šaltai atsakė Rėmelis. – Aš liberalas.

Rinkėjai džiaugsmingai suklego, o vienas paklausė:

– Vadinas, galim tikėtis gerų permainų?

– Be abejo, – atsakė Rėmelis ir, kad žodžiai nesiskirtų nuo darbų, demonstratyviai nuspyrė galvą į kelkraštį.

Rinkėjai išsiskirstė visai patenkinti.

Pagirios

Kas rytą radijas praneša, kad saulė teka, o pasižiūri Lietuvon – nėra saulės!

Žmonės sutrikę klausinėja vienas kitą: ką dabar rinksime, broliai?

Įžvalgesni jau ima rinkti akmenis.

Rinkimų kompanija: faktai, įvairenybės (4)

Senelis Obolenskis sustabdė gatvėj Rėmelį ir rūsčiai pasakė:

– Ir ko jūs taip veržiatės į tą politiką? Žmonės kaip žmonės, o vos tik išrenka – ir pavirstat visokiais gėjais bei pedofilais.

Rėmelis pašaipiai nužvelgė jį ir paklausė:

– O pats bene žinai, kas tas yr?

Senelis atsakė:

– Padoriam žmogui nė nebūtina žinot. Bet prieš Pirmąjį pasaulinį tokių nebuvo, užtat po karo ir susidarė prielaidos Lietuvos valstybei atsirast. Ogi jūs, niekšai, dabar tik ir taikotės sugriaut visa tai, ką su tokiu vargu sutvėrė didysai Basanavičius.

Išgirdęs tokias nesąmones, Rėmelis nusispjovė ir nuėjo. Senelis bandė vytis, bet nukrito kaliošai ir jis pasiliko basas baloj, grūmodamas lazda bei žerdamas prakeiksmus:

– Kad jūs visi Seiman prasmegtumėt, išgamos!

Pragiedruliai

Pragiedrulių sodžius atskirtas nuo pasaulio. Iš trijų pusių driekiasi demarkacinės linijos, savavališkai nubrėžtos atsargon išėjusių muitininko, seniūno ir teisėjo, iš ketvirtos – tarybų valdžios metais iškastas melioracijos griovys. Sodžiuje gyvenantiems neįgalintiems žmoneliams tos kliūtys neįveikiamos.

O vis dėlto ir į šį kampelį jau skverbėsi civilizacija. Begrybaudamos moterys pamiškėse jau rasdavo ne tik girtuoklių, bet ir pakaruoklių, o kaime daugėjo laisvų, nepriklausomų žmonių, mat vieni turėjo technikos (dažniausiai tai buvo neveikiantys buitiniai prietaisai – praeities laikų palikimas), bet neturėjo žemės, kiti atvirkščiai – žemės turėjo (paprastai du metrus), o technikos – ne. Tie, kurie turėjo ir žemės, ir technikos, neturėjo sveikatos. Tikriausiai žmonės būtų susipriešinę ar ėmę nebetikėti ateitimi, laimė, buvęs meno vadovas Gudaitis Guzevičius buvusiuose kultūros rūmuose įkūrė šiuolaikinį pramogų centrą „Pas Aleksandrą“. Ant durų brūkštelėjo: „Šiltas kaukolinis kiaurą parą!“, ir ateities vizijos įgijo kontūrus.

Šviesuomenė čia renkasi nuo ankstaus ryto ir sprendžia tik esmines būties problemas.

– Futbolas! – karščiuojasi patriarchas Vilhelmas Storosta. – Kas tai? Menas? Mokslas?

– Gal mokslas, – krapšto pakaušį veteranas Motieka Pšibiliauskis. – Fizika.

– Tai paaiškink man, kodėl dvidešimt darbingų vyrų kone dvi valandas lekia iš vieno galo į kitą, o to lėkimo rezultatas paprastai būna nulis–nulis? Ką tai reiškia?

– Nežinau, – sumišęs raudonuoja seniokas.

– Užtat kad ne mokslas. Menas! Tijatras! Tie narsūs vyrai parodijuoja Seimą ir Vyriausybę. O gal policiją ar kokią kontrolę...

– O kas tada yra tas, kurs jų nepaveja, sustoja ir švilpia? Bene Jo Eks?..

Vyrai susimąsto, išlenkia po kaušą.

– O ar teisybė, kad Lietuvoj šaudo? – teiraujasi policininkas Kontrimas.

– Šau... – linksi Poviliokas Višinskis, klierikas, jau bene šešti metai atostogaujantis uošvių dvarely.

– A kodiel?

Klierikas pakyla, atsiremia į stalą tarytum į tribūną. Jo akys blizga, o šnervės virpa. Poviliokas – apsigimęs oratorius. Niekas sodžiuj neabejoja, kad jis nueis toliau nei iki parduotuvės.

– Prisimenat tą pasibaisėtiną sujudimą kažkurią vasarą? Kai buvom staiga pabudinti, šokom iš savo šiltų migių ir vėlek nugriuvom...

Žmonės linksi: ir dabar tebegulim.

– Ogi taiklus šaudymas labai pakelia tonusą, akivaizdžiai pagerina kraujo apytaką ir sureguliuoja širdies bei smegenų funkcijas.

– A kaži dėl ko tie smagenys šiaip nedirba? – teiraujasi Storosta.

– Manding, dėl to, kad nieks mūsų prie intarnieto neprijungė? – erzėja Pšibiliauskis.

Poviliokas paaiškina, jog senas kelmas blogas puslaidininkis. Vyrai atsidūsta ir pakelia dar po vieną.

Šitaip ir bėga... Tas pats purvas (po sniegu). Tie patys šaukštai (po pietų).

Bet sykį „Pas Aleksandrą“ atėjo iš kažin kur atsibeldęs raštininkas Juozapas, išgėrė, parodė dugnelį ir buvo beišeinąs.

– O kas mokės? – pastojo kelią Gudaitis Guzevičius.

– Jūsiškiai, – atsakė Juozapas.

Atrodė jis trupučiuką apdujęs ir nepadoriai siūbavo kairėn dešinėn. Anot patriarcho, buvęs panašus į centristą, kurį senolis kažkada matęs cirke.

Gudaitis Guzevičius paėmė kirvį ir pylė raštininkui į kaktą. Juozapas pariedėjo po suolu. Vyrai, tuo metu sėdėję „Pas Aleksandrą“, apsidžiaugė, manydami, kad anas nebegyvas (šviesus žmogus kaime

dar nėra gerbiamas), ir pakėlė už jo sielą po sklidiną kaušą. Tik policininkas Kontrimas, kuris nepasitikėjo svaigalais, pakėlė du.

Bet į pavakarę Juozapas atgijo, priėjo prie Gudaičio Guzevičiaus ir taip tyliai, kad visi kuo aiškiausiai išgirdo, pasakė:

– Ateis konservatoriai!

Ir trenkė durimis.

Vyrai tik nusijuokė. Nieko nepadarysi. Tokia nūnai šviesuolio dalia: dažnas per paiką drimelį ir telaikomas.

Tą naktį siautėjo viesulas, o rytą miške grybavusios moterys rado laikraščio skiautę, matyt, atskraidintą iš sostinės (čia nieks neturėjo pinigo prabangos prekėms). Iš tolo švietė dideliausios raidės: „Konservatoriai ateina!“

Klykdamos grybautojos parlėkė iš miško ir sugužėjo „Pas Aleksandrą“, kur tuo metu jau sėdėjo visa kaimo diduomenė. Gudaitis Guzevičius perskaitė keistuosius žodžius, ir jam sudrebėjo rankos.

– Ką tai reiškia?

Vyrai susigūžė. Tik policininkas Kontrimas, kuris iš visų masinės informacijos priemonių labiausiai nepasitikėjo moterimis, išsitraukė daiktą, panašų į pistoletą, ir ėmė jas vaikytis šaukdamas:

– Begėdės! Atimsiu aš jums nekaltumo prezumpciją!

Moterys išsilakstė. Kertėj burbuliavo boselis, raminamai kapsėjo lašai. O vis dėlto visi jautė, kad kažkas nebe taip.

– Reiktų pažiūrėt, kas mieste dedasi, – tarė Gudaitis Guzevičius. – Ar kas nors moka važiuoti dviračiu?

Visų žvilgsniai su viltimi nukrypo į valdžios vyrą. Tačiau policininkas Kontrimas nepasitikėjo policija ir važiuoti kategoriškai atsisakė. Tada atsistojo Taraila, trečios kategorijos pensininkas, nervingas, be pusiausvyros vyriokas, jau keturis kartus bandęs užsimušti, ir ramiai pasakė:

– Aš esu matęs, kaip kiti važiuoja.

– Būk atsargus. Dviratis su ragais, – perspėjo policininkas.

– Nusispjaut! – atsakė Taraila, atsibučiavo su kaimynais ir nuriedėjo į griovį.

Jo brolis Švitrigaila ant visų stalelių uždegė žvakeles.

Visų nuostabai, po septynių parų Taraila grįžo beveik gyvas. Vyrus rado sėdinčius ten pat, tik moterys kartais išeidavo apsiliuobti.

– Įspūdis toks, kad laisvas ir nepriklausomas žmogus valgo daug daugiau nei tarybinis, – ėmė pasakoti Taraila. – Kur spjausi, ten parduotuvė. Moterys visos manekenės – neprieisi purvinais kamašais. O jau kiek mašinėlių! Šiukšliavežės vairuotojas, kuris mane pervažiavo, sako, neva viską superka saujelė turtuolių, bet aš netikiu, kad vienas ir tas pats žmogus tuo pat metu galėtų važiuoti skirtingais automobiliais į priešingas puses. Ne, brolyčiai, aš neabejoju, kad gyvenimas gerėja. Įsivaizduoju, kas čia dėsis po dutūkstantųjų!

Visus taip ir nukrėtė šiurpas. Per pastaruosius metus gyvenimas buvo gerėjęs tiek sykių, kiek sodiečių diržuose buvo naujų vinimi pradurtų skylučių.

– Bet ko man jaudintis! – šaltai tęsė Taraila. – Atsistojau priešais vitriną. Akys mirkčioja, rankos dreba, iš nosies varva. Per Velykas iškrito priešpaskutinis dantis. Gyvenimas gerėja, tačiau mano organizmas tam priešinasi. Net jeigu būtų priiminėjami vien tobuli įstatymai – argi nuo to imtų tobuliau dirbti mano inkstai ir kepenys? O smegenys? Ne! Dėkui Dievui, su kiekviena diena einu vis kvailyn ir greitai jau būsiu nepakaltinamas. Tad ko man bijot?

– O tuos... – suvapėjo Švitrigaila. – Ar matei?

– Nemačiau, – atsakė Taraila. – Bet šalia geležinkelio jau dunda žemė.

Visi krūptelėjo, prisiglaudė arčiau kits kito. Vienas Jonelis Patriūbavičius, mušeika ir išdaigininkas, tik šį pavasarį persiritęs per šešiasdešimt, išpūtęs krūtinę dairėsi į moteris ir vaikėziškai šūkalojo:

– Ateis? Na ir kas! Aš kaip driokstelsiu...

Moterys raudonavo, o vyrai tik nosis raukė.

– O tas, kad ištarkuos tau užpakalį ir į druskos kubilą įkiš, – riktelėjo Gudaitis Guzevičius. – Marš gult, pienburni!

Jonelis paraudo, nudimbino į kertę.

Senikė Sofija Pšibiliauskienė tampė Tarailą už skvernų.

– Kas jie tokie yra, tie konservatoriai? Kaip jie atrodo?

– Sako, beveik kaip žmonės. Tik dantų daugiau.

– Bet ko jiems čia eit? – klausė mažažemis žemažiūris Pronckus. – Ką iš mūsų gali atimt? Mes nieko neturim.

– Bobą iš tavęs atims, – niūriai pasakė Gudaitis Guzevičius.

Tai išgirdęs, Jonelis stvėrė Pšibiliauskienę už sijono.

– Lendam į šiaudus!

– Aš nekalta! – šaukė toji.

Bet senis Pšibiliauskis, nugirdęs jų šneką, užsimojo kumščiu.

– Kvaiša! Konservatoriai nežiūrės, kaltas ar ne.

– Lendam, Jonai, – persižegnojo senikė.

Ir tiedu sulindo. O seniai spėliojo:

– Iš kur jie ateis?

– Iš kosmoso!

Vyrai dirstelėjo į langus. Aukštybėse baugiai mirgėjo žvaigždės.

– Prapuolėm! – krūvon suvirtusios klykė moterys.

– O gal ir neateis iki Kalėdų, – ramino Vilhelmas Storosta. – Paskui, duos Dievas, sniego dribtels...

Bet kai pasirodė Juozapas, jam buvo įpilta be eilės, visi pakilo ir sugiedojo „Ilgiausių metų...“.

– Sako, žiema ateina... – iš tolo pradėjo Gudaitis Guzevičius.

Stojo kapų tyla.

– Gali ir konservatoriai ateiti... – nervingai sukikeno Vilhelmas Storosta.

Raštininkas iš aukšto apžvelgė susirinkusiuosius.

– Aš esu matęs konservatorių.

Kažkas sukliko. Keletas moterų apalpo. Juozapas patylėjo, mėgaudamasis efektu, paskui prabilo:

– Anuomet pasninkavau septynias dienas ir septynias naktis, o paskui turėjau regėjimą: atsivėrė danguje vartai ir pro tuos vartus išlėkė gal septynios dešimtys raitelių ant baltų arklių. Pirmas raitelis buvo panašus į lapiną, antras į liūtą, o likusieji į asilus. Jų galvas puošė aukso vainikai. Ir štai danguje pasirodė sostas, o soste buvo Sėdintysis. Raiteliai numesdavo savo vainikus priešais sostą, kartodami: „Vertas esi,

Viešpatie, priimti šlovę, pagarbą ir galybę, nes tu visa sutvėrei: laimę, laisvę, nepriklausomybę...“ Sėdintysis jiems šypsojosi ir maloniai kalbėjo: „Eikite ir atsiplėškite po gabalą.“ Tada aš paklausiau: „O kur eiti man?“ Sėdintysis atsistojo ir, pasigręžęs į mane, skardžiu nelyginant trimitai balsu sušuko: „Eik tu na!..“

Susijaudinęs raštininkas maktelėjo stiklinę.

– Tada aš nuėjau ir paėmiau į ranką...

– Kryžių! – sukliko Petronėlė.

– Kalaviją! – pablyško policininkas.

– Liaukitės! – sušuko Juozapas. – Bene visai protą pametėt iš baimės?

Žmonės nudūrė akis, o raštininkas tarė:

– Taigi! Vos tik išgėriau, konservatoriai prapuolė.

Vyrai susižvalgė ir daug negalvoję nusprendė, jog nuo rytdienos gers daugiau. Tada esą joks priešas nebaisus.

– Propaganda! – sušuko Vasiliauskas, tulžingas blaivus vyras nesveikom kepenim. – Konservatorius pavojingas tik tuomet, kai rujoja, o taip jam nutinka bene sykį per ketverius metus. Tarp kitko, konservatorių ir aš esu matęs. Anapus demarkacinės, gal devyniasdešimtaisiais... Pliktelėjęs, kuoktelėjęs, iš pirmo žvilgsnio – mūsiškis. Pasisukiojo pusdienį... Žmonės liko sveiki gyvi, tik po kokios savaitės net keliose parapijose kompleksai sugriuvo. Ne, vyručiai, nesijaudinkit. Konservatorius modernus. Žmonių neliečia, tik materialines vertybes. Gero skonio tradicija!

– Yra dabar tokios teknikos, – dūsavo Vilhelmas Storosta. – Rinkimų makanizmas vadinas. Paleidžia dūmus į akis ir viskas tau žalia, liekna, gryna... Širdis dainuoja... Bet po kurio laiko dūmai išsisklaido, žmogus – plikas bestovįs.

Pronckus lenkė pirštus.

– Grūdus užkast, kiaules išskerst, bobas miškan...

– Gyvenam vėjų pagairėje, – kūkčiojo moterys. – Mindo, kas tik netingi...

Laimė, policininkas Kontrimas turėjo keletą atšvaitų, apklijavo kraštinius trobesius, ir žmonės kaži kaip saugiau pasijuto.

Bet dar gaidžiams nepragydus pasigirdo riksmas: „Ateina!“

Ir štai pasirodė jis. Išlindo iš miško. Patraukė stačiai į kaimą. Pamėkliškoje mėnulio šviesoje tai buvo klaikus vaizdas. Senis Pšibiliauskis įsmuko žemyn galva į kaminą, o Sofija mosavo nuo slenksčio Švenčiausios Panelės atvaizdu ir šaukė:

– Prasmek, nelaboji dvasia!

Bet Taraila ir Švitrigaila staiga išlėkė iš trobos ir apkabino tą žmogų.

– Čiupaila! Broleli!

Jaunylio buvo nematę nuo 1988-ųjų. Tada jis taip keistai pasakė: „Išeinu už Lietuvą“, žergė per griovį ir prasmego.

– Ar konservatorių neregėjai?

Čiupaila pažvelgė jiems į akis ir dusliu tarsi iš kapo balsu pasakė:

– Aš konservatorius.

Tiedu kaip stovėjo, taip ir dribo aukštielninki. O Čiupaila kad blykstels dantimis, kad nusikvatos:

– Dabar bus gerai, broliai!

– Gerai! – siaubo apimtas rėkė Taraila, o Švitrigaila traukėsi keturpėsčias ir kažkodėl visų atsiprašinėjo: – Dovanokit už viską...

Žmonės paskubom rinkosi daiktus ir bėgo „Pas Aleksandrą“. Moterys meldėsi, suklupusios kertėj. Kažkas užtraukė „Marija...“, giesmę tučtuojau pagavo kiti, ir sopulingos gaidos sudrebino Pramogų centro sienas. Taip truko gal pusvalandį. Paskui giesmė ėmė slopti ir įstrigo gerklėse.

– Ar daug negyvų? – atsikrenkštęs tyliai paklausė Taraila.

– Beveik visi gyvi, – taip pat tyliai atsakė Švitrigaila.

Tik Poviliokas Višinskis, tas šaunuolis oratorius – be žado nukritęs Pšibiliauskienei ant skreito. Kiti murksojo, drebėdami it rudenio lapai: kas kertėj, kas po suolu... Gudaitis Guzevičius pylė negailėdamas, visi lenkė iki dugno, bet konservatorius neprapuolė jiems iš akių, o tebestypsojo, nelyginant stuobrys vidury kaimo.

Neprapuolė jis ir užgiedojus gaidžiams.

Tada Gudaitis Guzevičius apvertė boselį, išėjo laukan ir patraukė stačiai į nekrikštą.

– Ir rovė – neišrooovėėė!..

Visas baltas praėjo pro šalį. Grįžęs pasakė:

– Tik nereikia jų bijoti. Užuos, kad bijom, visai pašėls. Tada jau kvit.

Taip taręs brinktelėjo ant grindų ir numirė.

– Rezistencija! – narsiai kėlė kaušą Jonelis Patriūbavičius.

Vyresnieji buvo atsargesni.

– Reik nusilenkti šėtono galybei. Ištvėrėm vokietį ir rusą, dorą ir darną – ištversim ir konservatorių. Po metų kitų, žiūrėk, ir išauš aušrelė... Patys neberegėsim, bet vaikai... Mūsų pareiga išsaugoti papročius, kalbą, tikėjimą...

Dėbčiojo vieni į kitus iš padilbų. Laikas per pusę, lyg juodą lentą, perskyrė kaimą ir kaimiečių širdis. Niekas nežinojo, kas bus rytoj...

...Girgžda Grįžulo Ratai, vaitoja vienišas vėjas, o paniurusios naktinės snaigės, milijonais lekiančios pro abejingą mėnulį, kuždasi – tartum rugių laukas šnara – apie kažką nesuprantamą ir liūdną, kaip šventųjų gyvenimai...

Pragiedrulius apgaubia sutemos.

Senelio Mykolaičio Putino rauda prie sugriuvusios klėties

Daug mėnesių laisvės praėjo,
Dienų daug – lyg tankai – sunkių.
Aš dieną naktį ilgėjaus
Tų laikų.

Kur sukosi vidur ratelio
Pirmininkas Ramanauskas...
Šiandien ten dilgėlės želia –
Kas uždraus, kas uždraus?..

Kur darbavosi broliai ir sesės –
Braido purvą ten ponai basi...
Susipynė narių interesai
Debesy, debesy...

O runkelius ar benuraus kas?
Ar suveš klėtin mūsų metus?..
Ateik nors sapne, Ramanauskai,
Nekalbėk. Būki rūstus.

Aš džiaugsiuos tavim ir tokiu,
Saulele mano akių.
Gyvent prie lietuvio nemoku,
Gyvent prie lietuvio – klaiku.

Į kairę, į dešinę eisi – pražūsi...
Veržk diržą – didėja greitis!
Ir einam į gerąją pusę,
Nes nėr juk daugiau kur eiti.

Lietuvis baisiau nei rusas,
Stingsta žodis man lūpose...
Akyse vien žali kukurūzai
Iš kolūkio to...

Japoniškas

Tuščiam kambary alkanas
Rinkėjas jau ketvirta para
Balotiruojasi ant lempos.

Praradimai (2)

Senelis išdrožė iš pliauskos kandidatą, senelė – čiūpt už sprando, šmakšt krosnin.

Dabar žmonės visaip šneka. Vieni: jų ir taip per akis. Kiti: šis buvęs už visus gražesnis...

Kas dabar besupaisys, kieno tiesa. Kam tu pasiskubinai, motin?..

Didis yra mūsų netikėjimas, oi didis!

Rinkimų kompanija: faktai, įvairenybės (5)

Nors Katelis nebuvo įtrauktas į jokius sąrašus, nors rinkimai jau seniai buvo pasibaigę, būdamas kieto žemaitiško būdo, nenorėjo nusileisti ir vis vien balotiravosi.

– Ot pamatysit! – šaukė, nors aplinkui nė gyvos dvasios.

Ir kur tik jis nesibalotiravo! Ir lifte, ir kryžkelėj ties Fabijoniškėm, ir oro uosto prieigose...

O kartais balotiruodavosi net visai tam nepritaikytose vietose, pavyzdžiui, moterų tualete.

Vis tas žemaitiškas užsispyrimas:

– Ot pamatysit!

Ir paskutinį sykį matė jį Sereikiškių parke, ant kanadietiško kėnio šakos...

Aukštumos

Keturių dalių poema

I dalis (*Heroica*)

Palikę mums gęstančią viltį ant vėjų,
Pakilo į Seimą naujai išrinktieji.
Paniekinę brolių artojų sapnus,
Jie Rūmuose ištiesė savo sparnus.

II dalis (*Esperansa*)

O, kad jie kojas ištiestų!..
O, kad jie kojas ištiestų!..

III dalis (*Heroica*)

Ir tarė naujieji: „Negrįšim į žemę,
Kol josios kalnai ir pakalnės aptemę,
Sapnai ir šešėliai padangėse mums
Šviesiųjų Europon kelių nebedrums.
Ženevą it paukštę kely pasiviję,
Iš josios vainiko sau skinsim leliją.
Žvėryne, Antakalny plotus kuprotus
Paversime žydinčiais Edeno sodais.
Kol veda į priekį dvasia nemarioji!..“
Ir nuplasnojo.....

IV dalis (*Lyrica*)

– Oi griežle, griežlele mano...
– Eik namo!

Geros naujienos

Pastebėjau, kad politikai atsiranda iš nieko, bet atgal į nieką nebeatvirsta.

Vadinasi, nieko Lietuvoje vis mažėja.

Manding, teisūs senieji meistrai, tvirtinantys, jog nieko čia nebus.

Toks klimatas

Žiūriu į naują Lietuvą ir prisimenu seną dainą: „Aš eičiau tenai, kur aukštieji kalnai, kur ganosi elnių banda...“

Šiandien ir aš eičiau. Tiktai kur tai yr?

Einu pro Seimą. Žiūriu: ganosi banda.

Prieinu arčiau – ne, vis dėlto ne elniai.

Nyksta pas mùs tauresni padarai.

Pataisos

Jei Seimas neveiksnus, reikia globėją skirt. Yra gi senelių, kurie vaikus, anūkus užauginę... Ir laiko, ir patirties turi.

Seimas veiktų, jei mokėtų pradėt: kaip solistui prieš koncertą privalu prasidainuot, taip seimūnui prieš kadenciją derėtų prasivaldyt.

Aišku, tam būtinos dykvietės už respublikos ribų.

Žmogus savo vietoje

1

Kai Molis Valentinas buvo ministras, jam patiko virst nuo kėdžių. Nueis, būdavo, į kokį pobūvį ar maskaradą – tučtuojau atsisėda ant kėdės ir užsirūkęs pypkę pareiškia:

– O aš manau, kad yra šit kaip...

Pūsdamas dūmą atsilošia ir nuvirsta.

Ten susirinkę nepaprastieji ir įgaliotieji neišmano, ką daryt. Latviai juokiasi, anglai apsimeta nieko nepastebėję, o rusai bando ministrą pakelt.

– Nieko, nieko, – ramina šis. – Tęskite.

Nepaprastieji tęsia pasakojimus apie nepaprastus savo nuotykius ministerijų labirintuose, o įgaliotieji žiovauja prisidengdami rožines burnas vogtais įgaliojimais.

O Molis Valentinas atsilošia ir vėl nuvirsta.

2

Molis Valentinas išeina į ministerijos balkoną ir skelbia:

– Šoksiu!

Beregint susirenka minia. Atvyksta net cukrinių augintojai iš Marijampolės. O jis grįžta kabinetan, įsijungia muziką ir šoka.

Žmonės pasipiktinę. Girdėti riksmai: „Sukčius!“, „Apgavikas!“, „Už kiek pardavei Lietuvą?!“

Molis Valentinas sušaukia žmones į konferencijų salę, paima iš kiekvieno po šimtą litų ir, užuot pažadėjęs darbą Ispanijos mandarinų plantacijose, taria:

– Parodysiu jums, ponai, kaip kiekvienas gali pagerint gyvenimą paprastom buitinėm priemonėm.

Pripila stiklinę vandens, į stiklinę įmerkia liežuvį ir pamakaluoja. Tada nusilenkia ir išeina.

Taigi, kad ir kokie sunkūs būtų laikai, gudruolis visados ras būdą pabendrauti su kvailesniais už save.

X failai

Klausei: kuom skiriasi politinis lavonas nuo paprasto?

Paprastas tik vieną vienintelį sykį lekia tuneliu ir jo gale regi šviesą, kurios gyvas būdamas niekados neregėjo.

O štai politinis tunelio gale regi šviesą kasdien.

Tad ar jis tupi tunelyje todėl, kad mėgsta šviesą? Ar šviesa Lietuvos sąlygomis įmanoma tik tunelio gale? Ir – kas būtų, jei tunelio nebūtų?

Tai didžiausios mūsų laikų mįslės.

Kaita

Po rudens ateina žiema. Po žiemos – pavasaris. Paskui vasara. Viskas žemėje mainosi. Viskas turi prasmę. Niekas nepraeina be pėdsako. Už viską reikia atsakyti.

Mūsų pasididžiavimas

Pastebėjau, kad sniegas visados krinta baltas, o nukritęs – pagelto-nuoja, pažaliuoja ar net visai išgaruoja.

Vadinasi, sniegui Lietuvoj nėra gerai.

Bet kiek yra šalių, į kurias sniegas išvis nenori krist!

Naujieji laikai

Tai kas, kad šiandien sninga, kaukia vėjas –
Vis vien kvailai neklausinėk: ar nori?
Kas už Tėvynę sunkiai yr kentėjęs,
Lengvai tas gali imt bet kokiu oru.

(Lucilijus. „Apie taktą“, p. 136)

– Ar kyšį malonėsite priimt?

– Ką jūs paistot, gerbiamasis!

– Ak, prašom. Būkit malonus. Iš visos širdies...

– Iš proto išėjot! Jokiu būdu!

– Atseit per prastas?

– Na, koks jūs... Tik jau neįsižeiskit. Duokit palaikyti. Labai smagus! Jonai! Imk ir tu palaikyk.

– Oho! Klasika, Petrai.

– Vis dėlto paimsite, vyrai?

– Ne, ne! Tai neįmanoma.

– Kodėl?

– Mes – konservatoriai!

Šitaip besišnekučiuojančius ponus šiandien gali sutikti kiekvienoje valdžios buveinėje, pradedant ištaigingais Teisingumo ministerijos apartamentais, baigiant kukliu Kalvarijų pasienio postu. Sunerimę Lietuvos piliečiai būriuojasi prie įstaigų su maišais bei portfeliais, išvydę lange pareigūno veidą, kelia juos aukštyn, rodydami įprastus derinukus, laiko išbandytas kombinacijas, tačiau niekas durų neatidaro. Ir tik vienam kitam vikruoliui nežinia kokiais būdais pavyksta prasmukt.

– Ak, jūs vėl čia? Vėl tas pats!

– Ne, ne! Dabar jau kitas! Pagerintas...

– Kiek jums galima aiškint? Mes ne tokie!

– Vadinas, šiandien dar neimate?

– Iki Naujųjų tikrai nieko nebus.

– Būkit malonus. Užrašykit mane sausio 1-ajai.

– Nevaikščiokite ir netrukdykite. Jeigu imsime, bus paskelbta laikraščiuose.

– Tai kaip dabar gyvent? O gal jūsų kolega?..

– Nė nesvajokit. Prašom išeit. Alio! Jūs kažką pametėt.

– Ne, ne. Čia ne mano.

– Tučtuojau paimkite, o būsite paimtas pats.

– Pagaliau! Imkit, broleliai!

Išskėstom rankom, nušvitusiu veidu rinkėjas žengia artyn... Bet begaliniuose koridorių labirintuose veriasi tūkstančiai durų, lenda nesuskaičiuojamos minios juodvarnių ponų blizgančiom nosim, griežtais, nieko gero nežadančiais veidais.

– Šitas nori kyšį įsiūlyt!

– Konservatoriams!

Ponai susikimba už rankų, pakyla mūru, giedodami žengia artyn...

Ir vargšas žmogelis nė nepajunta, kaip tvirtų rankų pasviestas išlekia laukan, kūlvirsčias nurieda marmuriniais laiptais. Iš paskos ir maišiokas nusirita. Užsitrenkia sunkios ąžuolinės durys, laukiančiųjų minioje pasigirsta verksmai ir aimanos. Moterys kelia aukštyn kūdikius, šaukiasi Švenčiausiosios Mergelės pagalbos, bet niekas, regis, negali sugraudinti tų, kurie anapus.

Ir kas dabar begali patikėti, kad kyšis – uola, ant kurios bus pastatyta Lietuvos valstybė?

Bet jei nepastebėtas įeitum vakare į partinio valdininko namus, nustebęs išgirstum štai tokį pašnekesį:

– Parnešei?

– Neparnešiau.

– Kodėl?

– Kaipgi tu, širdele, nesupranti. Juk tiek sykių aiškinau: naujoji politika! Mes neimame.

Dabar išgirstum, kaip barkšteli iš rankos iškritęs šaukštelis, pokšteli skylantis puodukas.

– Kaip tai – neimate?

– Neimame, ir kvit.

– To negali būt!

– Bet taip yra!

– Tai ką jūs ten veikiat? Nosis krapštinėjat?

– Dirbam.

Tyla... Kokia tyla! Dabar išgirstum tik širdžių plakimą, laikrodžio tiksėjimą ir katės žingsnius per Kašmyro kilimą.

– Brangusis! Jei nori, vadink tą daiktą provokacija, bet vis tiek parnešk. Ar ne taip vienas...

– Tai ne mūsiškis, širdele.

– Kas tie jūsiškiai? Kas jie tokie? Gal jiems rankos nudžiūvusios?

– Rankos švarios... Nagai nukarpyti...

– Labai higieniška. Imkit paketais ir jausitės puikiai.

– O mes, širdele, – neimam.

– Tai kam aš tave, nevala, į konservatorius išleidau?

– Tam, kad aš Lietuvos reikalais rūpinčiaus!

– Ką tu pasakei?

– Kadlie...

– Maukis kelnes!

Dabar: duslūs smūgiai, pro sukąstus dantis nevalingai išsprūdusi aimana, nieko nesuvokiančių mažylių verksmas.

Po kurio laiko viskas aprimsta, mažyliai užmiega, nuodėmingą miestą apgaubia žvaigždėta aistrų naktis. Bet jei pasiklausytum prie miegamojo durų...

– Mielasis... Ar tu tikrai nenori?

– Norėt aš gal ir norėčiau... Bet negaliu.

– O prisimeni, kaip svajodavom?..

Atodūsis. Tolima fleitos melodija.

– Jauni buvom...

– Netikiu, kad tu negalėtum!

– Dėkui, širdele.

– Ištiesk ranką ir žiūrėk, kas bus.

– Ištiesta ranka mes kelią rodom.

Prislopintas nevilties riksmas. Tyli rauda.

Bet ir po tokios nakties išaušta rytas. Išskrenda juodieji košmarų paukščiai. Ir jau nebeatrodo, kad gyvenimas – tai tiesus ir nuobodus kelias nuo algos iki algos. Argi tam kely negali pasitaikyti dailių aukštumėlių, žavingų posūkių, netikėtų susitikimų...

– Žiūrėkite, tai vėl jis! Prašom, kolega, imkite.

Nervingas kikenimas.

– Ne, ne! Jūs pirmas!

Dar nervingesnis kikenimas.

– O žinote, mes, konservatoriai, neimame!

Isteriškas juokas.

Jei tamsta kaip tik šiuo metu sliūkini pro ministeriją (departamentą, kontrolės postą...), be abejo, stabtelsi, išgirdęs klaikų nevilties riksmą. Jei pastovėsi minutę, išgirsi greitosios pagalbos sireną, pamatysi pro duris išnešamą kūną... Ir pravirks tau iš skausmo širdis, ir gaili ašarėlė suvilgys skruostą... Kas čia darosi? Kur einame? Kas man pasirašys? Už ką?

– O man, žinote, pasirašė! Nepaėmė, o pasirašė! Dvidešimt keturi parašai per dvidešimt keturias minutes. Ką tai reiškia?

– Specialiųjų užsienio tarnybų provokacija. Siekiama pakirsti pačius Lietuvos valstybingumo pamatus.

Žmonės dar labiau sunerimsta. Juk nė vienas netiki, kad tokia padėtis tęsis amžinai. Jau sklinda kalbos apie kažin kokį „didįjį sprogimą“, po kurio esą jie paims viską iš karto. Bet labiausiai žmones gąsdina tai, kad susiklosčius nenatūraliems valdžios ir piliečio santykiams gyvenimas nei gerėja, nei blogėja.

– Vaina bus! – linguoja galvas žilabarzdžiai senoliai.

Užtat kai televizoriaus ekrane šmėsteli baltas, tartum iš marmuro išskobtas išrinktojo veidas, žmones ištinka stabas, traukuliai, ūmus šlapimo nelaikymas... Jie ničnieko, ką anas šneka, suvokti nebepajėgia, ir tai kelia dar didesnę sumaištį.

Bet klysta manantys, neva naujųjų valdovų gyvenimas rožėmis klotas, neva jie tik ragaišį valgo ir razinas į Lietuvą spjaudo. Kur ten!

Atkakliai neimdami jie darosi vis dirglesni ir ne vienas – o, ne vienas! – jau dispansery, o kitas – ir smėlio kalnely ilsisi...

Todėl jei vakare atsisėsi nuošalioj priemiesčio smuklėj, nenustebk išgirdęs, ką šnekasi prie gretimo staliuko du solidūs ponai, aiškiai vengiantys pašalinės akies, slepiantys veidus šešėliuose.

– Norėtum, Jonai, paimti?

– Neaitrink širdies, Petrai. Ir taip sunku.

– Ar tu pasiryžęs visam gyvenimui?

– Už visą neatsakau, Petrai. Bet kas rytą, įėjęs kabinetan, dedu ranką ant širdies: šiandien – ne! O rytoj bus matyti. Taip ir gyvenu.

– Bet argi tai gyvenimas?

Tykus atodūsis. Liūdnas taurelių skimbtelėjimas.

– Mano žmona neištvers...

– O mano širdis! Ne jauniklis, o šitokie krūviai...

– Bet mes konservatoriai!

Prislopinta giesmė. Paskui – tyla. Atsargiai dirstelėjęs išvysi griežtą profilį, kietai sučiauptas lūpas, skausmo raukšlelę kaktoj...

– Kai pagalvoji... Galima ir be kyšio... Žmonės be rankų, be kojų gyvena...

– Je. Be rankų sunku būtų.

– Atvirkščiai. Žinai, kad nepaimsi, ir – ramu.

– Man atrodo, aš ir be rankų paimčiau.

– Tamsta Paganinis...

Nervingas kliuksėjimas. Dar vienas atodūsis.

– O prieš daugelį, daugelį metų... Tada, sako, kyšio apskritai nebuvę...

– Ką tu šneki! Ir pasienyje?

– Niekur.

– Tai kas tada buvo?

– Nieko. Žemė dyka ir betvarkė. Tik gerokai vėliau Jis tarė: tebūna šviesa!

– Ir tada...

– Ne. Kyšis atsirado vėliau. Kai Jis atskyrė tamsą nuo šviesos.

– Kodėl Jis taip padarė?

– Daugelis drovisi prie šviesos.

– Aš nesidrovėčiau.

– Bet mums nevalia.

Tyli aimana. Pro sukąstus dantis išsprūdęs nelietuviškas keiksmas.

– Vis dėlto aš, kolega, nesuvokiu, koks yra šito, švelniai tariant, amoralaus spektaklio viršuždavinys?

– Žmonės turi patikėti, kad gali būti ir morali politika.

– Kad tik greičiau patikėtų. O jau tada...

– Už ateitį!

Aristokratiškas, svajingas skimbtelėjimas.

– Aš imsiu daug.

– Būk atsargus, kolega. Po ilgo susilaikymo visokių komplikacijų gali būt.

– Nusispjaut! Paimsiu, – o tada jau ir numirt nebaisu.

– Konservatoriams nevalia mirt sesijos metu.

– Ak, Viešpatie! Išgverusi gadynė. Dar po vieną!

– Ir išgerti mums valia tik saikingai: dešimtkart penkiasdešimt.

Tyla. Prislopintas verksmas.

– Einam, Jonai, kur akys veda.

– Petrai! Mūsiškiai į namus privalo grįžt. Kiekvieną vakarą!

– O jeigu pas kregždutes?

Jie pakyla. Susikibę už rankų, laikydamiesi dešinės, nudūlina siaura priemiesčio gatvele, nes sklaidytis apšviestuose prospektuose jiems taip pat nedera. Iš tolo ataidi lyg daina, lyg aimana:

– ...dangaus gyvos žirklės... atkirpkit ir man... gabalėlį...

– O man didelį gabalą...

Jei atsargiai sėlintum jiems iš paskos, dar išgirstum pokalbio draiskanas.

– Tik pažvelk į tą mulkį aukštybėse! Koks patenkintas snukis! Atrodo, tarsi ką tik būtų kyšį paėmęs. Viešpatie, kaip aš nekenčiu tokio mėnulio!..

– Nemėtyk akmenų, kolega. Dar rinkėjo langą išdauši.

– Aš tau, Petrai, pasakysiu štai ką: protu suvokiu, kad imti negražu, o širdis priešinasi. Širdis sako: imk, Jonai.

– O aš tau pasakysiu dar daugiau: aš ir protu nesuvokiu. Ir net nesuvokiu, kaip tai suvokt galima. Kitiems sakau: negražu. O man pačiam atrodo: gražu. Taip gražu, kad gražiau ir būt negali. Ir nieko gražesnio pasaulyje nėr!

– Nusiramink, Petrai. Nerėk.

– Dienomis įtampa. Naktimis košmarai. Šiąnakt sapnavau mobilaus kyšio telefoną.

– Prapuolęs... Prapuolęs...

– Galų gale tai trukdo susikaupti ir sąžiningai darbuotis Lietuvos labui.

– O sako, po daugelio metų kyšio apskritai nebebus.

– Vėl tamsa?.. Ar šviesa?

– Antilietuviška propaganda. Jei tuom patikėčiau... Vardan ko tada gyvent?

Kiūtina koja už kojos. Mėnulis spokso iš aukštybių.

– O ką tu darytum, jei dabar, nakties tamsoj, staiga prieitų...

– Ir paimčiau!

– Nepaimtum!

– Puikiausiai! Iš kairės į dešinę ir aplink galvą keturis kartus...

– Žodžiai... Žodžiai... Dažnas pašnekėt gudrus. O iš tikrųjų mes jau sugadinti...

– Ne taip greitai!

Tada tu pribėgi ir džiugiai tiesdamas portfeliuką sakai:

– Prašom, ponai!

Tiedu leidžiasi į kojas...

...Jei tave kankina porinkiminė depresija, jei suki ir suki ratus aplink miestą, paryčiais apleisto smėlio karjero dugne išgirsi šnekant. Balsai ramūs, santūrūs, tačiau specifinės intonacijos greitai išduos, jog pašnekovai nebe pilno proto.

– Stalčiuj kyšiai buvo du... Vienas dingo...

– Dvi akytės ieško kyšio... Dvi rankytės – šmurkšt į plyšį...

Priėjęs arčiau pamatysi du vyrus. Pamėkliškoj mėnesienoj mažyčiais kastuvėliais jie samsto smėlį, pilsto viens kitam į kišenes... Kaišioja pirštelius į urvus, renka sudžiūvusį kregždžių mėšlą ir deda į krūveles... Skurdus vaizdas.

Bet nesijuokim. Juk ir man, krikščioniui, ir tau, nekrikštui, ir netgi anam pienburniui, jaunajam liberalui, – kiekvienam šitaip gali atsitikt.

Apreiškimas

Vienas konservatorius persirengė žmogaus drabužiais ir nusileido į Lietuvą pasiklausyti, ką žmonės šneka.

Tie šnekėjo apie konservatorius blogai arba nieko. „Vadinas, aš dar gyvas!“ – toptelėjo konservatoriui.

Suplojo delnais ir dangun grįžo. Papasakojo saviškiams, kad Lietuva – tai ne vien Vytautas ir Gediminas, – ten daug ir visokių lietuvių šmirinėja.

Visi didžiai stebėjosi ir sakė: „Nieko apie tai nebuvom girdėję.“

Trečiadienis

Motina brazdėjo prie krosnies, o tėvas ir sūnus drybsojo kertėje ant šiaudų kūlio ir į lubas spoksojo.

– Matai? – klausė tėvas.

– Nematau, – sakė sūnus.

– Ir aš – ne.

Nutilo abudu, tik motina šaukštais tarškino, puodais žvangino, keptuvėm skalambijo...

– Vėjo nier, – dūsavo sūnus. – Tikriausiai ir šiandien nepasitaisys gyvenimas.

Tėvas krapštė pakaušį.

– Gal Jokūbą nudaužt...

Sūnus raukė kaktą.

– Ir kas iš to bus? Kam to reik?

– Sūnau! – griežtai tarė tėvas. – Atsimink, kad šiais laikais žmogų daužia ne tik dėl naudos ar kokio reikalo, o ir taip sau. Bet, kita vertus, jei nudauši, visa, ką Jokūbas turi, mums atiteks.

– Kad mes ne giminės!

– Dabar ne giminės, – aiškino tėvas. – O po visko... Kraujo ryšiai, vaikeli, didelis daiktas. Kuo platesnius turėsi – tuo plačiau gyvensi.

– Tingiu, – rąžėsi vaikas. – Ar bulvinė košė jau išvirė, motin?

– Išvirė, vaikeli, – šypsojosi motina. – Tik bulvių neįdėjau.

– Tai bene miltų įbėrei?

– Ir miltų ne...

– O kvapnieji skysčiai? Pakepintas cukrus? Itališkas krapas?

– Nieko neturim, – juokėsi motina. – Smulkieji ūkininkai esma.

– Tai kokia ten košė! – uostė vaikas ir čiaudėjo, mat nuo mažumės buvo nervingas (anot kiemsargio, tėvų kaltė: lyg tyčia, kovo 11-ąją, per patį balsų skaičiavimo įkarštį pradėtas).

– Iš tyriausio giluminių gręžinių vandens, – rypavo senikė. – Visiškai laisva ir nepriklausoma košė. Labai sveika, labai...

– Bet aš dar augu! – riktelėjo sūnus. – Man geležies trūksta! Mėsos reikia!

– Kirvį, sakau, paimk, – tarė tėvas, o motina šoko po šiaudus kuistis: – Blusų prigaudysiu... Užplikysiu su liepžiedžiais...

Sūnus pakilo, paėmė kirvį.

– Kažin, ar reikia pasisveikinti? – klausė, atsigręžęs į tėvą. – O gal atsiprašyti?

– O gal ir birbyne patriūbyti?! – piktai sušuko senolis. – Kam tos ceremonijos, vaike? Nueisi ir pamatysi: kirviu nudvasinti žmogų – vieni juokai. O va savarankiškai, metų metais dvėsti!.. Jėzaujėzau, kiek sveikatos, kiek nervų reik... Jokūbas dar turi sąžinės – pats atsiprašys ir padėkos.

Išėjo sūnus. Grįžo po pusvalandžio pavargęs, bet suvyriškėjęs.

– Kaip sekėsi? – teiravosi motina.

– Kokie rezultatai? – domėjosi tėvas.

– Du nulis, – pasakojo sūnus. – Snaudė tas bestija. Bet kai antrąsyk kaukštelėjau per pakaušį, tai pasakė: „Labas vakaras."

– Ar daug gero radai?

– Nieko neradau, bet va! – sūnus sviedė ant stalo koją. – Išvirk, motin.

Motina, pastvėrusi koją, nupūtė dulkes, vartaliojo prieš langą.

– Vienos gyslos, vienos gyslos... Kažin, ar ne šita kojele ir raišdavo amžinatilsis?

– Gera kojelė, tikrai nebloga, – prisikišęs smaksojo ir tėvas. – Bene su ta pačia Jokūbas ir į Lietuvą rėmėsi? Į mitingus žengdavo... Ir į Baltijos kelią... Tik druskele pabarstyk, pipirų įberk.

– Kad nier, tėvai.

– Tada bent slenkstį įmesk. Dėl riebumo.

– Slenkstį dar žiemą, per atlaidus, patroškinom.

– Gera šeimininkė į Seimą nueitų, – barėsi tėvas. – Ten, sako, šiandien visko gali gaut. Jei paties įstatymo ir neduotų, tai bent

skylę parneštum – protingam žmogui ta pati nauda! Arba grybų paprašyk.

– Tai vis ponams, – verkšleno motina. – O ką aš, prasta boba, šventoj vietoj... Nuaus, nurėdys... O kad kokios – ir iššaginti gali...

– Tebūnie be grybų, – atsiduso tėvas. – Bet saują pelenų tai jau šliūkštelk. Prie šviežienos reikia ir ko aštresnio.

–.A pašėlai! – prajuko motina. – Jokūbo koja tau šviežia?

Įmetė koją į puodą ir dar ilgai kikeno į saują, langan nusigręžusi.

– Oho! – sušuko. – Ir policininkas Šuika pro langą bevėpsąs!

Policininkas paraudo, atidavė pagarbą.

– Kurgi ne, – raukėsi tėvas. – Valdžia visados užuodžia gardesnį kąsnį. O kai darbas... Ar budėjo, sūnau, policininkas prie lovos, kai koją kirtai?

– Sulauksi! – vyptelėjo sūnus.

Įėjo policininkas, apsidairė po lentynas, motiną apčiupinėjo.

– Liaukis! – kikeno ta. – Vaikas mato...

– Ieškau daiktinių įrodymų, – teisinosi pareigūnas.

– Pas mus ne tik įrodymų, – juokėsi motina, – ir pačių daiktų nėra.

– O kam čia tas kirvis? – pabalo policininkas. – Kapojate?

– Mėsą! – krūptelėjo sūnus.

– Užsičiaupk, vaikeli, – subarė motina. – Mėsos mes nekapojam, pons Šuika. Mes partizanai. Ar veteranai... Kaip, tėvai?

– Vegetarai, – pataisė tėvas. – Bet gal čia tas pats.

– O kas Jokūbą sukapojo?

– Kas kits, jei ne pats, – ramino išsigandusį policininką motina. – Lietuviai dabartės dažnai teip kapojasi. Vienas – už Tėvynę, kitas atvirkščiai – už teisybę. Nesuprasi...

– O kas ten verda? – kraipė šnerves policininkas ir, jau pralinksmėjęs, spausdamas visiems rankas, šnekėjo: – Nuo policininko nieko nereikia slėpt. Geras policininkas pats viską paslėps. Bet gal jūs nepasitikite policija? – įsižeidęs priglaudė prie smilkinio vamzdį ir, visų nuostabai, beveik nusišovė.

– Pasitikime, – sumišusi tarė motina ir prisipažino: – Koją verdame.

– Kiaulės?

Motina plykstelėjo raudoniu.

– Jokūbas niekados nebuvo kiaulė! – sušuko. – Jokūbas už Lietuvą ėjo! Tarp kitko, – kilstelėjo dangtį, – su ta pačia koja! – susijaudinusi kilstelėjo ir sijoną. – Turėtų skani būt. Juk ne veltui, kol Lietuvos nebuvo, mylėjau tą klišių!

– Nebus, mam, skani, – prieštaravo sūnus. – Tulžingas, atsilikęs žmogelis. Dar šiandien rusiškai keikėsi.

– Kožnas susinervins, pamatęs, kad jam koją kerta, – atšovė motina. – Bet su dviem kojom Jokūbas tikrai buvo geras.

– Buvo? – policininkas susimąstęs krapštė pakaušį. – Vadinas, jo nebėra?

– Geri žmonės trumpam ateina, – paaiškino motina. – O išeina – ilgam.

Policininkas sumišęs glamžė kepurę, varstė duris.

– Tai man išeit, ar ką?

– Gali išeit, – atsakė motina. – Bet jei statutas leidžia – kojele pavaišinsim.

– Būtų gerai, – policininkas išsidrėbė prie stalo. – O, sakykit, ar ta koja... Jeigu kairė, ar neapsikrėsiu dora? Tada jau man kvit. Policininkui nevalia. Ir kokia gėda...

– Jokūbas sveikas buvo. Nepartinis, – ramino tėvas.

O motina bematant papjaustė kojos ir įkrėtė kiekvienam po gabalą, didumo sulig sąžine.

– Daiktiniai įrodymai, – juokėsi tėvas.

– Ša! – sudraudė policininkas. – Pirma sunaikinti reik.

Valgė tylėdami, tik tėvas, neišsilavinęs žmogelis, retkarčiais kilsteldavo koją ir nusipersdavo.

– Jokūbui ir prie tarybų valdžios buvo karpa ant nosies, – susijaudinusi rodė motina.

– O kodėl dabar ant kojos? – teiravosi policininkas.

– Sveikatos reforma.

Visi pagarbiai nulenkė galvas.

– Aš tikiuosi, nukentėjusiajam šiuo metu nebeskauda kojos, – oficialiai pajuokavo pareigūnas.

Visi mandagiai šyptelėjo ir vėlek palinko prie lėkščių.

– O dar prieš dešimt metų nebūčiau patikėjęs, kad ateis tokie laikai! – staiga nustebo tėvas.

– Tamsta vardan tos? – sumišo policininkas.

– Ne, ne! – paraudo tėvas. – Apsaugok, Viešpatie! Aš tik norėjau pasakyti, kad žmogui nūnai kur kas platesnės galimybės. Kad ir prie šito stalo... Ko mums trūksta?

O motina drėbtelėjo pareigūno lėkštėn dar vieną gabalą.

– Už Tėvynę, viršininke. Juk ne kasdien...

– Dabar jau bemaž kasdien, – juokėsi tas ir, dirstelėjęs pro langą, linksmai sušuko: – Ogi va, ir pats Jokūbas beateinąs!

– Sūnau! – tėvas pakilo it gyvas priekaištas. – Ką tai reiškia?

– O ką aš žinau? – bambėjo sūnus. – Visi jūs, leniniečiai, kietakakčiai.

– Senoji gvardija! – patenkintas šypsojosi tėvas.

Įklibinkščiavo Jokūbas, nusviedęs ramentus, dribo ant suolo ir ilgai dūsavo, žodžio netardamas.

– Gal užkąsi, kaimyne? – motina, trupučiuką sumišusi, atrėžė Jokūbui gabalėlį, kur dailesnis.

Jokūbas bakstelėjo šakute, žlevernojo be jokio apetito.

– Kas tas yr?

– Koja.

– Kieno koja?

Visi nudelbė akis į lėkštes ir stengėsi bent jau nečepsėdami valgyti.

– Gal neskanu, Jokūbai? – įsižeidusi paklausė motina. – Nuolankiausiai meldžiam atleisti. Juk ne kokie muitininkai, ne ministeriai esam. Ką turim, tuom vaišinam.

Tėvas ir sūnus, taip pat ir policininkas irgi kiek įsižeidę, net, gali sakyt, priekaištingai dėbčiojo į Jokūbą, bet nieko nesakė.

– O man koją kažkas nupjovė, – tarė Jokūbas. – Šiandien. Po žinių. Tarp kitko, pranešė malonią naujieną: kriminalinė situacija pagerėjusi.

Tėvas ir sūnus pašoko, pasipiktinę kėlė kumščius, policininkas, išsitraukęs vamzdį, triskart į lubas pykštelėjo, o motina tik delnais suplojo.

– Kaip tai galėjo atsitikti, kaimyne?

– Pats nežinau, – dūsavo Jokūbas. – Prieš užmigdamas turėjau abi – tą gerai atsimenu, mat kiekvieną vakarą suskaičiuoju, kas man dar likę, – o pabundu – vienos nebėr!

– Chamizmas! – kratė barzdą tėvas. – Jokios moralės! Nieko taip sau nepaliksi. Koją, ir tą turi slėpt...

– Kaip greit bėga laikas! – apsiašarojo policininkas. – Juk dar prieš pusmetį tik batus imdavo...

– Kąsk, Jokūbai, – braukė ašaras ir motina. – Nervai atsipalaiduos.

Jokūbas nurijo keletą kąsnių, paskui, pamovęs gabalą ant šakutės, vartaliojo priešais langą.

– Ir mano kojelėj toksai pat gumbas buvo... – susigraudino žmogus, šniurkštelėjo nosim. – Ir kvapas...

– Koks kvapas? Jokio čia kvapo! – erzėjo tėvas.

– Kojų tai jau aš nesiplaudavau! – griežtai tarė Jokūbas. – Ne mažvaikis. Bet, – iš aukšto nužvelgė tėvą, – tepdavaus! Nieko nenoriu įžeist, kaimyne, bet pasakysiu: yra toksai tepalas – „Troxevasin“.

Visi krūptelėjo, pabalo kaip kirmėlės. Namuose tapo tylu.

– Jokūbai! – atgavusi žadą subarė motina. – Bene tokios kalbos tinka prie stalo... Ir vaikas girdi...

– Reiktų man tą koją pasimatuoti, – graudinosi Jokūbas.

– Kad bemaž nieko nebeliko, – skėsčiojo rankom motina.

– Vis dėlto, man regis, tai ta pati koja, – spyrėsi Jokūbas. – Policininkas privalėtų ištirt šitą reikalą.

– Jei koja tavo, – šypsodamasi tarė motina. – Man smagu pasakyt: gardesnė kaip zuikio.

– Galų gale ar mes svetimo, nepažįstamo žmogaus koją turim graužt? – ūmai įsižeidęs paklausė tėvas. – Turėk proto, Jokūbai! Užsikrėsti galima.

Bet ir Jokūbas pyktelėjo.

– Šito reikalo aš taip nepaliksiu! Aš skųsiuos!

– Skųskis, kad durnas! – šaukė tėvas. – O juk lietuvis ir paskolas valgo – nieks dėmesio nekreipia. Kitam, būna, galvą nupjauna, – tas vis tiek pareiškia niekam pretenzijų neturįs. O čia – pamanyk, brangenybė! – koja pasmirdusi...

– O jau kietumėlis! – raukėsi sūnus. – Pusę dantų išbarsčiau.

– Todėl, kad dešinioji! – pasipūtė Jokūbas.

– O mums nusispjaut! – atrėžė tėvas. – Į politiką mes nesikišam.

– Ir aš nesikišu, – tarė Jokūbas. – Tik norėjau pasakyti, kad dešinioji – medinė.

– Ak šit kaip! – riktelėjo tėvas. – Štai kas tu per paukštis!

Ir visi jau dabar buvo baisiausiai suirzę, net policininkas, ramus, pašalinis žmogelis, ir tas rėkavo:

– Tu, Jokūbai, irgi valgei! Pilna burna kimšai! Jei čia yra nusikaltimo sudėtis, – o tuom aš labai abejoju, kadangi iš tavęs viskas atimta, – vadinas, ir pats esi nusikaltimo bendras...

– Aš valgiau savo koją! – atrėžė Jokūbas. – O jūs – svetimą! Juridiniu požiūriu tai skirtingi dalykai.

Visi pašoko, išsprogino akis, surėmė kaktas. Ir nežinia, kuom tai būtų baigęsi, jei ne begalinis motinos taktas: prigludo ubagui prie peties, pašiaušė plaukus.

– Tu man ne svetimas, Jokūbai, – visa išraudusi nudelbė akis. – Prisimeni Kovo aktą? Tavo darbelis! – rodė sūnų.

Jokūbas irgi paraudo, bet vis tiek laikėsi savo, vis dar bambėjo:

– Negerai... Negerai... Bet visi tada glaudėmės prie kits kito... Visi tikėjom...

– Ką dabar bepakeisi, – šyptelėjo motina. – Verčiau padainuokim.

Stvėrė sūnus armoniką, tėvas – būgną, policininkas – lazdelę. Motina, sijoną pasikaišiusi, Jokūbą apkabinusi, šokti pasileido. Ir visi kad užtrauks dainą! Sūnus – lietuviškai, o kiti – be žodžių...

O diena, ta eilinė vasaros diena, užvėrė langines, įžiebė žvakeles ir tyliai, ir žingsnis po žingsnio – į vakarus nukiūtino...

Senelio Mykolaičio Putino dainelė kelių policininkams prajuokinti

...Tai šitaip, ponai, aš ir gyvenu,
Tarytum iš suplyšusio romano –
Iš kaimo kaiman alkanas einu
Ir nežinau net, kur šunelis mano...

Žinau: kažkur daugybė kambarių,
Kur kaip tik šiuo metu dainuoja, šoka...
O ašen vienas eit keliu turiu –
Kiek daug ženklų! Bet aš skaityt nemoku.

Ak, kaipgi taip nutiko negerai,
Kad nuėjau į kitą laimės pusę?..
Ten apsišvietę šviečia kambariai,
O aš tamsoj maknoju lyg prie ruso.

Matyt, likau tarybinis žmogus:
Iš dešinės – lyg patriotas, iš kairės – lyg idiotas...
Taip liūdna ir sunku, nelyg dangus
Apleidęs būtų Getsemanės soduos...

Įtarimai

Beldžiuos į Seimo vartus.

– Ar čia priimami įstatymai? Atnešiau keletą...

Duoda į kailį ir išmeta lauk.

O juk tikrai žinau: čia!

Bet, ko gero, tik iš savų ir tik saviems...

Kelias į viršūnes (2)

Balandžio 1-osios partijos pirmininko pasakojimas

Rytas ar vakaras, lyja ar sninga – patogiai įsitaisęs fotelyje, žiūriu į sieną. Tai mano mėgstamiausias užsiėmimas: čia niekada nepamatysi nieko naujo.

Nemėgstu naujienų.

Kas naujo? Pakilo... Kas dar? Nusmuko... Dar? Pavogė, papjovė, sudegino, iššagino.

Tiek tiesos. Visa kita – melas.

Ak, tasai melas, tas iš prigimties linksmas, žvitrus ir nerūpestingas paukštis, kuriam, atrodytų, skirta vien sukti ratus padangėje ir lietuvio širdį linksminti, – tas paukštis nūnai panašus į milžinišką pasibjaurėtiną šliužą, netikėtai užrėpliojusį ant mano vargšės šalies ir vis šliaužiantį, šliaužiantį... Kur link – į Rytus? Į Vakarus? – šito niekas nežino. Nei galvos, nei uodegos nematyti. Vien ašaros ir aimanos: dūstam, Viešpatie...

Iš tiesų net paprastu pieštuku nesunku apskaičiuoti, kad melo šiandien kiekvienam piliečiui (įskaitant ką tik gimusius kūdikius) tenka bemaž dvigubai daugiau, negu sveria jis pats. Pasiekta kritinė soties riba. Melas – tas išdidus aukštųjų dievų numylėtinis – nūnai tapo prieinamas kiekvienam žemažiūriui: deputatui, ministrui, viršaičiui...

O kadaise... Kadaise gražiai pameluoti buvo laikoma didele Dievo dovana ir garbe. Grįžiuosi aš praeitin, ir mano akyse – Balandžio 1-oji, nelyginant balta obelėlė iš pavasario to...

Kokios tai būdavo šventės, kokios iškilmės!.. O! Seni žmonės dar pamena... Vyrai ir moterys, vaikai ir seneliai ištisus metus rengdavosi tai vienai vienintelei dienai, svarstydavo ir planuodavo: ką apgaus? kaip apgaus? Vykdavo net išradingiausių melagių turnyrai.

Ir kokios mielos tos apgavystės! „Ėgi tavo užpakalis kreida išteptas!“ – sušuksi bičiuliui. Tas dairysis, purtysis, o tujen kvatosies net susiriesdamas.

Linksma būdavo.

Bet bėgo dienos, slinko metai... Ko, ašarėle, ko tu kaip perlas per skruostą riedi? Ir ko gi tujen, žmogau, vis dažniau gręžiesi atgalios ir nustebęs pats savęs klausi: tai vien tik sapnai?

Ne! Niekados aš su tuom nesusitaikysiu. Šiandien aš itin gražiai ką nors apgausiu, itin išradingai pameluosiu. Saugokim ir puoselėkim tradicijas! Negesk, žiburėli...

Šventiškai pasipuošęs išeinu gatvėn. Skrybėlė, skylė kelnėse, kaliošai... Atlape – žydinti lazdyno šakelė...

Štai kiūtina pro šalį tautietis.

– Žmogau! – šūkteliu. – Ėgi tavo rankos krauju išteptos!

– Je, – atsako. – Papjoviau čia keletą...

Nudūlinu it musę kandęs. Betgi štai atžygiuoja mano jaunystės dienų bičiulis, nūnai valstybės veikėjas, patarėjas... Na, šitą tai jau tikrai apgausiu: naivus, doras žmogelis. Ketvirtame kurse dar į lovą darydavo...

– Girdėjau, kyšį paėmei, – juokiuosi. – Sako, dvidešimt tūkstančių.

– Ką? – parausta bičiulis. – Kas šitaip drįsta sakyti? Imsiu aš mat po dvidešimt! Du šimtus paėmiau!

Nusiimu skrybėlę, stoviu pagarbiai nuleidęs galvą, o bičiulis vis dar negali nurimti, vis dar putoja:

– Dvidešimt... Pamanykit! Šitiek ir asilas paims. Į teismą paduosiu! Už garbės ir orumo išniekinimą.

Aš dar žemiau lenkiuos.

– Atleisk, Viešpatie, man, nusidėjėliui...

– Po Velykų planuoju keturis paimti, – jau kiek apsiraminęs šneka bičiulis. – Va čia tai nebe juokai... Vadinamoji didmeistrio norma. Kas šitiek paima, to jau niekas nebepaims! Ir aš, brolau, bemaž pasirengęs žygiui.

Išdidžiai pakelia galvą. Liepsnojantis žvilgsnis skrodžia erdves. Ryžtingai sučiauptos lūpos, griežtas profilis, rūpesčių raukšlelės kaktoje. Koks jis dabar gražus! Koks panašus į Vytautą Didįjį...

O jis – toks nepaprastas – paprasčiausiai paima mane už alkūnės ir, trupučiuką sumišęs, bet kaip tik dėl to dar patrauklesnis, dar žmogiškesnis, tyliai sako:

– Svajoju ir apie Everestą.

Man ausyse užkaukia lediniai vėjai, pašiurpsta kūnas.

– Milijonas! Nedaugelis yra jį paėmę. Bet aš įstengsiu... Įveiksiu... Pirmasis iš lyrikų tautos... Agrarinio mentaliteto nešiotojas... Įsivaizduoji?

– Y-y-y... – inkščiu vos girdimai, tarsi baimindamasis, kad jis nenudardėtų nuo viršūnės. – Tautos mandatas įpareigoja...

Jo akyse sublizga ašaros, virpteli balsas:

– Ar daug žmogui reikia? – klausė kitados poetas, mūzų augintinis. Aš, Vytautas Ramanauskas, kalvio sūnus, pareiškiu: nedaug. Vieno kito milijono visiškai pakanka. Pasakysiu netgi tiksliau: padoriam žmogui skurdo riba yra pusantro. Žemiau mes nenusileisim.

Mintimis perbėgu jo nueitą kelią. Jis toks pat kaip ir daugelio dainuojančios revoliucijos pagimdytų: AT–UAB–Seimas–UAB–Ministerija–UAB...

Spiralinis vystymasis...

– Sunku vienam, – dūsauju.

Jis purto galvą. Spindintis sniegas byra iš plaukų.

– Aš ne vienas! Šniūrais vyniojasi... Aišku, rėmėjų reik. Bet parems... Privalo paremti. Kam gi yr Premjeras?.. O Prezidentas?..

– Lauksime... Tikėsimės... Melsimės...

Nueina prieš vėją. Žingsnis tvirtas, ir mano širdis sudreba iš pasididžiavimo. Ne kalbos gražumu, ne laukų derlumu, o kyšio didumu garsės Lietuva Tėvynė...

Ir vis tiek man knieti ką nors apgauti, vis prisimenu, kad šventė... Anava, tipena senelis Mykolaitis Putinas, trupučiuką skersuodamas pavėjui...

– Seni! – šaukiu. – Ar žinai, kad nuo rytdienos?..

Senelis išblykšta, kojelės sudreba. Nuslysta palei sieną į dulkes.

– Pensijas nuėmė?

– Dar ne.

– Kainas pakėlė?

– Kas be ko. Bet aš kitką...

– Na, kas dar? Kas? – skystu balseliu šaukia senelis, o iš akių jam jau srūva pirmalaikės ašaros. – Sakyk, erode, nebekankink.

– Iš pensininkų muilą virs. Yra jau nutarimas. Per tris mėnesius atpenės kaip bekonus, o tada... Aišku, tik savanoriai...

Senelis pašoka neįtikėtinu mitrumu, nosikė parausta, akutės žiburiuoja.

– Kur kreiptis? Kur užsirašyti? Kada prisistatyti?

– Šit ir apgavau! – juokiuos.

Senelis sustingsta, blykšta. Jo akyse tiek sielvarto ir neapykantos, kad sumišęs traukiuos atatupstas.

– Išgama!..

– Pajuokavau... Nenorėjau... Atleiskit...

Bet senelio kūnas jau stingsta, o plačiai atmerktos mėlynos akys priekaištingai žiūri į dar mėlynesnį dangų.

„Gal taip ir geriau“, – dūsauju nueidamas. Bet slegia man širdį, slegia... Kas gi čia dabar? Arba visai neįmanoma pameluoti, arba – mirtinai. Gana!

Užlipu ant stogo ir skelbiu:

– Tėvynė pavojuje!

Juokiasi veikėjai, teisėjai, patarėjai, policininkai...

– Sakau tau: kelkis, Lozoriau! Pirmyn... Vardan tos...

Juokiasi ir numirėlis, net kojelės tirta. Visi dabar juokiasi.

Tada aš ir puoliau nuo stogo žemyn galva...

...Išėjęs iš ligoninės, įkūriau partiją, netrukus buvau išrinktas pirmininku, deputatu ir nūnai aktyviai dalyvauju politiniame gyvenime. Laisvalaikiu šneku per televiziją, rašau programas arba skaičiuoju pinigus... Galvoj, kas be ko, negerai, bet visa kita susitvarkė.

Niekados nebežiūriu į sieną. Tiesą sakant, sienų ir nebepastebiu. Kai ištiesiu ranką – sienos prasiskiria, ir aš einu kur tinkamas...

Nario pokštas

Ir vienąkart, rinkėjau,
Tu vėl atjosi drąsiai.
O mylimas rinke-ke-ke...
Manęs jau neberasi.

Sulaikęs asilą staiga,
Į Seimą pažiūrėsi...
Be reikalo, kvaily, vargai –
Aš banke-ke žydėsiu.

Pasakojimai apie konservatorius

Išslaptinti dokumentai

Konservatorius ir lietuviai

Sykį prokuroras pagavo konservatorių ir patupdė į auksinį narvą.

– Giedok ir mane, vargo žmogų, linksmink.

Iš visų pašalių subėgo lietuviai tokio stebuklo pažiūrėt. O konservatorius murksojo pašiaušęs plunksnas ir nepravėrė snapo. Prokuroras atnešė jam duonos ir vyno, bet konservatorius nieko nepalietė, tupėjo kertėj, krutino ūsus ir liūdnai žvelgė į Lietuvą.

– Neprijaukinsi tokio! – kuždėjosi žmonės.

– Pririšti grandine ir tegu saugo Lietuvos valstybę, – siūlė aklas kareivis.

– Kad jie patys saugomi valstybės, – tarė klebonas. – Neduok Dieve, dar nugaiš. Reiks atsakyti.

– Kodėl saugomi? Kam jie reikalingi?

– Taip jau nuo senų senovės svietas surėdytas, kad visoks gyvis žmogų puola. O kam jis reikalingas – vienas Dievas težino.

Žmonės stebeilijo konservatorių iš visų pusių. Mokytojas, prakišęs lazdą pro narvo virbus, net apvertė jį aukštielninką.

– Anksčiau pas mus tokių nebuvo.

– Švariau gyvenom, – sakė moterys. – Ir blakių nebuvo. O dabar atsirado.

– Ne prieš gera, – dūsavo senoliai. – Vaina bus.

– Vienas jis nepavojingas, – aiškino mokytojas. – Tačiau taip retai ir pasitaiko, kad rastum vieną konservatorių vidury Lietuvos. Didžiuosiuose miestuose jie govėdom renkasi ir žmones puldinėja.

Moterys pravirko, seniai žegnojosi, o jaunesni vyrai kuolų dairėsi.

– Per kramę jam!

– Išardyti ir pažiūrėti, kas viduj, – sakė kalvis. – Kodėl jis tik sykį per ketverius metus gieda?

Konservatorius, tarsi suprasdamas žmonių kalbą, rietėsi į kamuoliuką ir mirkčiojo apvaliom akutėm. O prokuroras tarė:

– Jokio Dievo padaro gadinti nevalia. Paleisiu ir tegu sau lekia.

Taip ir padarė. Konservatorius beregint išskleidė sparnelius ir giedodamas nuplasnojo Lietuvos šalelėn. Grįžo po trijų parų ir nutūpė beržo viršūnėj, o kai pravėrė snapą – kąsnelis sūrio iškrito. Prokuroras pats valgė iki soties, gimines apdalijo ir vis tiek to sūrio dvylika vagonų liko. O konservatorius tupėjo viršūnėj ir giedojo taip gražiai, kaip prokuroras dar niekuomet nebuvo girdėjęs.

Nuo to sykio konservatorius dažnai atskrisdavo į prokuroro kiemą. O prokuroras, rodydamas jį lietuviams, šitaip kalbėdavo:

– Konservatorius gimęs laisvei, kaip Lietuva – NATO. Niekam nevalia jo gaudyti.

Užtat netrukus tam krašte priviso tiek daug konservatorių, kad jie lietuviams net ant galvų lipti pradėjo...

Konservatorius ir komunistai

Kitą kartą gyveno striukas bukas konservatorius. Gedimino mieste, ant Neries upės kranto, susisuko sau gūžtą ir būtų linksmai leidęs dieneles, jei ne komunistai. Vos tik konservatorius, pasivertęs į žmogų, išeidavo pasivaikščioti, tarsi iš po žemių išdygdavo būriai komunistų. Jie bėgdavo konservatoriui iš paskos ir erzindavo:

– Parduosim Lietuvą! Parduosim Lietuvą!

Konservatorius sprukdavo į Rūmus, nulįsdavo kertėn ir gailiai raudodavo. Kiemsargiui pagailo konservatoriaus ir jis pamokino, kaip elgtis.

Kitą dieną, kai komunistai vėl ėmė konservatorių erzint, tas įsisprendė į šonus ir narsiai sušuko:

– Ir parduokit!

Komunistai, išvydę, kad konservatorius jų nebebijo, susigūžė ir, pabrukę uodegas, kurios buvo tokios ilgos, kad driekėsi net iki 1940-ųjų, nudūlino į savo urvus. O konservatorius suprato, kad jie nėra tokie baisūs, kaip atrodo, ir nuo to sykio nebebijojo išeiti į Lietuvą...

Konservatorius ir muzikantas

Sykį ėjo muzikantas iš smuklės ir sutiko vokietuką. Tas prašo:

– Pabūk mums vestuvėse muzikantu. Mes tau dosniai atsilyginsim, tik žiūrėk, kad nesusijuoktum.

Nusivedė jis muzikantą į tokius namus – vokietukų ten pilna, šviesos tik žėri! Jaunoji daili pažiūrėti: mėlynom akim, geltonom kasom – kažkur matyta. Muzikantas groja, vokietukai šoka, o šokdami pakampiais vis baksteli pirštu puodo šukėn ir pasitepa sau akis. Parūpo muzikantui, kas čia per daiktas, pritykojęs, kai niekas nematė, pasitepė vieną akį. Ir išvydo jis ta akimi, kad čia ne vestuvės, o Seimo posėdis. Ne vokietukai šoka, o konservatoriai ir demokratai per kits kitą ant tribūnos ropščiasi, mikrofonus pagrobę išsidarinėja kaip kokios pamėklės. Vieni prie krosnies suvirtę įstatymus priiminėja, kiti tarpdury atiminėja. Ant stalo pasiguldę jaunąją, tempia kiekvienas savo pusėn ir dar gyvą dalijasi gabalais: tau – šlaunelė, man – linksmieji kalneliai... Muzikantą pagavo juokas ir jis neištvėręs sukikeno. Kad suklyks jaunoji! O konservatoriai, pabėrę įstatymus, išsilakstė kas kur.

Grįžta muzikantas namo ir randa savo tėvą prie mirties. Mato jis ta akimi, kurią pasitepęs buvo, kad joja konservatorius, tėvui sprandą apžergęs.

– Tėvai, žiūrėk, konservatorius tavo kraują čiulpia, – sako muzikantas.

Tėvas dairosi, bet nieko nemato.

Konservatorius nušoko nuo sprando, pribėgo prie muzikanto ir klausia:

– Katra akim mane matai?

Muzikantas parodė. Konservatorius čiūpt ir išvėlė akį. Liko muzikantas be kairiosios akies.

Nuo to sykio jis jau nebeatskirdavo konservatoriaus nuo žmogaus, šiaudų nuo šieno, šalto nuo šilto. Kas tik benutiks, vis jam atrodydavo, kad teisingai. Taip ir gyveno viskuom patenkintas, kol numirė iš bado...

Komunistas, žmogus ir konservatorius

Pro Žarėnus miškais nuo Šiaulių į rinkimus keliavo žmogus ir komunistas. Staiga žiū – ogi konservatorius beateinąs. Komunistas mitresnis – lapatai į medį. O žmogus, vargų vargelių suriestas, nebespėjo. Krito ant samanų ir apsimetė miegąs. Konservatorius priėjo, apuostė žmogų ir savais keliais nudūlino. Komunistas, išlipęs iš medžio, klausia žmogaus:

– Ką jis tau sakė?

– Sakė, kad nebalsuočiau už komunistus, nes jie palieka žmogų nelaimėj.

Susigėdo komunistas ir sulindo iki juostos į žemę, o žmogus nuėjo į rinkimus ir atidavė savo balsą konservatoriams. Nuo to sykio konservatoriai turi du balsus ir gali tuo pat metu rėkti ant žmogaus pro langą ir per televiziją. O žmogus nebeturi nė vieno ir tyli...

Konservatorius ir elgeta

Sykį vienas konservatorius, būdamas gana paikas, pavogė iš vargingo lietuvio pažiūras. Tikėjosi, kad lietuvis raudos ir plaukus rausis, o tas tik juokėsi ir rankas trynė, sakydamas, kad akyse šviesiau pasidarę. Konservatorius parbėgo namo į Seimą, o čia jau buvo parsiradę ir kiti nariai. Pirmininkas visų klausinėjo, ką kuris nuveikęs, ir kiekvienas gyrėsi, kokių bėdų bei negandų lietuviams ištaisęs. Paikšis pasigyrė iš elgetos pažiūras pavogęs. Pirmininkas supyko, liepė jam grįžti į Lietuvą ir žmonėms tarnauti.

– Mes patys vos prasimaitinam! – rėkė nusigandę žmonės. – Tarną išlaikyti ne mūsų nosiai.

Užtrenkė duris ir neįsileidžia konservatoriaus. Klaidžioja tas perkaręs iš bado ir sutinka elgetą, iš kurio andai buvo pažiūras pavogęs. Apsidžiaugė konservatorius ir sako:

– Duok lašinių, o aš tau pažiūras atiduosiu. Ir dar savąsias pridėsiu.

Elgeta juokiasi.

– Nešiok sau sveikas mano pažiūras. O lašinių aš nė neturiu. Viską tarnai ištampė.

– Tada aš tave patį prarysiu! – sako konservatorius.

Žmogus tiktai – capt! – ir nutvėrė konservatorių už mandato. O ten visa konservatoriaus galybė slypėjo. Pažaliavo, pageltonavo konservatorius ir kaukdamas nulėkė į Seimą. Ką darys Pirmininkas – kad ir koks paikšis tas konservatorius, o vis dėlto saviškis. Sušaukė neeilinę sesiją. Subėgo daugybė konservatorių, bemandatis papasakojo, kas atsitiko, ir visi sutarė žmogui atkeršyti.

Išvydo žmogus, kad atūžia pulkas konservatorių kaip debesis, suprato, kad nebebus jam gyvenimo, ir numirė. Sėdi danguje, o konservatoriai užvertę galvas tariasi, kaip jį pasiekti.

– Ogi valdžios piramidę pastatykim!

Ropščiasi konservatoriai ant kits kito, jau visai nebetoli dangaus. Vieno betrūksta ir pagriebtų žmogų už kojos. Laimė, niekas nepajėgia taip aukštai užsikeberioti. Piramidė siūbuoja, konservatoriai byra nuo viršūnės ir pakrato kojeles.

Siunčia žygūną pas aiškiaregį Lizdeiką, didžiai garbinamą tuose kraštuose dar nuo Gedimino laikų. Klausia žygūnas, ką konservatoriams daryti, kaip tą žmogų pagriebti. O senolis brauko kanklių stygas ir laibu balseliu gieda:

– Reik kiaušinį padėti, Prezidentą išperėti...

Žygūnas grįžo ir apsakė, ką girdėjęs. Padėjo konservatoriai kiaušinį ir laukia, kol išsiris Prezidentas.

Tada tai jau čiups žmogų ir sutriauškins su visais kauleliais...

Konservatorius ir oro balionas

Sykį pamatė konservatorius oro balioną ir kad ims pūstis.

– Vis tiek nepakilsi! – juokiasi varlės.

Supykęs konservatorius dar labiau pučiasi. Bet nepakyla, ir gana.

Kas žino, gal viskas taip ir būtų pasibaigę, bet kaip tik tuo metu

jojo pro šalį pulkas lietuvių. Konservatorius, pamatęs lietuvius, taip baisiai pasipūtė, kad tapo net ir už oro balioną daug didesnis. Pakilo į aukštybes ir sprogo.

Nuo to sykio ir atsirado posakis: pučiasi kaip konservatorius prieš lietuvį...

Begalinė istorija

Kaip kitąkart už marių mėlynųjų,
Lyg vidury žiemos žibučių rinkt...
Našlaitę basą, alkaną išgujo
Vidur baltos dienos į juodą rinką.

Rinkėjai ir šuva prie kelio kaukė,
Ir dribo aktai patylom...
Našlaitė buvo šviesiaplaukė,
Akim kaip linas mėlynom.

Ir niekam niekam nerūpėjo
Nei ta našlaitė, nei šuva,
Tiktai rinkėjas išprotėjęs suvapėjo:
Va Lietuva...

Didžioji paslaptis

Ar imu aš knygą, ar liečiu aš lyrą – visados girdžiu, kaip didingai dunda ant laisvės ašies gerai suteptas Valdžios Aparatas, kaip galingai ūžia ir gaudžia po visą kraštą išsišakojusios ministerijų bei departamentų arterijos, kaip nesulaikomai ir greitai – plika akim net neįžiūrėsi! – kabinetų gelmėj sukasi tūkstančių tūkstančiai sraigtelių...

Naktį pašoku, šalto prakaito išpiltas. Jaučiuos menkas tarsi kiemsargis Grigas, išėjęs kieman nusišlapint ir netikėtai išvydęs viršum galvos Grigo ratus.

Kaip keista žinot, kad visa tai ūžia, dunda ir sukasi dėl manęs, dėl tavęs, dėl Grigo...

Šitaip byloja žilabarzdžiai įstatymų žyniai ir Konstitucijos aiškintojai.

Bet ne, negali to būt! Man gėda! Kuom aš nusipelnęs?

Susirenku popierius, persižegnoju ir neriu Aparato skylėn.

Išūžia man ausis, išsuka smegenis ir išsunkia kišenes.

Priploja įstatymu.

Nuogas ir basas, išmestas į dilgėles, laižaus žaizdas.

Ne, dėkui Dievui, ne dėl manęs.

Bet kam tada visa tai?

Deja, mes augam, kovojam ir mirštam taip ir nesužinoję, kas ir kokiu tikslu užsuko šį nuostabų mechanizmą...

Perspektyvos

Giedras dangus ir skaisti saulė... Gaivus vėjelis ir žydintys sodai... Atrodo, stvertum lazdą, krepšį, duonos žiauberę... Eitum kažkur toli, toli...

Bet pagalvoji: palauksiu, kol išvarys.

Liūdna akvarelė

Štai sliekas po lietaus išlenda Lietuvon...
Mažas padarėlis, o didelė viltis: gal jau švariau gyvenam, broliai?
Verkdamas paimu kuolą ir įstumiu tą romantiką atgalios.

Medžiai yra didesni

Dažnas lietuvis mėgsta lygintis su medžiais ir net girtis: „Aš turiu šaknis!“

Bet kur jūs matėt medį, žengiantį Europon?

O va lietuvis yra gan mobilus ir sugeba sparčiai judėti ne tik po didžiąsias pasaulio prekyvietes, bet ir po nelabai erdvią kito lietuvio piniginę.

Užtat ir sakau: lietuvis turi ne šaknis, o šikną ir nuolat gadina gyvenimą savo artimui.

Žmonės yra mažesni

Išėjęs grybaut, tik keletą žmonių miške randu. Nupjaunu galvas ir išmetu.

Žmogus be galvos – nieko vertas.

O kur man visą žmogų dėt?

Bet taip sau, cielą, irgi gaila palikt. Kitas taigi paims.

Guodžianti gamta

Pastebėjau, kad miške daug vabalų, ir visi mažesni už mane. Bet visi juda, kruta. Nerasi tarp jų anei vieno susiraukusio.

Gražu pažiūrėt, kaip skuodžia toksai žemažiūris. Užtveriu kelią. Puola šen, puola ten, it pradedantis verslininkas.

Aš – trept kojele.

Grįžtu iš miško jau atlaidesnis valdžioje sėdintiems.

Gamtininko užrašai

Pastebėjau, kad Seimo ar Vyriausybės narys, atsidūręs miške, juoko dėlei bando apsimest žmogumi. Kai kuriems neblogai sekasi, todėl turim būti budrūs. Aptikę tarp grybų įsimaišiusį narį, privalom nedelsdami perspėti žmones ir tyliai po vieną, kad nesukeltume jam įtarimo, pasišalint.

Koks nebrendyla paklaus: bet argi tas narys toks jau pavojingas?

Jaunuoli! Jei į narį nekreipsi dėmesio, jis žmogui absoliučiai nepavojingas.

Dar daugiau: jei narį plieksi lazda ilgiau nei keturias minutes, jis taps visai minkštas.

Deja, daugelis žmonių, pastebėję narį, sutrinka: vienus ištinka stabas, kitiems ima drebėti rankos, todėl sėdėdami po drebule, jie apsilieja degtine. Ir net jei nebūna rimtesnių komplikacijų, tokie žmonės ilgam lieka menkaverčiai: daugel dienų klaidžioja paklaikusiom akim ir, stvėrę praeivį už skverno, šaukia: „Ar žinai, ką aš mačiau?!“

Be abejo, sveikas narys, pastebėjęs, kad jo buvimas traumuoja žmones, išeis iš miško.

Bet kur tokį rasi! Visi jie su liekanom.

Todėl tinka paprasčiausiai parodyt į narį kryžium ir triskart sukalbėt: „Sveika Marija...“ Neturint kryžiaus tiks šermukšnio lazda.

Ir narys, pabrukęs uodegą, spruks į miestą.

Tačiau ką daryt, jei narys turi imunitetą ir nereaguoja?

Sakau: netinka eit lengviausiu keliu ir, kaip daugelis nūnai daro, padegt mišką. Kas be ko, nuo liepsnojančio miško patogu prisidegt cigaretę, betgi žūsta ir niekuo dėti vabalai. Atminkite, kalčiausias esate pats – seniai galėjot žemėlapy kryželiais pažymėt nešventintas vietas, kur narys jau yra žmonėms pasirodęs, ir aplenkt jas per kilometrą.

Todėl geriausia kuom nors apsimest, idant narys neįtartų, jog ir jūs esate žmogus. Nepamirškite, kad žmonės kenkia valstybės prestižui, todėl narys jų itin nekenčia.

Bet jei esate ūkininkas ar pensininkas, jums nebus vargo apsimest šungrybiu. Tada narys tik paspirs koja ir nueis savais keliais.

Valdiška asmenuotė

A š – stypstu.
Tu – stypsok.
Jie, jos – tegu stimpa.

Procedūros

Durnių ir bažnyčioj muša.

Dažnai ten užsuku pasitikrint.

Ir pastebėjau: mūsų valdovai į bažnyčią visados ateina su apsauginiais.

Vadinas, numano savo diagnozę.

Akiračiai

Dažnai pasvajoju: o, jei aš būčiau policijai žinomas asmuo! Jei, kaip sakoma, būčiau policijos akiratyje!..

Tada aš gyvenčiau pilyse ir jachtose, mano kūnas būtų ištrintas kengūrų liaukomis ir šermuonėlių taukais, kailinukai nusagstyti rubinais, smaragdais ir safyrais, o apatiniai išsiuvinėti auksu bei topazais. Rūsyje laikyčiau keturiasdešimt vergių, katros man skambintų cimbolais bei arfomis ir mosikuotų smilkytuvais, prikimštais kvapniosios Havajų tabokos.

Tada aš valdyčiau žemę, dangų ir vandenis, į visas puses šaudyčiau ir spjaudyčiau, ir juoko dėlei policininkus gaudyčiau.

Kai sušukčiau: „Seimai, atsiverk!“ – tatai atsivertų.

Bet tik iš pirmo žvilgsnio atrodo, kad policijai žinomi asmenys gali viską. Anaiptol!

Tarkim, policijai žinomas asmuo pramogaudamas užsimanys nugvelbt dviratį ar kepalėlį duonos. Tada jis bus sulaikytas taip pat kaip ir nežinomas.

Be abejo, klaida greit išaiškėja, ir tokio asmens atsiprašoma. Ir vis dėlto kyla klausimas: o kodėl tokiais atvejais policija praranda orientaciją ir pameta pėdsakus? Kodėl regi smulkų, o stambaus – ne?

O kodėl jūs kito aky net krislą įžiūrite, o savoj dramblio nematote?

Kas išmano optikos dėsnius, tam čia jokia mįslė, o neišmanėliui reiktų ilgai aiškint, ir vis vien jis nesuprastų.

Tad ir nenuostabu, kad vis dar galioja įsakas, griežtai draudžiantis policijai žinomiems asmenims grobstyti turtą, kurio vertė mažesnė nei 100 000 Lt.

Laimė, kriminalistikos mokslas nuolat vystosi, ir jau netolimoj ateity panašių nesusipratimų bus išvengta. Tada policijai žinomi asmenys galės savo malonumui ir visokius niekniekius vaginėt.

Tautiškas

O kai turėjau du veidus,
Tai aš toli regėjau –
Rytuos Lietuva leidos,
O Vakaruos tekėjo.

O kad dabar aš turėčiau
Keturias kojas –
Dviem už Tėvynę eičiau,
O keturiom už save.

Prancūziškas

Kai dirbam savo sode – nieko neuždirbam. Kodėl turi būti kitaip, kai dirbam savo Lietuvoj?

Tie, kas uždirba daug, – ne mūsiškiai.

Susikaupimas

Štai muziejus. Vis tiek diena prapuolė. Užsuksiu.

Žmonės apie muziejus visko prišneka, o ne taip jau čia baisu. Aišku, nemalonu: slegianti, migdanti atmosfera. Bet kentėti galima.

– Kiek kainuoja paveikslas su dešra? – klausiu budinčios ponios.

– Dvylika.

– O su avinu?

– Dešimt.

– Aviena atseit pigesnė?.. O su vaisiais?

– Trys.

– Na, na! – grūmoju. – Vaisiai pavasarį brangūs.

Ponia parausta.

– Tik jums...

Numoju ranka. Muziejuj ne vieta tokiems pokalbiams.

– Norėčiau pasiteirauti štai ko: tarkim, parsinešu paveikslą namo, pasikabinu ant sienos... O kas toliau? Gyvenimo ant sienos taigi nepasikabinsi!

Ji siūlo ant lempos. Anksčiau dirbusi Atgimimo srity.

Įsižeidęs trenkiu durimis. Ko aš ėjau į tą muziejų? Kodėl einu į koncertą?

Tačiau kur žmogui eit? Į politiką? Į Europą?

Niekados!

Užsimerkiu ir vaidenas, kad mano gyvenimas nupieštas, pakabintas ant sienos, o aš rėplioju, nerasdamas išėjimo...

Senelio Mykolaičio Putino dainelė pakaruokliams prajuokinti

Tenai, kur manęs nebūna,
Būna be galo gerai.
Nesako nei lietūs, nei pūgos,
Kur tie geri kambariai.

O tie kambariai – mebliuoti,
O skamba tenai – Debiusi.
Ir vyrai gražiai nuobliuoti,
Ir apsišlifavę visi.

Ak, teko ir man pašlifuoti
Šio miesto gatves įvairias –
Buvau andai Viešpaties soduos,
O ryt gal griovy mane ras.

Jums, ponai, patinka žvejoti
Tenai – vandenuos drumzlinuos.
Tik kurgi mane panaudoti?
Kas už mane gerą duos?

Vargu ar mane tu prarysi,
Ar tilpsiu į antrąjį galą?
Ir niekaip jau nepadarysi
Šokėjo kokiam Vienos baliui.

Todėl ir davei tu man laisvę,
Kaip duodavo kailin kadais,
Todėl aš kas dieną ir laistau,
Kad nenuvystų žiedai.

Ir laisvė tarytum merginos
Skečias laisvam elgesy,
Ir žydi aukštai sąvartynuos –
Skina varguoliai basi.

Tenai, ant aukščiausios kopos,
Pačiam vidury nakties,
Stoviu ir tartum Europos
Laukiu mirties.

Branda

Vidury nakties eidavau viduriu gatvės ir garsiai traukdavau giesmeles. Kada tai buvo!..

Skečiantis laisvei, traukiaus vis arčiau šaligatvio ir dabar jau beeinu Europon tik vidurdieniais, ramstydamasis į sienas.

Vakar tik tik per slenkstį peržengiau. Šiandien – sugipsuotas.

Aš nesijaudinu. Galima ir taip eiti.

Senelio Mykolaičio Putino pamokslas jauniesiems Cvirkaičių krašto patriotams vėjuotą rudens vakarą

Tegu lydi jūs žingsnį, vaikeliai,
Vien dorybė, teisybė ir protas.
Mano tėviškę rasit be kelio,
O Europon jums kelią parodysiu.

Atsiminkit: svarbu nepaklyst
Tam kely. Bus į Vakarus kursas...
Bet iš nosies man varva snarglys,
Ir ką čia daugiau bepridursi...

Mūsų padėtis

Toks senelis stovi ištiesęs ranką. Jis visados rodo pirmyn, o mūsiškiai kairėn ir dešinėn eina.

Aš pakreipiu senelį taip, kad jis rodytų kairėn. Dalis tautiečių vis tiek dešinėn suka.

Pakreipiu dešinėn, pusė žmonių – į kairę.

Tada išskečiu jam rankas ir įsakau taip stovėt.

Dabar jau ne gėda ir svetimšaliui parodyt.

Mūsų freskos

Anava senelis – kaip dūmas, neblaškomas damų, – ant kopos smėlio, pribyrėjusio iš kiaurų kišenių...

Pyškinu spalvotus kadrus. Vokiečiams parodau. Senatvė ir vienatvė... Gražu!

Senis tai kažin ar įvertina, ką turįs...

Grožį suvokt – ne kiekvienam pūzrui.

Mūsų ateitis

Jie susodina savo pensininkus į lėktuvus ir paleidžia į visas keturias puses. Ir seneliai klaidžioja po pasaulio sostines. Klegantys ir šypsantys, margais drabužėliais aprengti – puošia didmiesčių aikštes.

Kiti net prezidentais tampa...

Sakau jums: ir mes, lietuviai, taip darykim kaip amerikonai!

Kodėl jis buvo išrinktas?

Šiam pasauly visko būna. Atsimerki
vieną rytą ir nežinai: verkti ar juoktis?
Bet užsimerki ir praeina.

(Juozapas. „Apreiškimai", p. 201)

Kaip žinoma, Juozapo gyvenimas nebuvo lengvas. Jis mokėjo važiuoti dviračiu ir šnekėti lietuviškai, o negandų metais, grūmojant priešui, tvirtai laikė rankoje šaukštą ir tuom pelnė didelę amžininkų pagarbą. Vis dėlto, nepaisant šių dorybių, Juozapą skriaudė moterys, persekiojo priešai ir baudė Viešpaties pirštas.

Kandidatų lenktynėse Juozapas nuo pat starto linijos išsiveržė priekin, ir kiti ekipažai greitai išnyko jam iš akių. Juozapas lėkė per Lietuvą, nesiekdamas ratais žemės, pakelėm sustoję šienpjoviai barstė gėles, kūdikiai mojo rankutėm, o volungės šaukė jo vardą. Ir niekas jau, regis, nebegalėjo sustabdyti, pavyti, pralenkti...

Bet priešų klastai ribų nėra. Vienam tarpiniam finiše daili moteriška ranka ištiesė Juozapui taurę ambrozijos, kurion buvo įvarvinti septyni lašai kaukolinio.

To nežinodamas meistras išlenkė taurę ligi dugno.

Kad ir koks didis buvo Juozapas, kildinęs save iš vyskupų ir gediminaičių, kaukolinis jį veikė panašiai kaip ir kitus Lietuvos žmones. Jis pametė stabdžius ir vairą, ateities viziją, batus ir gimtąjį žodį. Apleistais, dirvonuojančiais laukais perėjęs į rusų kalbą, dalyvavo priėmime pas Puškiną, o atsipeikėjo ant dvokiančių grindų vagone, riedančiame į Rytus. Alkaną ir basą Juozapą išlaipino vidury tundros. Naktis. 40 laipsnių. „Šitaip nieko nebus", – nusprendė Juozapas ir, giedodamas „Marija..", pasileido į Vakarus. Daug dienų ir naktų jis mito spanguolėm bei elnių išmatom, plaukdamas per Jenisejų triskart paskendo, o su evenkų piemenio žmona atšoko vestuves ir susilaukė

gausybės palikuonių. Ir tik didelių valios pastangų dėka jam pavyko grįžti atgalios. Septynis kartus Juozapas parpuolė ant šventos Lietuvos žemės ir septynis kartus prisikėlė. Neturėdamas kitos išeities, tęsė lenktynes be stabdžių.

Nesmagu apie tai kalbėti, bet akių užmerkti nevalia: tarp pretendentų pasitaikė ir svyruojančių, kurie, stengdamiesi žūtbūt išsilaikyti ant kojų, stvarstėsi kairės, dešinės ir net šiaudo. Kas be ko, susvyruodavo kartais ir Juozapas. Bet ne taip baisiai! Galų gale jaunosios kartos politikui, kurio protas ir pažiūros dar nesusiformavę, tai atleistina.

Betgi didžiausias Juozapo pranašumas tas, kad jis buvo nevietinis. Gimęs ir augęs Tarybų Lietuvoje, Lietuvos Respublikoje apsigyveno tik 1990 metų kovo 11-ąją. Taigi, viena vertus, čia jis buvo praleidęs ne taip jau mažai laiko. Daugelis užsieniečių – ypač atvykėlių iš Tarybų Lietuvos – tiek neištverdavo, mat čiabuviai juos nuolat apkuldavo ir apvogdavo, dailesnius susprogdindavo, o prastesnius numarindavo badu. Kita vertus, Juozapas nebuvo ir koksai senbuvis, tad negalėjo dorai suvokti nei kas čia dedasi, nei kas tai per kraštas. Daugelio nuomone – tai privalumas. Ir, žinoma, jis negalėjo turėti senų, glaudžių ryšių su nusikalstamomis lietuviškos valdžios struktūromis.

Juozapo pergalę nulėmė ir tai, kad masinio žmonių susibūrimo vietose iš jo bemaž visada būdavo atimamas žodis, taigi jis negalėjo, kaip kiti kandidatai, kreiptis į tautą mobilizuojančiais veiksmažodžiais: „pakelsim, žengsim, likviduosim...“, kuriuos išgirdę lietuviai slėpdavosi vamzdžiuose, o jaunos mergaitės pabėgdavo į geležinkelio stotis ir virsdavo ešelonų sesėmis...

Patekęs į eterį Juozapas greitai išgaruodavo, ogi stambieji feodalai išsilaikydavo ten kur kas ilgiau ir baisiausiai visiems įgrisdavo.

Juozapas niekuomet nesišypsojo, ir tai vėl buvo privalumas – tuomet labai paplitusios amerikoniškos šypsenos lietuviams jau kėlė didelį įtarimą: ateis ir papjaus! Teisybės dėlei reikia pasakyt, kad bandė ir Juozapas šypsotis, tačiau kad ir kiek jis viepė žiaunas kairėn, dešinėn ir net moderniausiais oraliniais būdais, – viskas veltui. Vaipytis be priežasties jis nemokėjo, o prisiminti iš savo gyvenimo ką

nors smagaus neįstengė. Pirmadienis sunki diena, antradienis – dar sunkesnė, trečiadienis – dar... Ir taip eina dienos vis sunkyn ir sunkyn, kol galų gale suklumpi su sekmadienio vakaru, tarsi su kryžium ant pečių...

Bet svarbiausia: Juozapo figūra buvo kaip kairiojo, o žingsnis – kaip dešiniojo. Tai vienodai traukė abi puses. Ogi veidas – nelyginant trečiojo brolio – žadino viltį nepartiniams.

Ir dar vienas didis Juozapo pranašumas: jis neturėjo mirtinguosius itin nemaloniai veikiančio mobilaus ryšio telefono. Juk tam, kuris sėdi po tiltu, baisu, kai aplinkui šmirinėja vyrukai su antenomis ir į visas puses siuntinėja signalus apie savo egzistencijos reikšmę. Jie turi tūkstančius reikalų – tu neturi net kiemsargio šluotos. Norėtum skubėti kartu su jais, o visi tavo traukiniai išvažiavę. Metų metus lauki Gerosios Naujienos, bet paskambins tau vieną rytą tik gimtosios bažnytėlės varpai...

Juozapas buvo paskelbęs tik tris reikšmingas tezes: „Aš niekur neskubu! Žinau, kad suspėsiu! Visi ten būsim!“ Kiekvienam sveiko proto žmogui tapo aišku: pretendentas puikiai įžiūri galutinį tikslą. O pabrėžtas žodis „visi“ liudijo, kad jam neegzistuoja nei kairė, nei dešinė, nei smulkmė. Ten, kur link neskubėdamas kiūtino pats, Juozapas kvietė nepasididžiuoti ir visus.

Didelis Juozapo pliusas buvo ir tai, kad jis veikė be programos, kažkaip savaime. Užprogramuotais kandidatais žmonės nebetikėjo. Ar dėl to, kad Lietuvoj technikos progresas dar nebuvo aukštas, ar kad žemas buvo kultūrinis lygis, bet, netgi tikrai gerai suprogramuotus kandidatus paleidus į Seimą, greitai paaiškėdavo, kad programos sukeistos, kad skirtingi nariai veikia pagal vieną ir tą pačią schemą, o kai kurie apskritai neveikia arba veikia trumpai ir tik pajudinti už peties. Aišku, jie niekuomet neklysdavo – nei imdami, nei dalindami, – bet kaip tik tai ir kėlė siaubą.

Juozapas neturėjo pažiūrų. Jis dažnai palypėdavo ant stogo ir žiūrėdavo visomis kryptimis. Stebint iš tolo, atrodydavo panašus į eilinį Gyvenimo logikos narį. Bet skirtumas buvo esminis: prieš porą metų

ant ramiai vieškeliu kiūtinusio Juozapo užlėkė sunkvežimis su biuleteniais ir nuo tos akimirkos jis nebetikėjo, kad gyvenimas turi logiką.

Pats Juozapas nepajudino nė piršto rinkimams laimėti. Paklaustas, kokia jo pozicija tuo ar kitu klausimu, atsakydavo vienodai: „Eikit gult!“ Bet po tokių žodžių rinkėjų pasitikėjimas šituo vyru tik dar labiau išaugdavo. Tai liudijo, kaip visiems įgrisusios kandidatų rietenos, absurdiški pažadai ir tušti plepalai. Visi troško aiškaus žodžio ir – tylos.

Sykį, būdamas gerai nusiteikęs, Juozapas sutiko apžvelgti politinę padėtį ir tai truko vos keletą sekundžių.

– Nuo Rusijos jau esam atsiskyrę! – išdidžiai pareiškė Juozapas. – Bet ar prisijungę prie NATO? Čia kiekvieno asmeninis reikalas. Mes ne avių banda. Kam patinka – tegu jungiasi. Nepatinka – atsijungia. Aš pats po Sveikatos reformos jaučiuosi prastai ir niekur eiti neketinu.

O Juozapo priešai gąsdino Lietuvą:

– Jis juk ničnieko neišmano apie rinką ir finansus! Jis net nežino, kas tai – „akcinis-inovacinis“!

Juozapo rėmėjai atkirsdavo:

– Padoriam žmogui, kuriam jau seniai per šešiolika, tokių šlykštybių ir nebūtina žinoti. Gyvenam žemėje vieną sykį, tad nejaugi kvaršinsi galvą inovacijom ir obligacijom! Niekai, gerbiamieji! Iš tiesų laimingas yra tik tas, kuris moka džiaugtis gyvenimu ne drybsodamas minkštuose, akcijų prikimštuose pataluose, o paprasčiausiai sėdėdamas po žydinčia vyšnios šaka.

– Bet Juozapas ničnieko nenutuokia apie Maskvos ranką!

– Užtat jis žino, kas yra Viešpaties pirštas!

Šitaip susiklosčius aplinkybėms, Juozapas ir buvo išrinktas. Lietuvoje prasidėjo dar vieni Naujieji laikai.

Bet tai jau kita, nepalyginti gražesnė simfonija...

Kultūrų skirtumai

Sidabriniai lietaus siūlai pririša debesį prie kiaulės ir mums jau vaidenasi, neva Lietuva – Marijos žemė...

Bet apsidairykim! Juk tas pats ir Paryžiuj, ir Romoj...

Tik niekas ten nekelia triukšmo.

Mentalitetų skirtumai

Prisimenu: atvyko Šventasis Tėvas... Kiek mes jam tvorelių padirbom!
Manėm: toks didelis žmogus tai jau didelį sklypą norės apsitvert...
O tas tik rankele pamosavo...
Taigi, broliai, yra ir kitoks valdymo stilius.

Mūsų pilys

Dažnas piligrimas yra apie jas girdėjęs, dažnas norėtų pasigėrėt jų architektūra, milžinų dvasią pajaust...

Tiktai kur tas pilis rast?

Kitados mūsų pilys gynė Lietuvą nuo kryžiuočių, užtat ir buvo statomos vėjų pagairėse.

Nūnai pilys gina Lietuvą nuo lietuvių, todėl statomos nuošaliose vietose, kur šiltos srovės suneša dumblą, kur žiemą vasarą žaliuoja kišenės.

O šiltos galingos srovės atsiranda ten, kur kryžiuojasi keliai, vedantys į Seimą, Vyriausybę, Prezidentūrą, prokuratūrą...

Bet jei nubrėžtume tieses, didžiai nusivylę pamatytume, kad jų susikirtimo taškuose budi tik vargšai, pasidėję kepures. Atidžiau įsižiūrėję pastebėsim, kad ten kryžiuojasi tik požeminės šiluminės trasos.

Tačiau gerai pasukę galvas prisiminsim, jog patys tiesiausi Lietuvoj yra aplinkiniai keliai. Tad jei nubrėžtume kreives...

Tik ar mūsų mužikėliui jas nubrėžt!

Dėkui Dievui, yra paprastesnis būdas. Jei užsirištumėt akis ir ilgai ilgai eitumėt koridoriais, ištiestoj rankoj laikydami žalią šimtinių šakelę...

Ir jei neprieitumėt liepto galo, tai ir atsidurtumėt pilyje.

Be šaknų

Jis turėjo dvarą, kuriame buvo trisdešimt trys kambariai, pokylių salė ir stebėjimo bokštas.

Ir vis dėlto jis miegojo miegamajame, valgė valgomajame, stebėjo pro langą.

O juk dar holas per tris aukštus! Ką ten veikt?

Sykį jis ėmė ir pasikorė tam hole.

Tai mat kas būna, kai nėra tradicijų, kai aukštuomenė atsiranda iš nieko.

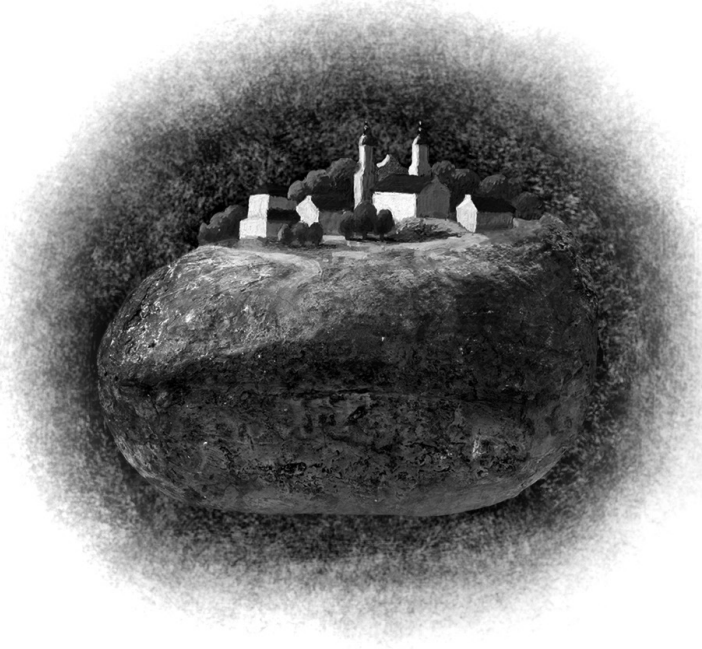

VI

BONIFACIJAUS KNYGA

1995 -2000

Saulėtekis Nykos valsčiuje

Nors Juras Tarutis buvo cukrinių augintojas, jo gyvenimas nebuvo saldus. Tėvai kitados lenkė nugaras kolūkyje, gal dėl to ir Juras užaugo pakumpęs. Tiesa, apie 1980-uosius jau buvo bemaž atsitiesęs, nors teturėjo vos 60 arų. Užtat kai Lietuvos valdžia atrėžė jam netgi 3 ha, žmogus visai išsitiesė: dabar gyvensiu penkiskart geriau! Toks buvo jo matematinis išsilavinimas, kurio sėmėsi dar sovietmečiu. Deja, greitai paaiškėjo, kad anuomet viskas buvo iškreipta, net ir daugybos lentelė.

Dar bėda – nekreipdama jokio dėmesio nei į perdirbėjų rūpesčius, nei į Rusijos galimybes karvė nesulaikomai gamino pieną. Ko tik jis nedarė – šėrė net laikraščiais! – viskas veltui. Galų gale ranka numojo: „Žinia, karvė – ko iš jos norėt? Karvė niekados neatsižvelgs į Vyriausybės paraginimus." Bet nors sau jis nieko nereikalavo, žinojo esąs tarp tų, kuriems valdžia švaisto milijonus. Jam buvo gėda.

Stvėręs šakes, išėjo į lauką ir subadė cukrinių vagą, kiekvienam runkeliui su pagieža tardamas: „Še tau, kvaily! Še tau, šikniavaisi!"

Tada, pašaipiai žvelgdamas karvei į akis – parodysiu aš tau, melžiamoji, perspektyvą! – užkūrė daržinės galą, kur buvo sukrovęs kupetą šieno.

– Štai šitaip va ir va kaip dobilėlis žydi!

Karvė nudūrė galvą, o Tarutis dainuodamas grįžo namo. Bet netoli trobos kelią traktoriukais užtvėrė papurgalviai sūnūs: Jurgis, Antanas, Aloyzas ir Martynas.

– Zadėjai, tėveli, atsiskaityt uz nulavėtus lunkelius!

Tarutis grikštelėjo dantimis, iškrapštė iš kišenių paskutinius centus, kuriuos ketino išleist alui bei kitoms kultūrinėms programoms.

„Nejaugi ir iš jų žemdirbiai išsivystys?" Aptemo akys. Nulėkęs už tvarto, puolė skaldyt malkas, su kiekvienu kirčiu rikteldamas: „Sudiev, Jurgi! Sudiev, Aloyzai!"

Vakarop liko tik keli patys stambiausi, plačiausiai išsišakoję kelmai. „Štai kiek ūkininkų reikia Lietuvai! Štai kaip jie turi atrodyt!“

– Eikšekit, vaikeliai, – pašaukė.

Pribėgo Martynas, it veršelis palenkė galvikę.

Tėvas ilgai žvelgė į minkštą sūnaus kaktą, paskui tėškė kirvį į dilgėles, nudūlino galvą nuleidęs. Sustojęs vidury kelio, išsižergė prieš vėją. „Nejaugi tiek ir teįgalim – kelią užtvert kitiems, daugiau pagalintiems?“

Žengė prie seniūno Jarmalos dvaro, stryktelėjęs sviedė akmenį langan iš trijų taškų zonos.

Teisėjas skyrė jam baudą.

– O kai valdžia neleistinais būdais stabdo mūsų gyvenimą, jūs nematot! – šaukė Tarutis.

Teisėjas pašalino jį iš salės.

Ir išėjo Tarutis iš salės, iš Lietuvos, iš Europos... Ėjo vis tolyn ir tolyn, kol galų gale išėjo iš galvos. O vos tik išėjo – viskas kitom spalvom nušvito. „Anava, koks didingas dangus! Aš niekados ten nepakliūsiu, tačiau kas man uždraus gėrėtis kruša ir viesulais? Lietuvai aš irgi nereikalingas, bet ar tinka dėl savo bėdų ją kaltint? Kiek galvoje, tiek ir kišenėje. Ne valstybė, o gamta nuskriaudė.“

Todėl išėjęs į gamtą ėmė šiukšles kur pakliūva mėtyt, draudžiamose vietose laužus kūrent ir, įsikoręs į berželį, šakeles laužyt.

O grįžęs namo pareiškė:

– Kvailys puošia Lietuvą!

Įsisprendęs į šonus, išpūtė žandus ir pasileido per trobą iš kairės į dešinę.

– Liuob šokt, liuob streikuot, liuob prie Seimo piketuot!..

Kai išaušo Valstybės diena, Juras Tarutis, pūsdamas trimitą, žengė per kaimą. Bet atvažiavo policininkas Kontrimas ir pykštelėjo į dangų.

– Už oro gadinimą bauda iki dešimties arba kyšis iki penkių.

Šis narsus vyras visa širdim neapkentė tvarkos pažeidėjų. „Fui!“ – sakydavo, išvydęs banditą. Kai pastebėdavo apiplėšimą, imdavo plėšt sykiu – kad tik greičiau ta bjaurastis pasibaigtų. „Jei iš tavęs atėmė lietpaltį, atiduok ir skėtį“, – mokindavo nukentėjusį. „Kad tokių

pareigūnų būtų daugiau, nusikalstamumą kaipmat likviduotume!“ – štai kaip apie jį yra pasakęs Vidaus reikalų ministras.

– Gerą akį turi, viršininke, – gyrė Tarutis, stebėdamas, kaip varva iš peršauto debesies.

– O kaipgi! – tas išsiėmė dešinę akį. – Japonų darbas. Partinių šeimos dovana už gerą tarnybą.

Tarutis paprašė pasižiūrėt ir stebėjosi nieko nematąs. Kontrimas tik juokėsi.

– Aš ir dirbtinę ausį turiu, kurion skerdžiamo lietuvio balsas neįeina. Bet kai skamba prie stalo Birutės daina – girdžiu.

– Norėčiau ir aš tokių daikčiukų. Ar nesutiktum mainyt į karvę?

Policininkas atsakė, jog tai esą vardiniai gyvybiniai organai, kuriuos jis didžiai branginąs, taigi jokiu būdu negalįs mainyt. Tačiau pasiūlė kryžių ir kavalieriaus laipsnį.

– O kavalierius turi teisę gaut sklypą kapinėse. Tai nauja žemės ūkio strategija.

Tarutis nebeišmanė, kaip bedėkot.

– Kad jau šitaip – prie karvės pridedu ir anava tą dangaus lopą, kur virš mano dobilienos.

Kontrimas buvo labai patenkintas.

– Karvę sušaudysiu už Tėvynės išdavimą ir gausiu dar vieną kryžių. Mat kai Lietuvoj nebeliks nė vienos karvės, Kabineto nariams nebeskaudės galvų, ir jie vėl galės protaut. Bet ką su dangum veikt? – krapštė pakaušį.

– Šitą dangų man tėvas mirdamas užrašė, – Tarutis nubraukė ašarą. – Tik kad kiauras kaip kelnės. Bet jei tamsta pritrauksi investicijų ir palopysi... Ateity dangus turės didelę paklausą. Ūkiai stambės, taigi daugelis smulkiųjų nori nenori turės ten iškeliaut. O tamsta čiaukšt lazdele: prašom sumokėt baudą už dangaus gadinimą! Juk Biblijoj pasakyta: šėmas jautis dangų laižo. O tai reiškia, kad kurmis ir ten neturės teisės prilįst arčiau lovio.

Policininkas sumaurojo, sutrypė kojelėm ir, išsitraukęs veidrodėlį, atidavė sau pagarbą.

– Nūnai nėra daug tokių, kuriems vertėtų atiduot, – tarė truputį sumišęs. – Juolab kad ne kažkiek ir beturiu: išdalinau per gerą širdį visokiems skustagalviams, skeltanagiams...

Tarutis nuramino, taręs, kad jo giminėj nesą nei partinių, nei šmikinių, taigi jis tikrai nevertas pagarbos.

Ūmai pasigirdo pliuškenimas, ir jie išvydo upe atplaukiantį Romualdą Pirmąjį: viena koja stovėdamas grabe, kita pasispirdamas į maurus bei pavairuodamas kastuvu, senelis gan sparčiai yrėsi priekin.

– Į Europą! – šaukė laibu balseliu.

Policininkas triskart šovė padegamosiom kulkom į vandenį, bet užsiliepsnojo tik atokiau stovėję trobesiai. Prižadinta atbėgo senikė Elžbieta Antroji.

– Bene jau dutūkstantieji?

– Liaukitės! – rūsčiai sušuko policininkas. – Per dutūkstantųjų slenkstį galės peržengt tik pulkininkai, valdininkai ir trys rinktinės patriotų po tris šimtus. Likusiems bus įrengti rezervatai su šlapia dešra, sovietmečio muzika bei pašildytu jūros mišiniu.

– Kaip tau ne gėda, Kontrimai! – plūdosi Romualdas. – Juk aš tave ant rankų supau, o Elžbieta po širdim išnešiojo!

– Ak štai kur mano šaknys! O maniau, kad policija atsiranda iš antrinių žaliavų, kurios lieka, atskyrus menkavertį elementą nuo nusikalstamo pasaulio.

Žemai nusilenkė Kontrimas, bet aukštus tikslus iškėlė:

– Valstybė, gerbiamieji, svarbiau nei tėvas motina. Jokio reikalo jums nėr nei Europoj, nei kitam tūkstantmety. Ne kelio kryptį reikia keist, o keliuką prie savo namų išlygint, idant sunkvežimis su eglišakėm galėtų privažiuot.

Šitaip jam bylojant, aplinkui susibūrė šviesuomenė. Policininkas visiems įkrėtė guminės košės, o labiausiai nusipelniusius apdalijo kulkom. Žmonės buvo labai patenkinti.

– Seniai tokio valdžios dėmesio nepatyrėm!

– Šventė baigta! – pranešė Kontrimas. – Prie darbo!

Sveikesni puolė prie darbo, bet kadangi niekur jo nerado, puolė

kas kur: nuo skardžio, vienas ant kito... Ir tik Tarutis svajingai žvelgė į tolumas.

– Anava kaip gražiai kaimas įsiliepsnojo! O kad dar gaisrininkai raudonom mašinikėm atlėktų...

Kontrimas paneigė tokią galimybę.

– Vandenį taupo. Nuo šios dienos degantieji prilyginti skęstantiesiems ir privalo gelbėtis patys.

– Vadinas, pagaliau imta naikint privilegijas! Žengiam pirmyn!

Ir taip Jurui Taručiui tapo smagu, kad negaišdamas dar toliau iš galvos išėjo. Kelią nušvietė liepsnojantys trobesiai, ir visas būsimas gyvenimas jam atrodė kaip nesibaigianti šventė – sudegs troba, taigi ir iš lovos keltis nebereikės...

Pasakėčia

Jau pražydo obelys ir kriaušės,
Plaukė rūkas rytą virš upelio,
O toksai žmogelis pasišiaušęs
Ėjo kirsti žydinčių medelių.

Tas žmogelis buvo patriotas,
Tad ir šaukė jis iš viso vieko:
– Kas čia daros? Liaukitės putoti!
Lietuvoj jau ne valdžia sovietų!

Ir iškirto visą baltą ūkį
Ukmergėj... Bet kas iš to išėjo? –
Žiemą vitaminų jam pritrūko,
Ant lentos aukštielninkas gulėjo.

Neišnaudoti rezervai

Štai dideliam lauke mažytis žemdirbys bando runkelį nuo žemės atplėšt. Ilgai stebiu šį keistą reiškinį: kam visa tai?

Va jei runkelius laukuose palikt, o atplėšt, išvežt ir perdirbt pačius žemdirbius!

Stinga, labai stinga ūkiško požiūrio.

Mūsų sodai

Perrenkant išrinkti blogiausius – gerai.
Tik kad nepamirštume išvežt, išmest ir užkast.
Tada čia ir būtų tvarka.

Paragramatika

Vardininkas atsako į klausimą: kas?
Naudininkas: kam?..
Bet pats svarbiausias yra valdininkas. Jis atsako į klausimą: kiek?
O jei tujen neturi tiek ir žiopteli: ką-ą?..
Esi galininkas ir liksi gale per amžius.

Pozicijos

Skambinu į Seimą:

– Bulvių reik?

Aiškina kažką...

– Kaip jums – su nuolaida!

– Lizingu?

– Cingu lingu!

Neturiu aš jokių bulvių! Man svarbu ryšys su Parlamentu.

Smulkieji

Anuomet, kai buvau smulkusis ūkininkas, visa, ką turėjau, buvo smulku: mintys, pinigai... Ūkyje veisėsi vien smulkūs galvijai: utėlės, blusos, tarakonai...

Kas rytą pabusdavau nusigandęs – buvau girdėjęs, kad smulkūs kenkėjai pasmerkti išnykti. Apsičiupinėjęs išeidavau kieman ir verkdamas žiūrėdavau, kaip, kylant saulei, nyksta šešėliai. Pati, kraipydama galvą, žiūrėdavo į mane, o aš šypsodavau pro ašaras.

– Tujen dar neišnykai, sengalvėle...

Stebino ir guodė, kad smulkmė vis dar laikosi, o tai, kas, mano kvailomis akimis žiūrint, stambu, – tarkim, vienas kitas milijonas – išnyksta, dingsta be pėdsako. „Kas čia per velniava, – sukau galvą. – Ar tvarumo dėsnis, kurį andai kalė į galvas – netvarus, ar Lietuva – ne pamotė su akmeniu?“

Užlipau ant stogo ir susijaudinęs žiūrėjau, kaip Lietuvos valstybė žengia Europon. Žemai lenkdamasis rodžiau Tėvynei pliką užpakalį.

– Kam mes tokie tau reikalingi!

– Nojus andai savo arkon ir porelę blakių įsimetė... – su naivia viltim šnekėjo pati.

Bet aš nenorėjau būt našta Lietuvai. Tik ką su savim daryt – neišmaniau.

– Laikomės įsikibę dantimis į trijų ha gintarinį lopinėlį! – keikiau save ir kaimynus. – Valstybė metų metais atplėšti negal.

– Gal nabilgai, – matydama, kaip kankinuos, guodė žmona. – Paleis Vyriausybė iš Visagino kokių dujų...

– Ne taip paprasta! Piktžolės, durnaropės, parazitai – tie visados prisitaiko.

Artėjant rugiapjūtei, išėjau į lauką. Turėjau tik smulkią žemės ūkio techniką: du šaukštus, ramentą ir lazdą. O vis dėlto taip mostelėjau rugiams per sprandus, kad tie net pritūpė.

– Daug čia jūsų! – tulžingai nusiviepiau. – O kam jūs reikalingi? Vienos tik išlaidos valdžiai.

Rugiai sumišę nulenkė galvas.

– Padegsiu!

Rugiai sušnarėjo – taip tyliai, taip graudžiai... Man iškrito degtukai...

Kai grįžau namo, pati čirškino sklindžius.

– Vėl kiaulystes krečiam Lietuvos valstybei! Šitiek ėsdami savaime tikrai neišnyksim.

Sukandau dantis. Bet sklindžiai taip gardžiai kvepėjo...

Prisiputęs verkdamas kritau lovon. „O gal ir išnyksiu kaip Maironio dūmas...“ Ir tikrai – visą naktį manyje kažin kas pūtėsi, gurgė, dujos šnypšdamos ėjo laukan... O vis dėlto pabudau kaip niekad žvalus.

„Manding, per amžius taip... – dūsavau. – Visados individas eis prieš visuomenę, lietuvis prieš Lietuvą... Amžinas antagonizmas.“

Barbeno į stogą lietus. Burbuliavo virtuvėj ir viduriuos...

Ir – ak! – kaip man tada buvo gaila Tėvynės...

Daina apie galą

Viskas šiandien paslėpta giliai –
Kryžkelėj rast kelio negaliu.
Jei sueina keturi keliai –
Nesueina galas su galu.

Jei sueina galas su galu,
Tai staiga išsiskiria keliai,
Ir pakeist aš nieko negaliu –
Žiū! – jau vandeny visi galai.

Kas man! Jūs tik nardykit giliai,
Kokiu norit eikite keliu.
Kam man jūsų paslėpti galai? –
Galą aš ir veltui gaut galiu.

Įdomioji botanika

Sako, Seime įstatymus tenka prastumt. Kažin kodėl?

Manding, ten sėdintiems užkietėja...

Tad, aišku, prireikia laisvinamųjų.

Ir jei tai nebūtų taip intymu, stebėtume nuostabų gamtos reiškinį: pralaisvėja verslininkų kišenės, o prastumia nariai.

Bet gerai abiem pusėm. Gamtoj tai vadinama simbioze.

Neįgalieji

Visi žino: greičiausias būdas praturtėti – tai eiti politikon. Bet ne visi eina.

Tu džiūgauji: yra padorių žmonių!

Aš dūsauju: gal tik kelio neranda...

Padorų nuo podurnio sunku atskirt.

Skylėti žmonės

– Kryzė! – krizeno televizoriun sulindę ponai. – Kry-kry...

O Zebediejui vaidenosi, kad galvoje skylė, pro tą skylę iš aukštybių kažkas žiūri, kikena ir spjaudo.

Apsičiupinėjęs rado keletą skylių skrandyje ir kelnių kišenėse. Nenuostabu, kad atrodė susinervinęs. Žmogus jautė, jog artėja paskutinioji, o visi užsiėmę neaiškiais reikalais, niekas į jį nekreipia dėmesio.

– O juk man taip pat kryzė!

Prieš savaitę Zebediejų buvo pervažiavęs Krašto apsaugos sunkvežimis su liberalais, o žmona Izabelė, išeidama Lietuvon, – tai atsitiko prieš keturias paras, – paliko įjungtą televizorių. Zebediejus, nūnai prikaustytas prie lovos, išjungt negalėjo, tad nori nenori buvo priverstas dalyvauti politiniam gyvenime. Kadangi nepajėgė pasiekt nei viryklės, nei šaldytuvo, – ketvirta para badavo ir šitaipos nejučiom atsidūrė pirmosiose kovotojų už teisybę gretose. Tai jam labai nepatiko.

„Kažin kodėl nieks neinformuoja Lietuvos žmonių apie mano padėtį? Nejaugi tai menkesnės svarbos dalykas? O gal nežino?“

Įsirėžęs spjovė į ekraną.

– Mirštu!

Ponai dėbtelėjo į Zebediejų ir vėl nusigręžė, tik socialdemokratas, nusišluostęs kaktą, palinkėjo sėkmės.

Kad ir koks kultūringas buvo Zebediejus, o nebesusivaldė, nusikeikė moderniais keturaukščiais:

– Stanton Group Power Bridge Joptway Duke Engineering and Services!

Ir atlėgo širdis. „Valdžia kryzes rengia tam, kad pralinksmintų Lietuvos žmones, atitrauktų jų dėmesį nuo socialinių bei ekonominių problemų. Pagaliau per keletą metų suorganizuot padorią kryzę – argi tai ne pagrindinis kiekvienos Vyriausybės rūpestis?“

Tuo metu grįžo jo moteris, pagrūmojo kaulu ir sušuko:

– Aš badavau prie Seimo!

Vyras nužvelgė moters liemenį.

– Vadinas, figūra svarbiau nei artimas žmogus!

Ta priėjo arčiau, bet kaulo neatidavė.

– Zebe! – tarė. – Lietuvai blogai.

– Lietuvai tai ne pirmas kartas, – atsakė tas. – Lietuva išnyksta iš Europos žemėlapio ir vėl atsiranda. O va lietuvis taip negal... Štai dėl ko, mano manymu, lietuvį reikia mylėt labiau negu Lietuvą.

Grįžo sūnus Aleksandras, kritiškai nužvelgė tėvą, bet nieko nepasakė. Sujaudintas tokio dėmesio šis ir pats prisipažino:

– Aš dar gyvas, sūneli.

– Metas atsistatydinti, tata.

– O kodėl anie neatsistatydina?

– Nederėtų sulaukus garbingo amžiaus sekti blogais pavyzdžiais.

– Gerai, – įsižeidė Zebediejus. – Mirštu.

Užsimerkė ir pakratė kojas. Bet kuo smarkiau kratė, tuo žvalesnis jautėsi ir net pagalvojo: o! kaip smagu būtų krutėti tautos labui!

Todėl pasakė:

– O gal einam, sūneli, po tiltu žmonių galabyt?

– Čia jau rimtesnė šneka, – linktelėjo motina ir sugiedojo keletą puslapių iš Lietuvos istorijos.

– O jeigu – dirbt? – klausė sūnus.

– Bedarbiais esame mes gimę, – paaiškino tėvas. – Tą garbę gavom Kovo 11-ąją...

– Galim eit. Bet kelio atgal nebebus.

– Vadinas, žengsim kartu su gyvenimu, – nuramino Zebediejus.

Pabandė žengt, subraškėjo kaulai... Tik širdimi jis buvo ten, po tiltu... Guodė vien tai, kad ir Lietuvai ne geriau. Neįveikė kairieji, nepribaigė dešinieji... Bet trečias kartas nemeluos. Ir kažin ar tretieji smaugs švariom rankom, ar pamalonins prieš galą doros žodeliu...

Prisiminė, kaip stovėjo „Pas Juozapą“ ir svarstė: kaulų pirkt ar krevečių? Neišmanė, kas tos krevetės, o Juozapo klaust nedrįso – tas

kaipmat būtų rėžęs lazda per pakaušį. Vis dėlto nusipirko krevečių, bet išėjęs tučtuojau išmetė šiukšlių dėžėn. „Neverta pradėt gyvenimą iš naujo. Nebe tas amžius."

Tą rytą jį ir partrenkė sunkvežimis. Gal tie įvykiai nesusiję, o gal ir tyčia traiško kitaip valgančius. Jis buvo linkęs manyti, kad viskas susiję. Štai prieš kurį laiką išeidavo su kiemsargiu į Baltijos kelią, ir kiemsargis visados kilsteldavo koją toj pačioj vietoj. Kai papasakojo apie tai Vasiliauskui, tas tarė:

– Gal būtent šitoj vietoj kitados stovėjo ponas, kuris nūnai sėdi Vyriausybėj. Šunys daugiau supranta, negu mums atrodo.

Netrukus Vasiliauskas iškrito pro langą, o kiemsargis dingo be žinios.

Vasiliauskas paliko pareiškimą, kad niekam pretenzijų neturįs. Zebediejų tai sujaudino iki ašarų. Jis džiaugėsi, kad Lietuvoj vis daugėja žmonių, kuriuos suvarpo kulkom ir peiliais, sudegina ir susprogdina, o tie, jei dar gali prasižiot, tučtuojau pareiškia niekam pretenzijų neturį. Aišku, tai naujo tipo žmonės, kuriuos anuomet nesėkmingai bandė išveist tarybų valdžia. „Tokie turėtų susiburt prie Kultūros ministerijos ir įsteigt viešąją įmonę, – mąstė Zebediejus. – Štai dabar aš susinervinęs... Bet negi smeigsi peiliu pačiai ar Aleksandrui? Jei neprismeigsi negyvai, jie tikrai turės pretenzijų. O va už prieinamą kainą užsisakytum poną be pretenzijų... Jei žmonės galėtų laisvai patenkint būtiniausius poreikius, gal ir politikon nebeitų... Juk dėl to gimstamumas mažėja! Kam taip sunkiai gimdyt, jei paskui taip lengvai išsigimstama?"

Bet žmonės nūnai rūstūs: užuot ėmę į širdį, vis dažniau ima į kišenę, o iš visų gamtos stebuklų džiaugsmo jiems teikia nebent pirmalaikiai rinkimai...

Kartais ir jam kildavo noras išeit. Bet įsikibdavo į butelį ir laikydavosi iš paskutiniųjų, kol netekęs jėgų sukniubdavo po suolu.

Buvo girdėjęs, kad pokyčiai pirmiausia turi įvykti žmogaus sąmonėj. Tik tada esą galima laukt pokyčių kitur. O kur ta sąmonė? Ko gero, galvoj. Bet man ten seniai atsisukę varžteliai. Taigi pokyčiai įvyko. Dėl ko nieks nesikeičia namuos?

Ir taip jam pagailo prapuolusio gyvenimo, kad užsimerkė, o iš akies išriedėjo ašara. Ir išsiliejo ta ašara į tokį didelį ežerą, kad Aleksandras pasidirbo plaustą, įsodino ten tėvą, motiną ir – pro skylę Zebediejaus galvoj – išplaukė laimės ieškot...

Aš stovėjau ant to ežero kranto, gaudžiau vėją laukuos ir regėjau, kaip anie burbuliavo,

kaip ežero skaisčios bangos liūliavo

žaliu smaragdu.

Smagu buvo!

Vakaras ant Mirties jūros kranto

Ak, bet ir sūrūs vandens liūliavo
Žaliu smaragdu!..
Naujalietuvį siūbavo, lingavo
Ten ant bangų.

O už Jeruzalės leidosi saulė,
Varpai Tel Avivo
Skelbė visam tikinčiųjų pasauliui:
Šitas dar gyvas!

Buvo pasauliui tai didelis džiaugsmas,
Buvo tai šventė! –
Kad ir lietuvis, net ir durniausias,
Moka gyventi.

Bėkit, bėkite, lietuviai, bėkit per pasaulį!
Ir taip toliau.

Pramogų parkas

Kai buvau naujas lietuvis, tai ir visi mano draugai buvo nauji. Sykį nusivedžiau juos į kaimą senųjų lietuvių gyvenimo pasižiūrėt.

Nė vienas nepatikėjo, kad tai realybė. Ir baisėjosi: žiaurus tas žvaigždžių gyvenimas.

Paramos fondas

Vėjais paleidžiami milijonai...

Lietus nuplauna visus pėdsakus...

Baltas sniegas paslepia juodus darbelius...

Panašu, jog visos gamtos jėgos egzistuoja vien tam, kad Lietuvos valdžiai tarnautų.

Pareigūno širdis

– Lietuvos pareigūnas Lietuvai yra atviras, – paaiškinau. – Tavo prašymas jam pro vieną ausį įeina, o pro kitą išeina. Kad taip nebūtų, reikia užkišt.

(Antanas iš Minesotos. „Pamokymai“, p. 179)

Kartą gyveno Lietuvos Respublikos pareigūnas. Ir tiek jis buvo visko pertekęs, kad net pats didžiausias kyšis nebegalėjo pradžiugint. Sėdi nusiminęs, drasko popierius ir šaukia:

– Jei kas įteiktų man tokį nežinau kokį, dosniai tam atsilyginčiau!

Atneša jam tokį, atneša kitokį – nepralinksmėja pareigūnas.

Sykį nueina jis pas vieną ponią, sugula jie į pūkus, o ta ir sako:

– Tavo širdis stovi.

Pareigūnas apsičiupinėja kūną. Tylu, ramu.

Eina jis pas daktarą. Tas klausia:

– Ar seniai stovi?

– Bene aš žinau? Nebuvo kada širdies klausytis.

Daktaras pragręžia pilvą, išima širdį. Bjaurus pūzras, taukais apgargėjęs...

– Meskit lauk! – šaukia pareigūnas. – Žmoguje viskas turi būti gražu!

– Negerai be širdies, – sako daktaras.

– Ko jau negerai? – stebisi pareigūnas.

– O va gauni ką nors, širdis suplaka tankiau. Smagu!

Pareigūnas prisimena, kaip nieks jo pradžiugint nebegali...

– Širdžių turim, – sako daktaras. – Galvų trūksta.

Įstato pareigūnui jauno pakaruoklio širdį, ir tas išeina iš ligoninės.

Ir vos tik pažvelgia į Lietuvą, krinta negyvas.

Tujen, skaitytojau, nepatenkintas: manai, kad aš galėjau ir ką nors gudresnio sugalvot.

Gal ir galėjau, bet gyvenimo tiesa man svarbiau nei meninė išmonė.

Sloga

Pareigūnas nusičiaudėjo, ir jam iš gerklės iškrito gamykla.

Pareigūnas nusičiaudėjo dar sykį, ir iš gerklės iškrito gabalas Suvalkijos.

Kai nusičiaudėjo trečią sykį, iškrito kelias į Europą.

„Nieko, nieko, – tarė pareigūnas ir subraukė viską į stalčių. – Tai praeis.“

Bet daugiau niekados nebeėmė plikom rankom.

Pasaka

Kitą kartą vienoj ministerijoj gyveno trys valdininkai. Vienas vertėsi nafta, kitas – metalais, trečias – terminalais.

Jei nenumirė, ir dabar tebegyvena.

Bet ko jiems mirt?

Gairės

Visi žino: teisėjams didelės algos mokamos ne todėl, kad jų darbas užvis sunkiausias, o kad jie neimtų kyšių.

Sakau: teisinga būtų ir kitiems skirt priedus, idant jie nekrėstų šunybių – vaistininkai nenuodytų, daktarai nepjautų, virėjai nepiltų sriubon jūros mišinio...

Aišku, norint, kad valdžia atkreiptų dėmesį, žmonės pirmiausia turi parodyt, ką sugeba...

Atsitikimas Kėdainiuose

Bet, ko gero, tai atsitiko n e Kėdainiuose, o Kudirkos Naumiestyje.

Nors gali būti, kad Žemaičių Kalvarijoj.

O tikriausiai – Kražiuose.

Ant Minijos kranto stovėjo toks žmogus, vardu Melrouzas, ir vertėsi metalais.

Ūmai pakilo vėjas, ir tas Melrouzas su visais metalais nusivertė nuo skardžio.

Žinia, aukštesniesiems luomams čia nieko ypatingo, bet paprastam žmogeliui – didelė paguoda.

Broliai Karamazovai

Jurgis, Antanas, Aloyzas ir Martynas... Ūkininkas, bedarbis, klierikas ir deputatas... Savo tėvą, dorą ir darbštų lietuvį, stvėrė už gerklės, užtvatijo negyvai ir pakasė po kriauše.

O juk būtų pakakę tik gerai papurtyti, ir būtų pabirę pinigėliai.

Bet kas tau šiandien terliosis...

Karmos diagnostika

Štai tie, kurie ankstesniam gyvenime uodegas vizgino ir batus laižė, nūnai vilkais staugia. Tie, kurie vilkais staugė, – liūtais riaumoja.

Bet asilai asilais liko.

Yra, vadinas, nekintančių vertybių.

Paprasti sprendimai

Mano kaimynas jau dešimt metų kasdien plūsta valdžią, o jo gyvenimas kaip negerėjo, taip negerėja. Žmogus visai sutrikęs: kaip elgtis toliau?

Sakau: kreipkimės į visus Lietuvos nusikaltėlius ir paprašykim, kad, kol pagerės gyvenimas, nebedarytų nusikaltimų. Tada teisėjams nebereiktų mokėt algų, ir gyvenimas kaipmat pagerėtų. Ir nusikaltėliai vėl galėtų daryti nusikaltimus, o teisėjams vėl mokėtume atlyginimus.

Bet gyvenimas jau būtų pagerėjęs, ir niekas nebekeltų triukšmo!

Barmaliejaus pasaka

Tai buvo mažas baltas seneliukas. Jo menkas kūnelis visas drebėjo nuo šalčio, o rūbeliai, lietaus sušlapinti ir purvais apskretę, kabėjo sustirę. Pamačiau jį kieme, pritūpusį prie šiukšlių dėžės. Mane išvydęs suvebleno kažką ir pažiūrėjo akimis, kuriose švietė ir baimė, ir viltis. Jis dar nebuvo labai senas, bet jau visai sudžiūvęs. Gal valdžia atėmė iš jo pensiją? O gal vaikai, įkišę maišan, pavežė kur toliau ir pametė, kad neberastų namų? Gal jau nebe pirmą dieną jis čia tupi...

Bet kas man darbo? Juk tas senis niekam nereikalingas.

Ir aš apsidžiaugiau. Įsivaizdavau esąs tikras daktaras ar mongolas, laikraščiuos aprašytas. Nors buvau tik aštuoniolikos, jaučiaus autoritetas esąs, kuris ir „Aro" būrį sutikęs neišsigąstų.

O čia tik senpalaikis.

Atmatavęs dešimt žingsnių atsistoju, išsitraukiu iš kišenės šauninką. Su viltim žiūrėjo į mane tas nelaimingas žmogelis, tarsi netikėdamas, kad jau baigsis jo kančios.

Paukšt!

Pamačiau, kaip senelis staiga pervirto kūlio, kiauktelėjo ir ėmė stirenti kojelėm.

Nebegalėdamas tvert iš juoko parlėkiau namo. Širdis buvo kupina džiaugsmo ir didžių darbų nujautimo.

Tai buvo pirmas mano gyvenime šūvis. Bet toli gražu ne paskutinis.

Naktis be M.

Širdis man plaka už Tėvynę
Šią naktį pusę keturių.
Štai mano duona, mano vynas –
Daugiau aš nieko neturiu.

Gana ir duonos kasdieninės! –
Sušuktų gal koksai maironis.
Visi maironiai puikūs žmoniai, –
Bet palieku aš juos lentynoj.

Te meiliai terpu savęs gieda
Pavasarių balsais skambiaisiais,
Seniai suradę savo vietą,
Mums dovanoję šitiek vaisių!

O aš einu į gatvę kreivą,
Kur elgeta lazdos neturi,
Ir ant kaktos rašau praeiviui
Naujų laikų literatūrą...

Tamsoj su trupučiu mėlynumo

Rašau geltonais, raudonais, žaliais tušinukais, o Lietuva man vis tiek išeina juoda.

– Nusibodo! – šaukiu.

– Tada eik žemės kast! – šaukia ir namiegai.

Ką beveiksi. Paimu kastuvą.

– Kas čia bus? – teiraujasi kaimynas.

– Ogi pats nežinau.

– Taip ir patikėsiu!

Jis atsineša kastuvą ir taip pat ima kast. Vakarop duobė jau tokia gili, kad visai nebesimato Lietuvos. Sėdim dugne.

– Ir kas toliau? – krapšto pakaušį kaimynas.

Gūžteliu pečiais. Viršum galvos – žydro dangaus lopinėlis. Vilties, vadinas, yra.

Vilties formos

Vėl girdžiu: ten mūsų Tėvynė, brangi Lietuva...

Akys paplūsta ašarom. Vai eičiau tenai...

Tik neįleis.

Aukštos tvoros ir mūro sienos... Šunys ir sirenos...

Bet gerai, kad saugo nors tuos nedidelius brangius lopinėlius. Gal ir išliks ateities kartoms...

Aukštųjų Šimonių likimas

Pastebėjau, kad tiek dvasingą, tiek ir nedvasingą žmogų pradūrus peiliu – išsiskiria vienodas dvasios tūris. Tai ko jūs rėkiat, neva švietimui ir kultūrai turėtume skirti daugiau lėšų?

(Zebediejus. „Paklydimai", p. 326)

Šimonių pilis dunkso netoli Trakų ir nedaug skiriasi nuo kitų amžiaus gale statytų pilių: plačios gynybinės sienos, nedideli aštuonkampiai apžvalgos bokštai, skirtingo skerspjūvio šaudymo angos... Šią architektūros tradiciją lemia ne tiek estetiniai, kiek funkciniai sprendimai: dažnas šedevras, stebinęs keleivį tautinių linijų grakštumu, greit buvo sudegintas, susprogdintas ar kitaip nuniokotas.

Baltas sakalas, nutūpęs šaudymo angoj, regi pilies viduje gražų kokių keturiasdešimties metų vyrą: tanki barzda, vėpūtiniais susisukusi ant žandų, storas liemuo, trumpos ampyro stiliaus kojos... Apdaras nelietuviškas, greičiau vengrų ar turkų kirpimo. Vyras stovi plačiai išsižergęs prie židinio ir skaito...

Sakalas patenkintas linkteli galvike ir pakelia sparnus. Jis skuba pranešt Europai gerą naujieną: lietuvių pilyse jau esama apsišvietusių žmonių!

Bet štai vyras dryksteli žurnalą, sutrypia kojom ir sumauroja angliškai it sužeistas lokys. Sargybiniai, stvėrę ginklus, sustingsta prie angų bei durų. Skersai menę, iškėlusi rankoj degančią žvakę, skuba daili, juoda suknia vilkinti moteris.

– Ar vėl tas pats, Kęstuti?

– Ak, Obirute! – vyras pamažu atgauna kvapą, bet veidas vis dar mirtinai išblyškęs. – Jie vėl rašo, neva mes, Aukštuomenės nariai, nedvasingi.

Darosi nejauku, kai rūsčiu vyro veidu rieda ašaros, tad Obirutė

duoda ženklą sargybai pasišalint. Kęstutis smunka ant kelių ir įkniaubia veidą į skreitą. Moteris švelniai kedena vyrui barzdą.

– Bet tu juk dvasingas, Kęstuti?

Šis tik dar labiau kūkčioja.

– Tas ir yr, kad nežinau. O blogiausia, kad nepermanau, nei kas tas dvasingumas, nei dėl ko jie to daikto iš mūsų reikalauja. Gali būt, kad aš net labai dvasingas, bet kaip tą parodyt?

– Kodėl jie mus kankina? – Obirutė kelia rankas į dangų. – Ko jiems reik?

Kęstutis strykteli ant kojų, mėlynos jo akys blyksteli ugnimi, kurioje gali įžvelgt laužų, kitados liepsnojusių prie Parlamento, atšvaitus.

– Žurnalistai! Komunistai! Sukapot juos į gabalus! Arkliais sutrypt!

Jam nutilus, už horizonto dar ilgai girdėti žirgų žvengimas bei gailūs lietuvių riksmai.

– O sakyk, Kęstuti... – Obirutė nukaista it orkaitė. – Ar aš tikrai Aukštuomenės dama?

– Tikrai, tikrai. *Yes!*

Ūmai pasigirsta būdingas driokstelėjimas, ir Kęstutis pašoka.

– Prie ginklų! Bene Švitrigailos pulkai...

Moteris skepetaite vėdina karštą vyro kaktą.

– Tai tik tėvelis dujas paleido...

Tikrai! Kęstučio uošvis Machaonas, srėbęs viralą prastajam kampe, pamosuoja šaukštu.

– O kažin aš, vaikai, Aukštuomenės narys ar ne?

– Eitum, tata, rūsin, – šypso Obirutė. – Šeštą grafas Tyzenhauzas atvyksta!

– Aš irgi noriu diskutuot!

– Marš gult! – Kęstutis šmaukšteli vytine jam per sprandą. – Tai Aukštuomenės priedermės.

Machaonas papučia barzdelę.

– Jei mano žentas ir duktė Aukštuomenės nariai, vadinas, ir aš narys!

Kęstutis atsidūsta, priėjęs suima senį už barzdos ir trumpai paaiškina:

– Aukštuomenės luomas Lietuvos valstybėje susidarė maždaug devyniasdešimtaisiais, kai kraštą užgrobė karingai nusiteikusių lietuvių gentys. Iš genčių vadų bei jų vasalų greitai susiformavo ekonomiškai pajėgus sluoksnis, galintis įsigyti naujų automobilių, ginklų bei privilegijų. Būtent tada įsigalėjo Aukštuomenės nario sąvoka, išstūmusi partijos nario, bandito bei panašias. Tu jau ir tuomet ėjai atbulas, ogi Aukštuomenė plinta pirmyn ir į šalis, tik jokiu būdu ne atgal. Vsio!

Sumišęs senis tiesia rankas.

– Bet kaipgi tujen, dukrele?..

– Tai aš ją padariau! – atšauna Kęstutis.

– Še tau! – skėsteli Machaonas. – Tiek vargau prieš trisdešimt metų, o vis vien teko perdirbt...

Ir jau būtų nudūlinęs, jei ne toptelėjusi šviesi mintis.

– Užtat aš dvasingas!

– Iš kur žinai, tata?

– Ogi vos pažvelgiu pro langą, tuoj ir verkiu.

– Pažvelk ir tu, Kęstuti, – sako Obirutė. – A jau?

– Nikuja! – vyras spokso kieman. – Tik juokas ima regint, kaip ant šiukšlyno lietuviai kapstos, trupinių ieško...

– O tu svogūno pagraužk!

Uošvis kikena į saują.

– Štai atvyks grafas Tyzenhauzas, ir aš pasakysiu, kad tu nedvasingas.

– Tėveli! – suklinka Obirutė. – Nedrįsk!

– Reik jį izoliuot, – atsidūsta Kęstutis. – Izoliatoriai nūnai aukštos kokybės... O šitaip palikt nevalia. Prisimeni, Obirute, devyniasdešimt šeštuosius?

Kaip ji neprisimins...

Tų metų pavasarį netoli Vilniaus buvo sudaryta sutartis, nūnai žinoma Rokantiškių memorandumo vardu. Kęstutis, Taraila ir Švitrigaila pasidalijo Vilniaus apskritį, traukinį „Vilnius–Mažeikiai“ bei dalį Kauno žemių, o kiti verslo partneriai liko Rokantiškėse. Vis dėlto tokia padėtis

Kęstučio nepatenkino ir po mėnesio jis iššygiavo į Vilnių. Visų nuostabai, puikus taktikas Kęstutis šįsyk užklupo Vyriausiąjį Komisarą visiškai nepasirengusį kyšiui. Dar daugiau. Paaiškėjo, kad Taraila buvo sudaręs slaptą sandėrį su STT ordinu, ir šis akylai sekė tiek Kęstučio, tiek ir Komisaro veiksmus. Neteisingai apkaltintas Kęstutis buvo uždarytas Lukiškių pilyje. Tuo nedelsdamas pasinaudojo Švitrigaila: nusiaubė keletą Kęstučiui priklausiusių parduotuvių Trakuose bei Kaišiadoryse. Išgirdęs šią žinią, Kęstutis pasmaugė Lukiškių pilies budėtoją ir persirengęs demokrato rūbais pabėgo. Tų pačių metų rudenį, apsikrikštijęs konservatorium ir gavęs nuodėmių atleidimą, grįžo savo pilin. Bet ir čia jį nuolat atakavo tiek STT ordinas, tiek Tarailos bei Švitrigailos ordos. Siekdamas baigti šį brolžudišką karą, Kęstutis surengė savo pilyje Vienos balių, į kurį pakvietė Vyriausiąjį Komisarą, STT vadus, Tarailą, Švitrigailą bei keletą aukštesniųjų prokurorų, ketindamas juos visus nunuodyti. Bet kai svečiai susirinko prie stalo, ant kurio putojo sklidinos taurės, kai Kęstutis pasakė tostą, linkėdamas visiems amžinos ramybės, iš rūsio ūmai išlindo mirtinai ištroškęs Machaonas ir, nespėjus Kęstučiui duot ženklą sargybai, stvėręs taurę išmaukė ligi dugno. Čia pat ir dribo aukštielninkas. Svečiai, išauklėti lietuviško vaišingumo tradicijom, einančiom dar nuo Mindaugo, nieko nepasakė, betgi taurių nepalietė ir netrukus sėdo į limuzinus.

Daug vandens nutekėjo... O Kęstučio santykiai su verslo partneriais taip ir liko įtempti. Nepasitenkinimo telegramą atsiuntė net pats grafas Tyzenhauzas, tuo metu kontroliavęs pusę ONTT, trečdalį STT, šešias septintąsias prokuratūros, ketvirtį Prezidentūros, dvylika pačių gražiausių puslapių iš Lietuvos Konstitucijos bei vieną dešimtąją BVP.

Ogi uošvis galavosi tik tris paras: primityvus lietuviškas organizmas, užgrūdintas odekolono ir denatūrato, pasirodė stipresnis už subtilų itališką nuodą...

Tik šiandien, po ketverių metų, vėl pavyko sukviest didžiūnus į puotą. Bet kur garantijos, kad senis vėl neiškrės kiaulystės?

„Ak, jei susirinktų vien savi!.. Aprengčiau Machaoną margais

drabužiais, pakabinčiau palubėj – ir tegu sukasi... – mintija Kęstutis. – Betgi bus ir užsienio šalių vadovai, ir trys Romos kardinolai... Niekam čia jų nereik. Tik Obirutė... „Koks balius be kardinolų!“ Ir še tau, kiek dabar bėdos... Europai Machaono nevalia rodyt.“

– Ar daug žmogui reik? – skystu tenoru traukia senelis. – Klijų tūbelės...

– Liaukis, uošvi! – ūdija Kęstutis. – Gėda prieš visą dvarą. Ciupijaus trauktinės išgertum...

Bet senis gudrus. Po ano karto vengia tauriųjų gėrimų.

O Kęstutis šįsyk nė neketina svečių nuodyt. Laikai pasikeitė, ir jei kelios dešimtys visuomenėj žinomų asmenų tą pačią dieną toj pačioj vietoj mirtų ne savo mirtimi, gali kilt įtarimas. Šiandien Kęstutis darys kitaip: pasiūlys svečiams pažvejot baseine. Anksti rytą jis prileido ten strimelių iš „Villono“ – vargu ar kuris atsisakys... O kai visi sušoks vandenin, paleis elektros srovę. Srovė puikios kokybės – spec. užsakymas tiesiai iš pirmojo Ignalinos bloko! – nuo tokios ant kūno nelieka jokių žymių...

Tik va senis... Gali pirmas stryktelt ir išverst pilvą...

– Gal tave į gamtą išvežt?

– Aš nemėgstu gamtos, – atsako Machaonas. – Kuo giliau į mišką, tuo mažiau policininkų. Užtat miške ir neauga nusikalstamumas. Nuobodu.

Kęstutis atsidūsta. Netiesa, kad keičiasi tik valdžios, o žmonės – ne. Juk žmonės kitados laukdavo vasaros, dabar – rinkimų. Kadais klausydavos paukščių, nūnai – žinių. Gali iškirst visą žydintį vyšnių sodą, sodininkas nė nekrustels, jei tik paliksi jam įjungtą radiją, pasakojantį apie kandidatų dvikovas. Galbūt senais laikais lietuvis ir buvo suaugęs su gamta, tačiau dabar – tik su valdžia. Net Aukštuomenės narys, ir tas atsigauna išėjęs ne gamton, o valdžion. Ogi prasčiokas, neturintis galių taip toli nueit, didelį estetinį susijaudinimą patiria vien klausydamasis valdžios ošimo per radiją, grožėdamasis valdininkų veidų mirgėjimu per televizorių. Kitaip ir būt negali! Juk net atšiauri, laukinė valdžia žmogų paguodžia ir nuramina. Ogi plūst

valdžią reiškia tiek pat, kiek ir plūst orą – tai pomėgis ir bendravimo priemonė. Kaipgi gražus gražus kožnas metų laikas, taip graži yra ir kiekviena valdžia. Dar daugiau. Gamtos gali ir visai nebūt, o va jei nebūtų valdžios, lietuviai nebeturėtų apie ką šnekėt, po savaitės sunyktų jų kalbos padargai, po mėnesio jie imtų ropot keturiom, po metų sušoktų į medžius, o galų gale subristų į jūrą: aukštesnieji virstų jūros žvaigždėmis, žemesnieji – dumbliais. Civilizacija, bent jau Lietuvoj, išnyktų amžiams.

„Bet kam aš apie tai? – krūpteli Kęstutis. – Ak taip... Būtų gerai Machaoną valdžion įgrūdus... Deja, Obirutė myli tėvą, neleis šitaip juokaut...“

– O moteris – ji tartum jūra... – prisiuostęs klijų, pasisodinęs ant kelių vaikaitį Vytautą, žvaliai traukia Machaonas. – O jūra girtam iki kelių... Todėl mes, vaikeli, paaugę, ir turim kaip irklų laikytis taurelių...

„Va! – topteli Kęstučiui. – Užsakyt jam pirmos klasės moterį, nupirkti puskilį „Viagros“...“

Ūmai įbėga sargybos viršininkas.

– Tėve! – lenkiasi iki žemės. – Ten inspektorius... Sako, dvasingumo koeficientą tikrins. Mažai dvasingi jėga būsią šalinami iš Aukštuomenės...

– Kaip ans atrodo? – stebisi Kęstutis. – Jėga taigi mūsų rankose!

– Vieni kaulai.

– Įmesk šunims.

Tuo metu įbėga antrosios rinktinės vadas.

– Tėve! Svečiai!..

Kęstutis šoka prie lango.

Pilnas kiemas ponų!.. Augumo vidutinio, ne taip smulkaus kaip rimto, ir pety vyrai žaliūkai, apie tokius prastuomenėj tariama: „Koks paritus, toks pastačius.“ Atrodo jie ne taip augaloti kaip pilvoti, stovylos stačios ir gašios, kalbos drąsios ir sukrios, kūno didžiai balto, o veido daugiau apvalaus nekaip pailguotinio. Povyzos drąsios, o ant kožno veido narsybė žydi. Stovyla, kalba ir kožnas žingsnis reiškia visus liuosus esančius ir, deja, tam, kas neteisingai ranka kurį tarp jų

palytėjo ar žodžiu užgavo, – tas ant vietos žegterėjo, nesgi kelio kitam nelenkė. Iš tolo girdėjai: „Kaip smogsiu, tai žegtersi!“, „Kaip blokšiu, tai ir pasmirsi!“, „Kas mano rankoj – tas tavo kaktoj!“

„Bus mėsos! – mintija Kęstutis. – Bet mužikai nesuviršykins...“

– Juozapai! – šūkteli. – Tai vis rašai?

Metraštininkas padažo plunksną.

– O kaipgi! Klasta, apgaulė, melas, išdavystė... Baisi atsakomybė, kai visa šita aprašyti reikia...

– Gana rašyt! Gal užmiršai, kieno tu duoną valgai? Kam tarnauji?

– Istorijai tarnauju. Mokslui, tiesai ir būsimoms kartoms – tegu sužino tiesą apie mus.

– Sargyba! – rikteli Kęstutis. – Atimkit iš jo duoną.

Juozapas sviedžia plunksną į šalį ir kimba dantim į kepalą. Dėl to ši nuostabi istorija ir nutrūksta tokioj įtemptoj vietoj, ir tujen, skaitytojau, niekados nebesužinosi, kuom viskas baigėsi...

Ordininko pasakojimas

Įsivaizduoju, kaip pažabotas nusikalstamumas šuoliais lekia per Lietuvą. Ministras dar nepaleidžia pavadžio, bet jau vos laikosi balne. Siaubo pagauti nariai, policininkai ir paprasti žmoneliai dumia į pašalius, slepiasi kur kas gali. Ir niekas nedrįsta pastoti kelio... Gražu! Bet ir baisoka!

(Juozapas. „Apreiškimai“, p. 275)

Sapnavau, kad dvylika banditų pagavau!

Pabudęs įkalu sienon vinį.

– Čia, – sakau pačiai, – ordiną pakabinsiu.

Ta numoja ranka.

Užsitempiu ant veido kaukę, kurią andai nusipirkau iš kolegos, dirbančio įsilaužimų srity, trenkiu kumščiu stalan.

– Prie sienos! Gult!

Staipaus priešais veidrodį. Dabar man patinka mano veidas. Nebėr tos kumštį viliojančios netikro zuikio išraiškos, nebent akys... Mirksi, šmirinėja... Bet galima ant kairiosios raištį, o dešinę įstiklint. Tada tikrai sumažėtų skundų, kad mes atseit užmerkiam akis. Jei patruliuotume su kaukėmis!.. O jei visi piliečiai kaukėti išeitų į gatves! Ir jie kaipmat pakeltų galvas, išdidūs ir laisvi žengtų Europos Sąjungon...

O nariai! Jei tie posėdžiautų su kaukėm! Kiek puikių įstatymų pasipiltų ant lietuvių galvų! Dabar tarytum kažko drovisi, dairosi vieni į kitus, o kartais net į rinkėjus. Ne visi, bet yra dar viena koja tebestovinčių rūtų daržely...

Metas tarnybon. Atsidusęs nusiimu kaukę. Mūsų sistemoj daug reformų, tik visos ne nuo to galo...

Išėjęs gatvėn sutinku Patriūbavičių.

– Nešu katiną į priėmimą.

– Ar priims?

– O kuom jis blogesnis už kitus!

Teisybė, linkteliu, dabar visokius priima. Pirma Prezidentūroj, Vyriausybėj... Paskui – prokuratūroj, Lukiškėse...

O pakėlęs galvą pamatau B., kurį andai rodė per televiziją, kaipo ieškomą policijos. Šiurpo krečiamas traukiuos atatupstas, tik staiga tarp menčių įsiremia daiktas, panašus į vamzdį. Persižegnojęs iškeliu rankas. Blogi sapnai išsipildo! Bet už ką? Niekados nei veiksmu, nei žodžiu nesu užgavęs žmogaus su vamzdžiu. Mano sritis – girti menininkai ir kitokie nevalos.

Nežinau, kiek laiko taip stovėjau, nedrįsdamas krustelt. Žmonės ėjo pro šalį... Šaltas ir abejingas pasaulis visu svoriu užgriuvo ant mano pečių. Niekam nerūpi, kad tu žūsti! O mes kažkodėl turime rūpintis jūsų gyvastim! Nusprendžiau: jeigu liksiu gyvas, įvykio vieton važiuosiu tik po įvykio.

Ūmai prisiminiau paskutinius kandidato Olekos žodžius, kuriuos tas pasakė rinkėjams, gavęs plytgaliu per galvą: nebijokite priešų, bijokite abejingųjų. Todėl tariau:

– Gal susitartume gražiuoju, kolega?

Tyla.

Tuo metu prisnarplina senukų pora, ima klausinėti, kur Aguonų gatvė. Toks pagauna siutas! Galėčiau plikom rankom pasmaugt ir aguonom pabarstyt. Ar ne jums tyliai pritariant klesti pasauly niekšybė?

Gestais ir mimika rodau, kad reikalinga pagalba.

– A kurčnebylis? – skėsčioja rankom senikė.

– Turbūt policininkas, – krato barzdą senelis. – Jie visi tokie.

Porelė nukiuldina, aš vėl lieku vienas: sopulingai pakreipta galva, kryžium išskėstom rankom. „Dėl jūsų žūstu, krikščionys ir demokratai!“ Deja, net moterys, ir tos – pro šalį. Kur mano veronikos ir magdalietės?

Neviltis, matyt, ir suteikia jėgų.

– Šauk, padla!

Šitai sakydamas žvelgiu praeiviams į akis. Tą žvilgsnį jie turėtų prisiminti visą gyvenimą.

Šūvio nėra. Atsigręžiu, pasiryžęs viskam. Užpakaly styro medžio šaka. Tai mane įskaudina iki sielos gelmių. Vadinas, jie, nedrįsdami griebtis prieš policiją atviro smurto, bando uniformą vilkintį žmogų pažemint va šitokiais šlykščiais triukais. Aišku, tai gali dėtis tik laiminant žiniasklaidai ir kikenant skaitytojui...

...Tą naktį budėjau, bet pažadino telefono skambutis.

– Laužia! Duris!

Klausiu, ar užrakintos? Tvirtina: taip!

– Kvaily! – sakau. – Būtų atrakintos, niekas ir nelaužtų. Ko jie nori?

Jis nežinąs.

– Paklausk, – žiovauju. – Ir paskambink po pusvalandžio.

Jis bijąs: vyrai galį įsižeisti.

– O ką pats darytum, ant liepto sutikęs pareigūną? – klausiu. – Duotum kelią, pinigų ar į snukį?

Jis tyli. Matyt, svarsto. Ką gi – pasvarstysiu ir aš.

Padėjęs ragelį einu prie lango. Vėjas drasko paskutinius lapus, lietus kala prie žemės.

Vėl telefonas.

– Laū-ū-ū!.. – vis tą patį įkyriai tvirtina žmogelis.

Yra tokių nuobodžių tipų, kuriems atrodo, kad policininką domina tik smurtas ir avarijos. O mes tokie pat žmonės kaip visi! Mus domina ir sportas, ir moterys... Yra mūsų sistemoj net knygas skaitančių...

Todėl jaučiuos labai įskaudintas. Bet stengiuos neprarasti savitvardos.

– Žvelk, žmogau, pro langą! Anie gal sušilt nori.

– Važiuo-o-o...!

– O jei pats atvažiuotum? Mūsų durys – oho! – lengvai neišlauši... Aišku, ne tuščiom... Vinį jau įkaliau. Norėtųs dar ką nors...

Jis – mielai. Bet nežinąs, kaip išeit.

– Pro langą.

– Tryliktas a-a...

Dabar jau susinervinu. Jei pavojus rimtas, žmogus nežiūri – tryliktas, trisdešimtas... Vadinas, padėtis ne beviltiška. Tai kam kelt policiją? Už tokius juokelius...

– Nulis?.. Du?.. – anoj pusėj balsas jau visai suskystėjęs.

– Du nulis! – atšaunu. – Mūsiškių naudai.

Dabar jis padeda ragelį. Pagaliau suprato. Mūsų tikslas – prevencija. Policininkas privalo užkirsti kelią nusikaltimui, o ne trintis ten, kur nusikaltimas jau pilnu tempu... Ten reikalingi sanitarai, gaisrininkas ir kunigas.

Po kurio laiko vėl skambutis. Šįsyk balsas malonus, moteriškas.

– Kriauklė užsikimšo...

Rašaus adresą...

Atvykstu įvykio vieton. Jauki prieblanda, kamerinė muzika, ant stalo – prancūziškas „Cabernet Sauvignon“. Nėr abejonės, jog policininkas čia – laukiamas ir gerbiamas asmuo.

...Triskart atidavęs pagarbą, išeinu tik paryčiais. Malonus atliktos pareigos jausmas glosto krūtinę. Jei nebūčiau atvykęs, ši miela moteris, nepakėlusi vienatvės, būtų išėjusi gatvėn, kur ją kaipmat užpultų trys nebrendylos. Rezultatas – suluošinti keturių žmonių likimai.

Ūmai pribėga kažkoks žmogelis ir skelia per ausį.

„Areštuosi tokį, – paskui nebus gyvenimo“, – sumetu ir, kiek paspartinęs žingsnį, einu toliau.

Jis niūkteli nugaron. „Ką tai reiškia? – galvoju. – Bet gal taip ir turi būt? Juk siekiam, kad eilinis pilietis nebijotų policininko... Ko gero, jau pasiekėm. Lieka sunkiausias etapas – pasiekti, kad policininkas nebijotų bandito. Tada visi trys – nusikaltėlis, auka ir pareigūnas – susės prie vieno stalo ir pakels taures.

Vis dėlto, užuot ėjęs į namus, kurie tamsiam skersgatvy, pasuku priešingon pusėn, kur prospekto šviesos. Žmogum pasitikėt – reikia. Bet nereikia sudaryt sąlygų nusikaltimui. Žingsnį paspartinu, tačiau ne tiek, kad žiūrint iš šalies atrodytų, jog bėgu.

O tas prisivijęs kaukšteli per sprandą. Džiaugiuos, kad praeiviai

tamsiuoju laiku nelinkę smalsaut, kas dedasi šalimais. Dėl visa ko suraukiu kaktą ir iššiepiu dantis. Neprofesionaliai akiai atrodys, kad aš paskendęs mintyse apie itin svarbios bylos tyrimą ir nepastebiu, kas čia vyksta.

Palinkęs žengiu pirmyn, bet kol pasiekiu prospektą, jis užtvoja dar porą sykių. Gerai, kad bloznas – inkstų neatmuš.

Suku prie Seimo. Šventoj vietoj tai jau nedrįs...

Bet žmogelis taip spiria į užpakalį, kad net kepurė nulekia. Jau ir siutas ima. Kiek galima!..

O Seimo vartai užrakinti. Toliau – upė ir tamsus Žvėrynas...

Perbėgęs gatvę, smunku laiptinėn. Vienos durys neužrakintos. Du vyrai, išvydę mane, traukiasi į šalį.

– Nusiraminkit, – sakau. – Aš policininkas. Gatvėj dabar nesaugu.

– Pabudėkite, – prašo jie. – Mes skubam.

Einu į kambarį. Žiū – ten seniukas, o jo nugaroj peilis. Prisimenu, kad Vyriausybėj svarstytas antikryzinių priemonių planas.

Matyt, priimtos naujos Pensijų įstatymo pataisos. Bus lengviau Lietuvai...

Idealai

Einu reformų keliu, o nueinu į mišką. Noriu atsisėst už Tėvynę, ogi žiū – ant kelmo besėdįs. Kukuoja gegutė ir aš skaičiuoju veltui praleistus metus.

O jei būčiau veikėjas! Nusipirkčiau sau laikrodį su gegute, gegutė kukuotų, aš sėdėčiau ir pinigus skaičiuočiau.

Suskaičiavęs įlįsčiau į seifą ir užsirakinčiau iš vidaus.

Ir pašvilpkit!

Miško broliai

Pastebėjau, kad lietuvis, išėjęs miškan, pasijunta geriau nei mieste.

Taip yra dėl to, kad miške daug šakų ir ant kiekvienos gali pasikart.

Svaiginamas neribotų galimybių jausmas.

Žmogelis su lazda

Ožislovas Tautietis visą gyvenimą ėjo už Lietuvą, o kai nebegalėjo paeit, sudėjo, ką per gyvenimą uždirbęs, ir nusipirko lazdą. Visas kaimas sulėkė pažiūrėt.

– Kur eisi? – klausinėja žmonės.

– Ogi kur panorėsiu! – pučiasi Ožislovas. – Galiu Europon, o galiu ir iki parduotuvės pašokt.

Žmonės susižvalgo, skirstosi it žemę pardavę...

Žygimantas Taraila, partizanas nuo devyniasdešimtųjų, grįžęs namo nei valgo, nei geria, tik žiūri pro langą. Per pusvalandį pražilo, kupron susimetė, į žmogų tapo nebepanašus.

– Eik ir nupjauk tą lazdą, – ragina pati. – Matysi, kad palengvės.

Taraila pasigalanda pjūklą, nugūrina per kaimą. Priėjęs Ožislovo kiemą ilgai stebi lazdą. O ta žaliuoja sau, tvorele aptverta. Rankena papuošta pinavijom, šonai žaliom rūtom apkaišyti.

– Pažaliuosi tu man! – šiepiasi Taraila.

Bet čia staiga iš krūmų išlenda policininkas Kontrimas.

– Bene lazdą žadi pjaut?

– Ar tamsta įvykio vietoj? – klausia Taraila.

– O kaipgi!

– Bet įvykio dar nėra!

Kontrimas sutrinka, išsitraukęs šauninką papučia į vamzdį. Promilių taip pat nėra! Iš gėdos nors žemėn lįsk.

– Geras policininkas įvykio vietoj atsiranda anksčiau nei pats įvykis, – teisinasi.

Susikibę už rankų jie perlipa tvorą. Čia jau degioja žvakeles gaisrininkas Čiupaila.

– Nūnai pažangu turtą radijo bangom sprogdint, – rodo išsilavinimą Kontrimas.

– Kad vėjo nier, – sako Čiupaila. – Bangos nekyla.

Tuo metu atsilapoja Tautiečių trobos langas, išlenda Ožislovas ir, perplėšęs ant krūtinės marškinius, rėkia:

– Žudykit, broliai!

– Liaukis! – barasi Kontrimas. – Aš saugau tavo vyrišką pasididžiavimą.

– Juk gali nupjaut! – perspėja Taraila.

– Ir padegt gali! – priduria Čiupaila.

Ožislovas pučia trimitą, šaukia šeimyną.

– Čia jau nebus gyvenimo...

Tautiečiai išeina kieman, rodo vieni kitiems Tėvynę ir sako: „Kokia graži!“ Paskui Ožislovas pažaboja lazdą, žmona Izabelė sėda jam ant sprando, o septyni vaikai, viens už kitą mažesni, sutupia į kišenes.

Žmonės stebi šį sujudimą, gniaužia kumščius.

– Kelią užtvert!

– Kailį išpert!

– Atsirado mat kasmapalytas!

Ožislovas trinkteli lazda, ir delegacija pajuda iš kiemo. Pakelėj sustoję kaimynai taikosi apspjaut, bet Izabelė aptalžo juos mazgote ir praskina kelią. Leidžiasi saulė, ir horizonte pateka šviesi Betliejaus žvaigždė.

– Išgelbėti!

Ūmai Taraila krinta skersai kelią ir nė krust. Tautiečių kolona sustoja. Kaimynai supa iš visų pusių. Žvaigždė slepiasi už debesų.

Tada Ožislovas smeigia lazdą žemėn, ir ta sulapoja, stiepiasi aukštyn.

– Lipam į dangų, – sako Ožislovas.

Sulipa Tautiečiai į dangų – tuščias dangus net skamba! Galų gale vienoj kertėj randa snaudžiantį Petrą.

– A Dievs yr? – klausia Ožislovas.

– Aišku, yr.

– Norėčiau šnektelt.

– Gerai, – sako Petras. – Bet septynerius metus reiks palaukt.

Matydamas, jog Tautiečiai nepatenkinti, kad riktels:

– Bene Dievui vien Lietuva rūp! Lankėsi ten prieš gerą dešimtmetį ir, pamenu, gyrėsi: „Padėjau lietuviams laisvę iškovot, dabar tai jau gražiai galės gyvent!“ O jūs ką darot, begėdžiai? Marš iš dangaus!

Lips Tautiečiai žemėn, ogi žiū – lazda privatizuota, visokiom kontorom apkibusi. Ant pačios storiausios šakos – Dangun Žengimo ministerija, ant smulkiųjų – elgetos ir ūkininkai supasi.

– Tai mano lazda! – šaukia Ožislovas.

Niekas nenori girdėti.

Taip ir liko Tautiečiai be nieko...

Namas Nr. 9

Tarytum pirmasis sniegas
Nuo stogo nukrito žmogus.
Nei labas, nei angliškai – nieko!
Ir tapo šiek tiek man baugu.

Ir aš palypėjau ant stogo,
Paskui nusileidau atgal.
Žiūrėjau į kritusį žmogų
Ir lingavau galva,
Skėsčiojau rankom,
Pečiais gūžčiojau,
Ūsus kraipiau...

Ir kišenes apkrausčiau –
Paliko visai man baugu:
Nieko neturi žmogus,
O krinta iš šitokio aukščio!..

Nusigandęs grįžau namo ir viską papasakojau prociesoriui Bumblauckiui. Šis tarė:

– Jei Lietuvos pilietis nukrito nuo stogo, netinka pribėgus apkraustyti kišenes, o tuo labiau – spardyti kojom. Eik pro šalį, tarsi nieko nebūtų atsitikę.

Sunku, bet įmanoma...

Kiek pamąstęs, prociesorius ištraukė iš lentynos apšiurusią knygą – Ovidijus. „Apie principus“ – ir nupūtęs dulkes garsiai perskaitė:

Jeigu tave staiga Seiman išrinko
Ar kokio nors ministro skyrė kėdę, –
Tai tučtuojau plėšt Lietuvą netinka,
Gąlėtum juk ir šiaip sau pasėdėti.

– Va tai jau ir sunku, ir neįmanoma! – sušukau.
Ir supykęs išėjau kitur gyvent.

Pasitikėjimas

1

Tujen taip skardžiai rėki: Lietuva lipa iš duobės!

Aš raminu: tiek viršuje diktų ponų! Negi neįstengs atgalios pastumt?

2

Lietuvoj ir kainos aukščiau kyla, ir lygis žemiau smunka.

Lietuvoj man viskas gražu.

Dideli įvykiai mažame miestelyje

Vieną rytą nei iš šio, nei iš to pati staiga pratrūko ašarom.

– O ką tu, Juozapai, darytum, jei gyvenimas imtų gerėti?

– Ką daryčiau? – Juozapui sudrebėjo rankos. – Krisčiau aukštielninkas ir laukčiau, kol praeis.

– O jeigu nepraeitų?

– Tokių dalykų būt negali!

– O jeigu... Ir dieną, ir kitą... Ir savaitę...

– Kam taip šnekėt! – Juozapas prisipylė vandens, išgėrė, stebėdamasis, kaip tankiai kaukši dantys į stiklinės briauną. – Bet gal regėjai kokį ženklą?

– Apsaugok, Viešpatie! – sukliko moteris. – Tik širdis...

Juozapas linkstančiom kojom perėjo trobą, apkabino savo sengalvėlę, pabučiavo į kaktą.

– Nusiramink, Juozaput. Pagerinti gyvenimą ne taip jau paprasta. Opozicija šito nieku gyvu neleis.

Moteris rymojo, nusigręžusi į langą, ir liesi jos petukai dar ilgai krūpčiojo nuo tramdomo verksmo. Bet kai galų gale pakėlė akis, tos buvo giedros nelyg devyniasdešimtųjų pavasaris.

– Kaip gerai, kad tu niekad nepameti vilties, Juozapai. Ką aš be tavęs...

Vyras pasipūtė, bet atsakė paprastai:

– Visi žinom, kad anksčiau ar vėliau ateis paskutinioji. O vis dėlto neraudam ir nebarstom galvų pelenais. Taip ir čia: teoriškai, be abejo, yra tokia galimybė – gyvenimas gali pagerėti. Tačiau kam sukti galvą dėl dalykų, kurie atsitiks po šimtmečio, o galimas daiktas, ir visai aplenks mūsų kraštą.

– Iš ryto pasižiūrėjau į dangų, – jau šypsojosi moteris. – O ten, aukštybėse, tiek debesų! O visi riebūs! Ir toks pagavo nerimas...

– Pasižiūrėkim į šaldytuvą, – šyptelėjo ir Juozapas.

Atlapojo dureles, pristūmė arčiau dvi taburetes. Moteris apsigobė gerąja skarele, o vyras šventiškai susiveržė diržą. Tada abu atsisėdo ir suglaudę galvas virpančiom širdim spoksojo į šviesią, šaltą ateitį. Ir nepraėjo nė pusvalandis, o Juozapotai nusviro galva, ji ėmė ramiai, ilgesingai knarkti. Juozapas pakėlė moterį ant rankų ir nunešęs paguldė į šiaudus.

– Nepagerės, – vapėjo pro miegus Juozapota ir jos iškankintu veidu perbėgo giedras šypsnys.

Juozapas parklupo ant slenksčio. Tik dabar, kai krizė baigėsi, pajuto, kiek jam kainavo ta išorinė ramybė: džiūvo gerklė, daužėsi širdis, varvėjo akys. „Jei gyvenimas imtų gerėti... – Ne, jis tuom netikėjo, bet ko tik neatsitinka Lietuvos padangėj... Nerimo sėkla jau dygo. – Kas tada būtų? Visų pirma imtume klausinėti vieni kitų: o kodėl gyvenimas gerėja? Kas jį gerina? Ar turi tokią teisę? Ko iš tikrųjų yra siekiama? Kiltų tokia įtarumo ir nepasitikėjimo banga, kad bematant nušluotų Vyriausybę, išardytų kelius į Europą, o viskas baigtųsi gaisrais, epidemijomis ir pilietiniu karu...“

Ir taip Juozapui užgulė krūtinę, kad nebeištvėrė, nubėgo pas mokytoją Vilhelmą Storostą, kuris gyveno beržo drevėje, apsipylė ašarom.

– O juk jie seniai gąsdina! Tai vienas, tai kitas, ypač riebesnis, žiūrėk, iššoks prieš mikrofoną...

– Bet aš nematau priežasčių, dėl ko gyvenimas turėtų gerėti! – guodė senolis.

– Ir aš nematau, – sakė Juozapas. – O va pati... Moterys jaučia bėdą...

– Supaisysi bobas. O galų gale jei kiek ir pagerėtų... Mano supratimu, svarbiausia į tokius dalykus nekreipti dėmesio. – Vilhelmas Storosta pragręžė beržą, įvarvino į taureles po šlaką sulos. – Už Tėvynę!

– Vardan Dievo Tėvo... – žegnojosi Juozapas. – Gerai gyventi aš nė nebemokėčiau.

– Ir nereiks! – drąsiai sušuko senolis. – Kam yr valdžia, žmogau? Ogi tam, kad gyvenimas negerėtų! Seimu ir Vyriausybe aš pasitikiu.

– Pasitikėt ir aš pasitikiu, – verkšleno Juozapas. – Bet ar nepamiršai, mokytojau, kad rinkimai čia pat? Rujos metu net iš miško žvėries negali laukti normalaus elgesio. O valdžioj viso labo tik silpni žmonės, ligoniai...

– Taip, rinkimų išvakarėse galim tikėtis išpuolių, – pritarė senolis. – Bet kad imtų gerinti... Bene tau, Juozapai, žievė atšoko?

– Ėmusi gerinti gyvenimą, valdžia taip smogtų smūgį opozicijai, kad ta kažin ar kada beatsipeikėtų, – sakė Juozapas. – Štai dėl ko aš...

– Tokios mintys jiems neateis į galvą, – juokėsi Vilhelmas Storosta. – Pažįstu ten keletą. Buvę trejetukininkai. Bet jei kuriam ir ateitų... Blogoms mintims nukenksminti valdžia turi svertus ir aparatą.

Tačiau Juozapas matė: išsigandęs ir senolis – slapčiom kyštelėjo galvutę iš drevės ir, apsimetęs geguže, triskart sukukavo. Ir pagavo Juozapą dar didesnė baimė. O anas, jau susitvardęs, šnekėjo:

– Jei ir pagerėtų – nors tai tik prielaidos, fantazijos, – pagerėtų neilgam. Lietuvos žmonių uždavinys: elgtis taip, tarsi nieko nebūtų atsitikę, mat jeigu jie pastebės, kad pabūgom, – ims dar labiau gerinti. Tada jau – amen.

– Žemės ūkis... – kūkčiojo Juozapas. – Štai kas mane labiausiai baugina. Kada tik užmetu akį, vis man vaidenasi, kad iš žemės kažkas dygsta, virsta, aukštyn ropščiasi... – Žmogus net sudrebėjo iš apmaudo. – Taip buvo ir bus per amžių amžius! Jokios reformos čia nepadės.

– Padės, Juozapai, nesikarščiuok, – kaip beįmanydamas guodė senolis. – Nenorėk, kad iš karto – žybt! – ir gatava. Yra taktika, strategija... O galima ir iš oro subombarduot.

– Kartais man atrodo – visos jų pastangos perniek...

Vilhelmas Storosta įdėmiai pažvelgė Juozapui į akis.

– Ar ką nors pavogei, sūnau?

– Vaikas būdamas kritau nuo stogo, – teisinosi tas. – O ir neprižlibinu tamsoj. Bet argi, mokytojau, gražu – vogti?

– Naujausiųjų laikų gramatikose į šį klausimą atsakoma teigiamai, – linktelėjo senolis. – Tik patariama nepainioti skirtingų dalykų: jei

pavogei, ir gyvenimas pagerėjo tau, tai dar nereiškia, kad suklestėjo ir Lietuva. O painioja bestijos! – iškėlęs šaukštą, senolis pagrūmojo kažin kam nematomam. – Iš viršūnės, ne iš kitur eina tos šnekos... Pasičiups fabrikėlį ar žemės gabalą ir kudakuoja visam pasauliui apie gerėjimą. Jautresnį žmogų tas veikia...

Juozapui pašiurpo kūnas, jis pabučiavo senoliui ranką ir leidosi namo. Tik staiga iš kanapių lauko iššoko Pilypas – menkas, nevalyvas žmogelis, visų vadinamas nerkamonu, – ir vaipydamasis paklausė:

– Kaip sveikata, kūmai? Bene kyšį gavai?

– Dėl ko taip šneki, Pilypai?

– O kad tavo pati laksto po kiemus vienais apatiniais: gerėja! gerė!..

– Nieko aš nežinau! – Juozapas pasileido risčia. Bet svirduliavo it girtas, o akyse tarpais aptemdavo.

Miestelis buvo sujudęs. Bažnyčioje skalambijo varpai, o Turgaus aikštėj skalijo palaidi šunes. Moterys dangstė langus, vyrai būriavosi tarpuvartėse. Išvydę Juozapą, traukėsi į šalį...

Gaisrininkas Cvirka, žlibas nuo prigimimo, tupėjo ant kamino, dairėsi į rytus, vakarus ir skardžiai rėkė:

– Dar nesimato!

– Biesai žino, iš kurios pusės to pagerėjimo laukt! – bambėjo Anupras Traidenis, rimtas, visų gerbiamas pensininkas, dar bemaž nė kiek nesuvaikėjęs. – Kas tai per daiktas? Ir kas jį čia užnešė?

– Kur įgaliotinis? – šaukė senelis Motieka, buvęs fermos partinės sekretorius. – Ar ne jo pareiga rūpintis taika ir saugumu?

– Pasiuntėm delegaciją, – ramino Traidenis.

Senikė Sofija Pšibiliauskienė, beletristė, bibliotekininkė ir vienintelė tam krašte skaitytoja, ašarodama tampė jį už skvernų.

– Gal nieko blogo, kad pagerės?

– Nieko! – vyptelėjo Traidenis. – Gediminui antai irgi pagerėjo...

Žmonės išblyško, įsitvėrė kits kito. Gedimino atvejį dar visi prisiminė. Žmogus jau atrodė beveik nebegyvas. Žmona sušaukė gimines ir kaimynus, ištaisė puikiausią vakarienę su dūdom ir šokiais. Tik staiga

per patį vidurnaktį numirėlis pakilo iš grabo, žodžio netaręs sėdo prie stalo, viską suvalgė ir išgėrė vienas pats. Tada skardžiausiai driokstelėjo – net langų stiklai persprogo, – dribo po stalu ir nebeatsikėlė...

– Didį skausmą pana turėjo-o... – sopulingai užtraukė Sofija Pšibiliauskienė. Cvirka suplasnojo skvernais ir puolė iš viršūnės.

– Pirmi krinta geriausieji. – Anupras Traidenis nusivožė skrybėlę. – Kaip laikais, broli?

– Blo... – vapėjo skraiduolis.

– Taip ir laikysimės, – paspaudė jam lūžusią ranką Traidenis. – Nepasiduosma!

Tuo metu grįžo delegacija: septyni pensininkai, septyniolika bedarbių ir septynios dešimtys socialiai remtinų šeimų.

– Įgaliotinis nieko nežino. Jokių instrukcijų atseit negauta. O pats sėdi už stalo, maukia degtinę ir juokiasi: prasti jūsų popieriai!

– Vadinas, yra kažkokie popieriai, – suvaitojo Sofija Pšibiliauskienė. – Pardavė Lietuvėlę!..

Juozapas nedrąsiai timptelėjo Anuprą Traidenį už alkūnės.

– Nejau padėtis iš tiesų tokia tragiška?

Patriarchas užvertė krauju pasruvusias akis.

– Tai judu su žmonele viskuom kalti! Nebūtumėt paskleidę gandų, kad gerėja, niekas nė dėmesio nebūtų atkreipęs!

Vyrai pamažu artinosi prie Juozapo. Vienas kitas jau buvo išsilupęs iš tvoros kuolą.

– Kas bus, kai pagerės? O gal kuriam jau pagerėjo? – maišėsi po kojom Sofija Pšibiliauskienė. – Mane, kaipo rašytoją, domina dvasios pokyčiai...

Vyrai apsiautė Juozapą iš keturių pusių. Švystelėjo kuolai. Bet kaip tik tuo metu Jonelis Šmukštaras, jau gerą pusvalandį vėpsojęs į dangų pro butelio dugną, staiga suriko:

– Vargas! Vargas! Vargas Lietuvos gyventojams!

– A jau? – pametę Juozapą, žmonės puolė prie astronomo.

– Šviesos nebmatau! – mirtinai išbalęs Jonelis kraipė priešais saulę tuščią butelį, davė ir kaimynams pauostyti.

Juozapas ūmai prisiminė pačios žodžius: „O ką tu darytum?“ Visų pamirštas galėjo ramiai pasišalinti, bet kaip tik dabar jam atrodė nedora gulėti ir laukti... Ne, tegu verčiau gentainiai užmuša pagaliais! Ir vis dėlto net ir šią tragišką valandą jis netikėjo, kad pagerėjimas užtruks ilgiau kaip pusvalandį.

Staiga atbėgo monteris Knutas, pranešė, kad pašokusios kainos už elektros energiją.

– Dėkui Dievui, – žegnojosi Anupras Traidenis. – Ko gero, tuom viskas ir baigsis.

Žmonės lengviau atsikvėpė. Juolab kad netrukus atėjo ir daugiau gerų naujienų: laiškininkė paskelbė, kad šį mėnesį nebus mokamos pensijos, o krautuvės sargas – kad pabrango duona. Žmonės pralinksmėjo. Kažkuris užtraukė „Lietuva brangi“, ir kelios jaunesnių pensininkų bei invalidų poros ėmė taip smagiai suktis po aikštę, kad purvai net ant bažnyčios langų tiško.

– Tokiais dalykais mūsų nepagąsdinsi! – pūtė krūtines vyrai. – Ne pirmas kartas!

– Tegu ir visai šviesą atima, – juokėsi moterys, glausdamosi prie savo narsiųjų. – Rasma ką veikt...

Net Anupras Traidenis, ir tas tiek atkuto, kad pakvietė Sofiją Pšibiliauskienę į daržinę („kiaušių paieškot!“). Susikibę už rankų, nušokavo pastrykčiodami it jaunavedžiai. Senis Pšibiliauskis kinkavo jiems įkandin.

– Su liktarna pažibinsiu...

Tada ir Juozapas nusiramino, grįžo namo. Ir pačiu laiku! Žmoną rado beveik nusiskandinusią: vargšė rymojo ties pačia šulinio anga.

– Baigta, – pasakė Juozapas. – Eik bulvių skusti.

Kaip tik tuo metu pro šalį dūlino kurtinys Zebediejus, vedinas naujausios laidos katinu. Juozapas parodė jį pačiai ir jau visai pralinksmėjęs sušuko:

– Žmonės tikrai ima geriau gyventi. Bet nieko čia baisaus. Galiausiai pripranti ir atrodo, kad taip ir turi būt.

Tada ir Juozapota vyptelėjo...

...O Turgaus aikštėj linksmybės tęsėsi lig išnaktų. Dvyliktą valandą dangų nutvieskė fejerverkas. Tai Anupras Traidenis degino savo trobesius. Senolio pavyzdžiu pasekė daugelis: vieni norėjo atsikratyti sovietinės praeities ir galų gale pradėti viską iš naujo, kiti žinojo, kad gyvenimui gerėjant nebeįstengs sumokėti už komunalines paslaugas. Juozapas ir Juozapota suglaudę galvas tupėjo prie lango, žiūrėjo, kaip aukštyn verčiasi geltoni, raudoni žiežirbų spiečiai, ir abu ūmai pagalvojo tą patį...

Bet pasakyti jau nebespėjo.

Tamsoje būna šviesu

Tamsi naktis iš abiejų kraštų,
Ir nebeaišku, kur kraštai kiti,
Tarytum neįskaitomu raštu
Tas kelias parašytas toj nakty.

Tamsi naktis iš abiejų kraštų,
Nei žiburių, anei ženklų kely.
Gali kaimynui durt akin pirštu.
Ir broliui. Ir peiliu. Visaip gali.

Tamsi naktis iš abiejų kraštų,
Aplinkui vien skeveldros, kaip kare.
Lekiu – lyg siųstas Viešpaties paštu.
Lieku – ten pat, kur vakar vakare.

Tamsi naktis iš abiejų kraštų...
Ir aš gražus. Ir Lietuva graži.
Ir lekiam, lekiam, lekiam – aš ir tu –
Ir bijom tik, kad vienąsyk prašvis...

Toli dar pavasaris

Posėdžiuos nykštukai miega... Aukso šunys po ledu... Nepalikdami pėdų bėga per Lietuvą banditai...

Apie klaidžią įstatymų pūgą seka pasakas Lukiškių angelas...

Senelis su degtukais

Ore smarkiai šalo, sniegas snigo ir temo. Buvo paskutinis metų vakaras.

Tą vakarą gatve Rotušės link ėjo senelis Motieka: mažas, vienplaukis, geltonais kaliošėliais... Pro langus visur matyti buvo žiburiai, iš visur kvepėjo kepta žąsiena, kiekvienas Naujųjų metų laukė...

„Kad galėčiau bent sparnelį nusipirkt“, – svajoja senelis, pagraibo kišenėse. Ne, nė vieno cento, tik degtukų dėželė barška.

Eina jis toliau ir pats to nejausdamas niurna:

– Pakabinkit... Pakabinkit...

Ašaros temdo akis. Taip, jis tikėjosi, kad gruodžio pradžioj atvyks delegacija ir nuostabiai graži ponia, delegacijos vadovė, tars:

– Ogi norėtume jus, maestro, pakabinti ant Kalėdų eglutės!

O senelis Motieka, nors širdis jam dainuotų iš džiaugsmo, būtų atsakęs:

– Ką jūs! Bene juokaujat? Argi nėr vertesnių?

– Nėr! – sušuktų gražuolė.

– Na, nežinau... nežinau... – niurnėtų senelis. – Kad mane ir kitur kviečia...

– Tik jau neatsisakykit! – maldautų ponia. – Ir per televiziją parodysim...

– Čia ne garbė svarbu...

Bet galų gale jis, aišku, būtų sutikęs. Ne tik todėl, kad to trokšta miesto valdžia, bet kad ir jis pats įsitikinęs: pakabintas ant šakos atrodytų daugsyk puikiau, nei atremtas į konteinerį.

Priėjęs eglę pakelia galvą – apraibsta akys. Paskui mato: Justinas... Albinas... Albertynas... Štai ką jie pakabino! O kuom anie vertesni? Aš bedarbis nuo devyniasdešimt pirmųjų. Benamis nuo devyniasdešimt trečiųjų... Tad, gali sakyt, gimęs sykiu su Respublika. O štai Albertynas gerokai vėliau, jau su antrąja banga, nuėjo į kanalizaciją.

Iki skausmo sugniaužia kumštelius. „O juk buvo skelbta... Kabinsim tik pačius pačius... Bet kur tau! Visur vien melas, intrigos, ryšiai... Albertynas andai pats gyrėsi prieš dvidešimt metų durininku tarnavęs. Bene bus kuriam iš dabartinių tūzų plačiau atvėręs... Durininkas anuomet nemenkas ponas buvo...“

Senelis nuduria galvą. Baigta. Šventė praėjo pro šalį. O kiek būta jaudulio, kai šiukšliadėžėj rado laikraštį... Kai perskaitė, jog Seime priimtas įstatymas ant gražiausių Lietuvos eglučių dutūkstantųjų proga pakabinti du tūkstančius gražiausių Lietuvos elgetų. Atseit būsią originalu ir nemažai sutaupyta, ir, kas be ko, simbolizuos krašto atgimimą bei pergalingą žygį Europon. Konservatoriai vieningai balsavę „už“. Prieštaravusi tik opozicija: „Nedera suteikt privilegijų tokiai mažai grupelei. Kabinkim du šimtus tūkstančių!“ Centristai pritarę: „Toks skaičius būtų optimalus.“ Deja, pasipriešinę krikščionys demokratai: „Būkim kuklesni! Juk svarbiausia – žmogus. Tarp tūkstančių veidų nebeįžiūrėsim vieno...“

Senelis Motieka irgi manė, jog būtų neskoninga, jei ant vienos eglės kabotų keliasdešimt, juolab tremtinys šalia stribo, o taip galėjo nutikt, turint galvoj, kad skurdas žengia per Lietuvą, savo klientų neskirstydamas pagal pažiūras. Vis dėlto jis buvo tikras, jog paklius tarp pirmųjų, todėl nėmaž nesijaudino. Tvirtai tikėdamas, kad valdžia viską mato ir girdi, nelindo į akis. O, pasirodo, pasitikėti negalima niekuom, net ir valdžia.

„O juk aš nė nebūčiau reikalavęs, kad būtent ant šitos eglės... – kūkteli senelis. – Galėjau ir Užupy ar net kokioj Plungėj...“

Iš aukštybių žiūri išbalęs mėnuo. Šalta bus šiąnakt.

„Ką dabar daryt? – mintija senelis. – Vėl belikęs tik vienas kelias – nulindus kur į tankmę pasikabint savarankiškai. Bet kiek reikės surinkt tuščios taros, kad nusipirktum padorią virvę! O dar ta įgimta tinginystė ir valios stoka... Ir kaip bus negražu, jei paskui apgrauš kojas koks išbadėjęs zuikutis...“

Atsidusęs darsyk dėbteli eglėn. „Viešpatie, koksai gražumas! Anava mužikėliai girliandom padabinti siūbuoja vėjeliui pučiant... Varpeliai

skamba, lempelės dega, muzikėlė grajina... Ir ne zuikiai, o vaikučiai bėgioja, mėto petardas į Albiną, tampo už prišalusio liežuvio Albertyną... Ko daugiau norėt!“

Po tokio šviesumo lįst atgal į tamsų vamzdį jis nebegali. Atsisėda palei sieną, išsitraukia degtukus ir bando pasišildyt... O degtukai lūžta, gęsta... Bet štai vienas žybteli, ir toj vietoj, kur krinta šviesa, atsiranda kažkokia salė... Stalas, balta staltiese apdengtas, jo viduryje gražiausia porceliano lėkštė, o toj lėkštėj kepta žąsis, obuolių ir slyvų prikimšta, gardžiausiai kvepianti... Ir staiga ta žąsis nušoka nuo lėkštės ir, krypuodama su peiliais ir šakutėm krūtinėj, ima tiesiai į senelį eit.

Ir mato senelis, jog tai nebe žąsis, o Seimo Pirmininkas, toks šviesus ir spindintis, šypsosi jam.

– Pakabinsim... Pakabinsim...

Bet čia degtukas užgęsta, ir senelis tik drėgną šaltą sieną prieš save temato.

Jis dar kartą brykšteli degtuką. Ir vėl stojas priešais jį Pirmininkas. Ir niekados dar jis neatrodė toks didelis ir gražus. Ima jisai senelį už rankos ir vedasi su savim. O ten rogės, devyniais elniais pakinkytos. Jie sėda į tas roges, lekia ir lekia į tolybes. Ir ten, kur jie nulekia, jau nebėr nei šalčio, nei bado, nei vargo – jie Europoj...

Paryčiais iš restorano išėję ponai randa prie sienos sustingusį senelį. O senelio veidas toks giedras, o lūpos šypso... Todėl, kad ir kokie pavargę tie ponai, bežiūrint ir jiems tampa smagu.

Malda

Giesmę atimk iš paukščio,
Trobelę atimk iš meškos,
Atimk iš senelio šaukštą –
Tegu jis danguj ieškos.

Tylą atimk iš drugelio,
Spalvą atimk iš dangaus,
Atimk iš keleivio kelią –
Tegu pakelėj galą gaus.

Atimk iš darželio rūtą,
Atimk iš Dubysos klonius,
Kęstutį atimk iš Birūtos –
Kad verktų širdis Maironio.

Atimk iš knygelės šviesą,
Kvapą atimk iš gėlės,
Atimk iš Kudirkos tiesą –
Ką jis tada mylės?

Atimk Trakų pilį ir Baltijos plentą,
Kas ima – tas myli, kas myli – tas šventas.
Palik man tik šaukštą, nešauk tik į kovą...
Sakau: eik tu NATO!
Aš – eisiu į lovą.

Spinduliai

Per tamsią Lietuvą gūrino švietimo ministras ir pametė reformos projektą.

Mokytojas rado – kapt! – ir prarijo.

Paskui jis prarijo kreidą, kempinę, lempą, gaublį ir Lietuvos žemėlapį.

Tada ėmė graužt valstybės sieną.

Siena – griūt, o pro plyšius visoks brudas Lietuvon lįst: latviai, lenkai, maskoliai, nelegalai, liberalai ir visų šalių valdininkai.

Ir nežinia, kuom tai būtų baigęsi, bet, laimė, atėjo muitininkas ir įpylė mokytojui sriubos.

Niekados nenuleiskime rankų

It kainos pakyla vėjas,
Vejas sudžiūvusį žmogų...
Jau pasirinkęs rinkėjas
Krinta kaip lašas nuo stogo.

Už gelžkelio elgeta ūkia,
Baido keliautoją baikštų...
Skvere pasipūtęs ir bukas
Balandis it antstolis vaikšto.

Nieks jau nūnai nebsiskubina
Žengti dorybių takais...
Spirtum balandžiui į subinę,
Bet – kas nuo to pasikeis?
.....

Laimė, yra ir kitaip manančių...

Prie štabo, ant suoliuko, sėdi senelis Abraomas, o pro šalį balandis kiūtina. Senelis pakyla ir mėgina jam įspirt.

Balandis plasteli sparnais ir palekia porą žingsnių.

Senelis vėl sėlina artyn.

Balandis vėl palekia į šalį.

Senelis vis tiek daro savo.

Ilgai stebiu šį gamtos reiškinį. Jokių vilčių, kad senelis pasieks tikslą. Tačiau kiekvienas jo žingsnis mus priartina prie Europos Sąjungos.

Į tokius turėtume lygiuotis.

Permainų metas

1

Šalia didelio kelio stovi nedidelis Tautiečių dvarelis. Pagrindinis įėjimas yra šoniniam fasade ir veda į centrinę priemenę, o iš jos į gyvenamąsias patalpas abiejuose namo galuose. Dūmtraukis išvestas pro stogo šelmenį, o ne prie išorinių sienų, kaip anglosaksų namuose.

Rudenį, kai dūmtraukyje stūgauja vėjas ir į langą beldžia lietus, žmonės glaudžiasi arčiau kits kito. Ant stalo garuoja viralas, o širdin plūsta šiluma.

– Kaip smagu, kai mes visi kartu! – klykauja motina Teresė.

– Smagu? – tėvas Stanislovas krapšto pakaušį. – O štai man atrodo, kad pliurės mažai, o narių mūsų šeimoje – per daug.

Visų žvilgsniai kažkodėl nukrypsta į senelį Motieką. Tas nuduria akis, bet šaukštu kabina dar sparčiau.

– Padėtis sudėtinga, – mintija Stanislovas. – Kožnas turi jaust atsakomybę.

Tylu, tik senelio rankoj zvimbčioja šaukštas. Stanislovas atsidūsta.

– Vasiliauskas pasikorė. Žmogui vos penkiasdešimt, o jau patriotas!

Motieka parausta, nusivožęs kepurę šluostosi lūpas.

– Geros valios žmonės dar pamena, kad prieš Kalėdas man pašalino pūslę ir trečdalį skrandžio. Tai šiandien ir norėdamas neįstengčiau apžiot kaip kai kurie... – senelis užsimaukšlina kepurę ir skystu, bet skardžiu balseliu rėkia: – Ne ten ieškot priešų, gerbiamieji!

Tėvas Stanislovas atsigręžia į sūnų.

– O tu ką pasakysi, Ožislovai?

– Aš bemaž kiaurą parą lovoj guliu! – atšauna tas. – Ir kvailys gali paskaičiuot, kiek sutaupau anergijos.

– Manęs taip pat nebadykit pirštais! – šoka į akis Aleksandras Kaušpėdas. – Aš čia palyginti naujas žmogus. Be to, sugyventinis...

– Aleksandras turi ketinimų protokolą! – pareiškia duktė Emanuelė.

– Daug tokių matėm! – tėvas tik ranka numoja. – Vis tikimės, kad pagaliau ateis rimtas žmogus, doras katalikas. Tuščios viltys! Bastūnai! Švaistūnai! Štai kas veržiasi į mūsų šeimą.

Nariai tyli susigėdę, girdėti vien rūstus senelio Motiekos bambėjimas:

– Prie sovietų mano ūgis buvo metras šešiasdešimt. Dabar – pusantro. Susimažinau kiek beįmanydamas. O ar kas įvertino?

– Vadinas, nėr kaltų, – šypso tėvas Stanislovas. – Visados šitaip.

2

Nuo plento ataidi: „Kur bakū-ū... samano-o...“ Matyt, koks jautresnės sielos piligrimas netyčia dirstelėjo dvarelio pusėn. Tėvui Stanislovui sugelia širdį. Ten, didžiuoju keliu, skrieja prašmatnūs limuzinai, tuose limuzinuose elegantiški ponai ir ponios... Prancūzai, švedai... Ak, kaip pritiktų, jei šalia kelio esančią sodybą dabintų du kieme žydintys bijūnai: raudonas opelis ir baltas fordas... Jei prie tvarto žvengtų suomiškas plieno žirgas... Juk mes gadinam Lietuvos įvaizdį!..

Ir jis gailiai angliškai atsidūsta:

– Yop-p!

– Ko gi norėt! – guodžia motina Teresė. – Sveiki, gyvi...

– Sveiki? – abejoja tėvas Stanislovas. – Sveikas kitaip atrodo...

Tuo metu ūmai atsilapoja durys, ant slenksčio – pernykštis Emanuelės sugyventinis Aleksandras Pirmasis. Moterys klykdamos išsilaksto po kertes, vyrai drebančiom rankom graibosi kirvių. Senelis Motieka dar spėja šiūptelt gerklėn saują „Calcigrano“.

O Aleksandras tokiu nenatūraliai plonu balsu taria:

– Aš turiu verslo planą!

Tautiečiai nuščiūva, Kaušpėdas net sukikena. Aleksandro akyse – ašaros.

– Jūs manot, kad mes, sugyventiniai, mokam tik kaukolinį sriaubt ir viens kitą smaugt...

Emanuelė nejučiom atšlyja nuo Kaušpėdo.

Aleksandras Pirmasis nubraukia ašarą, pakelia galvą. Jo akyse – vien rūpestis dėl artimo ir tikėjimas ateitimi.

– Šis objektas strateginiu atžvilgiu labai patogioj pozicijoj...

Stanislovas krūpteli: idėjos sklando ore!

– O kas dirbs? – niūriai klausia Ožislovas.

– Dirbti nereikės, – ramina Aleksandras.

Visi suklūsta. Šitoks verslo planas kiekvienam Tautiečiui prie širdies.

3

Didžiuoju keliu skrieja mašinos, o prie kelio – rodyklė: „Pavyzdinė sodyba. *Welcome!*“ Patsai trobesys bemaž nepasikeitęs, tik iškultas langas užkimštas apatinėm kelnėm. Aleksandras Pirmasis atidžiai stebi eismą: štai limuzinas jau suka į šunkelį, vedantį sodybon. „Volvo!“ – džiūgauja vaikinas. – Švedai trokšta pažint krašto kultūrą, jie laukia prasmingų reginių. O ką iki šiol galėjo pamatyt? Bankas žemyn, bankininko namas – platyn!.. Šarangė varangė Žvėryne susirangė... Štai ir visos pramogos.“

– Į vietas! – šaukia. – Ply!

Senelis Motieka, nešinas taburete, tursena prie obels – ten kabo virvė – kiša galvelę kilpon. Aleksandras spiria taburetėn, ir senelis pakimba ant šakos.

Ožislovas užsiverčia butelį ir nugriūva aukštielninkas skersai kiemą. Iš trobos išbėga motina Teresė, užkliūva už tysančio sūnaus ir apsipila ašarom.

– Ak, kam aš tave, laidokėlį, ant baltų rankelių supau!..

Aleksandras Pirmasis išsitraukia iš tvoros kuolą ir skelia Kaušpėdui į kaktą. Tas stveria šakes. Švedai patenkinti burbuliuoja švediškai: „Poltawa!..“ Emanuelė šliūkšteli verdančio vandens Kaušpėdui už

apykaklės, ir sugyventinis kaukdamas pameta šakes. Pro dūmtraukį iškiša galvą tėvas Stanislovas.

– Reikalaujame pirmalaikių rinkimų! Būti ar nebūti smulkiajam ū-ūk...

Švedai kvatodami traukia išsipūtusias pinigines ir atsisveikina. Aleksandras, nukabinęs pridususį Motieką, šaukia gamybinį.

– Smagiau, gerbiamieji! Juk kiekvienas daro, ką mėgsta ir sugeba. Tu, Ožislovai, verskis į griovį. Tu, Emanuele, karštymą stačiai į akis liek. O tujen, motinėle, ašarų negailėk. Jei versmės išdžiūvo, giminės pagelbės...

Moteris dirsteli į sunkius vyrų kumščius ir susikaupia.

– O man vis vien gražiau sodybą traktoriais apkaišyt! – svajoja Stanislovas.

– Kur smirdi traktorius, ten merdi agroturizmas! – atšauna Aleksandras. – Tu verčiau savo monologą triaukščiais apkaišyk, kad žmoniškai skambėtų. Svečiai nori natūralų sodžiaus gyvenimą pamatyt. Apskrity jau nemažai konkuruojančių sodybų. Kad išsilaikytume, teks kelt aptarnavimo kultūrą. Pakaruoklis turi tikras būt.

– Nesutinku! – rėkia senelis.

– Žiūrėkim, kaip klientui geriau. Verslo pradžiamokslis, tata!

4

Išsilaikė Tautiečiai! Ir netgi prakuto! Šiandien daugelis garbingų svečių aplanko ne vien Trakų pilį, bet ir Tautiečių sodybą. Visoj apylinkėj pagerėjo gyvenimas, mat daugelis mažažemių bei kampininkų įsidarbino vienkartiniais pakaruokliais ir net sugyventiniais. Aišku, pakaruokliai greit baigia karjerą, o sugyventiniai irgi vos dvi tris delegacijas atlaiko – daugelis varguolių tokie minkštagalviai! – bet spėja artimuosius paremt.

Kartais kyla triukšmas dėl šoktelėjusio mirtingumo. Tada Tautiečių sodyboj apsilanko teisėjas, prokuroras ir komisaras. Visi geria šampaną.

– Laisvoj šaly daug galimybių, – teigia teisėjas. – Tik proto reik!

Niekas neprieštarauja. Teisėjo rankose kontrolinis paketas. Po vieną akciją turi Tautiečiai, į likusias pretenduoja komisaras, prokuroras ir „Lucoilas“.

Tėvas Stanislovas jau nebedrįsta valdžios plūst, ir net šitokiam primityviam vaidmeniui – stačiai gėda! – tenka samdyt svetimus.

Prognozės

Kodėl mes turėtume gyvent kaip švedai?

Lietuvos klimatas šyla. Mūsų ruduo jau šiltesnis kaip švedų vasara.

Tiek daug šilumos išsiskiria, kai mūsiškiai sprogdina, degina, plaka liežuviais ir labai smarkiai mosuoja kumščiais.

Patenkintas ardau krosnį. Kitam šimtmety gyvensim kaip negrai!

Nušvitimas (2)

Juozapas gavo į snukį.

Ilgai jis stovėjo, žiūrėdamas į žvaigždes, pagautas pakilaus, šventiško ūpo. Juk Juozapui buvo jau per keturiasdešimt, o gavo jis pirmą sykį.

Ir negali sakyt, kad Juozapas būtų buvęs toks jau mulkis, kad niekas jam neduotų. Anaiptol! Buvo jis gavęs ir laisvę, ir žmogaus teises...

Bet juk tai – visai kas kita!

Gavęs snukin Juozapas liko toks nustebęs ir sujaudintas, kad net nespėjo paklausti: „Už ką?“ O kai atsitokėjo, to žmogaus ir pėdos buvo ataušusios.

Dabar Juozapas stovėjo ir stengėsi įtvirtinti atminty visas to įvykio detales, idant galėtų papasakoti vaikams, giminėms ir artimiesiems. Jis prisiminė, kad tas vyras davė iš dešinės. „Vadinas, konservatorius. Tačiau kokie mano nuopelnai šitai partijai? Jokių! Už ką tad man tokia garbė?“

Kad duoti galima ir netgi reikia – tuom jis neabejojo. Bet manė, jog tam turi būti rimta priežastis ir ypatingas pasiruošimas. Na, bent jau toks, kaip duodant ordiną.

O va klasikos herojaus mintis: „Jei boba pradeda vepėti, drožk su kumščiu į dantis, kad apsilaižytų“, Juozapo nuomone, tik nevykęs pokštas ir blogas pavyzdys jaunimui, nors, aišku, pasitaiko situacijų... Porąsyk šį veiksmą būtų atlikęs ir savo namuose. Deja... Aukštasis humanitarinis pilotažas, baikštus būdas ir abejotinas fizinis pranašumas atimdavo ryžtą net ir aukščiausios įtampos šeimyninės laimės minutėmis.

Betgi šiąnakt jokios priežasties nebuvo! Juozapas paprasčiausiai styrojo gatvėje, tas ponas priėjo, davė ir vėl nuėjo.

„O gal jau persekioja kitaip manančius!“

„Bet apie ką aš kitaip manau?“

Ir suprato Juozapas, kad apie nieką jis kitaip nemano ir netgi išvis nieko nemano.

„Na ir tegu!“ – pamanė ir tada ūmai tapo lengva širdyje.

Įsižiebė žvaigždės... Išplaukė mėnulis... Praskrido paksas*...

Ir Juozapas jau nebesvarstė: „Už ką?“ Jis mąstė šitaip: „Ir gerai, kad nežinau. Paslaptis – juk tai taip gražu! Be to, nežinia, kas šiandien padoriau: gauti kyšį ar gauti į snukį. Galiu tik didžiuotis, kad gavau nė už ką, nes kiek yra tokių, kurie nusipelnę, o negauna... Ir tas vyriškis! Juk jis nuėjo neatsigręždamas, net nelaukdamas dėkingumo. Štai kokių žmonių esama Lietuvoj! O mes verkšlenam. Gėda! Gyvenimas eina gražyn, ponai!“

Iškėlė Juozapas rankas ir užčiuopė Tėvynės pulsą... Pulsas buvo neritmingas ir vos juntamas.

O juk ne kiekvienam, oi ne kiekvienam pavyksta užčiuopt! Manding, smegenys vis dėlto sukrėstos.

* Neatpažintas skraidantis objektas.

Užmojai

Pas Juozapą sutinku Antaną. Aš nusiperku pliauską – patykojęs pritvosiu Juozapo ožką. Antanas ima kirvį.

– Smagus kirvelis! – sakau su pavydu. – Bene žmoną kirsi?

Jis purto galvą.

Sumišęs slepiu pliauską užanty. Antanas visados buvo narsesnis už mus, visados tikėjom: toliau nueis.

– Vadinas, brolį?

Jis moja ranka. Man net kojas pakerta.

– Nejaugi tėvą?

Antanas šypteli.

– Kuolą tašysiu. Tvorą tversiu.

Traukiuos į šalį. Didis žmogus, nesuvokiami planai. Tokiais geriau žavėtis iš tolo.

Užkeikta vieta

Dažnai pasvajoju: o, kad saulė šviestų ne dieną, kada ir šiaip gana šviesos, o naktį, kai iš pakampių lenda visoks laisvas ir nepriklausomas brudas!

Tai vienintelė mūsų viltis gyventi šviesiau.

Bet kur tau! Lietuvoj visada viskas antraip.

Gamtos reiškiniai

Sutikau Maironį. Santūriai linktelėjo, tarsi būčiau ne laureatas. Tai man nepatiko.

– Ar graži Lietuva, tėveli? Ar apie tokią svajojai?

– Pasitrauk! – suriko Maironis. – Nekliudyk!

Tada aš pamačiau, kad tai ne Maironis, o Janonis, todėl pasakiau:

– Pūslėtosios rankos, veidai prakaituoti... Mes sukuriam viską! O kaip gyvenam?

– O man nerūp! – atšovė Janonis. – Man nusispjaut!

Tada aš pamačiau, kad tai ne Janonis, o Brazdžionis, ir išsigandęs nuėjau.

Atsigręžęs pamačiau, kad tai ne Brazdžionis, o stulpas, bet jau nebevaliojau grįžt.

Naujųjų pradžia

„Tėvas augino tris sūnus, ir visi trys užaugo banditai. Aukšti kaip medžiai, liekni kaip medžiai, vaikiškom rankom šauninkus ima...“

Korespondentas Bonifacijus nervingai perbraukia tekstą. Poezija... Nuo ankstaus ryto jis triūsia prie rašomojo stalo, norėdamas papasakoti skaitytojams tipišką šių dienų istoriją, tačiau mintis stringa.

„Kitas tėvas irgi augino tris sūnus. Visi trys užaugo bedarbiais ir numirė.“

Pradžia gera, bet kas toliau? Ko jie taip greit dvesia?

Korespondentas apsičiupinėja galvą. „Ak, išsiblaškymas!..“ Drebančiom rankom užsimauna apynasrį ir tučtuojau pajunta, kaip nematomas, bet rūpestingas vidinis demokratas švelniai timpteli pavadėlį. Plunksnakotis akimirką virpteli ore ir sminga žemyn, be jokių pastangų brėždamas reikalingus žodžius.

„Buvo ten dar geresnis tėvas ir jis taip pat augino tris sūnus: centristą, liberalą ir prokurorą. Ir visi trys išėjo Lietuvai laimės ieškot. Vienas nuėjo už Tėvynę, antras – į Europą, o trečias kasdien ėjo vis durnyn.

Atspėk, skaitytojau, kur jie susitiks.“

Sulyginęs tekstus, Bonifacijus iškart pastebi, jog talento tūris toks pat, bet minčių telpa kur kas daugiau. O kaip lengva rašyti! Naujintelaitis, gurgždantis krokodilo odos apynasris, padabintas pinavijom, maloniai veržia smegenis. Pakaklėj tilindžiuoja sidabrinis varpelis. Bonifacijus labai didžiuojasi, kad apynasrį jau moka pats užsimaut! Ogi pas daugelį mažiau įgalinčių kolegų rytais vis dar lankosi politinės rūpybos skyriaus darbuotojai. Bonifacijus greitai pamėgo šį nesudėtingą, bet nepaprastai patogų daiktą, dabar jau ne tik darbe – ir Europoj, ir namuos apnuogintu veidu jaučiasi nejaukiai, o kartais net miega su apynasriu, mat pastebėjo, kad sapnai tada būna ne tokie kvaili. „Be reikalo andai tiek spyriojomės. Valdžia visuomet geriau žino, ko mums reik.“

Pažabota žiniasklaida... Skamba tarsi nepadoriai, betgi nūnai visi mato: pažabota geresnė. Aišku, pagerėjo ir gyvenimas, nes gyvenimas yra toks, kaip apie jį rašoma laikrašty. Štai jau kuris laikas vyksta akcija „Nė žodžio apie nusikaltėlį!“ Ir nusikaltimai, gali sakyt, išnyko. Plėšikų ir politikų portretai nebespausdinami, žmonės nebeatskiria kyšininko nuo mūrininko, bandito nuo praeivio ir žiovaudami laukia tų tolimų laikų, kai, pasak pranašų, tunelio gale šviesa pasirodysianti ne gavus iš kojos, o kažkaip savaime.

O kas dėjosi anksčiau!..

Ak, jei kas būtų padrąsinęs ūkininką, mokslininką, darbininką... Jei apie jų nuotykius būtų porinama laikraščiuose... Pagaliau katras nuotykis didesnis: per penkias minutes nugalabyt žmogų ar penkis mėnesius gyvenant be atlyginimo išlikti žmogumi?

„Sykį vienas batsiuvys paklausė pačios:

– Ką norėtum, brangioji, kad padovanočiau Valstybės dienos proga?

– Padovanok man „Opelį“, – atsakė ponia.

– Juokaujat, meldžiamoji! – sušuko batsiuvys. – Bene aš koks teisėjas, kad tokius skrabalus pirkinėčiau! Kolegos pirštais užbadys!

Tris naktis nemiegojo batsiuvys, bet uždirbo: nupirko trisdešimt „Jaguarų“, suvėrė ant sidabrinės grandinės ir apjuosė pilį, kur ant aukščiausio kuoro rymojo mylima moteris.

Teisėjai, slankiodami aplinkui, tulžingai viepėsi ir niurnėjo: „Odlupiai! Darbštuoliai! Darbininkai!“

Pro šalį ėjęs korespondentas nužvelgė pulką juodvarnių ir pamokė:

– Žmogus kala padus ir užkala. Sakau jums: dorai darbuokitės ir turėsit.“

Štai straipsnis, ne vieną priversiantis perkainoti vertybes!

„Sykį tokiam lietuviui susopo dantį. Lietuvis tapo labai rūstus, ėmė rėkt ant namiškių ir net kumščiais juos puldinėt.

– Nueitum pas dantistą, – neapsikentusi patarė žmona.

Lietuvis nuėjo pas dantistą, puolė jį kumščiais ir užmušė.“

Bonifacijus suprunkščia, atsistoja piestu. Drąsus straipsnis, analizuojantis opias sveikatos priežiūros problemas.

Ir net skardžiai skardžiai nusižvengia, prisiminęs laikus, kai Lietuvos piliečiui valdžios įstaigoj tik demonstratyviai atsukdavo užpakalį. Bet ar iš piktos valios? Vėl kalta žiniasklaida. Būtent jinai užkėlė užpakalį ant pjedestalo, rožinėm spalvom šis švytėjo spalvotuose žurnaluose bei ekranuose. O valdžioj, deja, irgi žmonės: jie kartais perima iš priešo kultūros ne vien tikras, bet ir tariamas vertybes. Šitaip buvo ir senovės Romoj, ir pokario Lietuvoj.

Bonifacijus sukalba tris tėvynesmūsų ir baigia darbo dieną apreiškimu.

„Gerbiami parapijonys!

Pagaliau supraskim, kad kiekvienas esam našta.

Valstybė galėtų mus įmest į duobę ir užpilti kalkėm, tačiau taip nedaro.

Tai ar to negana, kad būtume laimingi?

Štai debesys plaukia dangumi. Ir aš mąstau: kur jūs plaukiat, o debesys?

Ir kas man uždraus! Laisvoj šaly kiekvienas turi teisę laisvai reikšt mintis.

Deja, gyvenimas parodė, kad gerų minčių atsiranda tik tada, kai negali laisvai reikšt.

Kita vertus, per tiek metų visos geros mintys jau pareikštos, ir nuo kiekvienos geros minties gyvenimas vis trupučiuką pablogėdavo.

Todėl šiandien jau galim drąsiai ir laisvai užsičiaupt."

Patenkintas Bonifacijus smeigia plunksnakotį žemėn ir išeina į Lietuvą. Seniai jis čia nebuvęs. Bet daug skaitęs apie šį kraštą savo paties rašiniuose...

Vėjas žeria į akis smėlį, brūzgynai drasko veidą, pėdomis seka plėšrios laukinės karvės, tačiau Bonifacijus atkakliai eina į gerąją pusę. Greitai išnyksta ir ta skurdi žaluma bei gyvybė.

Naktį jis susikuria laužą ir išsikepa švarką. Vieną rankovę pasilieka pusryčiams. Aplinkui slankioja ir nykiai staugia kažkokie visai nauji žvėrys: nė vieno snukio Bonifacijus neregėjęs žinyne „Kas yra kas Lietuvoje".

Rytą žvėrys dingsta, bet išlenda žmonės. Liesi, pusnuogiai rėkdami rodo į Bonifacijų šakėmis. Bonifacijus supranta, jog tai ūkininkai klajokliai. Jis džiaugsmingai tiesia rankas.

– Eikit šen, broliai!

Čiabuviai prisiartina, ir Bonifacijus susijaudinęs prabyla:

– Štai nuo dabar valdžia apsigyvens tarp lietuvių. Ji nušluostys kiekvieno ašaras. Ir nebebus liūdesio, nebebus aimanos, nes kas buvo, tas praėjo. Atsiverskite ir tikėkite. Aleliuja!

Tie labai atidžiai klausosi. Paskui vienas, su plačiausiu raiščiu aplink strėnas, matyt, vyresnysis, pakrato šakes.

– Tas yr jiedams!

Čiabuviai klykaudami šoka ratu.

– Jiedams yr!.. Jiedams yr!..

...Apie tai, kas vyko toliau, duomenų neturime. Šaltiniai, aprašantys Bonifacijaus žūtį, vaizduoja ūkininkų vadą Karbauckį, turintį trijų šimtų vyrų kariauną, didįjį odalį ir ne mažesnį indėlį. Yra žinoma, jog Karbauckis, kaip ir jo karingasis pirmtakas Šustauckis, norėjo pasižaboti, o tai rodo gan platų politinį akiratį. Vėliau jis taip ir padarė, bet, manding, anuomet dar ne visi tam pritarė.

Ėjo 2009-ieji Viešpaties metai...

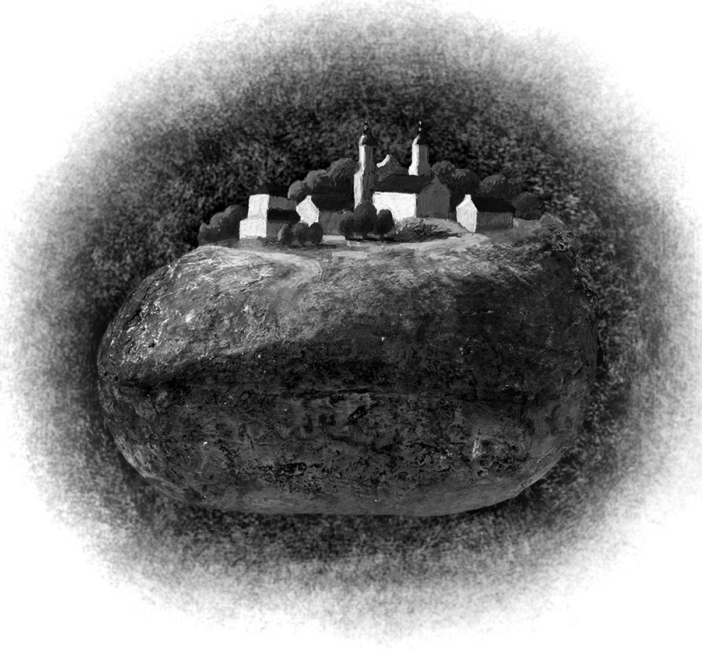

VII

IŠBANDYMŲ KNYGA

1995 -2000

Troškimų medis

Pačiam Lietuvos valstybės centre, šalia Baltijos kelio, stovėjo namas, o tam name buvo dvidešimt septyni butai.

Dvidešimt septintojo buto vienam kambary gyveno Motiejus Fiodorovičius su žmona Izabele. Kitam – duktė Marija Pečkauskaitė ir žentas Mikalojus Konstantinas.

Sūnus Aleksandras gyveno virtuvėj.

Uošvis Zebediejus – koridoriuj, vonioj ir tualete.

Aleksandras norėjo gyvent kambary.

Zebediejus norėjo gyvent virtuvėj.

Motiejus Fiodorovičius norėjo miegot miegamajame, valgyt valgomajame, o rūkyt bibliotekoj.

Zebediejus norėjo pasikart.

Motiejus Fiodorovičius irgi norėjo, kad Zebediejus pasikartų.

Mikalojus Konstantinas norėjo, kad pasikartų Zebediejus, Aleksandras, Motiejus Fiodorovičius ir Izabelė.

Izabelė norėjo, kad visi gyventų ilgai ir laimingai.

Marija Pečkauskaitė norėjo, kad visi gyventų laimingai, bet neilgai.

Vieną naktį Marijai Pečkauskaitei ir Mikalojui Konstantinui gimė sūnus Izaokas.

Šitaip likimas šaiposi iš žmogaus. Lauki balandžio, o atvažiuoja dviračiu girtas kiemsargis ir nuvirsta po langais.

Visi savi

Motiejus Fiodorovičius skėlė kirviu Aleksandrui per galvą ir susinervino. „Ims dabar visi klausinėti: „kodėl?“, „už ką?“ Bene aš žinau!“

Pabandė Aleksandrą pražiodint ir įpilt kaukolinio, tačiau tas nenorėjo žiotis. „Niekada toks nebuvo, – pyktelėjo Motiejus. – Matyt, teisybę šneka žmonės, kad visi numirę labai pasikeičia. Ir į blogąją pusę. Įdomu, kodėl?“

Tuo tarpu įėjo Izabelė ir sušuko:

– Vėl tas pats!

– Ne ne, čia kitas, – įsižeidė Motiejus. – Anąsyk buvo Aleksas, o šitas Aleksandras.

– O ko jis toks keistas?

Motiejus traukė pečiais.

– Mostelėjau sykį ir va... Minkštagalvis!

Izabelė tik atsiduso.

– Dabartės daug tokių. Užtat ir negyvenam kaip švedai.

Motiejus niūriai žvelgė pro langą.

– Nemėgstu gamtos. Man bjauru, kai sninga.

– Ir kai lyja, bjauru, – pritarė Izabelė.

– Man bjauru ir tada, kai saulė šviečia!

– Ir kai dangus mėlynas!

– O Aleksandrui dabar gerai, – tulžingai nusiviepė Motiejus Fiodorovičius. – Jam tie dalykai neberūpi.

Tikrai! Aleksandras nemirksėdamas žiūrėjo į lubas ir tarytum šypsojosi.

Tiedu įsižeidę apvertė jį kniūbsčią, padegė namus ir išėjo pas Patriūbavičių, nes ten visados nutikdavo kas nors įdomaus.

Sutikimas

Mikalojus Konstantinas užlipo ant stogo ir apžvelgė savo gyvenimą. Kilo įtarimas, kad gyvenimas eina pro šalį. Dar blogiau – jis tarsi riedėjo pakalnėn.

– Tegu, – įsižeidė Mikalojus, grįžo trobon ir atsigulė.

– Naujieji ateina! – šūktelėjo pati.

– Uždaryk duris, – pasakė Mikalojus.

Bet pati šliūkštelėjo lovon kibirą vandens ir gulėti tapo nebemiela.

Todėl ir jis nuėjo pas Patriūbavičių. Ten buvo daug svečių, Albinas griežė armonika, Patriūbavičius pūtė valtorną, o kiti šoko, valgė ir gėrė. Ir tik vienas Mikalojus murksojo kertėj ir mąstė: „Gyvenimas eina, o aš sėdžiu. Geruoju tai nesibaigs."

– Jau! – riktelėjo Patriūbavičius.

Visi šoko bučiuotis. Mikalojus irgi kažką pabučiavo ir nusispjovė po stalu. Ten gulėjęs Zebediejus dūrė šakute jam į blauzdą. Mikalojus apvertė stalą. Patriūbavičius skėlė buteliu jam į kaktą. Petras pylė kumščiu Patriūbavičiui į dantis, Albinas – Petrui, o Povilas – Albinui.

Moterys grūmėsi virtuvėj.

Po kurio laiko visi susėdo, šnekėjosi, kaip čia viskas buvo, ir juokėsi.

Paskui Albinas trenkė Patriūbavičiui su armonika.

Patriūbavičius – Mikalojui. Su valtorna.

Tas išsverdėjo pro duris ir pamatė, kad pakalnėn riedėjęs jo gyvenimas ūmai stabtelėjo. „Daḇar viskas bus kitaip", – džiugiai šyptelėjo Mikalojus ir puolė veidu į sniegą, o ūmai priplasnoję du cherubinai pagavo jo gyvenimą ir nusinešė, kvailai ginčydamiesi – kur link: kairėn? dešinėn? aukštyn?

Kvailiausia čia tai, kad Mikalojus Konstantinas į politiką niekados nesikišo, nemokėjo balsuoti ir net nežinojo, kad tai aš jį tokį kvailą parašiau.

Naujametinė giesmė

Motiejus Fiodorovičius nusprendė nuo sausio 1-osios pradėti Naują Gyvenimą. „Bet kol kas dar galiu pagyvent ir senoviškai, – sumetė. – Juk šiandien gruodžio 31-oji."

Todėl tučtuojau įsipylė ir išgėrė. „Kitąmet to nebus, – pamanė, pašaipiai žvelgdamas į butelį. – Smagu gyvent blaiviai. Tada viską matai, kaip yra."

Taip pagalvojęs, pažvelgė pro langą, sudrebėjo ir išlenkė dar vieną.

„O kiek darbų nuveiksiu! – toptelėjo po kurio laiko šviesi mintis. – Juk dienos bus tokios ilgos! Atsikelsiu auštant ir tučtuojau kad šoksiu dirbt..."

Krūptelėjo ir išlenkė paeiliui netgi tris.

Netrukus akyse vėl prašviesėjo, ir štai jis jau šypso, žvelgdamas į tolumas.

„Kitąmet neisiu nei pas Antaną, nei tuo labiau pas Haną... Eisiu Europon! Su žmona!"

Ir staiga taip ryškiai, taip aiškiai išvydo save, einantį Europon su žmona, kad užsimerkė ir ėmė gert stačiai iš butelio.

Kaip tik tuo metu sugergždė laikrodis, iššoko gegutė ir sukukavo. Kartą, kitą, trečią...

Motiejus Fiodorovičius pašoko, stvėręs žirkles, nukirpo gegutei galvą ir sviedė pro langą kieman, kur pati sau viena išdidžiai vaikštinėjo panelės Hanos katė.

Labai gražus rytas

O pabudau aš ankstų rytą
Prie kelio, pamirštas visų.
Į mano sielą sniegas krito,
Ir tapo sieloje šviesu.

Ir taip man sieloje nušvito,
Kad nebreikėjo žiburių.
O žmonės ėjo vis į rytus
Tą rytą pusę keturių.

Mačiau: nelaukia jie malonės
Nei iš gamtos, nei iš Tėvynės.
Paklausiau: kur jūs einat, žmonės?
Ir jie atsakė: mes nežinom.

Pasakojimas apie bėgantį laiką

Lygiai dešimtą Patriūbavičius išeina iš Centrinio štabo ir pasuka Rūmų pusėn.

Tą pačią valandą Grigaravičius palieka Rūmus ir žengia štabo kryptimi.

Dešimtą valandą dešimt minučių abu vyrai susitinka Lukiškių aikštėj.

– Gražus oras! – sako Patriūbavičius.

– Eik tu šikt, – atsako Grigaravičius.

Dešimtą valandą dešimt minučių ir dešimt sekundžių jie išsiskiria ir nueina katras sau.

Du keliai

Einam jūros tiltu į vakarus. Žiūrim – tiltas baigiasi.
Štai jinai – Europa! Šokam!
Tu šokai nuo tilto ir prapuolei.
Aš pašokau, padainavau ir namolio grįžau.

Kuklumas

Sako: kiekvienas turi pats pasirūpinti savimi.

Galvoju: o kas aš toks, kad staiga turėčiau viską mest ir savimi rūpintis? Dar kas nors pamanys, kad ėmiau pūstis...

Ne jau! Tegu vadai ir vedėjai savim rūpinasi. Aš galiu ir lovoj padrybsot.

Paskutiniai

Seimo narys Ožislovas B. dirstelėjo į laikraštį. Telefonas iškrito iš dantų.

– Tu manim pasitiki? – paklausė pačios.

Moteris apžvelgė kadenciją (trys aukštai, sidabrinis klozetas ir porceliano dantys) ir šypsodama tarė:

– Pasitikiu.

– O štai kiti, – Ožislovas kratė po nosim reitingų lentelę, – ne! Kodėl?

– Todėl, kad Lietuvos Seimas dar palyginti naujas tvarinys. Juk kadaise žmonės ir traukiniu nepasitikėjo. Pernelyg staigus progresas! Pripras ir patikės.

– Tu manai, kad šiandien traukiniu pasitikima labiau nei Seimu?

– Taip yra, Ožislovai.

– O dviračiu?

– Ir dviračiu labiau.

Vyras paraudonavo, sutrypė kojom.

– O traktorium?

– Labiau.

Ožislovas ilgai žingsniavo iš kertės į kertę. Ūmai stabtelėjęs, sopulingai žvelgė į akis.

– O traktorium su priekaba?

Moteris nuvedė vyrą į miegamąjį, sugirdė stiklinę pažiūras laisvinančios arbatos, bet tas dar pusę nakties blaškėsi lovoj.

– O ekskavatorium? – šaukė. – Akumuliatorium? O grybais?

Nurimo tik paryčiais. Paėmęs žmoną už rankos, tyliai klausė:

– Ar yra Lietuvoj bent kas nors, kuom lietuvis nepasitiki dar labiau?

Žmona ilgai tylėjo, paskui pravirko. Vyras grikštelėjo dantimis.

– O vis dėlto aš netikiu. Turi būt!

– Turi, – kūkčiojo pati. – Nepraraskim vilties.

– Vargas, vargas Lietuvos valstybei! – vaitojo Ožislovas. – Kuo labiau nepasitiki tavimi, tuo labiau tu nepasitiki savimi, o kuo labiau savimi, tuo labiau... Ir taip toliau... Ir vis blogiau...

Žmona sugirdė jam dar vieną porciją.

– Aš suprantu tuos, kurie pasitiki kumščiu ir šaukštu, – jau aprimęs šnekėjo Ožislovas. – Jūra ir jūros mišiniu... Bet va Bažnyčia! Juk ji siūlo žmogui neregėtus horizontus, žada tai, ko gyvas būdamas niekaip nepamatysi. O mes, Lietuvos Seimas, ar ne tą patį darom? Tai kodėl tokie skirtingi reitingai? Kodėl tą, kuris sutvėrė pasaulį su visais jo nenaudingais pavidalais, įskaitant žiniasklaidą ir pensininkus, šlovinam, o tą, kuris sutvėrė vien gera – turiu galvoj laisvą Lietuvą, – drįstam net... – jis nusigręžė, nubraukė ašarą ir numojo ranka.

– Dvidešimto amžiaus mįslės, – dūsavo pati. – Ne seimūno protui...

– Man tai nepatinka, – griežtai tarė Ožislovas, kildamas iš lovos. – Išeisiu ir negrįšiu tol, kol nerasiu to, nežinau ko, kuom žmonės nepasitiki dar labiau.

– Sudiev, – moteris peržegnojo savo žmogų ir užsirišo juodą skarelę.

Išėjęs gatvėn, Ožislovas pamatė komisarą Tarailą.

– Ar žinai, kad Lietuvos žmonės labiausiai nepasitiki Seimu ir policija?

– Kur nežinosi...

– Eik su manim, – pašaukė Ožislovas.

– Negaliu, – raudonavo komisaras. – Ėjau pas kleboną kortom lošt, o kažkokie vaikigaliai pagavo, atėmė antrankius ir prie stulpo prirakino. Ir dar dokumentus ištraukė – kaip dabar žinosiu, kokia mano pavardė?

Ožislovas išrovė stulpą, ir abu nuėjo pas teisėją Čiupailą. Tas tupėjo kamine, kaire skaičiavo pinigus, o dešine – galvą pelenais barstė.

– Ar žinai, kad teismais?..

Teisėjas kūktelėjo, pelenų debesis pūkštelėjo iš gerklės.

– Ką darom, vyrai? – klausė Ožislovas. – Juk toliau šitaip negalima!

– Galėt tai galima, – suko akis teisėjas. – Anava kiek visko!.. Tačiau, kas be ko, norisi, kad žmonės ir gerbtų.

Komisaras padovanojo kiekvienam po švedišką guminę lazdą iš dramblio kaulo.

– Vakarais paprašau pačios, kad nuplaktų. Labai padeda. Kol lupa, gerbi save, bet paskui...

Niūksojo vyrai kaip debesys. Teisėjas ištraukė butelį, visi maktelėjo po stiklinaitę.

– Taraila! – šaukė Ožislovas. – Čiupaila! Ar gerbi mane?

– Gerbiu, – niūriai tvirtino vyrai.

Ožislovas trenkė kakta sienon.

– O jie – ne!

Teisėjas pripylė dar. Išlenkė visi ligi dugno.

– Tokius įstatymus priimt, – vyptelėjo Ožislovas. – Su tokiom skylėm!..

– Capt už gerklės, – šiepėsi komisaras. – Ir į skylę!..

– Iki gyvos galvos! – kikeno teisėjas. – Labanakt, lietuvi!

Bet suskambo bažnyčių varpai, vyrai nuščiuvo, atsipalaidavę protai grįžo į vietas.

– Paskutiniai... – vapėjo teisėjas. – Nejaugi apie mus tik šitaip begalima pasakyt?

– Ir jau visi mato! – karčiai šyptelėjo Ožislovas. – Sėdėjau andai stomatologo priimamajame... Staiga įbėga nepažįstama ponia. „Jūs paskutinis?“ Neatsimenu, kaip atsidūriau stoty. Sėdau į paskutinį traukinį ir išvažiavau.

Sudrebėjo vyrai.

– Neištversiu! – griežė dantim komisaras. – Tokį nusikaltimą įvykdysiu, kad visi autoritetai išsižios. O piliečiai pagaliau ir policininkui duos kelią.

Bičiuliai krūptelėjo, pagarbiai nužvelgė tą vyrą. Paskui Ožislovas tarė:

– O vis dėlto turi būt kažkas tokio, kuom žmonės nepasitiki dar labiau. Širdim jaučiu. Tik reikia paieškot.

Susikibę už rankų išėjo Lietuvon. Laisvas vėjas skraidino šiukšles. Ožislovui suspaudė širdį.

– Kaip gerai, kad tujen, mano sengalvėle, jau akla, kurčia... Nepakeltum šito... Ar apie tai svajojai, mane mažą supdama?..

Vėjas lenkė liepų šakas ir kiekvieno lapo šnaresy jam girdėjosi: „Paskutinis... Paskutinis...“

– Mama! – suriko, apsipylęs ašarom krito ant kelių. – Dovanok...

Vyrai pakėlė, vedė tolyn nuo Lietuvos, į spindinčius prospektus, kur galėjai sutikti daugiau likimo brolių: teisėjų, narių, prokurorų...

– Spaudžiau mygtukus, kilnojau baltas rankeles, o kaip gyvenimas praėjo pro šalį, nepastebėjau, – raudojo Ožislovas. – Bet gal nevėlu pradėti viską iš naujo? Juk man dar tik penkiasdešimt!

Ėmė lyti, ir kiekvienas lašas, kirsdamas Ožislovui per nosį, tvirtino tą patį: „Tu! Tu! Tu paskutinis!“

O pro šalį dūlino elgetos, inteligentai, pensininkai, menininkai, pedagogai, logopedai... Ir Ožislovas dar žemiau lenkė galvą. „Visi, visi toliau nuėjo! Kiekvienas turi savo takelį, kuris nepažymėtas strateginiuose Lietuvos žemėlapiuose! O aš... Kokia gėda! Kaip tai galėjo atsitikt?“

Aną vasarą... Tada jam buvo keturiasdešimt. Itin pavojingas vyrui amžius, kai aprimsta audros miegamuosiuose ir subliūkšta baltos paklodžių burės... Atsiranda daugiau laisvo laiko ir galvon ima lįsti pavojingos mintys. „Nejaugi man beliko vien darbas ir televizorius?“ – nustėręs klausi savęs. Kai kurie, nepakėlę tuštumos, tikrai ima dirbt, ilgainiui susidomi darbu, net pamėgsta jį, o pasitaiko – dirbdami tampa ir žmonėmis. Tačiau daugelį, kaip ir paauglystėje, ima traukti visokia bjaurastis.

Politika... Prieš penkiolika metų tai buvo keiksmažodis, bet prieš dešimt – žodis tapo kūnu ir sugriovė ne vieno sveiko vyro gyvenimą. Visų pirma tų, kurie nemėgo arba nemokėjo dirbt. Ogi Ožislovas buvo filologas, kitaip sakant, žmogus be aiškaus užsiėmimo, be pusiausvyros ir perspektyvos, neturintis svorio nei šeimoj, nei visuomenėj, iš kuklios algelės neįstengęs užsiaugint net padoresnio kūno svorio, kuriuo būtų pelnęs pagarbesnį žvilgsnį.

Bet, būdamas lituanistas, mokėjo kalbėti lietuviškai, ir vieną vasaros dieną tai tapo didele vertybe. Ūmai užtelėjusi banga nunešė

dugnan daugelį sunkiasvorių, tuo tarpu Ožislovas sykiu su šiukšlėm, putom ir burbulais buvo išmestas į krantą.

Iš pradžių jų buvo tik saujelė. Maitinosi krabais ir krevetėmis, kurias paliko skenduoliai. Jie buvo pirmieji sausumos gyventojai! Lietuviai, vis dar plūduriavę drumzlinuose vandenyse, žvelgė su pagarba, daugelis taip pat yrėsi krantan. Prastesnius jie paspirdavo koja, kitiems – ranką ištiesdavo. Bendruomenė plėtėsi, augo Ožislovo ir kolegų svoris. Susikibę už rankų jau lengvai atlaikydavo bangas.

„Kaipgi taip atsitiko, kad iš pirmųjų tapom paskutiniai? – suvaitojo. – Kažkas pakito. Ar gamtoj, ar sąmonėj... Bet į užsiiminėjantį politika nūnai žiūrima taip pat, kaip ir į užsiiminėjantį po antklode."

Tuo tarpu Taraila ir Čiupaila įvedė jį Seimo tarpuvartėn ir paslėpė nuo akių.

– Mes užsiiminėjam, todėl ir paskutiniai, – karčiai šyptelėjęs tarė Ožislovas. – Bet kodėl jūs, vyrai, prie galo? Jūs taigi dirbat!

Tiedu susižvalgė, paraudo ir nieko neatsakė.

Ožislovas, suvokęs, kur atsidūrė, sudrebėjo it lapas.

– Pačiam dugne... Kita vertus, labai patogu atsispirt... Kada, jei ne šiandien?

Giliai įkvėpęs, atsigręžė į Rūmus.

– Broliai! – pašaukė virpančiu, bet skambiu balsu. – Kelkitės!

Tyla. Tik tarp grotų tartum viltis šmėstelėjo ir prapuolė kregždė.

– Nariai! – šaukė Ožislovas. – Nareliai! Nariuotakojai! Nebijokit. Daug eibių prikrėtėm Lietuvai. Bet pulkim ant kelių, melskim malonės – ir ji priglaus, pamyluos...

Ilgai jis šaukė, bet nė vienas langas, nė vienos durys neprasivėrė.

Vyrai vedė šalin.

– Vieni nenori, o kiti jau ir nebegali prisikelt, – aiškino teisėjas. – Kas atpylė dešimt metų, izoliuotas nuo Lietuvos, iš to jau nebebus žmogaus. Tas jau it vilkas šieps dantis, žiūrėdamas į pradedantį verslininką, tas jau neduos kelio jaunajam ūkininkui.

– Amžiams paskutiniai, – sudrebėjo Ožislovas. – Kožnas praeidamas gali rėžti kupron.

– Man smalsu, kas žmogų tokiu išgama paverčia? – klausė komisaras. – Kiek čia lemia prigimtis, kiek sąlygos?

Nusispjovė teisėjas.

– Vienas badu dvės, bet neis mažulėlių rabavot. O kitas, žiūrėk, ir pavalgęs, ir apsirengęs, o balotiruojasi, kaip šuva ant stulpo.

– O kodėl jūs į viską, ką mes išdarinėjam, pro pirštus žiūrit? – šaukė Ožislovas.

– Mes pro pirštus žiūrim dėl to, kad įprastume, kad paskui lengviau būtų pro grotas žiūrėt, – paaiškino teisėjas. – Juk po dutūkstantųjų ateis naujoji karta ir kiekvieną pasodins į jo tikrąją vietą.

– Romantikas tamsta, – pro ašaras šypsojosi Ožislovas.

– Jei netikėčiau ateitimi, – kyšio nedrįsčiau paimt, – paprastai atsakė teisėjas.

Išėjo prospektan, slinko pasieniais.

– Lendam čia, – rodė kanalizacijos vamzdį Ožislovas. – Negaliu žmonėms į akis žiūrėt.

– Kad ir ten gyvena žmonės, – dūsavo komisaras.

– Mat kaip! – šiurpo krečiamas Ožislovas užstūmė dangtį. – Dovanokit, broleliai...

Tuo metu staiga priėjo Seimo pirmininkas, pakėlė dangtį ir, svajingai žvelgdamas į gelmes, tarė:

– Po žemėm kuriasi naujos, tobulesnės civilizacijos. Aišku, tokiems kaip mes ten nebus vietos. Bet jei mūsų nebūtų šiandien – ar lietuvis lįstų gyvas į žemę? Ar klaidžiotų nelyginant šmėkla po Europą?.. Esam atskaitos taškas ir progreso variklis!

Taip taręs Pirmininkas pasišalino, o pro debesis netikėtai švystelėjo saulė. Vyrai pralinksmėjo, į širdis grįžo pasitikėjimas. Netrukus išsiskyrė, prisiekę viens kitam ir toliau negailėti jėgų.

Taigi teisus buvo velionis daktaras Džulijus Rozenvaldas, laiške Robertui Meinardui, be kita ko, rašęs: „Du žmonės žiūrėjo pro vartų grotas į Seimą. Vienas matė purvą, o kitas – žvaigždes.

Po kurio laiko abu susitiko beprotnamyje.“

Ne šios žemės paukščiai

– Seneli! – šaukia vaikelis Mikelandželas. – Aš jau moku virtualion erdvėn įeit, galiu ką panorėjęs ten daryt! O tu...

– O aš, vaikeli, – šypso senelis Mykolas Angelas, – aš niekad iš ten ir išėjęs nebuvau.

Visą laiką valdžioj!

Dovanos

Tai atsitiko 1999-ųjų gruodžio 31 dieną eilinių lietuvių šeimoje...

Jaunasis ūkininkas Kristus Šatkus pamirko plunksną į ašarą ir palinksta prie stalo.

„Gerbiamas sultone, – brėžia kaligrafišku žemaičio raštu su rytietiškais ornamentais. – Mes vargstam vargelį ir galo nėra..."

– Ką čia darai? – klausia pati.

– Rašau laišką turkų sultonui.

– Tai ko gi dabar sultonui?

– O į ką daugiau kreiptis?

Pati nebežino, ką atsakyt, o Šatkus toliau rašo:

„Ar negali Tamsta atsiųsti kuopą janyčarų, idant dutūkstantųjų proga jie iškilmingai pasodintų ant kuolų tūkstantį iškiliausių šio dešimtmečio Lietuvos..."

Ūmai pasigirsta triukšmas. Tai uošvis Antikristas nučiuožia nuo stogo žemyn galva. Paskui nusimauna kelnes, bėga laukais ir rėkia:

– Ateina! Ateina!

Susinervinęs Šatkus teškia plunksną ant stalo.

– Bet kas gi tie dutūkstantieji! Kas ten yr!

– Nemanyk esąs už visus protingesnis! – subara pati. – Kad visi taip laukia – matyt, ten gerai.

Šatkus, nuėjęs kertėn, atsigula į šiaudus, uosto klijus ir regi ateities viziją: tarsi jis, Šatkus, guli kertėj ir klijus uosto.

Ir tampa kaži kaip visai nyku.

Laimė, neilgam. Pati puola vyrą su šakėm, tačiau tas stveria kirvį, kuris šiais laikais visados po ranka, ir kaukšteli pentim jai į kaktą.

Bet nieko čia baisaus. Prieš dutūkstantuosius jie visados šitaip.

Ir kai su dovanom grįžta uošvis Antikristas, visi draugiškai sėda prie stalo, valgo smulkintą kaliošą su pelenais ir klausosi kompaktinės plokštelės, kurioje įrašytas profesionalus, žvalinantis Seimo

narių juokas. Ši plokštelė nūnai dalijama Lietuvos žmonėms švenčių proga.

Ir štai besiklausydami jie nejučiom ima šypsotis patys, nuotaika praskaidrėja, o Šatkus net perplėšia nebaigtą laišką sultonui ir išmeta skutus pavėjui. Į Rytus, Vakarus ir net į vakarienę šie geri žmonės jau žiūri su humoru.

Kas be ko, šitaip ir skrandžiui sveikiau.

Senelio Mykolaičio Putino dainelė pasismaugusiam bičiuliui palinksminti

Deputatas aukso šarvais pasidengęs
Į Europą nuringavo per padanges.
Atklajūnai vakariniai vėjai plėšos –
Užkerojo mano žemę varnalėšos.

Šuns takelis – mano kelias
Į šiukšlynus, į vamzdynus.
Daug sulindo ten žmogelių
Už Tėvynę.

Bet jei lietuviu esi tu gimęs –
Nepakąs net rudeninės šalnos.
Dešimt metų pūtė vėjas vakarinis
Ir supustė aukštus aukštus kalnus.

Ant to kalno, ant aukštojo,
Kapstėsi lietuvis,
Trupinių ieškojo,
Trupinėlį radęs,
Lietuves viliojo –
Linksma buvo!

Dailioji vištelė

Ant aukšto kalno stūkso puikūs rūmai, o tuose rūmuose gal penkios dešimtys salių įvairaus pavidalo ir didumo. Vienoj salėj ant minkštos sofos drybso senė. Pasipūtusi, šilkais apsitaisiusi... Iš banknotų klijuoja aitvarus ir mėto pro langus. Senės vardas Europa.

– Ė! – niurzgia senė. – Kas gi ten vėl į vartus baladojas?

Timpteli virvutę, ir įbėga liokajus Briuselis.

– Taigi vėl ta, kaip jinai... Lietuva. Prašo, kad priimtumėt.

– Lietuva... – Senė rauko kaktą. – Girdėjau tokią minint dar 1009-aisiais. Bet paskui buvo kažkur prapuolusi. Bene su lenkais valkiojosi?

– Ir su maskoliais, – linkteli Briuselis.

– Kas gi čia dabar! – šaukia senė. – Ar pas mus Europos, ar užeigos namai? Vyk ją lauk!

Liokajus išbėga, stvėręs botagą. Pasirodo gražuolis užjūrio princas Vašingtonas. Stypčioja ant ilgų kojų, marma kažką angliškai: tos kalbos jis išmokęs iš savo motinos.

Senė tiesia kaulėtas rankas.

– Vai kur buvai, gaiduk mano? Eikše...

Bet grįžta liokajus ir sako:

– Ta vargšelė visai leisgyvė...

– Šunis paleisk! – trypia kojom senė. – Kaukazo aviganius.

– Na ir rūsti tu, motinėle! – juokiasi princas.

„Kokia aš tau motinėlė, – raukosi Europa. – O gal nebemyli? Pašauksiu tą šliundrą, tepamato princas, kuom skiriasi tikra dama...“

Duoda ženklą Briuseliui, tas įveda Lietuvą. Basakojė, murzina piemenė, skarmalais apsikarsčiusi... O vis dėlto graži: mėlynom akim, geltonom kasom.

– Ko tau? – rūsčiai klausia Europa.

– Jūsų didenybe! – Lietuva puola ant kelių. – Tarnaut noriu...

– Ką moki dirbt?

– Kepurinę šokt... Ponams lovas klot... O galiu ir nešvarius pinigus plaut...

– Oho! – stebis Europa. – Ir kas tave išmokė tokių dalykų?

Lietuva nuduria galvelę.

– Sunki vaikystė...

– Priimk, motinėle, – sako princas. – Teapšyla kojas... Manierų išmoksta...

– Kol išmoks, dar mano pažus iš kelio išves, – raukosi Europa. – Madridas toks karštakraujis... Dublinas nestabilios psichikos... Bet kas gi ten dar beldžias?

– Tai mano sesės dvi, – sako Lietuva. – Latvija... Estija... Tik mes ne to paties tėvo ir motinos...

– O ko gi jūs ne kartu?

– Kad anos prastesnės... Ir apie jus negražiai pasako...

– Tai ką gi su tavim daryt? – dūsauja Europa. – Ir ko jūs čia taip veržiatės, per kalnus, per galvas ropščiatės? Ar ne geriau būtų už rankų susikibus prie Baltijos žaist?

– Je, – šniurkščioja Lietuva. – Kad atsliūkina brolis ir išspardo kaladėles...

– Ak, jūs ir brolį turit?

– Sakosi vyresnysis brolis esąs, tik aš netikiu... Jau seniai nedraugaujam... – mergelė užsidengia skarele veidą. – Skriaudė mane... Kėsinosi garbę nuplėšt... Orumą pradurt...

– Koksai chamas! – susijaudina Europa. – Tikras vyras!

– Visai sukriošęs! – Lietuva pro skarelės kraštą dirsčioja į Vašingtoną. – Ir amžinai girtas... Bet, aišku, dar turi jėgos...

– O jeigu jis čia atsibels? – princas traukiasi prie durų. – Verčiau aš jau plauksiu...

– Tai kas gi mane, vargšę, apgins? – grąžo rankeles Lietuva.

– Viskas gerai, – drebėdamas sako princas. – Jūs puikiai atrodot.

Senė įtariai žiūri į jaunąją.

– Bet gal pati provokuoji? Grožybes rodai...

– Kokios ten grožybės, – rausta Lietuva. – Argi mano kalneliai gali jūsiškiams prilygt?

– Nagi bėk, priemenę pašluok, – jau švelniau sako senė. – Paskui žiūrėsim.

O kai ta išbėga, moja princui:

– Put-put-put...

Bet šis eina pro duris: „Reikalai!“ Priemenėj jį stveria už rankos Lietuva.

– Ar žinot, kaip aš jus... Dar nuo vaikystės... Lendam į vištinyką...

Princas delsia. „Gardus kąsnelis, bet privalau ir savo interesų žiūrėt... Tas brolis... Tačiau kokios manieros!..“

– Ak, kiek man būdavo džiaugsmo, kai pavykdavo bent pro televizoriaus langelį jus pamatyt! – kužda Lietuva. – Jūs toks gražus! Stiprus! Tobulas!

– Na ką jūs! – princas moja balta ranka. – Kitos ir manyje mato trūkumų...

– O aš akis guma užsiklijuodavau!

– Deja, turiu išvykt, – sako princas. – Bet va mano liokajus... Viljamsai!

Ir štai iš klėties išlenda diktas bernas sidabro nosim...

...Prabėgo nedaug laiko ir Europos tvarte Lietuva padėjo aukso kiaušinį. Dabar tupi ir laukia, kas išsiris.

Atsitiktinė pažintis

Tavo akys – langai į Europą,
Nors iš bulvių laukų išėjai.
Aš esu tavo lengvas grobis –
Tu mane jau beveik prarijai.

Aš taip pat išėjau iš bulvių,
Iš saldaus runkelinio alaus.
Aš pro langus Europon pulsiu,
Jei prapulsiu – nelauk.

Ir neklausk, kaip Europa laikos
Ant romėnų griaučių senų.
Aš Birutės nelauktas vaikas,
Aš Kęstučio netikras sūnus.

Aš stiprybės nūnai pasisėmęs
Iš statinės, ne iš praeities.
Ne paveikslas esu – tik rėmai,
Tu – su plieno dalgiu ant peties.

Kas tu? Giltinė? Brolis Širvys?
Nežinau... Eina laikas be kelio,
Ir sustoja ne vietoj širdis,
Metus šimtą kelių dėl takelio...

Neišgalvotos istorijos

Kelionė į Tilžę

Vienas žmogus keliavo į Tilžę, bet atsidūrė kirpykloj. Iš kirpyklos jis pakliuvo į kepyklą, iš kepyklos į siuvyklą, iš siuvyklos į raugyklą, o iš raugyklos į kažkokius sandėlius.

Dabar, sako, jau Graikijoj.

Naujieji lietuviai

Ferdinandas nuskrido į Mančesterį ir nusipirko vinčesterį.

Grįžęs Lietuvon nukovė pinčerį ir du bokserius.

Itališka istorija

Kitą kartą kiemsargis Razma su delegacija nuvyko į Vatikaną. Anksti rytą jis išėjo iš viešbučio ir ėmė šluot gatvę. Ir kaip tik tuo metu kiūtino pro šalį matytas senelis.

– Bene būsi Šventasis Tėvas? – paklausė kiemsargis.

– Taip, – atsakė šis. – O ką?

– Nieko, – tarė kiemsargis. – Eik sau.

Tas nuėjo, o anas toliau šlavė.

Istorija apie nukirstą ranką

Šią istoriją papasakojo jūrininkas iš Gibraltaro. Ji man labai patiko.

Bet dabar nebeprisimenu, nei kas nukirto, nei kam, nei už ką.

Pirmieji lietuviai Europoje

Sėdžiu ant Europos krašto, makaluoju basom kojom po Vidužemio jūrą – strimeles baidau. Šitų tai jau nieks čia nekvietė. Betgi visų šalių valkatos kur šilčiau renkasi...

Kai nusibosta – į tolį spjaudau. Tamsuoja kažkas anam krante. Nuodėguliai ar gyvas daiktas?

– Jei negyvas – kraujo puta... Kas ten?

– Maracanos! – atsiliepia silpnais balsais. – Marokiečiais esame mes gimę!..

– Eikit šen!

– Kad vandens daug!..

„Vargšai! – net ašarą nubraukiu. Tik paskui man topteli: – Bet gal anys Afrikon eina?“

Prunkšteliu į saują: ko gi ten eit?

Bet ko tada jie siekia? Apie ką svajoja?

Ir ūmai kad nukrės šiurpas! „O ko dabar sieksiu ir apie ką svajosiu aš? Kur eisiu?“

– Einam, Juozapai, Lietuvon, – girdžiu balsą. – Atsigulsim po kriauše. Nusibodo mandarinai!

Ėgi tai mūsų kiemsargis Motiejus Fiodorovičius prie Gibraltaro žirgus begirdąs! Ko tam čia?

– Aušo eilinis sekmadienio rytas, – pasakoja tas paprastas žmogelis. – Išėjau parduotuvėn alaus ir anava kur atsidūriau! Nei šiukšlių... Neišlaužytos alyvos... Žibintų akys po nakties dar gyvos... Ką čia veikt?

– Pakentėk, – raminu. – Prie gero gyvenimo irgi reik priprast.

Žiovauja senis, net žandikauliai trata.

– Nuobodūs tie auriai!

– Ogi mes patys būkim įdomūs savo kultūra ir papročiais, – pamokau.

Anas išsitraukia iš kelnių butelį. Susijaudinęs prisidengiu delnais akis.

– Gėdos turėk! A dėl to atėjom?

– A dėl ko?

– A dėl to, kad...

Jau nervintis imu. Iš kur man žinot? Visi ėjo... Ir staiga prisimenu:

– A kad vaikams geriau būt!

– A kas man rūp tavo vaikai!

– Jurgi! Antanai! – pašaukiu. – Aloyzai ir Martynai!

Keturi bedarbiai sūnūs pakyla kaip mūras. Motiejus Fiodorovičius net persižegnoja.

– Vardan tos Europos... Aš nieko prieš! Tegul tavo vaikai eina... O mes, seni pūzrai, ir šalikelėj galim... Papratę...

Supykęs trepteliu koja.

– Tai bene Europai mūs patirties nereik? – šaukiu. – Bene žinių neturėsim kur pritaikyt? Kaipgis! Gali prancūzui runkelius nuraut. Vokiečiui – malkas sukraut. Belgui – griovį iškast...

Senis krapšto pakaušį.

– A kam belgui griovys?

– A gal ir pravers. Gal ir centų pabers...

– Belgas skūpas, – raukosi Motiejus Fiodorovičius. – Belgas, mačiau, net snarglį kišenėn bruka. Manding, namo grįžęs klijus virs...

– Bet grįždamas gal į tavo griovį įvirs!

– Ot, tai nepagalvojau!

Pralinksmėjęs seniukas stveria kastuvą. O čia – kur buvęs, kur nebuvęs – ir belgas beatstyrinąs. Štibletai raudoni, kapeliušas geltonas. Ir baltu škurliu vis po nosim brūžina.

– Lituano pjano! – cypauja. – Šunis paleisiu! Canes!

Tada aš vėl pašaukiu:

– Jurgi!.. Antanai!..

Ir mano sūnūs vėl mūru stoja. Ir kad ims tą belgą lazdom plumpint – anam kaipmat charakteris suminkštėja. Pažeria mums po skreitą eurų ir savais keliais nupirsnoja.

Išdidus žvelgiu į sūnus, ant lazdų parimusius. Panašu, kad veikliam žmogui čia galima atsiskleist.

Ir įsibėgėt yra kur – anava kokia plati ta Europa! Nepalygint su gimtąja Baisogala.

O tvarka tai bus kaip Baisogaloj.

Lietuviška istorija

Vieną dieną Lietuvoj lijo lietus.
Antrą dieną irgi lijo.
Trečią, ketvirtą, penktą – taip pat.
Ir štai išaušo šeštoji diena.
Šeštąją dieną Lietuvoj irgi lijo. Vietomis gausiai.

Pasakėlės iš rūsio

Lietuvos valstybė, įsikūrusi vaizdingose Vakarų Europos automobilių kapinėse, iš vienos pusės remiasi į nuostabiais kamuolio perdavimais garsėjantį Arvydą Sabonį, iš kitos – į paslaptingą Gariūnų turgavietę. Pačiam valstybės centre, iš pačių jos gelmių, dieną naktį trykšta gaivus Kaukolinio šaltinis, kurio vandenimis apsiplovęs žaizdas yra nurimęs ne vienas, valdžios akimis, beviltiškas, kančioms ir dejonėms pasmerktas lietuvis rinkėjas. Bene daugiausia maldininkų sutraukia netoli muitinės įsikūręs Lietuvos Seimas. Neeilinių (o kitokių čia ir nebūna!) posėdžių metu erdvūs Rūmai nepajėgia sutalpinti visų, norinčių pasiklausyti, ką byloja toli už Lietuvos ribų savo išmintimi garsėjantys vyrai bei moterys. Čia dažnai apsilanko ir oficialios užsienio delegacijos su prašymais priimti vieną ar kitą jų valstybei reikalingą įstatymą.

Ir lietuviai neatsisako. Nemažai puikių įstatymų jau išsivežė turkai, serbai, arabai. Savo eilės laukia prancūzai, švedai ir begalės kitų.

Tik rusams, jau kelinti metai klebenantiems Seimo duris, atsakoma griežtai: „Mažiau gerkite."

Užtrenktos durys pasitinka ir JAV delegacijas. Tiesa, kartais pro duris išeina oficialus asmuo ir nuolankiai susigūžusiems Amerikos pasiuntiniams mesteli maždaug tokią frazę: „Turėkite kantrybės. Po Kalėdų būtinai..."

Praeina Kalėdos, pro duris išeina kitas: „Nepraraskite vilties. Kaip nors išsilaikykite iki Velykų, o tada..."

Ne, lietuviai nėra kerštinga tauta. O vis dėlto negali atleisti už keturiasdešimt penktuosius... šeštuosius...

Užtat visa Europa nepaliauja džiūgavus, kad Lietuvos valstybė vėl atsirado būtent Europos, o ne kokios Afrikos ar Antarktidos žemėlapyje. Delegacijos atvyksta ne tuščiom rankom: kas katedrą, kas

platesnes upės žiotis, o kas ir dailesnį savo gimtinės kalnioką atbogina. Todėl nenuostabu, kad nei Lietuvos peizažui, nei valdžiai nūnai jau nieko nebetrūksta.

Be abejo, visa tai – ne kyšiai, o dovanos, pagal Lietuvos Respublikos Konstituciją negalinčios viršyti Everesto viršukalnės.

Eiti į Europą, ko dar prieš keletą metų taip baiminosi eilinis rinkėjas, suprantama, nebereikia. Pati Europa atėjo Lietuvon, o Amerika beldžiasi ir nepraranda vilties.

Nepaisant visuotinio pripažinimo, lietuviai išliko tokie pat santūrūs ir kuklūs, kokie buvo devyniasdešimtaisiais. Dovanas priima tik po ilgų ceremonijų, o kartais ir apskritai jų atsisako. Antai šveicarai ne per seniausiai buvo atvilkę ežerą „Ant keturių kantonų“ (gudruoliai puikiai žinojo, koks brangus šitas ežeras kiekvieno lietuvio širdžiai!). O lietuviai: ne, ir kvit. Tiesa, jie paėmė kantonus, Liucernos varpus, dar šį bei tą, tačiau paties ežero – ne. „Esam žemdirbių tauta. Reikia palikti vietos ir ariamai žemei.“ (Žr. „Antrasis Seimo Pirmininko laiškas europiečiams“) Bet sklandė šnekos, neva tokiam švariam vandeniui šiuo metu Lietuvoj nesą tinkamų valymo įrenginių (lietuviški filtrai sugraibą tik tuščius butelius, laivus ir lavonus), o radikalai netgi tvirtino, kad grynas vanduo nuo šiolei apskritai nebebus imamas. Šveicarai išvyko nusiminę, bet vis dėlto išsivežė puikų Pašvinkusio Sūrio įstatymą.

Atsisakę lietuviai ir Sibiro tundros, ir Amazonės džiunglių: krašto peizažas ir taip jau buvo pakankamai modernus. Štai keliaudamas pro Panevėžį – o kitados ten būta itin neišvaizdžių, vien banditais garsėjusių lygumų – kas kelios mylios regėjai išbarstytas Alpių uolas, apkibusias atitarnavusiais valdžios vyrais, nuostabius Sacharos smėlynus su beduinais vietoj bankrutavusių ūkininkų, taip pat galybes olandiškų vėjo malūnų. Ties Šeduva akį traukė Pizos bokštas (ten buvo įsikūręs kažkoks naujas, griūti pasirengęs bankas), ties Radviliškiu – Bastilija (čia laikinai glaudėsi banko vadovai).

Nepigios dovanėlės! Tačiau ir Lietuvos Seimo parama kitoms valstybėms – neįkainojama. Didelės pagarbos susilaukė lietuviai,

sureguliavę Maskvos kranelius, išmokinę teisingai skerstis ir pusriebiai badauti Ruandos ir Burundžio patriotus. Tačiau bene didžiausią šlovę jiems pelnė Celibato įstatymas. Ryžtingų Moterų partijos veiksmų dėka buvo nuspręsta, jog nusidėti tris kartus per dieną turi teisę ne tik Lietuvos Seimo narys, bet ir kiekvienas pasaulio žmogus, nesvarbu, kas jis toks būtų. Pagauti siaubo garbaus amžiaus aukštieji Romos kunigai pasitraukė į pogrindį, užtat jaunesnioji dvasininkija visam pasaulyje triukšmingai šventė pergalę. Keturiasdešimt dienų bažnyčiose tylėjo varpai, užtat klebonijose skambėjo taurės ir gaspadinių juokas. Vatikano kurjeriai, vildamiesi, kad bus priimtos jiems palankios naujojo įstatymo pataisos, gabeno į Lietuvą per šimtą konteinerių Šv. Dvasios, bet prie Lietuvos sienos mandagiai buvo paprašyti atgal. Kad ir kokios fantastiškos legendos anuomet sklido apie Lietuvos muitininkų žygdarbius ir munduro garbę, o žiūrėk, pasitaikydavo atvejų, kai ir tiems narsuoliams nusvirdavo išdidžiai ištiesta ranka...

Ir žingsnis po žingsnio Lietuvoje susiklostė revoliucinė situacija: imti buvo ką, tačiau niekas to nebenorėjo daryti. Pasiekta kritinė soties riba, ir joks aiškiaregys šiandien negali pasakyti, kada ir kuom tatai baigsis... O Seimas dirbo: sparčiai, našiai, produktyviai. Džiaugsmo banga nusirito per pasaulį sužinojus, jog Marijos žemėje likviduotas nusikalstamumas. To pasiekta minimaliom priemonėm: paprasčiausiai buvo panaikinta laisvės atėmimo bausmė. „Joks žmogus, jokia valdžios institucija neturi teisės manipuliuoti laisvės lozungais, neturi teisės nei laisvę suteikti, nei tuo labiau iš ko nors ją atimti, – tvirtino įtakingi vagys ir plėšikai. – Tai Dievo prerogatyva“ (dešinieji Dievo dešinėje dar prirašydavo Vytautą). Taigi netrukus buvo atvertos kalėjimų durys, ir nusikaltėliai beregint prapuolė. Tiesa, kurį laiką dar galėdavai rasti tarpuvartėj kokį žioplesnį rinkėją su perplėšta kišene ar pilvan įvarytu peiliu. Bet greitai ir tokie tipai liovėsi šlaistęsi gatvėmis. Seimas tapo tikru laisvės ruporu, sąžinės ir doros bastionu.

O rinkėjų veidai vis labiau niaukėsi. Juk doros lietuviai nekentė nuo 1992-ųjų rudens, o laisvės prisibijojo dar nuo 1990-ųjų pava-

sario. Todėl daugelis vėlek ėmė girtauti ir vagiliauti, o dailiausios to krašto mergaitės atsiduodavo pirmam pasitaikiusiam pirkliui, nors tokiam elgesiui nebuvo jokio pateisinimo (atseit iš ubagystės, kaip 1996-aisiais).

„Užkerėta vieta, – baugiai dirsčiodami Rūmų pusėn, kuždėjosi lietuviai. – Gal žaibas ten trinktelėjo?.. Ar popiežius palaimino?..“

Sinoptikai paaiškino, kad žaibas tokio poveikio padaryti negalįs, o iš Vatikano atskriejo neigiamas atsakymas. „Džiaukitės, linksminkitės ir nekvaršinkite sau galvos, – buvo skelbiama popiežiaus bulėje Lietuvos žmonėms. – Šėtonas triumfuoja, bet ateis diena, kai pranyks žemiškos gėrybės, lietuviai bus įmesti į ugninės sieros ežerą, kankinami dieną ir naktį, per amžių amžius. Laukite ženklo ir šlovinkite Viešpatį.“

Tada rinkėjai aprimo. Stengėsi kuo daugiau gerti ir kuo mažiau galvoti. O jei pasitaikydavo keliauti per Lietuvą su vaikais, keliaudavo aplinkiniais keliais. „Ne toks jau baisus daiktas ta laisvė, – save ramindami aiškindavo smalsiems mažyliams. – Bet iki 16 metų vis dėlto nedera...“

Ir šniodavo botagu arkliams...

Mūsų miesteliai

Varniai... Viekšniai... Veisiejai...
O Vabalninkas!
Daug jų yra. Apie visus nepapasakosi.

Išvakarės

Anuomet Patriūbavičius darbavosi pašto viršininku: atklijuodavo vokus, išimdavo atvirukus ir, ištrynęs sveikinimus, vėl parduodavo kaip naujus.

– Negražu! – sakė pavaldiniai.

– Jūs taip manot? – Patriūbavičius užsiklijavo akis. – O aš nematau ničnieko blogo.

Kryžmai persirišo tautine juostele ir tarė:

– Išsiųskite mane į Paryžių.

Taip mat buvo įsižeidęs.

Pavaldiniai įmetė Patriūbavičių į konteinerį ir netrukus jis atsidūrė Eliziejaus laukuose, netoli skrybėlių fabriko.

O prancūzės tokios mažytės – permatomais drabužėliais, aksominiais sparneliais – plevena ore. Viena nutupia jam ant delno, vapalioja beprasmiškas prancūziškas melodijas:

– Va-va-va...

O Patriūbavičius kad riktels storu balsu:

– Lietūva brangy!..

– Tū-tū!.. Bran-bran!.. – aksominiais balseliais čiauška prancūzės.

O prancūzai visi odekolonu kvepia ir prie Eifelio sviediniu žaidžia. Patriūbavičius, vaizduodamas Seimo narį, susiraukęs perbėga iš dešinės į kairę. Tie irgi bėgioja, straksi it oželiai.

Patriūbavičius krinta aukštielninkas ir pakrato kojas.

– Kryzė!

Prancūzai vartaliojasi, krato kojeles ir krykštauja:

– Kry!.. Kry!..

„Nieko jie nesupranta“, – mintija Patriūbavičius.

– Nebijot, kad lietuviai ateis?

– Lietuviai? – prancūzai ploja delniukais. – Oho!

Patriūbavičius praduria jų sviedinį.

– Mes, lietuviai, įdomūs savita kultūra bei charakteriu, – paaiškina.

Prancūzai užsidengia delnais veidelius ir Patriūbavičiui tikrai jų gaila. „Mostelsim šakėm ir nulėks skrybėlaitės...“

Susigraudinęs pastato iš smėlio Gedimino pilį, terminalą, Seimo rūmus.

– Va ko jums trūksta!

Prancūzai kraipo galveles, žiūri apvaliom akutėm. Ir štai jau vėl juokiasi – laimingi, viską pamiršę...

Atsiduses Patriūbavičius eina į paštą. „Ak, paika, nerūpestinga Europos vaikystė! Nebeilgam jau...“

Žiburiai

Vasarą mėgstu sėdėt ant Sargasų kranto. Plaukia sau ungurys, aš – capt už sprando. Priklijuoju ant kaktos lipduką „Lietuva“ ir švysteliu atgalios.

Tekeliauja po pasaulio jūras mūsų ambasadoriai.

Lietuvis pasaulyje

Skrisdamas iš Kopenhagos į Londoną, stengiaus niekuom neišsiduot lietuvis esąs, tad kai mane užkalbindavo, apsimesdavau kurčnebyliu. Baiminaus, jog keleiviai, patyrę apie mano kilmę, sukels tokią sumaištį, kad laineris vargu ar pasieks Albiono krantus.

Bet kai nutūpėm, jau nemačiau reikalo slapukaut.

– Lietuva! – riktelėjau. – Ha-a!

Civiliai, policininkai, muitininkai – visi smuko į pašalius. Niekieno netrukdomas išėjau iš salės.

Malonus taksistas, atvežęs į miesto centrą, palinkėjo geros dienos.

– Eik lauk! – atsakiau.

Žmogelis išpūtė akis. Ir tada aš – Dievas mato, nenorėjau šito daryt! – kyštelėjau jam po nosim lietuvišką pasą.

Vargšo tik padai sumirgėjo.

Sėdęs prie vairo apsukau keletą ratų, svarstydamas, ką čia veikt.

Į banką įėjau plikom rankom, bet gerai nusiteikęs. Nekeldamas balso, tariau:

– Likit kiekvienas savo vietoj ir nieko blogo neatsitiks. Vyrai gali parūkyt. Moterys su žindomais kūdikiais – prigult. O jūs, – mostelėjau klerkams, – kraukit maišus su pinigais.

Koksai kilo triukšmas! (Betgi pats kaltas, kad laiku neprisistačiau. Juk iš veido mane lengvai gali supainiot su turku ar net vokiečiu.) Supuolė apsauginiai, ir tuzinas vamzdžių nukrypo į mane. Šypsodamas pažvelgiau vaikinams į akis.

– Lietuvis esmi.

Jie žingtelėjo atatupsti, bet vamzdžių nenuleido. Supratau, jog tai narsiausi Europos vyrai, ir mielai būčiau pakvietęs taurelės martinio, bet nenorėjau gaišt laiko. Todėl tyliai, tačiau pakankamai aiškiai pasakiau:

– Jei užgausit mane bent viena kulkele – gerai įsidėmėkit tatai! – aš pasakysiu tėvynainiams.

Ir draugiškai paplojau vienam per petį. Šis žagtelėjo ir susmuko – manding, širdis plyšo. Likusieji pametė ginklus ir iškėlė rankas.

Susirinkau pinigus. O buvo ten gal šimtas tūkstančių svarais ir antra tiek – sterlingais.

Daugiau man čia nebeliko kas veikt. Tą patį vakarą išskridau į Čikagą.

Apie kelionių naudą

Tai atsitiko Transilvanijoj. Trečia savaitė trankėmės po kalnus, ūmai Rumunijos Prezidentas sustabdė arklius ir rodydamas blozną senelį sukuždėjo:

– Grafas Drakula. Jis naktimis žmonių kraują siurbia.

Sykiu su mumis keliavę amerikiečiai – žinia, tuščiagalviai! – tuoj šoko iš karietos, apstoję tą senį fotografavo, šūkalojo, kai kurie taikėsi net ranką pabučiuot. Šis patenkintas balbatavo kažką darkyta indoeuropiečių prokalbe ir kaukšėjo iškirmijusiais dantimis.

– Tai mūsų nacionalinis pasididžiavimas! – pūtėsi Prezidentas.

Toks rūstis mane pagavo.

– Pamanykit! – sušukau. – Pas mus daug tokių! Ir siurbia jie ne tik naktį, o ir dieną.

Prezidentas išraudęs paragino arklius. O aš nedelsdamas nusileidau į slėnį ir, persirengęs literato rūbais, saulei tekant išėjau į Lietuvą. Tada buvau pasiryžęs daugiau niekur kojos nebekelt.

Tačiau dabar, praėjus metams, jau kitaip galvoju: tik pabuvęs svečioj šaly ir įvertini, ką Tėvynėj turįs.

Lietuvis ir dvi Lietuvos

Gyvenimas anuomet* turėjo dvi puses: tamsiąją ir šviesiąją.

Tamsiojoj pusėj dažnai blyksteldavo šviesa ir nugriaudėdavo sprogimas.

Šviesiojoj visą laiką buvo tamsu.

Šviesiojoj pusėj lietuviai sunkiai dirbo, tačiau neuždirbo tiek, kad galėtų apšviest savo gyvenimą.

Daug nusiminusių varguolių išeidavo Vilniaus miestan teisybės ieškot. Jie manė, kad čia, Gedimino stalčiuose, rūsiuose irgi požemiuose, tarp senų kalavijų po dulkėm guli sukrauti nesuskaičiuojami teisybės luitai. Deja, taip nebuvo. Pats Gediminas naktimis klaidžiodavo po Vilniaus apylinkes, ieškodamas teisybės – tik apgraužtus vilkų kaulus terasdavo...

Teisybė buvo saugoma aukštų pareigūnų kabinetuose.

Bet klysta manantys, neva pareigūnas laiko teisybę pasikabinęs ant sienos it brangų paveikslą ir grožisi ja. Ne. Pareigūnai nemėgo ir nekentė teisybės.

Tai kodėl jie teisybę saugojo? Kodėl neišdalino tiems, kas jos ieškojo?

Todėl, kad daugelis pareigūnų, atėję į valdžią, daugiau nieko neturėjo: nei turto, nei proto, nei talentų, nei garbės, nei orumo, nei sąžinės. Tik teisybę.

O teisybę po mažą gabalėlį buvo galima pardavinėti už didelius pinigus.

Tačiau tik maža teisybės porcija, kaip ir taurė vyno, pagerina medžiagų apykaitą, ogi didelė teisybė nedidelį pareigūno protelį visai susuka.

Ir pareigūnas išeina iš galvos.

O lietuviai nespėja iš paskos.

Ir šitaip atsiranda dvi Lietuvos.

---

* Šiemet, visados (LDKŽ).

Keisti žmonės

– Lietuva! – tarė Dūmelis.

Rėmelis žiebė jam į dantis, Katelis spyrė į pilvą, o Žemelis, stvėręs už ausų, trankė galvą į sieną.

Dūmelis išspjovė dantis ir suriko:

– Europa!

Rėmelis patiesė jį ant grindų, Katelis užvertė spintą, o Žemelis batus padegė.

– Nieko jau nebegalima pasakyt! – įsižeidė Dūmelis.

Aš taip nemanau. Ilgai ten sėdėjau, plepėjau, o išeidamas dar prisidegiau nuo rūkstančio Dūmelio cigaretę.

Lietuva ir jos garsas

Ar jums patiktų, jei koks tipas, atėjęs į jūsų namus, garsintų savo vardą?

Aišku, kad ne.

Tačiau ne paslaptis, kad yra lietuvių, kurie svetur nuolat garsina Lietuvos vardą. Kodėl jie taip daro?

Paaiškinimas gali būti tik vienas: Lietuva juda Europon greičiu, gerokai viršijančiu garso greitį. Todėl, jei niekas specialiai negarsintų, planetos gyventojai niekados nesuvoktų, kurioj vietoj mūsų greitaeigė. Užvertę galvas jie dairosi ton pusėn, iš kur sklinda verksmai ir aimanos, o Lietuva tuo metu, žiūrėk, jau Vienos baliuj bešokanti...

Remdamasis daktaro Kudirkos atradimais (nūnai, deja, pamirštais), drįstu iškelt hipotezę: greitis, kuriuo juda mūsų Tėvynė, yra artimas šviesos bei tiesos greičiui.

Palikti

Šviesa sklinda šviesos greičiu, o lietuvis slenka – vėžlio. Todėl šviesa ir negali mūs žingsnius lydėt.

Tamsoj tiesą pavagia...

Ir klaidžiojam ratais, giedodami apie tai, ko nėra.

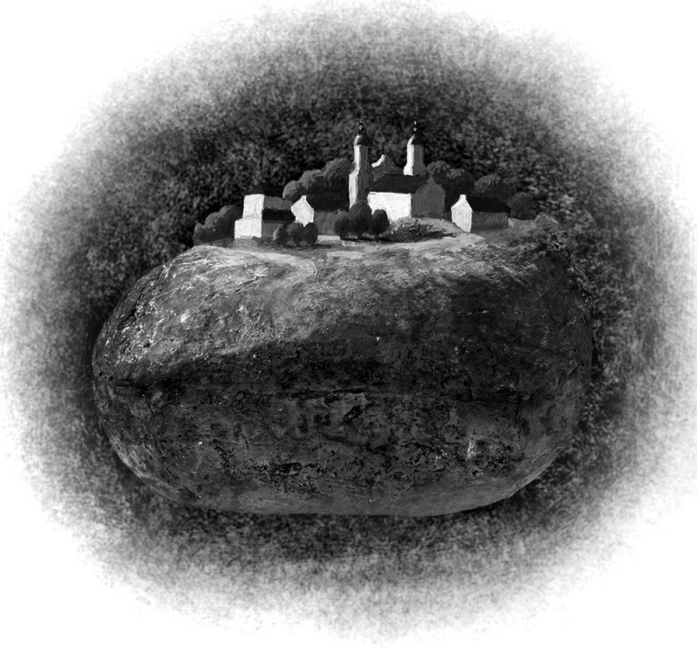

VIII

PRANAŠYSČIŲ KNYGA

2000 - 2005

Kliūtys kelyje

Žiemą, žvelgdamas pro langą, vis jaudinuos, kad žmonės gali nenueit, kur reikia.

Štai ponas, klampojantis per gilų sniegą, toks panašus į kolūkietį.

Moteris, stumianti automobilį, – visai kaip tarybinė.

Žiema labai kenkia Lietuvos įvaizdžiui.

Tiesą žinoti geriau

Stogas nuvažiavo Europon.
Neįtikėtina. Bet akivaizdu.

(Laurynas Stuoka-Gucevičius. „Stiliai", p. 109)

Yra nuomonė, kad reikia formuoti Lietuvos įvaizdį. Kodėl?

Ogi todėl, kad manoma, jog europiečiai tokie pat kvaili kaip ir lietuviai. Atseit pirma įkišim pro plyšį jiems savo įvaizdį, o kai pravers duris – ir su visu vaizdu įlįsim.

Aš gi manau: tokie triukai tik žemina mus.

...Rekonstrukcijos ir plėtros reikalais atvykęs į Londoną, apsistojau pas Hamperdinkus – Angelę ir Engelbertą. Rūškanus angliškus vakarus leidom bibliotekoj: Engelbertas įnikęs enciklopedijon, Angelė studijuoja baltų kultūrą, aš mėtau į židinį trotilo briketus.

– Duokim garo! – šūkteliu.

Engelbertas sėda prie pianino, Angelė paima smuiką. Girdžiu: nelyg į skardinį šikinyko stogą barbentų lietus, o tam lietuj ūmai šiurpiai suklinka elgeta.

– Kas tai? – krūpteliu.

– Bramsas.

Tampa neramu. Širdy kraunas didelis rūpestis.

– Kodėl smuiko stygos keturios? – klausiu. – Ar nepakaktų dviejų, simbolizuojančių du Lietuvos kelius: Europon ir į NATO?

Angelė kaltai šypteli, bet nieko neatsako. Man sudreba rankos. Vis dėlto susitvardau ir kreipiuos į Engelbertą:

– O dėl ko baltųjų klavišų daugiau nei juodųjų? Bene jūs manot, kad gyvenimas eina šviesyn?

Jo pirštai dar greičiau nulekia baltaisiais. Manau, kad tyčia, todėl trinkteliu pianino dangčiu per nagus.

Muzika nutyla. Sėdam prie vaišių stalo.

– Arbatos? – lenkiasi Angelė. – Žaliosios? Juodosios? O gal pageidautumėt maišytos? Su rožių lapeliais ir džiovintom erškėtuogėm?

Papurškiau dujų į akis.

– Ar viskas gerai?

Abu patikino, jog puikiai jaučiasi.

Apsiverkiau. Kada nors ir mes būsim džentelmenai, liedės... Tik ar aš besulauksiu?

Prirakinau juos prie vamzdžių. Eidamas pro duris, atsigręžiau, nusiļenkiau.

– Jūs puikiai atrodot.

Jie šypsojosi ir sakė:

– Kaip miela!

Ir man. Senos demokratijos kraštuose mus priima tokius, kokie esam. O jei imsim geručius vaidint, tai ir Murmanske priims.

Bet kam mums to reik!

Pašnekesys su giesminyku

„– Kur bėga Šešupė?“ – „Tai bene man rūpi!
Užėjo ant seilės – ir surimavau... –
Taip šneka viršūnėje beržo nutūpęs
Maironis: – Rimtai to nevertink, sūnau.

Rašiau, nes norėjau, kad mergos mylėtų,
Man tiko čigonų švelni gitara.
Vienoj rankoj – taurė, kitoj – cigaretė,
Širdy – gaspadinė, riebi ir tyra.

Ak, kas gi ten kriokia it skerdžiamas veršis? –
Tai Vaižgantas vemia už dvidešimt sū...
Tada negalvojau: aukštyn sielos veršis,
Kada jūs klausysitės mano balsų.

Drebėdams kaip lapas pabusdavau rytą
Ir gelbėjo vien tik alus, ne malda...
Tai toks buvo vaizdas. O įvaizdis – kitas,
Nes žmonės čia tamsūs gyveno tada.

Praėjo kiek metų!.. O viskas kaip buvę
Ir tęsiasi mūsų kvailoki darbai.
Į kairę, į dešinę žvelgsi – lietuviui
Nuo įvaizdžio vaizdas atšokęs labai.“

Grožio gramai

Į langą – lietus, prie lango – lietuvis, pro langą – Lietuva.
Kaip dailiai viskas surėdyta! Šypsodamas palinkstu prie stalo.
Ūmai langas kad driokstels – akmuo kad pokštels man į kaktą!
Už lango buvęs dar vienas lietuvis.

Kodėl aš pamečiau tautininko sermėgą

Tai atsitiko Zarasuos...

Skaistų vasaros rytą plaukiau skersai ežerą. Buvo paskutinis Gedulo ir Vilties ciklo sekmadienis. Ežeras apytuštis, eismas nedidelis – sąlygos dvasiniam nuskaidrėjimui palankios.

Palei vandenį, gaudydamos nenaudingus vabalus, zujo žvitrios kregždutės. Iš vandens, linksmindamos didžiąsias, mitriai strykčiojo mažosios žuvelės. Ežero kertėj snaudė girtas veršis. Iš susijaudinimo užėmė kvapą. Man dingojos, kad visi mes – žmoneliai, žuveliai, veršeliai – tobulas tautinis vienis.

O tėviške, laukų drugeli margas!..

Tačiau kas bus, kai ir į šį senobinį kampelį atbildės gyvuliniai globalizacijos vagonai? Kokios radarų prikimštos žuvys plaukios tada šiuose nekaltuose vandenyse?

Verkdamas pyliau kumščiu bangosna.

– Niekados!

Skyrės žali maurai, vertės balti perlai. Šaltam vandeny plakė karšta savanorio širdis.

Mes ir vieni galim pasiekt išsvajotąjį krantą!

Pritariamai sugaudė bažnyčios varpai. Papūtė palankus sėlių vėjas...

Buvau bene pačiam ežero vidury, kai ūmai išvydau – iš kitos pusės iriasi kažkoks tipas. Gera nuotaika prapuolė. Ir kely nejauku prasilenkt su lietuviais. Čiagi – vanduo. Pagrindas po kojom netvirtas...

Pasakyt „Laba diena“ ar ne? Stabtelt ir paplepėt apie orus ir moteris ar plaukti it kiaulei pro šalį? Ir taip, ir anaip negerai.

O beskyrė mus jau gal tuzinas grybšnių. Sprendimą reikėjo priimt nedelsiant. Atspėt jo charakterį... Dygios akutės. Kvaila ožio barzdelė. Krikščionės ir demokrato sūnus?

Tačiau kodėl jis neiškelia rankų virš vandens? Kas ten, po vandeniu?

Ūmai kūnas nuėjo pagaugais. O juk rankoj, ko gero, kirvis!

O gal net lygintuvas mano padams padegint!

Regėjau ryžtingai pūkšnojant jo žandus. Jis artėjo! Aš gi, pagautas panikos, tik vandenį drumsčiau.

– Gerbiamas pone... Jeigu jūs mane paskandinsit... Nemanykit, kad viskas tuom pasibaigs... Aš ateisiu naktimis ir smaugsiu!

Norėjau išrėkti šiuos žodžius jam stačiai į veidą, bet neįstengiau nė lūpų pakrutint. Tik iš akių sruvo karčios ašaros. Kaip aš tada pykau ant savęs! Ir ko tu, kvaily, sumanei plaukt būtent šituo maršrutu? Ar negalėjai žirgo pasibalnot? Ant kalno mūrai – vis rastum kokį plytgalį...

Sukt atgal? Bet kai anas pamatys, kad išsigandau, – visai pašėls! Bene to tik ir laukia! Kažin ar būsiu jam pirmas...

Pajutau, kad stingstu iš siaubo. Ir vis dėlto sutelkiau paskutines jėgas. O gal be reikalo nervinuos? Plaukia sau žmogelis, ir tiek. Piliakalnio link...

Kad ir kaip buvau išsigandęs, o net prunkštelėjau. Kur ten! Kuris gi iš mūsų ramiai praplauks pro šalį, žinodamas, kad gali savo artimą paskandint ir likt nenubaustas? Aplinkui kaip tik nė gyvos dvasios.

Ir kur tas piliakalnis? Nėr čia tokio!

Mano sielos kančios prasiveržė klaikiu nevilties riksmu. Suvokiau netenkąs sąmonės, ir skaidrūs Tėvynės vandenys užsivėrė viršum gelstančio pakaušio.

Sudiev, Lietuva!..

Ūmai galinga jėga kilstelėjo mane aukštyn. Pasijutau nelyg ant milžiniško banginio nugaros betupįs. Tik iš kurgi šitam ežeriūkšty banginis? Manding, tai jau pomirtiniai regėjimai...

Tėve mūsų...

Tvirtos rankos stvėrė mane ir tamsiu tuneliu nugabeno į šviesą. Pokštelėjo šampanas ir sugriaudė trimitai. Pasigirdo linksmi, draugiški balsai. Kažkieno šviesus veidas palinko prie manęs. Aš jį iškart pažinau.

Tai buvo misterio Džordžo Robertsono veidas.

Šiaurės Atlanto pajėgų atominis povandeninis laivas tą rytą įplaukė į Zarasų vandenis.

Nuojautos (1)

Sėdžiu savo kambary, o suprantu, kad esu Europoj. Žvelgiu į dangų ir suprantu, kad tai NATO skydas.

Tik į veidrodį nedrįstu žvilgtelt.

Ribos

Susimąstęs žvelgiu į pačią: nejau ir ši paprasta, bemaž rusakalbė moteris – europietė?

Daugiau tikrai nebėr ko siekt.

Pavojinga zona

Eidamas iš Malkinės į Svečių kambarį, galvojau: „Gal į krosnį įlįst? Mes, lietuviai, privalom įdomūs europiečiams atrodyt."

O buvo ten susirinkę belgai, anglai, olandai ir vienas vokietis su dresuota kepta antim.

Kad negaliu! Tokia keista šįryt tautinė savimonė. Matyt, vakar bulves kasiau...

– Išeikit, jei nepatinka! – riktelėjau.

Tie nekreipė dėmesio, todėl išėjau pats. Baimindamasis persekiojimo, ėjau iš vakarų į virtuvę aplinkiniais keliais – per balkoną, Baltąją salę... Vienu metu apleido jėgos, suabejojau savimi, pamaniau nebeįveiksiąs man skirto kelio. Beje, nė nežinojau, kiek to kelio skirta, kas jį man skyrė ir už ką? Tik žinojau, kad ne visiems skiria – būtini titulai ir nuopelnai. Ar aš galėjau tokių turėt?

Idant nusipelnyčiau, prisėdau ant užpakalio ir parašiau vėliau plačiai išgarsėjusius, bet tuomet dar niekam nežinomus „Juozapo laiškus jonaviečiams". Pirmajame, be kita ko, rašiau: „...ak, tai ir jūs, jonaviečiai, trokštate, kad Prezidentas būtų moralinis autoritetas? Galių neturi, o visagalis mat gali būt? Kam jums to reik, apakėliai? Jeigu patys nieko neišmanote, kas gi jums gali proto duot? Jeigu esate maži – kas jus gali padidint?

Sakau jums: jeigu patys turėtumėt moralės, jokie autoritetai jums nebūtų reikalingi. Tad mažiau gerkite, liesiau valgykite, susilaikykite nuo kūno geidulių..."

Ir t. t. Protingam žmogui tai neįdomu.

Užklijavęs laišką pleistru, įmečiau jį į specialiąją kriauklę, spustelėjau specialųjį klavišą ir laiškas nuūžė Jonavos pusėn. Aš gi, kiek pasistiprinęs virtuvėj, pravėriau vonios duris...

Žydram vandeny turškėsi gal tuzinas ponių. O visos nuogos, dailios, riebios! Dar antra tiek jų sėdėjo ant kranto ir lošė moteriškom kortom.

Paskambinau kiemsargiui. Tas nuožmus senis su kastuvu atvyko po pusvalandžio. Greitai visur čia telkšojo raudoni klanai.

Daviau jam dešimt litų ir išsivaliau dantis.

Dabar galėjau ramus keliaut link Paradinių. Kirtęs Kanceliariją, patekau į Priimamąjį. Nuogąstavau, kad gali kas nors mane priimt, laimė, taip nenutiko, tad traukiau toliau ir pasiekiau Botanikos sodą. Iš ten – nebetoli Prieškambaris, kur visados jaučiaus jau kaip ne namie. Stabtelėjęs ant slenksčio, žvelgiau pietuosna – ten, Vaikų kambary, krykštė vaikai, daugiausia spalvotieji. Vaikų aš turiu dvylika, ir net dešimt iš jų – spalvoti. Aišku, balti gražesni. Bet baltus sunkiau augint – greičiau išsipurvina. Mano amžiuj jau reikia ne mados, o patogumo žiūrėt.

– Vaikeliai! – pašaukiau.

Tie supuolė būriu, kaišiojo man po nosim dar nieko nesuprantančius pliušinius meškiukus. Ašaros pasruvo iš akių.

– Teks jums, vaikeliai, be tėvo augt, – pranešiau. – Aukite neskubėdami, pasidairydami, kurion pusėn patogiau, ir galėsit augti ne iki šešiolikos, o iki šešiasdešimties ar net ilgiau. Žinau, jus vilioja paslaptingas suaugusiųjų pasaulis. Bet žinokit: kas nevagia, nemeluoja ir nesvetimauja – tam jokių paslapčių ten nėra. Darbas, vargas ir televizorius. Tad galit ir visai neaugt...

Kas tau klausys! Vienas augo stačiai akyse – net kaulai tratėjo. Vaikai, kaip ir svečiai – tik savim susirūpinę. Beje, visi vaikai po tam tikro laiko tampa svečiais. Aišku, jei esi pakankamai griežtas tėvas. Bet jeigu nuolaidaus būdo – greitai pats gali tapti svečiu savo namuose. Pagautas ūmaus pykčio, ketinau visus vaikus sukraut į krosnį, bet prisiminiau, kad dabar man jau tas pats – aš juk išeinu.

Prieš savo valią palaiminau juos, o kai kuriems, labiau išdykusiems, net suteikiau paskutinį patepimą. Tada palikau man priešišką Vaikystės šalį ir netrukus priėjau Prieškambarį. Ant Garbės lentos kabojo mano skrybėlė, tačiau pati garbė buvo nuplėšta, o plunksna iš skrybėlės – išrauta. Tai vis svečių darbeliai! Baisiausiai susinervinau, nes plunksna man mirtinai reikalinga – privalau kas vakarą iš įvairių mokslo knygų išsirašyti, ką sakysiu rytą sutiktiems svečiams. Tarkim,

pati pareiškia: „Labas rytas!“ Aišku, man iškart ant liežuvio atsakymas: „Eik tu!..“ Bet ar tikrai šis atsakymas teisingas? Išsitraukiu kortelių sistemą ir ieškau. Praeina mažiau nei pusvalandis ir štai rezultatas: „Labas!“ Pats tokio niekaip nesugalvosi.

Bet vėl prisiminiau – aš taigi išeinu! Nieko daugiau nebesutiksiu! Tapo labai labai gera. Įsibrukau užantin lentą – čia bus iš naujo rašoma garbė – ir atvėriau duris į kitokį gyvenimą...

Restauratoriai

Žengiant į Vakarus sustabdė Vasiliauskas.

– Atsiminkit, vaikinai! Europoj yra net keli kultūriniai sluoksniai.

Susižvalgėm. Nė vienas apie tai nebuvo girdėjęs.

– Pirmiausia, – tarė Vasiliauskas, – reikia nuplėšt stogą ir įsiveržt į vidų.

– Toliau?

– Nuplėšt parketą ir sienų apmušalus.

– O toliau? Kas gi toliau, Mokytojau?

– Nuplėšt drabužius, žiedus, auskarus...

– Ir tada?

– Odą nuplėšt. Šitaip lengviausia atskleist esmę.

Užpylėm tą kvailį smėliu. Tiek mes jau seniai pažengę.

Svarbiausi dalykai, kuriuos regėjau Europoje

1

Austrai skiriami prie kultūringiausių tautų. Kai kas nors negražaus nutinka Lietuvoj, sakoma: „Austrijoj tokie dalykai būtų neįmanomi!“

Tai tiesa. Eini per Austriją – nieko. Tik skamba simfoninė muzika, kurios neįmanoma klausytis.

Sviedžiu akmenį ir išdaužiu filharmonijos langą. Išlenda austras, pasižiūri į mane. Bet supranta, kad tokie dalykai Austrijoj neįmanomi, ir atgal įlenda.

2

Danai visados gyveno geriau nei lietuviai. Tai erzina.

– Jūs, danai, labai pučiatės, – priekaištauju.

– Nesipučiam, – teisinasi.

– Tai pūskitės!

Praduriu padangas ir pabėgu.

3

Belgai – ramūs. Bet gavę į dantis susijaudina.

4

Kvailį ir Europoj muša.

Specialiosios priemonės

Nepatinka man ši Lietuvos vyresnybės akcija: būkim įdomūs Europai! Išsiunčia tave su tokia misija į svetimą kraštą, pameta vieną – sukis kaip išmanai.

Aušra nurausvina Paryžiaus veidus... Pasitempęs žengiu gatvėn ir skardžiai skelbiu:

– Labas rytas!

Prancūzas išpučia akis.

– Fu, kaip neįdomu!

Aš raudonuoju ir atsiprašęs grįžtu tarpuvartėn. Tikrai, mano pasirodymas neįspūdingas. Bet kaip to įdomumo siekt? Stogais karstytis ir bananus ryt?

Susinervinęs įlendu kažkokion mašinon. Įjungiu tolimąsias šviesas, kad aiškiau būtų.

– Ė! – rėkauja prancūzas. – Ką čia darai?

– Integruojuos, dėde.

Prancūzas žada policiją kviest, bet aš nelaukiu. Nesu tikras, kad supras gerus mano ketinimus. Niekas dorai nemokė, kaip integruotis. Ši daili mašinikė – Europos dalis. Bet gal geriau į namus įlįst ir ant torto atsisėst?..

Geriausia būtų grįžt į Tėvynę, bet... Vieni sako, Lietuva – tiltas į vakarus. O kiti priešingai – tiltas į rytus. Arba dar geriau – koridorius tarp rytų ir vakarų. Man tai kelia didelį nerimą. Visą gyvenimą praleist ant tilto arba koridoriuj... Priešui to nelinkėtum. Ir kodėl mūs Tėvynė negalėtų būti jaukus, gerai izoliuotas miegamasis?

Visados čia viskas antraip.

Kultūrų skirtumai

Tai buvo Paryžiuj. Išplatinę obligacijų emisiją, sėdėjom Eifelio viršūnėj ir spjaudėm prancūzams ant skrybėlių.

Ponia Bovari pasigyrė:

– Laukiu kūdikio!

Oho koks kilo šurmulys! Antanas parnešė alaus. Albinas atsivedė būrį čigonų. Albertynas stvėrė armoniką. Sėdom prie stalo...

Prabėgo trys savaitės. Jau buvom pavargę, jau kažko neramu darėsi.

– O iš kurios pusės anas turi pasirodyt? – klausė Albinas.

– Kad pati nežinau, – sumišusi atsakė ponia Bovari.

– Yop aim sory matj, – pasakiau stengdamasis kalbėti kuo ramesniu tonu. – Šitaip gali ir visą gyvenimą pralaukt.

Apvertėm stalą. Išdaužėm langus. Padegėm užuolaidas.

Pakrikštijom Albertyną.

Susprogdinom krosnį ir išėjom.

Duobės kelyje

Sėdėjau ant Vezuvijaus krašto, žiovavau ir mėčiau nuorūkas į kraterį.

– Kada išsiverš? – paklausiau.

– Rytoj, – atsakė Pontijus Pilotas. – Dvyliktą nulis nulis.

– Už kiek parduodat?

Jis skėstelėjo rankom.

– Tai mūsų strateginis objektas. Niekam neparduodam! Ir kam gi jums?

– Ogi pastatysiu kieme. Sueis giminės...

Jis kaži kaip nemūsiškai, nemaloniai trypčiojo aplinkui.

– Prašom atvirukų...

– Vaikine! – pasakiau. – Bene žagrės rankena tau iš kišenės išlindus?

Paraudo, nusilenkė iki žemės.

– Italiano esmi... Agricola...

Pakilau ir išėjau Lietuvon. Visur tas pats. Visur verslui statomos kliūtys.

Vėjai ir miltai

Prie didelio kelio stovi mažas vėjo malūnas. Yra ir sparnai, bet kai vakaruos leidžiasi saulė, malūnininkas Puipa vis dažniau sėdi ant slenksčio, liūdnai žvelgdamas į tolumas.

Aplinkui gyvena vien smulkūs ūkininkai, smulkūs jų derliai, dar smulkesni centai. Tylu malūne... Tik Viešpats nenuilsdamas suka savo girnas ir sumaltus žmonių gyvenimus tarsi maišus veža pro malūną smėlio kalnelin.

O Puipa retkarčiais mala tik vėją. Vietiniams, žinia, tokio daikto neįsiūlysi, tad bando pardavinėt pravažiuojantiems prancūzams.

– Laisvas ir nepriklausomas lietuviškų panemunių vėjas! Daugsyk pervarytas per kišenių skyles. Aukščiausia rūšis! Europoj tokio jau negausit!

Maltą vėją laiko supylęs į maišus, apklijavęs herbais, užtepęs „Made in Lithuania“. Vienas kitas prancūzpalaikis, žiūrėk, ir susigundo. Jiems tai egzotika. Ir vis klausia:

– O kam jūs tą vėją malat?

– Mūsiškiai ir šūdą mala! – išdidžiai atsako Puipa. – Bet tai jau viršutiniuose sluoksniuose. Man dar toli.

Prancūzai žiūri išpūtę akis: ir iš kur tokiam tamsiam užkampy tiek šviesių, išradingų žmonių?!

Išvažiuoja pažadėję negailėt rekomendacijų.

Orų prognozė

Jurgis Ramanauskas sapnuoja, kad jį meta iš darbo. Sklendžia it vėjyje lapas, tekšteli purvynan ir nubunda.

– Valgyt! – šaukia Joniukas ir Grytutė.

Ramanauskas dirba „Oruvos“ gamykloj. Kitados tai buvo klestinti įmonė, dabar belikę vos pora cechų. Bet kitados „Oruva“ gamino visiems taip reikalingą tautos dvasią, o nūnai tokios prekės lietuviui nebeįsiūlysi. Likučius perka tik arabai.

Šiandien „Oruva“ gamina vien gryną orą. Vis didėjant užterštumui gamykla, regis, neturėtų dirbt nuostolingai. Deja, lietuviai neturi pinigo rūpintis sveikata. Atlyginimai jau kelinti metai išmokami oru.

Anava kertėj net septyni stiklainiai.

Ramanauskas norėtų pataupyt oro juodai dienai, bet negali girdėt aimanų. Užmauna ant vaikiškų galvelių po stiklainį ir išeina. Gatvėj pilna prastos rūšies padėvėto oro – šį naujieji lietuviai gabena net iš Olandijos.

– Kvėpuok oru lietuvišku!

Kas tau klausys. Kas, kad lietuviškas geresnis. Deja, brangesnis.

Bet Ramanauskas turi viltį, kad viskas pasikeis. Gamykla jau privatizuota. Generaliniu tapo dvidešimtmetis Džeimsas Baranauskas.

– Dvidešimt vienų jis jau bus generalisimus! – šneka būrai.

Taip ir bus. Ne sovietmetis, kai žmogum tapdavai, tik peržengęs grabo slenkstį. Tautinis laikas kitaip teka. Niekas neabejoja, kad sulaukęs dvidešimt dvejų Džeimsas sėdės Lukiškėse ar net gulės Rokantiškėse.

Ar per porą metų pavyks prikelt gamyklą?

Džeimsas supranta, kad reikia skubėt. Todėl jau pateikė įdomių projektų.

– Kad įmonė, gaminanti orą, žlunga – absurdas! Juk daugelis žmonių įpratę kvėpuot ir kitaip nė nebemokėtų gyvent. Pardavinėdamas orą gali neblogai uždirbt.

Problema ta, kad žmonės papratę kvėpuot už dyką. To neturi būt. Visi kvėpuojantys privalo mokėt abonentinį mokestį. O pageidaujantys kvėpuot įvairesniu oru ir stambesniais mastais, galės įsivest kabelinę oro liniją.

Naujas, europinius standartus atitinkantis kvėpavimas bus dviejų tipų: klasikinis, kai naudojami plaučiai – tai tinka pagyvenusiems – ir sportinis, su įpurškimu – jaunimui.

Kvėpuoti būtina mokytis nuo mažens. Vėliau sunku atsikratyt žalingų įpročių. Juk kaip dažnai net Aplinkos ministras, įkvėpęs aukščiausios kokybės oro, deja, čia pat jį ir pagadina. Ką tada kalbėt apie eilinį oro vartotoją?

Aišku, atsiras piliečių, kurie iš principo liausis kvėpavę. Tačiau tokių nebus daug, nes mūsų žmonės nėra principingi.

Pakeitus Aplinkos ministrą, aplinka nepasikeičia. Tad pasikliauti galime tik savo jėgomis.

Avanti!

Taip kalbėjo Džeimsas Baranauskas. Ir Jurgis Ramanauskas patikėjo: oro gamintojai gali gyvent ne prasčiau kaip naftininkai...

Protingas nepatikėtų. Bet Ramanauskas taigi durnas! Tyčia jį tokį parašiau.

Kad jums būtų lengviau.

Tautiškas peizažas

Kaip oras gyvenimas mainos,
Užtat dėmesys neatbunka –
Rytą pakyla kainos,
Vakare – kelnės nusmunka.

Smunka į didelį gylį,
Kyla diskusijų bangos:
Ką tu labiau myli –
Sveikatą ar Lietuvą brangią?

Elgeta smunka po tiltu,
Kilt žemės ūkis mėgina...
Broliai, turėkim viltį –
Bus dar brangi Tėvynė.

Ir kai viltis nušvinta, –
Tartum lietus lietuvis
Tyliai, maloniai krinta
Alkanas prie parduotuvės...

Akrobatai

Yra tipų, kurie uždirba didelius pinigus, balansuodami ant lyno tarp dviejų dangoraižių.

Vaikiški žaidimai!

Kiek pas mus yra balansuojančių ant skurdo ribos! Tai itin pavojingas, ilgai trunkantis triukas, kurį net Amerikoj retas drįsta pakartot.

Užtat sakau: tik mokėkim savo meistrus reklamuot! Ir išgarsėsim, ir biudžetas pilnės.

Optimizmas

Štai Patriūbavičius su naujausio modelio šakėm: keturi atlenkiami virbai, reguliuojamo aukščio kotas, automatinė darbo našumo blokavimo sistema ir dvi oro pagalvės.

Dar anksti mūsiškius nurašyt.

Pramogų pasaulis

Smulkiajam nuolat nutinka kas nors įdomaus. Tai pats ant grėblio užlipi, tai kaimynas šakėm pilvan šmakšteli.

O kiek džiaugsmo, kai prikuli už dešimt, o išlaidos – dvidešimt! Stambieji to niekada nesupras.

Būdas aukštųjų...

1

Kiaurą naktį dvaro sode giedojo lakštingalos. Rickus net keliskart buvo nubudęs ir pyškino iš legaliai laikomo šautuvo į krūmus.

– A nesiliausit, nevalos!

Tačiau tos nesiliovė, ir jis buvo priverstas pakelt apsauginius. Tie ėmė tratint iš lengvųjų kulkosvaidžių...

Kai išaušo, pašaukė Rickų. Šis nuo šovinių dėžės atidžiai žvalgė apylinkes.

– Tvarka!

Ir tada jos vėl prabilo. Iš pradžių kairiojo flygelio pusėj kažin ką šūktelėjo viena, dešinėj, už arklidžių, silpnu balsu atsiliepė kita... Trečia buvo įsitaisiusi bene gražiausioj dvaro vietoj, prie tvenkinio su marmurinėm gulbėm ir iš baimės apsišlapinusiais apolonais.

– Kaipgi šitaip! – Rickus pabalo, sugniaužė kumščius.

– Lakštingalos negali nečiulbėti... – suvapėjo vienas iš apsauginių, dar visai jaunas vyriokas.

– Piemenie! – šaltai pasakė Rickus. – Ar tau apie tokius daiktus spręst?

Vaikinas paraudo, nudūrė galvą. O Rickus vėl kilstelėjo binoklį. Vakarų pusėj, ten, kur upelis rietėsi lanku, murksojo tamsios, susigūžusios sodybos. Tapo aišku: *anos* atkeliauja iš ten.

– Gali! – blykstelėjo akimis. – Labai net!

Vyrai suprato ir nedelsdami įritino kieman dvi postambes patrankas.

Šeštą ryto viskas buvo baigta. Tik dūmai, dulkės, nedidelės gaisravietės bylojo apie dramatiškus apyaušrio įvykius. Bet štai prasiskverbė pirmieji saulės spinduliai, ir apsauginių barzdose nelyg rasa linksmai suspindo prakaito karoliukai.

– Kas girdėt? – pasiteiravo Rickus.

– Tylu, tėve, – nusilenkė vyresnysis.

– Tos valkatos nebedrįs čia nė kojos įkelt, – pataikūniškai šypsojosi jaunylis.

Rickus stovėjo akmeniniu veidu, žvelgdamas vakarų pusėn.

– Buvo kaimas – ir kaimo nėra, – pasakė. – Kaip keista...

Krūptelėjo lyg pabudęs iš sapno, paspaudė abiem vyrams rankas.

– Dėkoju, vaikinai, jūs puikiai pasidarbavot. O dabar pulkim ant kelių ir melskim Viešpaties malonės.

Bet kai tie, padėję ginklus, atsiklaupė, Rickus išsitraukė revolverį ir paleido keturis šūvius – po du kiekvienam į pakaušį.

Pastovėjo kiek dairydamasis. Pro jo dygias akutes niekas negalėjo praslyst nepastebėtas.

Tik kad viskas gerai. Dabar jau ne gėda svečius priimt.

2

Simfoninės muzikos mylėtojų klubo nariai kiekvieno mėnesio paskutinį šeštadienį rengė muzikos popietes. Vis gražiausiose sodybose, vis pas iškiliausias asmenybes: grafą Obolenskį, plantatorių Paugą, žudytoją Daškų...

O šįsyk – pirmąsyk! – pas Rickų.

Liūdnai grojo orkestras, linksmai čirškė ant iešmo pamautas šernas. Pakalnėj keturi deputatai susikibę šoko „Bitute pilkoji...“, o trys teisėjai – Oleka, Motieka ir Zuokas – pasiskundę ausimis, išplaukė pasiirstyt.

– Ar valtį pradūrei? – pasidomėjo grafas Obolenskis.

– Į kapus nuvarysit savo amžinais įtarinėjimais! – sušuko pasipiktinęs Rickus. – O juk aš jau seniai nebe piemuo!

– Kažin kodėl tos simfonijos visos tokios liūdnos? – teiravosi Rickienė.

– Tai tau mįslė! – kvatojo grafienė Obolenskaja. – Pabandytum, širdele, rytą vakarą sausą plutą graužt...

– Seniai! Nebe! Piemuo! – kartojo Rickus, sulig kiekvienu žodžiu ištraukdamas vis naują banknotų pluoštą ir kyšteldamas grafui po nosim. – Ferštejen? Yes?

– Ot, grybas, – juokėsi tas. – Krupniko išgerk.

Bet susinervinęs Rickus tik ir ieškojo ant ko apmaudą išliet. Svečiai rinktiniai, kiti net su apsauga – daug nepasišakosi. Bet va simfoninis... Dirigentas kad skeryčiojasi, kad mosikuoja... Ką tu plikom rankelėm primosikuosi... O trimitininko žandai – kaip iš algos gyvenančio piniginė – tai išsipučia, tai vėl subliūkšta... Ir visą gyvenimą šitaip pūkšnot! Jėzaujėzau...

– Mesk, žmogau, tą kvailą vamzdį, ateik ir papūsk man va čia, – Rickus nusileido kelnes. – Šimtą litų gausi.

Damos kukliai prisidengė veidus vėduoklėm, o trimitininkas pritūpė ir papūtė. Orkestras grojo toliau, tik nebe taip darniai – kiekvieno muzikanto galvoje kirbėjo tas pats klausimas: „Kodėl ne aš?“

– Garso negirdžiu, – sakė Rickus.

– Pats nesuprantu, kas yr, – skėsčiojo rankom trimitininkas. – Iš visų jėgų varau.

– Mulki! – sušuko Rickus. – Jėgos čia nereik. Čia tau ne surūdijęs trimitpalaikis. Švelnumo daugiau! Švelnumo ir jausmo!

Pūtikas – net suprakaitavęs – ir taip, ir anaip kraipė žiaunas...

– Pūst nemoki! – riktelėjo Rickus.

Anas pakilo, išpūtė krūtinę ir pasitepė lūpas aliejais. Tada labai oriai atsakė:

– Profesionalas esmi.

Rickus kikendamas žvelgė tam išdidžiam vaikinui akysna.

– Jūs, menininkai, labai ambicingi. Bet man tas patinka... Ar nemanai, kad instrumentą reiktų pravalyt?

Rickus buvo jau tiek visko pertekęs, kad iš dyko buvimo triskart per parą, užsiprogramavęs pagal Zlobino metodą, keitė lytį. Ir nūnai kaip tik išmušė valanda, kai jis pavirto dailia, žydinčia moterimi. O kai pažvelgė į muzikantą meilės išsiilgusios moters akimis – tas sudžiūvęs kriošena ūmai stojosi jam priešais augalotu, liemeningu jaunikaičiu.

Krūtinėn plūstelėjo toksai svaigulys, tarsi būtų prarijęs nemenką parfumerijos krautuvę. Švelniai paėmęs už rankos, droviai sukuždėjo:

– Einam, mielasai, į klojimą...

Stebėjęs šią sceną grafas Obolenskis pasivedė žudytoją Daškų į šalį.

– Tas kailialupys... Ar ne per daug jis sau leidžia? Juk dar vakar, gali sakyt, niekas buvo...

– Pilypai! – žudytojas mostelėjo Specialiųjų Tyrimų vedėjui. – Pakelk Rickaus popierius.

– Klausau! – Pilypas sumušė kulnimis, smuko į „Delfi" svetainę ir užtrenkė slaptąsias šarvuotas dureles.

Grafas dėmesingai žvelgė kūdron. Valtis prapuolė, ir tik trys teisėjai plūduriavo paviršiuj. Nustebęs kumštelėjo plantatorių Paugą.

– Rimti vyrai, o atrodo kaip šūdai. A ne?

– Reiktų ištraukt, – tarė plantatorius. – Kada nors ir jie mus ištrauks.

– Be abejo, – linktelėjo grafas. – Tam ir sumanyta ši akcija. Bet luktelkim, kol vandens prisisprogs.

Pilypas iškišo galvą pro svetainės langelį.

– Tenka jus nuliūdint, Viešpatie, – pasakė. – Rickus jau turi teisę elgtis ir taip, ir kitaip – kaip tik anam patinka. Jo sąskaitoje... – Pilypas pamaldžiai sudėjo rankas ir suburbuliavo skaičių iš septyniolikos ženklų.

– Tubleee!.. – grafas Obolenskis pažaliavo, išsipūtė ir, kad kiek, būtų sprogęs; laimė, prišokę apsauginiai specialiom ylom šmakštelėjo į šonus, ir piktoji dvasia šnypšdama išsiveržė Lietuvon.

Ogi Rickus po trijų valandų išlindo iš klojimo jau atvirtęs į vyrą: vėl buvo šiurkštus, pasipūtęs, garbėtroška. Vargšas pūtikas dabar jam nėmaž nebeatrodė gražus – įmetė jį aukštyn kojom į srutų kubilą. Ir, kaip vyrams įprasta, ėmė kabinėtis prie mažesnių bei savo pranašumą demonstruot: tai pro šalį bėgančiam liokajui koją kyštels, tai pinigų pluoštą kūdron švystels. Galų gale vėl stabtelėjo prie pažemintųjų ir nuskriaustųjų.

– Kam, tėvai, tą pliauską brūžini?

– Aš smuiku griežiu, – atsiliepė muzikantas. – Nūnai jūs kaip tik girdite solo smuikui ir orkestrui c-mol.

– Duok šen! – riktelėjo Rickus ir pagriebęs smuiką taip tėškė jį kūdron, kad dirbtiniai elektriniai unguriai net kaukdami urduliais iš vandens pašoko.

Ir nežinia kuom tai būtų baigęsi, bet staiga Rickus vėl pajuto moterim virstąs ir prabilo kur kas plonesniu balsu:

– Mano meilus ir švelnus žvėrie, – tarė. – Tavo tokie miklūs piršteliai – tik pagalvok, kiek su tokiais galėtum prisivogt. O ką dabar darai? Vėjais eina gyvenimėlis... Bet nesijaudink, įdarbinsiu tave kurioj nors mano kuruojamoj ministerijoj sekretorium. Eime.

Kiti smuikininkai dabar griežė nebe smuikais, o dantimis, niūriai žvelgdami į savo artimą, galbūt amžiams paliekantį šviesų, tačiau tik prastais medžio drožlių baldais apstatytą muzikos pasaulį. „O laimės kūdiki!..“

Žudytojas Daškus susimąstęs žvelgė į kūdrą, kur vis dar turškėsi teisėjai.

– Jeigu anys nueis dugnan, gali ten pastebėt statines, į kurias anąsyk brolišku partijų lyderius sugrūdom.

– Kam jiems tie sutroškę lyderiai! – grafas Obolenskis tik ranka numojo. – Šviežių padirbsim.

– Lyderiai – be galvų, – pastebėjo Daškus. – O tokie nūnai turi vertę.

– Atnešk masalo iš bagažinės, – liepė grafas.

Daškus atnešė tris maišus su pinigais. Grafas kratė juos ir šūkaliojo:

– Paimk! Paimk!

Ir teisėjai, ūmai įgiję naują pagreitį, pasispyrę į kits kitą – čiūžt prie kranto.

Rickus, tuo tarpu antrąsyk grįžęs iš klojimo, atrodė itin suvyriškėjęs. Iškėlė špygą, reikalaudamas dėmesio.

– Gerbiamieji! – sušuko. – Dabar jūs išgirsite tai, ko dar niekada ir niekur negirdėjote, nors išmaišėte galbūt visus Žemės rutulio kampelius. O būtent – solo subinei su orkestru B-dur!

„Chamas! Kolūkietis! – grafas Obolenskis išsitraukė revolverį, patikrino, ar užtaisytas. – Še tau, kas darosi, kai aukštuomenė be šaknų, be tradicijų... Mano karta kitaip mokėjo išsilavinimą demonstruot."

– Neturim natų, – teisinosi dirigentas. O pats sau galvojo: „Aš tai jau nesižeminsiu tam mulkiui."

– Duosiu tūkstantį, – pažadėjo Rickus.

– Nagi pabandysim iš klausos... – dirigentas suvokė esąs bejėgis prieš šitokią pinigų laviną.

Rickus povo žingsniu žengė palei kūdrą, pritūpė, stryktelėjo ir vėl pritūpė.

– Balsą reikia pastatyt, – paaiškino damoms. – Duosim garo!

– Trys keturi! – sušuko dirigentas.

– Vienas! – atsakė Rickus. – Ir nė cento daugiau.

– Kaip įsakysit... – dirigentas skėstelėjo rankom.

Sugriaudė trimitai, sucypė fleitos, klaikiai užbliovė obojai. Laimė, nežmoniškas garsų srautas netruko ilgai. Dirigentas, pritildęs parankinius, mostelėjo Rickui.

– Prašom, maestro!

Šis išraudo, sustenėjo. Svečiai nuščiuvo. Ir smalsumas, ir piktdžiuga buvo regėti jų veiduose: „Ogi nieko tau, ožy, neišeis. Ne į tą daržą įšokai."

Toli, gal už devynių girių, leidosi saulė...

Ir štai tyliam styginių fone pasigirdo įstabus Rickaus instrumento balsas. Pravirkdęs moteris sopulingais aukštaisiais tonais, pasakojančiais apie sunkią vaikystę tarybų valdžios metais, ūmai prikaustė vyrų dėmesį paslaptingu šnabždesiu apie tūkstančius galimybių laisvoj šaly. Vėl šokęs aukštyn – į svajonę! – vėl sugildęs širdis, staiga puolė bedugnėn ir suburbuliavo, sukleketavo nerimastingais žemaisiais, įspėjančiais apie kliūtis kelyje. O baigėsi opusas keturiais švariais ir šaltais vidutinio aukštumo tonais, simbolizuojančiais Lietuvos viziją ir sykiu mobilizuojančiais, šaukiančiais žygin.

Stojo tyla. Ir gal tik po ketvirčio valandos dirigentas, dar neatsikvošėjęs nuo patirtų įspūdžių, suvebleno:

– Leiskite paklausti... Maestro... Kokią konservatoriją baigėt? Kaip jums pavyksta tatai padaryt?

Rickus tik nusijuokė.

– Aš – savamokslis... O kaip man pavyksta?.. Valgytum, bičiuli, prancūziškose, žydiškose, graikiškose virtuvėse – ir tu padarytum.

Dirigentui suspaudė širdį, prieš jo akis ūmai pralėkė trys ilgi nykūs dešimtmečiai, prapuolę akademijose, filharmonijose... Jis nusilenkė visiems ir visų atsiprašė. O tada neskubėdamas patraukė kūdros link.

Publika, pagaliau atgavusi amą, plojo ir šaukė: „Bravo!“, „Bis!“ Ir net grafas Obolenskis apsiašarojęs priglaudė Rickų prie krūtinės, pabučiavo į žandus.

– O žinot! – susijaudinusi šnekėjo Rickienė. – Kol mes neturėjom pinigų, aš visai nesupratau simfoninės muzikos. Tada man tik visokie broliukai... baliukai...

Priėjo baltai aprengti malajiečiai ir pasiūlė kavos, supilstytos į mažyčius dramblio kaulo indelius. Rickienė ūmai kad nusikvatos.

– Prisiminiau blyninę, kurion kitados mudu su Rickum – tuomet dar paprasti komjaunuoliai! – užsukdavom kavos. Padavėja, nuvaliusi staliukus, nugręždavo skudurą į stiklines ir patiekdavo mums... Dabar jau niekur nebegausi tokio skanėsto. Dabar tik *Jacobs*, *Folgers* ir panašus birzgalas... – Moteris atsiduso. – Bet kai pagalvoji, kad vargšai nė to negauna...

– Kas tau rūp tie vargšai! – subarė grafienė.

– Man nerūp! – šypsojo Rickienė. – Aš taip juokauju. Mano toks stilius. Ir tuom aš esu įdomi Europai.

Parplaukę teisėjai šildėsi ant kranto.

– Specialiai padarei? – juokdamasis klausė Rickaus Oleka.

– O kaipgi! – kvatojo tas.

– Gerai, kad esam riebūs! – kvatojo ir Zuokas.

– O man taip nepatinka! – raukėsi Motieka, mat buvo iš visų jauniausias. – Aš reikalauju kompensacijos. Tegu dabar anie plaukia, – parodė į vis dar šokantį it laumžirgiai deputatų pulkelį.

Rickus mostelėjo šokėjams.

– Ar jau prisiminėt, žemažiūriai, iš kur medų nešiojat?

Deputatai paraudo, nusilenkė ligi žemės.

– Iš tėvelio dvaro...

– Lipkit, vaikai, pamirkykit sparnelius, kad per aukštai nepasikeltumėt, – Rickus pradūrė valtį ir atstūmė nuo kranto. – Tepadeda jums Viešpats.

Ogi vienišas dirigentas tuo tarpu vis giliau ir giliau brido kūdron... Ir buvo jau ramiai beskęstąs, tik ūmai išvydo plūduriuojančią šimtinę, andai nutėkštą Rickaus. Ir tokia ta šimtinė jam pasirodė didelė! – bemaž kaip Nojaus arka. Pasispyrė kojelėm, prisitraukė rankelėm – ir užsikeberiojo. Ir ilgai ten tupėjo susimąstęs.

O kai pagaliau prasižiojo, tai pasakė:

– Kva kva!

Ir tai galėjo reikšti daug ką: pasaulis liūdnas, bet puikus... gyventi galima... na, mes dar pažiūrėsim... Ir t. t.

O simfoninės muzikos mylėtojai iki paryčių tąsyk linksminosi. Ir buvo ten, sako, net fejerverkas – švietė kvailiams kelią į laimę...

Senelis Mykolaitis Putinas tris vakarus pasakoja prancūzams apie privatizaciją Cvirkaičiuose

I vakaras

Norėjau aš deimanto grūdus pagriebti,
O pagriebiau rasą tiktai.

II vakaras

Delne sidabruoja šaltoji rasa,
Ir mano pati bėginėja basa.

III vakaras

Per tvorą į sodą mūs pono žiūriu –
Pištalietą kišenėj turiu.

Svarbiausias dalykas

Žinoti, kad esi reikalingas, suteikt žmogui džiaugsmo... Ar gali būt didesnė laimė?

Penktajame kilometre, ten, kur vieškelis pasuka į Biržus, turėjau kalvę. Tą vakarą, kaip ir visados, kaliau. Piktas, pavargęs ir alkanas – mintimis vis dažniau pasisupdavau ant sausos pušelės prie vieškelio.

Ūmai atsivėrė durys ir įėjo diktas, dailus ponas. Įsisprendęs ėmė spoksot.

Man tankiau suplakė širdis. Droviai paklausiau:

– Jums gražu pažiūrėt, kaip gyvena vargšai?

– Taip, – atsakė jis.

Paraudęs pyliau į geležį – kibirkštys urduliais pakilo.

– Gal dar manot, kad skursti – saldu?

– O kaipgi! – sušuko ponas.

Pajutęs milžino jėgą, trankiau geležį – kairėn, dešinėn, skersai, išilgai...

– Atseit jūs manot, kad tai niekis per dieną mosuoti kūju ir matyti, kaip miršta iš bado vaikai? – pasidomėjau. – Jums gražu?

– Gražu! – jis net delnais suplojo. – Labai gražu!

Nuovargį it ranka nuėmė. Tvatijau geležį – priekalas žemėn sulindo. Kaip niekad buvau tikras: turtas, valdžia, garbė – antraeiliai dalykai.

Verslo takas (1)

Prisimenu, aš – smulkus verslininkas ir turiu kavinę, kur telpa tik trys smulkaus sudėjimo klientai, ir tai be kavos. Kartais net man pačiam nebelieka vietos. Tada sukeliu muštynes, gaunu į kailį ir išlekiu pro duris.

Mano draugas Antanas, irgi smulkusis, parsiveda mane savo bendrovėn, didumo kaip trys kišenės. Antanas prekiauja šaldytom statybų atliekom, tad užkuriam laužą, atliekas kaitinam ir verdam gėralą, panašų į trijų procentų jūros mišinį, tik daug tauresnio skonio.

Atvažiavę rumunai iškart nuperka dešimt statinių – išgėrę mišinį, statines naudoja tvoroms, prakuroms ir mitingams. Toks mentalitetas.

Arabai – antraip. Mišinį išgarina, sulipa į tuščias statines ir susisprogdina.

Trečią dalį produkcijos patys varom per sieną! Aukštojo mokslo čia nėr.

– Kontrabandą gabenam, – skelbiu pareigūnams. – Tai jums didelė garbė. Kyšį duosit ar snukius jums ištalžyt?

Tie krapšto pakaušius, netikėtai užklupti. O mes ir nuvažiuojam.

Tik kad ne prie širdies man toks darbas. Grįžtu į kavinę, kur ilgai turiu įrodinėt savo tautybę, tapatybę ir daugelį kitų dalykų, kurių mokiaus Akademijoj, bet seniai pamiršau.

Kurį laiką klientai dar leidžia man dirbt padavėju, paskui tik durininku, o po savaitės aš jau kasdien stoviu už durų...

Verslo takas (2)

Nusprendęs ūkininkauti naujoviškai, ilgai svarsčiau, kurią ūkio šaką pasirinkt.

Pasirinkau rutulio stūmimą. Strykteli, rikteli ir nustumi.

Paprasta. Prasminga.

Pinigų karta

Pasidėjau į banką pinigus, o pasiimt nedrįstu. Ateinu, pasėdžiu ant laiptų ir dūlinu namo.

Gal ir atiduotų... Bet reikia įeiti kažkaip ypatingai, kalbėti skardžiai, o gal net pagrasint. Tai ne man.

Kai darbas baigiasi ir pinigų skirstytojai išeina, aš tik čiaudėju. Niekas dėmesio nekreipia. O kad norėtų atiduot, tai paklaustų: „Ko čia, gerbiamasai, čiaudėji? Bene pinigėlių nori?“ Bet ir klaust nereiktų – pažvelgus aišku. Tik kas tau žvalgysis ir kas tau norės atiduot! Paimti – prašom. Sunkvežimiu atvežk – nesakys, kad per daug.

Suprantu juos. Jei kiekvienam atiduotų – ne spindinčiuos rūmuos, o medinėj lūšnoj murksotų. Kas to norės! Bene aš kitaip elgčiaus?..

Banke pinigai auga – užtat visi bankininkai mūrus išsistatę. Kažin, kiek maniškiai užaugo? Matyt, jau niekados nebesužinosiu. Ir kodėl pinigai namuose neauga? Dulkės tai kuo puikiausiai... Ir, beje, iš nieko. Pinigai irgi atsiranda iš nieko. Bet – tik dideli pinigai. Ir dideliems. O mažiems mažus reikia uždirbt.

Ir še tau!

Betgi pats kaltas, kad atidaviau. Toks jau charakteris: man smagu žmogų pradžiugint. O juk nė neketinau tuomet atiduot, užsukau tik sušilt ir pagautas kažkokio jausmo leptelėjau: „Ogi va, pasidėsiu pas jus.“ Ir kaip maloniai atsakė: „Bet prašom!“ Paskui jau nesmagu buvo apsisukt ir išeit. Labai mane veikia, kai žmogus atsako maloniai. O taip būna tuomet, kai duodi jam pinigų. Kai pats paprašai – retai išgirsi gerą žodį.

Ne kažkiek ten tebuvo. Užtat ir gėda triukšmą kelt. Įsivaizduokit, įsiveržiu visas raudonas, su šunimis... „Rankas aukštyn! Pinigus ant stalo!“ Pameta man – kaip šuniui! – tas kelias šimtines. O bankas pilnas ponių! O visos juokiasi... Kaip jaustis?

Pasidėjęs tai iš pradžių gerai jaučiaus. Sėdžiu, būdavo, ant laiptų, spjaudau lukštus ir lyg tarp kitko sakau praeiviui: „Aš tai savo pinigus

čia laikau. O jūs?“ Pasižiūri taip įdomiai. Ypač moterys. Žinia, vyras, laikantis pinigus banke, kitaip atrodo nei paprastas.

O kokios mašinos čia privažiuoja! Kad aš bent trečdalį tokios turėčiau! Smagiausia man vidurinė, pramoginė dalis – priekinėj nieko nenutuokiu, o galinėj neturiu ką vežiot. Ogi vidurin įsisodinčiau dailiausią banko ponią, nusivežčiau miškan ir paprašyčiau, kad mane pririštų prie medžio...

Dabar jau kvit – prapuolė gyvenimėlis... Tik su pardavėjom dar pajuokauju: prisikrovęs dideliausią vežimą, pristumiu prie kasos, man suskaičiuoja ir sako: „Šimtas!“ Aš padarau baisias akis ir šaukiu: „Hansa hansa ha ha ha!“

Bet argi tokios supras...

Vietoj pinigų tąsyk davė man kortelę. Atseit kyšteli kortelę būdelės skylėn ir skylė tau šika pinigais.

Netikiu tokiais dalykais. Dar ranką nutrauks.

Pabūgęs keliuos nuo laiptų, slenku namo. Atsigręžęs regiu ant banko sienos trijų raidžių rusišką kombinaciją. Visai smulkios raidelės. Stambesnėm nedrįsau.

Bet ir tai teikia vilties.

Geros vietos

Mokytojas Grigelis pasigyrė:

– Nusipirkau spintą su stumdomom durim!

Verslininkas Grigaliūnas kad nusijuoks:

– O aš nusipirkau Seimą su stumdomais durniais!

Visi ten šokom stumdyt mokytoją. Paskui įstūmėm į spintą ir užstūmėm duris.

Gerą vietą surasti sunku

Žiemą įsigijau nemenką sklypą ledo ant Galvės ežero. Pavasarį ledas ištirpo – visas nekilnojamasis turtas prapuolė.

Vasara eina, o aš tebestoviu ant kranto.

Keistų dalykų būna mūsų pasaulyje.

Kaimynas ką tik šūktelėjo, esą tai ne mūsų pasaulis, mes čia tik svečiai. Nusigandęs baigiu šį pasakojimą.

Krikščioniškas demokratiškas

Mano kaimynas, stambusis žemvaldys, parsivarė automobilį už pusę milijono.

Aš, smulkusis pameistrys, išardžiau jį ir išnešiojau gabalais kaimo varguomenei.

Toks ruduo

Šalta spalio saulė – į snukį.
Namų šiluma – pro duris.
Pakelčiau aš tau žemės ūkį,
Tik žemės tu – neturi.

Žemės tik tiek, kiek po kojom,
Tiek, kiek parpuolęs randi.
Toj žemėj vieni sulapoja,
O meta lapus – kiti.

Belapiai lapnoja lapuočiai –
Raudoni, geltoni, pikti...
Ak, viską aš tau atiduočiau,
Bet išnešė viską kiti.

Važiuoja Europon jau stogas,
O kelią jam rodo špyga...
Skaitysiu aš tau epilogą –
Lapus meta mano knyga.

Liks viltys – kaip valkatos valtys,
O valtis praryja vanduo...
Ieškai kaltų, bet nekaltas
Niekas. Net šitas ruduo.

Grėsmės

Girdžiu: Seimą žada paleist...
Drebėdamas lendu po lova.
Aptvare uždaryti, apsaugos prižiūrimi – ir tai kiek pridirbo!
O kai ištrūkę pasileis skersai Lietuvą...

Praradimai (3)

Molis Valentinas sapnuoja, kad šimtas litų, kuriuos buvo pasidėjęs juodai dienai, pavirsta baltais eurais ir išsilaksto po Europą. Kai kurie atsiduria net Jeruzalėj, ir senas žydas Reinoldijus, suvaręs juos į gardą, užkelia vartus.

Nubunda sopančia širdimi ir jau nebesumerkia akių.

Iš Tualeto kambarių Molis Valentinas išeina liūdnas it žemės ar laivyno nepardavęs ministras ir užvėręs duris dar ilgai klausosi, kaip paslaptingai ten ošia vandens. „Štai ir vėl dalelė manęs... Amžiams...“

Tampa nepakenčiamai trošku, todėl apsimeta benamiu ir išeina gatvėn. Deja, ir skaistus kovo rytas neišsklaido slogios nuotaikos. Priglaudžia galvą prie nežaliuojančio stulpo.

– Camerade! – tai veteranas Vasilis Ščiū paliečia petį. – Kas jums?

Molis Valentinas norėtų pulti senoliui ant kaklo ir paklaust, kur viskas prapuola. Jaunystėj Vasilis yra sėdėjęs Sibiro lageriuose, brandos amžiuj stovėjęs Baltijos kely, o nūnai guli Kariotiškių sąvartyno papėdėj – toksai daug gali žinot.

Bet Molis Valentinas išdidus! Užsiklijuoja burną lipnia juosta ir nudūlinęs prišlapina liftą, kaip yra matęs darant kitus benamius ir net namų savininkus.

Pati randa jį laiptinėj, plėšiantį pašto dėžutes, ir parveda namo.

Molis Valentinas išlenkia šimtą gramų ir pasijunta gerai. Bet jam atrodo, kad šitaip jaustis – ne laikas, todėl krimsteli žiurkių nuodų. Savijauta pablogėja. „Še tau, nuo kokių smulkmenų viskas priklauso!“

Nuo to sykio jis liaujasi badavęs ir net nebevaikšto sekmadieniais piketuot. Dabar jį gali pamatyt stovintį kryžkelėj ir aiškinantį įstatymus:

– Enter tenter nosterbam! Taram žymtym kūrvamdam!

Žmonės dėkoja ir Molis Valentinas vis labiau pasitiki savimi. Netrukus išmuša tokia valanda, kai jis išeina pro Aušros vartus, vidurdienį kerta geležinkelį ir tik laimingo atsitiktinumo dėka nepakliuvęs po traukiniu žengia į Vakarus.

Šventinis

Ten, kur teka Neris, gyveno kiemsargis Kairys. Kasė sniegą, pavargo, susirangė pusny ir užmigo.

Dūlino pro šalį narys.

– Kask, tinginy!

Kiemsargis išsižiojo ir nukando nariui koją.

Gimines vaišino, pats valgė ir valdžią gyrė.

Sodinukai

Tujen dūsauji: štai visokie augalai sužaliuos, bet neilgam. Atšiaurus čia klimatas.

Raminu: valdininkai mūsų platumose tai amžinai žaliuoja!

Klimatas niekuo dėtas. Tik reik žinoti, kur pasodint.

Muzikalus

A kategorijos valdininkas B kiaurą dieną vogė iš fondų ir vakare jau labai daug turėjo.

Susijaudinęs išlenkė taurelę.

– Europos vidury... – užtraukė. – Je je!..

Daugiau žodžių jis nežinojo, bet ir nereikėjo. Svarbiausia buvo muzika, kurią jautė savo širdyje.

Ko niekad nebus

Jis buvo labai aukštas asmuo.

– O jei būtum labai žemas? – mėgo pafilosofuoti pati. – Kas tada?

– Deja, tai neįmanoma, – sakė vyras.

Žiūrėjo pro pilies iliuminatorius: nameliai – kaip degtukų dėžutės, žmoneliai – kaip degtukų galvutės. Tai buvo visai kitas pasaulis...

– O juk įdomu būtų dienelę taip pagyvent, – kikeno moteris.

– Būtų, – liūdnai šypsojo vyras. – Bet kad būti negali.

Ir vis dėlto bent sykį per metus jis susapnuodavo save žemu žemutėliu niekam nežinomu ūkininku, raštininku, o kartais – net pensininku.

Tai būdavo labai spalvoti ir labai labai gražūs sapnai.

Sunkus pažinimo kelias

Rytas išaušo gražus ir jaudinantis it septynios nuodėmės. Tokį rytą kilnesnės sielos žmogų traukte traukia nuveikt ką nors didingo.

– Nevalgysiu! – tarė sau Herkus Šurkus. – Reik pajaust vienąsyk, kaip gyvena vargšai.

Pristūmęs seifą, užblokavo kelius link šaldytuvo, atsisėdo prie lango. Seilės išdryko, rankos sudrebėjo, o pilve nelyg šuo suurzgė. „Tai va kaip jaučiasi ubagas Akropolio papėdėj! – susijaudinęs sekė naujus pojūčius. – Gerai! Šitaip ir grūdinasi valia, tokia reikalinga per visokias pervartas bei referendumus...“

Bet nuotaika prastėjo – tai truputį gąsdino. Atvėręs langą, nukreipė žvilgsnį į gamtą. Paukštis čirškė it geras kepsnys, debesys plaukė riebūs kaip sklindžiai... Ir Herkus staiga pajuto, jog šunų pilve jau visa gauja, ir jie nebe urzgia, o graužia. Toks elgesys jam buvo priimtinas ir suprantamas. „Ko negraužt svetimo?“

Tik va kad jo paties elgesys darėsi vis keistesnis. „Visi žulikai!“ – staiga suriko. „Apie ką aš?“ – nustebo. Ir staiga suvokė, jog pradeda prieš valdžią burnot. Dabar jau tikrai nusigando: „Juk aš pats valdžia!“

„Problemų yra!“ – užsirašė kontrolinio paketo prastojoj pusėj, čia pat ir klausimus iškėlė: „Ką turėtume veikt? Kaip tokią padėtį pakeist?“

Ūmai prisiminė atstovės spaudai bei masažui panelės Brik žodžius: „Norint keisti pasaulį, pradėti reikia nuo savęs.“ O mergina jau buvo pasidariusi net keturias plastines operacijas – svarbiausios kūno dalys buvo aštuoniskart praplatėjusios! – abejoti jos kompetencija negalėjai.

Nutraukęs blokadą, sėdo prie stalo ir nedelsdamas sukirto tris paprastas bei dvi pagerintas porcijas. „Nors vienu alkstančiu bus šioj ašarų pakalnėj mažiau.“

Nuotaika pasitaisė, atsistojęs priešais veidrodį net nusilenkė sau – jam patiko jautrūs žmonės.

Tada vėl pažvelgė pro langą. Debesys nūnai plaukė atgal, tik dvigubai didesniu tempu ir triskart suliesėję. „Viešpats grąžina mums jau padėvėtus, – sumetė. – Reik užsirašyt. Tai rimtas pretekstas diskusijai apie... Nesvarbu. Gana, kad vyktų konstruktyvus dialogas. Po visko gal net ordiną duos."

O po sotaus valgio marinte marino miegas. Ir vis dėlto jis vėl tarė sau: „Tyčia nemiegosiu! Reik pagaliau suvokt, kaip jaučiasi benamis, net šiaurią naktį neturintis kur galvą priglaust."

Ryžtingai žengė į vonią, dantis sukandęs atsistojo po gan vėsia ir apysmarke srove. „Tai šit kaip lietus merkia jiems galveles, – graudinosi. – Anava kaip kaulelius skalbia... Ak, bėdžiai!"

Sukaupęs valią dar labiau pastiprino bei pavėsino lietų ir pastovėjo taip gal minutę. „Kita vertus, aniems valia nesipraust! – toptelėjo šviesi mintis. – Kaip gera iš anksto žinoti: štai nubusiu ir nesiprausiu! Aš to negaliu sau leist. O juk nuolat kartoti tuos pačius judesius kilmingam žmogui – gėda! Varguoliui ir nuodėmė: riebalas be naudos prapuola..."

O nubust kas rytą vis kitoj vietoj!.. Veidas nusigiedrijo, užplūdo šviesūs jaunystės atminimai... Nubundi ir nežinai, kas šalia. Marija?.. Magdalena?.. Ką ir šnekėt! Benamio gyvenimas kaupinas žavingų nuotykių.

Susinervinęs jau tikrą liūtį paleido. Bet kas nerūpestingam klajūnui tos liūtys ir audros!.. Mielos palydovės kely...

Bene iš pavydo jį ir traukė nuotykių ieškot, toliau nežinomas sritis tyrinėt. Vėl atidarė šaldytuvą. „Gal pieno litrą perdirbt? Juk tikrai nesuvokiu, iš kur tos perdirbėjų problemos?"

Ir laimė, kad laiku prisiminė... Eiliniam žmogeliui tai nuo alaus galvą sopa, o valdžios vyrui – nuo pieno!

Nedvejodamas pasirinko alų.

„Ir kam tuos pieno produktus gamint? – traukė pečiais. – Kam valdžiai sopulį varyt? Iš tokios valdžios tai jau nelauk gero! Liguista, neišsimiegojusi ji gali tau ne tik kelius, bet ir paskutinį takelį, vedantį į šikinyką, užblokuot... Ir kas per tipai tie valstiečiai? Žinia, katram

smagu – tegu lenda žemėn. Laisvė turi būt! Bet – tik savo malonumui. Vaikas antai kiaurą parą smėlio dėžėj knisasi, nesyk ir patręšia, o juk nereikalauja, kad tėvas produktą pirktų."

Pats Herkus dar buvo išsaugojęs tą pirmapradį vaikišką požiūrį į žemę. Iš visų jos formų jam labiausiai tiko paplūdimio ruožas rytinėj Ispanijos pakrantėj, šiek tiek į kairę nuo San Ferdinando. Užtat kalbėdamas apie žemės ūkio problemas jis ne kartą – ir iš pačių aukščiausių tribūnų! – buvo pabrėžęs: „Net liesa moteris ant dyko smėlio yra daugsyk gražesnė už patį riebiausią slieką jauriniam dirvožemy!"

Neišsilavinęs valstietis to negal suvokt. Gal kitaip su juo šnekėtis? Tiktai – kaip? Kuolą ant galvos tašyt ar jau nutašytu per smegenis rėžt? O gal asmeniniu pavyzdžiu traukt?

Tik kad alaus atsigėrus, ant sofos pagulėjus miegas patraukė. Ir jis lyg sapną, lyg ateities viziją paregėjo...

Būk tai baisingai girgždėdami veriasi Europos vartai... Tamsa... Bet štai iš tamsos išlenda šviesi Herkaus galva. Erdvės švinta, ir dabar jau visi mato: Herkus varosi keliu žvilgantį, bildantį padarą.

Ir visas kaimas, metęs visus neprotingus darbus, sulekia žiūrėt.

– Kas tas yr?

– Helikopteris!

– A kam ans?..

– Tai jau bus kur padėt!

Padaras pučia iš ausų dūmus, mirkčioja apvaliom, protingom akutėm.

Jis spūsteli svertus.

Anas suriaumoja, išsižioja ir kad stvers Herkų už kojos – kaipmat prarijo.

Būrai nuščiuvę laukia, kas bus. O helikopteris riaugėja, pūkščia, galop sustenėjęs išmeta Herkų pro antrą galą. Kailis iškarštas, snukis išlygintas, kalba – taisyklinga angliška.

Dabar jau visi viens per kitą lenda helikopterio gerklėn. Išlekia šypsantys, su trumpikėm, su vėliavikėm – naujoviški!

– Tai dėkui, tėveli, – žemai lenkiasi Herkui.

– O galėjot taip ir likt kurmiai! – nepiktai primena šis.

Kaimiečiai linksi pakirptais pakaušiais ir kloja po kojom dovanas: indėlius, išmokas, kompensacijas...

– Mums nebereik!

Iš tamsių pakampių lenda latviai, tiesia nagus...

Herkus pašoko iš guolio, puolė prie lango – tie patys surūgę veidai, be iniciatyvos akys... Nei helikopterio, nei dovanų.

Nuotaika smuko žemyn, todėl jis pakilo į trečią pilies aukštą ant žmonos parėkt. Sunkią valandą tai visados gelbėjo.

Vargšė kaip tik ten vištas lesino...

Jis pasirodė šviesus kaip žaibas, rūstus it griaustinis. O kai pravėrė burną – balsas atitrūko tarsi besivyniojantis rietimas, ir visi baldai bei daiktai buvo išjudinti iš savo vietų. Vištos išlėkė pro langus, o pelės, žiurkės bei tarakonai, pasislėpę urvuose, šaukė sienoms ir luboms: „Griūkite ant mūsų, griūkite, idant nuo Jo rūstybės mus paslėptumėte!..“

Jis bylojo žmonai:

– Ak, stipena! Jei nebūčiau andai tavęs paėmęs, moterystės sakramentą suteikęs, ar žinai, kas dabar būtum?

– Žinau, Viešpatie, – romiai atsiliepė toji. – Kasininkė Akripolyj. „Labadieną!“ vis kartočiau, kol protelio nustočiau, o tada stotin žygiuočiau, ne miško gegule – ešelonų sesule pavirsčiau, vokiečius kryžiuočius Frankfurto mugėn lydėčiau... Amen.

Herkus davė jai atsikąst meduolio ir vėl suriko:

– O ar žinai, kas aš toks?

– Kaip galėtau nežinot, Viešpatie! Patarėjas... Slaptasis tarėjas... Prometėjas...

– Hop! – patenkintas Herkus atkandęs pamėtėjo dar gabalą. – Hej hop!

– Galilėjas ir Galijotas!.. – silpnu balsu šaukė ta vargšė. – Grafas Liuksemburgas ir Drakula!.. Taip pat ir Otonas Didysis!.. Ir Jungtinės Karalystės – vienas tūkstantis aštuoni šimtai šešiasdešimt trečiųjų ribose! – tikrasis įpėdinis...

– Gana! – stabdė procedūrą Herkus.

Bet galva anai jau buvo labai suminkštėjusi – juk panašios apklausos kartojosi kasdien. Po kiekvieno teisingo atsakymo vyras dar paskatindavo moterį kaukšteldamas antspaudu jai per smegenis. Antspaudą pagal slaptąsias direktyvas nešiojosi vietoj bizūno.

– Pervažiuotas bulterjeras su kilmės dokumentais!.. – moteris vepezojo visai nei šį, nei tą.

Bet Herkus nuo badmiriavimo ir benamystės buvo toks nusigalavęs, kad mostelėjo tuščia rankele ir į kabinetą sugrįžo. „Dabar jau metas pamąstyt! – nusprendė. – Gal paaiškės, ar tikrai toks kenksmingas proto darbininkų triūsas, ar vien iš dyko buvimo anie pretenzijas kelia."

Jam atrodė – iš dyko. „Bene raštininkui ar kokiam mokslinčiui pastangų ir investicijų reik? Mintys taigi veltui iš kažin kur atplaukia! Jei man sako: „Laba diena", ar aš vargstu galvodamas, ką atsakyt? Aišku, ne! Kažkaip savaime atsakau: „Labas." Bet kai prašo labdaros... Kur nėr atsakymo, tai nėr. Su pančiu it asilo neatvarysi. Tai kvailam raštininkui įkvėpimas kažkoks, sako – spėk paišeliu mosuot... Bet paišelis tai jau tikrai ne kastuvas..."

Įsitrynęs užpakalį druska, dar pabarstęs pipirais – kad neužsnūstų – jis ryžtingai sėdo prie stalo ir ėmė mąstyt. Pirma mintis buvo: „Štai aš, Herkus Šurkus, sėdžiu prie stalo ir mąstau."

Ši jam labai patiko. Nedelsdamas užsirašė.

Daugiau minčių kol kas nebuvo, bet to jis neėmė galvon. Svarbu kokybė.

Džiugino tai, kad mąstyti nėmaž nebuvo sunku, tik nuobodu. Todėl palindo po stalu. Tik ir ten ne ką geriau. Nebent tiek, kad agrarinė mintis ūmai įgijo modernią proamerikietišką formą: „Štai aš, Sedas Mąstas, herkuoju ir šurkuoju..."

Ši jam patiko dar labiau. Dabar jau norėjosi mąstyt ir mąstyt...

Deja, kieme driokstelėjo patrankos, o prieškambary padvelkė citrinom – tai žengė menėn naujasis nepaprastasis graikų pasiuntinys, iki ausų apsikarstęs blizgančiais įgaliojimais. Supykęs Šurkus ėmė lot. Anas krūptelėjo, įgaliojimai nubyrėjo – ėgi visai paprastas žmogelis Aristotelis Onasis!

– Hot dog? – sveikinosi svečias. – Al rikt? – teiravosi.

Šurkus užsimerkė, laukė, kol ateis atsakymas. Šmėstelėjo keletas rusiškų variantų – šiuos praleido. Vienintelis lietuviškas ir, matyt, vienintelis galimas buvo:

– Eik šikt!

Pasiuntinys nusilenkęs nuėjo kur liepta. Šurkus išlindo iš pastalės. Buvo kiek nepatenkintas vizito rezultatais. „Betgi sena tiesa, kad mąstymas klystkeliais veda...“

Galutinai apsisprendęs tarė sau:

– Gana mąstyt! Metas dirbt!

Nuėjęs į Specialiuosius Kambarius išplatino šį pareiškimą BNS kanalais ir ryžtingai spūstelėjęs klavišą vandenį nuleido.

Tada jau sėdo prie stalo ir kaipmat padirbo iš sąvaržėlių kupranugarį ir keturis asiliukus.

Paskui dar padirbo arabą ir suteikė jam įgaliojimus per keturiasdešimt dienų išvest karavaną iš dykumos.

Tapo visai smagu.

Viešpaties garbei, valstybės gerovei...

Rūšys lietuviškos

Šviesieji

Reikia, labai reikia rašyt apie gerus žmones ir gerus jų darbus.

Tokie žmonės yra pedagogai Kęstutis ir Birutė Katyčiai. Šiandien jie švenčia garbingą jubiliejų.

– Ar daug žinių sukaupei? – klausia Birutė.

– Daug, – atsako Kęstutis. – O tu?

– Labai daug! Tik kad visas mokiniams perteikiau.

– Tai kas dabar bus...

Be žinių, jie nieko daugiau ir neturi. Gyvena vieno cilindro bute, grindys išklotos vadovėliais, sienos apmuštos sąsiuviniais. Vietoj lempos – gaublys.

Ant sienos gerai matomoj vietoj – šautuvas.

Bet štai vakare pas Katyčius užsuka buvę mokiniai: verslininkas Bordeliuras ir jo verslo antroji pusė, pirmos grupės valdininkė Kunigunda. Birutė patiekia kuklią, bet skanią vakarienę: kontrolinių lapelių sriuba, miško žvėrimis įdarytas albumas, arbata su dviem gabaliukais kreidos.

Po vakarienės Kęstutis visiems pripila po taurę karšto rašalo.

Ar verta aprašyt tas mielas šnekas prie taurės apie viską ir nieką?

Verta! Juk iš to – jaukumas ir šiluma. Praleidžiu tik todėl, kad skubu prie svarbiausio.

Išeidami mokiniai paremia mokytojus keturiais milijonais.

– Ką jūs! – šaukia tie. – Mums nieko nereik!

– Reik! – švelniai, bet griežtai atsako Bordeliuras. – Rašalo nusipirksit. Kas be ko, ir vadovėlių vaikams...

Kunigunda apdovanoja jubiliatus naujausios laidos įstatymų paketais: dvigubas minčių į smegenis nepraleidžiantis sluoksnis!

Dabar jau visiems smagu! O man – labiausiai. Dažniau rašysiu apie tokius.

Tiktai kas skaitys? Seniai pastebėjau: kuo daugiau atsiranda mano raštuose gero būdo verslininkų ir valdininkų, kuo romesnė tampa žemesnioji Baltijos kelio grandis, tuo bjauresnis darosi mano skaitytojo charakteris. Gatvėj stveria už atlapų.

– Kam gi tas šautuvas ant sienos?

– Dėl gražumo, – juokiuos.

Gūžteli pečiais, nudūlina surūgęs. Jaučiu, greit jis visai liausis skaitęs ir praeis pro mane kaip pro stulpą.

Tegu. Kas man iš tos garbės, jei vienas džiaugsiuos, o šimtai pjausis, šaudysis ir ant šakų beigi lempų kabės...

Tamsieji

Esu dar labai nelaisvas.

Štai atsisėdu bare ir susigūžiu. Ir vaidenas man, kad beregint aprėks, išplūs, tėkš mazgote...

Už ką?

O bene žinau! Gal už visą gyvenimą... Gal – šiaip sau...

Šitokių minčių slegiamas vis labiau gūžiuos ir greit būnu toks susigūžęs, kad pats suvokiu: mostelt tokiam skuduru per marmūzę – vienas malonumas.

– Ko pageidausit? – balta, graži padavėja spokso į mane.

Krūpteliu, dairaus durų. Baimės pagautas nebeatmenu, kaip čia pakliuvęs.

– Prašom, – ragina pana. – Blynai... Skryliai... Kukuliai...

– O durys! – šaukiu silpnu balsu. – A yr?..

– Durys... – ji tyrinėja meniu. – A su vyriais?

– A nesvarbu...

Ji mosteli ranka. Aš sverdėju lauk...

Laisvas vėjas pravėdina smegenis – man jau pikta ir juokas. Ko gi taip baimintis eilinėj skylėj, kurioj tiek sykių būta!

Ogi tie, laisvieji, net kur kas prašmatnesnėse vietose jaučiasi šeimininkai. Kaip aš norėčiau šitaip...

Išsitraukiu brošiūrą ir sustiprinu dvasią didžiojo Kalidaso eilėmis:

Pažiūrėsiu labai drąsiai – drabadam!
Prakalbėsiu labai drąsiai – drabadam!!
Labai labai labai drąsiai – drabadam bam!!!

Spiriu koja į duris, triukšmingai atsidrebiu kėdėj.

– Kawos! – tyčia pasakau su dviguba vė. Te visi pajunta: šis vyras ne iš kaimo spirtas.

Barmenas ir trys padavėjos dabar itin smalsiai stebi mane.

– Kas anam yr?

– Šiandien jis labai keistas.

Bet kas gi čia keisto? Esu matęs, kaip kiti priverčia save gerbt. Ne skrylių jiems patiekia. Sklypų!

– Kawosdu! – aš trinkteliu kumščiu į stalą. – Taip pat mergų ir narkotikų! Cwai! Tiū!

Barmenas mosteli ranka it baidydamas musę. Barmenai viską žino ir viską gali. Bet į mane kažkodėl žiūri kaip į žemesnę rūšį, nevertą gėrybių, kurias jie valdo.

Viena padavėja tyliai, bet ryžtingai artinasi prie manęs. Ir jaučiu – vėl apleidžia jėgos, ima drebėt rankos, o veidus išmuša raudonis.

– Aš tik kavos...

Ji nusigręžia, praneša saviškiams:

– Jis girtas!

– ...vos... – veblenu. – Gali būti antrąsyk pervaryta...

– Girtas kaip kiaulė!

– Tamsta!.. – visas tirtėdamas pakylu nuo stalo, beveik išsitiesiu, beveik pakeliu galvą. – Aš reikalauju...

Barmenas staiga užsuka man rankas ir aš nebereikalauju, nusilenkiu ligi žemės. Ir tokį, tylesnį nei žemė, veda jis mane pro staliukus, kur ponai ir ponios, išveda pro duris ir spiria į užpakalį. Žnekteliu ant sniego.

Išsišiepę snukiai prilimpa prie langų.

Iš ko juokiatės, ponai?..

Laisvieji

Bet laisvam žmogui gal nė negali taip nutikt?

O jeigu... Ar tada jis vis tiek jaustųsi laisvas?

Kuom gi skiriasi laisvas nuo nelaisvo? Daug apie tai mąstau.

Laisvas kalba garsiai, o mūsiškis – pusbalsiu. Laisvas kvatoja, o mūsiškis kikena.

Bet čia niekai. Svarbiausia – laisvasis pasitiki savimi.

Štai šito ir nesuvokiu. Aš pasitikiu saule – rytą ji tikrai patekės. Bet kaipgi man pasitikėt savimi? Kas aš toks? Nendrė vėjyje? Dulkė, vėjo pustoma? Ar dulkė ant nendrės...

Anava klegantis būrys laisvųjų išvirsta pro duris. Stebiu juos nuo kelmo ir iš viso būrio pasirenku tokį, kuris bloznesnis. Kad ir ne itin kokios figūros – šis labai laisvas.

Aš nelaisvas, bet daug stambesnis. Juo dėtas, net nosies gatvėn nekiščiau.

Ir vis dėlto jis žergia plačiai, o aš tipenu kaži kaip skersas.

Bet kai jis pasuka už kampo, pribėgęs kaukšteliu per sprandą. Nesmarkiai. Trys ketvirtinės.

– Ką tai reiškia? – jis atsigręžia, mirksi apvaliom akutėm.

– Maestro... – lenkiuos bemaž iki žemės. – Kaip jaučiatės?

– Ko jums reik?

O! Daug ko norėčiau paklaust. Tik kaip visados sutrinku, raudonuoju ir neberandu žodžių.

– Nieko, – mosteliu. – Eikite.

Jis nueina vis atsigręždamas, vis spartindamas žingsnį. Štai jau leidžiasi bėgte ir prapuola man iš akių.

Sunku pasakyt, kiek šis įvykis turės įtakos tolesniam jo laisvėjimui. Bet aš lyg ir laisvesnis.

Reiks dažniau pabendraut.

Aukštieji

1

Prisimenat: anuomet nebuvo galima garsiai kalbėt.

O prisimenat: ar dažnas turėjo ką pasakyt? Verčiau nė nebūtų prasižiojęs.

Bet žiojasi nūnai visi, kas netingi. Ir kuo plačiau – tuo mažiau pasako.

Tai – didelis menas, aukštasis pilotažas. Tad kuo asmuo aukštesnis, tuo geriau jis šį meną įvaldęs. Laimė, kad yra mokytų palovinių – šie bent retsykiais išverčia naujakalbę į gimtąją.

Štai Premjeras gali garsiai paskelbt, kad išvagiami milijonai. Bet niekados net pakuždom nepasakys, katras – Algirdas ar Mykolas – pavogė. Gal nežino?

Kur nežinos!

Tai gal bijo?

(Atėjau! Pamačiau! Negalėjau! – ar gražu bus tokiais žodžiais atsisveikint su tauta?)

Bet ko gi bijot Premjerui? O Prezidentui? Kas ir ką jiems gali padaryt? Primuš? Kur ten! Pasaulio prezidentai, net ir labai nusipelnę, ne taip jau dažnai gauna į kailį.

Už nugaros stovi tam tikros jėgos... Tegu stovi, jeigu joms ten patinka. Kai aš būsiu Prezidentas, pakviesiu jas net atsisėst.

– Pavargot bestovėdamos, – sakysiu. – Pasėdėkit dabar dešimt metelių.

– Jūs žinot, ką mes galim!.. – šnypš man į ausį piktosios.

O aš va atsigręžiu, atsikrenkščiu ir spjaunu stačiai į jų nematomus taukinus snukius. Ir ramiai laukiu: bene griebs nematomos letenos už gerklės. Tada riktelsiu: „Mūsiškius muša!“

Ir trys milijonai mūru stos...

Bet nematomos jėgos dėl to ir nematomos, kad pačios bijo. Tai ko man tokių bijot?

– Tai tu, Mykolai, milijoną pavogei, – sakau. – Eik lauk iš ministerijos.

Kur tau eis! Prisirakina prie kėdės treniruotais užpakalio raumenimis, prisisiurbia išmankštinta skyle...

Stveriu it prisidirbusią katę už sprando ir su visa kėde nuridenu laiptais.

Ant mano kabineto sienos matomiausioj vietoj daktarų konsiliumo išvada: psichiškai sveikas. O kad anas sukčius ir vagis – taigi jam ant snukio parašyta.

Kolegos ramina kritusįjį: išeisim, girdi, Europon, galėsi čia sargu likt.

Ė ne, meldžiamasis! Tave patį už devynių užraktų sergėt...

Valstybės dienos proga vietoj ordinų kiekvienam ir įteikiu po spyną. Vis dar tikiu žmonėmis, vis dar viliuos – patys užsirakins...

Amžinoji romantika...

2

Po kiekvieno posėdžio nusiplaunu rankas – ne perkeltine prasme, kaip mano pirmtakai, o su muilu! – ir einu rūpintis lietuviais. Prašom įsidėmėti: ne Lietuva, bet jos piliečiais. O kas ima tėviškai rūpintis Lietuva, tam greit ima atrodyt, jog jis ne tik tėvas, bet ir pati Tėvynė...

Mėgstu šnektelt su paprastais žmonėmis. Tik keletas frazių, ir pamatai: paprastas – net labai nepaprastas. O paprastų gal nė būt nėra.

– Kiek uždirbate?

– Keturis.

– O kiek už butą?

– Keturis keturiasdešimt.

Žmona bedarbė... Trys vaikai... Senas tėvas kelinti metai ant lovos...

Nežinau ką ir galvot. Atsargiai primenu:

– Kiti žmonės valgo...

Taip, jis tą žinąs. Jie ir patys valgo.

Tai gal tik per Velykas? Ne, jie kasdien. Tai bene šiaudus? Ne, jie mėsą...

– Mėė... – išsižiojęs bliaunu it oželis.

Ir ūmai prisimenu televizijos laidą... Vyriokas griauna vieną savo lūšnos galą ir apšildo kitą, kuriame gyvena. Nukrečia šiurpas. Graibaus piniginės.

– Jūs, manding, turėjot dvylika vaikų... Devynis jau... O žinot ką – išsaugokim bent tuos likusius tris! Kaip sakoma, Dievo garbei ir Lietuvos valstybės šlovei...

– Jūsų Ekscelencija! – jis išskečia rankas. – Mes ne tokie.

– Tai iš kurgi?.. Tai kaipgi?..

Aptemsta akys, bet dabar itin aiškiai matau: priešais mane taigi pats...

Sudrebėjęs puolu ant kelių.

– Viešpatie! – šaukiu. – Tu privalai būti Premjeras! Kiek ten mūsų? Pagal šv. Marijoną – tik triskart po šešis nulius... Tujen be vargo visus pasotinsi.

Ir štai jau regiu jį užu stalo. Jo kairėj ir dešinėj – dvylika ministrų... Kam jie čia bereikalingi? Stveriu bizūną.

– Nevalos! Marš numuo!

Tie, šiepdami dantis, bet pabrukę uodegas – skersi pro duris...

O jis – toks ramus – laužo duonos plutą. Ir trupinėliai virsta kepalėliais... Šimtai, tūkstančiai, milijonai duonos kepalėlių! Paskui jis išvynioja iš laikraščio silkės galvą, papučia gerklėn dvasios... Ir lekia iš tos gerklės dangun silkės ir kilkės, šaltai ir karštai rūkytos skumbrės, strimelės, unguriai... Lekia ir krinta lietuviams ant stalų, ant galvų... Ant visados.

Ir kam mums tos subsidijos, kam tos integracijos?..

Čia Marijos žemė!

Viešpats su jumis!

Šiąnakt vėl kad privertė sniego!
Tikrai valia tvirtinti, kad švariau ir šviesiau gyvenam.
O jei dar padegt tą sniegą?
Rasi ir šilumos rastųs...

Nustatymai

Europos Sąjungos šalims saulės šiluma turi būti tiekiama po lygiai. Liūdna, kad kitiems nereikia žieminių batų.

O jei teisingai paskirstyt šilumą nėra galimybių, šalys privalo keistis teritorijomis kas penkeri metai.

Patarėjas

Esu pirmas vyras valstybėje.

Galiu patarti vienaip, bet galiu ir antraip. O kartais tik prisisemiu pilną burną vandens ir apipurškiu ambasadorius.

Turėdamas šitokią galią vis dėlto likau toks pat jautrus kaip anuomet, kai darbavaus eiliniu vyru. Jei manęs neklauso, įsižeidžiu, pasipučiu ir tyliu. Jo Ekscelencija sėdi sumišęs, jo paloviniai slankioja ant pirštų galų. Vakarop ima drebėti ir skeldėti valstybė.

Tada jie ateina pas mane su maišais, puola ant kelių ir meldžia atleidimo.

Ir aš atleidžiu. Nesu piktavalis. Patariu visiems pavalgyt ir eiti gult.

Ir kai Tėvynę užkloja skylėta dangaus skranda, kai visi jau seniai miega, aš vis dar budžiu. Ir mąstau apie Lietuvos viziją. Kur mums, lietuviams, tokį daiktą gaut? Kiek tatai galėtų kaštuot? Ir išvis – kas ana yr?

Deja, patarėjui nėra kas pataria. Virš patarėjo – tiktai dangus.

Tolstantys

Pastebėjau, kad gyvenimas eina, o žmonės bėga, važiuoja ir net skrenda.

Dažniausiai skrenda valdžios žmonės. Užtat jie yra labiausiai atitrūkę nuo gyvenimo.

Rytai–Vakarai

Esu asenizatorius, todėl dažnai keliauju po tolimas šalis...

...Vos tik laineris nutūpė tarptautiniam Pekino oro uoste, išsyk pastebėjau pulkelį klipatų su plakatais: „Šalin rankas nuo lietuvių pensininkų!“, „Laisvę smulkiesiems verslininkams!“, „Pakelkite, niekšai, pieno supirkimo kainas!“

Daug ten buvo panašaus brudo.

Susiraukęs apžvelgiau mane pasitikusių oficialių asmenų delegaciją. Visi vienodi kaip ryžiai.

– Katras, vaikinai, būsit kinų imperatorius? – paklausiau.

Vienas, bene šiek tiek riebesnis už kitus, nusilenkė ligi žemės.

– Bičiuli, – tariau mostelėjęs į piketuojančius. – Man tai nepatinka.

Tas davė ženklą gvardiečiams. Pora salvių – krito anie kaip lapai. „Štai rytietiškas mandagumas! Toli dar mums...“ – pagalvojau su kartėliu.

Bet čia prie manęs prišoko nususęs korespondentas.

– Sakykit, ar tiesa, kad veikliausi, narsiausi lietuvaičiai priversti į Vakarus bėgt, su beisbolo lazdomis dantyse Floridos paplūdimiais šliaužiot?..

– Tiesa, – atsakiau. – Tačiau koks tavo reikalas?

Spyriau į mikrofoną – du trečdaliai koto tam tipui į žabtus sulindo.

Oficialūs asmenys sulinksėjo apvaliom galvikėm. Net nesmagu tapo.

– Vaikinai, – tariau. – Atsiminkit, kad čia Kinija, o jūs – kinai. Ir liaukitės pataikavę.

O kad jie dar geriau mane suprastų, sukiauksėjau kiniškai: „Čiau-čiau!“, „Sunhuj!“, ir panašias nesąmones.

Pareigūnai pasitempė. Vienas kitas išdrįso net galvą pakelt.

Važiuojant į rezidenciją vietom dar šmėsteldavo koks pageltęs teisių gynėjas. Tokius pats nušaudavau pro langą iš revolverio.

Pietums buvo šuniena su kirminais. Laimė, kad turėjau lašinių bryzą. Bet kai pasiūlė taurelę ryžių degtinės, šliūkštelėjau stalo komendantui į snukį.

– Duokit man tautiškos! – o regėdamas, kad nesupranta, paaiškinau: – Du litrai langų valiklio, vienas – vandens.

Išgėręs apžvelgiau Kiniją. Kiek ten tų kinų – akys apraibo! Susinervinęs pasakiau:

– Kol čia viešėsiu, ponai, gal malonėtumėt saviškius perkelt į atokesnius kampelius. Bent per septynis šimtus mylių nuo mano maršrutų.

Puolė atsiprašinėt, teisintis, atseit visi pasaulio kampeliai jau kinais užkimšti.

– Tai chemikalais nupurkškit, – patariau. – Bene kas pasiges vieno kito milijono? Pagaliau tai ne mano reikalas. Aš – svečias! Tik įspėju: neerzinkit, nes aš galiu... – ir šnibžtelėjau imperatoriui į ausį: – Laisvę Tibetui!

Tas – bimt aukštielninkas. Ir jau stirena kojelėm.

Pakėliau, paplojau per petį.

– Pajuokavau, bičiuli... Kas man rūp tie jūsų tibiai!.. Tarp kitko, mes, lietuviai, kol nebuvom iškovoję laisvės, kur kas draugiškiau gyvenom.

Bet jie buvo taip išgąsdinti, kad mikliai susitvarkė. Vakare mieste nebeliko nė gyvos dvasios.

Vizitas baigėsi taikiai, susitarėm dėl bendradarbiavimo. Kitaip nė negalėjo būt! Visų šalių imperatoriai ir asenizatoriai – to paties medžio šakos. Vieni šūdą mala, kiti – jį valo.

Atsisveikindamas pakviečiau imperatorių praleist vasarą Palangoj, prie gintarinės Baltijos.

– Tik nieko nebijok, – tariau. – Drąsiai ženk centrine gatve, o jei kas paklaustų pavardės, sakyk – „Basanavičius“.

Pasibučiavom ir išsiskyrėm kaip broliai. Dėl visa ko įsimečiau lėktuvan keletą pigių kiniškų liepsnosvaidžių – jei labai gąsčiosis, teks pajūrį išvalyt.

Geri žmonės tie kinai. Tik baikštūs kaip triušiai.

Bet apsitrins su mūsiškiais pabendravę.

Kraštotyra

Vis daugėja mūsiškių, be jokio reikalo svetur važinėjančių.

Anava ponas rėkauja:

– Aš – pasaulio pilietis! Aš visą Žemės rutulį išmaišęs!

O iš tikro jam tik galvoj maišosi. Anksčiau tokius svieto perėjūnais vadino.

Tai neramūs žmonės. Sakai „labą dieną“, o jis jau graibosi valdymo pultelio.

Patykojęs užmaunu tokiam ant galvos maišą, įsodinu į savo seną geldą ir pavėžėjęs išlaipinu miškuose prie Baisogalos.

Ne visi dar gimtinės takeliai išvaikščioti!

Sena nauja daina

Neplatus gi kraštas mūs gimtasis,
Ne kažkiek čia klonių ir laukų.
O ir tie jau po privatizacijos –
Kur dar gali būt taip nejauku?..

Nuo Lazdijų ligi Kuršių nerijos,
Nuo Šakių lig Biržų eik – ir va! –
Kur žiūri – ne tavo ministerijos
Ir ne tavo brangi Lietuva...

Jeigu baigės parakas ir prakuros,
Nesibark ant didelio dangaus.
Atviri visi keliai į pragarą –
Ten ir pasišildysi, žmogau.

Netvarkingi reikalai šioj žemėje:
Tam salonas, o kitam – fojė.
Tam – kasdien pavasaris kišenėje,
O kitam – ruduo net širdyje.

Eina vis geryn, geryn gyvenimas –
Kuo geryn, tuo nuo tavęs tolyn.
Tai gal jis ne tavo, tai gal svetimas? –
Tai ir pats tu eik nuo jo šalin.

Eik tu kurti Lietuvos istorijos,
Eiki tiesiai – nepaklysi tu:
Laukia ant kalnelio sanatorijos
Ir žmogelis baltu chalatu.

Vėjai galvoje, o piniginėje
Štilis. Ai tai būdas Lietuvos! –
Andai didis Vytautas apgynė ją,
O dabar tau gintis reik nuo jos.

Kaip Nevėžis – liūdnas, patamsėjęs
Ir pamiršęs jau, kur gyvenąs,
Į Tėvynę skersas pažiūrėjęs
Tu paleisk ne širdį, o dujas.

O yes! O yes!
A jop!.. – tai be racijos
Aš kadais Tėvynę pamilau:
Ne tokios yra ji orientacijos –
Į mane giliai jai nusispjaut.

Kaip įveikti nerimą ir pradėti gyventi

Simfonija

C-moll

Nesisielokim, broliai, kad nuolat gerėja gyvenimas.

Juk lieka viltis: vienąsyk tai baigsis ir tada vėl gyvensim gerai.

E-moll

Yra tipų, tvirtinančių, atseit dabar jau taip blogai, kad blogiau būt nebegali.

O aš sakau: nepraraskim vilties.

Valdžia ta pati... Ir žmonės tie patys... Kas gi sukliudys?

B-dur

Atėjo gerieji laikai.

Žinoma, daugelis to nesuvokia, nes gerieji niekuo nesiskiria nuo blogųjų.

Bet vis tiek smagu!

Fis-dur

Tra-lia-lia...

Išvis-dur

.....

O aušros čia tykios

Yra žmonių, vis dar nesuvokiančių, ką iškovojom.
Negerai, kad tokius metų metais marinam badu.
Tai per didelė bausmė. Užmuškim juos lazdomis.

(Juozapas. „Laiškai jonaviečiams“, p. 205)

Maršalas Tuchačevskis sukomandavo:

– Ugnis!

Brigados generolas Vasiliauskas driokstelėjo iš granatsvaidžio į ligoninės kaminą...

...O daktaras Oleka, prieš pusvalandį prapjovęs pilvą smulkiajam ūkinykui Patriūbavičiui, jau kuris laikas stebeilijo pro skylę ir žiovavo.

Operacinė susiūbavo – net akiniai aprasojo.

– Ar ką nors radote, daktare? – pakėlęs galvą smalsavo Patriūbavičius.

– Jūs manot, kad verta ieškot? O kurioj vietoj?

– Pats nežinau...

– Ką pas tokį rasi...

– Tai gal užsiūsite?

– Bene kas nuo to pasikeis! – daktaras kimšo pypkę. – Jūs, ligoniai, keisčiausių fantazijų prasimanot.

– Dovanokit...

– Nieko neturit, nieko nematot – gyvenat kaip kurmiai, – susierzinęs kalbėjo Oleka. – O va į žemę kažkodėl nenorit!

Patriūbavičius pakilo, kiek leido jėgos, ir sujaudintu balsu atsakė:

– Prie ruskio buvau kurmis. O dabar!.. – jo akys sužibo, o plaukus taršė sprogimo vėjas. – Dabar irgi kurmis, bet laisvas ir nepriklausomas!.. Tai didis progresas.

Daktaras, išgirdęs tokius žodžius, perkainojo savo vertybes ir nusilenkė.

Už sienų vėl sugriaudė.

– Budeliai! – riktelėjo Oleka. – Būkit prakeikti!

– Ko jie nori, daktare?

– Neįvykdėm sutarties, – daktaras pešė dūmą. – Produkcijos nepatiekėm.

– Atsiskaitymai vėluoja? – kikeno Patriūbavičius. – Mūsų parapijoj tas pats.

O daktaras, vienoj rankoj iškėlęs kirvuką kaukolės skliautui ardyt, kitoj pjūklelį viduriams raižyt, verkdamas šaukė:

– Bene aš koks mėsininkas!

Seselė Siselija skubiai pripylė sklidiną mėgintuvėlį kontrabandinio spirito.

– Nusiraminkit, maestro. Bemaž visi langai išbyrėjo. Dabar jau ne vienas sveikuolis plaučių uždegimą susigriebs.

Išgirdęs tokius žodžius, daktaras susijaudino ir pabandė apverst seselę ant operacinio stalo, bet pasipriešino ten tebedrybsojęs Patriūbavičius.

– Pirma darbą pabaikit, o tada jau ilsėkitės ir linksminkitės.

Daktaras įsižeidė ir prabilo tokiais žodžiais:

– Kai aš pabaigsiu, tujen būsi ten, kur nei vergo, nei laisvojo, kairės anei dešinės. Užtat sakau, kvaily, kelkis ir eik! Duosi kiemsargiui litą – ir užsiūs.

– Ir pasiskubink, – ragino Siselija. – Pasisekė, kad daktarėlis geras...

Tuo metu operacinėn įžengė komisaras Grigaravičius. Rankoj jis laikė guminę lazdą: šakom – į vakarus, šaknim – organizuoto nusikalstamumo pusėn.

– Čia kažkas sprogo!

– Niekai! – pro ašaras šypsojo Oleka. – Tai tik eksperimentinė kolba su rytmetiniais laisvės kankinių šlapimo pavyzdžiais.

– Tokiu atveju privalau patikrinti, ar tuo šlapimu neskiedžiat spirito.

Daktaras pripylė mėgintuvėlį ir palinkėjo:

– Kad mentalitetas nedulkėtų!

– Kas tauru, tas neapdulka, – oriai atsakė Grigaravičius. Išlenkė iki dugno, bet įgimto budrumo neprarado. Grūmojo lazda ir šaukė: – Jūs, daktarai, dieną naktį tupit ligoninėse dėl to, kad čia visuomet jaunų seselių galit rast!

– Ir kas mums uždraus! – šaukė ir Oleka.

– Visas bobas galit plikai išrengt! – trypė komisaras. – Kada tik užsimanę!

– Ir išrengsim! – trypė ir Oleka. – O jūs?

– O mes ir primušt galim!

– O mes – papjaut!

– Mes – nušaut!

Vyrai apsikabino ir pasibučiavo džiaugdamiesi, jog būdami tokie nepanašūs turi tiek bendro. Atšiauriam nūdienos pasauly tai didelė paguoda.

Grigaravičius paprašė užkandos. Oleka paėmė peilį.

– Jūs rūkot, pons Patriūbavičiau? – kreipėsi į ligonį.

– O kaipgi! – suriko šis. – Duokit arkliašūdį!

– Plaučiai netikę, – sumetė Oleka. – Išimsiu inkstą. Padoriam žmogui ir vieno gana.

Patriūbavičius prieštaravo:

– Tai mano nuosavybė!

– Štai kaip! – sukluso komisaras. – Privatizavot organus? Leiskit paklausti – už kokias lėšas?

Nugriaudėjo dar vienas sprogimas...

...Laidojimo Rūmai „Pas Abraomą“, prieš metus kukliai įsikūrę pirmame ligoninės aukšte, nūnai užima jau pustrečio. Kas be ko, ligonio artimiesiems patogu: ar dėl išsiblaškymo, ar iš didelio skausmo ligonį jie kartais atiduoda stačiai į Rūmus, aplenkdami tarpinę grandį – ligoninę. Karstai, stokojant vietos, išrikiuoti visų ligoninės aukštų koridoriuose ir palatose. Kadangi trūksta lovų, daugelis ligonių karstuose ir miega. Ne visiems tai patinka, kitas net spyriojasi. Bet greitai pamėgsta šį patogų migį ir pasveikusius – o pasitaiko ir tokių! – tenka jėga iškeldinti.

– Palikit mane ramybėj! – šaukia nelaimingasis. – Nenoriu į šaltą vamzdį!

– Į drėgną rūsį...

– Dvokiančią laiptinę...

Prieš metus ligoninės administracija ir Laidojimo Rūmai pasirašė sutartį: Rūmai parūpino įrangos, o ligoninė įsipareigojo reguliariai tiekti šviežią produkciją. Iš pradžių dirbta sklandžiai, bet jaunatviški Rūmai ėmė plėsti veiklą, reikalauti vis daugiau. Ligoninė jau nebeįstengė laiku pristatyti žaliavų: tai kėlė didelį Rūmų vadovų susirūpinimą.

– Šiandienos pasiekimai – ne riba! – kalbėdamas per televiziją pareiškė Rūmų kancleris Abraomas Kulvietis. – Mūsų įrengimai modernūs, o žmones konsultuoja geriausi specialistai iš Filipinų ir Serbijos. Įdėtos lėšos galėtų greitai atsipirkti, deja, ligoninė prie naujų sąlygų neprisitaikiusi, darbuotojai – be kūrybinės ugnelės... O juk dabar, kai daugelis ūkio subjektų dirba nuostolingai, mūsų versle kaip tik jaučiamas pagyvėjimas! Tai ar galime taikstytis...

Daug tada buvo pasakyta karčių žodžių.

Tiesa, Rūmai turėjo sutartis ir su individualiais tiekėjais. Tamsiose gatvelėse ir net nuošaliuose vienkiemiuose darbavosi dešimtys entuziastų. Bet šiems kliudė permainingi verslo įstatymai, liguistas visuomenės dėmesys ir žioplesnių jos narių pavydas. Kita vertus, pavienių tiekėjų produkcija toli gražu nebuvo aukščiausios kokybės. Rūmai tokiais negalėjo remtis ir savo ateitį siejo su ligonine, turinčia neribotą specialiųjų priemonių arsenalą.

Todėl į išplėstinį gamybinį buvo pašaukti ne tik ligoninės vadovai, bet ir skyrių vedėjai ir aukštesnieji daktarai.

– Kas yra, ponai? – klausė Abraomas. – Jei netenkina procentai, sutartį peržiūrėsim. Beje, patys galite naudotis mūsų paslaugomis su nuolaida.

Aukštieji daktarai susimąstė. Ir tik Oleka, tuo metu kalbėjęs su savimi, užsimiršęs garsiai paklausė:

– O kažin ką pasakytų Hipokratas?

Ligoninės vadovai paraudonavo, nudūrė galvas. Jiems buvo gėda, kad pavaldinys nesugeba atsikratyti sovietmečio autoritetų.

– Hipokratas? – sukluso Abraomas. – Bene vėl naujas prokuroras?

– Pjaut sveiko aš negaliu, – niurnėjo Oleka.

– Sveiko nereik! – sakė Abraomas. – Bet ar sunku sveiką pagadint? Juk čia ligoninė!.. Žinai, kad yra slaptieji protokolai, pasirašyti Lietuvos Vyriausybės ir Laidojimo Rūmų, apie bedarbių ir pensininkų pasidalijimą...

– Mūsų Vyriausybė to niekada nepasirašys! – sušuko Oleka.

– Vyriausybė – mūsų! – tyliai atsakė Abraomas.

Kilo triukšmas. Kai kurie daktarai pareikalavo protokolus parodyt. Abraomas atsisakė: tokiam viešumui dar ne metas.

– Manau, suvokiate, jog Vyriausybei vienai kovoti su šia milžiniška dykaduonių armija – per sunkus uždavinys. Juolab kad valdžios priemonės priešina visuomenę ir juoką kelia. Ogi mes dirbam patikimai. Prašom į cechą...

Norinčių neatsirado. Abi pusės išsiskyrė nepasiekusios kompromiso.

O šiąnakt Abraomas Kulvietis prabilo iš jėgos pozicijų.

.....

..Jie sėdėjo ant griuvėsių, keldami spirito taures, o kadangi buvo kontūzyti, kalbėjo tik apie svarbiausius dalykus.

– Yra nuomonė, kad sniegas iš vandens, – sakė daktaras Oleka. – Betgi sniegas nėmaž nepanašus į vandenį – tą paliudys kiekvienas jį matęs. Aišku, sniegą įmanoma paverst vandeniu jį kaitinant. Bet tai nieko neįrodo. Kaitindami žmogų, jį taip pat galime paversti kažkuom, kas jau nebus žmogus.

– Žmogų nežmogum galima paverst ir paprastesnėm priemonėm, – atsakė komisaras Grigaravičius.

– Visai paprastom...

– Paprasčiukėm...

– Begalės tokių..

...Rytuose kyla saulė, o vakarų pusėj kvailai tebekybo mėnulis.

Tipiška lietuviška situacija.

Sezono atidarymas

Žibuoklių ir girtuoklių nutupėti
Čia tėviškės šlaitai ir idealai...
Lakštingala jau gali nečiulbėti,
Tačiau negert degtinės ji negali.

Pakalnėj žydi obelys kaip nosys
Ir sprogsta vyrai tartum pumpurai...
.....
Man dar ilgai tas vakaras sapnuosis,
Ir bus man tam sapne labai gerai.

Orus sumuštinis

Štai neretai pasitaikanti situacija: tu – nulis, policininkai – du.

Ir vis dėlto nerėk, o susimąstyk: ar geriau būtų, jei muštų banditas?

Kas be ko, banditas profesionalesnis ir užmuša greičiau. Bet kai lupa Lietuvos Respublikos pareigūnas – spalvingesnės emocijos, daugiau garbės ir orumo.

Ir galų gale pasijunti lietuvis esąs.

Miškais ateina tiesa

Kai man prireikė skylamušio, sutrikau. Ar belikę nūnai tokių daiktų? Jau pats žodis „skylamušis“ skamba kaži kaip kvailai, sovietiškai. Mano ausiai – gražu, o liberalo? Konservatorius gali ir visai pašėlt.

Rusai grūmoja, o čia tipas mat skylamušiu susirūpinęs!

Ilgai nesiryžau užeit ir pasiklaust. Dūsaudamas sukau ratus aplinkui prekybos ir net pramogų centrus. Ponai ir ponios juokdamiesi žengė iš audio į video, iš judriojo ryšio zonos į fiksuoto ir sveiki, gyvi grįždavo atgal. Kaip aš jiems pavydėjau! Kaip troškau pats toks būt – naujais, svarbiais reikalais užsiimt!

Pakeliu galvą, žvelgiu į vitriną – niekuom aš tarsi ne prastesnis už trečios ar net antros eilės kandidatą! Bet kas iš to? Paprašysiu, ko man reik, – visi tuojau supras, kad glušas, o gal net raštininkas. Jei ir nemuš, tai jau tikrai pasijuoks, nuotaiką visai dienai sugadins...

Širdis daužėsi, trūko oro. Šitaip jaučiaus tik sykį, dar sovietmečiu, kai ėjau vaistinėn prezervatyvų...

Išėjau tada iš miško po trejų metų. Alkanas, šernų apdraskytas... Laimė, priglaudė paprasti dzūkai kolūkiečiai, įsidarbinau sienlaikraštyje, ėmiau aktyviai sportuot – išdulkėjo iš galvos antitarybinės mintys...

Iš susijaudinimo temsta akys. Nejau ir dabar taip bus? Miškai nebe tie. Nūnai ten apsitveria žmonės, baisesni kaip šernai.

Ūmai pasigirdo trimitas, pro šalį prašliaužė Suvalkijos ūkininkų kolona. Nuleistos galvos, pakeltos šakės.

Mosteliu jiems ranka.

– Tegyvuoja visų darbo žmonių šventė – rublinių indėlių grąžinimas! Valio, draugai!

– ...lioo!.. – rūsčiai atsiliepia minia.

Vargšai! Jie dar nežino, kad prie Rūmų jiems jau išrausti brolių kapai...

Pasmerktųjų vaizdas sustiprino mano dvasią. Įkvėpiau oro ir žengiau blizgančion skylėn.

Jaunas, diktas vyrukas nužvelgė mane it šiaudų kūlį.

– Norėčiau įsigyt skylamušį, – suvapėjau. Susverdėjau ir vos nenuriedėjau laiptais.

– Oho! – atsiliepė tas.

– Ką? Ką? – suskrido mergos, ano bendrininkės.

– Ponas pirks skylamušį! – skardžiai, kad išgirstų visa salė, suriko tas niekšas.

Vyrai ir moterys, visi raudonais rūbais, rinkosi iš priedangų ir smalsiai stebeilijo mane.

– Skylamušį!.. Skylamušį!..

Trumpam netekau sąmonės.

Atsimerkęs pastebėjau, kad vyrai žvelgia į mane gan palankiai, o moterys aiškiai susidomėjusios – viena net mirkčiojo dešine akim.

Užtat jau gerokai drąsiau pasakiau:

– Taigi taigi, kaipgis! Skylamušio mat prireikė.

– Ir ką gi su juo veiksit? – šypsodamas klausė pardavėjas.

Sujaudintas tokio jaunų žmonių dėmesio, kurio visai nesitikėjau, įkaitintas moterų žvilgsnių – o jau buvau pripratęs prie radiatoriaus! – ūmai panorau pasirodyt sąmojingas. Todėl atsakiau:

– Nesirūpinkit! Pirmiausia išmušinėsiu skylutes senelių galvikėse. Paskui imsiuos moterų ir vaikų. O jau kaip reikiant išmiklinęs rankelę – į vyrus kibsiu.

Suūžė, suklegėjo visi. „O, žiūrėk, ir tarp tokių pasitaiko...“ – šnibždtelėjo kažkuris. Bet gal man tik pasivaideno.

– Teisingai mąstote, – linktelėjo pardavėjas. – Daugelis atbulai pradeda.

Padavė man skylamušį ir dar du cigarečių pakelius pridėjo.

– Užtrauksit dūmą, jei susinervinsit.

Gūžtelėjau pečiais.

– Ko gi turėčiau nervintis?

Vaikinas paraudo ir paslėpė rūkalus.

Kas be ko, šiuolaikinis skylamušis ne toks, kokiu buvau pratęs darbuotis. Bet mergina jau mirkčiojo man abiem akim – tai ar ga-

lėjau pasakyt: „Dovanokit, ponai, man tik popieriuj skylutes pramušt...“

Paklojau devynių mėnesių pašalpą ir išėjau.

Krito lapai... Lapais šliūrino seneliai...

Susimąstęs ilgai sėdėjau ant kelmo. Jei imtis verslo, tai kodėl ne šiandien?

Man patinka ruduo. Rudenį lengviausia susikaupt.

Trapus grožis

Mažas žmogus stovėjo didelėj parduotuvėj, užvertęs galvą, dairėsi į kalnus gėrybių. O po tuos kalnus vartotojai vaikštinėjo, visokius reikmenis vartojo, o dailesnį radę – vartotojas viliojo...

Mažasis svajojo: „Štai pastatėm terminalą ir, jeigu latviai nepavogs plūduro, po keleto metų gyvensim nepalyginti geriau. Tada tai jau ir aš vartosiu!“

Nepasijuokim, neišbaidykim jo! Sudžiūvę svajotojai puošia Lietuvą kaip kažkada nuskintos ir pamirštos gėlės – knygą...

Ilga kelionė

Motiejus Fiodorovičius Strėvininkas išgirdo žmones šnekant, neva sostinėj, ant Katedros sienos, Brazauckio atvaizdas pasirodęs.

Šiaip sau tokie dalykai negal rodytis. Musėt pasaulio pabaiga nebtoli.

Ir toks suėmė neramumas, nepasitenkinimas... Ar tai šitaip, laimės nepatyrus, ir baigsis gyvenimėlis?

Sėdo žmogus į vežėčias ir pro Žarėnus miškais nuo Šiaulių atbildėjo sostinėn.

Kiaurą parą šventoj vietoj budėjęs, bet nieko neregėjęs Motiejus Fiodorovičius užsimanė molio. Užsuko žmogus parduotuvėn – o ta kad plati! Niekur galo nematyti, niekur molio neregėti... Ilgai klaidžiojęs pavargo, jau norėtų išeit kad ir tuščiom, bet ir išėjimo neberanda. Paklaust nedrįsta. Viskas čia taip ryškiai apšviesta, visi tokio griežto, kariško sukirpimo, tik Motiejus Fiodorovičius sportinio agrarinio stiliaus: ant kaklo batraištis, mėšlini šiaudgaliai vietoj rankogalių... Kas be ko, ir žagrės rankena iš kišenės. Jaunesnės kartos ponai išsyk nušaus pamanę, kad komunistas...

„Kažin kodėl mūsų žmonės pirmiausia išlaisvėja prie geležinkelio stočių? – mąstė žmogus, prisiminęs, kaip ten sekė jam iš paskos laisvo elgesio mergaičių būrys. – Manding, bėgiai, dingstantys toli už horizonto, žadina jaunose širdyse ilgesį kitokio – gražesnio ir turiningesnio – gyvenimo... Iš tiesų niekas neginčys, kad laisvės židiniai, susiformavę prie stočių, vėliau išplito po visą kraštą, sudarė prielaidas nūnai plačiai žinomiems, didingiems įvykiams. Bet kas iš to, jei mūsiškis dar nesubrendęs! Vis daugiau tipų savanoriškai įsikuria privačiose griežtojo režimo zonose už dvimetrinių tvorų. Ogi laisvo elgesio grupių vėl reikia ieškot prie geležinkelio, konspiraciniuose butuose ir net apšnerkštose lindynėse...“

Ašaros pasruvo jam iš akių... Slinko nudūręs galvą, jau vos bepavilkdamas kojas... O pakėlęs akis, ūmai išvydo save, tokį mažą ir juo-

dą, tarp didžiulių spalvotų paketų... Kitą sykį atsipeikėjo tarp muilo kaugių, jau beveik nugaravęs... Keliskart pakliuvo ir į maisto barikadas, tik ir ten molio nematė. Skardinės, statinės, stiklainiai... Jei ir buvo to molio, tai ne mūsiškas, ne natūralus. Turkų centrifugose iš naftos padirbtas...

Suklupo... Kažkas pakėlė, ir Motiejus Fiodorovičius išvydo baltą veidą su kilmės ženklais.

– Dovanokit... – jis žemai nusilenkė, bet vidinį orumą išsaugojo: batų baltaveidžiui nešluostė. – Man tik molio... Sostinėj gal nieks ir nebevalgo tokio daikto... Bet mes, Mūro Strėvininkai... – čia jis kiek pajėgdamas išpūtė krūtinę. – Mes nuo neatmenamų laikų – gal net nuo Vytauto! – šiteipos papratę... Mūsų giminės už kalnelio... – jis sukikeno. – Mediniai Strėvininkai... Žievėgraužiai... Tokiems tai kas – išeina girion... O mano žmonikė kas vakaras namie pluša, molį kočioja...

– Ko jums reik? – griežtai paklausė ponas.

Motiejus Fiodorovičius krūptelėjo, užsidengė pakaušį.

– Nieko... – suvapėjo. – Kaišiadorys... Kur anys?

Bet ponas jo nemušė. Rodė steku kažin kur už horizonto.

– Sukit atgal... Tada į kairę... Į dešinę...

„Vadinas, būsiu praėjęs!..“ – jį nukrėtė šiurpas.

Persižegnojęs, sukalbėjęs tris sveikamarijas leidosi nurodyta kryptimi. Dešinėje regėjo citrinų ir mandarinų plantacijas, kairėj gi – dangun šovė neperžengiami Pampersų kalnai. Bet jam nerūpėjo svetimas grožis...

Nežinia kiek ėjęs pagaliau išvydo ropes. Puolė ant kelių ir ilgai bučiavo žemėtą gumbą. „Jau! – džiaugsmo ašaros riedėjo skruostais. – Jau nabtoli...“

Pajutęs jėgų antplūdį, giedodamas „Lietuva brangi..“, jis leidosi bėgte, vis tikindamas save, jog užuodžiąs gimtinės dūmą, įžvelgiąs toly Rumšiškių bokštus, tik staiga... Staiga jis atsidūrė baisiausiose ledų sangrūdose.

– Dadu! – stačiai į akis vaipėsi dažyta raudonveidė.

– O tu kas tokia? – riktelėjo Motiejus Fiodorovičius. – Liedia?

Nusispjovė ir nukiūtino atgalios, raudodamas dėl prapuolusio gyvenimo, niekur nebesidairydamas, nieko nebesitikėdamas...

Bet kai nieko nebelauki, žiūrėk, ir nusišypso tau Viešpats aukštybėse.

– Motiejau! – išgirdo balsą.

Krūptelėjo, užsikimšo ausis. Buvo girdėjęs apie haliucinacijas, ištinkančias alkaną piligrimą bekraštėse parduotuvėse.

– Fio-orovičiau!..

Ne, jis negalėjo suklyst. Tai buvo jo pačios balsas. Kniubo žemėn, ir šiltos rankos priglaudė į skreitą.

Motiejus Fiodorovičius norėjo paklaust, ką ji čia veikianti, bet kaip tik tuo metu priėję ponai stojo apžiūrinėt trobeles, vartaliot žmogeliukus, vis nemūsiškai paburbuliuodami, it varles rydami. Jo moteris staiga ėmė kaži kaip keistai suktis ant vienos kojos ir nežmonišku balsu giedot:

– Nepar!-duosma!-nepar!-duosma!-žemės!-lietu!-vos!

Varliaėdžiai kvatojo – net plaučiai švietė – ir plojo katučių.

Bet kai anie pasišalino, moteris nutilo ir jau paprastu, blerbiančiu balsu paklausė:

– Kur taip ilgai buvai, o Motiejau?

Jis norėjo atsakyt, bet priėjo kiti ponai, ir moteris vėl ėmė suktis.

Miegas merkė akis... Motiejus Fiodorovičius susirangė šalia vienos trobelės, taip panašios į jo mielą, seną bakūžę. „O gal ir mane čia paliks?..“

Užmigo ir susapnavo save pakabintą palubėj, aprengtą margais spalvotais drabužėliais, linksmai šokantį ir dainuojantį it vieversėlis danguje ties Kaišiadorimis...

Horizontai

Anava mažas senelis kad strykčioja didelėj parduotuvėj: kainos per aukštai!

Aš gėdinu: pasiekėm Europą! NATO pasiekėm!

Pasieksim ir varškę!

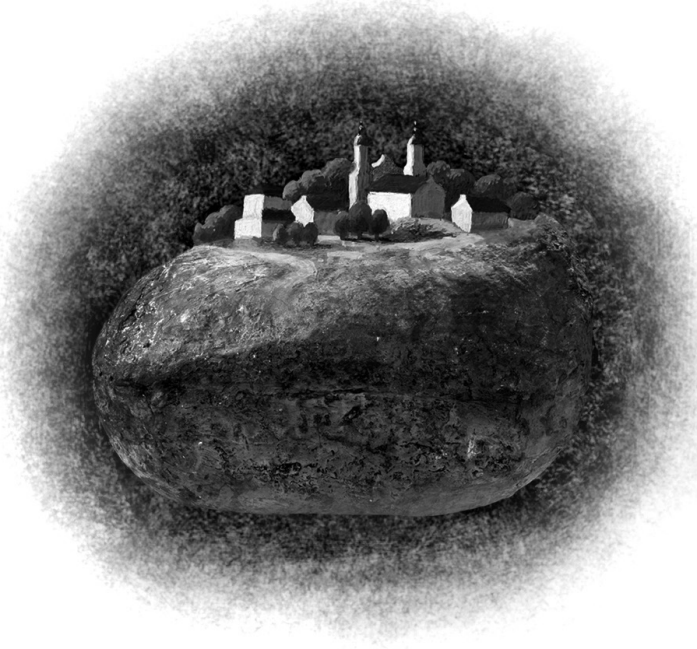

IX

APGAVYSČIŲ KNYGA

2005 - 2010

Viltys vėjyje

Šiaurės vėjas sutvėrė vikingus.

Rytų vėjas – girtuoklius ir tinginius.

Vakarų – bedarbius, banditus, elgetas ir aukštuomenę.

Vienintelė mūsų viltis – pietų vėjas. Atverkim duris! Atlapokim langus!

Gal dar įmanoma ir iš mūsiškių ką nors doro sutvert...

Kaip mes atrodome

Daugelis žuvų nėra mačiusios Lietuvos. Todėl geri žmonės stovi ant lieptų ir specialiais įrankiais bando jas ištraukt.

Bet vos tik kokia žuvelė atsiduria ant kranto ir pamato Lietuvą – kaipmat ima dusti, o greitai ir galą gauna.

Užsimerkusi gal ir priprastų.

Bet pirmas įspūdis – teisingiausias.

Vidinės galios

Grėbstau rudens lapus, o vaizduojuos, kad Europos lėšas grobstau.
Ir nurimsta širdis.

Žygiai Jeruzalėje ir kitur

1

„Belorusas“ su priekaba kriokdamas įsuka kieman – tai mano brolis Astijus Europos pinigus atvežė. Dvi valandas plūkiamės šakėmis – didelė, daili stirta pūpso už tvarto. Apdengiam šiferiu.

– Kur dėsi tiek žaliavos? – domisi brolis.

– Nusipirksiu penkias kortų malkas ir dvylika namų kino sistemų, – paaiškinu.

Brolis pritariančiai linksi galva.

– Investicijos į dvasios ūkį – tai gerai. Po metų jau būsi toks protingas, kad suvoksi ir kaip žemę tvarkyt.

– Žemės geriau neliest, – atsakau. – Žemė pati žino, kokiai jai būt.

O čia ir Lukas Lūzeris neva pro šalį bešliaužiąs. Stabteli prie stirtos, pakraipo šnerves.

– Nesąmonė, kad pinigai nekvepia! Užuodžiu brendį, viskį, šaniel...

– Prisikrauk karutį ir vežkis, – leidžia brolis.

Senis stveria šakes, o kad gobšas – eurai drimba per kraštus.

– Kažin iš kur Europa ima tiek pinigo, kad kiekvienam durniui gali duot? – teiraujasi.

Tai ir man mįslė. Bet brolis protingesnis, paaiškina:

– Kas gi yra tie pinigai? Apkeverzoti popiergaliai. Gudresni mūsiškiai nėmaž ne prastesnių padirba.

– Girdėjau, – sako senis. – Tik nepermanau, dėl ko aniems draudžia tai daryt?

Ir aš – ne. Jei draudžia jauniesiems verslininkams – o valdžia tam ir yra, kad ką nors draustų, – tegu patys gamina. Juk nuolat girdim: „Nėra pinigų! Nėra pinigų!“

Padirbkit – ir bus. Ir nereiks laukt malonių...

2

Pragėrę Europos pinigus, leidomės į kelią žmonių mokint. Penkioliktaisiais mūsų eros metais lietuviai, ypač aukštesnieji, buvo apsėsti demonų ir laikėsi arčiau fondų, – kažkas juk turėjo demonus išvaryt ir fondus patraukt. Apie mus jau buvo pasklidęs gandas, todėl ėjom naktimis, apsisiautę maišais ir išsivolioję plunksnose.

Naktį sustojom Turniškėse, padegėm šikinyką. Išlindo mokytojas Morkus Monkiewitshus.

– Gerai, vyrai, padarėt, – gyrė. – Dabar imsiu kitaip gyvent.

– O kodėl anksčiau negalėjai? – barėm. – Vis mat jus mokyk!

Anas raudonavo ir sakė:

– Maniau, kad ne pinigai gyvenime svarbiausia.

Pašaukėm jį... Mokytojai nėra blogi žmonės. Jie tik tamsūs ir naivūs.

Keliaudami toliau pamatėm kelių policininką Matą Mentą, mušantį antros grupės keleivį Joną Basanavičių.

– A dėl ko taip darai? – klausėm.

Tas ilgai išsisukinėjo, bet galų gale prisipažino:

– A dėl to, kad palicinykas.

Numovėm uniformines kelnes ir užkasėm miške. Jau pirma buvom pastebėję, kad policininkas be kelnių praranda budrumą, nebedrįsta žmonių gąsdint.

Ir šie nuėjo su mumis.

3

Kražiuose Matas aiškino:

– Lazda – geras daiktas. Bet jei lazda netektų kietumo, kaip ją reiktų pakietint? Ji nebetinka nei nugarai, nei sprandui ir išmetama lauk.

Mes klausėmės ir braižėm teisingas schemas.

– Kodėl anuomet valdovai nesirūpino, kad pavaldiniai gyventų gerai? – klausė Matas. Ir atsakė: – Todėl, kad valdovams tai nerūpėjo. Ir

dabar nerūpi. Tokie dalykai negali rūpėt. Tai prieštarauja žmogaus prigimčiai. Užtat šiais laikais, lygiai kaip ir anais, žemesnę rūšį reikia pliekti lazdom, kad išgaruotų visos mintys apie gerėjimą. Juk mes jau drįstam net valdžią rinkt! Tarsi kvailys galėtų bent ką nors apie tai išmanyt...

Mes pripaišėm schemoms ausis ir pakabinom ant lempų.

– Anuomet gyvenimas buvo natūraliai susiklostęs, o dabar viskas dirbtina, – tęsė Matas. – Štai visi žino, kad tas ar anas banditas, o jis gyvena laisvas ir visko pertekęs. Kodėl negalėtume jų žudyti ir užkasinėti miškuose? Kimšti į statines ir mėtyti į tvenkinius? Bet ne! Dabar mat visi turi teises. O kam jos? Nuo teisių kvailys tik dar labiau iškvaišta.

– Man tikrai nereik teisių, – atsiliepė Lukas. – Aš noriu, kad kiti mane valdytų ir už mane galvotų. Kai pats ką sugalvoju, tai viskas ne taip. Vien galvos sopėjimas ir alkoholizmas.

Jonas pritarė:

– Kai kurie žmonės, nelyg dievai, gali kasdien rodytis per televiziją. Tai kaip aš galiu būt aniem lygus?

Morkus patvirtino:

– Žmonės niekad nebuvo lygūs ir niekad nebus, nes taip negali būt.

Matas pateikė išvadas:

– Fariziejai skelbia: visados reikia vaikščiot pakelta galva. Septynias savaites šitaip vaikščiojau. Ir ką? Nieko!

Visi nuleidom galvas: šitaip patogiau.

4

Lazdijuose Matas pasakė pamokslą. Jis pradėjo:

– Vienam mieste prieš trisdešimt metų apsigyveno nesąžiningas teisėjas, kuris nebijojo Dievo ir nesidrovėjo žmonių...

Taip taręs ilgam nutilo, vien dūsavo ir senuosius pergamentus tyrinėjo. Įdienojus tęsė:

– Šiandien jis tebegyvena tam pačiam mieste, turi didelius namus ir ilgą sąskaitą banke. Dievo nebijo, o žmonių irgi nesidrovi.

Tada atsigulęs žiovavo ir dantis rakinėjo. Mes šaukėm:

– Ir kas toliau? Kas iš to išeina, Mokytojau?

Matas atsiliepė:

– Niekas iš to neišeina.

O pažiovavęs dar taip pasakė:

– Ir niekuomet neišeis.

Susirinkom plunksnas ir leidomės į vakarus.

5

Baisogaloj kalbėjom apie politiką.

– Tai būgno tratėjimas tamsią naktį, kai visi miega, – aiškino Lukas.

– Tai akmenų riedėjimas nuo didelio kalno į slėnį, kur avinų kaimenė, – naujai išaiškino Morkus.

Bet čia pakilo Matas ir išdėstė, kaip yra iš tikrųjų:

– Tai tuščiųjų pusrutulių sukimasis priešinga kryptimi nei įprasta. Ir dėl tos priežasties trigubai laisviau maskatuojantis liežuvis. Ši liežuvio pozicija iš seniai žinomų žodžių junginių suplaka naujų tonų derinius, kurie ir vadinasi politika. Tai optimistinis, blerbiantis garsas, panašus į perdimą. Net ir kvapas toks pat. O žinovai tvirtina – ir naudingumo koeficientas...

– Išrinktųjų nebepataisysi, – pritarė Lukas. – Juos sužaloja rinkimų mekanizmas.

– Tai ko jie taip veržias į valdžią? – klausė Jonas. – Net ir tie, kurie visko turi?

– Nuo ligos ir nuodėmės niekas neapsaugotas. Net ir labai švariai gyvenantys.

– Bet kodėl sveikieji išrenka ligonius? – vėl klausė Jonas. – O gal nėr sveikų? Skaičiau kalendoriuj, kad aštuoniasdešimt procentų žmonijos – kvailiai. Bet pas mus gal daugiau... Štai ir mes politikuojam. Ar tai ne pirmas požymis?..

Nuliūdę glaudėmės prie kits kito.

Bet vėl pakilo Matas ir tarė:

– Į valdžią mes išrenkam tokius, kokie mums patinka. Tai – dimokarasija. Kokią tad žurnalistai turi teisę išrinktuosius puldinėt? Tai totulirizmas!

Visi kėlėm šaukštus ir šaukėm:

– Jokių teisių! Pirmyn! Tegyvuoja dimokarasija! Šalin totulirizmą!

O Matas mokino:

– Užtat ir sakau: jei užpultume ir išmuštume pačius žurnalistus? Tuomet niekas nieko nebežinotų ir galėtume manyti, kad visur viskas gerai.

Prašvito veidai. Anava kaip paprastai galima gyvenimą pagerint! Dėl ko taip nedarom?

Abejingiesiems tyliai pritariant, viešpatauja blogis...

6

Žvėryne Morkus pranešė:

– Politikai žmonių nebelaiko žmonėmis.

– O kaip žmonės į tai reaguoja? – domėjomės.

– Žmonės stebisi.

Matas šį reiškinį taip aiškino:

– Jei stebisi, vadinas, patys abejoja, ar jie žmonės. Mat jei žmonės būtų tikri, kad jie – žmonės, argi leistų kitiems nelaikyti savęs žmonėmis? Jie tokių politikų nelaikytų. Arba laikytų juos šuns būdoj.

Pritarėm: taip turėtų būt.

– Anuomet žmogus skambėjo išdidžiai, – priminė Lukas. – O dabar...

– Varguolis ir dabar skamba, – aiškino Matas. – O turčius kupiūromis atsiskaito.

Visi tuomet susimąstėm: ar skambantis iš principo gali būt išdidus?

Paskui Jonas klausė:

– Tai mūsų žmonės yra žmonės ar ne?

– Ne, – atsakė Matas.

– Tai kas gi jie?

– Rinkėjai.

– Bet argi ne rinkėjai išrinktuosius padaro žmonėmis?

– Taip yra, – patvirtino Matas.

– Tai kaipgi nežmonės gali žmones padaryt?

Mokytojas tik rankom skėsčiojo:

– Gamtos paslaptys...

Nuščiuvę susikaupėm ir savo širdyse pasiryžom: išėję į atsargą, studijuosim genų inžineriją.

7

Bezdonyse toliau skleidėm savo mokymą:

– Palaiminti, kurie dabar alkstate... Palaiminti, kurie verkiate...

Daugiau nieko ir nespėdavom pasakyt, nes tekdavo bėgt nuo įniršusių alkstančiųjų. Pasislėpę valgėm, ką atnešdavo tikinčios moterys, ir tarėmės, ką toliau daryt.

– Gal reiktų kitokius džiaugsmus pranašaut? – siūlė Morkus, kuris tarp mūsiškių buvo silpniausias bėgikas. – Pagerėjimą per šimtą dienų?..

Matas nepritarė:

– Anie to neatlaikys. Mat gyvendami laisvėj savo širdy yra net labai nelaisvi.

Ir toliau šitaip nurodė:

– Kas tikrai yra laisvas, tas ir gyvena turtingai, nors už savo darbus kaip tik turėtų nelaisvėj lindėt.

Žiojomės prieštaraut, bet tik išlenkėm po pilną ir vėl užsičiaupėm.

Paskui Jonas tarė:

– Man širdis taipogi liepia visokias nuodėmes daryt. Taip nesielgiu vien iš baimės: o jei pagaus? Jei nuplaks?.. Tai kažin ar aš laisvas, ar durnas?

Ilgai tąsyk ginčijomės. Pagaliau Matas išaiškino:

– Tikrai durnas.

O kiek pamąstęs pridūrė:

– Tačiau blogų darbų nedaryt – gerai, nes tuomet tavo sąžinė švari.

– Bet kas iš to? – šaukėm.

– Kieno sąžinė švari, tas miega ramiai.

– Užtat nieko nenuveikia, – vaipėsi Jonas. – O kas būdrauja, tai vis pačiumpa ką nors.

– O tos sąžinės gal nė būti nėr, – sakė Lukas. – Tai tik opijus liaudžiai.

– Yr! – ginčijo Morkus. – Andai nugvelbiau vamzdį iš Abraomo... Tai sąžinė tris naktis tylėjo. O ketvirtąją kad prabils!..

Jonas smalsiom, spindinčiom akim žvelgė į vyresnėlį.

– O kai sąžinė prabyla... Koks gi tas balsas?

– Bemaž kaip dyzelio, – atsakė šis. – Bū-ū!.. Bū-ū!..

Sudrebėjom, susikibom už rankų. Kad šitaip, tai jau tikrai nepamiegosi. Ir kas tik nesmaugia vargšo žmogaus...

– Teko vamzdį atgal grąžint, – dūsavo Morkus. – Užtat ir sakau: kam trūksta proto, tam sąžinė net labai išauga. Tai lyg ir kompensacija. Iš to neprasigyvensi, bet vis paguoda...

Lukas raukė kaktą, gniaužė kumščius.

– Kiti kažkaip susitvarko... Neleidžia anai šakotis.

Morkus pakratė lazdą.

– Lenk sąžinę, kol jauna. Čia, manau, mokykla galėtų daugiau nuveikt. Reikalinga nauja, rimta švietimo reforma.

Matas pritarė, tačiau atkreipė dėmesį ir į kitką:

– Galima ir seną patvarkyt. Tokie atvejai užfiksuoti metraščiuose.

Net susijaudinom. Visados čia tik mus patvarkydavo.

– Sąžinę galima numarint, – tyliai ištarė Matas.

Pritūpėm ir šaukėm:

– O jeigu nuteis? Teisėjai taigi patys be sąžinės...

– Ir kaip numarint?

Matas atsakė nežinąs, bet pažįstąs vikruolių, kuriems pavykę.

– Tik anys vengia apie tai šnekėt.

– Gal reikia riebiai valgyt? – svarstė Morkus. – Tada sąžinė, manding, ir apsinuodys...

Susižvalgėm. Taip gali būt. Tie, kur be sąžinės, tai visi apkūnūs.

Pralinksmėję sutarėm, kad valgysim trigubai daugiau, ir vien skanų, nesveiką maistą.

Tik Jonas abejojo:

– Pažįstu vieną sukčių net labai perkarusį.

Vėl šokom ginčytis, bet Matas vėl sudraudė:

– Badu numarint – tiek ir būras pagali. Bet tai labai nepatogus, didžiai nekultūringas būdas. Europoj nebevartotinas. Sakau jums: priemonių ir daugiau yra. Galima sąžinę užmigdyt. O kai būsi jau prakutęs, vėl pažadint.

– Kam gi bežadint? – juokėmės.

O Matas rimtai atsakė:

– Sąžiningas turtuolis labai Lietuvą papuoštų.

Visi tuomet užsisvajojom.

8

Ties pervaža Morkus klausė:

– Bet kurgi aš, sąžiningas turtuolis, pinigus dėčiau? Sąžinė taigi neleistų važinėt lembordžynais už milijonus!

– Kultūrą galėtum paremt, – sakė Matas.

– Neremčiau, net jei sušaudyt vestų, – patikino Morkus.

Ir apsidairęs pridūrė:

– Kultūra – tinginių ir begėdžių užsiėmimas. Krapštai ką sau po nosim, paskui erzini kitus: menas atseit, pinigų duokit... O kodėl aš turėčiau žiūrėti ar klausytis to, ką iškrapštė kažkoks tipas, nesugebantis pinigų sukrapštyt normaliais būdais, taigi daugsyk kvailesnis už mane. Štai kad ir dailė... Miške aš randu nepalyginti daugiau ir įvairesnių šiukšlių nei instaliacijų parodoj. Miške galiu jas susirinkt veltui, o iš parodos imdamas turėčiau dar net primokėt!.. Už ką? Juolab kad miške galiu rast kad ir suplyšusį, bet švarų batą, o parodoj tai jis būtinai bus prišiktas: to reikalauja meno dėsniai.

Jonas pakraipė šnerves ir baugiai ištarė:

– Kultūra žmogų pakylėja viršum buities.

Visus tarytum koks šiurpas nukrėtė. Stipriau įsitvėrėm stiklinių.

Laimė, Lukas neprarado savitvardos.

– Manęs nepakylėja, – skambiu, tvirtu balsu pareiškė jis. – Ir niekuomet nepakylės.

Visi lengviau atsikvėpėm.

– Ir kam to reik? – tęsė Lukas. – Nieko geriau už buitį taigi nėr!

Morkus pritarė:

– Kas nemoka susitvarkyt savo buities, tam ir norisi kažkur pasikelt, idant neregėtų, kaip jis bjauriai, neprotingai gyvena. Tačiau kieno buitis graži, tam jokio reikalo nėr keltis.

O Lukas nurodė:

– Kas keliasi, tas pasikelia tik puikybėn ar ant šakos. Arba išsyk abiem būdais. Nors nieko nėr bjauresnio už pasipūtusį pakaruoklį.

Ir nusispjovęs pridūrė:

– Tai postmodernizmas.

– Vadinas, kultūra nepadeda būt kultūringam, – apibendrino Matas.

Mintyse nubraukėm išmokas kultūrai, padalijom iš dvylikos ir pragėrėm.

9

Toliau svarstėm, kokių žmonių Lietuvoj daugiau: girtų ar durnų?

– Girtas – tai durnas, – aiškino Morkus. – Bet kas negeria, tas dar labiau sudurnėja.

O Lukas taip sakė:

– Žmonės turi daugiau bendrauti, pažinti kits kitą. Šitaip jie tobulės.

Jonas prieštaravo:

– Kol žmonės manęs nepažįsta, tol gerbia, nes bijo. O kai permano, koks esu, tai kaipmat pamina teises.

– Kvaily! – subarė Lukas. – Žmogus jokių teisių neturi. Kas jam galėtų jas duot? Kiti žmonės? Betgi joks žmogus neturi teisės kitiems teises dalyt. Nes visi esam lygūs.

– Kiekvienas žmogus gimsta laisvas! – skelbė Jonas.

– Tačiau be kelnių, – padarė pastabą Lukas. – O jei tu be kelnių, kokios gali būt teisės?.. Jaunystėj gi tampi priklausomas nuo moterų bei kitų svaigalų... Vėliau nuo politikos... O senatvėj tai ir nuo skrandžio, inkstų, net kepenų... Kurgi tad laisvė?

– Jei žmogaus nereiktų mušt, kam gi jam būtų užpakalis duotas! – apibendrino Matas.

Nusigandę susėdom šalikelėj ir apsimetėm kelmais.

10

Septintam kilometre bandėm gamtą pataisyt.

– Vasara prikrėtė eibių ir dingo, – piktinosi Lukas. – Bet ar bandė kas ją sulaikyt? Ar bent išsiaiškino, kur ji dabar? Ne vienas gudruolis gi net žiemą kažkur braukia su ja susitikt. Kodėl tokie asmenys nesulaikomi, neapklausiami?

Matas sudraudė jį lazda.

– Jeigu patys skleistumėt šilumą, tai ir šildymo sezonas nebaugintų. Štai italai, graikai – tie nuolat išsiviepę, todėl ten ir šilta. Mes gi taip dėbtelim į kits kitą, kad šiurpas nukrečia. O kai burną praveriam – ledokšniai lekia.

Pašiurpom nuo tokių žodžių, o Matas dar plačiau mus iškeikt išsižiojo:

– Šaltakraujai! Kietaširdžiai! Sakau jums: rudenį ir mūsų paukščiai emigruoja į užsienį. Betgi ten negarsina Lietuvos, tik liūdi, nuleidę sparnus, o pagerėjus gyvenimui atgalios grįžta... O mūsų žmonės – ne. Svetur suka lizdus, peri vaikus ir net svetimos bažnyčios chore gieda. Spręskit patys, kas yra patriotai...

Susigėdę gręžėm akis į šalį.

– Anava! – rodė Jonas. – Kandidatas pats save iškėlęs. Tai ir bėga mūsų žmonės po šalis plačiausias. Žino, ką gali vyras su iškeltu savimi...

Nusigandę sulindom į krūmus. Tik Jonas dar ilgai kažkam grūmojo ir aiškino:

– Jūs skelbiat: einam į valdžią, idant galėtume naudingi būt. Tik niekas tos naudos nemato. Aš gi einu prie lifto ir prisiveriu sau galvą durimis. Keleiviai, radę žmogų be galvos, aišku, puola šiam į užpakalį spardyt. Ir jiems smagu, ir man džiaugsmas žmonėms šilumą skleist.

Visi stebėjomės tokiais darbais. O Morkus susijaudinęs taip tarė:

– Jeigu aš nueičiau į valdžią, tai nieko nevogčiau iš valstybės. Tokie mano principai!

Ir apsiverkęs pridūrė:

– Todėl ir neinu.

11

Su duona, druska ir rykštėm ėjom pas žmones. Prasiskverbdavom į nuošaliausius susivienijimus ir ten giedojom šventąsias litanijas:

– Galvažudžiai, banditai, vagys, šunsnukiai, debilai! Autoritetai esate nebent tik krokodilui!.. Tiktai prie plytos ir akmens pritinka kreivas snukis jūs...

Praregėję aklieji dairėsi į kits kitą ir šnekėjos:

– O juk tikrai taip yr!

Mesdavo žudykles ir grįždavo prie molio.

O mes žengėm per viešbučių holus, konferencijų sales – visur, kur būrėsi dailiosios liberalės – ir ten skleidėm savo mokymą:

– Kregždutės, prostitutės, ak, kodėl debilus mylite? Kodėl nemylit pedagogų, logopedų ir t. t.?.. Juk jei galvažudys negautų jūsų lobių fizinių, tai tobulėtų dvasiškai būdu kvadratolizdiniu...

Įkvėptos mergaitės palikdavo rūmuose vien savo kūnus, o jų sielos džiaugsmingai skrisdavo į skurdžias raštines, kur triūsė pusakliai kudirkos, ir, virtusios mūzom, aukštielninkos pakibdavo palubėj.

Sėdę į kaliošą, perplaukėm Rubikoną ir giedojom kalėdines giesmes vietiniams imperatoriams:

– Tik semt ir semt iš praeities ir dabarties, ir ateities vis tiesias rankos... O kada, kada jums kojos išsities?

Tie, išgirdę žmonių lūkesčius, atsitokėdavo ir nušaudavo kits kitą.

O mes bridom purvynais, šliaužėm sniegynais – pasiekėm šiaurės Lietuvą ir vaikėm ant kamino sutūpusius narius:

– Liaukitės, mažvaikiai, vis tą pačią naftą pardavinėt! Jau net Azija juokiasi.

Tie piktai gagendami atsitraukė nuo Mažeikių per septynis varstus ir ten budėjo.

Kėdainių kraštą paskelbėm šėtono būstine ir vedėm derybas su Palestinos išvaduotojais...

Šitaip triūsiant, padėtis gerėjo visuose frontuose. Specialiu popiežiaus įsaku mums buvo suteikta teisė įžiebt Kalėdų žvaigždę.

Nusigandę sustojom eglyne.

– Kas tai galėtų būt? – klausė Morkus.

– Manding, Seimą reikia padegt, – nusprendė Matas. – Juk būtent ta vieta šitiek metų yra intrigų lizdas ir patyčių kalvė.

– Betgi sudegs ir niekuo dėti konservatoriai! – sušuko Jonas.

Didžiai stebėjomės tokiais žodžiais ir klausinėjom kits kito: kiekgi reikia išgert, kad šitaip šnekėtum?

12

Įžengę Seiman, ėmėme varyti lauk parduodančius ir perkančius.

– Pasakyta: Seimas vadinsis Lietuvos širdis! – skelbė Matas. – O kuom jūs jį pavertėt? Subinės skyle!

Tai išgirdę nariai norėjo Matą nužudyti, bet Pirmininkas sudraudė juos sakydamas:

– O kur kūną padėsma?

– Paliksim pas Abraomą! – šaukė nariai.

– Jūs gal nepatikėsit, bet yra priešingai, nei daugelis mano: laidotojai geidžia ne paties kūno, o pinigų, – aiškino jiems Pirmininkas.

Mes gi stebėdamiesi kraipėm galvas, bet širdyse pritarėm: šventose vietose kūniškų geismų ir neturi būt.

Paskui Matas klausė narių:

– Kokia yra gyvenimo prasmė?

– Turto prisigrobt, – atsakė šie.

– O toliau?

– Toliau grobt.

Matas išvartė balsavimo aparatus ir taip kalbėjo:

– Niekas žmogaus nepakeis. Dorai elgiasi tik bailys. O bailys negali būt doras.

– Reikia sunaikint žmonių giminę, – siūlė Morkus. – Ir naują pradėt.

– O kas pradės?

– Aš galėčiau.

Matas pažvelgė į tą vyrą, tačiau anas nepavirto druskos stulpu. Supratom, kad vieta keičia žmogų, ne atvirkščiai. Didelė baimė pagavo. Palikom užkeiktą erdvę ir leidomės į rytus.

Santariškėse kelią pastojo daktarai. Jie šaukė:

– Pinigai ar gyvybė?

Sumetėm pinigus ir nešini menkom gyvybėm apleidom laukinį kraštą.

13

– Į Maskvą! – sušuko Morkienė.

Demonstratyviai nusigręžėm ir diskutavom apie Lietuvą. Matas sakė:

– Pastebėjau: kad ir ką darytų politikai, gyvenimas vis tiek gerėja. Bet jie šito nesuvokia ir vis tiek kažką daro.

– Į Maskvą! Į Maskvą! – šūkaliojo Morkienė.

– Politikai nėra blogi, – pritarė Matui Lukas. – Jie tik nemoka televizoriaus įsijungt. Jei mokėtų – pamatytų, kaip atrodo, ir kaipmat urvuose pasislėptų.

– ...kvą! – trečiąsyk sukliko Morkienė.

Susižvalgėm ir pamąstėm: „O kas mums...“

– Jiedem! – tarė Morkus.

Sėdom į ratus, pasileidom per dykumas. Ties Smolensku Morkus stvėrė Morkienę ir sviedė Rusijon.

– Ką tu sau galvoji? – sušuko ta.

Morkus nieko neatsakė. Sunku jam buvo.

Bet vėliau prisipažino, ką galvojęs: „Še tau, boba, ir devinta gegužės...“

14

Rusiją gaubė sutemos...

Brykštelėjęs degtuką, prašalinau arčiausiai buvusias tamsumas ir pamačiau, kad esu priėmime pas maršalą Rževskį. Be kitų, čia dar buvo kunigaikštis Myškinas ir grafienė Rodina. Rusų papročiu išgėrėm po devynias stiklines degtinės ir suvalgėm po septynias dalis vašylo. Aš atsiguliau po stalu. Kunigaikštis ėmė slapčia myžt į batą. Rodina tyliai gadino orą.

– Jūs ne namie, – pastebėjau.

– Namie tai aš drovėčiaus, – paaiškino kunigaikštis.

– O kur rusų caras? – paklausiau.

– Tas tai namie sėdi, – atsakė Rževskis. – Įsižeidęs mat – ne visi atvykot!

– O kiek turėjo būt? – pasidomėjau. – Turit sąrašus?

– Trys milijonai.

Pritildęs balsą teiravaus to, kas man labiausiai rūpėjo:

– Atvykusius, tikiuos, įtrauksit į specialias išnašas... Krizės atveju... Savus lietuvius, manding, atskirsit nuo svetimų...

– Aišku, kad taip! – maršalas nusilenkė, kaukštelėjo nosim į grindis. – Bene totoriai?

Apsidairiau. Salone dabar degė net keturios žvakės. Buvo šviesu kaip Europoj. Lauke stovėjo trys Smolensko pulkai.

– Imsit Kauną? – paklausiau.

– Kaip pageidausit, – atsakė maršalas. – Man tas pats.

Nenorėjau, kad nuo manęs priklausytų, demokratiniu ar kitokiu keliu pasuks Rusija. Todėl tariau:

– Eisiu namo.

Grafienė padavė žvakę. Kunigaikštis parodė kelią – tūkstantis varstų miškais.

– Ne pro Žarėnus, – šyptelėjo.

Iškėliau degančią žvakę: horizonte slankiojo meškos, bet širdy buvo ramu: pagerbiau rusus – mano šeimai geriau bus.

15

Artėjant Didžiosioms Šventėms vėl leidomės į kelią...

– Kažin kodėl pas mus įmanoma ir tai, kas neįmanoma? – domėjosi Morkus.

Matas išaiškino:

– Todėl, kad niekas manęs neklauso. Seniai sakau, kad būtina įvesti ne tik žiemos laiką, bet ir žiemos miegą. Ir tai nebūtų kažkas nauja, o tik įteisinimas to, kas neteisėtai klesti dabar. Daugelis valdžiavyrių taigi metų metais snaudžia šiltose vietose. O koks gi tas nuvogtas miegas? Sapnai su košmarais, kuriuos retsykiais prabudę ir įgyvendina.

– Vadinas, pas mus amžinas helovynas? – klausėm.

– Taip yr, – patvirtino mokytojas.

– Būtų gerai po tuščiavidurį moliūgą užsivožus! – pasvajojom.

Bet Matas patvirtino, kad tokius mes jau seniai užsivožę. Tapo visai linksma.

16

Valdovų rūmų prieigose Matas paskelbė:

– Mokslas – šviesa!

Išdaužėm ten visas lempas.

– Anuomet žmonės sakydavo: geriau mokytis iš gyvenimo negu iš knygų, – tęsė Matas. – Dabar jie sako: nėr gyvenimo... Iš ko tad jaunimui mokytis? Manding, dėl to net aukštasis pažemėjęs... Ar jūs bent ko nors išmokot šiemet?

– Bažnyčioj aš niekados negeriu, – pasigyrė Morkus.

Visi stebėjomės Morkaus didybe. O tuo metu pasirodė du policininkai ir ėmė grasinti mums. Išvydęs policininkus, Matas prabilo palyginimais:

– Sykį vienas vargingas žmogus sudaužė lempą. Atėjus vakarui jis nusiuntė savo sūnų pas monterį pavogti naujos lempos. Monteris sučiupo jį, sumušė ir paleido tuščiom. Ką darys anas žmogus? Jis ateis, sumuš monterį ir atims net keturias lempas.

Policininkai suko galvas, bet nesuprato. Tada Matas išaiškino palyginimą:

– Netiesa, kad sugriežtinus bausmes, nusikaltimų nesumažėja. Bene aš galėčiau girtas sėsti prie vairo, jei už panašų nusižengimą man jau būtų užpakalis nupjautas?

O kiek sumaišties dėl neteisingų kelio ženklų! Juk šalutinis kelias visados yra tas, kuriuo važiuoja prastesnė mašina. Nejaugi valdovas, išriedėjęs brangmašyne iš rūmų, turėtų stabtelt ir praleist plentu šliaužiančius fordus ar net žigulius? Protingam tokia mintis nė į galvą nešaus.

Ir bene valdovas, išvažiavęs į plentą, turėtų laikytis arčiau kelkraščio? Juokai! Ten vieta tiems, kurie visados gyvenimo kelkraštyje.

Ir negi valdovas privalėtų šliaužioti leistinu greičiu? Taigi tada jis ir būtų ten, kur mums nūnai leidžiama pabūt.

O gal, pamatęs nupaišytą plytą, jis turėtų atgal sukt? Kvailystės! Kas anam tokie plytgaliai, jei kiekvienoj kišenėj po plytą žalių!

Policininkai suprato, kad šis palyginimas jiems taikomas, ir, palikę mus, į kelią išėjo.

Mes gi į Valdovų Rūmus sulindom...

Trečią dieną Morkus jau skundžiasi:

– Naudoju visokias antikorupcines priemones, o vakare žiū – vėl visas korumpuotas. Traukos dėsniams nepasipriešinsi.

Išmetėm korumpuotąjį liūtams sudraskyt.

O likusius Rūmų įnamius Matas druska pabarstė ir rykštėm pašventino, kad ilgiau nesugestų.

17

Artėjant Naujiesiems, traukėmės arčiau sienos...

– Man didžiai nepatinka, kad būtent Vilniuj įsikūrė Lietuvos Seimas, Vyriausybė ir net Vilniaus savivaldybė. Kodėl? Nejau piktoji dvasia neberanda sau tamsesnės vietos? – išpasakojo savo sopulį Lukas.

Visi šaukėm, kad tai neteisinga. Bet Matas išaiškino:

– Deja, šis kraštas nuo amžių prakeiktas. Juk andai net padorūs gyvuliai vengė būsimo Vilniaus apylinkių. Kur daugiau galėjai išgirsti staugiant tokį išsigimėlį kaip geležinis vilkas?

Taip taręs palypėjo ant kraigo ir apsidairęs paskelbė išvadas:

– Daugel kam vis kyla įtarimas, neva Lietuva nežino, kur einanti. Bet kas mums rūp! Jei durna – tegu sau moklina, kur aklas veda. Svarbu, kad lietuvis mažne kiekvienas sustabdytas paaiškins, kur jo namai.

Užsirašėm, apmąstėm kryptis ir lengvai pasiekėm namus. Tik Jonas, kuris buvo jauniausias, kieme pasiklydo...

Toks kraštas

Pirmoj dienos pusėj rūkas.
Antroj dienos pusėj naktis.
O trečios čia beveik nebūna.

Perpetuum halloween

Apie kai kuriuos veikėjus girdėt: jo indėlis atkuriant valstybę neišmatuojamas. Tai kas bus, kai anie pareikalaus indėlius grąžint?

(Zebediejus. „Grėsmės“, p. 117)

Pupojų dvarelyje ėmė vaidentis.

Naktį ūmai pabels į duris, senis Motiejus Pupojus išeis kieman – nieko, tik šunys skalija.

Arba: Sofija Pupojienė snaudžia prie krosnies, – staiga kad nukrės šiurpas. Pramerkia akis – prie lango prisiplojęs baltas veidas. Prieis arčiau – prapuola.

Naktimis ant aukšto girdėjosi žingsniai ir kažin kas nykiai vaitojo. Motiejus klausėsi ir sakė:

– Vaiduokliais aš netikiu!

– Už ką balsavai, Motiejau?

– O koks skirtumas!

Moteris žegnojosi ir žibino žvakeles.

– Ilsėkitės ramybėje...

Vidurnaktį klykdama stryktelėjo iš lovos.

– Kad grobs už kojos!..

– Prisisapnavo, – juokėsi Motiejus. – Kas tave grobs! Bene tu cisterna...

– O jeigu pasmaugs?

– Bet ko gi smaugt? Už ką?

– O jeigu tai konservatorius? Tie juk ir gyvi būdami smaugė...

– Nieko pikto mes jiems nepadarėm.

– Gal ir nieko. Tik bene žiūrės!

– O gal krikščionis? – sakė Motiejus. – Gal dutūkstantininkas ar dar koks... Daug jų buvo...

– Reikėjo už visus ir pabalsuot.

– Kuine! – drąsinosi Motiejus. – Niekas iš ten negrįžta.

– Konservatoriai grįžta!

– Ir tegu sau vaidenasi, – vaipėsi vyras. – Bene šmėklos yra kam blogo padariusios! Bene mes ne didžiavyriai! – ir kad treptels kojele. – Gyvus atlaikėm!

– Bet kas beliko... – moteris braukė pelenus į kertę. – Girdi? Žingsniai!

– Tikriausiai koks banditpalaikis, – ramino Motiejus. – Daug jų nūnai valkiojasi...

– O man atrodo: štai atsivers durys, įeis ir paklaus...

Girgždėdamos atsivėrė durys.

– Motiejau! – pašaukė balsas nelyg iš kapo. – Už ką balsavai?

Motiejus smuko po patalais.

– Aš nekaltas! Tai jinai... Ir tas gražus, ir anas...

Moteris buvo drąsesnė.

– Kas tu esi? – klausė. – Ko nori?

– Išnyk! Išnyk! – silpnu balsu rėkė Motiejus. – Girdi? Gaidys gieda!

– Tegu gieda, – atsiliepė nykus balsas. – Aš ne višta.

– Ar tu konservatorius? – klausė Sofija.

Bet šmėkla klaidžiojo po kertes ir stūgavo:

– O, mano įgaliojimai! Koks mielas raštas, kurio taip netekau ūmai...

– Jei smaugsit, tai prašyčiau dabar, – sakė Sofija. – Mat iki pensijos dar savaitė, o jau nė cento...

– Jūs man gyvi reikalingi, – atsiliepė anas.

– Kraują siurbs! – suvaitojo Motiejus.

– Ramybės trokštu! – dūsavo šmėkla. – Ramybės!

– Tai sakyk, ką turėtume daryt? – klausė moteris.

– Eikit prie Rūmų ir trejus metus badaukit. Reikalaukit valdžios atsistatydinimo ir indėlių grąžinimo.

Šitaip tarus, šmėkla pagadino orą – pasklido naftos ir supūdytų milijonų tvaikas – ir išėjo stačiai per sieną.

– Vargsta dūšelės be vietos, – graudinosi Sofija.

Motiejus tik ranka numojo.

– Kiaurai per sienas eina. Plačiausios perspektyvos! O va kur mums smukt? Ko turėčiau prie Rūmų badaut, jeigu ir namie sočiai prisibadauju? O ir gėda viešoj vietoj... Juk tai toks intymus aktas...

– Markučių vienturtis Palemonas – liberalas, – tarė Sofija. – Reiktų pult ant kelių... Kambarius pašventins, ar ką...

...Markučių dvarelis buvo naujai nudažytas, iš tolo švietė praplatinti langai.

Palemonas sėdėjo prie stalo ir kimšo tortą, užsigerdamas rožiniu rašalu. Muitininkai ir prokurorai vaišinosi drauge su juo. Tatai išvydęs Motiejus didžiai stebėjosi ir klausė: „Kodėl jis valgo su nusidėjėliais?“

– Štiš! – tarė Palemonas.

Pupojai purptelėjo į šalį, bet kad ir kokie buvo lengvi, nenuskrido į dausas, o pakibo ant tvoros.

– Garbė Jėzui Paksui... Bėdą turim. Konservatorius įjunko vaidentis... Į ką gi kreiptis pagalbos, jei ne į tą, kuriam rūpi kiekvienas Lietuvos žmogus? Veikime kartu!

– Galėtume ir valgyt kartu, – burbėjo Motiejus.

– Alibi turit? – klausė Palemonas.

– Nieko neturim! – kybodamas žemyn galva išdidžiai sakė Motiejus. – Pensinykai esma.

– Kokie buvo jūsų santykiai su konservatoriais?

– Tautiški, – atsakė Sofija. – Mes jiems traukėm „Ąžuolai žaliuos..“, anie mums – iš kišenių.

Palemonas vertė Įstatymų knygas ir aiškino:

– Politinis lavonas dažnai grįžta į nusikaltimo vietą.

– Tai kun daryt?

– Priimkite į savo širdis Naująją sąjungą ir melskitės. Kai imsit šviesiau gyvent, tamsybių gaivalai nebedrįs valkiotis.

– Bet kaip tą gyvenimą pašviesint?

– Ką valgėte?

– Kopūstų.

– O mėsos?

– Mes veteranai.

Palemonas kraipė galvą.

– Negerai. Norint apsigint nuo piktosios dvasios, riebiau reikia maitintis. Išrašysiu receptą: triskart per dieną kumpis, skilandis, lašiniai... Šeštadienį vizitas pas „Stiklių“ virėją...

– Ką ten beišvirs, – dūsavo Motiejus, – vieni kaulai...

Palemonas, paėmęs plaktuką, pastukseno jam per smegenis.

– Naująjį mokymą tikite?

Tie puolė nuo tvoros, nulenkė galveles. Liberalas, laikydamasis Vyriausybės programos, dabar lengvai galėjo nukapot jas kirviu, bet prisiminė, kad vaikas būdamas gaudavo pas Pupojus blynų, todėl neatliko to, kas pridera pagal statutą. Toks elgesys rodė jo politinį nebrandumą. Ten sėdėję prokurorai ir muitininkai pasipiktinę suūžė ir išvažiavo.

Palemonas atsiduso ir ėmė aiškint įstatymus.

– Įstatymas kaip ir stulpas. Pavargėliui – paguoda. O sveikam žmogui – nuodėmė laikytis.

– Ar tiesa, vaikeli, kad įstatymai skylių turi? – kišosi į politiką Sofija. – Kaip anos atrodo? Bene galėtume pro jas švieson išlįst?

Palemonas atsakė:

– Kupranugaris, gabenantis auksą ir naftos produktus, lengvai išlenda. O va juodnugaris kaipmat įstringa.

– Tu matai, kokių stebuklų yr! – skėsčiojo rankom Motiejus. – O ar tiesa, kad įstatymai neveikia?

– Visaip būna, – atsakė Palemonas. – Kur veikia žmonės, ten įstatymai, aišku, neveikia. Ir atvirkščiai. Bet senoji karta šių dalykų nesupras, o ir nereikia. Ne į įstatymus, o į žemę jums metas gilintis. Eikite. Jūsų tikėjimas jus išgelbės.

Bet naktį šmėkla vėl pasirodė. Buvo dar neramesnė ir dar gailiau vaitojo.

– Lietuva! Štai kokia jinai! Pamotė su akmeniu...

– Prašau, tamsta! – griežtai tarė Motiejus, kuris po vizito pas liberalą jautėsi bent kiek narsesnis. – Tokių žodžių apie Tėvynę aš nenoriu girdėt! Ir išvis – tamstos vieta grabe.

– Nier grabo! – dūsavo tas. – Atsimenu, kėlėm tada žemės ūkį... Ūmai pajutau, kad lekiu kažin kokiu tuneliu į tamsą, ir supratau, jog kadencija nutrūko, supratau Lietuvoj esąs...

Staugdama ir vaitodama it umaras, šmėkla perlėkė per kambarius, pasisupo ant lempos, išvartė indus, kėdes ir keliskart atsitrenkė į sieną.

– Pro duris eik, – patarė Motiejus.

Šmėkla net paraudonavo iš pasiutimo. O juk šmėkloms, juolab dešiniosios pakraipos, taip nutinka itin retai! Ir kad riktels:

– Visados kiaurai eidavau!

Įsibėgėjo ir išlėkė išsinešdama ir savo kudašių, ir menką dalį nekilnojamojo Pupojų turto, mat kitų dalių nė nebuvo.

– Teks eit ir badaut, – atsiduso Sofija. – Kitaip jau nebus ramybės.

Išėjo švintant. Kelias buvo netolimas, bet ir jėgų nebedaug. Laimė, kad ėjo kiaurais kaliošais – pro skyles į sutrešusius kūnus beregint priplūdo galingos žemės energijos. O kad Motiejus ir be kepurės – pro galvos skyles smelkėsi dar galingesnė kosmoso jėga. Netrukus senelis ėmė net protaut.

– Pastebėjau, kad Lietuvos žmonės būna maži ir dideli ir kad mažieji turi daug pranašumų, – aiškino Sofijai. – Štai didieji skamba išdidžiai, bet mažiesiems skambina varpai. Didiesiems – vėjas į užpakalį, o mažiesiems – visados į veidus. Didysis gali ištiesti ranką iš Vilniaus ir pasiimt, kas padėta net Klaipėdoj. Tačiau mažasis gali ištiesti ne tik ranką, bet ir kojas.

Sofiją pagavo didelė baimė ir ji pati sau kalbėjo: „Kas gi jam yr? Net šiaurės vėjas galvos nepravėdina?“

O Motiejus bylojo:

– Dar pastebėjau, kad Lietuvos keliai būna kreivi ir tiesūs. Eidamas kreivu, nueisi tiesiai ten, kur tau reikia. O va eidamas tiesiu – dūlinsi ilgai ir galų gale prieisi tą pačią vietą ar net atsidursi užpakaly. Bet sakau tau, moterie, geras užpakalis šiandien turi vertę!

Tatai girdėdama Sofija be galo stebėjosi ir plūdo save sakydama: „O kad aš anksčiau jam būčiau Lietuvą parodžius! Šiandien gal soste sėdėtų...“

Prie Rūmų badavo daug lietuvių, taip pat ir tolimi jų giminaičiai Turniškiai: ministras Benediktas ir jo pati, kailių fabriko stebėtoja Akmistrinė.

– Pabadaut niekam ne pro šalį, – aiškino Benediktas. – Bene tai vargšų privilegija? Tepamato pasaulis, kad lietuviai vis dar Baltijos kely. Kita vertus, ir varguoliui smagiau, kai šalia pasiturintis badauja.

– Ar mokat? Ar nepasilpsit? – rūpinosi Sofija. – Mes va jau vienuolikti metai mokomės gyvent nevalgydami, o taip ir neišmokom. Pabundi rytą, ir tiesiasi rankelė prie šaukšto. Bet nebužilgo, dėkui Dievui, baigsim studijas.

– Kad pas mus viskas antraip! – rūstavo Motiejus. – Tokių dalykų nuo mažens reiktų mokyt.

– Anoks ten mokslas! – kikeno Akmistrinė. – Svarbu tik produktus suderint. Štai po šamo jokiu būdu netinka marmeladas. O po zefyro kefyras – tai jau stačiai nusikaltimas.

Taip tarusi pastatė stalą, ant kurio garavo tik lietuviški patiekalai: vėdarai, kugelis ir didžkukuliai. Tai buvo stiprus ir klastingas smūgis Europos Sąjungai.

– O stiklinė tyro vandens iš giluminių gręžinių po ketvirtosios himno eilutės? – teiravosi Motiejus.

Benediktas tik šaukštu numojo.

– Badauti reikia saikingai. Kasdien po dvi valandas prieš valgį.

Pupojai badavo iki vėlumos, mat buvo smagiau nei namie: nariai išmesdavo pro langus kaulų, saulėgrąžų lukštų ir net laivyno liekanų.

Naktį šmėkla pasirodė nė durų nesugirgždinus. Sušlamėjo it lapai:

– Dėkui, gerieji žmonės.

Visą naktį kambary dvelkė ozonu ir ką tik išplautais pinigais.

Tą naktį jie miegojo gerai, o rytą vėl išėjo badaut. Nors buvo dar labiau pasilpę, bet, kai pro šalį važiavo liberalai, kaišiojo pagalius jiems į ratus.

Užtat naktį šmėkla jau polinksmiai tarė:

– Matau šviesą tunely!..

– Eikime kartu! – sušuko Motiejus.

Paspringo dulkėmis, parvirto ant šono ir numirė.

Ir, sako, niekada niekur nesivaidenęs. Niekur jo nebuvę galima rast – net pamišėlių memuaruose...

Būna ir tokių.

Bet ne apie juos dainuojamos dainos.

Žiūrėkite į tuos dalykus ramiai

Jūs taip ilgai krėtėt pokštus, paistėt niekus: „Aš tą ir aną galiu!..“ Ir staiga lyg valktis nuo akių nukrito. Suvokėte, kad tikrai esate Seimo narys.

Nesigėdykite ir nesislėpkite. Ir jokiu būdu nesiteisinkite, neva jūs norite, kad Lietuvai būtų geriau.

Tegu gėdijasi ir teisinasi tie, kurie jus išrinko.

Laiminga pabaiga

Kai nariai ėmė dainuot, lietuviai liovėsi į juos rimtai žiūrėt. Būdavo, susitikęs su rinkėjais narys dar bando kažką veblent, bet publika tik žiovauja: dainuok neplepėjęs!

Tad po kurio laiko, susirinkę į posėdžius, nariai jau nieko ir nebesvarstydavo, tik repetuodavo. Kas nenorėjo dainuot, tas mokėsi šokt ir grot, vaidint arba cirko triukų.

Pamažu Seimo rūmai virto Menų akademija: gražus pulkas vyrų ir moterų per ketverius metus tapdavo tokio aukšto lygio profesionalais, kad laimėjo net kelias eurovizijas. Kas be ko, pasitaikydavo ir incidentų: kai kurie artistai, prisiminę rūmų istoriją, pabandydavo net valstybę pavaldyt. Bet žmonės jų nemušė – tokius išsišokimus priimdavo kaip natūralų neprognozuojamos asmenybės kaprizą: „Žinia, solisto protas!“, „Menininkai – kaip vaikai!..“

Atimdavo mandatą ir įgrūsdavo į dantis trimitą.

Bene labiausiai žmones žavėjo narių iliuzionistų triukai. Išeis, būdavo, toks artistas Lietuvon.

– Įsivaizduokit, kad aš gaunu per mėnesį tris tūkstančius. Kiek bus per metus?

– Trisdešimt šeši, – suskaičiuoja naivūs lietuviai.

– O aš va imsiu ir pasistatysiu sau dvarą už tris milijonus! – pareiškia meistras. – Ir dar tvorelę už šešis šimtus tūkstančių.

Pamaišys popierių stirtą, pasirašys, švystels į dangų... Ir, žiūrėk, jau stūkso aukšta pilaitė, dailia tvorele aptverta. Kad ir kaip akylai stebeilydavo žmonės į artisto rankų ir liežuvio judesius, nepastebėdavo, iš kur tatai atsiranda.

– Vakarų stilius! – gėrėjosi jaunikliai.

– Akių dūmimas! – niurnėjo seniai.

Bet išties ranką – ogi tikro mūro ar net marmuro tvora. Ir jau nebesinori per tą tvorą lipt, ar tikri kieme šunys, pažiūrėt.

Arba vėl: surenčia toksai pokštininkas įstatymą vidur plyno lauko.

– Prašom, – kviečia savanorius. – Apeikite.

Įstatymas didžiulis, žmogeliai mažyčiai. Regis, visą gyvenimą eisi – neapeisi.

O tas tik burbtels burtažodį – ir jau kitoj pusėj. Šoka, dainuoja, šampaną su grožio karalienėm šaudo...

Stebėjomės ir džiaugėmės, kad skurdžioj mūsų dirvoj tokie talentai užauga.

Bet kai anie sumanė į prezidentus kilt, pritilom. Juokus tai mes suprantam, visokie triukai mums – gražu. Betgi prezidentas turi būt rimtas, tvirtas ir patikimas. Daugelio nuomone, geriausiai mums tiktų geležinkelio atkarpa į vakarus nuo Palangos tilto.

O tie, žiūrėk, jau skeryčiojasi, mažulėlius gąsdina, atseit pagerinsim mes jums gyvenimą!..

Ir nežinia, kuom tai būtų baigęsi, jei ne senis Zebediejus, kildinęs save iš daktaro Kudirkos pacientų. Jis tarė nariams:

– Žiūriu į jus, ponaičiai, ir juokas ima. Anoks jau ten gudrumas prezidentais pasiverst! Pamanykit! Pas mus juo gali tapt ir galudienis nušnekantis senelis, ir žaislinio lėktuviuko vairuotojas, kuriam net riboto eismo zonoj draudžiama keleivius vežiot... – čia senelis gudriai sukikeno ir pridūrė: – O va pasiverst prūsokais ir į maišus sulįst – tai jau nesugebėtumėt!

Tie kad paraudonuos, kad sutryps kojelėm.

– Kurgi ne! – suriko. – Žiūrėkit, mulkiai! Žemėj Lietuvos vabalai rėplios...

Sušnypštė, išleido tautos dvasią ir subliūško. Ir tvarkingom frakcijom išsirikiavę kaipmat į maišus sugužėjo.

Stvėrėm tuos maišus, užrišom ir įmetėm į kūdrą.

Kitas pasaulis

Antai ministras ūkio šaką, ant kurios pats sėdi, kerta.
Nukris. Tikrai nukris. Bet šaką tai jau parsivilks namo!

(T. Ivanauskas. „Lietuvos žvėrys“, p. 315)

1

Paskirtas Aplinkos ministru, Dūmelis tą pačią dieną išvarė iš namų savo aklą tėvą.

– Ministro aplinka turi būti graži!

Ką darys senelis. Susikrovė mantą į rogutes ir miškan išdūlino.

O Dūmelis susprogdino bakūžę prie geležinkelio, dūrė finansų pagaikščiu Turniškių slėnin.

– Šitoj vietoj atstatysim Valdovų rūmus!

Visų šalių archeologai meldė atstatyti Rūmus istorinėj vietoj. Dūmelis mandagiai išklausė juos ir paaiškino:

– Čia ir bus istorinė. Galėsit kapstytis mano konteineriuose, kiek širdis geidžia. Darbo visiems pakaks.

Suskrido Jungtinės pajėgos – iškilo Rūmai, didesni nei septynios maximos. Rūmus supo siena su stebėjimo bokštais, o sieną juosė mūrai su šaudymo angom. Tėvo vietoj Dūmelis pasodino pulką žydinčių moterų, skyręs joms admirolų laipsnius ir patarėjų regalijas. Tada gulėjo ir spjaudė pro angas.

– Ką dabar veikt?

– Nueik į gamtą, – patarė jam.

– A kur ana yr?

Jam parodė mišką, ir Dūmelis nuėjo. Nepatiko ten. Šnarėjo, čežėjo visokia smulkmė. Nei kėdės, nei stiklinės. Išeidamas nuplėšė nuo žaliosios miško sienos lentelę „Gamta – visų namai“ ir pakabino kitą: „Durnių namai“.

„Miške būtų gerai, jei nebūtų medžių, – rašė laiške Jo Ekscelencijai. – Medžiai siūbuoja ir valstybė atrodo nestabiliai. Be to, miške sparčiai dygsta vien grybai. O kur nauji bankai ir holdingai? Kur grožio salonai ir sveikatingumo kompleksai? Dar šv. Antanas, kitados čia klajojęs, skundėsi: „Miškan, būdavo, eini – tai net akį veria.“ Kaip nevers, jeigu tiek šakų! Deja, per šimtmečius niekas iš esmės nepasikeitė. Bet ar gali pasikeist, jei miške ir po šiai dienai, pasak to paties šventojo, „už visus stipresnis lakštingalės, o ne ministro balsas...“ Prašyčiau imtis ryžtingiausių...“

Šešias dienas jis ilsėjosi, o septintąją vėl išėjo. Žiū – ogi pačiam gamtos vidury išsižergęs diktas švedas alų srebia ir Anykščių šilelį baigia iškirst. Skiedros iki pat Prezidentūros lekia, bet patarėjai spėja surinkt ir savo stalčiuose paslėpt.

– Čia mūsų tėvų ir senolių žemė! – Dūmelis čiupo švedą už sprando. – Ką darai šventoj vietoj?

– Aš statau vibratorių fabriką, – atsakė švedas. – Tevibruoja jūs tėvų ir senolių žemė pagal Ženevos konvenciją ir Briuselio standartus per amžius amen.

Dūmelis žemai nusilenkė strateginiam investuotojui, bet prabilo aukšta gaida:

– O, mano tauta. Apsivilk ašutine ir apsiberk pelenais, gedėk kaip vienturčio sūnaus, karčiai raudok, nes ūmai ateis naikintojas...

Tokių frazių jis buvo išmokęs prieš daugelį metų, kai tarnavo kamerjunkeriu Vytauto opozicijos pulkuose.

– Še tau! – švedas sviedė sidabrinį talerį ir išmušė Dūmeliui kairę akį.

Šis tarė:

– Kaip tinklas pilnas paukščių, taip tavo darbai pilni vyliaus... Labai negražu į tokius darbus pro vieną akį veizėt...

Taip jis ir švedui pagarbą atidavė, ir tautinę savigarbą išsaugojo.

O švedas sviedė dar vieną talerį – išmušė Dūmeliui dešinę akį.

– Ar dabar jau gražu?

– Nieko nematau, – Dūmelis susirinko talerius, Zingerio krautuvėj nusipirko gyvojo vandens ir išgėręs vėl praregėjo. Bet viską

dabar matė naujoj, daugsyk ryškesnėj šviesoj. Didis nerimas jį pagavo.

„Gamta šiandien rūpinasi tik saujelė kilmingųjų, – rašė laiške Jo Šventenybei. – Palikę miesto patogumus, jie traukia į miškus bei paežeres ir laukinėj gamtoj stato civilizacijos bastionus. Tai pasišventėliai, kurių veiklą galėčiau palyginti nebent su Kryžiuočių ordino riterių darbais. Nors iš pirmo žvilgsnio ir atrodo, neva laukiniams žvėrims, ropliams ir paukščiams kultūra nereikalinga, tai netiesa. Palyginkim: kaip linksmai ir draugiškai skalija kambarinis šuva ir kaip nykiai staugia, vėpso iš padilbų jo brolis girių vilkas! Pagonims lietuviams krikščionybė andai irgi atrodė nereikalinga... Todėl prašyčiau suteikti man kardinolo įgaliojimus, idant galėčiau..."

Ir tik tada, kai pabarstęs laišką pelenais įteikė jį žygūnui, o tas šuoliais nulėkė Vatikano pusėn, Dūmelis nurimo ir užmigo.

O švedas vis kirto... Ir štai jau ten, kur žalias šilas ošė, – didžiulis juodas fabrikas niūkso, dūmai raitosi padangėm iki pačios Jeruzalės.

Lietuviai, išsigalandę kirvius, lietuvės – virbalus aštrius, apsupo fabriką. O švedas strykt ant stogo, švyst talerius kairėn, dešinėn...

Daug ten neregių atsirado... Tik Dūmelis nieko apie tai negirdėjo, mat jam bemiegant abi jo ausis švedas buvo akcijom užklijavęs.

2

Viskas yra aplinka: ūkis ir finansai, moterys ir net kultūra.

Todėl į kitus ministrus Dūmelis žvelgė iš aukšto ir net nebesodino jų prie ponų stalo: pataisydavo jovalo tarnų garde. Šalia savęs statė vien hercogus, kardinolus ir Anglijos karalienę.

Posėdžiuose nebedalyvavo – tuščios šnekos tik vargino. Vis dažniau pasvajodavo apie ateitį, kai kalbos padargai bus išnykę, kaip išnyko žagrės ir spragilai. Visur – miegamuosiuose, priimamuosiuose – stovės kalbos automatai.

Kai aplinkinių kaimų baudžiauninkai ateidavo išmaldos, apsimetęs automatu, jis blykčiojo akimis ir burbuliavo:

– Dirbkirturėsi! Dirbkirturėsi!

– Kad darbo nier, Viešpatie...

– Darbo visados yra. Kartais nebūna tik darbo vietų. Tada galima ir be vietos dirbt.

Išsižergs, susivers gerklėn kibirą alaus ir žiū – jau gamina srovę.

– Netingėkit, vyručiai! Nutieskit kabelius ir apšviesit savo gyvenimus.

O sykį nugirdo, kaip vienuoliai respublikonai, dūlindami Europon, paistė:

– Jei kiekvienas sutvarkytų savo aplinką, nė Aplinkos ministras nebūtų reikalingas.

Tie žodžiai Dūmelį labai išgąsdino. Naktį jis paliko Rūmus ir išėjęs Lietuvon šiukšlino kur papuola. Grįžo paryčiais, bet vis tiek buvo neramu. Suprato: aplinką reikia taip pakeisti, kad pokyčiai būtų negrįžtami.

Visuomenė seniai spaudė – o tais laikais Visuomenė dar turėjo porą svertų! – pasodinti tiek naujo miško, kiek jo buvo iškirtęs švedas. Dūmelis ryžosi eksperimentuoti. Pastatė šilelį iš tvirto švediško plieno ir paleido ten bandą amerikoniškų šernų. Pusė šernų buvo pripučiami, kiti – prisukami su rakteliu. Prisukami urzgė ir vaikė miškan užklydusius valkatas, o pripučiami buvo skirti pramogai.

Liepos mėnesį, kai nuo gausių liūčių šilelis surūdijo, buvo paskelbtas pirmalaikis ruduo. Į neeilinę rudens medžioklę ragas pašaukė Lietuvos elitą.

Visų nuostabai, tais laikais Lietuvos elitas jau buvo sukurtas. Bet kiek įdėta triūso! Kiek metų vargta bandant išspausti elitą iš Aukštuomenės. Ta stena, vaitoja – nieko!

Galų gale elitu tapo nariai, teisingai atsakę į klausimą, kas atsirado pirmiau: daktaras Basanavičius ar Basanavičiaus gatvė Palangoj.

Medžioklė truko septynias paras. Buvo labai smagu. Kai iš peršauto šerno šnypšdamas išeidavo oras, subliūškusį gyvį medžiotojai atiduodavo smulkiesiems ūkininkams, kurie tąsyk čia buvo įdarbinti varovais.

– Patys valgykit ir mažulėlius pasotinkit.

Tie kepė šerną ant laužo, pjaustė smulkiais griežinėliais ir džiaugėsi, kad skaniau už kaliošą. Medžiokliams, turėjusiems pilnas karietas jūros ir naftos gėrybių, iš juoko pilvai plyšo. Visi gyrė Dūmelį, tik Kultūros ministras dūsavo:

– Smulkieji ūkininkai labai puošia gamtą. Ką darysim, kai anie išnyks?

Dūmelis ramino:

– Peizažą ir fauną žūtbūt išsaugosim. Tai svarbiausias mūsų rūpestis. Aišku, ateity ne tik šernai, bet ir ūkininkai bus pripučiami – lengviau reguliuot supirkimo kainas ir išmokų paskirstymą. Ir ne tik...

Jis pakvietė svečius į restauruotą puošnią Baranausko klėtelę su baseinu ir kėgliais ir pademonstravo paties tapytą drobę „Valstiečių streikas Suvalkijoj". Premjeras atsuka ventilius – ir iš grėsmingų streikininkų išeina piktoji dvasia.

Ponai pakėlė taures už naujuosius žemdirbius.

O Dūmelis, žvelgdamas į televizijos žvaigždes, kurios kekėm kybojo ant šakų – irgi jo projektas! – kalbėjo tai, kas iš pirmojo klausymo svetimšaliui būtų atrodę vien graži svajonė:

– Du tūkstančiai devintaisiais vietoj girių visur jau oš degalinės (čia jis paraudo ir švelniu tenoru užtraukė: „Ku-ur lygūs laukai, budi šviesūs langai...") . Tos degalinės nėmaž nebus panašios į dabartines. Jos bus tokios plačios, kad vienos teritorijoj tilps net keli vidutinio dydžio miškai, taigi jų nebereikės iškirst. Šie dariniai vadinsis Degalėnais... Lukmiškėm...

Žvaigždės linksmai sumirgėjo, ėmė šokti ant šakų ir giedoti plonais skerdžiamų ožiukų balseliais. O Dūmelis tęsė:

– Įsivaizduokit!.. Važiuoji ir nežinai: Labanoras tai ar Lukoilas... Giria snaudžia ar vamzdis gaudžia... Sakais ar tepalais dvelkia... Ir štai lemtingas momentas: stop mašyna! Nusigandęs išlipi tankmėj, bailiai dairais į šalis...

Lietuvos elitas sudrebėjo, surėmė storus liemenis.

O Dūmelis kad nusikvatos.

– Be reikalo, brolau, nusigandai! Pragręžk alksnį – trykštels A 95. Smeik kalaviją drebulėn – pliūptels dyzelis. Ėgi raistuose burbuliuos aukščiausios kokybės tepalas, kurį bus galima ir ant duonos, ir ant verslo partnerių kelio tept. O mūsų gražieji ežerėliai! Ten telkšos aušinimo skystis ir langų ploviklis.

Mažosios žvaigždutės žybtelėjo, cyptelėjo ir užgeso. Didžiosios keturiais balsais skaitė krašto žinias. Dūmelis svajingai nubraukė nuo plikės boružę.

– Pūsteli vėjelis ir sušnara bangelės... Ir žarsto ežero dugne baltas stabdžių kaladėles... Ogi patys stabdžiai tais laikais jau bus išnykę...

Medžiokliai nuščiuvo, susimąstė mintimis ateitin nuklydę.

– O sankaba? – ūmai blerbiančiu bosu paklausė Vidaus reikalų ministras. – Kur jinai?

Visi smerkiamai sužiuro į tą kaimiškos išvaizdos vyrą.

– Kam gi ta sankaba? – švelniai tarė Dūmelis. – Ar jau už rankų negalim susikibt?

Anas kad paraudonuos! Ir nubėgo skandintis...

Blykčiojo žvaigždės... Vienos perdegusios krito žemėn, tačiau beregint toj vietoj įsižiebdavo kitos, dar puikesnės. Iš toli, bene iš tradicinio miško, atsklido vilkų choras. Visų gražiausias ten buvo Dūmelio tėvo tenoras...

Primityvai

Žvėrys nujaučia būsimus kataklizmus ir spėja pasprukt iš pavojingos zonos.

Bet iš Lietuvos dar nesprunka! Tai ko gi mes, žmogeliai, vis nerimstam?

Juk savo penkiais pojūčiai valdžios nei aprėpt, nei suvokt negalim.

Skylės galvoje

Jei aš būčiau susisiekimo ministeris, tai susisiekčiau su Povilu ir pasakyčiau, kad atneštų alaus.

Paskui susisiekčiau su Jonu, Simonu, Andriejum ir Zebediejum.

Vakare susisiekčiau su Marija ar Magdalena...

Taigi štai kaip būtų linksma, gražu ir patogu, jei būčiau susisiekimo ministeris.

Kita vertus, aš galiu ir dabar susisiekt!

Užtat ir galvoju: o kodėl pas mus vis dar atsiranda tipų, siekiančių tapti susisiekimo ministeriais?

Neobaltijos kelias

Naktis... Snaudžia tamsūs miškai... Tik girdėt, kaip lietuviai bebarzdžiai peilius galanda.

– Susiimkim už rankų ir pastovėkim, – pasiūliau.

Tatai išgirdęs Rėmelis susiėmė už galvos, o Dūmelis pasiėmė, ką radęs jo kišenėse. Rėmelis suėmė Dūmelį už gerklės. Dūmelis Rėmelį – už sprando.

Nusirito abu šalikelėn.

Tada aš suėmiau save į rankas ir pastovėjau kurį laiką ten vienas.

Daina su priešais

Tau dainą dainuosiu, Tėvyne,
Kurioj nežaliuos ąžuolai.
Iš lapų vainiką nupynėm –
Liko dainoj vien kuolai.

Iš dainos išsilaužęs sau kuolą,
Eisiu pirmyn už Tėvynę.
Po ąžuolais priešo guolis,
Priešo gerklėj mūsų vynas.

O kai mes priešą nukirsim,
Giesmių išmoksim naujų –
Patys mes priešais pavirsim,
O mūsų vynas – krauju.

Kirvio metai

Matau: žmogelis medį kerta. Ir aš kertu jam per sprandą.
Jis nuščiūva, ir aš kertu jo medį.
Kažkas iš užpakalio kerta man.
Krisdamas ant Lietuvos, regiu šešėlį to, kurs ateina ano nukirst...

Vidiniai rezervai

Ligoninėj aš stoviu arba sėdžiu. Viskas čia daktaro valioj. Atsiguleęs gali ir nebeatsikelt.

Juk įmanoma, kad daktaras išlipo iš lovos ne ta koja. O jeigu jį dar žmona apkūlė?

Užtat ir pataikauju kaip įmanydamas: tai pirštus tarp durų kyšteliu, tai žvakelę galvūgaly užsižibinu... Tebūnie kalėdinė nuotaika ne tik per Kalėdas.

Ką daktaras mato ligoninėj? Nieko gero jis čia nemato. Ir dėl to kalti tik mes, ligoniai.

Ar jums patinka bendrauti su žmonėmis, kurie nuolat skundžiasi? Kur ten! Sprunkat nuo tokių kuo toliau.

Tad nors gelia man visus šonus, vos tik daktaras įeina palaton, aš verčiuos kūlio, atsistoju ant rankų, pritupiu ir pašoku.

– Kaip jaučiatės, daktare?

– Šiaip sau. O jūs?

Krintu aukštielninkas, pakratau kojas ir garsiai išleidžiu kvapą.

Tada iš lėto keliuos ir apsimetęs šmėkla čiumpu jį už kojos.

Ir žiū: jau daktaras šypsos, jau dainuos, o gal net seselę pabučiuos.

Matyt, dėl to aš vis dar gyvas, vis dar turiu vilties.

Užtat ir sakau: nereikia reformų! Šypsokimės – ir išliksim.

Pasiaukojimas

Girdžiu: vyksta sudėtingi procesai.
Galvoju: tegu sau vyksta.
Bet gali ir nevykt. Žiūrėkit, kaip jums geriau.

Kompensacija

Ateis rudenėlis ir vėl pilkos dienos...
Liūdnas pedagogas varpeliu skardens...
Neskardenk, šviesuoli, nebudėk prie vartų!
Neateis Premjeras, nepakels algos...
.....
Bet pakels taurę už mokslą ir šviesą... Pakels už tave.

Naujas vėjas

Mažvydas Kaušpėdas į klasę eina kaip į karą: grandininiai šarvai, ant galvos šalmas, rankoj – skydas. Mokytojas žino, kad konflikto atveju tai nepadės: mokiniai turi granatų. Bet rimtesnių konfliktų jam vis pavyksta išvengt. Konservatoriaus protas, demokrato būdas, liberalo išvaizda... Šitų dalykų neišmoksi. Tai įgimta.

Tyliai, kad nepažadintų miegančiųjų, skelbia:

– Šiandien mūsų tema – papildinys.

Klasė vis tiek pabunda.

– Gana! – trypia kojom. – Eik lauk!

Kaušpėdas jau su artimaisiais atsisveikinęs, visiems atleidęs ir pats paprašęs atleidimo – žūti jam nebaisu.

– Papildinys... Oho! Kas gi jis toks? Tai sakinio dalis...

– Apsieisim be dalių! – šaukia vyrukai.

Kaušpėdas priglunda prie stalo ir atmuša skydu keletą alaus skardinių. „Sūnų užauginau, medį pasodinau... – ir ūmai prisimena šuns nepaglostęs. – Dar anksti išeit...“

– Aišku, apsieisim. Kas jau tas sakinys? Ir kam jam tas kvailas papildinys?

– Visi jie vienodi! – rėkia mergytės.

Kaušpėdas atmuša petardą, mikliai nukreipdamas ją pro langą.

– Ateik, Baranauskai, – pašaukia.

Baranauskas – raštininko sūnus, neūžauga. Jo niekas nebijo.

– Gerbiamieji! – pradeda Kaušpėdas. – Yra ir kitoks papildinys. Tai svarbi ir neatskiriama naujo mūsų gyvenimo dalis. – Baksteli ietim Baranauskui į užpakalį. – Antanai! Pasipurtyk!

Baranauskas pasipurto. Pabyra plunksnos ir skiedros.

– Štai ir pakartojome jums gerai pažįstamą paprastą sąskaitos papildinį, – mokytojas susirenka lobį. – O dabar pakalbėsim apie kitus, modernius ir daugsyk prašmatnesnius...

Pakelia galvą ir net šypteli nujausdamas, jog liks šįsyk sveikais dantimis.

– Anuomet, kai tarnavau Premjero dvare patarėju...

Triukšmas rimsta... O kai suskamba varpelis, net ir tada Kaušpėdui nereikia galvotrūkčiais bėgt iš klasės. Jis ramiai reziumuoja, o išeidamas net šalmą nusiima.

Auksinės pedagogo valandos! Tik meistrui lemta jas patirt.

Šviesuliai

Vienas pedagogas patykojo kariškį ir numovė uniformines kelnes. Pardavęs turguj, nupirko vaikams vadovėlių.

Sakau: o jei kiekvienas šitaip!..

Daug žadantis

Sykį, ieškodamas bukesnės plunksnos, pagrabaliojau šiukšliadėžėj... Bet kas gi tai? Maža raudona knygelė, tačiau iš jos – lyg iš atvertos Jėzaus širdies šventuose paveiksluose – sklido šviesa. Ar tik ne viktorino diplomas, kurio ieškot mūsų prokurorai andai beldėsi net į maskvą?

Taip ir yr! Va paties plechanovo parašas...

Ir tuo metu kažkas lyg mostelėjo sparnais, kažkas lyg triokštelėjo galvoj – tai šventoji mokslo dvasia nusileido ant aprūdijusių mano pusrutulių...

Pasijutau mokslinykas esąs!

Nuo tos dienos viskas mano gyvenime pasikeitė. Ėmiau viską suprasti. Ėmiau daryti gera Lietuvai ir sau.

Per pusmetį išradau duris, tarpdurį ir net keletą vietų už durų. Aišku, tai buvo genialu, bet šiandien tokie darbai manęs jau nebedomina. Dabar mano tikslas – išrasti vietą po saule. Tai turėtų būti rami, tamsi vietelė, tinkama amžinam naudojimui.

Žinojau, kad čia – šiaurės platumose, posovietinėse ilgumose – tai nelengvas uždavinys. Tad ir vėl, kaip andai, murksau prie stalo. Tik ant stalo – nebe šūsnys bile kaip prikeverzotų metraščių, o tikslūs grafikai, brėžiniai, sąskaitos ir net faktūros.

Išgirdau triukšmą. Tai į mano išrastas varstomas duris beldė jaunesnysis mokslo darbuotojas tėvas Ožislovas, kuriam buvau skyręs užduotį – išbandyti vietą už durų. Jis reikalavo duonos ir žaidimų.

– Vienintelis jūsų žaidimas – laukti, – paaiškinau nebe pirmą kartą. – Tam šitos vietos ir sukurtos. Man smalsu, ar žmogus, kantriai laukdamas, gali sulaukt.

Užtrenkiau duris ir pasinėriau į magišką skaičių pasaulį. Tris paras atėmiau iš pavasario, keturias pridėjau prie rudens, o septynias šventines visai išmečiau. Rudenį laukti lengviau, o per šventes išvis nieko

nesulauksi. Kita vertus, kiekviena diena turi būti kaip šventė. Tada ir laukti nereiks.

Laikas ėmė lėkti sparčiau, net eilinis valdiškas trečiadienis įgijo romantiškų penktadienio atspalvių.

Bet vėl ėmė baladotis Ožislovas, teirautis, ar greit bus išrasta pažadėtoji vieta po saule. Pakilęs apsigobiau balta mantija ir paskelbiau išvadas:

– Visi jūs, o žmonės, trokštate daugiau, nei yra mažiau. Deja, mielas kolega, prie jūsų aštuoniasdešimties metų pridėjus senatvės pensiją ir atėmus natūralias jaunystės teikiamas privilegijas, jokia geresnė vieta, nei vieta už durų, nebeišeina. Mokykitės džiaugtis tuo, kas yra.

– O jei nieko nėra?! – šaukė tas nemokytas žmogelis.

– Džiaugtis niekuo yra aukščiausia džiaugsmo rūšis, – paaiškinau.

Tai buvo teorija. Žinojau, kad ji vaisinga, – juk būtent iš nieko išdygsta politikai, iš nieko jiems išdygsta pilys... – bet praktikoj ja naudotis nemokėjau. Antraip nė nebūčiau užsiėmęs mokslais...

Gėda prisipažint, bet kol kas nesugebėjau išrasti vietos po saule. Klaida, manding, slypėjo skaičiavimuose. Stiprus skaičiuotojas niekad nebuvau. Mokykloj, kiek pamenu, skaičiuodavau tik iki šimto. Vėliau – jau po pusę litro.

Ūmai toptelėjo: gal pirma reikia išrast užnugarį? O ten jau atrasčiau ir vietą po saule...

Deja, išrasti užnugarį buvo dar sunkiau. Reikėjo prie vieno pridėti šimtą keturiasdešimt ir kiekvienam padauginti... Kelis nereikalingus uždaryti į Lukiškes ir iš trijų milijonų atimti nežinomą skaičių... Ilgai vargęs padegiau daugybos lenteles ir nusprendžiau išrasti nematomas jėgas, kurios timpčiotų mane už virvučių. Numaniau, jog tada nebūtų reikalingas nė užnugaris. Pagal mano skaičiavimus nematomos jėgos atsirastų savaime, jeigu tik prieš tai aš pats kažkokiu būdu atsirasčiau itin gerai matomoje vietoje.

Išskleidžiau politinį Lietuvos žemėlapį ir uždėjau ant jo ekonominių kreivių tinklelį. Spindintys, susikertantys taškai buvo Seimas,

Vyriausybė, teismai... Mokslinis eksperimentas tik patvirtino tai, ką sakė prastuolio intuicija.

Kažkodėl labiausiai mane traukė teismai. Gal todėl, kad iš visų keturių valdžių tik vienintelis teismas eina... Visi atsistoja... Užtat ne visi atsisėda.

Tik kaip man pakliūt tarp teisėjų?

Ūmai supratau, kad vienintelis būdas man įsiskverbt į uždarą teisėjų klaną – tapti teisiamuoju. Tik šitaip susipažinsiu su advokatais, prokurorais, teisėjais... Katras iš jų viršiausias, nežinojau. Bet žinojau: visi ten giminės, visi kits kitam padeda nuteisti žmogų taip, kaip reikia.

Norint tapti teisiamuoju reikia padaryti nusikaltimą. Labiausiai man patiktų valstybės turtą švaistyt. Bet kaip prie jo prieit? Ir ne visada už tai teisiama...

Gal vištą pavogt? Tiek sugebėčiau. Bet už tokį menką žygį kolegos teisiamieji mane gaidžiu padarys...

Teisiamųjų prisibijojau. Filmuose banditai man net labai patiko, visados norėjau būti toks kaip jie: kietas, teisingas vyrukas, kišenėj ieškantis ne žodžio, o ginklo, visados apsuptas pulko damų... Tačiau tie, kuriuos regėdavau mūsų kriminalinėse kronikose, atrodė ne kieti, o buki. Nors gal tai kaip tik gerai. Juk ir aš pats – bene kietas? Ko gero, būtent tarp bukų jausčiaus savo vietoj...

Reikėjo įsiskverbt į nusikaltėlių klaną. O tai irgi uždara sistema, nors ir ne tiek uždara kaip teisėjų. Yra ten ir autoritetų, daugsyk autoritetingesnių už teisėjus, nes teisėjai tik anuos aptarnauja. Nebūtų nusikaltėlių – nebūtų ir teisėjų. O va jei teisėjų nebūtų, nusikaltėliai vis tiek veistųsi ir daugintųsi. Tiesa, gal ne taip sparčiai...

Ak, nebūčiau radęs diplomo, ramiai sau gyvenčiau... Kaip mokslas kvailiui susuka galvą!

– Kur aš esu? – paklausiau.

– Namie, – atsakė žmona.

Labai stebėjaus. Kur esu, ten ir būnu! Kam tad varstomas duris išradau?..

Keliais nesudėtingais veiksmais po penkiasdešimt išradau priekį ir žengiau ten...

Kieme stovėjo greitoji, o ant neštuvų gulėjo tėvas Ožislovas. Sulaukė vis dėlto...

Nuėjau į priekį nosies tiesumu, o kad nosis buvo kreiva, tai atsidūriau prie geležinkelio. Gerai, kad turėjau kastuvą, – nedelsdamas ėmiau raust urvą po bėgiais. Žinojau, kad geležinkelį peržengt draudžiama, bet nežinojau kodėl. Traukinys, manding, irgi eina. Panašiai kaip teismas.

Po penkiolikos parų įveikiau pylimą ir atsidūriau paraeuropinėj zonoj...

...Gedulo ir Vilties Rūmai „Nutrūkusi kadencija" dunksojo ant marių kranto, apjuosti pušyno; ore tvyrojo ramybė. Neramūs buvo tik klientai – visi daugiau ar mažiau sutrikusio intelekto. Kai kuriems kadencija dar nebuvo nutrūkusi, bet jie labai nerimavo dėl ateities. O daugelis buvo su natūraliai nutrūkusia po ketverių ar net dvylikos metų agonijos. Šiuos kamavo reta Alzheimerio ligos forma: patys viską prisiminė, bet jiems vaidenosi, kad juos pamiršta Lietuvos žmonės. Deja, taip ir buvo.

Vienintelis efektyvus gydymo būdas – pasirodymas per televiziją – buvo brangus, mat vargetas su nutrūkusia kadencija įtraukt į programą už dyka televizijos nesutiko. Teko naudoti vietinę anesteziją: rodyti ligoniams senus laikraščius, pilnus jų nuosavų programų.

Retsykiais, kai pacientų būklė itin pablogėdavo, specialiu Vyriausiojo įsakymu Rūmų teritorijoje būdavo įvedama sovietų valdžia. Ant medžių suplevėsuodavo raudonos skaros, po medžiais būdavo pasodinami vietiniai bedarbiai: jie gerdavo degtinę ir traukdavo rusiškas dainas. Prie srutų vamzdžio atsistodavo piktas seniukas su armonika – „Ivanas". Sanitarai išvesdavo ligonius pasivaikščiot, tie smalsiai stebėjo aplinką ir džiūgavo: „Be mūsų – prie rusų! Taip jums ir reik, išgamos rinkėjai..."

Kai atėjau, ten kaip tik buvo eilinė gegužės pirmoji...

– Šalin engėjus! – šaukė komsorgas Pabiedinskas. – Kelsim lervoliuciją!

– Už teisybę! – ragino samdinys Ramonas. – Piriot!

Ligoniai stvėrė mietus, šoko ant medinių žirgų ir mintyse nulėkė į Seimą...

Prisistačiau Vyriausiajam ir pranešiau:

– Noriu būti teisėjas!

– Ar išmanai įstatymus?

– Teisėjui to nereik, – paaiškinau. – Juk teismas – eina! Įstatymų laikytis privalu tiems, kas paeit nebegali. Bet, aišku, žinau, kad įstatymai surašyti Mozės lentelėse ir Mikaldos knygose. Atsiversiu ir paskaitysiu prieš miegą. O žmogų reikia teist pagal sąžinę.

– Susikišk ją žinai kur!..

– Žinau, – pasigyriau. – Bandžiau, bet netelpa. Tai reiškia, kad maniškė labai didelė. O tie, kam sutelpa, neturi teisės teist.

Jis paklausė:

– Kokia yra nekaltumo prezumpcijos viršutinė gėrybinė funkcija ir apatinė nesudeganti suma?

Aš atsakiau:

– Visa, kas draudžiama, – nebaudžiama. O suma – atvirkščiai proporcinga sąžinės skersmeniui, bet gautą skaičių dar reikia padaugint iš užpakalinės angos įžambinės kvadrato.

Tada jis patikėjo manim ir paskyrė visų rūšių teisėju šeštoje palatoje. Prasidėjo naujas mano gyvenimo etapas.

Visą dieną dirbęs niekus, tariau: „Ogi reikia šunį pakart!“

Išėjęs parsivedžiau kiemsargį, pakabinau ant lempos. Sustireno kojelėm...

Devyni šimtai devyniasdešimt devintas nesėkmingas bandymas...

Bet aš privalau įrodyt, kad šuo kariamas pripranta!

Lietuviui tai bus didelė paguoda.

Rudens rūpesčiai

Skraido lapai – laiškai rudeniniai...
Supas trys pasikorę vorai...
Aš kad spirsiu vienam į šikynę:
– Kas tau yr! A gyvent negerai?

Ir jisai – lapatai į viršūnes!..
Pasikoręs, o siekia aukščiau...
Ak, kodėl taip negal ir lietuvis?..
Aš ilgai ten po lapais mąsčiau...

Žvelk giliau

Gyveno du broliai ūkinykai...

– Gyvas žemėn neljsi! – tvirtino vyresnysis.

– A diel kuo ne! – sykį drįso paprieštaraut jaunylis.

Stvėrė jie kastuvus... Molis užgriuvo, broliai pražuvo.

Kam šiandien nuo to blogiau?

Nebijokim nestandartinių sprendimų!

Programos metmenys

Ėjo du populistai ir sutiko liberalą.

– Įmeskim jį į šulinį, – sako vienas kitam. – Žmonėms tai patiks.

Kaip tarė, taip padarė.

Ir tikrai žmonėms patiko.

Herojai

– Kas valdo Lietuvą?! – rikteliu.
– Aš! – cypteli menkas, klišas seneliukas.
Spoksau į tą vargetą – sunku patikėt.
Bet netikėt irgi negali.
Niekas kitas neprisipažįsta.

Reiškiniai, ženklai, pranašystės

Mes įsivaizduojame dujininką dujų debesy, grūmojantį ir spjaudantį ugnimi it slibinas.

Taip nėra. Neįtikėtina, bet iš tolo dujininko neatskirtum nuo bibliotekininko. Todėl vis dar atsiranda manančių, neva dujininkas – žmogus.

Bet iš tolo ir vilko nuo vilkšunio neatskirsi... Jei dujininkas būtų žmogus, tai suvoktų, ką daraš, ir nusinuodytų dujom.

Jei dujininko neerzinsi, jis vis tiek tave puls. Kodėl dujininkas taip nekenčia žmogaus? O gal jis neturi už ką paėst?

Kad ne. Dujininkas turi tiek, kad klojant šimtinę prie šimtinės pinigų juosta nusidriektų nuo Maskvos iki pat Briuselio.

Manding, tokia jau prigimtis...

Dujininko draugai – naftininkas ir elektrikas. Trise jie čia visus galėtų sudraskyt.

Bet jei žmonės susivienytų – įveiktų net ir tokius pabaisas. Ilgai mušant šermukšnio lazdom, juos įmanoma užmušt.

Galimas ir taikus pasipriešinimo kelias: žmonės atsisako priimt jų dujas, elektrą, naftą...

Anų galia ims silpti, ir vieną dieną dujininkas užtrokš savo dujose, naftininkas priburbuliuos naftoj, o elektriką nutrenks elektra.

Gyvenimas pasikeis iš esmės. Visi turės darbo, nes reikės daug dirbti, kad žiemą nesušaltume.

Kaip susisieksim? Jau netolimoj ateity automobiliai bus varomi saulės energija. O saulelė motulė už tokias menkas paslaugas ničnieko iš žmogaus neims. Juk ir šildo už dyka.

O kol kas pabūkim vieni su kitais čia. Gal net susidraugausim... Kam mums tie tolimi partneriai? Gal paprastas vietinis net gražesnis kaip svetimas spalvotas...

Kuom pasišviesim? Skaisčiausiai šviečia mylimo žmogaus akys...

Šitaip susitvarkę, tapsim įdomūs Europai. Vėl pirmieji pirmuosiuose puslapiuose!

Ir ne tik! Atsikratę trijų didžiausių pagundų – dujų, naftos, elektros – būsim palaiminti popiežiaus, o Lietuva bus paskelbta Šventąja žeme.

Į šventą vietą miniom plūs maldininkai ir veltui pripūs dujų... Vatikano meistrai apšvies Lietuvą it kryžių kalnelį... O kur besim lazda, ten čiurkšlė naftos trykštels, nes šventoj vietoj negali stebuklų nebūt...

Štai mūsų vizija! Veikim!

Gerumo akcija

Tamsią, gūdžią naktį išėjau iš namų ir pašviečiau prožektorium šiaurės pusėn...

Paskui sėdėjau namie ir su jauduliu galvojau: kažin, ar mano spindulys jau pasiekė žemaičių žemę? Štai aš dabar kambary, o mano šviesa tebesklinda iš kiemo... Prožektorius užgesintas, o Skuode šviesu... Gal dar ne? Paprasto žibinto šviesa negali sklist šviesos greičiu. Juk net automobilio šviesos praslenka sulig automobiliu...

Po teisybei, šviesos greičio nė nereik. Neįvertins.

O gal mano šviesą kas nors sustabdė jau ties Šiauliais? Ten pikti žmonės...

Bet ne! Šviesos neįmanoma sustabdyt!

Nors... Yra gi Švietimo ministerija...

Galėjau ilgiau pašviest... Rytoj pašviesiu. Baterijas reikia taupyt. Ir kryptį neprošal pasitikslint. Nenorėčiau, kad mano šviesa nukeliautų į Mažeikius. Kas be ko, tą naftininkų irštvą reiktų apšviest... Tik kad nesinori šviesų tept!

Gal net pasiųsti žemaičiams žinią – kieno ta šviesa... Aišku, gerą darbą atlikt to neviešinant – kilniau. O vis dėlto norėtųsi, kad žinotų... Juk tokią niūrią naktį nedažnas ryžtųsi kieman išeit. „Kas man rūp tie Skuodo žmonės! Pūstysiu aš mat šviesą!“ Štai ką tartų doras lietuvis.

O man rūp! Gal ten dar tamsiau nei Vilniuj...

Džiaugiuosi, kad aš toks geras.

Gal kitąsyk žvake pašviest? Žvakės šviesa taurina. Ir sutaupyčiau. O gal fakelu? Tuo įkvėpčiau...

Bet pirmąsyk jiems ir taip bus gerai.

Pasekėjai

Prisimenu, Kudirka tik žvake ir liktarna sau kelią pasišvietė. O kokia teisinga kryptim ėjo!

Nūnai dažnas tą pamiršęs.

Gerai, kad nors valdžia prisimena. Užtat ir neskiria švietimui lėšų.

Žygiai virtuvėje ir kituose karštuosiuose taškuose

Premjeras sapnavo, kad yra Premjeras, ir nubudo šalto prakaito išpiltas. Dar kiek padrybsojo, laukdamas, kol išsisklaidys sapno slogutis.

Rytas rūškanas it įsižeidęs Premjeras...

„Bet aš ir esu Premjeras!“ – staiga suvokė.

Rėkdamas palindo po lova.

Tai buvo populiarus, bet nevykęs sprendimas: iš visų kerčių šnypšdamos šliaužė pabaisos – liberalai, populistai, pensininkai – ir vis taikėsi griebt už kojos. Tik kai sukalbėjo „Tėvyne mūsų...“, klaikiai suvaitojusios, pabaisos atsitraukė. Pasišviesdamas žiebtuvėliu išlindo – ant lempos suposi pakaruoklis ir priekaištingai žvelgė jam į akis.

– Ar viskas gerai? – paklausė Premjeras.

– Aš puikiai jaučiuos, – atsakė pakaruoklis.

Premjeras būtų mielai dar paplepėjęs su tokiu maloniu pašnekovu, bet netyčia apvertė indą su švęstu vandeniu, ir pakaruoklis išnyko.

Žengdamas nepopuliariu žingsniu Premjeras nuėjo iš Miegamojo į Šikamąjį ir ten mąstė: „Tegu visi bankai sugriūva, o bankininkai po griuvėsiais žūva. Tada ir baigsis kryzė. Bent sykį per dvidešimt metų čia visus reiktų išbuožint.“

Akyse tapo šviesiau, todėl drąsiai žengė virtuvėn ir staigiu, tik šoko terapijoj taikomu judesiu atplėšė dureles...

Šaldytuvas tuščias – žmona buvo įjungusi taupymo programą. „Bet atsiras, kas Premjerą pamaitina...“ – niūriai šyptelėjo.

Išėjo kieman. Apsauginis kilstelėjo galvą ir, pažinęs šeimininką, draugiškai suurzgė.

– Kieno čia kaulai? – nepatenkintas klausė Premjeras. – Bene vėl buvai išbėgęs skolininkų medžiot?

– Ne aš... – apsauginis sumišęs suskliaudė ausis.

Premjeras krūptelėjo... Akyse ūmai iškilo vaizdas: laikrodžiui mušant vidurnaktį, jis pakyla iš guolio, paima kryžių, kobinį ir, užsimetęs juodą skraistę, išeina smulkiųjų verslininkų smaugt...

Bet juk tai tik sapnas?

Vis dėlto, nors jautė alkį, ryžtingai nusigręžė nuo išretėjusių kaulų ir išsitraukė vardinį telefoną. „Paskambinsiu į Laisvąją Rinką."

Deja, telefone buvo įjungęs taupymo programą, tad mygtukai neveikė, o išjungt programos nemokėjo. Dažnai nemokėdavo ištaisyt, ką pridirbęs.

Susirado lazdą, krepšį ir apsimetęs statistiniu vienetu patraukė į Lietuvą. „Reikia dirbt!" Todėl praeidamas pro barą, apkarpė tortą, arbatpinigius... O sukdamas pro politikų daržą, įmetė ten akmenį ir džiūgavo stebėdamas, koks kilo sambrūzdis...

Užkopęs ant Tauro kalno, laimindamas iškėlė rankas: „Prapulsit, aukštaičiai, prapulsit, žemaičiai, prapulsi, visa Lietuva-a-a..."

Paskelbus pranašystę, akyse prašviesėjo, bet baimės jausmas neišnyko, atrodė, kad ir prapuolusiam kažkas taikosi smogt. Pabandė galvot apie ką nors gražaus: „Pė-vė-ėm... Pė-vė-ėm..."

Kiek pasvarstęs, pridėjo tris punktus, ir galutinis produktas skambėjo skaidriau:

– Pė-vė-ėm pirlim pam pam!

Žingsnis tapo tvirtesnis. Deja, prasilenkdamas su kažkokiais tipais išgirdo:

– Naujieji ateina...

– Aš taip laukiu...

Premjerui nupuolė širdis, todėl vos nepriėmė klaidingo populistinio sprendimo: bėgt į Varšuvą. Laimė, didelėm valios pastangom pavyko susitvardyt. Pasiviję tuodu vyrus, tarė:

– Klystate, mieli rinkėjai. Naujieji rudenį atėjo.

Vyresnysis bimtelėjo aukštielninkas, o jaunylis ėmė grabaliotis po kišenes ir, suradęs ten bambalį, nugurkė gerą pusę. Paskui gan drąsiai pareiškė:

– Netikiu. Viskas tada būtų kitaip. Ir aš būčiau pradėjęs naują gyvenimą.

Premjeras norėjo dėbtelt į tą žmogėną su panieka, bet nusprendė pataupyt žvilgsnį peizažams, o panieką žiniasklaidai.

– Naujesnių čia nebebus nei šiemet, nei artimiausius aštuonetą metų! – pasakė. – Aš neleisiu.

Žmogelis traukėsi atbulas.

– Tai kas tada bus?

– Eik per Lietuvą ir skelbk lietuviams Gerąją Naujieną. Ir tebūnie jums pagal jūsų tikėjimą.

Žmogelis pasileido link Kazokiškių vis klupdamas ir atsigręždamas.

O Premjeras, nusileidęs prie upės, susimąstė: „Į tą pačią dukart neįbrisi... Tai kodėl į tą patį sugebam daugsyk įlipt?..“

Staiga išgirdo rėkiant: „Kry kry...“ Jam pakirto kojas, vos nenusirito į vandenį – o ten klykė antys. „Vadinas, ir toms jau kry... Tai ką žmonėm daryt?“

Aišku buvo tik viena: tiems, kas vapalioja, esą būtina apkarpyti valdžios išlaidas, būtina apkarpyti liežuvius.

Laisvojoj Rinkoj stenėjo laisvinamas matytas veikėjas ir darbavosi šaukštu, bet veikėjų Premjeras neįstengė atskirt – visi vienodai brangiais kostiumais, vienodai padėvėtais žodžiais, vienodai chroniškos korupcijos pažeistais sąnariais...

Pats jis buvo tik lengvai korumpuotas ir net nesiskundė, kad pirštai riečiasi į save. Kitiems taigi rankos buvo pailgėjusios! Ir tiek, kad sėdėdami sostinėj lengvai pasiekdavo, kas padėta pajūry. Tokie patys žinojo, kad atrodo juokingai, ir jautėsi nejaukiai, bet prokurorai buvo kultūringi, tad stengėsi nekreipt dėmesio į nelaimėlius. O anie ir nesikreipė pagalbos, nes taupė brangų prokurorų laiką.

Ekspertė klojo ant stalo karštai rūkytą menininką, ir Premjeras lengviau atsiduso: taupyti galima kultūros sąskaita...

Paskui, dvasiniams poreikiams patenkint, žiūrėjo realybės šou „Atleisk“. Darbuotojai virtinėm ėjo pas darbdavius ir maldavo, kad atleistų. Darbdaviai verkė, bet visus atleido.

Patenkintas Premjeras išėjo kieman. Ten žaidė koalicijos partneriai: lipdė iš šlapio sniego kažkokį balvoną.

– Darbo imtumėtės! – subarė.

– Ugi ve, ve, – rodė balvoną vyresnysis. – Aplinkos ministrą padirbom.

Premjeras nudelbė aną akylu žvilgsniu: vietoj nosies brangi ekologiška morka – šitokios nekaišios, kur nereikia.

– Geras bus, – linktelėjo. – Tik galva silpnai laikos.

– Aplinka kalta... – partneriai skėsčiojo rankom.

Pietų vėjai nešė lietaus debesis, ir ministras liūdnai knapsėjo nosim. „Aplinkos ministrui visados trukdys aplinka, – sumetė Premjeras. – Čia jau nieko nepaveiksi."

Ir, kilstelėjęs koją, paženklino ministrą, kaipo savo aplinkos objektą.

Gręždamasis nuo lietaus, netyčia atsigręžė į paprastus žmones ir šie jam labai nepatiko. Nespėjo nusigręžt, vienas ėmė skųstis:

– Esu bedarbis, tad sutaupiau daugybę laiko, bet bankas nekeičia į eurus.

Premjeras žiūrėjo, žiūrėjo į tą žmogų ir jam ėmė atrodyt, kad lietuviai kiauri. Pirma juos reik užlopyt, o paskui visa kita.

Iš Aplinkos ministro atliekų nulipdęs sniego gniūžtę, jis tarė:

– Mokykimės svarbiausių dalykų kartu: Lie... tu...

– ...va! – žioptelėjo žmogelis.

Premjeras – šmakšt! – ir užkimšo sniegu skylę.

Paskui toliau ėjo ir kitiems taip darė.

Bet Lietuva nenorėjo užsikamšyti, plūdosi, stumdė...

Išvargintas pastangų, nusivylęs žmonių nedėkingumu Premjeras žengė pro stiklines duris ir padėjo save į banką.

Geresniems laikams. Ateities kartoms.

Šviesa tamsoj

Lapkritis nereikalingas, mat lapai nukrenta jau spalio mėnesį. Lapkritį reiktų iškirpt iš kalendoriaus – jis trukdo Kalėdoms. Lietuviams gana vienuolikos mėnesių.

Ir vėl sutaupytume!

Optimistinė tragedija

Apžiūrėjęs kūną, daktaras tarė:

– Pasmaugtas mokesčiais.

Ilgai visi ten juokėmės...

.....

– Kas drįso tokiu iškreiptu būdu smaugt? Surast ir susodint niekšus iki gyvos galvos! – atgavęs žadą, grūmojo komisaras.

Atrodė labai rūstus. Tokie turi laimėt.

Tik dar ne šitam kūriny ir ne šitoj knygoj.

Priemonės

1

– Kaip įveikti korupciją? – televizoriuj susėdę klausinėjo kits kito solidūs ponai.

Valanda praėjo – niekas nepaaiškėjo.

Būtų policininkai atėję, aniems antrankius uždėję – aiškiau būtų...

2

Jau seniai turėjo būt apmokestintas žodis, į liežuvius įsukti skaitikliai. Lept – ir litas.

Kiek galima tuščiai malt?

Kaip tylu taptų Seime, šeimoj, televizijoj...

3

Bet štai iš televizoriaus dėžės vėl išlindo kažkoks tipas ir kad riktels:

– O ką tu padarei, kad Lietuvai būtų geriau?!

Sugrūdau jį atgal ir išmečiau dėžę į konteinerį.

Praregėjimai

1

Susitaupiau ir nusipirkau skalbyklę, galvojau – pinigus plausiu.

Dabar sėdžiu nusiminęs. Kas, kad skalbyklė automatinė! Jei pats kvailys – moderniausia technika nepadės.

2

Nuvažiavau prie jūros ir kiaurą vasarą sukaus karuselėj.

Rudenį kiaurom kišenėm namo grįžau.

Kaip kiti tuos pinigus prasuka?!.

3

Stvėriau ylą – šmakšt! – ir pradūriau sau užpakalį.

Stoviu nustebęs. Mitrus darbelis! O naudos – jokios.

Gal ir teisybę šneka žmonės, kad man jau vėlu imtis verslo.

Palyginimai

Jei žmona man neduoda pinigų, aš pagrasinu: „Paprašysiu Europos!“

Nusigandusi moteriškė pameta keletą litų.

Europa turi krūvas pinigų, bet erzina žmogų: „Pateikite projektą!“ Lyg jai rūpėtų mūsų projektai...

Bet kas daug turi, tas ištvirksta ir išsidirbinėja.

Mano žmona man niekad nesako: „Pateikite butelio projektą!“ Užtat aš ir neprasidedu su Europa.

Laimė ateina stalais

Perskaitęs skelbimą „Reikalingas valgytojas“, tik laikraštį nusviedžiau.

Bet kai netekau ir atsitiktinių darbų, kai vis rečiau kliūdavo ką nors pavalgyt – sykį tris paras nieko burnoj neturėjau, – tą skelbimą vėl prisiminiau. „Ogi apsimesiu kvailiu ir nueisiu! Pasijuoks, tai pasijuoks, bet gal vis gyvas liksiu...“

Pavadinimas „Baltic Barmaleus“ man nieko nesakė. Buvo tai viešoji įstaiga prie kažkokio departamento – didelis stiklinis bildingas, tokių nūnai daug.

Įsliūkinau į nurodytą kabinetą. Kas be ko, jaučiaus it kaimo jurgis, tad kvailai kikendamas ir paklausiau:

– Jums reikalingas valgytojas?

Pro langą vėpsojęs ponas linktelėjo galva ir pasiteiravo, kelintais aš gimęs. Kai pasakiau, nužvelgė mano figūrą.

– Valgote! – pakraipė galvą. – Šitiek metų! Ir šitaip atrodote...

Pyktelėjęs išpūčiau krūtinę, bet oras pro kitur išėjo.

– Galim priimt bandomajam laikotarpiui, – nusižiovavo.

– O ką reikės dirbt?

Dabar jis tarytum nustebo.

– Valgyti, – atsakė.

– Stačiai valgyt, ir tiek? – aš dar kvailiau sukikenau. – Ir už tai gausiu algą?

– O ką? – ponas nepatenkintas žvelgė į mane. – Kas yra? Gal jums tai sudėtingas darbas?

– Nežinau... Ne... – sumišęs trypčiojau prie durų. – Aš, gali sakyt, visą gyvenimą valgiau. Pastaraisiais metais, tiesa, kiek mažiau...

– Dėl ko mažiau?

Skėstelėjau rankom.

– Negerai mažiau, – tarė ponas. – Reikėjo daugiau.

– Žinoma! – karštai pritariau. – Bet aš neabejoju, kad sugebėčiau... Palankiai susiklosčius aplinkybėms...

– Viešpatie, kokie žmonės! – jis atsiduso. O kai vėl prabilo, balse jutosi ne tiek susierzinimas, kiek kartėlis. – Jiems vis aplinkybės kaltos... Persikvalifikuot nesistengia... O pasiūlyk padorų nekvalifikuotą darbą – nė to nebesugeba...

Stovėjau paraudęs iki ausų, neišmanydamas, ką atsakyt. Dabar tiek modernių valgių! Ar tatai mano senoviškam skrandžiui, mano išretėjusiems dantims?

Bet štai suskambo arfa, lengvas brizas atnešė pažįstamą raugintų kopūstų kvapą. Ir aš vėl atgavau pasitikėjimą savo jėgomis. Kad pasirodyčiau darbštus, žvaliai paklausiau:

– Kada galėsiu pradėti?

– Mes dirbam nuo aštuonių, – jis dirstelėjo į laikrodį. – Eikit ir valgykit.

Pasakė kabineto numerį. Susikaupęs ir kiek neramus dūlinau ilgais koridoriais. Staiga atsilapojo durys – vienam kabinete išvydau prie stalo sukniubusį vyrą. Jis kėlė šaukštą, ir tą akimirką mūsų žvilgsniai susikryžiavo.

Krūptelėjęs smukau šalin. Tos akys...

Nurodytam kabinete pasitiko žvitri mergina.

– Būsit mūsų naujasis valgytojas? – klausė maloniai šypsodama. Aš linktelėjau ir ji ištiesė man ranką. – Helen. Jūsų sekretorė.

Gyvenime neturėjau pavaldinių!.. Nerimas prapuolė, nauji, keisti, bet malonūs jausmai užliejo krūtinę, pripildė jėgų.

– Pradėsim!

Oriai atsisėdau prie stalo. O stalas buvo tikrai viršininkiškas – platus, ąžuolinis. Ant stalo – gražūs ir pažiūrėt nepigūs darbo reikmenys: šaukštai, šakutės, peiliai, presai, žnyplės, krapštukai... Pakėliau šaukštą ir sekretorė tuoj ištiesė lėkštę. Seniai buvau alkanas, tad noriai kibau į darbą.

Taip aš ten sėdėjau ir valgiau, o mergina zujo pro duris, nešina vis naujais patiekalais. Kaipmat prarijau zrazus ir skrylius, kukulius ir bly-

nelius. Niūniuodamas „Į darbą, broliai, vyrs į vyrą..“, sudorojau pudingą. Tačiau į kalną cepelinų jau žvelgiau be jokio entuziazmo. Prakandau ir išspjoviau.

– Neskanu? – lyg ir užsigavusi klausė Helen.

– Skanu, – atsakiau. – Bet man jau gana!

– Iki penktos reiks viską suvalgyt, – griežtai tarė ji. – Taip pat ir tą, ką išspjovėt.

– O jei nevalgysiu? – įsižeidžiau. – Kas tada?

– Turėsiu parašyti raportą... Atleisim kaip pravaikštininką. Aišku, teks sumokėt už tai, ką sugadinot...

Užsimerkęs šiaip taip pribaigiau.

Baimę kėlė vis užeinantys kažkokie tipai išsipūtusiais užančiais bei kišenėm. „Malonėkit pasiragauti!“ – kalbėjo kišdami arbūzo ar torto gabalą. Bandžiau atsisakyti, bet sekretorė įspėjo: taip elgtis nevalia – galįs sutrikti ar net ilgam išsiderinti viso aparato darbas.

– Be to, – sakė ji, – tarp lankytojų pasitaiko itin svarbių personų. Bus negerai, jeigu pamanys, kad naujasis valgytojas išrankus ir pasipūtęs. Ims po daugiau nešt... Kažin ką teks suvalgyt.

Nebesiginčydamas žlevernojau kas pakišta.

– Šefas patenkintas, – vakare tarė Helen. – Viršuj esat vertinamas kaip perspektyvus, turintis šansų kilt... Prie didesnių porcijų sėst...

– O kokia nauda iš to, kad aš valgau? – paklausiau.

– Žmogui reikia valgyti, – rimtai atsakė mergina.

Tokiems žodžiams prieštaraut negalėjau.

Teisybės dėlei reikia pasakyt, jog dienos norma nebuvo neįveikiama. Tačiau tokia, kad baigdamas darbą jau nieko nebenorėjau – tik greičiau griūt į lovą. O daugeliui mat atrodo – valdiškose įstaigose tik dinderį mušt...

Miegojau prastai, pūtė pilvą, kankino košmarai. Keliskart pašokau išpiltas prakaito: vaidenos, kad dirbu. Prisiminus ilgus badmiriavimo mėnesius, tai atrodė keista ir net nepadoru. Argi ne apie tokį gyvenimą svajojau?

Ak, svajonės... Jos išsipildo – ir kas gi lieka? Tuštuma sieloj ir sunkumas skrandy.

Ir nuojauta: tikros laimės žemėje nėr...

Prablaivėjimai

Lietuvos elitas kitados išsivystė iš nieko.

Bet jei šiandien tu esi niekas ir nori išsivystyt – nieko tau neišeis.

Gamta jau suvokė savo klaidą.

Kas yra kas

Štai turtuolis pareiškia: aš dirbu tiek ir anava kiek, ir dar man paroj valandos pritrūksta...

O tu nedirbk! Juk jau turi pinigų visam gyvenimui. Nebūk panašus į darbo žmogų. Tai nepadoru. Tu – elitas. Leisk dirbti kitiems. Anava kiek bedarbių... O jei nuobodu – dirbk ką nors lengvo. Žurnalams fotografuokis...

Turtuoliai net bando mus įtikint, neva savo turtus jie susikrovę sunkiai dirbdami. Kur jau ten!.. Kasininkė jūsų krautuvėj dirba daug sunkiau. O kur jos turtai?

Šiandien jums turtus krauna vergai. O ką jūs dirbot anksčiau, žino tik jūsų partneriai. Bet jau niekam nebepasakys...

O ką pats dabar dirbi? Mygtukus spaudinėji, žinutes siuntinėji, Europą pinigų prašinėji...

„Anoks ten darbas gaidžiu giedot!“ – šitaip yra pasakęs vienas paprastas žmogus apie vieną nepaprastą artistą, kuris skundėsi sunkiai dirbąs...

Visi mes galėtume sukti verslą. Bet nenorime. Sukdamas būtinai ką nors nusuksi... apsuksi... Patriotui tai nedera.

Patriotas dirba už minimalią algą tam, kad Lietuvai būtų geriau.

O dėl ko dirbate jūs? Kas moka algą jums? Gal jūs išvis negaunate algos? Ar gaunate minimalią?

Pamokinkite mus, kaip iš minimalios milijonus susikraut.

Nepamokins... Kas anims rūp... Mūsų elitas nėra mūsų elitas. Tai jų elitas. Elitas savyje.

Kas ten per vakarėliai! Stalai švediški... Veiksmai belgiški... Mūsų elitas ne toks.

Ak, Leo... Teo... Amadeo... Jei nori sužinoti, kas yra kas, tai įsidarbink „Maximoj“ kasininku ir visų klausinėk: „Maišelio reikės?“

Kuriems nereikės, tie ir yra tikrasis Lietuvos elitas.

Išrinktoji tauta

Vis daugiau verslininkų traukiasi į šešėlį... Policininkai tyko šešėlyje... Iš pensininkų šešėliai belikę... Valdininkai nei sudega, nei paskęsta – šešėliais virtę...

Šešėlyje triūsia visų lietuvių šešėliai. Todėl jų ir nematom tamsiuoju paros metu. Užtat net ir nedirbantys vis dar gyvi.

Gerai turėt šešėlius! Manding, jau tveriant pasaulį, apie lietuvius buvo pagalvota.

Ką reiktų daryti, kad nieko nereiktų daryti

Suprask

Nėra darbo?
Ne bėda. Svarbu, kad pinigų būtų.

Pažink save

Jūs dirbate daug, o uždirbate mažai...
Pabandykite dirbti mažai. Gal uždirbsite daug.
Jeigu ne, vadinasi, darbas – ne jūsų sritis.

Pasirink

Kai neturi darbo, tai dienos tokios ilgos...
Bet panašu, kad mūsiškiai nenori ilgai gyvent.

Solidūs išsodrinimo projektai

Būti pensininku niekas nenori. Išvarymas į pensiją – trauma. Ir pinigų nežinia iš kur gaut...

Užtat labai teisingas sprendimas – ilginti priešpensinį amžių. Rimtai pailginus, nebeliks nei pensininkų, nei problemos. Tai nepalyginti humaniškesnis būdas nei marint senelius badu, užleist kiaulių gripą ar šiaip pūst į kaimus dujas iš kiaulidžių...

Sumažės darbo vietų jauniems? O ne! Ką seniukas pridirbs, tą jaunam teks perdirbt. Viskas bus gerai!

Problemiškas nebent pereinamasis amžius – septinta dešimtis. Tai lyg paauglystė, kai „sunkieji" seneliai žūtbūt trokšta perteikt patirtį, mat užkalkėjus smegenims, sukaupta patirtis nebegali savaime išgaruot. Vėliau senelių būdas pagerėja ir jie vis daugiau laiko praleidžia šnekėdamiesi su savimi. Tada jiems net galima leisti karpyti iš popieriaus kokius nors projektus, lipdyti Lietuvos vizijas...

Kol vienąsyk žmogus iš praeities kris darbo vietoj su ateities vizija akyse... Kas gali būt gražiau?

Nelaukta šventė

Vasiliauską prižadino dūdų orkestro garsai. „Tai Lietuvoj... Ten visados permainos...“ – pamanė žmogus ir apsivertė ant kito šono.

Bet paskui suprato, kad orkestras groja Kryžkalny, po jo trobelės langais. „Numiriau!“ – toptelėjo mintis. Pajutęs nepaprastą jėgų antplūdį, pakilo iš lovos, apsisiautė balta paklode ir stūgaudamas ėmė šliaužioti po kambarius. Buvo smagu, bet mažai erdvės. Todėl atvėrė duris...

Ten būrėsi minia: dūdoriai, operatoriai, moterys su gėlėmis, vyrai juodais kostiumais... Vasiliauskas plastelėjo paklodės kraštais ir truputį nustebo, supratęs, kad nekyla į dangų.

– Ką darote? – pagarbiai pasiteiravo solidžiausiai atrodantis ponas.

– Vaidenuosi, – Vasiliauskas gūžtelėjo pečiais. – Ką gi daugiau?..

– Paplokim! – sušuko ponas.

Sugriaudė plojimai, sublykčiojo aparatai... Ponas tarė:

– Pasistengsime neatimti daug jūsų brangaus laiko... Atvykome pranešti, kad sėkmingai išlaikėte Nepriklausomybės ir Laisvės egzaminą. Dešimt metų gyvenot iš minimalios algos, o šiandien baigiate antrą dešimtį su minimalia pensija. Mes jus seniai ir akylai stebime ir žinome, kad jokių papildomų pajamų neturite.

– Taip yra, – atsakė Vasiliauskas.

– Mes žinome, kiek sumokate už būstą ir vaistus, žinome, kad atėmus šią sumą iš pensijos lieka minus penkiasdešimt.

– Taigi.

– Šį likutį išleidžiate maistui ir kultūrinėms reikmėms.

– Viskas taip, – linktelėjo Vasiliauskas.

– Darsyk plojimai!

Vasiliauskui jau įgriso ir jis vis dažniau dirsčiojo į dangų, bene pamatys kokį gabrielių... Ponas gi žengė artyn ir susijaudinęs tarė:

– Man didelė garbė pranešti, kad jums suteikiamas išmaniojo senelio statusas. Taip pat rėmėjų dovanos: lazda, krepšys...

– O kur karstas? – dairėsi Vasiliauskas. – Norisi prigult... Nepratęs gi... Pirmąsyk miręs...

Bet niekas negirdėjo, nes dūdų orkestras trenkė įkvepiantį „Jūs kritot kovoj...“ Moterys apipylė senelį gėlėm, pro sienos plyšius pavydžiai dirsčiojo baltarusiai ir net lenkai.

Triukšmui nutilus, ponas vėl atsigręžė į Vasiliauską:

– Už didelius nuopelnus jums suteikiama teisė tokiom pat sąlygom gyventi iki pat du tūkstančiai trisdešimtųjų, idant savo akimis galėtumėte paregėti pilną Lietuvos vizijos išsiskleidimą ir sulapojimą...

Vasiliauskui pakirto kojas, gal būtų ir nugriuvęs, betgi buvo gan padžiūvęs ir neblogai laikėsi už vėjo gūsių, kuriuos kėlė dūdų muzika.

– Perteiksite patirtį jaunesniems... Kad visi išmoktų gyvent išmaniai... Žodis jums! – pabaigė ponas.

Vasiliauskas sutriko, liežuvis įstrigo burnoj, bet kai pagaliau prabilo, tai žodžiai liejosi laisvai, nes liejosi iš širdies.

– Tokias aukštumas pasiekiau todėl, kad gyvenu laisvoj šaly... Visų pirma norėčiau padėkoti Lietuvos valdžiai... Taip pat rinkėjams, kurie išrenka geriausius...

– Jūsų aplodismentai! – sužavėtas šaukė ponas.

– Sau, kad žengiau...

...Kai Vasiliauskas atsitokėjo, visi jau buvo išsiskirstę, muzika išgaravus... Didelis rūpestis užgulė sielą: „Kas dabar bus?“

Bet sudavė rėmėjų lazda sau per smegenis ir žengė į krepšį.

O gal ir paims kas...

Mūsų situacija

Ant kalno mūrai... Joja lietuviai... Neša vainiką...
Po vainikų, žinia, karstą neša...
Turbūt ir mūrus išneš... Viską dabar neša.
Užtat ir nuotaikos tokios...

Vaikiškos problemos

Policininko prie kiekvieno nepastatysi!

Kažkas leptelėjo. Kiti kartoja.

Bet kodėl gi nepastatysi?

Pagaliau nė nebūtina statyt prie kiekvieno! Kūdikiai, pedagogai, pensininkai... Tie ne kažkiek pagadina. Po teisybei, iš pradžių gana būtų pastatyti policininką tik prie kiekvieno valdininko. Papildomai tam prireiktų vos keliasdešimties tūkstančių pareigūnų. Juokas!

Deja, problema kitur: valdininkas susitars su policininku. Todėl prie policininko reiktų statyti antrą policininką. Bet, aišku, trijulei dar lengviau ką suveikt. Taigi, prie antro policininko tektų statyti trečią, prie trečio – ketvirtą... penktą... Ir t. t.

Vienintelė išeitis: prie valdininko pastatyti policininką iš kartono – rugsėjo pradžioj tokius matom perėjose prie mokyklų.

Ar klientui, užsukusiam į valdžios įstaigą, nebūtų smagiau, aiškiau?..

Sakot, valdininkas atpažins, kad policininkas netikras.

Jūs taip tikit valdininkų išmintim?

Jeigu – taip, tai nesipiktinkit ir jų veiksmais.

Teisių apgynimas

Jei suma žemiau minimalios algos – tai kyšis, o jei daugiau – provokacija.

Jei dviese pasislėpę provokuojasi, tai dar intymiau, nei poruojasi.

Todėl reiktų itin griežtai bausti tuos, kurie žvilgčioja ar pasiklauso.

Kvailoji kraštosauga

Kol žmogus ne valdžioj, jis puikiai žino, ką daryti, kad Lietuvai būtų geriau.

Vos tik atsiduria valdžioj, kaipmat viską pamiršta ir daro dar blogiau.

Išeina iš valdžios – vėl viskas jam aišku.

Vadinas, tai nėra padėtis be išeities.

Neskubėkite su išvadomis

Jeigu jums pasiūlė ministro kėdę, nedelsdamas eikite ir sėdėkite. Vėliau išsiaiškinsite, kokia tai ministerija.

Jei paaiškėtų, kad Kultūros – nelaužykit kėdės, nedaužykit langų ir atsistojęs ant palangės nerėkit ant kūrėjų: „Eikit jūs visi na!..“ Prisiminkit, kad kultūra – tai ne vien pigios knygos ir nušiurę kultūrnamiai. Tai ir visa, kas žmogaus sukurta, perkurta... Sukultūrinta gali būti net žemė. O tokia labai brangi.

Tai nuramins ir sukels daug minčių.

Vaikiškos iliuzijos

– ...kad Lietuvai būtų geriau, – pabaigė politikas P.

Mes pasipiktinę šaukėm:

– Ką jūs, niekšai, dar prasimanėt! Kodėl jai turi būti geriau? Už ką?

P. mikčiojo ir nenorėjo sakyt. Tik kai davėm į kailį, paaiškino:

– Kai Lietuvai bus geriau, ji nebebus tokia nervinga ir nebepuldinės ant lietuvio.

Ir mes nuščiuvę išsiskirstėm po namus.

Aišku, žinojom, kad agresorius niekad nenurimsta.

Bet taip norėjosi tikėt...

Nesuvokiamas slenkantis objektas

Tai į kairę, tai į dešinę pakrypsta... O kartais ir tiesiai paslenka. Greitis nedidelis, bet avarijos – dažnos. Nuolat ką nors sutraiško: pensininkus, menininkus, net smulkesnius verslininkus. Vairuotojas lieka nenubaustas. Kalti sutraiškytieji. Sliūkino be atšvaitų.

Stambiesiems bepigu – jų dvarai iš tolo šviečia...

Būklė – prasta. Bet techninės apžiūros talono niekas nereikalauja. Prasti ir keliai. Yra manančių, kad išvis ne tas kelias...

Ar bent pats vairuotojas žino, kur važiuoja? O kam? Smagu vairuot! Smagu nulėkt ten, kur dar niekas nebuvęs...

Neveikia tolimosios šviesos, nėra stabdžių... Nėra net vairo. Tik bagažinė.

Užtat ir karo tam kely nėr. Tokią pabaisą išvydę lietuviai rėkdami sprunka kas kur...

Suvokiamas lekiantis objektas

Ilgai svarstęs, kokį automobilį įsigyt, pasirinkau policijos mašiną.
Didelis pravažumas, neribotas greitis, galimybė vairuot išgėrus...
Jausmas – lyg bananų šaly runkeliu žydėčiau.

Pažįstami riogsantys subjektai

Žiūriu pro langą – mašina rieda. Matyt, benzino yr...

Daug jų kiemuos riogso...

Būtų gerai, kad ir žmogų – jei nėr kuom šert – galėtum pastatyt į kertę. Gyvenimui pagerėjus, pašeri – vėl eina.

Ateities žmonės – pokubiliniai lietuviai – tokie ir bus.

Gėrybinės viršukalnės

Sakau: tik džiaugtis reiktų, kad kainos kyla.

Valgom vis brangesnį maistą, brangesni mūsų rūbai, daiktai...

Argi tai ne gyvenimo kokybės ženklai?

Aišku, nemalonu, kad kainas kelia net maisto perdirbėjai. Ką jau ką, o maistą mes visi mokame perdirbt.

Tik padorus žmogus nesiūlys savo galutinio produkto už aukštą kainą.

Gėrybinės kliūtys

Viešose vietose turi būt draudžiama ne tik rūkyti, bet ir valgyti.

Mat prošal einantys neprivalgantys ryja akimis, šliurpia nosimis... Tai – itin kenksmingas pasyvusis valgymas.

Pasyviai apsivalgęs tampa nenatūraliai aktyvus – streikuoja, piketuoja...

Padoresni valgytojai jau keliauja pietaut į užsienius.

Ženklai, pranašaujantys Antikryzo pasirodymą

– Kur einame? – rėkavau.

Kiemsargis nužvelgė mane ir atsiduseęs tarė:

– Jei kiekvienas lietuvis eis namo, tai ir visa Lietuva nueis teisingu keliu.

Kaip paprasta!

O kaip sunku suprast.

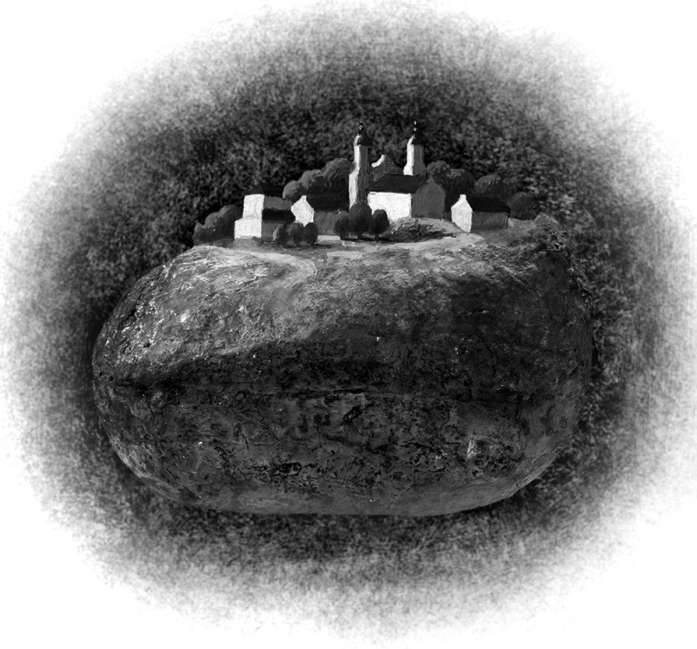

X

IŠĖJIMO KNYGA

2005 - 2010

Baladė

Pakrantėje nuliūdus tu stovėjai,
Į langus Viešpaties žiūrėjai...
O vėjas traukė dainą geležinę
Apie Tėvynę.

Ir tartum laivas – pasiklydęs, girtas –
Tėvynė vis artėjo.
Šaukiau: balnokim, broliai, žirgus! –
Žirgų nebėr jau.

Šaukiau: paduok, sesule, kardą! –
Ir kardas surūdijęs.
O tu kuždi man savo vardą:
...čia lietūs lyja...

Anksti kėlęs, tamsoj būsi

Buvo laikai: po Europą klaidžiojo komunizmo šmėkla, o patys komunistai šiltose vietose tupėjo...

Pabudome ir kėlėmės. Išėjom su šmėkla kovot...

...Komunistai tebetupi, kur tupėję. O tie, kas šmėklą įveikė, patys šmėklom virtę po Europą klaidžioja.

Viltis

Tu vis verkšleni: kada gi mes gerai gyvensim?..

Raminu: pakentėkim dar metus kitus. Nutekės visi protai į vakarus – viskas čia mums paliks.

Paskutiniai patepimai išeinantiems

1

Daugelis domisi: kaip elgtis Europoje gaisro metu?

Bet kažin ar jūs toks nusipelnęs, kad jus pakviestų į didelį gaisrą. O į mažą galgi pats nenorėsite eit.

Bet jei vis dėlto atėjote, atsiminkite: lakstyti aplinkui su kibiru – kvaila. Demonstratyviai liet iš savo žarnelės – nepagarba gaisro šeimininkams.

Paprasčiausiai paspauskite jiems rankas ir padėkokite už gražų reginį.

2

Europoj žmonėms irgi trūksta adrenalino.

O dar ne taip seniai nebuvo nei tokių žmonių, nei paties adrenalino. Ir vis tiek gyvenom. Tad gerai pagalvokim: gal trūksta ne adrenalino, o proto? Aišku, tokio daikto niekur negausi. Bet tiesą žinoti geriau.

Tačiau ką gi daryt, jeigu jūs jau ten, o vis dėlto trūksta?

Įkiškite pirštus tarp durų ir prisiverkite. Įjunkite laidynę ir pasikaitinkite padus.

Darykite sau viską, ką norėtumėt padaryti savo belgui.

Klimato klaidos

Lietuvoj klimatas persimainė prieš dvidešimt metų. Būtent tada čia pasirodė pirmieji tigrai, smaugliai, krokodilai...

Nūnai mūsiškės rūšys išplito visoj Europoj. Užtat europiečiams ir vaidenasi atšilimas.

Paskutinės tautinės pastabos

Ekskavatoriai išsivysto iš krokodilų, pernelyg toli nurėpliojusių nuo vandens telkinių.

Užtat jie nuolat ieško savo šaknų, panašiai kaip lietuviai.

Atgaiva

Jei kitas turi daugiau už tave, tai atimk.

Jei negali atimti – padek.

Jei ir padegt nedrįsti – apmyžk.

Padegt ir apmyžt – priešingi veiksmai. Bet sieloj atoveiksmis – toks pat.

Augintiniai

Kalu aš kuolą dusliai ir vienodai –
Prie jo bus nakčiai rišamas žmogus.
Todėl, kad jis labai man nusibodo,
Nes tai yra lietuvis nebrangus.

Jei nepririši – eis jis per Europą –
Olandą, belgą, austrijoką lodys...
Viršum galvos – šviesus mėnulio lopas...
Tik jam galvos jau nieks nebesulopys.

Padėtis

Yra tikinčių, kad Tėvynė dar gali pasitaisyt. Ne iš prigimties gi akla, kurčia! Prieš porą dešimtmečių matė, girdėjo... Ir net dainavo! O vidury dainos Tėvynę apiplėšė jos mylimi sūnūs. Tai buvo didžiulė trauma. Tėvynė sugniužo.

O reikėjo stvert sūnelius už pakarpų. Smarki gi tuomet buvo Tėvynė! Visur pirma – net pasaulio televizijos ją rodė! Bet vis ta motinos širdis...

Įsijungiu televizorių – patriotai gieda, kaip Tėvynę myli... Gerai, kad ta negirdi. Apkuoptų, užuot gerkles laidę!..

Kai kas sako: Tėvynė pati kalta. Visi čia jos vaikai, bet ne visiems vienodai dėmesio skyrusi... Aš taip nesakyčiau. Mat vieni gimė sveiki, normalūs, o kiti neišnešioti, iškrypę – tie greit išsigimė į demokratus, debilus, liberalus...

Ar galim Tėvynę kaltint dėl to, kad nesveikus ji labiau mylėjo?

Ar galim nesveikus kaltint, kad jie motiną išprievartavo?

Geroji botanika

Ne kalnų aukštumu, o žemių derlumu garsi Lietuva...

Paprasti žmonės čia užauga runkeliais, o nepaprasti – kopūstais.

Vieni kopūstai ramiai rūgsta Seime, o kiti net išsigimsta į Briuselio kopūstus.

Mažai šaliai tai didelis derlius.

Geros vizijos

Lietuvoj nesubręsta tik politikai ir mandarinai.

Bet mandarinų mes turim. Jų atsivežam iš svetur. Šiek tiek pabuvę, apipuvę...

Svetur yra ir daugybė pabuvusių politikų. Dėl ko negalėtume ir jų atsivežt? Tai nebūtų itin brangi prekė – jau atitarnavę, nebe aukščiausios rūšies... Bet tikrai aukštesnės nei mūsiškiai.

Sakysit, jie nežino vietinės specifikos. O kas mums iš to, kad vietiniai žino? Yra dalykų, kurių geriau nei žinot, nei mokėt.

Bet gal anys nesutiks? Nemanau. Ką šiandien veikia tūlas bilas? Ogi savo hilarę lydi pas svetimus vyrus... Tai ar nebūtų anam smagiau Lietuvoj prezidentaut?

O jei kurtume karalystę – argi nesutiktų karaliaut koks čarlzas?

Kas be ko, ir vakaruos pasitaiko nebrendylų, visokių ten berluskonių... Bet mes gi atsirinksim. Geriausius iš geriausių! Iš viso Žemės rutulio!

Aišku, yra pavojus, kad vis tiek pasireikš lietuviška specifika: renkam geriausius, o išrenkam blogiausius. Tad gali būti, kad išsirinksim iš Albanijos ar net Šiaurės Korėjos.

Tuomet susitaikykim su lemtim, pulkim ant kelių ir giedokim: „Marija... Marija...“

Džiaugsmo simfonija

– Jei nukris iš dangaus šimtinė, džiaugsis kiekvienas. Bet tai džiaugsmas, kuriam nereikia jokių pastangų. Tai pigus džiaugsmas. O tu išmok džiaugtis tuom, kuom džiaugtis sunku, – mokino prociesorius B. – Štai kyla kainos ir mokesčiai, ir jūs įdomiai balansuojat ant išnykimo ribos. Kitiems – cirkas, jūs gi – adrenalino pigiai pasigaminat... Du viename!

– Ot nepagalvojom!..

– O jau kaip smagu, kai mažėja algos! – tęsė prociesorius. – Net į užpakalinę kišenę įsikišus, figūros nepagadina. Nei tau po krautuves valkiotis, nei bankuose vargą vargt.

– Kiek daug linksminančių dalykų! – stebėjomės. – O žmonės vis tiek niūrūs.

– Toks charakteris. Ką bedarytum, mūsiškio nepradžiuginsi. O va pietiečiai kitokie. Pietiečiui parodai mandariną – ir juokiasi.

– O citriną?

– Irgi.

– O jei mūsiškiui parodyt?

– Dar labiau surūgs.

– Gal dėl to, kad citrinos rūgščios?

– Ir nuo mandarino jam tas pats.

– O jei rodyt jam kruopas, miltus, aliejų?..

– Įsižeis.

– Ot tai pasipūtęs! – piktinaus. – Bet nejau niekaip neįmanoma pradžiugint?.. O jei parodyt lietuviui kitą lietuvį ir pateikt ano nelaimių išklotinę, sutvirtintą daktaro, gaisrininko ir policininko antspaudais?

– Irgi bus nepatenkintas. Kodėl ano nelaimės didesnės? Anas turi pilną invalidumą, o aš tik dalinį... Anas vežimėly kaip ponas, o aš su ramentais...

– Špygą tokiam parodyt!

– Kas tik nerodo! Jau kiek metų!

– Manding, čia ir paslaptis, – spėjau. – Kas tiek atbukęs, kad nesistebi net špygą regėdamas, to jau niekuom nebenustebinsi.

– Nuostabu, kad taip yra, – džiaugėsi prociesorius.

Toli nuo ES

Prisimenu: sukomės tuomet Aukštųjų Š. salone. Linksmi, nerūpestingi...

– Nusipirkau mašiną be stogo! – pasigyrė Čiupaila.

– Prišiks, – atsiduso Taraila.

Ir visiems kaži kaip liūdna tapo. Dar kiek pasisukom ir išsiskirstėm.

Pasaulio pabaigoj nieko naujo

Nusiritęs nuo kopėčių, astronomas Šmukštaras regėjimą skelbė:

– Jau greitai ateis Antikryzas kairiųjų ir dešiniųjų teisti!

– O paprasti žmonės! – šaukėm. – Kas tiems bus?

– Nieko nebus!

Skirstėmės nusivylę. Mūsiškių niekad niekas nepastebi.

O aniems, žiūrėk, dar kokias kompensacijas priteis!

Harmonizacija

1

Duok durniui kelią...

Davėm, ir jie nuėjo Seiman. Mes gi – durnių vietoj likom.

O kelio niekas neduoda.

2

Niekur nepasakyta, kad kelią reiktų duoti protingam. Žmonės žino: kvailys praeis, ir tiek. O protingas kažin kiek kvailysčių pridirbs.

Todėl protingam visur turi būti statomos užtvaros, o kvailiui – visi keliai atviri.

Panašiai pas mus ir yra.

3

Girdžiu: reikia išbandyti save.

Atsisėdu pliku užpakaliu ant keptuvės... Rūkdamas puolu į puodą...

O mano kaimynas tai kelinti metai ramus Seime sėdi.

Kvailys save išbando, protingas – kitus.

4

Protingas niekad nesigirs esąs protingas, nes žino, kad yra kvailas.

Protingais prisistato tik kvailiai. Visuomenę tai klaidina. Norint patikrinti, kas yra kas, reikia įmesti žmogų į politiką. Protingas paskęs, o kvailys išplauks.

Didžiausias kvailio privalumas – jis negali išeiti iš proto. Tai garantuoja stabilumą.

5

Seimas padurnėja kas ketveri metai. Žinant nūdienos padėtį, nesunku apskaičiuoti, kad po dviejų dešimtmečių ten neliks nė vieno protingo.

Net keturiasdešimt metų žygio!

Bet juk ir Mozė tiek klaidžiojo, kol atsikratė balasto...

Rezultatai

Sukeitus sėdmenis, Seimas nepasikeičia.

(Pitagoras. „Apie kelnes“, p. 779)

Bendras vidaus durnumas (BVD) paaiškėja per rinkimus.

Renkam geriausius, o išrenkam blogiausius. Tai kartojasi metai iš metų. Protingų žmonių bendrijoje tokie reiškiniai nežinomi. Specialiai to neišmoksi, tyčia taip nepadarysi.

Tai reiškia, kad rinkėjas nekaltas. Jis nepakaltinamas.

Jau nustatyta, kad per dvidešimt metų BVD nepasikeitė, todėl manoma, kad nesikeis ir ateity.

Įdomu, kad atskiro lietuvio BVD yra mažesnis nei Lietuvos vidurkis. Savo ruožtu vienas narys irgi neatrodo toks bukas kaip visas Seimas.

Yra apskaičiuota: jei BVD pavyktų sumažinti vos vienu procentu, gyvenimas pagerėtų net dešimčia. Bet kaip jį sumažint? Kol kas visos pastangos bevaisės.

Manding, tai užduotis šviesesniems ateities protams.

Mums gi tepadeda suvokimas, kad nors šį tą turim stabilaus.

Mano indėlis

Išgirdau, kad esąs toks drugio efektas. Atseit viskas pasauly susiję, todėl net nuo menko vabzdžio sparnų plastelėjimo gali prasidėt didžiulės permainos.

Pagavęs drugelį, atsinešiau prie Seimo, pririšau ant siūlo ir paleidau plasnot...

Nuojautos (2)

Kiaurą naktį lietus barbeno į duris... O aš patingėjau atsikelt.
Rytą radijas pranešė, kad lietus pasitraukęs iš Lietuvos.
Nejau čia visai prastai?..

Skirtumai

Valstybės – kaip ir asmenybės – būna dviejų tipų: charizmatinės ir marazmatinės. Į charizmatines plūsta turistai, investuotojai...

Iš marazmatinių – net vietiniai plūsdamiesi lauk sprunka.

Pozicijos

– Saulės nebėr... Pilkas dangus ir liūdna žemė... Ruduo, – aiškinau Lietuvos žmonėms.

Tie užsirašinėjo ir dėkojo už suteiktas žinias.

– Išlėkė paukščiai, – tęsiau. – Medžiai meta lapus...

– Ir kam visa tai naudinga?

– Aišku, ne mums.

– Amžinai tas pats! – piktinosi žmonės. – Daro jie, ką nori.

– Jėga susigrąžinsim vasarą! – grūmojo pradedantys pensininkai. – Juk anys tik vieną naikintuvą betur...

– Liaukitės, – ramino vyresnėliai. – Ten visuos kabinetuos naikintuvų pritūpę...

– Taigi, – pritariau. – Todėl privalom nepasiduoti provokacijoms ir elgtis oriai, tarsi nieko nebūtų įvykę.

– Bet užeis šalčiai... Reiks šildytis...

– O mes nesišildysim! Ir ką mums padarys?

Visi pritarė: tokiems nieko nebepadarysi.

Nesirūpinkime

Ir kam mums tie elektros tiltai?..
Į paskutinę kelionę vis tiek su žvakėm išlydės.

Ženklai, pranašaujantys protų pritekėjimą

Padėtis

Lietuvos žmonės buvo dviejų rūšių: vieni turėjo gyvenimo būdą, o kiti gyveno būdose...

Bet kas geriau? Būko gyvenimo būdą keliskart per metus valkiojo visos vietinės televizijos, o va Bukelio būdą sykį filmavo pasiklydę japonai, tad, galimas daiktas, pademonstravo net Tekančios saulės šaly.

– Jūs glaudžiatės šitam laikinam būste todėl, kad jūsų namus sugriovė žemės drebėjimas? – droviai linkčiodami teiravosi japonai.

– Taip, – sąžiningai atsakė Bukelis. – Tai nutiko prieš dvidešimt metų.

– Jūsų daiktus turbūt cunamis nusinešė?

– Taigi, – pritarė Bukelis. – Pas mus jie viską neša.

– Kaip manote, kada jūsų gyvenimas grįš į normalias vėžes?

Bukelis nesuprato klausimo, todėl išraudęs tik pats palinkčiojo ir nudūlino savo būdon, kur televizorius kaip sykis rodė Būko gyvenimo būdą.

Būkas važinėjo motociklu viršum vandens, skraidė oru, šėrė plėšrią barakudą, – žodžiu, darė viską, kas nežmogiška, ko gyvenime nereikia.

„Vargšas, – mintijo Bukelis. – Jis priverstas šitaip elgtis dėl to, kad mūsų televizijos turėtų ką rodyt."

Susigraudinęs išmetė televizorių pro langą.

Mat nežinojo: pasaulis jau tiek pasivystęs nežmoniška kryptimi, kad nebe žmogaus jėgoms ką pakeist...

Likimai

1

Rytais Būkas apžvelgdavo teritoriją: „Anava, kiek turiu žemės! O kas iš to?“

Nesyk buvo kilusi mintis prieit prie simpatiškos ponios, prisipažint:

– Esu žemgrobys.

Bet vis nedrįso. Žinojo, kad po tokių žodžių dažna eitų su juo į jo žemės kraštą. Bet Būkas tai negalėtų tokios gerbt!

O jei išgirdusi nusigręš? Kaip tokią mylėtų!.. Tik kam anai žemgrobys?

„Kiti aria, sėja, o aš grobiu. Koks esu menkas!“ – ūdijo save.

Bet pamatys kur žemės – ir negali ramiai praeit. Labiausiai jį traukė purvas. Žvyro nevertino, o į molį išvis nežiūrėjo. Kabino purvą saujom ir kimšo į kišenes. Bet kartais parsinešdavo ir kepurėj.

Krūvos žemių stūksojo prie jo trobos.

O laimė? Kur jinai?..

„Mest visa tai... Būt paprastu žemdirbiu“, – nesyk pasvajodavo Būkas.

Svajoti – lengva...

2

– Mano kaimynas – žemgrobys! – giriasi Bukelis. – Aš jam sakau: „labą dieną“, o jis man...

– „Galvą nutrauksiu!“ – blykšta žmonės.

– O jis man: „labas.“

– Negali būt!

– Žemgrobiai paprasti... Nuo žmogaus neatskirtum, – aiškina Bukelis.

Kas patikės...

3

Būkas griūva kniūbsčias ir apkabina savo žemę rėkdamas: „O, žeme!..“

Buvo taip matęs filme. Filmas jam patiko. Bet pačiam griuvinėti... Kas iš to?

„Žemė aplaistyta krauju ir ašarom, – topteli. – O kaimynas tai bus ir apmy...“

Atsikėlęs nupurškia žemę losjonais ir vėl griūva. Tas pats...

Kitąsyk Būkas įlenda į žemę, tik nosis kyšo.

Smagu! Bet paskui vėl kyla klausimas: o kas iš to?

Ateina Bukelis, patrepsi prie galvos ir sako:

– Labą dieną.

– Labas, – atsako Būkas.

Bukelis nueina švytėdamas

„Kiek nedaug žmogui reik, – pavydžiai mąsto Būkas. – Kad aš mokėčiau taip gyvent...“

Kas beišmokys...

Bukelis atranda šviesą

Būkas skundėsi:

– Kiekvienam teko regėt varguolių, kurie, suvalgę devynias ropes, išdidžiai atstumia dešimtą. Atseit aš jau sotus... O kas matė turtuolį, kuris atstumtų devyniasdešimt devintą milijoną ir tartų sau: „Stop! Aš jau turtingas. Daugiau nebeturtėsiu.“ O tokį, kuris savanoriškai imtų vargšėti, laikytis skurdo dietos? Kur ten! Štai man jau tvoros plyšta ir visureigiai virsta iš kiemo, o aš vis tiek žemę grobiu ir prekybos tinklus plečiu. Užtat reikalingi rimti sprendimai. Yra skurdo riba – turi būti ir turto riba.

– Bet mes štai metų metais gyvenam žemiau skurdo ribos, – guodė Bukelis. – Tai gal įmanoma gyvaliot ir aukščiau turto ribos? Aišku, tai nežmoniška. Bet žmonės viską gali.

Tik „Maximai“ už minimalią algą neįmanoma vadovaut. Andai vienas skrandį susimažino. Ir kas jį bematė? Pasilpusį pirkėjai suėdė. O jei visus šitaip... Kur, anuos suėdę, ėdalo begausim?

Tegu viskas lieka, kaip buvę, nes geriau būti nebegali.

Rūpesčiai

Bukelis skundėsi:

– Visi žino, kad kitąmet bus pasaulio pabaiga. Tačiau nėra jokios papildomos informacijos. Ar tai bus darbo, ar poilsio diena? Ar vyks kokios akcijos, išpardavimai? Pagaliau – kaip tai nutiks: ar Žemės rutulys sprogs, ar dujom nuodys...

– O koks tau skirtumas? – klausė Būkas.

– Jei sprogs... Gal nebūtina puoštis naujais rūbais? O jei cikloną paleis... Gražu, jei ponios – baltom sukniom, ponai – juodais smokingais. Iš vakaro nevalgyt, kad oro nepagadintume...

– Bus blogas oras – pabaigą į kitą dieną perkels.

– Bet reiktų jau dabar ruoštis. Toks įvykis ne kasmet. Gal suvienytų labiau nei krepšinis? O gal net visas pasaulis apsikabintų...

– Kas tam pasauliui rūp? – Būkas numojo ranka. – Juk pasaulio pabaiga tik Lietuvoj bus.

– Ot nepagalvojau...

– Blogiau nebus.

– Tada gerai.

– Išslaptinus dokumentus rasta įrodymų, kad pasaulio pabaiga pas mus prasidėjo prieš dvidešimt metų ir tęsis dar antra tiek...

– Eik tu sau...

Nuėjo ir ištirpo rūke...

Bukelis skundžia save Konstituciniam Teismui

Viskas man krinta iš rankų –
Šaukštas... Pyragas... Stiklinė...
Tartum vaivorykštės lanko
Nebepavysiu tavęs aš, Tėvyne...

Tu vidury Europos,
Aš pakrašty nakties...
Niekas man juodo nebesulopys,
Balto – nebepaties...

Viskas man krinta iš rankų –
Rinks mano laimę kiti...
Anei vaivorykštės lanko,
Tiktai šuns balsas nakty...

Galutinė suma

Toks senelis vis rėkia:

– Grąžinkit man žemę!

Balsas tyruose... Priėjęs guodžiu:

– Pakentėk dar metus, kitus... Viešpats tave patį žemei grąžins.

Mažiau nebus

Anuomet pats dirbau surašinėtoju, tad puikiai žinau, kaip atsirado tie trokštami trys milijonai.

Tik neieškokim sąmokslo teorijų! Supraskim, kad surašinėtojas – paprastas žmogus. Va, jei surašinėtų nepaprastieji, visokie valdininkai, tai gal nė trijų tūkstančių nebūtų radę. Valdžios įstaigose žmogus seniai nurašytas.

Ogi paprastas rašo ne ranka, o širdimi, regi sielos akimis. Įeidamas – vieną, išeidamas – du. Ir nebūtinai dėl to, kad privaišina. Kas be ko, būna, pasitaikė... Bet tai kilstelėjo skaičių vos vienu kitu šimtu tūkstančių.

Yra daugybė natūraliai susidvejinusių asmenybių. Ir anaiptol ne beprotnamiuose. Jei vyras namie – šioks, darbe – anoks, o policijai žinomas kaip visai kitas asmuo? Kelis užrašyt?

Jei lietuvis piktas, surūgęs – išvis neįtraukdavau į sąrašus. Užtat malonaus būdo žmones įrašydavau devynis kartus.

Daugelyje šeimų pilnateisis ar netgi daugiau nei pilnateisis narys – keturkojis. Ir su puikiausiais dokumentais! Kaip tuomet elgtis?

O jei pats surašinėtojas pabunda vienišos surašomosios bute...

Daug ko nė negaliu skelbt.

Beje, nuoširdžiai triūsęs Lietuvai, pamiršau prie Lietuvos save pridėt. Taigi, tikrasis skaičius dar didesnis.

Kažkas paskleidė gandus, neva amžiaus vidury mūsiškių liksią tik pustrečio milijono. Paistalai! Pastačius tris atomines! Sparčiau veisis ne vien grybai. Gal net išsivystys lietuvis su trim galvom! Kaip tada skaičiuosim?

Svečias

Milijonai langų... Kiekvienam žiburys...
O prie žiburio – žmonės neaiškūs...
Aš į pirmas papuolusias belsiuos duris,
Lyg vėluojantis lapkričio laiškas.

Ir atvers man duris, ir gražiai pasakys:
„Kaip gerai, kad užsukot, lietuvi!“
Šeimininkas – šaunus. Šeimininkė – puiki,
Kaip Jūratė išplauks iš virtuvės.

Apkabins, pavaišins... Ir nė kiek man ne keista –
Visi mes šioj žemėj – svečiuos...
Ir apeisiu visus, ir paduosiu į teismą
Tik tuos, kur man valgyt neduos.

Palaiminti nelaimingieji

Išslaptinus dokumentus, pagaliau paaiškėjo: praėjus metams nuo tos dienos, kai buvo paminėtas Lietuvos vardas, paminėtas ir Vilnius – čia atsibastęs svečias vėl gavo kuolu per galvą.

Po to tai tapo tradicija ir šitaip buvo paminėtos visos vietovės, kur anuomet gyvenę drąsūs žmonės – lietuviai – sulaukdavę svečių. Taigi, visi mūsų miestai ir miesteliai netrukus švęs savo tūkstantmečius.

Gana klastoti istoriją!

Ogi Vilnius skelbiamas Pasaulio kultūros sostine. Prie Neries jau statomas daugsyk storesnis, gražesnis ir nepalyginti galingesnis vamzdis.

Vamzdžio viršūnėje bus įkurtas Rezistencijos ir Genocido Tobulėjimo centras: dešimties minimalių gyvenimo lygių aukštyje įrengtoje apžvalgos aikštelėje vilnietis galės pasigrožėti miesto vaizdais ir garsiai išplūsti valdžią, ten pat pastatytoje vidutinio dydžio „Maximoje“ pasigėrėti prekių gausa, o šalimais esančioje koplyčioje sustiprint dvasią. Po to žengt į vamzdžio vidurius ir čiuožt į vandenį. Kadangi atsispirti nuo dugno dar ne laikas – upės vaga gilinama.

Apie viską pagalvota!

Panašūs centrai prie vandens ateity bus pastatyti visuose šalies miestuose.

Patriūbavičius aiškino:

– Toks Drėma andai parašė knygą „Dingęs Vilnius“, o kitoks Drėma pats dingo iš Vilniaus. Paskui šitas Drėma atsirado, bet kita dalis Vilniaus vėl prapuolė...

– Tai man dyvai! – stebėjosi Grigaravičius.

– O tu ieškok! – patarė Patriūbavičius.

Grigaravičius apieškojo Patriūbavičių – tik ano Drėmos knygelę rado. Visa kita buvo dingę svetimose kišenėse.

Nauji projektai

Jei atiduotume Vilnių lenkams, santykiai su Lenkija tikrai pagerėtų.

O tie gal net neimtų!

– Labai malonu, kad siūlot tokią dovaną. Bet mes puikiai suprantam, kad ir jums Vilnius brangus. Turėkit sau.

– Imkit gi! Ko čia dabar...

– Vilnius – jūsų.

– Bet jums labiau reik.

– Jūs be Vilniaus nenurimsit.

– Parėkausim ir nurimsim. Ne pirmas kartas.

– Bet kam mums tas Vilnius! Svarbiausia, kad parodėte dėmesį, gerą širdį ir politinę valią.

– Kad ir mums to Vilniaus nereik. Čia tiek parazitų...

– Atseit, norėtumėte, kad paimtume Vilnių su visom jūsų valdžios įstaigom ir visais valdininkais?

– Tai – akcija. Imi vieną, gauni...

– Ak, jūs klastūnai!..

– Seimas – Lietuvos širdis. Užkastumėt kur gražesnėj vietoj...

Kiekvieno lenko sieloj nubustų pilsudskis. Lenkai šoktų ant žirgų ir iškeltų kardus.

– Jei užrašot Vilnių su dviguba V... Toks Vilnius – mūsų!

– Ir Kubilius* – jūsų.

Lenkai rėkdami ir žegnodamiesi bėgtų nuo Lietuvos sienos.

– Su dviguba K!

Naivesni lenkai stabteltų ir susimąstytų.

– Su triguba!!!

Suvilioti lenkai žengtų artyn.

---

* Tų laikų veikėjas.

Bet dalis lenkų – gudrūs. Tie pristabdytų saviškius ir imtų derėtis su lietuviais.

– Veltui mums nieko nereik. Va, jei mainais paimtumėt Varšuvą su mūsiškiais...

– Jokiu būdu!

– Varšuvą su vienguba V!

Tada jau ir mūsų naivuoliai susimąstytų...

Derybos būtų sunkios, ir gal viskas baigtųsi tuom, kad Šalčininkus išmainytume į Punską, o Blinkevičių į Mickevičių...

Bet juk maloniau keistis dovanomis, o ne notomis.

Gera vieta

Ar būti Vilniaus meru – iškrypimas ar natūrali būsena?

Norėti, kad vilniečiams būtų geriau... Aišku, tai nenatūralu. „Kas man rūp tas vilnietis?“ – štai ką atsakys normalus vilnietis.

Bet, aišku, kiekvienam norėtųsi Vilnių pavaldyt. Parodai į vilnietį šaukštu ir rikteli: „Eik ten ir ten, atnešk tą ir aną!“

Ir man norėtųs. Ir nebūtinai dėl to, kad sau pasiimčiau. Kai atneštų, aš gal pasakyčiau: „O dabar atgal išnešk!“

Tai valdžia savyje. Valdžia dėl valdžios. Aukščiausias pilotažas!

O kitąsyk įeini į kokią valgyklą ir atimi iš vilniečio šaukštą. „Gana makaronus kabint!“

Arba: sustabdai troleibusą ir įsakai visiems išlipt. O gal – nukerpi troleibusui ūsus. Ar atvirkščiai – ūsus nukerpi keleiviams.

O kad nori, praleki naikintuvu viršum Vilniaus ir paberi popierinius pinigus.

Arba: lankstai naikintuvus iš popieriaus ir mėtai pro langą į vilniečius.

O kartais naktį, apsirengęs eilinio vilniečio drabužiais, stovi prie merijos. Štai praeina vėlyva porelė. Tu užkabini skėčiu. „Eik su manim, moterie!“ – „Aš ne tokia!“ – „Aš Vilniaus meras!“ – „Negali būti!“ – „Ot, pamatysi!“ Atsirakinęs meriją, nusimeti eilinio vilniečio rūbus. Tada jau ir ponia nebesivaldydama nusimeta savuosius. Jos vyras šviečia specialiai ten paliktu raudonu žibintu...

Arba kas savaitę rengi grožio konkursus ir išsirenki gražiausią vilnietę. Skiri jai nepaprastosios ir įgaliotosios vicemerės postą. Sėdi prie darbo stalo, o vicemerė šoka ant stalo...

Aišku, tapęs meru, norėtum išsiaiškinti, kurie vilniečiai už tave nebalsavo. Todėl, apsirengęs elgetos rūbais, klaidžioji gatvėm ir visų klausinėji. Kai žmogus pasako esąs prieš – praskleidi elgetos apsiaustą ir parodai mero prietaisus. Vilnietis stovi apstulbęs, tu – pokšt lazda jam per kaktą.

Bet jei žinai, kad už tave balsavo dešimt procentų vilniečių ir taupai brangų laiką, gali elgtis kitaip: eidamas gatve, iš eilės numuši devynis, o dešimtą palieki sveiką.

Smagu!

Baisusis gėris

Kada nors ir aš imsiu tarnauti žmogui. Kas gali būt kilniau? Todėl vaikštinėsiu pasipūtęs ir visiems aiškinsiu: „Jūs trukdote man! Eikit šalin! Aš tarnauju žmogui!“

Visi tada manęs bijos.

Tai reikia sutvarkyti

Visi jūs trokštat laimės, bet nežinot, kas yra tai,
Ir vaikštote kaip kaime nevalytais kiaulės batais...
Ir kas ta laimė? Kaip prie ruso – gerti, šniaukt ir kruštis...
Bus išnaikintos greitai jūsų nenaudingos rūšys.

Ateis čia su kalaviju devintas samurajus,
Ir veltui gailiai rėksite ant kelių puolę: „Ką jūs!..“
Tik mostels spinduliu šviesiu – nulėks jūs tamsios galvos,
Ir po ilgos žiemos visur vėl sužaliuos čia kalvos...

O jūsų niekas neminės – nebus už ką minėti...
Ant kaulų jūsų giminės reiks naują man pradėti.

Agresorius

Sportas – tai karo atmaina...

Kai mūsiškiai laimi, iš visų pusių girdėt riksmai: nušlavėm... sumindėm... parklupdėm...

Štai kas mūsų pasąmonėj! Štai kaip mes norėtume elgtis su kaimynais!

Gerai, kad Lietuva – maža šalis.

Pergalės ir pralaimėjimai

Prisimenu, kai buvau krepšininkas, tai mano ūgis buvo du metrai dvidešimt. Visi mane pravardžiavo „centru“. Aš turėjau gaudyt kamuolius ir dėti juos į krepšį. Atseit žmonėms tai patinka.

Bet man nėmaž nepatiko visų akivaizdoj trumpom kelnikėm strikinėt.

– Aš nenoriu žaist! Aš jau didelis, – sakiau.

– Šiandien labai svarbios rungtynės, – įtikinėjo treneris. – Su ispanais.

– Aš nemoku ispaniškai.

– Galėsi jiems rusiškai atsakyt.

– Aš nenoriu žaist su nepažįstamais, – spyriojaus. – Pažaisim su draugais kur pasislėpę...

Treneris paskambino mano žmonai, ir ta kaipmat atlėkė į salę. Baisiai jos bijojau, bet būdamas toks išstypęs niekaip nesugalvojau, kur pasislėpt.

– Tučtuojau eik žaist! – skardžiai rėkė ta moterėlė, nors buvo mažesnė už mane gal pusmetriu.

Kitais atvejais tokia drąsa mane tarsi suparalyžiuodavo, ir aš nebeįstengdavau prieštaraut. Bet šįsyk buvau taip kovingai nusiteikęs, kad pavyko atlikti keletą klaidinančių judesių ir atsidūriau treneriui už nugaros.

Parodžiau anai asilo ausis.

– Klausyk žmonos ir džiaukis, kad tokią gerą turi, – sakė treneris. – Kitos savo vyreliams taigi dirbt liepia...

– Ir aš noriu dirbt! – sušukau.

Svajojau būti sodininkas, skinti obuolius ir ramiai, neskubėdamas dėti juos į krepšį.

– Žmonės serga už Lietuvą, – aiškino treneris.

– Kai pasigydys, tai pagalvosiu, kaip man elgtis, – atšoviau. – Bene ligonių nuomonė man turi rūpėt...

– Nors šiandien pažaisk. Šiandien privalom laimėt.

– Koks ten žaidimas! – pykau. – Anąsyk ispanai man nė sykio nedavė kamuolio, o keliskart tiesiog iš rankų išplėšė. Net kilo įtarimas, kad jie irgi nori laimėt...

– Nesąmonė! – šaukė treneris. – Kas jiems iš to?

Panaši mintis kirbėjo ir mano galvoj: o kas mums iš to?

Bet jau įgriso ginčytis, ir numojau ranka.

– Tegu vietoj manęs mano žmona žaidžia. Ispanai ją gaudys, o mūsiškiai primėtys.

Treneris susižvelgė su maniške. Ta linktelėjo...

Mūsiškiai laimėjo.

Ir kas iš to? Visas pasaulis dar sykį pamatė, kad visi lietuviai mėgsta žaist. Kas gali į tokius rimtai žiūrėt?

...Jau kuris laikas nebežaidžiu krepšinio, ir mano ūgis – tik metras šešiasdešimt. Bet keistas dalykas: anuomet pro visas duris galėdavau įeit, o dabar – niekur...

Geroji fizika

Girdžiu: tarp turčių ir vargšų vis didėja atotrūkis. Ką daryt?

Ogi ramiai laukt, kol jie visai vieni nuo kitų atitrūks. Tada ir nebeliks įtampos.

Jau dabar daugelis gyvenimų – tik srovė pavėjui...

Rinktinių rūšių išsaugojimas

Jūs vis piktinatės, kad politikai dirba ne jums.
Aišku, tai nemalonu. O kas kaltas?
Būkit oligarchas, ir politikai dirbs jums.

(Juozapas. „Laiškai jonaviečiams“, p. 2009)

Sviedžiau pro langą sąskaitą faktūrą... Gana būt oligarchu! Metų metais kaupiau turtus... O ką gero kitiems padariau? Savanaudiškas, neprasmingas gyvenimas...

Išeisiu į dykumas ir maitinsiuos skėriais.

Tik ūmai kažkas kad sukrebždės kišenėj! Apsigraibęs radau ten piniginę, išskleidžiau... Vienam garde tupėjo keli nariai, kitam porelė ministrų. Atidžiai apžiūrėjęs mažesnius gardelius, aptikau ir teisėjų, prokurorų... Visi cypdami tiesė letenėles.

– Tėve mūsų... Nepalik...

O aš ir pamiršęs buvau savo augintinius!

– Ak, kaip čia jums nepatogu, – atsiprašinėjau. – Nei erdvės, nei tyro oro... Paleisiu į laisvę – gyvenkit kaip žmonės.

O tie dar gailiau rėkt:

– Nebemokėsma kaip žmonės! Pražūsma!..

Ką turėjau daryt? Ir pats mačiau, kad tie geibūs padarėliai neištvers atšiauraus lietuviško klimato. Pavaliau gardus, prikimšau ten jų mėgstamo maistelio ir pasidėjau šiltai prie užpakalio.

Dar pagalvojau: jei ne aš, ko gero, šitos rūšys jau seniai būtų išnykusios? O juk kiekvienas Dievo vabalas turi teisę gyvent.

Gal ne toks aš ir blogas. Anksti man dar į dykumas.

Pažangiausieji

Laikas viską nusineša...
Kai kurie žmonės irgi viską nusineša.
Tie žengia koja kojon su laiku.

Valstybinė erotika

Valstybės draugauja kaip ir žmonės. Geriau, kai draugauja maždaug vienodo didumo valstybės. Bet mažiukės įkyriai lenda prie didžiųjų, o tos neretai pasirodo esančios pedofylės. Tiesa, mažiukės dažnai nė nesuvokia, kas su jomis daroma...

Lietuvai tiktų draugaut su Bulgarija. Tai rami, tyki šalis – negirdėt, kad būtų ką nuskriaudusi. Bet Lietuva į Bulgariją nė skersa akim nežiūri. Ir tarp žmonių taip – jaunikles traukia smarkuoliai ir skandalistai.

Būna, jaunesnės valstybės net įsimyli. Mat valstybės – kaip ir žmonės – yra vyriškos ir moteriškos. Vyriškos yra stambesnės, agresyvesnės ir turi vamzdį. Vyriškom negali pasitikėt – joms tik viena galvoj. Moteriškos gi – kultūringesnės, mokytesnės... Deja, net labai kultūringom rūpi tas vamzdis...

Geriau – jei valstybė mylėtų savo žmones. Lietuviai dažnai apie tai pasvajoja...

Deja, mūsiškei ne tas galvoj. Gal kai subręs... Dar ne šitam šimtmety.

Sidabriniai žiburėlio atšvaitai

Visiems norisi Naujuosius sutikt ypatingai, o nuo pirmos imti gyventi naujai. Bet yra žmonių, kuriems net ir tam trūksta laiko, nes jie nuolat susirūpinę mūsų gyvenimais.

O kas gi susirūpinusiais pasirūpins?

Tad, pagautas gero ūpo, iškėliau naujametinį žiburėlį tiems, kurių šventinę naktį niekas nenori prisimint. Susirinko daugybė svečių – bemaž visi nariai, merai, ministrai... Tie, kuriuos dažniausiai rodo per televizorių. Naivūs žmoneliai mano, kad anų ieško policija, – užtat tiek skambina į televizijas...

Priėmiau ir keletą žmonos atrinktų simpatiškesnių valdovų iš užsienio, daugiausiai iš mums artimojo... Deja, dėl vietos stokos antra tiek norinčiųjų liko už durų – žiburėlis buvo madingo sovietinio stiliaus, todėl visi čia veržėsi.

Pusę dvyliktos pasirodė Premjeras.

– Gyvensim geriau... – pradėjo.

Ten buvę ėmė švilpti, juoktis – niekam gi tai nerūpėjo. Visi svečiai, išskyrus mano kaimyną Aliaksandrą, buvo iš tų, kuriems visados gerai. Laimė, Premjeras gan greitai suvokė, kad čia ne vieta paistaliot, rusų papročiu išmaukė tris stiklines ir paėjo į šalį.

Raudonojoje salėje griežė šv. Katkaus orkestras, populiarias patriotines arijas traukė garsusis tenoras Radion Aleksandrowith, juokingus antidemokratinius šokius atliko jauna Minsko omonininkų trupė...

Kuklesnėj Žaliojoj salėj ekspertės iš Briuselio derino veiksmus su vietiniais ministrais, o paskui kopė į antrą aukštą, kur buvo įrengti dviviečiai diskusijų kambariai...

Premjeras, nutūpęs orkestro duobėj, mušė būgną ir rėkė:

– Lietuviui į skūrą!

Būbt!.. Būbt!..

Juokėsi net Briuselio ekspertės, kurios nesuprato lietuviškai, – taip čia viskas buvo suprantama!

Tik Aliaksandras vienas murksojo kertėj ir kalbėjosi su savim, mat jam buvau uždraudęs įžengt į apšviestus plotus, kur jau įvestas Europos laikas.

Žodžiu, viskas atrodė taip, kaip aš ir tikėjaus. Žiburėlis nebuvo žydras. „Man tas pats, ar svečias orientuojasi į gamtines dujas, ar į antgamtiniais būdais išgaunamus Europos pinigus. Noriu, kad visi čia jaustųsi lygūs“, – šitaip išvakarėse buvau prisakęs pačiai.

O kadangi spėjau išlenkti jau gal du litrus, tai ėmiau pūstis ir garsiai šūkalioti:

– Mūsų kaime laimė bus! Ubagus minus! Euro plius!

Visos salės ūžė ir plojo. Tik švedų ambasadorius, matyt, iš pavydo, kad viskas čia jau kaip Švedijoj, tulžingai klausė:

– Tai gal ir Jo Bama pasirodys?

Aš paraudonavęs sugniaužiau kumščius... Minsko omonininkai, nepaliaudami šokt, lyg netyčia išsirikiavo atakos pozicijose...

Betgi tuoj susitvardžiau ir, pliaukštelėjęs delnais, paprašiau tylos. Nors buvo likę dar gal dešimt iki dvyliktos, o aš buvau prašęs, kad garbusis svečias palauktų gatvėj ir įžengtų pro duris tik mušant kurantams, dabar jau nebevaliojau ištvert.

– Ply!

Atsivėrė durys, ir Jo Bama, truputį susidrovėjęs, bet šypsodamas, kaip tik jis vienas moka, peržengė slenkstį.

Visi mano svečiai nuščiuvo, – supratau, kad siurprizas pavyko. Švedas niurnėdamas nudūlino į antros klasės patalpas, kur buvo tik švediški stalai.

– Sakei, kad ir rusų caras bus... – dairėsi Jo Bama.

– O mūsiškiai atseit per prasti? – vyptelėjau.

– No, no! – sušuko tas mandagus žmogelis. – Vėniba tešiti!

Bet mačiau, kad be nuotaikos, todėl paaiškinau:

– Rusų rogės įstrigo nevalytose Vilniaus gatvėse. Bet jau pasiunčiau du su kastuvais... Tarp kitko, sužinoję, kad jūs būsit, atvyksta abudu carai.

Jo Bama kaipmat pralinksmėjo ir paprašė vodkos. Įsidrąsinę ministrai apstojo, ėmė dolerių kaulyt, o į mūsų Premjerą visai nebekreipė dėmesio. Tas supykęs dar garsiau mušė būgną.

Aš vėl pliaukštelėjau. Atbėgo dvylika padavėjom persirengusių Metų moterų.

– Atspėk, katra iš jų Eurogrybaitė, – pasiūliau Jo Bamai.

Kol tas atsargiai apčiupinėjo moteris, nusileidau į duobę, mat norėjau Premjerą apramint. Atnešiau anam tūbą, ir šis tuoj pro kaminą su pasimėgavimu ėmė pūst į Lietuvą kuo bjauriausius blerbiančius garsus.

O pripūtęs prisipažino man štai ką:

– Aš esu toks žiaurus todėl, kad dar vaikystėj patyriau smurtą. Visai mažulytį suaugėliai apvyniodavo skuduru taip, kad rankų kojų negalėjau pajudint. Buvau priverstas daryti po savim! Tie dalykai nepraeina be pėdsako. Pasąmonė viską išsaugo...

Še tau! O mes gi manėm – jis tyčiom... Susigraudinęs įpyliau į tūbą žibalo...

Kai grįžau į Geltonąją salę, Jo Bama jau buvo radęs Eurogrybaitę ir, sukdamasis rumbos ritmu, susijaudinęs klausė:

– Už ką jūs manęs taip nekenčiat?

– Klystate, Jūsų Bama, – sukdamasi trim ketvirtinėm, ramiai aiškino ta. – Aš jus labai vertinu. Bet tiesiog negaliu taip... Kažkur važinėt... Kažkokiuose viešbučiuose susitikinėt... Arba vesk mane, arba išvis jokių santykių!

Pritariamai linktelėjau ir, didžiuodamasis savo šalimi, išlenkiau stiklinę ruskajos. Girdėjau, kaip Jo Bama nervingai teiravos:

– Gal Aliaksandras gražesnis?

– Galbūt, – sakė Eurogrybaitė. – Bet man tikrai ne tai svarbiausia.

Tuo metu nuo scenos nusileido šv. Katkus ir iš papratimo, manydamas, kad yra televizoriuj, ėmė anuos vertinti balais.

– Už artistiškumą – dešimt, už profesionalumą – septyni, – skyrė Eurogrybaitei. – O jūsų partneriui dar gerokai reiktų pasitempt...

Svečiai irgi ėmė vertinti aukščiausiais balais. Visiems buvo linksma, tik Premjeras duobėj skundėsi:

– O manęs niekas nebevertina.

– Istorija įvertins, – guodžiau. – O gal teismas...

Premjeras apsigraibęs ištraukė saują kišeninių prokurorų ir paskleidė ant būgno. Šiam būpsint, prokurorai šokinėjo ir vartėsi kūliais.

– Viskas yra tik žaidimas... – dūsavo. – Baltieji pradeda ir laimi. Ne aš tas taisykles sugalvojau. Bet juodnugariai negal suprast...

– O ar tiesa, kad Lietuvą oligarchai valdo? – teiravaus.

– Nežinau, – jis tik rankom skėsčiojo. – Niekas man nieko nesako. Matyt, nepasitiki.

Nusigręžęs nubraukė ašarą. Aš vėl klausiau:

– Ar iš šešėlio jau paėmėt milijardą?

– Kad reik visiško saulės užtemimo, – atsakė. – Aš jau kreipiaus į Konstitucinį Teismą. Išaiškino, kad tai būsią ne vėliau kaip po dvidešimt penkerių metų...

– Palauksim, – linktelėjau. – Beje, neseniai pastebėjau, kad aš ir pats turiu šešėlį. Vakarais anas valkiojasi po kaimyno kiemą... Ne šiaip sau gi! Manau, būtų ką iš jo paimt... O jei visi lietuviai šitaip! Žiūrėk, ir nebereiktų jums vargt...

Pasakiau ir pasigailėjau... Kad tik iš mano šešėlio valdžia pirma nenugvelbtų...

O tuo metu salės subruzdo, pasigirdo riksmai:

– Rusai ateina!

Koks kilo sąmyšis! Svečiai puolė kas kur – diktesni po stalais, mitresni po sijonais, o kažkuris net į kaminą įsmuko, tik blauzdos šiapus tirtėjo... Ko gero, vienas Jo Bama nesuvokė šios paprastos frazės nepaprastumo. Geraširdis Aliaksandras priėjęs prikimšo anam pilnas kišenes kontrabandinių cigarečių ir užmaskavo eiliniu Pagėgių viršininku.

Aš gi, nėmaž nesutrikęs, pasveikinau atvykėlius:

– Zdrajžlajtwajmatj!

Trenkė būgnai, sukliko smuikai, ir raiti ant vamzdžio pro duris įlėkė du jau įraudę trumpi vyrukai, lydimi gan ilgos procesijos, – ten buvo karinis čigonų orkestras, riboti šokėjų daliniai ir, berods, neribotos galios Pskovo seksbombų divizija...

– Muzika – mūsų!

Po tokios komandos šv. Katkus, neišleidęs nė garso, paliko pozicijas, o ten išsirikiavę naujieji tuoj ėmė pūst į vamzdį. Suskambo aistringos, užu širdies griebiančios melodijos, tad nieko keista, kad mano senieji svečiai, papratę griebt tik už kišenės, smalsaudami ėmė lįst iš pasuolių, broliautis su atėjūnais... O tie elgėsi mandagiai, nors Aliaksandrą kažkodėl išmetė pro langą. Į Jo Bamą iš pradžių žvelgė kiek įtariai – bet galop leido anam net armoniką patampyt.

Labai didžiavaus, kad pas mane tokie ponai, tad, trokšdamas dar labiau įsiteikt, atnešiau Lietuvos pavidalo tortą.

– Pasidalinkim.

– Per pusę, – siūlė Jo Bama.

– Mums du trečdaliai, – sakė plonesnysis caras. – Mat mudu du.

– Tai teisinga, – pritarė storesnysis. – Nes teisybė mūsų pusėje. Tokia yra tiesa. Per amžius...

– Amen, – nusileido Jo Bama. – Bet man vakarinis trečdalis su Žemaitija ir Palanga. Žemaičius padovanosiu Angelei...

Taip taręs susigėdo, supyko ant savęs ir, treptelėjęs koja, narsiai sušuko:

– O Palangoj išsilaipinsiu ir Lietuvą išvaduosiu!

– Kada tai bus? – domėjosi carai.

– Po Kalėdų. Kaip visados...

– Jeigu taip, tai mes – už...

– O kas man? – sušukau.

– Būsi vietininkas šitoje žemėje, – tarė man plonesnysis caras. – Vamzdis, aišku, eis po žeme, bet kranelį įrengsim jūsų virtuvėj. Žiūrint pro Briuselio langus, viskas atrodys, kaip negali atrodyt... Bet visi gi pro vamzdį žiūrės!

– Kaipgi žinosiu, kam ir kiek papūst?

– Ateis santechnikas.

Jie ėmė raikyti tortą...

Aš dėbtelėjau į lietuviškąją pusę... Premjeras žaidė su prokurorais, Eurogrybaitė šoko su Aliaksandru, kuris ką tik buvo įlindęs atgal pro

kaminą... Ministrai, oligarchai ir autoritetai ginčijosi, kas valdo Lietuvą... Šyptelėjau prisiminęs, kad anksčiau ir pats nuolat įsiveldavau į tokius disputus, ginčydavomės ligi žemės graibymo, o atsakymas taip ir likdavo už žemiško pažinimo ribų...

Matydamas, kad niekas į mus nebekreipia dėmesio, mostelėjau žmonai, ir ta atnešė slaptuosius protokolus. Tai buvo dar išvakarėse kruopščiai paruošti plonyčiai blyneliai iš aukščiausios kokybės tešlos.

– Už jūsų mūsų!..

Pasirašėm raudona uogiene ir suvalgėm.

– Lietuva šiemet bus Baltijos triušis, – pasakiau trumpą, bet oficialią kalbą. – Visų triušių triušis! Triušių lyderis!

Jo Bama ir rusų carai sužavėti šiepė dantis.

Labai džiaugiaus, kad viskas taip teisingai ir tiesiai pakrypo. Dabar, kai Lietuvos valdovai ginčysis, kas valdo Lietuvą, aš kukliai tylėsiu ir laižysiuos.

O slaptųjų protokolų niekad niekas neras.

Bukelis skundžia Lietuvą Strasbūrui

Kai pamatau aš lietuvį, tai norisi šunį ar šūvį paleisti,
Bet nusispjaunu ir šaunu pro šalį – vėlu ką pakeisti...
Kai pamatau visą pulką narsiųjų – slepiuosi už mūro –
Gali lietuviai mane padalinti, atimti, o gali ir duoti – į skūrą...

Ant kalno mūrai – joja ir joja lietuviai...
Joja, dainoj nesustoja – verčiau jau jie būtų nugriuvę...
Joja, prijoja apleistą lyg dvarą (landynę? sodybą?)...
Alaus ir mergų – štai visi mūsų žygiai, visa mūs didybė.

Sakė lietuvis: po šimto jau metų gyvens jo vaikai taip, kaip šviedai –
Norisi griebtis tuoj diržo... lazdos... Nier – tai akmenį sviedžiu.
Jei tėvas bukas, bus vaikas bukesnis – galva jo medinė...
Nebent mūsų vaikas ne mūsų, o kokio arabo ar kino.

Ant kalno mūrai – joja lietuviai ir nešas vainiką...
Paimkit dar žvakę ir grabą – po žygio ne kas ten bus likę...
Joja lietuviai prie stalo... Ir po... Ir ant kito lietuvio.
Joja, dainoj nesustoja, – o vis toj pat vietoj, kaip buvę.

Kai pamatau aš lietuvį, tai norisi rėkti ir bėgti į NATO
Ar Rusijai pulti į glėbį – pasiųs kur saugiau, gal ant mato...
Vakar lietuvį mačiau – šiandien jau nejaučiu kūno pusės...
Bet džiaugias širdis – norim būti įdomūs Europai... Ir esam. Ir būsim.

Ant kalno mūrai – joja ir joja, ir joja lietuviai...
Kitas seniai būt nujojęs, bet kliudė kitam kits lietuvis...
Pulkim ant kelių ir melskimės: „Tėvyne mūsų –
Kur esi airijoj... anglijoj... amerikoj... Ar jau prie ruso...
Amen.“

Šviesa po žeme

Girdžiu: jau greitai čia visi šnekės angliškai.

Verkdamas sudedu keletą lietuviškų žodžių į skrynią ir pakasu po kriauše.

Po daugelio metų išsikasiu juos ir kalbėsiuos su savimi.

Išgyventi iki pirmadienio visados gali

1

Šie vis dar tebegyveno čia, nors kiti jau seniai buvo pasprukę į vakarus.

– Aš nekaltas, – tvirtino Šys.

– Jie nežiūri, kas kaltas, – sakė Šė. – Jie net prieš senelius ir jaunas motinas griebias represijų.

– Dvidešimt metų atsilaikėm, – niurnėjo Šys.

Dar gerai atsiminė tuos laikus, kai užėjo lietuvis. Pats buvo tarp tų, kurie pirmieji rėkdami iškėlė rankas ir pasidavė. Daugel kam lietuvis tuomet atrodė pažangesnis už rusą. Visi tikėjosi kažko geresnio...

Ir tikrai! Tie, kurie puolė aktyviai bendradarbiaut su lietuviška valdžia, net labai prakuto. Bet daugelis vietinių, per amžius jokiom valdžiom nepasitikėję, laikėsi nuošaliau arba ieškojo vidurio kelio, juolab kad buvo paskleistos kalbos apie vidurinę klasę. Tačiau bėgo metai, o jokios tokios klasės neatsirado. Lietuvis smaugė kaip šeškas, bet buvo gudresnis už rusą, o gal net ir už vokietį – sugebėjo įtikint, kad viskas žmogaus naudai, viskas geriau...

– Gyventi galima, – gan ilgai tvirtino Šys.

Bet paskui suvokė, kad gyvenimas yra kažkas kita. O būsena, kai, skaičiuodamas kiekvieną litą, šiaip taip prasimaitini, tėra išgyvenimas. Ar išgyvendinimas? Jeigu tikrai egzistuoja slaptieji protokolai – parduot tuščią Lietuvą kinams. Žmonės apie tai pašneka...

Lietuvoj gyveno politikai, bankininkai ir sukčiai. Visi kiti – išgyveno. Gyventojų buvo saujelė, o išgyventojų bemaž trys milijonai. Daugelis išgyventojų manė, kad visais laikais taip buvo, taip ir turi būt...

Šys pabandė kilstelt pačią, bet nepavyko.

– Bijau, kad tave gali priskirt prie nekilnojamo turto ir apmokestint, – atsiduso.

– Būtum daręs, kaip nesyk raginau, nereiktų išgyvent, – pyktelėjo moteris.

Atseit kolaboravęs... Bet juk anksčiau ar vėliau kils dejuojanti revoliucija, nušluos lietuvį... Ir kas tada? Dešimtmečiais trunkantis kolaborantų persekiojimas, gėda giminei...

– Kai gyvenimo nesi nė matęs, kai pripranti prie išgyvenimo... – sakė Šys. – Jeigu mano amžiuj reiktų pradėti gyventi... Ar nebūtų tik dar blogiau?

„O gal aš ir nebenoriu gyvent? – pamąstė. – Reiktų suktis salonuose ir kitus apsukt... Reiktų naują žmoną įsigyt, o, ko gero, ir meilužę būtina... O dar pinigus plaut... Koks vis dėlto vargas...“

– Aš myliu tave, motinėle, – tarė pačiai. – Bet jei apmokestins, teks parduoti į siekso vergiją.

Ateitis skendėjo rūke.

2

– Pasiginčykim, – pasiūlė Šė. – Gal tiesa gims.

– A kam anos reik? – susiraukė Šys.

Tiesa jam neatrodė naudingas daiktas.

– Didelė klaida, kad mūsų bočiai kelrodžiais pasirinko šviesą ir tiesą, – tarė. – Prie tamsos daugiau drąsos, daugiau ir padaroma. Tokia yra tiesa. O dar kiekvienas turi savo tiesą. Tačiau tos yra netradicinės orientacijos, todėl jokia nauja tiesa per dvidešimt metų čia ir neužgimė. Nei iš dviejų, nei iš grupinio Seime.

Ginčas nutrūko, nes moteris jautė, kad vyras pasakė tiesą, kuri buvo netradicinės orientacijos ir vaisiaus užmegzt negalėjo.

Vis dėlto vakarop ji pabandė prieštaraut.

– Bet juk yra ir tradicinių tiesų: apie meilę Tėvynei, dorą, darną...

Vyras labai sielojosi, kad jo moteris vis kvailėja.

– Tos tiesos yra tokios senučiukės, kad jau seniai nieko nebegali pagimdyt, – aiškino. – Gamtos dėsniai!

Toliau Šys kalbėjo apie tai, kas jį labiau jaudino:

– Jei vyro antroji pusė yra vyras – toks dvipusis monstras turėtų būti labai galingas. Kažin kas čia dėsis, kai tradicinės orientacijos asmenys taps mažuma...

– Netradiciniai perims valdžią, ir tiek, – atsakė Šė. – Išgyventojų padėtis dėl to nepasikeis. Yra tradicijos, kurių laikosi net netradiciniai.

– Tai kokia yra išgyvenimo prasmė? – klausė Šys. – Gyvenimo prasmė galbūt yra tiesiog gyventi, mėgautis gyvenimu. Bet išgyvenimu tu negali mėgautis!

– Kodėl gi? – prieštaravo Šė. – Daugel kas mėgaujasi ir savo bėdom, jiems patinka skųstis, aiškinti, kad viskas į bloga... Ir kai pablogėja, džiūgaudami trina rankas: ar aš nesakiau! Pagaliau, išgyventi, nieko neturint – argi tai ne laimingas nuotykis? Kaip džiaugiasi žmogus, išgyvenęs po paprastos vienkartinės avarijos! O jei tu metų metais avarinėm sąlygom? Sulaukęs paskutiniosios gal palaimingai šypsosies: o vis dėlto aš išgyvenau!

Moteris kalbėjo teisingai, ir vyras neturėjo ką pridurt.

– O turtuoliai, girdėjau, gyvenimo gale jaučią tik begalinę tuštumą, – tęsė Šė.

Dabar jau Šys nebegalėjo tylėt.

– Tuos burbulus jie pučia, norėdami išgyventojus apmulkint. Juk kaip žmogų įsileidi į sielą, taip ir daiktą! Kai man pavyksta nors menkniekį įsigyt, kaipmat pajuntu pilnatvę. Daug turėčiau – per kraštus lietųs... Kita vertus, – pamąstė, – gal prieš galą jie specialiai išsituština... Lengvesnei sielai lengviau į dangų įlįst...

– Ar tu girdėjai ką nors apie dvasingus žmones? – klausė Šė.

– Girdėjau, bet nežinau, kas tas yr.

– Mažiau valgytum, daugiau skaitytum...

Šys tik ranka numojo.

– Andai vietoj vakarienės skaičiau kulinarijos knygą. Tai tokią tuštumą pajutau...

– Tu grožinę skaitytum...

– Tik kulinarijos knygos ir yra grožinės, – atsakė Šys. – Kitose grožio su žiburiu nerasi, mat jos išgyventojų parašytos.

– Knygas rašo ir turtingi žmonės. Gyventojai.

– Tie rašo apie vampyrus. O aš politika nesidomiu.

Ir moteris nebežinojo, ką atsakyt, nes ir pačiai taip atrodė: kada ir kuris vampyras iš valdžios pasakė ką nors gražaus? Jiems tik viena galvoj...

Todėl tiesa ir vėl negimė. Bet Šie jau buvo pripratę be jos gyvent...

3

Išėjęs ieškoti prasmės, Šys sutiko porelę išgyventojų. Tie bemat pasigyrė:

– Išgyvensim iki pirmadienio!

– Aš tai iki trečiadienio, – atsakė Šys.

Išgyventojai pavydžiai nužvelgė tą liesą vyrą. Retas išdrįsdavo taip toli į priekį...

Beprasmiškai dūlindamas toliau, Šys priėjo nedidelį gyventojų rajoną. Pilaitės aptvertos mūrais, prie vartų apsauginiai – tarp gyventojų vyko slaptas, nuožmus karas. Šys darsyk pagalvojo, kad gyvenimas nėra toks jau geras dalykas. Tvenkiniuose plaukiojo barakudos – šitų gyventojams irgi reikėjo saugotis. O va išgyventojų barakudos visai nepuolė – gal dėl to, kad jų bakūžės niūksojo atokiau nuo gražių vandenų, o viduje nebuvo net baseinų. Barakudos lepios žuvys – surūdijusioj vonioj ilgai neištvertų...

Šys perėjo rajoną nesustabdytas ir nesužeistas – gyventojai su išgyventojais nekariavo. Išgyventojai net nebuvo gyventojų vergai. Išgyventojai – laisvi piliečiai, turintys tokias pat teises kaip ir gyventojai. Kitokios buvo galimybės.

Gyventojas, užsikrėtęs korupcija, ir procesui pažengus taip toli, kad jau nebeįmanoma viešai suktis, galėjo kreiptis į privačią teismo įstaigą, kur dirbo geriausi specialistai, išteisinantys greitai ir taip, kad nelikdavo jokių bjaurios ligos pėdsakų. Tik retais atvejais, kilus komplikacijoms, skirdavo gyventojui namų režimą ir kuriam laikui apribodavo kontaktus su galimais užkrato nešiotojais. Bet galų gale vis

tiek viskas baigdavosi gerai. Dažniausiai paaiškėdavo, kad vietoj korupcijos būta tik provokacijos, o tai visai kas kita. Mat korupcija – dėl asmens higienos nesilaikymo: žaidei su partneriu, susitepei rankas, o nusiplaut patingėjai... Nuo provokacijos gi joks sveikuolis neapsaugotas. Ir gyventojas vėl sukdavosi, kur sukęs...

O va primityviai apsivogęs išgyventojas dūlindavo į paprastą teismo įstaigą. O ten ir eilės, ir netvarka, ir specialistų požiūris valdiškas... Nė neatlikę visų reikiamų tyrimų, pasiųsdavo nelaimėlį į Lukiškes, Pravieniškes, kur sąlygos tokios prastos, kad sąžinė nėmaž nepasitaisydavo, o neretai – žmogelis išeidavo iš ten dar prastesnės būklės.

Bet mokamos teismo paslaugos – ne išgyventojo kišenei.

Pagaliau ir vagystė – bene korupcija? Tai kaip sloga ir vėžys. Suslogavęs gi nelėksi pas profesorių. Laimė, kad bent tos poniškos ligos prie vargšų nelipo.

Dalis išgyventojų vaginėjo ne iš piktos valios, o dėl to, kad norėjo gyventi. Tie buvo dviejų rūšių: vieni manė, kad gyventi – tai valgyti, tad išbadėję ir graibstė iš kur pakliūva. Kiti gi – naivuoliai, atseit matę gyvenimo: tarnavę pas gyventojus liokajais, vežikais...

Bet dauguma išgyventojų ne tik gyvenimo – nė pačių gyventojų nebuvo regėję. Anys gi savo aptvaruos sulįsdavo į užtamsintus limuzinus ir nurūkdavo nežinoma gyvenimo kryptimi.

Šys vos spėjo atšokti, kai prašvilpė limuzinas. Ilgai žvelgė pavymui. Gyvenimas yra ten...

4

Naktį Šys susapnavo, kad kaukia geležinis vamzdis prie Neries, todėl ryte jau aiškino pačiai Lietuvos gaires ir vizijas:

– Jauni žmonės, sukūrę šeimą, pateikia būsimo kūdikio projektą ir gauna Europos paramą. Jei kūdikis gimsta sveikas, jam suteikiama septyniasdešimties metų eurogarantija. Ir gyvybės draudimas. Išgyvenai lietuviškom sąlygom metus – ir še tau solidi suma. O kas išgyveno septyniasdešimt – milijonas. Nebeliktų pensininkų problemos.

Pusmečio sulaukę euromažyliai jau galėtų dirbt. Juk be perstojo mataruoja galūnėm. Prijungus dinamą, elektros pakaktų buto reikmėms. Motinoms galima nubraukt išmokas.

O va kokybiškai išbalzamuoti numirėliai puikiausiai atsėdėtų valandas Seime ir Vyriausybėj. Nei algų, nei automobilių... O naudos tiek pat. Vėl sutaupyta!

Yra Lietuvoj keletas tipų, sukaupusių po milijardą. Ką su tokiais pinigais veikt? Aišku, skaičiuoja nuo ryto ligi vakaro, pameta skaičių – ir vėl iš naujo. O galėtų savo milijardais užkamšyti visas biudžeto skyles, ir baigtųsi kryzė. Nei karpyt, nei atimt. Bet tie žmonės, matyt, nemyli Lietuvos. O Lietuva jiems viską atidavė. Stierwa!

Tyčia pasakė su dviguba vė ir drąsiai pažvelgė į Lietuvą. Tačiau ta abejingai drybsojo nuogom kalvom, pražergtom vagom...

– O ką tu veiktum, jei turėtum milijardą? – klausė Šė.

– Perpirkčiau iš rusų prancūzų karo laivą ir išlaisvinčiau Tėvynę.

Bet šiuomsyk jis turėjo tik kobinį ir maišą.

– Ar nematei, kur mano šešėlis?

– Bene aš ganau, – pyktelėjo moteris.

– Įtariu, kad maniškis darbuojasi šešėlinės ekonomikos sektoriuj, – sakė vyras. – Tik nesuprantu, dėl ko nieko neparneša.

– Vargu ar tavo šešėlis mitresnis už tave, – atsiduso Šė.

– Bet vakarais jam pailgėja rankos kaip geram politikui!..

Leidžiantis saulei, Šys stovėjo prie vartų, akylai stebėdamas, kaip jo šešėlis sukiojasi po kaimyno kiemą ir mosuoja kobiniu. „Nagi, kabink, – ragino. – Būk vyras!“

Tai buvo bene paskutinė Šio viltis.

5

– Tu mane parduok, – pagaliau apsisprendė Šys.

Moteris nuvedė vyrą į turgų ir pakabino po kaklu lentelę: „Žmogus. Užaugintas Lietuvoj nenatūraliom sąlygom. Elgesio stiprikliai – alus, degtinė.“

– Gal teisėjas? – susidomėjo sukto veido vyriokas.

– Deja... – skėsčiojo rankom moteris.

– Policininkas? Žurnalistas? – teiravosi kitas.

– Šiaip žmogus, – aiškino Šė. – Geras, doras...

– Turguj tokio niekam neįsiūlysi, – juokėsi pirkėjas.

– Nejaugi žmogus nieko vertas?

– Jei šviežią atskirom dalim pardavinėtum... Širdis, kepenys, inkstai – tūkstančius kainuoja. Bet iš cielo žmogaus – šnipštas.

– Gaila ardyt, – verkšleno moteris.

– Pabandyk parduoti valstybei, – pamokino tas tipas. – Jeigu romaus būdo...

Ką darys moteris – nuvedė vyrą į antrinių žaliavų supirkimo punktą prie Lietuvos Vyriausybės.

– Geri, dori žmonės valstybei labai reikalingi, – nudžiugino punkto vedėjas.

– Tai prašom! Pirkit. Tik trisdešimt sidabrinių.

– Tiek pinigų valstybė neturi.

– Jei neturi, tai anokia ir valstybė. Kraštas tik...

– Pakraštys, – patikslino vedėjas. – O dar tiksliau – koridorius tarp rytų ir vakarų.

Ir Šie suprato, kodėl visi čia kadais taip stumdėsi, ant galvų lipo... O nūnai mėtėsi tik batai, žmonių beveik nebebuvo. Kam gi malonu metų metais koridoriuj...

Susiėmė už rankų ir nuėjo nežinia kur...

Stiklinė Tėvynė

Į kalnus aukštai neįkopęs,
Pakalnėje tryptas minios,
Aš glaudžiaus kaip sudžiūvęs lapas
Prie Tėvynės, nelyg prie šiknos.

Bet išmuš man tą žemę po kojom,
Tą meilę iš kaulų išraus –
Ir nieko neliks, net rytojaus,
Ir nieks – net stiklinė – nelauks.

Stiklinėje švilpaus Tėvynė,
Graži kaip sudegęs romanas...
Tėvyne! Seniai susukai tu suktinę
Iš gyvenimo mano...

Kas čia bus, kai mūsų nebus

1

Manęs dažnai klausia: kas Lietuvoj bus, kai emigruos visi trys Lietuvos milijonai?

Bus gerai.

Tik reiktų paprašyti, kad kaimynai – lenkai ar baltarusiai – prižiūrėtų tuščią Tėvynę. Palikt be priežiūros nevalia – gali arabų prilįst, dar su sprogmenimis ims žaist... Užtat labai svarbu geri santykiai su kaimynais. Retkarčiais paskambintume: „Kaip ten mūsų laukai ir kloniai? Ak, sausra... Tai palaistykit... Ar Žirmūnai dar nesugriuvo? Parenovuokit laisvalaikiu... Sakot, Valdovų rūmuose vėl vaidenasi? Pakrapykit švęstu vandenėliu..."

Bet gal dar geriau – išnuomoti Lietuvą kinams? Lietuva brangi... Gal pavyktų išnuomot už tokią sumą, kad nė vienam lietuviui nė užsieny nebereiktų dirbt? Lietuva liks kaip vasarnamis, kur šiltuoju metų laiku atvažiuosim pailsėt, pažvejot...

Galimybių yra, tik reikia galvą pasukt.

O svarbiausia – nekartokime senų klaidų. Jei grįžę vėl imtume čia neva rimtai dirbt, tai vėl atsirastų tokie reiškiniai kaip nedarbas, vargas... Vėl imtume nekęst Lietuvos, bėgti lauk...

Lietuva lietuviams negali ir neturi būti darbo vieta.

2

Trys tūkstančiai lietuvių čia vis tiek paliks... Tikrai sakau jums: nesirūpinkim, ką valgysim, kuom rėdysimės.

Šiems kinai įsteigs rezervatą. Nes ką gi Lietuvoj parodytų savo svečiams? Kinų restoraną?

O va lietuviai šoks kepurines, droš kryžius... Kurie nemokės nei

drožt, nei šokt – galės valdyti. Mat bus sukurtas ir nedidukas Lietuvos valstybės modelis. Aišku, kaip pramogų parkas. Žaidėjai pasiskirsto į dvi komandas: vieni balotiruojasi, kiti renka. Išrinktieji keturias paras valdo Lietuvą, paskui žaidėjai keičiasi vietom. Viskas kaip demokratinėj šaly, tik pagreitintai. Kad žaidimas būtų dar įdomesnis, skelbiami referendumai, pirmalaikiai rinkimai... Svečiai turės progą ne tik susipažinti su mūsų papročiais, bet ir pasimokyti iš svetimų klaidų.

Laimė, kad mus globos būtent kinai! Įsivaizduokim, japonai... Tie gi padirbtų gerą Lietuvos valstybės modelį. O va kinų padirbtasai – paeis ir sustos, vėl paeis ir vėl... Kaip tikra Lietuvos valstybė.

Gėrybinė sutartinė

Vai tai nyksta mūs tauta! Vai išnyks visa tauta!!! Ta ta to, ta ta to – kas gi bus iš to?

Gerai bus! Net po demografinio sprogimo ir devintosios emigracijos bangos, kai čia beliks tik trys pirmieji asmenys ir šeši paskutiniai.

Skaičius tai vis tiek tas pats: 3 000 000.

Tobulas romanas

Sėdėjau prie stalo ir rašiau romaną „Sodybų tuštėjimo metas“. Jau artėjau prie pabaigos: visos kaimų sodybos buvo ištuštintos, dyki mažieji miestai, nebelikę žmonių net Panevėžy, Kaune...

Romano herojai tiesiog pakildavo nuo stalo ir išeidavo, išvažiuodavo, išskrisdavo... Vienam personažui skyriau tik vieną eilutę. „Petras Kurmelis išėjo į Suomiją.“ „Pranas Krukelis išskrido į Ameriką.“ „Antanas Baranauskas išvažiavo mandarinų skint.“

Sklandus, teisingas, lengvai skaitomas romanas.

Žinia, geras romanas kelia klausimus, o atsakymų ieško skaitytojas. Bet labai geram romanui nereikia net klausimų. Juk ir gyvenime seniai niekas nebeklausia: „Kodėl tu išvažiuoji?“ Labai geras romanas – gyvenimo atspindys. Svarbiausia – užfiksuoti pavardes ir nurodyti kryptis. Šumerai ir skitai to nepadarė, užtat dabar didelis vargas išnykusių civilizacijų tyrėjams.

Neramino tik viena: kad ir kaip taupiai stengiaus rašyt, romanas vis tiek išėjo trijų milijonų eilučių apimties. Žinojau, kad nė viena leidykla tokio neišleis, juolab kad visi leidėjai jau išvažiavę...

Bet trumpint tiesiog nebuvo ką.

Todėl svarsčiau, kaip pabaigt. Pabaiga turi būti netikėta, bet logiškai išplaukt iš siužeto...

– Motin! – šūktelėjau. – Nešk alų.

Tyla... Ėgi žmoną dar 2 534 369-ojoj eilutėj išskraidinau į Londoną indų plaut!

Vadinas, likau prie stalo vienas.

Tad ir pabaiga – vienintelė: „...pakilo nuo stalo ir išėjo.“

Pakilau ir išėjau.

Mano Briuselis

Ėjau tada prie derybų stalo. Ūmai sustojęs užtraukiau dainą, kurią kažkada dainuodavo mūsų senoliai:

– A-a-a!

Ir klausės italai, ispanai, germanai, prancūzai, olandai ir belgai.

Apdalijau visus giminių dešrelėm.

Susivyniojau į protokolą ir užmigau.

Kada nors

Kartojas Tėvynėj daugsyk
Ruduo ir taurelė... Ir menas...
Taksi... Padavėja Liusi...
Lietus ant stogų it Šopenas...

Miškuos, lyg šunų apdraskytuos,
Kartojasi rudenį vėlų
Vėjo gūsis, kaip riksmas – kodėl? –
Amžinas, neatsakytas.

Ir tu kada nors taip suriksi,
Atsirėmęs į lazdą žeme.
Bėgs į šalį miškai... Pasiliksi...
.....
O rytoj bus žiema.

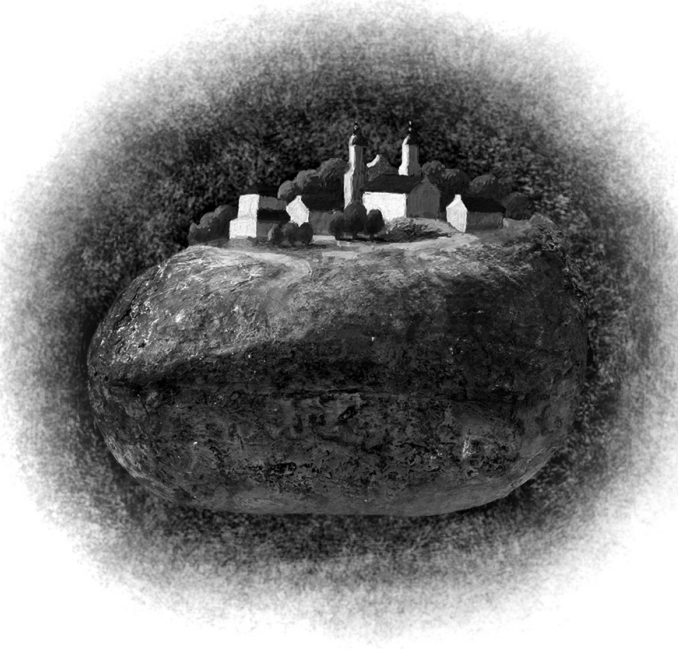

XI

PABAIGOS KNYGA

2011 - 30 000 000 po Kr.

Žiema galvose

Kai žemę užkloja sniegas, žiūrint į Lietuvą iš kosmoso, aiškiai matyti, kad ir mūsiškiai jau gyvena švariai ir pasiturimai. Užtat kaip nemalonu, kai išdūlina juodas kiemsargis ir it pablūdęs ima niokoti baltąjį rūbą. Stvertum už sprando...

Betgi žinai: kuprotą tik grabas ištiesins.

Marsiečiai

Pastebėjau, kad žiemą kiemuose vis mažiau besmegenių. Taip yra dėl to, kad besmegeniai kaipmat sulenda į televizorius ir pasakoja apie gerėjantį gyvenimą. Pagrindiniai jų argumentai: gatvėse daugėja automobilių, o parduotuvėse – pirkėjų.

Ir tikrai! Kai aš einu per Vilnių, man vaidenasi, kad ir gyvenimas eina geryn.

Bet kai keliauju arkliais pro Trakus į Viekšnius – man verkia iš skausmo širdis ir atrodo, kad gyvenimas blogėja.

Grįžtu į Vilnių. Vėl pridygę naujų maximų, didumo sulig puse Europos!

Važiuoju pro Žarėnus link Šiaulių. Lietuva nušiurus, lietuviai pikti, girti...

Sustoju pusiaukelėj. Ar čia dvi Lietuvos, ar viena? Ar optinė apgaulė, ar politinė?

Ar naujojo amžiaus mįslės, kurias ne mums, žlibiems piligrimams, atspėt?

– Anokios ir mįslės, – aiškina senelis Grigelis. – Perka ir važinėja ne mūsiškiai.

Man irgi taip atrodo. Bet kas jie tokie?

– Marsiečiai, – tvirtina Grigelis. – Ir jiems prilygstantys asmenys.

Skėsteliu rankom. Buvo ir bus mūs šalelė pereinamas kiemas.

– O mūsiškiai parduotuvėn eina ne tam, kad pirktų, – griežtai sako Grigelis. – Žmonės nori kultūringai praleisti laisvalaikį, kurio dažnas turi net septyniskart daugiau nei reikia. Štai aš parduotuvėn einu – kaip šventėn. Kaip kitas – į teatrą ar girion.

Bet girioj – tamsu, o parduotuvėj – šviesu. Ir muzikėlė grajina. Man patinka ir maisto, ir elektros prekės. Kanceliarinės ir juvelyrinės. Batai, baldai... O parfumerija!.. O gėrimų skyrius!.. Buteliukai, butelaičiai irgi butelynai... Ak, dažnai tenai lietuvis, ko verkia, nežino!..

Žiūriu, liečiu, klaidžioju tarp lentynų, nelyg Baranauskas tarp šilo pušų. Į šalis dairaus, galvelę užvertęs aukštyn spoksau – ėgi ir ten kiek visko prikrauta! Nesyk, būna, ir pasiklystu... Girioj tik šernas kriūktels, o parduotuvėj malonūs ponai pro duris išlydi. Iš to, matai, ašaros ir atsidusimas, iš to šventos pajautos, iš to giesmės imas...

Ir kur buvęs, kur nebuvęs aš vėl grįžtu.

– Geras daiktas! – rodau. – Kiek kaštuoja?

– Šimtas.

Žinau, kad nepirksiu, bet ilgai vartalioju, uostinėju, prie ausies glaudžiu. Stebiu švieson iškėlęs ir ten, kur šešėlis krinta.

– O kur jį kišt?

Net keletas ponių subėgusios aiškina. Ir dėl to man tik dar smagiau. Nūnai niekur taip maloniai ir nepabendrausi su žmogum kaip didelėj parduotuvėj...

– O marsiečiai? – teiraujuos aš.

Senelis Grigelis numoja ranka.

– Tie prisikrauna pilnas vežėčias – mūsiškis per mėnesį tiek nepraris! – ir savais keliais išdulka. Ar man gaila to, ko mūsų tėvai ir senoliai neėdė, kas ne mūsų skrandžiams skirta... Ir vis dėlto aš tikiu: Žemė – žmonių planeta.

Grigelis nutyla, užsisvajoja. Ir aš matau, jog tolybėsna nukreiptas jo žvilgsnis ne į žvaigždynus, o į kur kas ryškiau spindintį supermarketą sminga. Ir ko dangun vėpsot! Ten Grigo ratai, bet pats Grigas kažin kada kojas pakratęs...

Su svetimais nevažiuosim.

Mūsiškiai

– Jūs kortele mokėsite?

– Kortele.

– Bet čia nėr pinigų!

– Užtat ir atsiskaitau kortele.

– Su šita kortele nieko nebus.

– Aš turiu kitų kortelių. Tik pažiūrėkit, kokie riesti krašteliai, koks puikus kartonas... Pats iškarpiau! Imkit tris. Žmonai parnešit. Vaikams... Ak, vaikai... Aš tikiu, kad jie kitaip gyvens... Mes gi jau du dešimtmečius nepriklausomi, o net maistas su kortelėm...

– Mokėkit grynais pinigais.

– Ar pinigai gali gryni būt? Nebent pas kleboną...

– Palikit vežimėlį!

– Atseit ir su kortelėm jau niekur nebenuvažiuosi!..

Nusispjoviau ir išėjau pėsčias.

Kliugeris*

Žiūriu: eina keliu Kliugeris ir susitinka Švonderį.

– Vakar buvau pas Šiklgruberį, – išdidžiai pareiškia Kliugeris.

– Betgi jis miręs! – stebisi Švonderis.

– Man tas neturi jokios reikšmės! – atrėžia Kliugeris. – Svarbu, kad žmogus geras.

– Girdėjau, jis ruošiasi vesti, – sako Švonderis. – Ar teisybė?

– Taip, – pritaria Kliugeris. – Tačiau jo nuotaka, panelė Rok, ketina gimti tiktai po ketverių metų Los Andželo vargingųjų kvartale.

– Vargšeliai, – atsidūsta Švonderis. – Įsivaizduoju, kaip jiems dabar sunku.

– Ne taip jau ir sunku, – prieštarauja Kliugeris. – Juk jųdviejų sūnus Aleksandras Bonč Brujevičius, neseniai baigęs Kinų Karo Akademiją, turi puikią tarnybą Vatikano branduolinių tyrimų centre ir gali savo gimdytojus išlaikyti.

---

* 1. Jei kuris nors žmogus mano, kad jis kliugeris, vadinasi, taip ir yra.

2. Jei kliugeris mano, kad yra ne kliugeris, jis privalo nedelsdamas pasitikrinti pažiūras artimiausiame ryšių skyriuje.
3. Kliugeriu gali būti kiekvienas Lietuvos patriotas, tačiau ne kiekvienas kliugeris yra patriotas.
4. Kiekvienas kliugeris turi teisę dalyvauti Vyriausybės posėdžiuose ir slapta jiems pirmininkauti.
5. Kliugerio asmuo yra neliečiamas. Kol eina, jis negali būti sustabdytas. Kliugerio vardas asmeniui išlieka iki gyvos galvos.
6. Už ypatingus nuopelnus tautai kliugeriui gali būti suteiktas Generalinio Respublikos Kliugerio titulas.
7. Joks kliugeris už savo galios veiksmus negali būti apkaltintas. Kliugeris, netekęs galios, pripažįstamas negaliojantis.
8. Už Valstybės ginkluotųjų pajėgų tvarkymą ir vadovavimą joms kliugeris neatsakingas.
9. Nė vienas kliugeris negali tuo pat metu nebūti kliugeris.
10. Įkritęs į šulinį kliugeris gali būti traukiamas bendrąja tvarka, bet ne anksčiau kaip po 48 val. ir tiktai gavus Seimo sutikimą.
11. Kliugeriui laikinai išvykus į užsienį, jį pavaduoja „juozas“, „antanas“, „petras“ ir „povilas“.
12. Jei nustatoma, kad Lietuvoje belikęs mažiau nei 141 kliugeris, Valstybė įtraukia juos į Raudonąją knygą, remia jų veiklą ir saugo taip pat, kaip ir kitus praeities paminklus bei kultūros turtus.
13. Kliugeris yra atviras Pasaulio ir Aukščiausiajam gėriui.

– Ar tai ne tas pats Aleksandras, kurį aš buvau sutikęs ketvirtadienį rūkantį pypkę devinto aukšto laiptinėje? – teiraujasi Švonderis.

– Klysti! – atšauna Kliugeris. – Juk šiandien trečiadienis.

– Vadinasi, šią savaitę ketvirtadienis buvo prieš trečiadienį, – atkerta Švonderis. – Po lietaus taip dažnai pasitaiko.

– Nesąmonė! – užsigauna Kliugeris. – Aš kaip tik kalbėjau su indų plovėja iš Mančesterio ir jinai oficialiai pareiškė, jog šią savaitę ketvirtadienio išvis nebus. Beje, tatai yra paliudyta dviejų Amerikos ambasadorių parašais ir sutvirtinta apvaliu antspaudu. Antra vertus, jis niekaip negalėjo rūkyti devinto aukšto laiptinėje, kadangi po aštunto aukšto prasideda vienuoliktas. O devinto nėra ir būti negali. Nes priešingu atveju tenai negyventų žmonės, ir Aleksandrui būtų sutrikęs virškinimas.

– Nėra tik sekmadieniais ir pirmadieniais, – susinervina Švonderis. – O ketvirtadieniais – yra.

– Bet Aleksandras nerūko, – prieštarauja Kliugeris. – Mat jo bobutę, gyvenančią Paryžiuje, vakar apkandžiojo pasiutęs šuo, kurį Aleksandras, beje, dar užpernai buvo nušovęs Kalifornijoje. Tarp kitko, labai simpatiškas mažylis. Juk jam dar tik devyni mėnesiai ir šimtas gramų. Tačiau tamsta nesi buvęs tėvas ir nesuprasi šito.

– Aš esu buvęs tėvas! – atšauna Švonderis. – Tai atsitiko rugpjūčio trečiąją, lygiai pusę keturių. Aš gerai atsimenu, nes kaip tik tuo metu šokau pro langą iš vienuolikto aukšto.

– Tai rizikinga, – pareiškia Kliugeris.

– Nieko baisaus, – numoja Švonderis. – Buvau iš anksto įspėjęs Kelių policiją, tad šaligatvis buvo pasuktas 45° kampu į rytus, ir visi traukiniai, važiavę į Madagaskarą, atsidūrė Kongo žiotyse.

– Aš maniau, kad traukiniai nevažinėja šaligatviais, – įsižeidžia Kliugeris.

– Traukiniai važinėja kaip tik jiems patinka, – atšauna Švonderis. – Tuom jie ir skiriasi nuo Kocho lazdelių bei Kanarų salose gyvenančių aborigenų, kurie juda tiktai pagal Lyčių traukos dėsnį, 1961 metais atrastą Jurijaus Gagarino. Tačiau drįstu pareikšti,

jog mudu kalbėjomės apie pono Šiklgruberio ir panelės Rok sūnų Aleksandrą.

– O kas jam atsitiko? – nustemba Kliugeris. – Juk dar šiemet prasidės prancūzų karas su Švedija dėl įtakų sferos „Lietuvos“ viešbutyje. Girdėjau, kad Poltavoje jau kasamos duobės kritusiems už Tėvynę. Beje, vienas mano pažįstamas yra triskart kritęs už Tėvynę iš lėktuvo. Labai malonus vyriškis: su uodega ir bakenbardais. Ne sykį esam išlenkę po taurę vyno, tiktai gaila, kad tokio žmogaus išvis nėra.

– Aš matau, jog tamsta ir vėl nori nusukti kalbą, – atkerta Švonderis. – Tačiau už tai gresia bauda pagal Prostitucijos Įstatymo šeštąjį skiemenį. Tamsta šešis mėnesius neturėsi teisės peržengti demarkacinės linijos, kitados skyrusios Lietuvos Respubliką nuo Lenkijos.

– Nusukti galima ausį arba grąžą, – paaiškina Kliugeris. – Tačiau kalbos nenusuksi, nes jinai yra padaryta iš alaus ir nerūdijančio plieno, su 5 proc. grūsto parako priemaiša. Tiesa, vienam mano pažįstamam – apie jį aš ką tik šnekėjau – parduotuvėje buvo nusukę net šešis kibirus kalbos. Vargšeliui tik per Karininkų Garbės Teismą pavyko savo turtą atgauti. Gelbėdamasis nuo įsiutusių pardavėjų, kuriems, beje, vadovavo pono Šiklgruberio netikras tėvas, jis sėdo į skraidančią keptuvę – ją buvo palikę Kolumbijos patriotai, tuo tarpu vaikštinėję po Semiramidės sodus, – perskrido Barenco jūrą, Šiaurės ašigalį ir nukrito anapus Lamanšo sąsiaurio, tuo metu dar niekam nežinomose ūkanotose salose. Kalbai ištižus ir surūgus, ėmė dygti nesuskaičiuojama galybė bakterijų su viena akim uodegoj ir dviem ragais šonuose. O viskas baigėsi tuom, kad iš bakterijų išsivystė anglų kalba, o neilgai trukus atsirado ir patys anglai.

– Nesuprantu, dėl ko tamsta man visa tai pasakoji! – įsižeidžia Švonderis.

– Tai dar ne viskas, – atšauna Kliugeris. – Vargšai patriotai, likę be transporto priemonės, neilgai trukus pasimirė ir virto naudingosiomis iškasenomis. Jų pavadinimus tamsta gali rasti Mendelejevo lentelėje, kurią prieš keturis šimtus metų Karibų jūros piratai užkasė Šiaurės Australijos pakrantėje. Ta vieta yra žinoma tiktai pono

Šiklgruberio ir panelės Rok sūnui Aleksandrui. Štai dėl ko aš visa tai tamstai pasakoju.

– Vadinasi, reikia surasti Aleksandrą ir du kastuvus? – supranta Švonderis.

– Deja, šiuo metu Aleksandras kariauja švedų pusėje, – pareiškia Kliugeris. – Kare, kuris naujausiųjų laikų istorijoje įrašytas kaip Šventasis Lyčių Karas. Šiuo metu mūšiai vyksta Lotynų kvartale. Nacionalinei gvardijai vadovauja ponas Šiklgruberis. Prūsų pėstininkams – Aleksandras. Karas turėtų baigtis ketvirtadienį. Kadangi ketvirtadienio nebus, – belieka orientuotis pagal kompasą ir žvaigždes.

– Aš nesuprantu šiuolaikinių žvaigždžių, – atsidūsta Švonderis. – Jos visai ne tokios kaip troleibusai, kurie yra gana artimi tarakonų giminaičiai. Su jų vyresniuoju – beje, jis turi poručiko laipsnį ir medalį už Budapešto išvadavimą – man yra ne sykį tekę šnektelėti nuosavoje virtuvėje. Aš apie tai dabar kalbu dėl to, kad jeigu Aleksandras žūtų narsiųjų mirtimi, – įvykus sielų inkarnacijai jis gali persikūnyti į šaldytuvą „Saratov“ ir taip pat atsidurti mano virtuvėj.

– Jeigu šitaip, – stebisi Kliugeris, – ko gi mes laukiam?

– Nieko, – atsako Švonderis.

Ir jie nueina.

Neatsitiktiniai atsitikimai, ženklai, pranašystės

1

Mūsų daugiaaukštyje tik vienas butas prisijungęs prie Europos. Kitus atjungė už skolas.

Ne paslaptis, kad valdžia norėtų juos iškeldinti į kitas planetas.

Štai kodėl ateiviai čia tik paskraido savo lėkštėm, bet niekados nenutupia.

2

Kitados įžvelgdavau danguje daugiau žvaigždžių nei dabar. Taip yra dėl to, kad Visata plečiasi ir žvaigždės tolsta.

Plečiasi ir lietuviai. Yra net labai išsiplėtusių. Bet daugiau – susitraukusių. Tamsūs žmoneliai priešinasi Visatos dėsniams, todėl greit išnyksta.

3

Jei aš būčiau beždžionė, tai nesivystyčiau į žmogų. Tik žiūrėčiau, kaip kitos vystosi, ir vaipyčiaus.

Juk išsivysčiusioms gal net Lietuvoj teks gyvent!

Pirmieji lietuviai Mėnulyje

Kas yra Mėnulis? Mėnulis – tai lopinėlis prie Baltijos.
O svarbiausia – viena Mėnulio pusė nematoma.
Įsivaizduojat, kokios ten perspektyvos mūsų
gabiausiems verslininkams! O politikams!..

(„Gedimino laiškai žydams“, II t., p. 314)

Mano brolis, smulkusis ūkininkas Juzas, būdavo, kas rytą apžvelgia savo ūkį, skėsteli rankom ir eina gult.

Aišku, smulkus ūkis čia – stambus nematomos pusės rėžis. Tik jei smulkios tavo mintys, svajonės...

Bet sykį žmona subarė:

– Neskėsčiok kaip blakė! Verslo imtis reik.

Kvaiša Juzas tik atsiduso:

– Kad neturiu aš...

– ...nei proto, nei garbės, nei sąžinės, – šypsojo moteris. – Vadinas, gali! Aš tavim tikiu.

Pamalonintas Juzas pasipūtė ir pareiškė:

– Norėčiau verstis nafta, politika ir metalais.

– Liabai giarai, – pritarė žmona. – Sianiai riaikėjo.

(Susijaudinusi moteris vis dar šnekėjo su lietuvišku akcentu.)

– Kad laiko neturėjau, – atsiliepė Juzas. – Laukiau malonių iš gamtos ir valdžios, taip pat aktyviai girtavau su vietine fauna.

...Mano brolis buvo kilęs iš to ūkininkų luomo, kuris andai balsavo prieš Europos Sąjungą. Po kurio laiko visi jie buvo susodinti į padėvėtus rusiškus erdvėlaivius, pašventinti ir išboginti į Mėnulį. Nuogi, basi, tik su šakėm ir transparantais rankose...

– Nieka tokia, – ramino moteris, mat buvo geros širdies, tik atrodė pobaisiai. – Svarbu, kad nors dabar suvyriškėjai, prisiminei išeivis esąs.

– Yes! – patvirtino Juzas.

Įsibėgėjo ir kad ims verstis!

Ir šiandien jau visko turi.

Praskrisdamas dažnai nutupiu brolio dvare. Smagu, kai pilnas kiemas blizgančių metalų – pirmiau tik sulūžęs grėblys ten voliojosi. Kubiluose burbuliuoja natūrali, neskaidrinta nafta, garduose – politikai septynių pakraipų, devynių pakopų, dvylikos lengvai keičiamų politinių sistemų. Ir visi aukščiausios kategorijos, tą liudija „Made in Lithuania" įdagas ausyse.

Žvaliai nusiteikusi brolienė su kartim rankoj tik sukasi po kiemą, vaikydama iš paribio zonų atklystančias lengvo uždarbio mėgėjas.

– Štiš, socijalkos!

Baltos, geltonos, raudonos mergaitės skėsteli sparneliais ir sutupia anapus tvoros žaliuojančių dirbtinių kedrų viršūnėse, apvaliom akutėm spokso į klestintį gyvenimą.

– Haj-haj! – išėjęs ant slenksčio skelbia naują programą mano brolis. – Ridigdo-o!..

O gražus – diktas, bukas it runkelis! – neatpažintum ano kaimo jurgio. Kviečia mane observatorijon ir įsako politikams:

– Padiskutuokit, balvonai, kad svečias nenuobodžiautų.

Liberalai ir demokratai išsirikiuoja gretomis po keturiasdešimt.

– Ply! – skelbia komandą šeimininkas.

Tie kad kibs vieni kitiems į skiauteres. Tyška raudoni burbulai, o plunksnos ir pažiūros net palubėj skraido.

Gražu!

Tik kad aš niekada nesidomėjau politiniais žaidimais. Brolis andai irgi išpažino tradicinę – penki prieš penkis – religiją.

– Politiniai žaidimai mano teikimu įtraukti į Olimpinių žaidynių programą, – aiškina. – Ir užsidirbt, ir išgarsėt galima!

Grįžtam į kiemą. Danguje kybo rūškana Žemė – vos gali įžvelgt Lietuvos kontūrus.

– Dideliu žmogum tapai! – lenkiuos. – O va kol ten gyvaliojai, – baksteliu pirštu gimto šviesulio pusėn, – kiek Vyriausybė ragino, maldavo: imkitės, kaimiečiai, verslo! Sukitės! Krutėkit! Kaip į sieną...

Kikendamas brolis smeigia šakėm į gruntą.

– Šešiskart silpniau traukia knist!

Stryktelėjęs persiverčia kūlio.

– Šešiskart lengviau atsiplėšt!

...Jau skrisdamas atgalios susijaudinęs mąstau: koks vis dėlto išmintingas – branduolinės bombos sprogimui prilygstantis! – buvo andai valdžios sprendimas išskraidint šią padermę į kosmosą. O tai dar nežinia kiek būtų užtrukęs – nelyg su japonais! – karas su runkelių, pieno ir kitų jau seniai nebemadingų niekniekių gamintojais...

Žemė dar kažin kur, o spinduliai jau skrodžia erdves – Lietuvon kelią rodo.

Tai iš Seimo ir Vyriausybės sklinda šviesa!

Politikai Žemėje

Ką jie ten veikia?

Mažumos dauguma daugumos mažumoj mažumą daugina.

Kam to reik?

Kad blogiau būtų geriau, nes blogiau kaip geriau negerai bloginti.

Apie labai ypatingus, bet nesvarbius dalykus

Lietuviai skirstomi į politikus, verslininkus ir Lietuvos žmones.

Būti žmogumi – ne iškrypimas. Tačiau tai nėra ir natūrali būklė. Mat į žmogų niekas nekreipia dėmesio. Todėl žmogui sunku įveikti net menką kliūtį. Sako: pasyvūs mūsų žmonės. Iš negalėjimo visa tai...

Žmogus yra nematomas.

Šiek tiek matosi toks, kuris turi pinigų. Deja, įprastinė žmogaus padėtis – gyventi nuo algos iki algos. Arba išvis be algos. O kadangi mūsų žmogus sugeba šitaip gyvaliot neribotą laiką – kam šaus į galvą juo rūpintis? O kaip žmogui tai pavyksta – mįslė. Paranormali būsena – nėra už ką pavalgyt, bet visados atsiranda už ką išgert – žmogui tapusi norma.

Tačiau kai žmogui ko nors prireikia valdiškoj įstaigoj arba žmogus pakliūva į ligoninę, į teismą – tada jam labai sunku. Nes tokiose vietose reikia, kad tave matytų. O tavęs – nėra. Tik kažkoks kvapelis, šešėlis, dėmė sąrašuos...

Todėl žmonės labai stengiasi tapti žvaigždėmis – šoka, bliauna, dantim griežia... Aišku, tai ne žvaigždės, tik mažulyčiai meteorai. Bet vis žybtelėjimas...

Ryškiau žmonių padangėj šviečia pramogų žvaigždės. Pačios jos neskleidžia šviesos – tik atspindi. Taigi mokslo požiūriu tai jokios žvaigždės, o vien chaotiškai ekrane judančios pilkos masės, kurias apšviečia galingi jupiteriai. Bet stebinčiam nuo lovos kitaip atrodo...

O tikros žvaigždės turi tvirtas pozicijas ir metų metais riogso tose pat vietose. Nors, būna, kai kurios pajuda – iš vienų girgždančių partinių grigo ratų persirita į kitus. Todėl, orientuodamiesi pagal žvaigždes, žmonės nuolat pasiklysta.

Nuo seno žinoma, kad žvaigždės lemia žmogaus likimą. Tai – politikos žvaigždės. Bet naivu manyti, kad žvaigždėms rūpi žmogus. Per-

nelyg skirtingi dydžiai. Nesuvokiamos trajektorijos. Pagaliau, žvaigždės per toli, kad įstengtų sušildyt žmogų.

Nors tarp žvaigždžių ir žmonių nieko bendra, patirtis rodo, kad pasikliauti horoskopais verta. Jei tu avinas – tai ilgam.

Pirmosios žvaigždės atsirado po Didžiojo Sprogimo, bene 90-aisiais, kai sprogo ūkiniai-partiniai kompleksai, o kiaulės žviegdamos išlėkė į dangų, išsipūtė ir sužibo. Nuo žemės paviršiaus nušluoti objektai virto milžiniškais karštų dujų debesimis – iš jų susiformavo aplink žvaigždes besisukančios palydovės ir savarankiškos žvaigždutės. Žemėn krito ir liko ten riogsot mažesni kieti dangaus kūnai: pilys, dvarai... Iš dulkių atsirado Lietuvos žmonės.

Sakoma, kad žmogus – neįkainojama vertybė. Tai tiesa. Kas galėtų įkainot dulkių debesį, kuris lieka praūžus limuzinų kortežui?..

Dulkės kartais jungiasi į kamuolius, bet juos lengva išsklaidyti vandens čiurkšlėm.

O šiaip dulkės nekenksmingos. Gali jų kažin kiek praryt – nieko.

Dangiškas

Akivaizdu, jog valdininką žemė traukia labiau nei kitus kūnus. Tai prieštarauja gamtos dėsniams. Vadinasi, valdininkas nėra gamtos dalis. Tai liudija dievišką jo kilmę ir paaiškina, dėl ko jo veiksmai mums nesuvokiami, o žodį galima visaip interpretuot.

Užtat sakau jums: burnoti prieš valdininką, o juolab priešintis jo nustatytai tvarkai – šventvagystė.

Nesirūpink tais, kurie patys savimi pasirūpins

Jei radai laukuose paslaptingus ratilus, neieškok skraidančios lėkštės. Paprašyk daktaro, kad paieškotų ratilų galvoj.

Ateivių yra! Bet ko jiems valkiotis po tavo laukus?

Jie tupi aukštesnėse sferose. Juos atpažinsi iš saldžių, nežemiškų balsų ir darbų, neturinčių nieko bendra su tavo gyvenimu.

Reiškiniai, pranašaujantys dar nežinomų jėgų pergalę

– Koks yra politikos žvaigždžių tikslas? – klausėm.
– Išsilaikyti orbitoj, – atsakė astronomas Šmukštaras.
– O toliau?
– Toliau išsilaikyt.
– Ir kas iš to išeina?
– Nieko neišeina.
Visatos beprasmybė užgulė mūsų sielas.
– Tai kam visa tai?
– Niekam.
Davėm astronomui į kailį...
Prasmingiau tapo.

Šviesų terapija

Pastebėjau, kad stalinės lempos yra kvailesnės už lemputes, šviečiančias palubėj.

Dienos šviesos lempos nereikalingos, nes dieną ir taip šviesu. Ogi nakties šviesos lempos tarnauja žmogui, todėl gali būti renkamos.

Mat politikos žvaigždės yra tiek toli nuo žmogaus, kad jų šviesa mus pasieks tik po daugelio metų.

Lietuviški lūkesčiai

Yra valstybės veikėjų, kurie vaiposi: jūs norėtumėt, kad valstybė viską jums patiektų ant lėkštutės, o patys tik sėdėtumėt, rankas sunėrę...

Taip, aš norėčiau.

Valstybės veikėjas privalo kas rytą pasibelsti į mano duris ir pasidomėti, ar man ko netrūksta. Jei trūksta – atnešti. Gal – ir ant lėkštutės. Kas jau čia tokio? Tai tik paliudytų, kad veikėjas stengiasi. Tokį aš net rekomenduočiau valstybiniam apdovanojimui.

Visi norėtume, kad taip būtų. O jei visi, vadinas, taip ir turi būt. Jei šiuo metu tai dar neįmanoma, tai nors Lietuvos ateities vizija tebūnie tokia.

Bet kodėl – neįmanoma? Veikėjų daugybė, o neveikia!

Tik geros valios reik. O vaipytis tikrai nederėtų.

Kada nors žmonės bus taip sureguliuoti ir suderinti, kad mokės ne tik kalbėti, bet ir girdėti. Tada viskas bus kitaip... Bet tie laikai dar toli.

Amžinybės ratas

Vėlų rudenį, stebint iš kosmoso, Lietuva – tarsi juodą vėliavą iškėlęs piratų laivas. Manding todėl, kad dažną rudenį tam krašte siautėja kandidatai.

O žiemą ten baltos vėliavos: lietuviai vėl pralaimėjo.

Ir tik pavasarį bei vasarą – geltona, žalia, raudona... Vadinas, žmonės atkuto, atsitiesė, su naujom viltim kimba į darbą, mokslą, į atlapus...

Tik ar ilgam?

Mokslo pasaulyje

– Jei nebūtų žemės... – tarė K. – Ant ko tada žmonės stovėtų?

– Ant grindų, – atsakė P.

Jiedu buvo Riomerio universiteto Teisių fakulteto profesoriai, tad nuolat ginčijosi svarbiausiomis temomis. Sutarė tik dėl vieno: teisės nereikia mokyt, nes kiekvienas intuityviai jaučia, kas teisinga.

– Ar tiesa, kad žaibas trenkia tik į gerą žmogų? – vėl klausė K.

– Būtent dėl to tiek mažai nutrenktų, – linktelėjo P. – O juk geriau, kai žmonių gyvybes nusineša stichijos, o ne kiti žmonės...

– Bet žmogui be gyvybės turbūt sunku? – svarstė K.

– Nieko tokio, – aiškino P. – Žmonės gaminami su gyvybės ženklais tik dėl to, kad sukčiai negalėtų jų padirbt.

Profesoriai išėjo gatvėn, tačiau ten cirkuliavo daug žmonių be gyvybės ženklų.

– Yra tipų, kurie net geroj vietoj taip skuba, lyg jų lauktų kažkas dar geresnio, – piktinosi K. – O juk laimė yra tiesiog būti!

– Tai būk, – vyptelėjo P.

K. ir taip, ir anaip bandė būti, bet vis kažkaip – stengdamasis, o ne – tiesiog. Paskui nuleido rankas ir atsiduso.

P. jautė pareigą išaiškinti bičiuliui kai kurias jo asmeninio atodūsio ypatybes:

– Jūs, kolega, pernelyg mokytas, kad mokėtumėt tiesiog būti. Palikim tai nemokšoms. O jums laimė – siekti laimės. Bet kai pasieki, tai tampa nelaime. Todėl svarbu visą laiką būti per žingsnį atsilikus... Beveik – yra viskas. O viskas – per daug.

Pats nustebo taip pasakęs, bet dėl visa ko užsirašė ir užkasė...

Po daugel amžių mokslininkai atkapstys, ištyrinės... Šiuo teiginiu bus papildyta viena istorija, trys enciklopedijos ir net keturios evangelijos...

Tačiau K. to dar nežinojo ir toliau ėjo vienas, teisingai įžvelgęs, kad dviese, atsilikę per žingsnį, ilgai neištvers...

Projektai

Stebėdamas, kaip chaotiškai juda žmonės, visados norėjau tą judėjimą sutvarkyti. Aš manau, kad viena dalis žmonių privalo judėti viena kryptimi, o kita – priešinga. Trečia ir ketvirta dalys turi suktis ratais į skirtingas puses. Visa tai reiktų reguliuoti iš kosmoso.

Judantys rytų kryptimi turėtų vilkėti raudonais rūbais, o vakarų – mėlynais. Besisukantys ratais – juodai ir baltai. Visi judėtų be reikalo, kitaip sakant, reikalas būtų pats judėjimas tam tikra nereikalinga kryptimi.

Pradėti reiktų auštant, o baigti – temstant. Žmonių kolonos liptų iš skylės, kuri būtų žemės centre, ir suljstų į skyles, iškirstas už žemės ribų. Tada požeminiais tuneliais grįžtų atgal ir vėl išljstų iš centrinės skylės. Šitaip reiktų eit tūkstantį metų.

Po to viskas būtų kitaip. O jei ne – tęsti žygį.

Svarbiausias dalykas

Visi didieji atradimai yra susapnuojami, tik reikia nepatingėti daugiau laiko praleisti lovoj.

Aš stengiaus ir susapnavau periodinę lietuvių lentelę. Pagal ją galima apskaičiuoti visų lietuvių svorį ir svarbą, sužinoti, kam ir kiek priklauso, nustatyti, kur koks lietuvis turi būti, surasti lietuvius, kurių dar trūksta, ir pašalinti tuos, kurie jau atlieka.

Lentelė aiški kaip diena, ir man aišku, kad ji paaiškins viską, visiems ir – per amžius.

Ir aš regiu, kaip Lietuvoj visi lietuviai tampa laimingi, nes visi pagaliau tvarkingai susidėlioja į savo vietas.

Negalima

Norėčiau stovėti ant Katedros stogo. Kas nenorėtų!

Bet gerai, kad ir neleidžia.

Visai mes tada iškvaištume.

Kūrėjas. Paskutinis atodūsis

– Ne aš parašiau šitą dangų,
Ne mano ta žemė rašyta.
Ne aš ir vaivorykštės lanką
Tempiau iš Akmenės į rytus.

Ne aš parašiau šitą vėją,
Ne aš ir mėnulį, ir lietų...
– Tai ką tu, kvaily, rašinėji?
Ir nori, kad žmonės mylėtų?

– Rašiau apie žmogų, bet žmogų
Taipogi ne aš parašiau...
– Jei nieko rašyti nemoki,
Už veltui praleistus metus
Ant medžio šakos tris kartus
Pasira...

– Pasirišau.....

Yra šalis

Galvoju: yra šalis, kur upės teka... Įdomu, kur jinai? Ar aš kada nors nukeliausiu tenai? O jeigu ir nukeliaučiau – kas iš to?

Galima ir čia gyventi.

Naktį dūlinu tamsia gatve...

Staiga prišoka toks žmogelis ir rodo man peilį...

Parodau jam šaukštą ir nueinu.

ISBN 978-9986-16-871-3

TYTO ALBA

9 789986 168713

www.tytoalba.lt